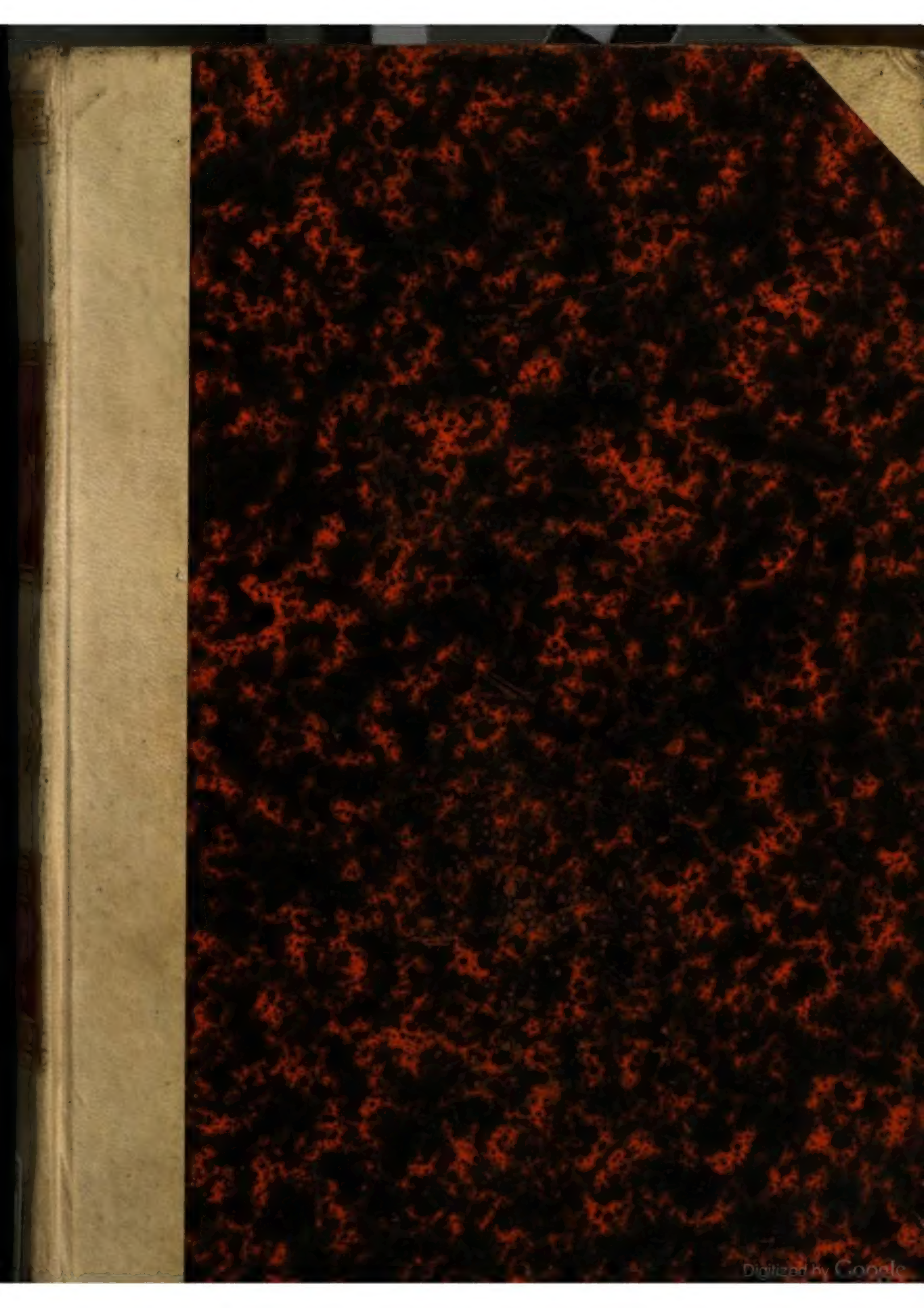

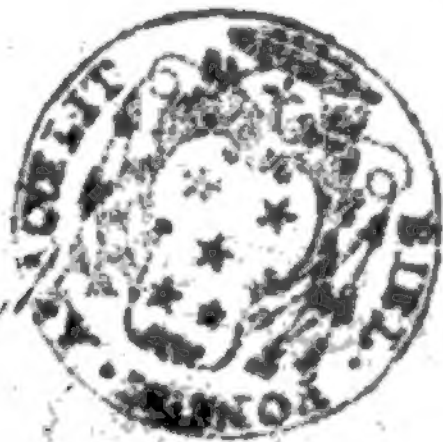
SPICILEGIUM ROMANUM.

SPICILEGIUM
ROMANUM.

TOMUS II.

ANG. POLITIANI INTERPRETATIO POETICA
LIBRORUM QUATUOR ILIADIS.
IAC. SADOLETI CARD. TRACTATUS
DE CHRISTIANA ECCLESIA,
ET ALIUS AD CLEMENTEM VII.
ALEANDRI SENIORIS CARD. EPISTOLAE ALIQUOT.
COSMAE HIEROS. COMMENTARIUS
AD CARMINA S. GREGORII NAZIANZENI.
NONNI AD DUAS EIUSDEM ORATIONES.
LIBANII DICTIONES QUATUOR.
IOH. PHILOPONI PROLOGUS AD NICOMACHI ARITHM.

ROMAE
TYPIS COLLEGII URBANI
M. DCCC. XXXIX.

EDITORIS PRAEFATIO.

I. Scriptorum hoc volumine comprehensorum agmen ducat venustissimus Angelus Politianus, Musarum amor, cuius ipso prolato nomine graecae latinae italicaeque litterae recreari videntur. Homeri iliadem ab eo latinis versibus fuisse expressam, fama cecinerat; mox tamen, nusquam conspicuis eius operis exemplaribus, conclamatam rem atque infra mortuos amandatam eruditi putabant. Atqui in pluteis vaticanis duos ego codices iamdiu conspexeram, inter alios nobilissimos quos a demortui Politiani bibliotheca Fulvius quondam Ursinus acceperat, et in bibliothecam mox pontificiam transtulerat. Prior codex numero 3298. notatus, in membrana eleganter descriptus, rubroque corio compactus, est ipsum iliacae interpretationis exemplar, quod Politianus Laurentio Mediceo maecenati obtulit; nam stemma gentis Mediceae inauratum ac pictum in fronte gerit; et quamquam calligraphi operâ exaratus est, manu tamen ipsius auctoris interpolatus idemtidem refectusque cognoscitur. Porro et Fulvius Ursinus haec in eo adnotavit: *Omero il 2. e 3. dell' iliade, tradotto in versi dal Poliziano, e in molti luoghi tocco di mano sua. Ful. Urs.*

Codex hic cum aliis plurimis bello italico a Gallis Parisios translatus fuerat, ut sigillum gallicanae bibliotheeae bis in eo impressum demonstrat; isque demum post publicarum rerum conversionem ad nos rediit. Habemus igitur in hoc codice secundum ac tertium iliadis librum, cum poëticis ad Laurentium Mediceum Politiani epistolis apollineo lepore perlitis. Iam cur primum librum interpretatus non fuerit Politianus, causam pandit ipse in priore epistola; quod autem reliquos post quintum libros desideremus, quamquam in praedicta epistola ab auctore promissos, id ob multas auctoris occupationes acerbumque obitum contigisse puto. Alter est codex chartaceus 3617., quartum quintumque iliadis librum continens, isque totus manu ipsius Politiani videtur descriptus, nondum tamen calligrapha manu in membranam puram translatus, neque adhuc Maecenati oblatus; ideoque et epistolis praeviis caret, titulis tantum, quos in editione exhibuimus, librorum initio praepositis.

Puerilibus propemodum annis hanc se Homeri interpretationem fecisse, narrat Politianus in extremo prioris epistolae versu; et quidem post equestres Laurentii ludos, et post urbis volaterranae expugnationem, quae anno ·M·CCCC·LXXII· contigit, qui erat annus Politiani ·XVIII·; etenim anno ·M·CCCC·LIV· natum constat. Neque vero quisquam tam erit hospes in Politiani stilo, qui his car-

minibus lectis, dubitare de auctore vel tantillum queat. Sed tamen eruditionis gratia tres recitabo doctissimi Menckenii locos, ex eius de Politiani vita et scriptis commentario, unde universam huius operis historiam, famamque eiusdem inter homines diditam cognoscere licet. Menckenius itaque, postquam p. 33. dixerat *Homerum a Politiano latinis versibus fuisse redditum*, mox p. 49. ita suam adfirmationem luculenter demonstrat.

Nescio, an integrum reddiderit; id enim per angustos adolescentiae limites fieri vix potuit. Ioh. Trithemius, aequalis Politiani, ad iliada laborem eius restringit, *in Catal. scriptor. eccl. p.* 166. *not. B*: *hic ausus est*, inquit, *iliada Homeri versibus latinis legendam exhibere*. Eadem sunt verba Conradi Gesneri *in Bibl. univ. p.* 44. Quin et Philippus Iac. Bergomensis *in Suppl. Chronic. p.* 435, *sex saltem*, ait, *Homeri libros ab ipso puero adhuc e graeco versos hexametris*. Habes etiam, cur dubites, ex litteris Iacobi Cardinalis papiensis ad *Polit. lib. VIII. epp. Polit. ep.* 7. Is enim, lectis iis, quae ex Homero translata ipsi miserat Politianus, (*seminuda adhuc atque involucria*, uti dicuntur ab ipso Politiano in litteris ad Iacobum *antec.*) perspectaque horum venustate et gratia, ne opus inchoatum desereret, sed quod superesset, laboris pensum absolveret, impense eum sollicitavit. Morem num gesserit tanti viri adhortationi Politianus, dicere non audeo; siquidem nec mihi, nec multis, ut puto, eruditorum visa est umquam haec Homeri interpretatio, quae chartis suis involuta, extincto Politiano, aut fato quodam periit, aut bibliothecarum latebras aeternum habitare iussa est. Bergomensis quidem

l. c. editam ab ipso refert illam versionis particulam, deinde vero *revocatam*; sed mera forte coniectura fuit scriptoris huius, quam hausisse videtur ex litteris modo allegatis Iacobi Card. pap. cui miserat quidem Politianus partem interpretationis, illam vero nequaquam editam, sed lima potius et iudicio Iacobi expoliendam. Quicquid igitur de labore isto compertum habemus, sicut leve admodum est et exiguum, ita omne ex scriptis Politiani, aut eorum, quos aequales habuit, testimoniis capiendum est. Marsil. Ficinus, dum *homericam Politiani musam miris in caelum laudibus a se extollendam*, memorat *in ep. ad Polit. lib. VI. epp. Polit. ep.* 12, non nisi hanc, quam vertendo Homero impenderat noster, operam indicare videtur. Interpretationis huius quae fuerint virtutes et veneres, paucis infra dicetur; nunc vero dicenda sunt ea, unde constare possit, tenera in primis aetate manum huic operi admotam esse. Iacobus Card. pap. *in litteris cit. laudis haec esse*, ait, *et admirationis in tam recenti aetate.* At his potiora nobis esse debent, quae ipse hac de re passim Politianus memoriae prodidit. In *append. Miscellan.* verba eius haec sunt: *etenim ego tenera adhuc aetate · · · dabam quidem philosophiae utrique operam; sed non admodum assiduam, videlicet ad Homeri poëtae blandimenta natura et aetate proclivior, quem tum latine quoque miro, ut adolescens, ardore, miro studio versibus interpretabar.* Rursus sub initium orationis in expositionem Homeri: *nam et ego is sum, qui ab ineunte adolescentia ita huius eminentissimi poëtae studio ardorèque flagraverim, ut non modo eum totum legendo olfecerim, paeneque contriverim, sed iuvenili quodam ac prope temerario ausu, vertere etiam in latinum tentaverim.*

Rursus Menckenius p. 168. De versione Homeri, quem aut integrum, aut ex parte saltem, primis pueritiae temporibus, latinis versibus reddidit Politianus, multa aptiore loco dixi supra §. *III. not.* 5. Tunc scilicet rationibus sat idoneis evicimus, vulgatam huc usque non exstare. At de eius concinnitate certissime sibi persuasum habens, Casp. Barthius in *adversar. lib. LVIII. cap.* 14. vehementer optat, e latebris aliquando protractam, exire in doctorum hominum conspectum publicum. Quid senserint de ea eruditi, quibus legendam dederat Politianus, addendum hic paucissimis. Nisi quid datum adulationi existimes a Iacobo Cardinale papiensi in epistola ad Politianum, *lib. VIII. Epp. Pol. ep.* 7, quae laudibus huius interpretationis unice destinata est, hoc indice *splendidissimam* dixeris, *et ad omne venustatis genus compositam. Orationem* in primis *latinam* esse *et illustrem, plenos etiam versus, et suis numeris magnifice auribus servientes*, inde discimus. Nec minus honorificum de illa est iudicium Mars. Ficini in *ep. ad* Laurentium Medicem, quam vid. *lib. I. Epp. Ficini ep.* 17, quod tanto plus habere momenti videtur, quanto est ab assentationis studio remotum longius: *nutris domi*, inquit, *homericum illum adolescentem, Angelum Politianum, qui graecam Homeri personam latinis coloribus exprimat. Exprimit iam, atque, id quod mirum est, in tam tenera aetate ita exprimit, ut nisi quis graecum fuisse Homerum noverit, dubitaturus sit, uter naturalis, et uter pictus Homerus. Delectare iis pictoribus, Medices, ut coepisti; nam ceteri pictores parietes ad tempus ornant, hi vero in aevum habitatores illustrant.* Ipse Politianus satis magnifice de hoc ingenii sui partu in *elegia de Albierae Albitiae immaturo exitu*:

Ipse ego, qui dudum reges magno ore canebam,
Dardanaque argolica Pergama rapta manu,
Heu nil dulce sonans, taceo iam bella tubasque,
Et refero ad nigros carmina moesta rogos.

Laudat etiam Iac. Sannazarius, aequalis Politiani, brevi epigrammate, quod est *lib. II. Epigr. eius ep.* 47, versionem quamdam Homeri, quae forsan eadem est nostri. Fuit is alioqui partibus Politiani parum addictus, quin variis carminibus acerbissime in eum debacchatus est; at cum eius erga Politianum odium eo demum tempore coortum sit, quo Barth. Scalae et Marulli adversus eumdem irae efferbuerunt, creditu haud difficile videtur, primis pueritiae annis, quibus nihil Politiano cum binis illis contentionis fuit, nec inimicum ei fuisse Sannazarium.

Denique Menckenius p. 595. De latina Homeri interpretatione poëtica bis commemoravimus *sect. I.* §. *III. et* §. *X.*, idque tam copiose, ut iam, quod addi his possit, supersit nihil. Saltem, quod huius loci est, moneo, non exstare huius laboris ullum hoc tempore vestigium, nec dubium videri, quin commune iam dudum rerum humanarum fatum sit expertus. Clausio tamen in *vita Politiani cap. XXIV. p.* 48. si fides habenda, tale quid olim in bibliotheca sua Franc. Hesselius, in roterodamensi athenaeo historiarum et eloquentiae professor, servavit. At cum ille petitam sibi hanc notitiam tradat ex Hesselii *ad Ennii fragmenta notis*, quae, uti mihi constat, prodiere numquam, nec in hesseliana editione *Ennii*, *an.* 1707. vulgata, additisque ei Hier. Columnae et aliorum notis, tale quicquam commemoretur, hinc donec certiora aliunde nobis liceat cognoscere, ea de re merito nos dubitamus.

II. Excitandis clarorum virorum de latibulo codicum scriptis libenter invigilans, alterum sisto laudatissimum italum, Iacobum Cardinalem Sadoletum, cuius geminam in vaticanis mss. lucubrationem nondum typis expressam reperi; nempe operis *de christiana ecclesia* librum primum, tribus adhuc reliquis desideratis; nec non exegeticum super duobus evangeliorum locis libellum: de quo utroque scripto Sadoletum ipsum in epistolis suis loquentem, infra pp. 101. et 179. adduxi. Inde enim apparet, tractatum *de ecclesia* missum fuisse ad Iohannem Salviatum cardinalem anno ·M·D·XXXIX· Quum autem Sadoletus anno ·M·D·XXXVI· sexagenarius purpuram sumpserit, sequitur ut intra primum Cardinalatus triennium id opus elaboraverit, quo is tempore cum aliis octo summae famae Collegis in secreto de reformanda Ecclesia consilio Pauli pontificis iussu versabatur, quod consilium anno·M·D·XXXVIII· peractum fuit. Ac sane id tempus componendo huic operi peridoneum erat, cum Sadoletus capita de emendanda Ecclesiae disciplina ac moribus cum ·VIII· viris conferebat. Sic enim res in conventu ventilatae materiam scribundo operi suppeditabant; vicissimque operis scriptio Sadoletum sacro consessui paratiorem in dies doctioremque tradebat. Testimonia tamen a Constantio in scholiis Sadoleti vitae adiecta demonstrant, auctorem non ita hoc opus ad unguem expolivisse, ut nullum

castigationi vel secundis curis suis locum relinqueret. Quare et illud persimilis argumenti fragmentum quod P. Lazarus protulit, et Constantius repetivit (ep. pont. p. cix.) ad operis fortasse pertinet instaurationem. Sed quicquid demum Sadoletus cogitavit, nobis quidem nullum eius verbum immutare licuit; licuit tamen particulas scripti aliquot prudenti interdum consilio praetermittere, nequid forte adversus auctoris voluntatem fieret. Ceteroqui id opus editione dignissimum visum est, quippe ecclesiastica sapientia plenum, et ob sacri caelibatus praesertim praedicationem valde utile.

III. Quae vero, post haec Sadoleti opuscula, chartae supererant in libro meo, eas nonnullis epistolis occupavi Hieronymi Aleandri senioris Cardinalis, cuius et alias vidi multas mss. tum epistolas tum disputationes et consultationes, catholicae religioni et suorum temporum historiae perutiles, quae aliquando cum publico communicandae videntur; ne clarissimum olim sacri collegii lumen, et validum romanae sedis adversus haereticos propugnaculum, irrepente paulatim oblivione, debitae famae et immortalitatis iacturam faciat. Doctissimus quidem comes Mazzuchellius (*Script. ital.*) non minimam partem scriptorum ineditorum Aleandri nostri cognovit. Neque tamen ego omnium, quae ipse novi, catalogum heic contexam; sunt enim in diversis dispersa co-

dicibus, quos nunc pervolutare non vacat. Unus tamen prae ceteris codex nobilis epistolarum Aleandri corpus continet, isque in primis curas meas exercet, praesertim quia vetustate et carie iam corroditur; ideoque citius publicandus videtur. Inter has epistolas sunt aliquot etiam Pontificum atque Principum, veluti Leonis X, Clementis VII, Maximiliani imperatoris, Ludovici regis Hungariae, Ducis Sabaudiae, Alberti Carporum principis, Ioachimi marchionis brandeburgici, Fabricii magistri rhodiensis ordinis, quae cur Aleandri litteris sint immixtae, nunc non quaero. Boni quoque pontificis Hadriani VI. vidi longam ibidem ad Cardinales S. R. E. epistolam ex Hispania scriptam, quam in Hadriani analectis a Burmanno vulgatis non reperiebam, in qua postquam diu de suo ad Urbem itinere quod moliebatur, dixit, sic postremo Cardinales alloquitur.

Interim Circumspectiones Vestras maximo affectu hortamur, et in Domino rogamus, ut memores dignitatis et officii sui, quod veros Ecclesiae cardines decet, concordibus animis Urbis et universae ditionis nostrae paci et tranquillitati studeant, delectum exercitus (de quo ad nos fama pervenit) nisi sit rebus nostris necessarius, in terris nostris fieri prohibeant, populos nostros sua dexteritate et solita prudentia refrenent, et ad unitatem et caritatem instruant. Meminerintque, et quidem serio, non solum ab infidelibus, sed et (proh dolor!) a christianis ipsis adversus hanc sanctam sedem tot tantasque undique tendi insidias, tot hinc inde hae-

reses insurgere, et defectionum manifesta detegi signa, ut (nisi misericors Deus adsit) non solum inter nos divisi, verum etiam maxime concordes tantis malis vix obsistere posse videamur. De nobis profecto illud pro compertissimo pollicemur, nos ob dignitatem eiusdem sanctae et catholicae Ecclesiae, cui divina providentia per vestram electionem nos licet indignos praefecit, hanc vitam exponere ubique quidem et semper paratos; sed nunc ad illud et solum potissimum invigilare, ut quam citissime possumus, iucundissimum Urbis sponsae nostrae aspectum visamus; simul ut gratissima vestra praesentia et consuetudine fruamur, vobisque tum ob istam unanimem electionem, tum ob res in nostra absentia gubernatas, si non pro meritis, saltem pro virili nostra, gratiam referamus; simul ut rerum nostrarum paci stabiliendae, et intestinis christianorum bellis et seditionibus sedandis, animisque conciliandis in commune prospiciamus, favente Deo opt. max. qui omnes nostros gressus dirigat et acta moderetur.

Leonis autem ·X· PP. tres sunt in eodem codice epistolae, in Bembi ac Sadoleti collectionibus minime obviae, quarum duae ad Henricum ·VIII· Angliae regem agunt de abbatia S. Albani Cardinali eboracensi, post Pontificis in Urbem reditum, consistoriali decreto adsignanda, et de Cuthberto Tunstallo ad londinensem sedem evehendo; tertia est ad Cardinalem eboracensem super praedicto beneficio scripta. Iam in prima, quae multo ante Henrici lugendam defectionem (ut et reliquae) data est, sic regem dilaudat Leo.

Exigebant sane divinae tuae dotes, istaque filiaris quam nobis tam pie quam humane per oratorem et litteras praestitisti obedientia, et perinde tua in defendenda re christiana, non minus felici scribendi stilo, quam aliis praesidiis, praeclara gesta, ut nihil quod modo in manu nostra esset, non lubenter concederemus.

IV. Ut Cosmae ante hanc diem incognitos commentarios ad S. Gregorii Nazianzeni carmina imprimendos curarem, multae me causae perpulerunt. 1. Codicis vaticani raritas, qui fortasse unus id opus nobis conservavit, cui codici siqua forte labes aut calamitas aliquando accideret, praeclaram Cosmae lucubrationem perire funditus necesse foret. 2. Quum multi extent ad Nazianzeni orationes commentarii, nullus hactenus ad eiusdem carmina typis commendatus videtur, cum alioquin beati patris egregia poëmata, et nulli fere ethnicorum secunda, interpretationis honore dignissima sint. 3. Homo saeculi octavi, S. Iohannis damasceni, ut postea dicam, a pueritia hospes et condiscipulus, ac melodorum sacrorum facile princeps, non sine piaculo negligi mihi videbatur. 4. Multa sunt in hoc opere, quae testamenti utriusque historiam illuminant, quaedam etiam ecclesiasticam tangunt, et civilem ac philosophicam. 5. Postquam ego latinos mythographos ex vaticanis codicibus extuli, valde optabam graecarum quoque fabularum congeriem aliquam,

siqua mihi forte conspiciendam se daret, classicis auctoribus adsociare. Nunc ex his plurimis fabulosarum rerum atque aetatum historiis, quas plena manu Cosmas suppeditat, nec non ex adiunctis Nonni abbatis ad duas Nazianzeni orationes novis item historiis mythicis, mediocre corpus fabularum graecarum conficitur, quod Apollodoro, Phornuto, Ant. Liberali, ceterisque huiusmodi, comitari iam poterit.

Age vero de auctore huius operis Cosma paulo accuratius dicendum videtur. Nam duos eodem saeculo octavo fuisse, litterarum gloria fulgentes, tradit diserte in vita S. Iohannis damasceni Iohannes biographus apud Lequinium T. I. p. V. seqq. Narrat enim biographus, Cosmam monachum, ex Italia oriundum, omni sacra et profana disciplina exquisisitissime excultum, a Saracenis Damasci dominis in cursu piratico fuisse captum; qui quum a barbaris occidendus Damasci foret, intervenit S. Iohannis damasceni parens, qui summa Cosmae doctrina cognita, impetravit eum a Principe Saracenorum, deductumque domum erudiendis praefecit Iohanni filio, nec non iuniori cuidam Cosmae, Hierosolymis nato, sed tunc parentibus orbo, quem sibi veluti filium adoptaverat. Pergit autem narrare biographus, quod uterque puer, tam Iohannes scilicet quam hic Cosmas hierosolymita, sub senioris Cosmae magisterio mire profecerint in grammaticae, dilecticae, rhetori-

cae, ethicae, aliarumque disciplinarum studiis; sed tamen in scientia harmonica eos praecipue excelluisse, id demum ex ipsorum canticis, ab iis qui poëtices periti sunt, comperiri.

En itaque duos Cosmas, seniorem quidem italum praeceptorem, iuniorem autem discipulum Hierosolymis ortum, cuius postremi laus multo praecipua, poësis musica fuit. Porro quum vaticani operis auctor bis se dicat hierosolymitanum, in fronte scilicet et in calce codicis, patet omnino hunc esse iuniorem illum, S. Iohannis damasceni adoptivum fratrem conturbernalem et condiscipulum, eumdemque auctorem canticorum illorum, quae latine partim in bibliotheca patrum extant (1), graece vero in codicibus haud raro occurrunt. Suidas autem apprime consonat, qui voc. Ἰωάν. δαμασκ. ait, Cosmam hierosolymitanum aequalem fuisse Iohannis damasceni (immo vero cum eo adolevisse, συνήκμαζε) melodum suavissimum, cuius nempe ac Iohannis cantica nemo ullo tempore exaequaturus sit: συνήκμαζε δ' αὐτῷ (Ἰωάννῃ) καὶ Κοσμᾶς ἐξ Ἱεροσολύμων, ἀνὴρ εὐφυέστατος, καὶ πνέων μουσικὴν ὅλως τὴν ἐναρμόνιον· οἱ γοῦν ᾀσματικοὶ κανόνες Ἰωάννου τὲ καὶ Κοσμᾶ σύγκρισιν οὐκ ἐδέξαντο οὐδὲ δέξαιντο, μέχρις ἂν ὁ καθ' ἡμᾶς βίος περαιωθήσεται. Denique idem Iohannis damasceni biographus p. xx. Cosmam pari cum laude rursus commemorat, et Maiumae urbis factum dicit episco-

(1) Lugdun. T. XII. p. 737.

pum, Petri martyris successorem, quod circa annum Christi DCCXLIII. contigisse scimus. Itaque constat de iunioris Cosmae, quem nunc divulgamus, aetate, patria, disciplina, ac denique dignitate, ne quis eum cum doctis aliis incaute Cosmis confundat.

Quamquam vero vaticanum opus neque a Suida commemoratur, neque ab iis qui de Nazianzeni interpretibus verba fecerunt, titulus tamen et clausula dubitare nos nullo modo sinunt. Iam in prohoemio (1) ipse Cosmas ait se triplicem operis partem moliri; primam de sacris profanisque historiis; alteram de physicis apud Nazianzeni poëmata rebus. Denique tertia grammaticalibus observationibus et didascaliis constabat, atque in his modos quoque poëseos septuaginta duos, rhetoricae autem quatuor supra septuaginta exponebat. Verumtamen tertia haec pars operis in codice desideratur, sive ea reapse composita fuit, sive secus; nam codex certe vaticanus secunda parte, quae de rebus physicis est, concluditur.

Cosmae commentarius eruditis, ut puto, iu-

(1) Prohoemium hoc et reliquum opus mendis aliquot typographicis inquinatum dolemus. Corrige igitur p. 1. v. 6. ἔξωθεν. p. 6. v. 4. ἐννοίαις, v. 10. κεκληρωμένον, v. 18. γυμνάζεσθαι, v. ult. διαιρέσεως. p. 7. v. 5. συναλοιφῶν. In opere autem ipso p. 75. v. 21. τὸν καὶ Πάριδα. p. 92. v. 3. a fin. Κωκυτός. p. 97. v. 3. a fin. Λυδίας. p. 167. v. 14. Μουσαῖος. p. 238. v. 2. Πυθίαν. p. 256. v. 8. a fin. προσσφιγ. p. 266. v. 5. a fin. κρατῶν. p. 276. v. 7. σταγειρίτης. p. 332. v. 18. Ἀλφειός. In carm. Polit. p. 32. v. 22. corr. *peperere*.

cundus accidet. Namque in primis hi qui maurinam Nazianzeni editionem continuabunt, id est alterum tomum edent, in quo beati patris carmina expectantur, hunc ut auguror commentarium Cosmae subtexent. Quid quod Cosmas nova aliquot Nazianzeni fragmenta exhibet? Ordo tamen carminum, ut est apud Cosmam, mirum quantum ab editis differt! Mihi certe permolestum fuit Nazianzeni locos sus deque perturbatissimos, in editionibus vestigare, sedemque eorum ob commoditatem lectoris demonstrare. Ne quid heic dicam de lectionibus variis, quas multas occurrere necesse est. Iam de sua Nazianzeni recensione loquitur ipse Cosmas in prohoemio p. 3. Titulum quoque modo illum ponit, quem codex prae se fert, modo hunc p. 5: αὕτη ἡ βίβλος ἱστοριῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, μαργαρίτης δὲ ὄνομα ταύτῃ. Codex vero Cosmae, ob raritatem pretiosus, ex testamento Antonii Caraffae Cardinalis bibliothecarii vaticanis pluteis accessit, in membrana scriptus saeculo ut reor duodecimo, mendis tamen plurimis adeo inquinatus, ut carminum certe fragmenta sine editionum subsidio vix sanari potuissent. Exciderunt autem, vetustatis culpâ, quaternio unus cum aliquot duernionibus, ut suis locis accurate adnotavi. Sed enim commode accidit, ut ex adnexo codicis indice cognoscere saltem liceat, quaenam vel quot operis capitula desint; quamquam et ipse index fine truncatus est.

De Nonni autem abbatis historiis novis ad duas Nazianzeni orationes in sancta lumina, et in S. Basilium, satis suo loco dixi p. 374. Item de Libanii, ut videntur, dictionibus dixi p. 388.

V. Cosmam saeculo uno antevertit Iohannes philoponus alexandrinus, grammaticus, philosophus, theologusque clarissimus, cuius inedita quaedam opera a syro interprete conservata in manibus habeo. Nunc gustûs causa divulgare decrevi prohoemium commentarii, quem Philoponus ad Nicomachi arithmeticam scripsit; praesertim quia prisci quoque auctores identidem in eo commemorantur; veluti bis Aristocles in libris decem de philosophia. Et quidem Androcydis pythagorei locus insignis ita se habet, cod. p. 13. Ἀνδροκύδης γάρ φησιν ὁ πυθαγόρειος· ὥσπερ ζωγραφία ταῖς βαναύσοις τέχναις συμβάλλεται, σκιαγραφοῦσα τὸ ἑκάστης ἔργον· καὶ γὰρ τῇ ἀνδριαντοποιητικῇ τὸ γενησόμενον διαγράφει πλάσμα, καὶ οἰκοδόμῳ τὸ οἰκοδόμημα, καὶ τοῖς περὶ τὰς αἰσθητὰς ποικίλταις, καὶ τοῖς τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἐργαζομένοις, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς, οὕτως καὶ τοῖς φιλοσοφοῦσιν αἱ τέσσαρες μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι συμβάλλονται, οἱονεὶ μελετᾶν ἐθίζουσαι τὰς τῶν χωριστῶν καὶ θείων εἰδῶν οὐσίας δίχα πάσης ὕλης νοεῖν. — Καὶ Ἀρχύταν δὲ τὸν ταραντῖνον τὰ αὐτὰ παρίστασι λέγοντα. Et cod. p. 22. Ἀμέλιος δὲ οὐκ οἶδα πόθεν ὁρμηθεὶς καὶ τῶν κακῶν ἰδέας καὶ λόγους οἴεται εἶναι παρὰ τῷ θεῷ. Tum cod. p. 149. et alibi verba aliquot Philolai recitantur.

LAURENTIO MEDICI
ANGELUS POLITIANUS
SALUTEM.

O cui tyrrheni fulgentia signa leonis
Syllanamque urbem, et sancti decreta senatus
Commisere Dei, Laurenti maxime gentis
Maeoniae, serpunt geminae cui tempora circum
Aoniae laurus; nam seu tibi munera Martis
Sint animo, effusis ageres sublimis habenis
Cornipedem, toto cedentes aequore turmas
Impellens, meminit simulacra ingentia pugnae
Area magna Crucis (1), *cum te sublime volantem*
Fundentemque equites, et magno robore duras
Miscentem pugnas, clypeos galeasque ruentem
Elato spectabat ovans Florentia vultu.
Seu numeros Phoebi modulataque carmina mavis
Vocali iunxisse lyrae, plectroque sonantes
Impellis nervos, auritas ducere quercus
Cantando, rabidasque potes mulcere leaenas.
Nuper ego argolicis sumpsi de fontibus haustus,
Nuper et inlatum divini carmen Homeri
Vertere tentavi, fidibusque aptare latinis.
Sed quia romuleo cantavit pectine primum
Smyrnaei vatis sublimi carmine librum
Carolus (2) *aonii celeberrimus incola fontis,*

(1) *Scilicet in area ante magnum templum sanctae Cruci dicatum Florentiae; ubi ludi fiebant, quos magnifice cecinit, Iuliani quidem Medicaei Politianus noster strophis italicis octonariis elegantiae incomparabilis; Laurentii autem carmine item italico, sed minoris famae, Lucas Pulcius.*

(2) *Carolus scilicet Marsupinus, cuius celeroqui non extat nisi batrachomyomachiae interpretatio.*

Proximus en nostro qui contigit ore sonandus
Te petit, ac pavido scandit tua limina passu.
Quod si ipsum placido excipies mitissime vultu,
Mox alii venient socii, qui dardana bella
Et danaas referent acies; qua cuspide Martis
Et Veneris pulchros audax perstrinxerit artus
Tydides; quanto prostravit vulnere saxi
Magnanimum Aeneam; quo turbine maximus Aiax
Ferrata clypeum transegerit Hectoris orno;
Quantus et irruerit fulgenti umbone coruscans
Cum danais phrygios defendit puppibus ignes;
Et quibus Aeaciden nequicquam flectere dictis
Aggressi magno Telamone et Amyntore creti,
Et vafer Aeolides, ingentia dona ferentes.
Utque idem noctu, simul et calydonius Heros
Sithonio Rhesi thalamum sparsere cruore.
Ut ferus Actorides maculavit sanguine campos
Ductoris lycii, falsi sub imagine Achillis.
Mox etiam ut valido iuvenem transverberat ictu
Priamides. Sed enim Thetidis pulcherrima proles
Emicat extemplo, vulcaniaque induit arma,
Et crassum multo detardat funere Xanthum;
Hectora mox caesum raptat sua moenia circum.
Haec et plura canent; tu tantum lintea vati
Dirige, namque potes; neque enim te praeside Phoebum,
Thespiadumque choros, non sacri numina Bacchi
Sollicitare velim; solus tu carmina nobis
Ismarium possis afferre aequantia plectrum.
Te duce vel priscis ausim certare poëtis.
Quare age et ausonios fundentem pectore cantus,
Si vacat, et menti contingunt ocia, vatem
Respice maconium. Sed nos tu protege ab omni,
Siquis adest, teneros qui carpat Zoilus annos (1).

(1) *Admodum iuvenis laborem hunc elucubravit Politianus.*

ILIADIS HOMERI
RHAPSODIAE LIBER SECUNDUS
PER ANGELUM POLITIANUM
E GRAECO IN LATINUM CONVERSUS.

Nox erat, et summo radiabant sidera caelo,
Divorumque hominumque genus sopor altus habebat,
Cum pater ipse Deûm per noctem plurima volvens
Iupiter arcano versabat pectore curas,
Qua pereant Danai, et magnum venerentur Achillem.
Optima cui tandem sedit sententia cordi,
Magnanimum ad regem fallacem mittere somnum,
Quem sic alloquitur paucis, ac talia mandat:
Vade, age, rumpe moras, Divûm placidissime somne,
Argivûmque ducem, quem nunc fulgentia signis
Castra tenent, molli resolutum membra sopore
Alloquere, et celeres defer mea dicta per auras:
Aeratas armari acies, castrisque moveri
Laetus in arma paret, bellumque in Pergama vertat;
Nunc etenim excindet neptunia moenia victor.
Sic placitum Superis, et iam tumor omnis et irae
Concessere Deûm; cunctos saturnia Iuno
Iam flexit, Teucris incumbunt tristia fata.
Dixerat. Ille patris magni parere parabat
Imperio, et nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intraque morae breve tempus ad ipsum
Tantalidae accessit thalamum, pennasque resolvit,
Induiturque senis pylii faciemque coloremque
Et verba et cultum, talique est voce locutus:
Atride, inachiae gentis rex inclyte dormis?

Turpe duci totam somno consumere noctem,
Cui sceptra in reges tribuit Saturnius, et qui
Tot regna et tantas populorum tractat habenas.
Ipse Deûm tibi me claro demittit olympo
Regnator, qui te caelo miseratur ab alto;
Ipse haec ferre iubet celeres mandata per auras:
Aeratas armari acies castrisque moveri
Laetus in arma para, bellumque in Pergama verte;
Nunc etenim excindes neptunia moenia victor.
Sic placitum Superis. Et iam tumor omnis et irae
Concessere Deûm; cunctos saturnia Iuno
Iam flexit, Teucris molitur tristia fata
Iupiter. Ergo imo sub pectore nostra reconde
Iussa memor, nec longa tuos oblivia sensus
Corripiant, dulcis fugiet quum pectore somnus.
Sic fatus, paribus liquidum petit aethera pennis.
Ille autem curas animo versabat inanes.
Iamque urbem Priami bello superare cruento
Fidebat, primaque illam prosternere luce,
Nec norat quae sit summi sententia patris
Demens, et quantos dura inter bella dolores
Argivûm populi excipient, ac dardana pubes.
Ut somno excitus, facies per somnia visa
Funditur ante oculos. Is strato corpora tollens
Protinus assurgit, tunicaque incingitur artus
Interiore suos, tum magno involvit amictu.
Inde pedum nitidis circumdat vincula plantis,
Et lateri atque humeris rutilum mox subligat ensem.
Passibus hinc rapidis, sceptro venerandus avito,
Ad Danaûm classem contendit maximus heros.
Aurora interea magnum conscendit olympum,
Caelicolûm generi surgentis nuntia lucis.
Attonitus visis iubet a praecone vocari

Magnanimos Danaûm proceres populumque potentem;
Longaevique senes pylii ad tentoria regis
Conveniunt primum, quos sic affatur Atrides:
O socii comitesque meae pars maxima curae,
Per noctem obscuram somnus Iove missus ab ipso
Nestoream indutus faciem vocemque coloremque
Et verba et cultum, celeres mandata per auras
Detulit, haec ad me placido sermone locutus:
Atride, inachiae gentis rex inclyte dormis?
Turpi duci totam somno consumere noctem,
Cui sceptra in reges tribuit Saturnius, et qui
Tot regna et tantas populorum tractat habenas.
Ipse Deûm tibi me claro demittit olympo
Regnator, qui te caelo miseratur ab alto.
Ipse haec ferre iubet celeres mandata per auras:
Aeratas armari acies, portisque moveri
Laetus in arma para, bellumque in Pergama verte.
Nunc etenim excindes neptunia moenia victor.
Sic placitum Superis; et iam tumor omnis et irae
Concessere Deûm; cunctos saturnia Iuno
Iam flexit, Teucris incumbunt tristia fata.
Dixerat; extemplo me nox somnusque reliquit.
Nunc adeo quae sit nostrae sententia menti,
Expediam: primum rapidas advertere puppes
In patriam, turpique fuga dare terga iubebo.
At vos in pugnam fugientes vertite Achivos,
O socii, et dulcem Martis revocate furorem.
Sic ait. At placido Neleius excipit ore:
Hoc alius quisquam si fors vidisset Achivûm,
O proceres, fictum vanum falsumque putarem.
Sed quia Tantalidae sunt a Iove somnia missa,
Eia age armigeram pubem educamus in arma.
Talia dicta dedit senior, primusque solutum

Concilium egreditur properans; mox fortia bello
Pectora succedunt reges, tum cetera pubes
Irruit, et magno coëunt strepitante tumultu.
Quales vero novo vacui circum ostia saxi
Cum gentes glomerantur apum, semperque recentes
Fundunt se in numerum portis, instarque racemi
Addensant per inane globos, et florea rura
Pervolitant, illa huc pennas, haec dirigit illuc;
Haud aliter puppes Danai et tentoria linquunt,
Litora complentur, stimulos coëuntibus addit
Nuntia fama Iovis, populumque hortatur ovantem.
Pulveream glomerant nubem, calcataque mugit
Terra viris, coguntque novem magnum aere canoro
Praecones populum, vix ingens curia turbam
Explicat innumeram, tunc facta silentia castris.
Surgit ab his sceptrum gestans pelopeius Heros,
Sceptrum auro clavisque nitens, quod Mulciber ipse
Struxerat, atque Iovi torquet qui sidera mundi
Tradidit; ille autem vigilem qui occiderat Argum
Esse Dei voluit; Pelopi cyllenia Proles
Mox tribuit; post quem insignis gestaverat Atreus;
Ille Thyestae atra premitur dum morte reliquit;
Contigit hinc magum tractare Agamemnona regem.
Cui tunc innixus vocem haec in verba resolvit:
O socii, heroës danai, quis munera Martis
Corde sedent, tristi Divûm pater atque hominum rex
Me fato implicuit, quem nostro moenia bello
Dardanidûm vertenda dare excindendaque flammis
Pergama pollicitum, varia hinc sententia vertit.
Nam postquam argolico saturata est sanguine tellus,
Ad patrias cogor remeare inglorius urbes.
Scilicet, alme Tonans, rerum cui summa potestas,
Haec tibi sunt animo, quem propter fortia bello

Oppida et antiquae pereunt cum moenibus urbes.
Dedecus heu longo numquam hoc abolebitur aevo,
Hunc populum frustra tantosque ad dardana bella
Convenisse duces Danaûm, fractosque labore
Laomedonteae nunc linquere moenia Troiae.
Nam si nostrorum coëant in foedera dextrae
Atque Phrygum, et numero placeat comprendere cunctos,
Assaraci populum multa vincetis Achivi
Belligerum turba. Sed enim mea coepta retardant
Auxilia externis accita e moenibus urbi.
Iam novies Titan obliquo limite currens
Aeternos peragensque obitus lustravit olympum,
Et iam senta situ putridae sunt membra carinae,
Carbasaque et veteres senio ceciderc rudentes.
Quin etiam sponsae et dulcissima pignora nati
Nos maesti expectant. Sed enim conamina pugnae
Fracta iacent, nostro rapidis victoria pennis
Diffugit campo, et Rhoetea per agmina fertur.
Quare agite, o socii, curvo de litore celsas
Ducamus naves, graiaeque ad litora terrae
Vertamus profugos tranquilla per aequora cursus.
Sic ait, et cunctis extemplo incussit amorem
Natalis patriae; turbam migrare videres
Innumeram, et prono deferri ad litora passu.
Qualis ubi icarios fluctus eurusque notusque
Perturbant, imoque cient spumantia fundo
Aequora, et insanas affligunt cautibus undas;
Aut ubi frugiferae genitabilis aura favoni
Incubuit segeti gravidasque invasit aristas,
Declives nutant concusso vertice culmi;
Talis erat populi raptim fugientis imago.
Dat tellus gemitum, et nigra caligine caelum
Volvitur, insurgit glomerato pulvere nubes.

Pro se quisque ruunt, exhortanturque vicissim
Tardantes, classemque manu contingere gaudent
Certatim annixi tranquillum pellere in aequor
Limite purgato, ferit aurea sidera clamor.
Et certe hac patrios repetissent luce penates;
Sed Iuno tali compellans voce Minervam,
Effundensque imo tristes e pectore voces:
Ergo sic fugient, inquit, tritonia Pallas,
Argivi turpi relegentes coerula cursu?
Tyndaris heu Priamo atque invisis gloria Teucris
Linquetur, misero quam propter funere turba
Maxima Graiorum vitam exhalavit in armis?
Verum age, nunc propere ad populum te confer Achivùm,
Et compesce fugam, verbisque averte furentes,
Neve sinas celeres descendere in aequora pinus.
Haec ubi dicta dedit, graviter commota supremi
Nata Iovis, summo virides e vertice olympi
Desilit in terras, tenditque ad dorica castra.
Mox Ithacum saevo turbatum pectora motu
Conspicit, haud illi cura est contingere classem;
Quem placidis subito invadit Tritonia dictis:
Dux laërtiade solerti pectore Ulysses,
Sic ergo in patriam fugitis, carosque penates,
Horrida converso relegentes coerula cursu?
Tyndaris heu Priamo atque invisis gloria Teucris
Linquetur, misero quam propter funere turba
Maxima Graiorum vitam exhalavit in armis?
Verum age, nunc propere ad populum te confer Achivum,
Et compesce fugam, verbisque averte furentes,
Neve sinas celeres descendere in aequora pinus.
Sic ait. Extemplo sacrae praecepta Minervae
Exequitur iuvenis, solvensque a pectore laenam
Deturbat terrae; ast Ithacae telluris alumnus

Extulit Eurybates tubicen. Volat acer Ulysses
Admisso per plana gradu, atque Agamemnone coram
Assistit, sceptrumque olim quod gesserat Atreus
Continuo excipiens, Danaûm ad navalia fertur.
Tum siquem bello egregium regemve ducemve
Offendit, tali cohibet sermone ruentem:
Turpe est degeneri sic te pallere timore,
Siste fugam, siste, et populi compesce furores.
Magnanimi Atridae quae sit sententia nescis.
Tentantur, mox errantes plectentur Achivi.
Non cuncti arcano fuerit quae verba locutus
Concilio scimus, metuo ne concitus ira
Supplicio affligat Danaos; nam vivida regis
Est animo virtus, amat et Saturnius illum.
Sin autem patulo clamantem offendat hiatu
Obscura de plebe virum, tum verbere duri
Illidens sceptri, et verbis compescit inertem:
Siste fugam, miser; haud aliis parere recusa
Qui virtute micant, nullo tu robore praestas,
Consiliumque tuum non pugna aut curia poscit.
Non hic Argolici certe regnabimus omnes;
Non plures domini expediunt, rex omnibus unus,
Et princeps unus, tribuit cui iura supremus
Iupiter et sceptrum, ut populi moderetur habenas.
Ordine sic certo populum cohibebat Ulysses.
Illi iterum nigram classem et tentoria linquunt,
Atque in concilium coëunt, it clamor ad auras.
Qualis ubi aequorei franguntur litore fluctus,
Fit sonus, et duris luctantur cautibus undae.
Consedere alii subito, sedesque replerunt.
Verum Thersites clamans ingentia coepta
Turbabat solus, fuerant cui turpia semper
Verba animo, atque ausus reges incessere dictis

Saepe fuit multis; tollebant undique risum
Argolici quando in medium consulta ferebat.
Non illo ad Troiam venit deformior alter.
Claudus erat, transversa tuens, ad pectora curvos
Compressosque humeros, rara lanugine acutum
Aspersus caput; ante alios invisus Achilli
Atque Ithaco; nam saepe illos sermone protervo
Carpserat insanus; tunc et convicia voce
Diffundens gracili insignem vexabat Atriden.
Verum animo ardentes indignabantur Achivi.
Is vocem extollens ventoso haec protulit ore:
Quidnam iterum quereris magnorum ductor Achivûm?
Quid poscis? Multo radiant tua tecta metallo,
Innumeraeque adsunt forma praestante puellae,
Quas tibi nos dedimus cum magnas vertimus urbes.
Nunc etiamne aurum expectas quod perferet hostis
Iliacus, captiva sibi cum vincla resolvet,
Cuius ego aut alii impedient mox colla catenis?
An famulam vultu insignem, mollissima tecum
Gaudia quae iungat? Turpe est suprema tenentem
Sceptra manu, populum exemplo corrumpere tali.
O molles Graiae, vero nec nomine Grai,
Tendamus vela in patriam solusque relictus
Hic Troiam obsideat, magnoque fruatur honore;
Ut si quem bello praestamus noverit usum,
Qui nunc se longe meliorem affecit Achillem
Dedecore, et praemium pugnae mox abstulit illi.
Sed nimium tardam Aeacides quia surgit in iram,
Non meritas tanto exegit pro crimine poenas.
Sic ait, in magnum fundens convicia regem
Thersites. Bonus extemplo consurgit Ulysses,
Atque illum torvo defigens lumine fatur:
Thersita, absistas reges incessere dictis,

Dulcisonas licet effundas e pectore voces.
Nam te non alius ventosa per aequora Troiam
Deterior petiit geminos comitatus Atridas.
Non igitur reges petulanti scindere lingua
Te decet, et populo turpes suadere recursus.
Qualis erit nobis reditus mox litora terrae
Ad patriae, cuncti nempe ignoramus Achivi,
Obiicis argolico pro quo nunc crimina regi,
Et morsu laceras quem Graecia cuncta veretur.
Sed mea nunc imo sub pectore dicta recondo.
Si te bacchantem atque iterum vesana furentem
Ut nuper cernam, caput hoc cervice cruenta
Ex humeris cedat nostris, nec deinde vocetur
Telemachi genitor fato iam functus Ulysses,
Ni te comprendens, caras e corpore vestes
Et laenam et tunicam eripiam, et quae turpia celant
Membra tibi, et flentem Danaûm ad tentoria pellam,
Verberaque incutiam lacerum scindentia corpus.
Sic fatus, sceptro assurgens percussit eburno
Qua collum attingunt humeri, tunc ille reflexus
Ingemit, et largis humectat fletibus ora,
Exoriturque humeris nigranti sanguine livor
Perfusus; sed enim ingenti maerore resedit
Thersites, manibus lacrimantia lumina siccans.
Tum quamquam Argivos iam maeror ceperat omnes,
Ingentem effusi tollebant undique risum,
Atque aliquis tali invasit sermone propinquum:
Proh quantum Argivis Ithacus iam praestitit usum!
Consuluit Danais, pugnaeque incussit amorem;
Verum hoc in primis gessit, nam fraena procaci
Iniecit linguae, et mordacia verba repressit
Thersitae, neque enim posthac fera crimina magnis
Regibus obiiciet, conviciaque improba fundet.

Dixerat haec. Sed enim Troiae expugnator Ulysses
Surgit sceptra tenens, aderat tritonia Pallas
Praeconis faciem induta, et silentia iussit,
Ut cuncti exciperent Ithaci consulta superbi.
Tunc ille incipiens facundo haec protulit ore:
Aspicis, Atrida, quae sit sententia Graiûm?
Mortales inter cunctos te reddere certant
Infamem, neque enim dissolvere pacta verentur,
Nec peragunt promissa tibi, ne litora terrae
Invisant patriae, ruerint nisi moenia Troiae.
Utque solent pueri infantes viduaeque puellae,
Inter se repetunt questus, graiosque penates
Exposcunt. Certe durum tolerare laborem
Difficile est; multi thalamo discedere amatae
Coniugis haud possunt, unoque relinquere mense;
Nos procul a patria iam nonum exegimus annum.
Nec mirum longi taedet si forte laboris;
Sed mansisse diu turpe est, vacuumque redire.
Ferte, viri, et duros animo tolerate labores,
Auguris ut nostri Calchantis fata queamus
Scire, ratos ne habeant an vanos pectoris orsus.
Namque tenent omnes portentum mente repostum,
Qui non funestis liquerunt lumina fatis.
Argolicis primum ut vestita est classibus Aulis
Quae Priamo cladem et Troiae pestemque ferebant,
Nos circum latices gelidos fumantibus aris,
Aurigeris Divûm placantes numina tauris,
Sub platano umbrifera fons lucidus unde fluebat,
Vidimus inmanem tergoque rubente draconem
Terribili Iovis ut lapsu penetrarat ab ara.
Quin platani in ramo foliorum tegmine septos
Corripuit pullos, quos cum consumeret octo,
Nona super rapido genitrix serpente volabat,

Cui ferus inmani laniavit viscera morsu.
Hunc ubi tam teneros volucres matremque peremit,
Qui luci ediderat genitor Saturnius, idem
Abdidit, et duro formavit tegmine saxi.
Nos autem timidi stantes mirabile monstrum
Vidimus in mediis Divûm versarier aris.
Tum Calchas haec est fidenti voce locutus.
Quid nam torpentes subito obstupuistis Achivi?
Haec nobis portenta Deûm dedit ipse creator
Tarda et sera, ait, sed fama ac laude perenni.
Nam quot aves tetro mactatas dente videtis,
Tot nos ad Troiam belli exanclabimus annos,
Quae decimo cadet, et poena satiabit Achivos.
Edidit haec Calchas, quae iam matura videtis.
Quare agite, o Danai, sacrae prope moenia Troiae
Sistamus, dum fatalem expugnabimus urbem.
Dixerat haec. Magno Danai clamore fremebant,
Tollentes Ithaci sermonem ad sidera magni,
Inque cavis ratibus vocis resonabat imago.
Protinus haec Nestor sapienti est voce locutus:
Proh Di! quam similes pueris e pectore voces
Fudistis! quibus haud curae sunt munera Martis.
Quem finem pacta accipient, iurataque vobis
Numina? Num flammis recident consulta virorum,
Libatumque merum commissaque dextera dextrae
Omnibus? Heu vanis contendimus undique verbis.
Et quamquam multos bellando exegimus annos,
Nescimus tanto finem invenisse labori.
Atrida, semper tibi sit suprema potestas
In Danaûm populos dum fortia proelia miscent.
Hos sine dispereant paucos, qui vana seorsum
Consilia invadunt, neque enim timidissima vota
Explebunt, donec patrias tendemus ad urbes,

Atque exacta Iovis fuerint promissa supremi.
Nam quando explicitis sulcabant aequora velis
Argivi, et Priamo cladem Troiaeque ferebant,
Lucenti medium disrupit fulgure caelum
Iupiter, et dextro concussit pectora signo.
Nemo igitur patriae dulcissima litora terrae
Flagitet, iliacis Veneris dum gaudia iungat
Coniugibus, pulchramque Paris rapuisse lacaenam
Iam doleat, fumentque argivis Pergama flammis.
Quod si quis reditum cupiens attingere classem
Audeat, et rapidis committere lintea ventis,
Argivûm ante oculos vitam exhalabit in auras.
Tu vero argolicae rector fidissime gentis
Consule nunc populo, atque aliorum dicta facesse.
Nec spernenda quidem fuerint quae pectore promam,
In variasque tribus varias et cernere gentes
Argolicos propera, queat ut sibi quaeque favere.
Namque hoc si facies, dabitur tibi visere tandem
Frigidus astiterit cui circum pectora pallor,
Et qui dardanio perfundet sanguine campos.
Cognosces si fata Deûm tua coepta retardant,
Argolicaeve manus, bellique ignara iuventus.
Dixerat. Haec contra placido rex edidit ore:
Certe omnes superas facundo pectore, Nestor.
Alme Tonans utinam, Pallas, atque augur Apollo,
Nunc mihi contingat bis quinque assistere tanta
Praestantes virtute viros! iam moenia Phoebi
Diruta, iam Priami sublimia regna iacerent.
Sed mea terribili perfudit corde dolore
Iupiter impellens rapidis incessere dictis
Aeaciden, caramque illi extorquere puellam.
Nam si cunctorum vires in bella coirent,
Iamdudum inachiae popularent Pergama flammae.

Sed nunc ite, viri, dapibusque accumbite laetis,
Promite mox clypeos, et cote incendite ferrum,
Cornipedesque epulis largis satiate fugaces,
Fortia tum celeres aptate in proelia currus;
Nam dum se occiduo perfuderit aequore Titan,
Dum tenebrae insurgent, nos tristia bella geremus;
Manabit cunctis ardenti pectore sudor,
Omnibus hasta dabit magnum concussa laborem,
In media lassi fumabunt caede iugales.
Quod si aliquem aspiciam crudeli absistere pugna
Sponte sua ad naves residentem, non satis illi
Mox erit effugisse canes avidasque volucres.
Talibus Atrides; cuncti simul ore fremebant
Argolici assensu magno; velut aequoris undas
Turbine quum rauco incumbens diverberat auster,
Et scopulo infligit, qui ventos usque sonantes,
Qui pelagi fluctus, et nigros excipit imbres.
Dispersi ad naves tendunt, iam castra sereno
Igne micant, epulis accumbit graia iuventus,
Et varios orat Divos, ut vulnera belli
Effugere, et mortem liceat vitare cruentam.
Ipse Iovi taurum mactat pelopeius Heros,
Qui nullum eximius lustro coniunxerat annum.
Magnanimos vocat inde senes, et splendida Graiûm
Corpora; iam Nestor primus, iam proximus illi
Idomeneus adest, Aiax succedit uterque,
Tydidesque ferox armis, et divus Ulysses;
Tum minor extemplo bello subit acer Atrides
Vidit ut ingentes fratrem versare labores;
Continuoque molam tollunt, stant sacraque circum,
Effuditque preces imo de pectore Atrides:
Iupiter omnipotens magnum qui volvis olympum,
Non prius hesperium declinet Phoebus in aequor,

Quam manibus Danaûm Priami fulgentia tecta
Procumbant, nostraeque exurant ostia flammae,
Et meus hectoreo iam sanguine ferveat ensis,
Quem circum pereat sociorum maxima turba,
Et terram praeceps moribundo vertice pulset.
Talibus oranti surdas obstruxerat aures
Iupiter, et Danais tristissima fata parabat.
At postquam sparsere molam Superosque rogarunt,
Conversum iugulant taurum, mox viscera nudant,
Crura in frusta secant laeto nidore tegentes,
Tergaque cruda super ponunt atque ignibus urunt.
Exta alii retinent, veribusque trementia figunt,
Crura vorant flammae, Danai lustralibus extis
Vescuntur, reliquum caedunt et cuspide figunt.
Subiiciunt alii prunas, dehinc tosta reducunt,
Et tandem accumbunt epulis mensaque fruuntur.
Postquam exempta fames, et amor compressus edendi,
Talia dicta dedit sapienti pectore Nestor:
Rex hominum Atrida, iam finem imponere verbis
Tempus adest, rumpenda mora, invadendaque pugna.
Ergo age continuo populum ad tentoria cogant
Praecones, celeri cursu nos castra petamus,
Aeratasque acies Graiûm educamus in arma.
Dixerat. Extemplo surgens parebat Atrides.
Tum iussi incipiunt sonitu succendere dulci
Praecones populum, Danaosque in proelia cogunt.
Magnanimum Atriden cingebant undique reges,
Argivasque acies in fortia bella parabant.
At vero in mediis quassabat glauca Minerva
Terrificam expertem leti immunemque senectae
Aegida, quam circum fulvo spectabilis auro
Tortilibus spiris pendebat fimbria centum,
Quaeque boves pretio referebat singula centum.

Hac illa irradians acies lustrabat Achivûm,
Omnibus incutiens duri Mavortis amorem.
Inde animum fessis validasque in proelia vires
Subiicit, et subito pugnas miscere cruentas
Dulce putant, avido stat cunctis pectore bellum.
Utque olim aërei sublimi in vertice montis
Cum virides ardent silvae, procul inde micantes
Apparent flammae, radiosque ad sidera tollunt,
Sic Danai splendent armis caelumque serenant.
Utque gruum gentes celerum, seu plurimus anser,
Carmine seu placido qui mulcent flumina cycni
Asia cum laeti pennis circum arva volantes
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
Nunc huc nunc illuc placido clamore feruntur,
Sic horum innumerum vulgus tentoria linquens
Castra petit, phrygii complentur prata Scamandri.
Extemplo resonat pedibus conterrita tellus
Cornipedum; steterant campis iamque agmina Graiûm
Millia, quot foliis quot floribus incipit annus.
Ac veluti innumerae pleno cum lactis ovili
Muscarum gentes incumbunt vere sereno,
Et volitant mulctras ingenti murmure circum,
Tot Danaûm stabant acies campumque tenebant
Ardentes animis pugnas miscere cruentas.
Utque solent capras facili secernere virga
Pastores, cum se laeta inter pabula miscent,
Sic illos vario distinguunt agmine reges,
Atque in bella cient; quos inter stabat Atrides
Os oculosque Iovi similis, fulgentia Marti
Arma, neque insigni Neptuno pectore dispar.
Ceu quondam praestans armenti gloria taurus
Conspicitur, toto cui surgunt cornua gyro,
Sic illa Atridae Saturnius ipse decorem

Luce dedit, Danaos ut forma vinceret omnes.
Nunc mihi olympiades Musae aspirate canenti,
Estis namque Deae, vos omnia mente tenetis,
Ad nos vix tenuis famae perlabitur aura,
Nec Danaûm scimus sublimia nomina regum (1).
Verum ego nec numero memorem nec nomine cunctos,
Non si forte decem linguae, et totidem ora sonarent,
Si vox indomita, atque animus mihi ferreus esset,
Ni vos caelicolae proles Iovis inclyta Musae
Pandatis, quicumque gradus ad Pergama vertit.
Iamque duces referam et rapidis data lintea ventis.

CATALOGUS NAVIUM.

Ibat in arma ferox boeotis primus ab oris
Peneleus, comes acer erat tum Leitus illi,
Archesilausque, et Prothoënor mox, Cloniusque,
Quique Hyriem populus constratamque Aulida saxis,
Qui Schoenum et Scolon tenuit, magnamque Eteonam,
Thespiam, et Graeam, Mycalessumque feracem,
Ilesium quicumque habuit, quique Harma et Erythras,
Quique Eleona almam, quique Hylen, et Peteona,
Ocaleamque et Medeona insignem moenibus urbem,
Copas, Eutresimque, et Thisbes grata columbis
Tecta, Coroneam, atque ingentia prata Haliarti;
Quos misit, qui Glissantam, fortemque Plataeam,
Thebanaeque urbis qui moenia celsa reliquit;
Quos dedit Orchestus Neptuni splendida luco,
Vitiferam quicumque Arnem, quicumque Mideam,
Qui Nisam coluit sacram, atque Anthedona summam,

(1) Politianus delevit hunc in codice versum, neque tamen alium, ut alibi solet, substituit.

Quinquaginta omnes solverunt litore naves,
Singula bis denos iuvenes centumque ferebat.
Inde sequebatur quos Orchomenus Minyeus,
Aspledonque dedit pulchro insudare labori.
Illos Ascalaphus, et Ialmenus inclyta Martis
Ducebat soboles, quos virgo in luminis oras
Edidit Astyoche egregio de sanguine nata
Actoris azidae, celsi prope culmina tecti
Mixta Deo mulier geminam dedit aurea prolem;
Hi triginta altum sulcabant puppibus aequor.
Phocenses duxit Schediusque et Epistrophus ingens
Naubolidae Iphiti magno de semine creti.
Qui Cyparissam urbem, duram quicumque colebat
Pythona, et Crissam, qui Daulida vel Panopea,
Quique Anemoneam, quicumque Hyampolin altam;
Qui ripas Cephisse tuas, pulchramque Lilaeam;
Et bis vicenis scindebant aequora proris.
Hi prope Boeotos a laeva pectora duro
Cingebant ferro, viresque in bella parabant
Tum Locros Aiax in Martem duxit Oileus,
Non tamen assurgens quantus telamonius Aiax,
Sed minor; huic lini deductus stamine thorax
Munibat pectus, sed erat metuendus in hasta
Hellenas inter proceres atque inter Achivos.
Qui Cynon coluere, Opoëntaque, Calliarumque,
Qui Bessam et Scarphen tenuit placidasque Augeas,
Tarphenque et Thronium, gelidi laticesque Boagri;
Hic bis vicenas oneravit milite pinus,
Locrorum Euboeae quos miserat obvia tellus.
Euboici magno linquebant turbine Abantes,
Chalcidaque, Eretriamque, et vitiferam Histiaeam,
Cerinthonque mari vicinam, et vertice montis
Surgentem, Dionque, Styramque, altamque Caryston,

In freta quos duxit bello praestans Elephenor
Chalcodontiades magnorum ductor Abantum.
Illum cingebant cristata casside fulcti
Ardentesque animis duro contendere Marte,
Et cupidi armatos ferro prosternere Troas.
Hic bis vicenas implevit remige puppes.
Inde sequebatur quicumque habitabat Athenas
Fortis Erechthei populum, quem maxima Pallas
Nutrivit quondam, et vitalis terra creavit,
Inque suo posuit iuvenem Tritonia templo,
Hic ubi Cecropidae Divam redeuntibus annis
Agnorum caede et taurino sanguine placant.
Filius hos Petei clara de stirpe Menestheus
Egit in arma ferox, quo non praestantior alter
Belligeros ornabat equos, aciesque virorum,
Cui tamen annoso certabat pectore Nestor,
Isque rates decies quinas in bella trahebat.
Quem prope bis senis trabibus salaminius Aiax
Diffindens pontum tortas urgebat in undas.
Tum quoscumque Argos dederat, Tirynthia quisque
Moenia deseruit miles, quos miserat ingens
Asine, Hermionesque sinus, praeclaraque Troezen.
Tum quos Eione, laetusque Epidaurus Iaccho
Fundebat, quique Aeginam, et Maseta reliquit;
Hos bello instruxit dextra clarus Diomedes,
Et Sthenelus bello insignis capaneia proles,
Euryalusque ferox divis caelestibus aequus,
Quem talaonides Mecistheus edidit ingens;
Verum omnes duxit Tydei pulcherrima proles
Octoginta levi committens carbasa vento.
Quique Myceneae linquebant moenia terrae,
Et quos in Martem ditissima tecta Corinthi
Misere, et celsa turritae mole Cleonae.

Quisquis et Erneas, Araethyreamque colebat,
Et Sicyona olim imperio quam pressit Adrastus;
Quos Hyperesee Gonoëssaque miserat alta,
Pellenem quicumque viri, quique Aegion urbem,
Aegialumque omnem, atque Helices lata arva tenebant.
Hos ratibus centum protraxit in arma Agamemnon,
Cingebatque ducem bello spectata iuventus;
Ipse autem rutilo munitus pectora ferro
Fulgebat Danaos inter fortissimus heros,
Belligeras flammans ruitura in Pergama turmas.
Deseruit validam post haec Lacedaemona miles,
Pharimque, et Spartam, Messen gratamque columbis,
Bryseis cessit populus laetisque Augeis,
Litoreumque Helos, et duras linquebat Amyclas.
Tum venit quoscumque Laa, et quos Oetylus egit,
Hos Menelaus ovans in Martem duxit atrides,
Et bis trecenis praetexit aequora proris,
Incendens validas troiana in tecta cohortes;
Dedecus ipse Helenes forti depellere dextra
Ardebat, maestosque armis abolere dolores.
Mox ibant quoscumque Pylosque Arenaque misit,
Qui Thryon Alpheo vicinum, et montibus Aepy
Ingestum, quisquis Cyparisseenta colebat,
Quos Helos et Pteleon, quos fertilis Amphigenia
In Martem fudit, quos Dorion, hic ubi Musis
Obvius Oechaliam atque Euryti tecta relinquens
Threicius Thamyras spoliatus carmine cessit.
Namque Iovis prolem stulta dum voce lacessit
Demens, et cantu vocat in certamina Divas,
Arte miser dulci caruit, citharaeque sonantes
Tendere suffosso est oblitus lumine chordas.
Hos agitans populos solerti pectore Nestor
Cum ter tricenis ratibus surgebat in aequor.

Tum ruit Arcadiam et Cyllenem vomere curvo
Qui domuit celsam, tumuli qua culmina surgunt
Aepytii, ingentes bello qui nutrit alumnos.
Linquebant alii Pheneon, pecorosa vacabat
Orchomenus, Rhipe, et Stratie, ventosaque Enispe,
Mantinee validos misit Tegeeque colonos.
Multos Parrhasia et Stymphelus in arma parabant.
Hos satus Ancaeo duxit praestans Agapenor,
Et ter vicenis pulsavit coerula proris,
Arcadiaeque egit populos ad bella paratos;
His dedit Atrides puppes, ut scindere possent
Terga maris, neque enim undarum commercia norunt.
Tum qui Buprasion, quique Elidos arva tenebant,
Myrsimus, et quantum Hyrmine, et Alesion ingens,
Oleniusque lapis spatioso limite cingit.
Quattuor hos egere duces, et quisque sonantem
Bis quinis trabibus subigebat Nerea princeps
Exhortans avidos casura in Pergama Epeos.
Namque hos Amphimachus Cteati fortissima proles,
Illos actoridae Euryti Thalpius ingens
Armabat soboles, amaryncidesque Diores.
Inde Polyxinus surgebat Agasthene cretus,
Qui placido Augeas sceptro regnisque premebat.
Tum qui Dulichium, et sacras habitabat Echinas,
Quae ponto elatae respondent Elidos arvis,
Hosque Meges duxit, fuerant cui proelia cordi,
Quem genuit Phileus; is quondam percitus ira
Dulichium petiit genitoris tecta relinquens;
Hic quadragenis subigebat navibus aequor.
Inde Cephallenas bonus incendebat Ulysses
Quos Ithace misit, quos et frondosa tenebat
Neritos, incoluit quicumque Aegilipa duram,
Quique Zacynthum altam, quos et Procylea, Samosque,

Et quos Epirus dabat, et contraria tellus;
Hos bello adiunxit solerti pectore Ulysses
Bis senis vacuo luctans in marmore proris.
Aetolos dedit inde Thoas Andraemone cretus,
Qui Pleurona habuit, quique Olenon, atque Pylenen,
Chalcidaque, Anchialonque, et saxosam Calydona;
Magnanimus vita quoniam decesserat Oeneus
Cum sobole ingenti, Meleager et ipse iacebat.
Huic igitur populus rerum concessit habenas,
Qui sexaginta complevit milite pinus.
Idomeneus acer Cretas in bella ciebat,
Quos Cnossos dedit, et Gortynae moenia celsae,
Miletos, Dictosque ingens, atque arva Lycasti,
Qui Phaeston Rhytionque habuit, tandemque ruebat
Centena insignis Crete quos protulit urbe;
Idomeneus ovans forti metuendus in hasta,
Merionesque egit magno par robore Marti;
Atque octogenas rapuere in bella carinas.
Tlepolemus rapidis torquebat Nerea tonsis,
Commisitque novem Rhodiorum carbasa ponto,
Exhausitque urbes quas sustinet insula ternas
Lindon, Ielisonque, argillosamque Camirum.
Sed rutila ante alios rex ipse micabat in hasta,
Quem forti Alcidae pulchra edidit Astyochea.
Illam Ephyrae quondam placidis extorsit ab oris
Postquam expugnavit validas Tirynthius urbes.
Sed iam Tlepolemi surgens adoleverat aetas,
Confectum senio iuvenis cum forte Lycimnum
Maternum prostravit avum, navesque paravit
Continuo, et populum ingentem per coerula traxit;
Namque alios timuit natos, durique nepotes
Herculis; at postquam innumeros superare labores
Contigit, ad rhodiae pervenit littora terrae,

Et subito ternas opulentis moenibus urbes
Implerunt, coluitque pater Saturnius illos
Ante omnes augens populos, opibusque beavit.
Nireus ex Syma, dedit hinc tria carbasa ventis,
Nireus Aglaiae et Charopi pulcherrima proles,
Nireus quo Danaos inter formosior alter
Non fuit, excepto pelidae corpore Achillis;
Sed rarum imbellis populum raptabat in arma.
Tum qui Nisyrum incoluit, Crapathumque, Thasumque,
Eurypylique urbem Choon, madidasque Calydnas,
Quis animum incendit Phidippus et Antiphus acer;
Thessalus hos genuit pulchro satus Hectore ductor;
Hi triginta altum fundebant vela per aequor.
Hinc radiabat ovans, Argos quicumque pelasgum,
Quique Alon atque Alopem, et celsam Trachina colebat,
Quos Phthia, et nitidis dedit Hellas culta puellis.
Myrmidonum Hellenumque acies et achiva iuventus
Haec erat; hic magno populus comes ibat Achilli;
Is decies quinis ratibus praetexerat undas,
Sed nunc armatas non ducit in arma cohortes
Inclytus Aeacides, magna namque aestuat ira,
Et dolet absentis fervore Briseidos ardens,
Quam rapuit postquam Lyrnessia moenia bello,
Et Thebam prostravit humi, fortemque Mycetem
Atque illi comitem transfixit Epistrophon hasta,
Lepidae Eveni claro de sanguine natos;
Sed cito magnanimos Danaûm consurget in hostes.
Tum quos armabat Phylace, quos florea misit
Pyrrhasus, atque ovium quos mater fertilis Iton.
Et qui gramineam Pteleum atque Antrona colebat.
Bellicus hos rapuit dux Protesilaus in arma
Vitales carpens auras, sed morte iacebat
Tum niger obscura, miseramque reliquerat altos

Uxorem questus rumpentem atque unguibus ora
Foedantem indignis, imperfectosque penates.
Namque illum ante omnes Danaos fortissimus Hector
Saltantem navi, ferro transfixit acuto.
Non tamen hae valido carebant principe turmae,
Namque ferox illas agitabat in arma Podarces
Phylacidae Iphicli soboles clarissima bello,
Et frater magni fuerat qui Protesilai,
Surgentique aetate minor; sed fortior ingens
Protesilaus erat; tamen hoc se rege tuentur
Aemoniae turbae, nec iam ductoris egebant;
Is quadraginta diffudit vela per aequor.
Mox aderat quicumque Pheras, Boebeida circum,
Qui Boebem, et Glaphyras, pulchramque habitabat Iolcon;
Hos undena levi committens lintea vento
Admeti Eumelus soboles in proelia traxit,
Filia quem Peliae nitido celeberrima vultu
Edidit Alcestis dias in luminis oras.
Tum quos Thaumacie, quos et Methona ciebat,
Quos Meliboea dedit, quosque aspera misit Olizon;
His doctus celeres arcu intendisse sagittas
Castra Philoctetes suasit, qui navibus undas
Versabat septem, iuvenes at singula habebat
Quinquaginta gravi miscentes bella pharetra.
Illum autem duros tolerantem corde dolores
Nunc bona Lemnos habet; gelidi nam vulnere laesum
Serpentis iuvenem populus dimisit Achivûm;
Sed cito magnanimum revocabunt agmina regem.
Non tamen hae valido carebant principe turmae,
Namque Medon nothus insigni generatus Oileo
Aptabat Marti, peperit quem candida Rhene.
Quos dedit hinc Tricce, quosque aspera misit Ithome
Venit, et Eurythi Oechaliam quicumque reliquit.

Hos medici armarunt Podalirius atque Machaon,
Quos genuit Phoebo nymphaque Coronide natus.
Tum subiere viri quos fons Hyperea tenebat,
Et quos Orchomenus, Titani quos culmina celsi,
Qui rura Asterii valido suspendit aratro;
Hos bonus Eurypylus praeclaro Evenore cretus
Cum bis vicenis trabibus raptavit in arma.
Mox qui Gyrtonem, Argissamque, Orthemque colebat,
Quique reliquerunt Elonam et Olossona canam;
His animum incendit bellum cupiens Polypoetes
Pirithoi soboles, quem Iupiter ipse creavit.
Verum hunc Pirithoo pulchra edidit Hippodamia
Tempore quo rapidos devicit Marte bimembres,
Et penes Aethycios pyliis detrusit ab arvis.
Illi autem socius fortis Geleonteus (1) ibat
Caenidae magni proles divina Coroni;
Hi quadraginta versarunt navibus undas.
Et bis undenas duxit per coerula puppes
Ex Cypho Guneus, Enienes atque Peraebos
In Martem exagitans, qui Dodonamque colebat,
Et quorum Imertus (2) lambit titaresius arva,
Qui nitidas mittit Peneo argenteus undas,
Nec se confundit fluvio, sed vertice summo
Innatat, et liquidum currens imitatur olivum;
Nam caput a stygiae protraxit fonte paludis.
Magnetas duxit Prothous Tenthredone cretus,
Peneum quicumque bibit, qui Pelion altis
Frondibus umbrosum duro versabat aratro,
Et quadragenis sulcavit coerula proris.
Hi Danaûm reges Troiam petiere ducesque.

(1) Politianus legebat non τῷγε Λεοντεύς, sed τῷ Γελεοντεύς.
(2) Heic quoque notemus Politiani lectionem.

Sed virtute prior qui fulsit, Musa, referre
Incipe tu nobis et equos memorare fugaces.
Cornipedes inter longe venere supremae
Quas pheretiades Eumelus agebat in arma,
Alitibus cursu similes, paribusque tegentes
Ardua colla iubis aequali aetate decoras,
Et plano insignes tergo, quas flavus Apollo
Pieriis olim pastor nutrivit in arvis,
Ambas femineo sexu atque in bella paratas.
Sed Danaûm longe primus telamonius Aiax
Emicuit, rapida Aeacides dum fluctuat ira;
Ille etenim cunctos valido superabat Achivos
Robore, et insignes rapiebat in arma iugales.
Sed nunc Atridae iratus tentoria circum
Stat ferus; undisono populus se litore duris
Exercet iaculis, et condit in aethera discos,
Spiculaque intorquet prope currus; inde volucres
Cornipedes loton carpunt apiumque palustre,
Et cohibent celeres tentoria magna quadrigas.
Illi in bella ducem cupiunt, perque agmina Graiûm
Nunc huc nunc illuc tendunt, nec proelia miscent.
Ast alii properant, veluti si terra micanti
Igne ruat, pulsuque pedum sonat incita tellus.
Ut cum terribili ferit altus fulmine celsam
Iupiter Inarimem, quae lecto est clara Typhoei,
Sic pedibus Danaûm tellus concussa sonabat,
Et rapido campi secuerunt aequora passu.
Tum volucrem caelo misit Saturnius Irim
Iliacum ad populum maestissima dicta ferentem.
Illi autem cuncti Priami intra limina regis
Constiterant, atque in medium consulta ferebant:
Hic Iris placido sermonem protulit ore,
Effinxitque sonum priamei diva Politae,

Qui stabat pedibus fidens speculator in alto
Tunc Aesyetae tumulo, dum castra relinquant
Argolici, aeratasque acies in Pergama cogant.
Huius habens vocem roseo sic ore locuta est:
Usque tibi, senior, verborum est copia menti
Ut cum pace vires; sed nunc ingentia surgunt
Bella tibi; certe rapidi certamina Martis
Multa ego iam petii, nec tanti visere turmas
Contigerat populi; longo namque ordine campis
Arboreas frondes numerumque imitantur harenae.
Iamque petent bello surgentia moenia Troiae.
Tu vero ante alios, Hector, mea perfice dicta.
Adsunt auxilia excelsis in moenibus urbis
Plurima, sed cunctis diversa est lingua maniplis.
Quisque suos igitur populos convertat in arma,
Et reges aptent socias in bella cohortes.
Dixerat. Ille Deae surgens tum iussa facessit,
Concilium solvit, populumque impellit ad arma.
Panduntur portae, ruit inflammata iuventus
Effera Teucrorum magno surgente tumultu.
Est in conspectu qua latum maxima Troia
Explicuit campum celsas porrecta sub auras
Alta columna caput, Baticam nomine dicunt
Mortales, Superi velocis busta Myrinae.
Hic sese auxilia et pubes troiana diremit,
Teucrorumque acies cristata casside tectus
Priamides Hector duxit. Radiantia cunctis
Tegmina cingebant humeros hastaeque micabant.
Verum Dardanios Anchisae maxima proles
Aeneas acuit bello, quem candida luci
Edidit alma Venus nemorosae in vallibus Idae.
Atque aderant illi comites Antenore nati
Archilochusque Acamasque ardentis fulmina belli.

Inde subibat ovans laetam quicumque Zeleam
Incoluit populus celsae in radicibus Idae,
Aesepique bibit latices; hos traxit in arma
Egregia fulgens virtute Lycaone cretus
Pandarus, huic arcum donavit Cynthius ipse.
Quique Adresteam populumque colebat Apaesi,
Quos Pityea dedit, Tereaeque ardua celsae
Culmina; duxerunt Adrastus et Amphius illos.
Lineus huic thorax armatum pectus obibat,
Atque utrumque Merops genuit percosius, alto
Maximus augurio, nec prolem in bella sinebat
Tendere, sed nati genitoris cedere dictis
Contempsere sui, miserandaque fata petebant.
Tum quos Percote effudit, quos moenia Practi,
Sestos, Abydeique sinus, quos misit Arisbe;
Hos duro hyrtacides bello dedit Asius ingens,
Asius hyrtacides, cuius nutrivit Arisbe
Cornipedes validos ad flumina Selleentis.
Egit et Hippothous fortes in bella Pelasgos,
Quos habuit Larissa ferax; hos Marte Pylaeus,
Hippothousque valens in proelia dura coëgit,
Teutanides claro genuit quos sanguine Lethus.
Threicios Acamas et Pirous egit in hostes,
Quos Hellespontus rapida compescuit unda.
Hinc Ciconum populos Euphemus in arma ciebat,
Quem Ceades tulerat vitae Troezenus in oras.
Inde pharetratos Pyrechines Paeonas egit,
Quos dederat nitidis amydonius Axius undis,
Axius egregio perfundens flumine terram.
Paphlagonum ductor ruit inde Pylemenes ingens
Ex Enetis, genus est mulis silvestribus unde.
Adiunxitque acies, quas Sesamus atque Cythorus,
Et quas Parthenius misit liquidissimus amnis,

Quas Cromna Aegialusque habuit, celsique Erithini.
Quem prope Alizonum populos in bella ciebant
Ex Alybes tectis Odiusque et Epistrophus acer,
Cuius inest foetis argenti copia terris.
Protinus inde Chromis Mysos ducebat aruspex;
At non thessalicae medicari cuspidis ictum
Augurio valuit, namque illum stravit Achilles
Cum fluvium rubro maculavit sanguine Troum.
Sed Phrygas Ascanius, Phorcysque in proelia traxit
Tunc ex Ascania cupidos incendere Martem.
Antiphus et Mesthles mox inde Pylaemene creti,
Quos peperit Gygaea palus praeclara movebant
Agmina, Maeonios Tmoli sub culmine natos.
Tum Cares duxit validus certamine Nastes,
Qui Miletum habuit, Phthiri qui culmina celsi,
Quos Mycalae caput, et Maeandri miserat unda.
Illos Amphimachusque Nomionis inclyta proles,
Qui fulgens auro lascivae more puellae
Castra adiit demens, neque enim propellere mortem
Aurati potuere sinus, cum magnus Achilles
In fluvio stravit pugnantem, atque abstulit aurum.
Sarpedon rapuit Lycios et Glaucus in arma
Tum procul a Lycia et velocis gurgite Xanthi.

EIUSDEM ANGELI POLITIANI

ELEGIA

IN TERTIUM ILIADIS HOMERI LIBRUM AD LAURENTIUM MEDICEM.

Tu quoque praelustres Medicum subiture penates
Compita qua latas explicuere vias,
I liber ausoniae nondum vetus incola terrae,
I pete sublato tecta superba gradu.
Illic invenies qui lydi signa leonis,
Qui sancta etruscas pace tuetur opes.
Illum tu celso praesignem vertice nosces;
Ne dubita, certas porriget ille notas.
Et sive argutis sociantem carmina nervis
Offendes, clario carmina digna Deo;
Sive fluentini turba stipante senatus
Versantem patriae pondera magna suae;
Siste, liber, moneo, procul inde, et comprime gressum,
Comprime fraenatos ore tacente modos.
Inde ubi te capitis nutu dextraque vocarit,
Haec illi nostro nomine dicta refer.
Maxime Laurenti syllanae gloria gentis,
Laurenti medicae nobilitatis honos,
Ille tuus vates, qui me per turbida duxit
Aequora, qui longum carpere iussit iter;
Quo duce romuleas nuper delatus in oras
Effugi argolicos per freta longa lares;
Quique meum semper memori solet ore referre
Te placida fratrem substinuisse manu;
Ille tuas, inquam, vates me mittit in aedes
Qui referam grandi tristia bella pede.

Et rogat excipias blando mitissime vultu,
Ut liceat pleno fundere vela sinu.
Quod si maeonio non iunxit carmina plectro,
Nec potuit tanta bella sonare tuba,
Quid mirum? saevi dudum fera munera Martis
Aggreditur, tenui non adeunda pede.
Ante cupidineas plectro leviore sagittas,
Ante pharetrati luserat arma Dei.
Nunc opus est graviore lyra, dum nostra referre
Bella cupit latiis emodulanda sonis.
Si tamen ipse regas puppim, si carmina vatis
Detineant aures qualiacumque tuas,
Contrahet angusto validas in pectore vires,
Et pede non humili dardana bella canet.
Inde ubi Maeonium latiis invexerit oris,
Excipiet fortes area maior equos.
Attonitoque tuas cantabit pectine laudes,
Materiam sacri carminis ipse dabis.
Tum Volaterra suis iterum vexabere chartis,
Nequicquam celsis edita culminibus.
Pergama Tantalidae bello superata bilustri
Aeternum Danais iam peperere decus.
Sed tibi vix unum cum Delia iunxerat orbem,
Perfidiae poenas nunc Volaterra dedit.
Interea magni divinum carmen Homeri
Dum referet, timidae dirige vela ratis.
Annue victuris conanti intexere chartis
Proelia maeonia concelebrata lyra.
Sed iam longa mora est, dextro liber omine curre,
Exciderintque tibi ne mea iussa cave.
Namque ego, siquid habent vatum praesagia veri,
Quos avium cantus et vaga penna monet,
Auguror excipiet blando Laurentius ore.
O faveat nostro Cynthius augurio!

ILIADIS HOMERI
RHAPSODIAE LIBER TERTIUS
PER ANGELUM POLITIANUM
E GRAECO IN LATINUM CONVERSUS.

At postquam adversas acies fulgentibus armis
Ornavere duces, sonitu et clangore feruntur
Dardanidae. Qualis nigro sonat aëre quondam
Cum rapidos imbres, gelidae cum frigora brumae
Clangentes fugere grues ad terga volantes
Oceani, letumque viris caedemque ferentes
Pygmaeis, quos mane novo in fera proelia poscunt.
At Danai ardentes socias defendere vires
Martis anhelabant furias, tacitique ruebant.
Ac veluti cogente noto quum vertice montis
Assurgit caligo ovium non aequa magistris,
Nocte tamen furi melior, deprendere tantum
Quisque potest oculis quantum transmittere saxo;
Sic Danaùm pedibus sinuosa volumina nigri
Pulveris insurgunt subito, campumque secabant.
Obvia sed postquam rapido vestigia gressu
Contulerant, primus se se effundebat in hostem
Pulcher Alexander, celeris qui tegmina pardi
Induerat latis humeris, arcumque sonantem
Fulmineumque ensem atque aeratae cuspidis hastas
Concutiens geminas, proceres in bella ciebat
Argolicos secum duro concurrere Marte.
Quem postquam minor in duri certamina Martis
Ante acies longe gradientem agnovit Atrides,
Ut validus magno gaudet leo corpore praestans,

Quem stimulat ieiuna fames, si forte fugacem
Conspexit capream aut surgentem in cornua cervum;
Quod si illum rabidique canes viridisque iuventus
Insequitur properans, captos vorat ore cruento;
Sic ille aspiciens hostem, mox pectore toto
Gaudia concepit, currumque repente relinquens
Desiliit, meritas ardens exposcere poenas.
Hunc ubi pugnantes inter bellare priores
Novit Alexander, gelida formidine mentem
Concussus, letum effugit sociosque petivit.
Sic ubi quis cernit nemoroso in monte draconem,
Avertit gressum, tremulos pavor occupat artus
Attoniti, pallorque genis exsanguibus errat;
Sic se se ad populum cursu trepidante recepit
Continuo Paris, et magnum vitavit Atridem.
Quem subito rapidis incessit vocibus Hector:
Insignis forma, Paridis cognomine falso (1),
Proditor, insano muliĕrum turpis amore,
Lurida sensisses utinam tu fata priusquam
Vidisses caram sobolem dulcesque hymenaeos!
Hoc vellem, cunctosque magis, miserande, iuvaret,
Quam sic ante oculos aliorum cedere pugna.
Ergo nunc merito populus ridebit Achivûm,
Insignem ante putans bello, quod splendidus ornat
Te decor, at nullo pugnandi robore fulges.
An talis valido stipatus milite classem
Solvisti ex Apia, quum dulci coniuge fortem
Privasti regem, crudelia damna parenti
Molitus patriaeque tuae, sed gaudia saevis
Hostibus atque ipsi, infelix, tibi dedecus ingens?

(1) Schol. Venet. Δύσπαρι· ἐπὶ κακῷ ὠνομασμένε Πάρι, κακὲ Πάρι: *mali ominis nomine, improbe Pari.*

An forti conferre manum vitabis Atridae,
Illum ausus quondam grata viduare puella?
Non tibi succurrent citharae, Venerisque beatae
Munera, non forma aut crines, cum perlitus atro
Pulvere succumbes; nimium sed dardana pubes
Formidat, quae te lapidum non tegmine duro
Iam dudum operuit meritoque affecit honore.
Dixerat haec; placidoque Paris sic excipit ore:
Debita quod nobis, Hector, convicia fundis,
Cor viget usque tibi ferratae more securis
Quae validum findit robur, doctaque sonantem
Fabricat arte ratem, iuvenem quoque viribus auget
Gestantem, sic indomito tu pectore fulges.
Non tamen obiicias Veneris sacra munera nobis
Purpureae, nulli magnorum spernere fas est
Inclyta dona Deûm, neque enim caelestia quisquam
Sponte capit, verum haec Superis mittentibus adstant.
Quod si tantus amor duro me opponere bello,
Nunc alii sedeant Teucri fortesque Pelasgi;
At mecum ferro certet Menelaus, et arma
Expediat; mox qui bello superabit, opesque
Accipiat, pulchramque Helenen; vos iungite foedus,
Vos pacem firmate animis; tum Pergama Teucros
Detineant, Graiûm populus velocibus aptum
Argos equis repetat, terramque invisat achivam.
Haec ubi dicta dedit, gaudens fortissimus Hector
Extemplo se se Teucris pugnantibus infert,
Et mediam rapiens hastam, fulgentia sistit
Agmina; sed Danai nervo exturbante sagittas
Torquebant, durisque urgebant Hectora saxis.
Verum ingens toto clamavit pectore Atrides:
State viri, nec tela manu diffundite Grai,
Ut quaecumque sedent animo iam proferat Hector.

Dixerat; absistunt tacitique silentia servant
Argolici; bonus extemplo sic incipit Hector:
Accipite, o Danai, fortesque in bella Pelasgi,
Consilium Paridis qui solus proelia movit.
Dardanias iubet ipse acies atque agmina Graiûm
Detrahere arma humeris, duroque absistere Marte;
Et secum ferro certet Menelaus, et arma
Expediat; tum qui bello superabit, opesque
Accipiat, pulchramque Helenen; mox aurea cunctos
Pax habeat, socient dextras et foedera iungant.
Talia Priamides; tenuere silentia cuncti.
Quem sic arguto Menelaus suscipit ore:
Me quoque nunc audite, viri, nam pectora torquet
Nostra dolor, cupio populum iam Marte cruento
Amovisse omnem; vos mille pericula passi
Me propter, Paridemque simul, finite labores;
At nostrûm pereat quem mors et tristia belli
Fata manent, alii sedeant, pugnamque relinquant.
Nunc agnum Phoebo niveum, sed velleris atri
Ferte agnam terrae, ast alium nos inde feremus
Caelicolûm regi; veniat qui foedera iungat
Mox Priamus, neque enim infidis iam credere natis
Est animùs, neu quis pacemque et foedera rumpat.
Usque leves pendent iuvenili in pectore sensus,
Acta senes cernunt, et quae ventura trahantur.
Sic ait. Ardentes Teucri fortesque Pelasgi
Laetantur, durosque putant finisse labores.
Iam celeres cohibentur equi, iam fortibus armis
Expediunt humeros acies, terraeque reclinant,
Et prope contracto discreti limite sistunt.
At geminos Hector sacram dimittit in urbem
Praecones, referant qui puri velleris agnos,
Et Priamum accersant. Graiûm quoque ductor Atrides

Talthybium ad naves mittit, qui perferat agnum.
Ille volat celeri transmittens aequora passu.
Aurea dehinc Helenae se nuntia contulit Iris
Laodices vultum simulans, quae maxima formâ
Natarum Priami troiano Antenore natum
Connubio fovit gaudens Helicaona regem.
Illa quidem duplicem percurrens pectine telam
Clausa domo vacua, saevi longo ordine belli
Egregium variabat opus, certamina pingens
Quae nuper vacuo gesserunt aequore campi
Se propter Graiûmque acies et dardana pubes.
Ad quam sic roseo Thaumantias ore locuta est:
Eia age, nympha veni, populi fulgentia cernes
Agmina belligeri, quîs dudum cernere ferro
Mos fuerat, duri linquentes munera Martis
Defigunt tellure hastas, et scuta reclinant.
Sed Paris et validus campo Menelaus aperto
Concurrent; mox quem victoria certa sequetur,
Continuo gaudebit ovans te coniuge felix.
Sic fatur, dulcemque animo succendit amorem
Coniugis antiqui, patriae simul atque parentum.
Illa domum niveo defendens corpus amictu
Deserit, et lacrimis oculos irrorat obortis;
Quam geminae incessu famulae comitante sequuntur,
Insignis vultu Clymene pyttheis et Aethre.
Protinus ad Scaeas venit maestissima portas.
Hic iuxta Priamumque et Panthoon atque Thymoetem,
Lampumque et Clytum, Martisque Hicetaona prolem,
Ucalegon atque Antenor consultus uterque
Dardanii sedere senes, quîs longa senectus
Ardorem excussit belli, sed pectore dulces
Fundebant voces. Patula sic arbore quondam
Perrumpunt silvas cantu florente cicadae.

Tales dardaniae servabant culmina portae.
At simul incessu tacitum subducere gressum
In turrim videre Helenen, sic quisque profatur:
Non pudet Argivûm populos atque agmina Troum
Ferre diu tantos hac pro muliĕre dolores.
Illa quidem forma Divarum vultibus aequa est;
Sed talis quamvis, redeat patriamque revisat,
Ne nobis triste exitium natisque relinquat.
Talia dicta dabant. Priamus tum voce puellam
Affatus, venias animo gratissima, dixit,
Nata meo, veteremque oculo properante maritum,
Cognatosque simul, dulcesque videbis amicos.
Non mihi tu belli causa es, sed numina Divûm.
Quin age pande viri nomen qui pectore lato
Prominet Argivis; praestantes vertice summo
Nempe alios cerno, sed cui sit corpore tanta
Maiestas, numquam licuit deprendere visu,
Regia forma viri cunctos excedit Achivos.
Dixerat. Illa seni placido sic ingerit ore:
Fas mihi, care socer, tua semper iussa vereri.
Atque utinam miserae lux illa extrema fuisset
Cum thalamum, fratres, natam, sociasque relinquens
Huc adii comitata Parim! sed numina postquam
Sic voluere Deûm, gemitu mea pectora vexo.
Nunc adeo quae scire cupis, rex maxime, promam.
Insignem bello Atriden Agamemnona cernis
Iustitiaque bonum gentes fraenare superbas,
Qui mihi iam levir fuerat dum fata sinebant.
Haec ubi dicta, senex illum admiratur, et infit:
O felix nimium Atride; nimiumque beate,
Cum tot Graiorum populi tua iussa capessant!
Vitiferas quondam Phrygiae delatus ad oras
Illius innumeros vidi telluris alumnos,

Mygmonis atque Otrei turmas, quo tempore castra
Sangarii circum ripas fixere sonantis.
Namque ego tunc bello auxilium praebere cruento
Lectus, amazoniae simul advenere phalanges.
Sed Danaûm plures campo funduntur aperto.
Inde senex acie solertem ut vidit Ulyssem,
Nunc etiam mihi, nata, refer quis proximus inquit,
Ille mycenaei minor est qui vertice regis,
Sed validis praestans humeris et pectore lato.
Gramineum laedunt fulgentia tegmina campum,
Aeratas obit ipse acies, Danaosque pererrat.
Sic aries nitido spectandus vellere quondam
Itque reditque vias, niveum cum lustrat ovile.
Dixerat; alternaque Helene sic voce secuta est:
Hic vafer est magni natus Laërtis Ulysses,
Aspera quem duris Ithace nutrivit in arvis,
Omnia consilia et fraudes perquirere doctus.
Tum sic Antenor prudenti est ore locutus:
Vera refers, mulier, nec te mendacia tangunt;
Nam quando iliacas orator venit in arces
Te repetens, fortisque simul Menelaus, utrumque
Hospitio excepi, iuvenumque expendere summum
Contigit ingenium, atque arcanos pectoris astus.
Hic cum se arrecti populo ingessere coacto,
Praestabat latis humeris et vertice Atrides;
Mox Ithacus maior visus dum sedit uterque.
Sed cum progressi in medium consulta referrent,
Orabat paucis raptim pelopeius Heros
Dulcisonas fundens voces; non futilis ille,
Non verbosus erat. Verum annis maior Ulysses
Deiecto surgens figebat lumine terram,
Immotumque tenens sceptrum, non ulla diserti
Signa dabat, stultum certe iratumve putares.

At simul ingentem fundebat pectore vocem,
Et nivis hibernae certantia verba procellis,
Non alius magno se se conferret Ulyssi,
Namque oris formam eloquio vincebat honestam.
Dixerat. Inde senex Aiacem lumine cernens,
Quisnam, inquit, iuvenis porrecto corpore surgens
Ille est qui toto despectat vertice Graios?
Sic Priamus; contraque Helene sic protinus addit:
Hic murus Danaûm populo est fortissimus Aiax.
Haud procul hinc Cretum ducibus circumdatus ingens
Constitit Idomeneus, patriae quem litora terrae
Linquentem saepe hospitio tectisque recepit
Insignis bello maioris frater Atridae.
Cunctorum mihi nunc procerum datur ora tueri
Argivûm, et certo signarem nomine cunctos;
Sed geminos nequeo deprendere lumine fratres,
Quos mecum partu genitrix pulcherrima fudit,
Cestibus egregium Pollucem, et Castora fraenis.
Aut petiere quidem rheteum puppibus aequor,
Sed pudet aeratis se nunc inferre catervis,
Cum metuant nostram lacerantia iurgia famam.
Dixerat. Ast illos genitali viscere tellus
Ceperat in patriis durae Lacedaemonis oris.
Et iam dardaniam praecones sacra per urbem
Gestabant ovium foetus, et munera Bacchi
Abdita villoso lascivae tegmine caprae.
Fulgentem praeco Idaeus cratera tenebat,
Aureaque ardenti radiantia pocula testa.
Tum sic hortatur regem, atque ita protinus infit:
Surge age, te Danaûm proceres atque agmina Troum,
Laomedontiade, accersunt qui foedera iungas.
Nam Paris et validus campo Menelaus aperto
Concurrent; mox qui bello superabit, opesque

Accipiet pulchramque Helenem; nos foedera cuncti
Iungemus, pacemque animis; tum Pergama Teucros
Servabunt, Graiûm populus velocibus aptum
Argos equis repetet, terramque inviset achivam.
Ut fatus, timuit Priamus, sociisque vocatis
Iungere equos mandat, cuncti sua iussa facessunt.
Tum prior insurgens curru se subiicit alto
Ipse, manuque simul faciles detorquet habenas.
Intulit hinc rapidis Antenor membra quadrigis;
Mox ambo Scaeae tendunt ad limina portae,
Effusique leves adigunt in plana iugales.
At simul admisso petierunt agmina cursu,
Demittunt arvis gressum, mediisque seniles
Immiscent artus populis. Tum magnus Atrides,
Et dux nerithiae gentis consurgit Ulysses.
Inde parat foedus praeconum sedula turba,
Atque onerat miti crateras munere Bacchi,
Et regum digitos infusa perluit unda.
Tum bonus Atrides sublatum tegmine cultrum
Diripit, hunc nitidi vaginae aptaverat ensis,
Agnorumque comas niveo de vertice tondet,
Quas ducibus certo dispensant ordine cunctis
Praecones, fusamque Atrides pectore vocem,
Et geminas cum voce manus ad sidera tendit:
Iupiter omnipotens idaeo in vertice regnans,
Et tu sol qui cuncta vides quique omnia sentis,
Fluminaque et tellus angustaque Tartara poenis
Qui regitis sontesque animas et inania regna,
Este mihi testes, et firmum iungite foedus.
Dardanio si fors Paridi victoria cedet,
Tyadarida accipiat gaudens, opibusque fruatur,
At nos fluctivagis relegemus coerula proris.
Sin nostrum adierit fratris victoria Martem,

Reddat opes nobis atque Helenen troiana iuventus,
Et Danaûm populo meriti referantur honores,
Postera venturi quos noscat temporis aetas.
At mihi si Priamus, Priami si regia proles,
Cum Paris occiderit ferro, non omnia servent,
Instaurabo acies et tristia proelia Teucris,
Pergama dum nostro procumbant ardua bello.
Sic fatus cultro stomachum (1) fulgente reclusit
Agnorum, et tremulo quatientes viscera motu
Deposuit terrae nigro manante cruore.
Tum pateras complent hausto cratere micantes,
Et terram Baccho libant Superosque precantur.
Atque aliquis caelum suffigens lumine fatur:
Iupiter omnipotens ac cetera numina Divûm,
Qui primus pacem hanc nobis et foedera rumpet,
Sic illi et natis cerebrum fundatur, ut ista
Vina fluunt terrae, Veneris quoque gaudia iungant
Externis carae uxores et iura resolvant.
His Superûm genitor surdas obstruxerat aures.
Tum Priamus tales effudit pectore voces:
Accipite haec animis, Teucri, fortesque Pelasgi,
Ipse quidem verso repetam nunc Pergama cursu,
Quod nequeam pugnas nato miscente paternos
Conscelerare oculos et tristia bella tueri.
Nam Superi norunt omnes Superûmque creator
Sanguineo moribundus humum quis vertice tundet.
Sic ait, et nitidos in currum sustulit agnos,
Ascenditque simul, lentasque retorsit habenas.
Intulit hinc nitidis Antenor membra quadrigis,
Et tandem iliacas versi referuntur ad arces.

(1) In margine codicis sic: *stomachus est fons ille, ut ita dicam, sub gutture, ὅτι ἐνταῦθα ἐστὶν ἡ σίτου μάχη.*

Hic Hector Priami soboles et dius Ulysses
Planitiem ingentem pugnae metantur in usum.
Inde vagas quatiunt aerata casside sortes,
Qui prior intorta succendat proelia cornu.
At populi orabant tensis ad sidera palmis,
Atque aliquis geminae sic fatus in agmine turbae est:
Rex Superûm idaeis praesignis gloria montis,
Qui prior hoc genti bellum commovit utrique,
Da precor, alme Tonans, inimica occumbere dextra,
Nos vero aeterno devinctos foedere serva.
Sic ait. Inde oculos avertens maximus Hector
Concusso Paridis suffudit tegmine sortem.
Extemplo sedere alii, iuxtaque fugaces
Quadriiuges aderant, versisque coloribus arma.
Inde Paris nitido squalentia tegmina ferro
Circumdat latis humeris, ocreisque nitentes
Laevibus includit suras, ubi plurima curvo
Argento irradians iuncturas fibula mordet.
Inde lycaonium fratris spectandus in armis
Thoraca induitur, collo suspendit acutum
Mox ensem argenti claro fulgore micantem.
Tum laevam ingenti clypeo tegit, ardua fulvam
Cassida caesariem cauda praesignis equina
Integit extemplo, et dextrae gravis incubat hasta.
Nec secus egregiis stabat Menelaus in armis.
His actis, geminae surgunt in limite gentis
Quisque truces oculos hostili in corpore fixus.
Protinus adstantum subitus pavor occupat artus.
Illi demenso stant cominus aequore campi,
Crispantesque graves hastas ingentibus iras
Accendunt stimulis. Tum primus troius heros
Fulmineam validis emittit viribus hastam;
Illa volans clypei fulgenti umbone corusci

Incidit, obtusaque ad terram cuspide fugit.
Hic ferro Atrides praefixum robur acuto
Iam dudum in Paridem librans ita ad aethera fatur:
Omnipotens genitor, da nostro occumbere ferro
Dardanium Paridem, meritasque exsolvere poenas,
Ut metuant omnes venturum semper in aevum
Hospitium violare sacrum, et confundere pacem.
Sic fatus, magnum contorquet robur in hostem,
Et clypeum ingentem valido transverberat ictu,
Thoracisque moras varii, tunicamque recludit
Extemplo, ad mediam teritur qua sutilis alvum.
Ille nigram abducto vitavit corpore mortem.
Tum bonus Atrides nitidum consurgit in ensem
Arduus, et summas galeae dum percutit oras,
Dissiluit multo perfractus fragmine mucro (1).
Ille gemens caeloque advertens lumina fatur:
Rex Divûm omnipotens, crudeli pectore nullus
Est tibi par Superûm, ferro punire cruento
Sperabam demens hostem, nunc debilis ictum
Destituit mucro, nec summum vulnere corpus
Lancea perstrinxit nostro contorta lacerto.
Sic fatus, nitido surgentem vertice conum
Arripiens, hostem Danaûm torquebat in agmen.
At miseri fauces urgebat sutile vinclum
Fulgentis galeae molli sub gutture fixum.
Traxissetque illum vacuo de limite campi
Inachius ductor, rapido ni concita cursu
Fortia rupisset laxatis vincula nodis
Alma Venus; galeam dextra protraxit inanem
Tantalides, Graiûmque illam provolvit in agmen,

(1) Imitatur interpres quantum licet graeci carminis asperitatem: τριχθά τε τετραχθά τε διατρυφὲν ἔκπεσε χειρός. Ita est in margine codicis.

Sedula quam subito sociorum turba prehendit.
Dumque redit nigrum cupiens haurire cruorem
Robore ferrato, iuvenem Cytherea paventem
Abstulit, ut facile est magnis posse omnia Divis,
Et multo nebulae circum Dea fudit amictu.
Mox illum thuris placidum exhalante vaporem
Constituit thalamo; Scaeaeque ad limina portae
Intendens, Helenen adiit, quam plurima circum
Turba nurum steterat; nitida tum veste trahebat,
Ambrosiaque manu deducens horrida vultum
Lanificae simulavit anus, quae plurima quondam
Cara terapneae mollibat pensa maritae,
Dum lacedaemonios habitaverat illa penates.
Hanc Venus effingens, tremulo sic edidit ore:
Ad Paridem converte gradum Ledaea vocantem,
Appulit in thalamos qui iam testudine comptos,
Non illum saevi nigro de pulvere belli
Sed levibus credas nuper cessisse choreis,
Aut illas petere, et molli se accingere ludo.
Sic ait, et stimulos acres sub pectore vertit.
Quae postquam Divae cervicem lumine pulchram
Fulgentesque oculos et candida pectora novit,
Obstupuit dulcique graves dedit ore querelas.
Quid me iterum, dixit, miseram Dea fallere tentas?
Anne aliquam rursus Phrygiae extorquebis in urbem,
Maeoniosve lares? siquis tibi forsan et illic
Gratus adest hominum. Quae nunc fallacia nectis
Verba? Simul campi Menelaus in aequore vicit,
Et trahere invisam graias me quaerit in urbes.
Quin age iam pridem sequere, et fulgentia caeli
Sidera flammigerumque polum Cytherea relinque,
Atque illum observa, dum longo fessa labore
Fies servati coniunx aut serva mariti.

Ipsa quidem, turpe est etenim, sociare recuso
Iam Paridi thalamum, neu verbis improba carpat
Iliadum me turba nurum, cumuletque dolores.
Tum Venus iratam sic protulit aurea vocem:
Irritare meam infelix iam desine mentem,
Neu cogar longos odio subvertere amores.
Namque ego, si perges, inimica in bella Pelasgos
Dardaniosque adigam, et te lurida fata sequentur.
Haec ubi dicta dedit, passu Ledaea timenti
Prosequitur Divam nullo cernente beatam,
Aurea defendens nitido velamine membra.
Atque ubi surgentes Paridis tetigere penates,
Ad solitos famulae se se vertere labores.
Illa viri thalamum petiit testudine tutum,
Quam placidis ridens stratis Ericina locavit.
Inde sedens, oculisque Parim defixa modestis,
Venisti argolici pugna devicte mariti,
Atque utinam hostili cecidisses vulnere, dixit,
Olim qui valido Menelaum vincere ferro
Iactabas demens; age nunc in proelia posce
Magnanimum Atriden, iterumque lacessere pugna
Incipe belligerum iuvenem; temeraria rursus,
Admoneo, ne tu secum certamina iungas,
Ni cupis exciso pertundere vertice campum.
Sic ait; alternoque Paris sic excipit ore:
Desine iam gravibus convicia fundere dictis,
O dulcis coniunx; nunc me superavit Atrides
Palladis auxilio, posthac crudelia nostro
Vulnera Marte feret; sunt et mea Numina contra
Multa mihi. Sed iam Veneris sociemus amico
Gaudia laeta toro; numquam mea pectora tanto
Vulnere fixit amor, vel cum fluitantia remis
Aequora dispellens, placida Lacedaemone raptam

Te duxi, virgo, ad Cranaën; haec insula dulci
Connubio primum geminos sociavit amantes;
Ut mea nunc lentis uruntur pectora flammis.
Sic fatus, prior in lectum se subiicit altum,
Quem tenera assequitur coniunx; sic ambo nitenti
Accubuere toro, molli languore soluti.
At geminas ardens acies Menelaus obibat,
More ferae absentem nequicquam in pulvere campi
Vestigans Paridem; non illum troia pubes,
Non socii graio potuere ostendere regi;
Nec si conspiciant, Paridis reverentia Teucros
Detineat, sed quisque duci ostendisset achivo.
Namque erat ille suis pallentis imagine mortis
Invisus pariter cunctis. Tum maior Atrides,
Accipite haec, inquit, Troësque et dardana pubes,
Et Troum socii: campum Menelaus apertum
Solus habet, sequiturque suum victoria Martem.
Ereptas nunc victor opes Helenenque reposcit;
Reddite, et Argolicis meriti referantur honores,
Postera venturi quos norit temporis aetas.
Talibus Atrides, Danai simul ore fremebant.

Ex alio codice.

ANGELI POLITIANI

HOMERICAE INTERPRETATIONIS LIBER QUARTUS

AD MAGNANIMUM VIRUM LAURENTIUM MEDICEM PETRI FILIUM.

At superi magni circum atria fulva Tonantis
Aurato sedere solo, quîs dulcibus Hebe
Invergit nectar pateris, illa aurea dextris
Pocula suscipiunt laeti, redduntque vicissim,
Sidereosque oculos troiana in moenia vertunt.
Interea obliquis Iunoni illudere dictis
Pertentans natus Saturni, haec edidit ore:
Nempe favent geminae Menelaö in proelia divae,
Iuno colens Argos, et alalcomeneia Pallas,
Quae procul aethereis residentes sedibus, illum
Prospiciunt laetae. Sed nulla iniuria tardat
Cyprida ridentem, Paridi quin sedula custos
Haereat, atque atrae depellat nubila mortis.
Et nuper cum iam cuncti suprema putarent
Fata sequi iuvenem, tribuit Cytherea salutem.
Nunc sua belligero victoria cessit Atridae.
Sed nos consilio dubias quis casus agat res
Scrutemur, validasne fero concurrere Marte
Expediat turmas, an iuncto foedere utrosque
Servari populos. Atque haec sententia cunctis
Si stet certa Deis, teneant sua moenia Teucri,
Argivamque Helenen iterum Menelaus habeto.
Dixerat. Extemplo Pallasque et candida Iuno
Collectam abductis iram ostendere labellis.

Namque Iovi haerentes qua possent laedere Teucros
Versabant animo, tenuitque silentia Pallas
Succensens patri; sed Iuno protinus iram
Expressit, talesque effudit pectore voces:
Saturni immanis soboles, quae verbis profaris?
Mene iubes tanto longum sudasse labore
Nequicquam, et fessos pressa cervice iugales
Esse mihi frustra, dum tristia proelia regi
Iliaco natisque paro, dum cogere coetus
Incumbo, et graias rapto in certamina turmas?
Perge tamen, sed non alii tua iussa volentes
Addicent Superi. Tales dedit ore querelas.
Quam contra alterna nebularum voce coactor
Iupiter effatur, magnaque exaestuat ira.
Quid tibi nam Priamus, Priami quid regia proles
Obfuit? aut in te potuit committere tantum
Infelix, quae sic effraeno pectore tendis
Diruere ingentis pulcherrima moenia Troiae?
Nec prius absistes odiisve infracta quiesces,
Moenia quam Teucrûm portasque ingressa patentes,
Et Priamum et natos Troiaeque potentis alumnos
Dentibus exedas crudos. Sed quae tibi saeva
Mente sedent, age exequere, ut certamina tandem
Haud constent magno nobis, cogarque severus
Succensere tibi. Verum haec sub mente reconde
Dicta, soror, memori: quotiens ego numine tendam
Expugnare meo praesignem moenibus urbem,
Siqua tibi est animo, siquam mortalia complent
Corpora cara tibi, tum nostram protinus iram
Atteruisse cave; sit nobis certa voluntas,
Hoc tibi quando volens animo nolente remisi.
Nam quascumque urbes rutilo sol lumine lustrat,
Et quascumque tegit stellati culmen olympi,

Ante omnes colui magnae sacra moenia Troiae,
Et Priamum et Priami populum praedivitis omnem.
Plurima namque meis mactata est victima sacris,
Et multo calet ara mero, ac nidore piata,
Qualia dant superis mortales praemia Divis.
Ad quem sic oculis fatur Iuno inclyta magnis:
Tres equidem ante alias amplector Iupiter urbes
Argosque, et Sparten, et compita lata Mycenes;
Oderis istarum quotiens, nil deprecor, illam
Verte solo, neque enim conatus frangere tentem
Ipsa tuos; nec si studeam te flectere, coniunx,
Irascarve tibi, nostri perfecta voluntas
Esse animi poterit, rerum tibi tanta potestas!
Par tamen est longos certo quoque sine labores
Exegisse mihi, quod sum Dea, quod genus idem
Et pater ambobus fuerit, meque ipse priorem
Saturnus dias in luminis edidit oras.
Quin etiam coniunx dicor tua, culmen olympi
Qui regis, et Superos certis moderaris habenis.
Verum haec alterna cedemus mente vicissim,
Ipsa tibi, tu vero mihi, sic omnis in unum
Conveniet mox turba Deûm. Nunc maxima Pallas
Imperiis instincta tuis, petat agmina Graiûm
Dardaniasque acies, utque ipsi foedera rumpant
Troiani tentet, sacrataque iura resolvant.
Haec postquam effata est, hominum pater atque deorum
Talibus extemplo succendit Pallada dictis:
I medios inter populos et dissere, Palla,
Crimina bellorum, rumpant sacra foedera Troës
Exhortare prius, Danaosque in bella lacessant.
Dixit. At illa leves caeli demissa per auras
Advolat effuso transmittens aethera cursu.
Qualem ingens natus Saturni curva tenentis

Consilia aethereo stellam de culmine misit,
Prodigium nautis, populove in bella coacto
Spargentem rutilos celsis in nubibus ignes;
Haud secus insiliens campo se bellica Pallas
Intulit in medios, subitus pavor occupat artus
Spectantum, fusaque aliquis sic voce propinquum
Continuo invadens, aut nos accingere, dixit,
Cogemur pugnae, ferroque lacessere Martem,
Aut pater omnipotens stabili nos foedere iunget
Iupiter, et populi concordi pace fruentur,
Namque hominum a tristi custodit pectora bello.
Talia dicta dabant. Formam Dea vertitur oris
Laodoci in vultus praeclaro Antenore creti,
Et lycium toto mox Pandaron agmine quaerit.
Hunc ubi belligeras inter consistere turmas,
Quas procul Aesepi deduxit fontibus heros,
Repperit, his iuvenem compellat vocibus ultro:
Obsequere eia, precor, mihi nate Lycaonis ingens,
Torque levem cornu Menelai in membra sagittam,
Pronum sterne solo, quem si cecidisse sub armis
Contigerit, Teucros insigni laude fovebis,
Quos bene apud memores tanti tibi gloria facti
Nusquam aberit, Paris ipse quidem splendentia dives
Ante alios tibi dona dabit, si turbine teli
Incitus Atrides vitam exhalabit in auras,
Ascendetque rogum. Sed iam molire sagittam,
Et lycium votis Phoebum precibusque vocato,
Insignem cornu certum propellere telum;
Offer sacra Deo caesurum pinguibus aris
Primitias pecudum, repetes cum tecta Zeleae.
Talibus amentis mentem Tritonia suasit,
Continuoque feri compactum e cornibus arcum
Deprompsit capri, quem caeci in faucibus antri

Ipse olim observans inopino vulnere dulces
Perculerat latebras linquentem, antroque supinum
Straverat intorto traiectum pectora ferro.
Ille bis octonis surgentia cornua palmis
Vertice fundebat, docto quae deinde labore
Artificique manu desecta, aptataque prudens
Expoliit faber, et solido capita addidit auro.
Hunc ubi iam extulerat, terrae subsedit, et acri
Contendit nervo, comitum quem turba latentem
Collatis operit clypeis, ne forte priusquam
Dirigat aligerum Menelai in corpora ferrum,
Exciti insurgant Danai Martemque lacessant.
Sublevat hinc tegmen pharetrae, immanemque sagittam
Seligit actutum, sed qua nec acutior ulla
Nec minus incerta est, nec quae magis audiat arcum,
Tristiaque intento componit spicula nervo,
Et pharetrata vocat lycii mox numina Phoebi.
Inde ovium primos foetus solemnia sacra
Caesurum pingues sese promittit ad aras,
Cum repetet sacrae mox dulcia tecta Zeleae.
Tum bubulum abduxit nervum, volucremque sagittam
Atque arcum ferro pariter nervoque papillam
Contigit, et latum cornu sinuavit in orbem.
Sibila dehinc arcus nervique dedere sonantes,
Per mediasque volans acies, avidumque cadendi
Turbine prosiluit rapido penetrabile telum.
At non cura tui, Menelae, e pectore Divûm
Exciderat; verum ante alios Dea bellica magno
Nata Iove assistens, telum detorsit amarum,
Et dirum avertit fatum, velut anxia mater
Exigit obscenam nati de corpore muscam,
Cum dulci fruitur somno; mox excipit ictum
Angustus rutilo praefulgens balteus auro,

Qui iuncto duplicem nexu thoraca premebat;
Tum varia intortum perrumpit cingula telum
Thoracisque moras mitramque ex aere rigentem
Praeductum iaculis animae tutamen acutis
Confodit, et summum describit vulnere corpus,
Continuoque niger prorumpit vulnere sanguis;
Puniceo veluti detersum maeonis olim
Aut cariatis ebur violat cum femina fuco,
Cornipedem quod fraenet equum, iacet illud in alto
Compositum thalamo, multique in proelia ferre
Optavere equites nequicquam, namque verendo
Servatur regi, validum quod luce rubenti
Ornet equum, pariterque equiti sit gloria celso.
Sic tibi, purpureo, Menelae, nitentia crura
Et femora et pulchri rubuerunt sanguine tali.
Illicet ipse virûm timuit regnator Atrides,
Ut nigrum aspexit fundentia membra cruorem,
Nec minus extimuit fatum Menelaus acerbum.
At vero exertum tenui de vulnere nervum
Ut vidit, geminasque hamatae cuspidis alas,
Pectore collegit vires animumque recepit.
Hic Agamemno manum iuvenis capit, atque ita fatur,
Et graviter socios inter gemit ipse gementes:
Care tuo exitio percussi foedera frater,
Te solum obiectans cunctis in proelia Teucris?
Sic te vulneribus petiere? ac iura fidemque
Calcavere Phryges? sed enim iurata Deorum
Numina et agnorum cruor, ac libamina sacri
Fusa meri, dextraeque datae acceptaeque vicissim,
Haudquaquam evadent fallacibus irrita Teucris.
Nam licet Argivûm nondum Saturnius ausis
Annuerit, certo faciet rata numine tandem
Vota animi, meritasque gravi pro crimine poenas

Mox capita ipsa Phrygum miseris cum matribus, atque
Pignoribus solvent caris, namque haec mihi certa
Mente animoque sedent; aderit, nec fallimur, olim
Certa dies sacram quae diruat Ilion urbem,
Et Priamum et Priami populum regnumque superbi.
Iupiter at caelso residens in culmine olympi
Ipse manu horrendam Phrygibus, cunctamque tenebris
Aegida concutiet flagranti fervidus ira
Dardaniam ob fraudem, certo haec cuncta ordine fient.
At dolor urgebit saevus mea pectora, frater,
Si moriere, tuaeque implebis stamina vitae.
Namque ego ad optatum remeabo inglorius Argos,
Et Danai patrias repetent mox remige sedes,
Argivamque Helenen Priamo Teucrisque relinquent
Egregiam laudem, phrygiis tua putrida campis
Mox opere infecto, Menelae, hic ossa iacebunt.
Continuoque aliquis Teucrorum e gente superba
Haec tumulo insultans, Menelae, pectore fundet:
O utinam in cunctis Agamemno ita vindicet iram,
Ut modo, belligeros qui frustra huc duxit Achivos!
Iamque domum patriamque tenet maria alta remensus,
Et vacuis cessit ratibus, fratremque reliquit.
Haec ubi quis referet, tellus mihi lata dehiscat!
Sic ait; ast iuvenis contra imperterritus infit:
Parce metu, Argivûm quatiat ne pectora terror,
Namque volans nullo telum discrimine adactum est,
Sed picturatus rapidum compescuit ictum
Balteus, ac multo fabrûm sudata labore
Mitra rigens, duplicique exactus tegmine thorax.
Quem contra excipiens Agamemnon talibus orsus:
O sint vera utinam, frater, quae pectore fundis!
Verum abstergebit vulnus spargetque salubri
Mox opifer succo nigros abigente dolores.

Dixit, et extemplo divinum nomine signans
Talthybium alloquitur praeconem, et talia fatur:
Huc age, rumpe moras, arcesse Machaona magnum
Asclepi genitum medici de sanguine summi,
Belligerum ut cernat iam iam Menelaon Achivûm
Ductorem, intorta fixit cui membra sagitta
Dardania arquitenens, lyciave e gente creatus,
Gloria magna suis, Danais dolor omnibus ingens.
Dixerat. Ille Duci parens aerata repente
Agmina, Graiorûm petit, et fert lumina circum
Vestigatque virum, stantemque agnoscit in armis,
Quem circum densasque acies, clypeataque cernit
Agmina quae phrygios ductor stimularat in hostes
Cornipedesque Tricen pascentem exhauserat olim.
Hunc prope consistens mox verba volantia fundit:
Rumpe moras, nate Asclepi, vocat ipse Agamemnon,
Belligerum ut cernas iam iam Menelaon Achivûm
Ductorem, intorta fixit cui membra sagitta
Dardania arquitenens lyciave e gente creatus,
Gloria magna suis, Danais dolor omnibus ingens.
Sic ait. Ast illi concussit pectora terror.
Protinus ad danaas referunt vestigia turmas.
Hinc ubi iam gressus tulerant qua flavus in armis
Constiterat iuvenis, magno regumque ducumque
Concursu obseptus et Dis caelestibus aequus
Conserta medius stabat claudente corona,
Continuo ex habili retrahebat spicula balteo,
Sollicitansque manu praeductae cuspidis alas
Evellit geminas, tum picti vincula baltei
Thoracemque simul, textumque exsolvit ahenae
Squamigerum mitrae multo sudore coactum.
Hinc ubi iam eliciti perspexit vulnera teli,
Mitia deterso sparsit medicamina tabo,

Ipsius ante patri dederat quae munera Chiron.
Belligerum interea dum sic Menelaon Achivi
Circumstant, clypeis protectae corpora Teucrûm
Processere acies. Tum vero accingier armis
Pro se quisque ardent Danai, pugnaeque parant se.
Non hic torpenti resolutum membra veterno,
Non trepidum cernas, non fervida bella paventem
Magnanimum Atriden, saevi sed munera Martis
Ardentem, atque alacri properantem in proelia passu.
Linquit equos, linquit volucres lato aequore currus.
Illicet hos crebras efflantes naribus auras
Sedulus excepit custos, fidusque minister
Piraidae Eurymedon Ptolemaei clara propago;
Hos illum servare iubet, si membra fatiget
Improbus inde labor dum Graios instruit armis.
Ipse pedes campos, atque agmina nota pererrat
Magnanimus ductor, tum siquos cernit inertes,
Praecipitare moras verbis instigat amicis:
Argivi celerate, et saevo incumbite Marti.
Iupiter hac stabit genitor Danaisque favebit,
Et qui iura prius, qui testes foederis icti
Contempsere Deos, horum post fata cadaver
Vulturibus dabitur rapidis, nos dulcia Troum
Pignora et uxores ratibus ducemus amatas,
Pergama cum nostris manibus prostrata iacebunt.
Quos vero invisi languere in munera Martis
Aspicit, irata castigat voce paventes:
Argivi bello praestantes, nulla pudoris
Dedecoris vos signa tenent? quid statis inertes
Hinnuleis similes? volucri postquam impete apertam
Planitiem secuere leves, mox languida fessi
Genua trahunt, nullasque cient sub pectore vires;
Haud secus attoniti statis, pugnamque timetis.

Quonam erit usque mora haec? an dum troiana iuventus
Ad danaas raptim puppes litusque feratur?
Dumque oculi cernant vestri, num dextera magni
Vos tegat alta Iovis, fatumque expellat acerbum?
Sic duce digna gerens acies lustrabat Atrides.
Admisso petit inde gradu densa agmina Cretum,
Membra armis regem iuxta Idomenea tegentum.
Viribus ille apro similis, tum pectore prudens
Agmina prima parat bello, postrema coërcet
Meriones. Verum hos ingens ubi vidit Atrides,
Idomenea alacri compellans voce profatur:
Te certe ante omnes Danaos ego semper honore
Afficio, sive in duri certamine Martis,
Sive opere in reliquo, placidae seu munere mensae,
Cum primi Argivùm flagrantis pocula Bacchi
Cratere immiscent; epotum namque Lyaeum
Instaurant alii vicibus capita alta comantes
Argolici, et vacuis pateris nova vina refundunt;
At plena assistunt Baccho tibi pocula semper,
Ceu mihi, quo valeas, animus cum suaserit, ora
Colluere, ac fraenare sitim. Sed nunc age, qualem
Iactabas quondam, talem te in proelia praesta.
Quem contra Idomeneus Cretum dux protinus infit:
Me comitem, Atride, cernes in bella paratum,
Quod tibi iampridem nutu verbisque recepi.
Verum hortare alios crinito vertice Achivos
Ut cito pugnemus, quando inrita foedera Troës
Fecere, ast ipsis letum saevique dolores
Impendent, qui iura prius laesere fidemque.
Sic ait. Inde animum laetus perrexit Atrides,
Aiacesque petit glomerata per agmina tendens.
Olli inducebant humeris fulgentibus arma,
Densa simul peditum nubes in bella subibat.

Qualem praerupto scopuli de culmine pastor
Per mare tendentem zephyri spiramine nubem
Prospicit, illa procul piceae caliginis instar
Apparet ponto gradiens, ac turbine saevo
Praecipitat, timet ille videns, pavidasque sub antrum
Cogit oves, properatque gravem vitare procellam.
Tales iuxta illos iuvenum, quos Iupiter ingens
Nutrierat, tendunt glomeratae in bella phalanges
Nigrantes, densae clypeis et fortibus armis.
Hos quoque perspiciens animo gavisus Atrides
Talibus alloquitur verbisque volantibus infit:
Aiaces Graiûm ductores aere micantum,
Haud opus hortatu vobis, iussisque meis est;
Vos potius densas in bellum accendite turmas.
Iupiter o utinam, Pallasque et pulcher Apollo,
Omnibus idem animus foret alto in pectore Graiis!
Ocius ut prono pulsaret culmine terram
Urbs Priami, et nostris manibus prostrata iaceret.
Dixit; deseruitque duces reliquosque petivit.
Nestora tum Pylium facundi convenit oris
Aptantem pugnae socios dictisque monentem.
Quem circum ingentem Pelagonta et Alastora cernit,
Aemonaque Chromiumque Creonta Biantaque regem.
Ille in fronte equites, currus, rapidosque iugales,
Extrema pedites acie densosque bonosque
Ceu murum belli statuit, timidosque coëgit
Protinus in medium, ne saevas aequore possint
Detractare vices duroque abscedere Marti.
Inde equiti edicit validos inhibere iugales,
Nec reliquam turbare aciem, tum ne sibi quisquam
Fidat equum regere et telo decernere doctus,
Nec procul a sociis procurrere longius ausit,
Neve pedem timidi referant, aciemque refringant.

At quicumque alacres versans in pulvere bigas
Hostilem ruet ad currum, tum lancea dextra
Olli versetur facili, namque hoc mage confert.
Sic validas urbes, sic moenia celsa priores
Vincebant bello; talem in certamine mentem,
Talem animum quondam patres in pectore habebant.
His in bella senex iam longo callidus usu
Hortatur socios. Quem postquam laetus Atrides
Aspexit, volucri compellat voce repente:
O utinam veluti crudo tibi pectore fervet
Nunc ingens animus, sic te sequerentur et ipsa
Genua senex, firmasque darent pia numina vires
Martis in arma feri! Sed te domat aegra senectus.
Atque utinam haec alium premeret, tibi laeta iuventus
Afforet! Hunc dulci Nestor sic excipit ore:
Atride, ipse etiam cuperem nunc viribus illis
Esse tibi, quas ante meo rex Marte peremptus
Sensit Ereuthalion; sed non simul omnia magni
Caelicolae praebent homini; si laeta virebant
Membra annis quondam, nunc me mea deficit aetas.
Sic quoque nunc equites inter versabor, et illos
Consilio, qui solus honos solet esset senectae,
In Martem subigam, iuvenili lancea dextra
Versetur, calido fervent quis sanguine membra.
Dixerat. Inde animum laetus perrexit Atrides,
Atque in procinctu Petei de stirpe Menestheum
Offendit stantem, quem circum bellica pubes
Fulgebat iuvenum, quos patria misit Athenae.
Hunc prope consilio stabat praesignis Ulysses,
Atque Cephallenum praestantes robore turmae
Stipabant regem, belli nondum ille tumultus
Senserat, et nuper Teucri fortesque Pelasgi
Adversum excierant saeva in certamina gressum.

Illi autem campo vestigia fixa tenebant,
Infestam donec Teucri et prima agmina Graiûm
Incipiant conferre manum, Martemque lacessant.
Quos ubi conspexit, dictis castigat amaris
Rex hominum Atrides, ac verba volantia fundens,
Nate, inquit, regis Petei quem Iupiter ipse
Nutriit, et tu astu fallaci ornate dolisque,
Quid trepidi statis? quaeve haec cunctatio, donec
Bella serant alii? vos certe prima ciere
Agmina, vos primo decuit confligere Marte,
Quos ego sum primo mensae dignatus honore,
Cum Danais epulae senibus mensaeque parantur.
Hic tostae veribus carpes, hic dulcia semper
Pocula prompta manent valido spumantia Baccho.
Vos etiam ante decem spectabitis ire cohortum
Praesidia in pugnas hostilibus obvia turmis?
Hunc torve aspiciens ita callidus infit Ulysses:
Quod verbum, Atride, vallum tibi dentibus aptum
Tam temere effugit, qui nos certamina dixti
Negligere? At cum iam Troum Danaûmque catervae
Incipient conferre manu fera munera Martis,
Telemachi patrem, modo sint tibi talia curae,
Principibus cernes mixtum concurrere Teucris
Intrepidum; sed tu ventosa et inania iactas.
Ad quem subridens sic ore effatus Atrides,
Ut iuvenem saeva correptum novit ab ira,
Et placidus dictis contraria dicta retexit:
Insignis Laertiade percallide Ulysses,
Non ego te nimium carpo, non iussibus hortor;
Mollia solerti semper tibi pectore surgunt
Consilia, et quicquid sapio mecum sapis ipse.
Sed tamen haec alio placentur tempore, siquid
Convitii dictum est, Dique haec vana omnia reddant.

Dixit, deseruitque duces, reliquosque petivit,
Tydidaeque citus Diomedis in agmina tendit,
Magnanimumque heroa videt, iuxtaque fugaces
Cornipedes, lentoque evinctos glutine currus.
Cominus astabat Sthenelus capaneia proles.
Hos vero aspiciens dictis instigat amaris
Rex hominum Atrides, ac verba volantia fundit:
Tydeos heu soboles volucrum domitoris equorum,
Quid trepidas? quae degenerem tam sera moratur
Segnities? non sic genitor trepidanter in hostem
Tendebat Tydeus; primum illi invadere Marte
Dulce fuit, sociosque in pugnam anteire sequentes.
Sic referunt qui pugnantem videre, sed ipsi
Haud equidem occurri, nec cernere contigit umquam;
Verum omnes superasse ferunt, dum bella gerebat.
At quondam nostras hospes sine Marte Mycenas
Delectus populi crebros in proelia cogens
Cum Polynice adiit Superis caelestibus aequo.
Olli etenim bellum thebana in tecta parabant,
Et secum educi iuvenes in proelia lectos
Auxilio orabant, votisque repente secundi
Annuerant cives atque agmina fida parabant.
At pater infaustum demittens aethere signum
Iupiter avertit, tum nostra ex urbe profecti
Postquam iniere viam et gressu petiere citato
Asopum viridem vincis et gramine molli,
Nuntius a magnis iterum submissus Achivis
Magnanimus Tydeus, densos Eteoclis in aula
Accinctos dapibus cadmeae stirpis alumnos
Continuo offendit, nec solus et advena Tydeus
Confertam extimuit turbam, cunctosque vocabat
In certamen atrox, nulloque repente labore
Victor erat, sic glauca oculos Tritonia favit!

At cadmei equites stimulis suadentibus irae,
Dum redit, insidiis tacitoque invadere bello
Accingunt sese, viridi tum robore fortes
Quinquaginta legunt, facinusque in triste trahebant
Aemonides Macon superis caelestibus aequus,
Natus et Autophoni bellis acer Lycophontes.
Hos etiam indecori mactavit funere Tydeus,
Damnavit laeto cunctos, eque omnibus unum
Viventem Aemoniden thebana in tecta remisit
Ostentis divum parens aetolius Heros.
Talis erat Tydeus, cuius de sanguine natus
Deterior bello est, sed fandi munere maior.
Haec ubi dicta dedit, tenet ore silentia presso
Tydides, regis veritus dicta aspera magni.
Verum his extemplo capaneius excipit Heros:
Vera quidem nosti; quae nunc mentiris, Atride?
Nos septem egregiam portis devicimus altam
Theben, nec tantum meliora ad moenia vulgus
Duximus, at Iovis auxilio, ostentisque Deorum
Paruimus, sontes effraena licentia patres
Damnavit leto, quos tu componere nobis
Parce, paremque illis nostro ne confer honorem.
Ad quem sic torvo Diomedes lumine fatur:
Comprime amice sonum, dictisque hoc tempore nostris
Obsequere, in regem neque enim convicia fundo
Hortantem Danaos bellum miscere cruentum,
Huius enim decus est, si Grai teucria vincent
Agmina, et extremis superabunt Ilion armis.
Hunc manet et luctus, victis certamine Achivis.
Quare age curemus validas in proelia vires.
Dixit, et e curru saltum dedit ocius arvis,
Aeneaque arma simul concussi in pectore regis
Horrendum insonuere immani concita pulsu,

Intrepidumque ingens cepisset protinus horror.
Ac veluti undisono cum litore concita saevi
Aequoris unda frequens zephyro luctante movetur,
Consurgit pelago primum, dehinc margine summo
Fracta immane fremit, tum promontoria circum
Tollitur incurva, et spumam salis expuit albam.
Haud secus Argivûm glomeratae in bella phalanges
Agmine perpetuo tendebant; ipse monebat
Quisque suum ductor populum, compressaque vulgus
Ora tenens ibat tacitum, nec pectore tantae
Plebis inesse sonum dicas, rata iussa verentis
Ductorum, et quae quisque humeris varia induit arma
Spargebant rutilum Phoebi sub sidere lumen.
At Teucri de more ovium quae divitis olim
Stant caula domini innumerae, distentaque lacte
Ubera mulgentur, densantque in gutture vocem,
Auditique acuunt matres balatibus agni;
Talis dardanio sonus exsurgebat in hoste,
Non idem cunctis clamor, non omnibus una
Vox erat, at mixtae diverso ex agmine linguae.
Hos Mars armipotens, glauci Dea luminis illos
In bellum extimulat Pallas Terrorque Pavorque
Quamque homicida vocat Mavors comitemque sororemque
Haud umquam fesso gradiens Contentio motu,
Parva quidem primo, mox se se attollit in auras,
Ingrediturque solo, et celso caput aethere condit.
Haec tum Dira sui cunctis incussit amorem
Per medias invecta acies, augensque virorum
Crudeles gemitus, et iam pleno aequore in unum
Convenere locum, conferctique agmine denso
Praetexunt iunctos clypeos hastasque virûmque
Robora, qui duro clausi thorace micabant.
Texitur hinc atque hinc validis umbonibus agger,

Hic ingens oritur populo coëunte tumultus,
Hic una assurgit gemitus, clamorque ruentum
Vincentumque simul, manabat sanguine tellus.
Utque ubi decursu rapido de montibus altis
Miscent se socia torrentia flumina valle
Et pluvios magnis conducunt fontibus imbres,
At sonitum exaudit procul alto e vertice pastor,
Sic mixti auditur populi clamorque pavorque.
Continuo Antilochus stantem primo agmine saeva
Morte Thalysiaden Echepolum sternit in aequor.
Namque aes adversum cauda praesignis equina
Illisit galeae, et perrupit vulnere frontem
Atque os interius traiecit ahenea cuspis;
Olli oculis tenebrae exortae, moriensque cruentam
Pulsat humum turri similis, campoque recumbit.
Quem subito arreptum pedibus praestans Elephenor
Chalcodontiades magnorum ductor Abantum
Protrahit ex acie, atque ardescens ocius illum
Denudare armis, inopino concidit ictu.
Namque ubi magnanimus regem conspexit Agenor
Tractantem exanimum corpus, qua exerta patebant
Incurvi iuxta clypeum latera, hausit ahena
Cuspide connitens, ac leto membra resolvit.
Sic animum efflavit iuvenis, iuxtaque ruentem
Durum opus exoritur Troum Danaûmque repente.
Utque lupi, irrumpunt adverso Marte vicissim,
Virque virum impellit; princeps telamonius Aiax
Anthemione satûm viridem Simoësion hasta
Confodit, hunc Idae descendens vertice quondam
Foeta parens phrygii genuit Simoëntis ad undam,
Atque ibi cum geminis servare parentibus hirtas
Consuerat pecudes, nomen Simoësius inde
Deductum, sed non caris genitoribus ille

Qui se nutrierant mercedem solvit, et aevum
Perbreve finivit transfossus cuspide longa
Magnanimi Aiacis, qui primo ex agmine in arma
Tendenti irrupit pectus, iuxtaque papillam
Trans abiit dextram, atque averso apparuit armo
Lancea ahena viri, tunc ille extemplo cruentam
Plausit humum moriens iacuitque in pulvere campi.
Populus humenti ceu quondam educta palude
Consurgens laevi trunco, indetonsaque caelo
Brachia sustollens, acie quam nixus ahena
Subsecuit faber ut summum cingentia currum
Inflectat ligna, ast illa in margine ripae
Sicca iacet fluvii, talem Simoesion Aiax
Straverat anthemiden, quem contra intorsit acutam
Priamides hastam vario thorace refulgens
Antiphus, illa autem volitans deerravit ab illo,
Et miserum adverso traiecit in inguine Leucum
Fortem Ithaci comitem, dum caesum forte cadaver
Protrahit ex acie, cadit ille effusus in ipsum,
Exanimumque manu corpus moriente remittit.
Hunc ubi conspexit, graviter succensus Ulysses
In primas fert sese acies, atque aere corusco
Armatus caesum assistit, tum missile dextra
Contorquet, cautoque simul se lumine lustrat.
Continuo vacuo cesserunt aequore Teucri,
Nec iaculi frustrata acies, Priamoque creatum
Democoonta nothum rapido transverberat ictu,
Venit abydaeo qui quondam e litore Troiam,
Quae volucres educit equos in gramine molli.
Olli Ithacus socii fato concussus acerbo
Aerata infensus cava tempora transilit hasta,
Mox tenebrae clausere oculos, magnoque fragore
Stravit humum moriens, sonitum super arma dedere,

Tum primi cedunt Teucrorum, et splendidus Hector.
At Danai tollunt clamorem, et corpora caesa
Extorquent hosti, penitusque intra agmina raptant.
Haec ubi pergameo de culmine vidit Apollo,
Indoluit, Teucrosque alto clamore vocavit:
Surgite belligeri Troes, ne cedite Grais;
Saxea non illis non ferrea corpora certe
Assunt quo valeant miserum scindentia corpus
Tela pati, non hic crinitae natus Achilles
Bellatur Thetidis, namque is navalia circum
Laedentem maerore animum nunc digerit iram.
Haec ubi terribilis celsa Deus urbe profatus,
Continuo insignis supremi nata Tonantis
Tritogenea alacres animos attollit Achivûm
Conferctam ingrediens aciem qua cernit inertes.
Hic amaryuciden Diorea Parca ligavit,
Namque miser dextro violenti pondera saxi
Excepit talo, quod Thracum ductor in illum
Torserat imbrasides Pirus quem miserat Aenos,
Atque ambos penitus nervos perrupit et ossa
Saxum inmane viri, cadit ille extemplo supinus
Pulvereum in campum, iactataque brachia caros
Explicat ad socios, animamque expirat in auras.
Accurrit propere Pirus, qui fuderat arvis
Pugnantem mediumque impulsa cuspide ventrem
Traicit annitens; ast illi lubrica putrem
Straverunt terram miserando viscera lapsu,
Aeternaeque oculos tenebrae clausere natantes.
Mox ipsum aetoli ferventem caede Thoantis
Lancea consequitur volitans, supraque papillam
Figitur et sese media intra viscera condit.
Inde Thoas iuveni assistens hastamque receptat
Pectore sanguineam, vaginaque eripit ensem,

Et ventrem irrumpens animam saevo eripit hosti.
Haud tamen instratum campo dura exuit arma,
Namque illum Thraces cristis capita alta corusci
Circumstant socii et manibus tela aspera versant,
Et licet ingentem fortem atque in proelia clarum
Extrudunt, ille adverso mox pectore gressum
Rettulit et victum saevo se ex hoste recepit.
Sic in pulveribus fusi iacuere vicissim
Threicius ductor, quique acres egit Epeos,
Plurimaque hinc atque hinc sternuntur corpora morti.
Nemo quidem accedens, duri non munera Martis
Laudasset, mediis si forte in milibus iret
Integer et nullo violatus vulnere belli,
Apprensumque manu ductaret bellica Pallas,
Depellens volucres tela eiectata per auras.
Illa namque die Troes Danaique frequentes
Pulvereum prono sternebant pectore campum.

EIUSDEM ANGELI POLITIANI

HOMERICAE ILIADIS

LIBER QUINTUS

AD LAURENTIUM MEDICEM.

Atque hic Tydidae vires animumque Minerva
Sufficit, in cunctis celebrem quo redderet illum
Argolicis, clarumque viro accumularet honorem.
Ardet inexpletum galea clypeoque coruscat
Ignis agens flammas, aestivi sideris instar
Cum redit oceano lotum, rutiloque novatum
Fulgurat ore iubar, sic igneus emicat ardor
In capite inque humeris iuvenis, quem bellica Pallas
Conciet in medios hostes, qua plurima densos
Arctat turba globòs. Erat intra Pergama quidam
Iliaca de gente Dares ditissimus agri
Vulcani purus vates, cui pignora bina
Phegeus Idaeusque aderant fera bella tenentes.
Hi iuveni infestas torserunt aequore habenas
Subvecti biiugo curru, pedes obviat illis
Tydides, sed cum vicina in proelia ventum est
Continuo Phegeus abducta missile dextra
Contorquet, supraque humerum fugit irrita laevum
Cuspis et illaesum praetervolat, ille repente
Arduus assurgit contra, nec inane lacerto
Effugit iaculum, geminas interque mamillas
Traicit atque rotis moribundum exturbat ab altis.
Illicet Idaeus pulchro vestigia curru
Demittit, neque enim caeso persistere fratre
Est ausus, non ille quidem exitialia saevae

Vulnera vitasset dextrae, sed Mulciber ipsum
Longaevi sortem miserans genitoris acerbam,
Nocte operit, Danaisque ereptum vendicat armis.
Protinus abductos fratrum tydeia proles
Pellit equos, sociisque ad celsas ducere puppes
Imperat. At postquam natos videre Daretis
Magnanimi Troes, saeva hunc excedere pugna,
Illum autem vacuos iuxta procumbere currus,
Extemplo turbati animi. Tum lumine glauco
Insignis Pallas Gradivum in bella furentem
Apprenditque manu, verbisque e pectore fusis
Alloquitur: Mavors Mavors homicida, cruentae
Iniector cladis, subvertens moenia bello,
Num conferre manum Teucros Danaosque sinemus,
Dum pater alterutris det Iupiter altus honorem,
Cedemusque acie, Iovis et vitabimus iram?
Talibus increpitat Pallas, medioque furentem
Gradivum educit bello, ripisque Scamandri
Constituit, mox terga Phryges vertere, suumque
Quique virum Danai straverunt aequore reges.
Primus Alizonum ductorem magnus Atrides
Assurgens Odion curru deturbat inerti,
Intra humeros scapulas tereti transverberat hasta
Atque altum tota metitur cuspide pectus.
Procumbit lata porrectus in arva ruina,
Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
Idomeneus Phaestum Bori de sanguine cretum
Maeonis excepit, quem Tarnes arva feracis
Nutrierant, dumque is currum conscendit equosque,
Idomeneus humerum transmisit cuspide laevum.
Corruit ille rotis stygia circumdatus umbra,
Exuviasque viri Cretes rapuere ministri.
At minor Atrides volitante Scamandrion hasta

Occupat innixus, Strophio genitore creatum,
Venatu celebrem, quem quondam laeta sagittis
Edocuit Diana feras, quas montibus altis
Nutrit silva virens ferro stravisse volucri.
Tum vero haud favit misero pharetrata Diana,
Nec studium abducto pellendi spicula nervo,
Unde ingens tulit ante decus; sed fortis Atrides
In medias scapulas fugientis condidit hastam,
Ille ruit pronus, sonitum super arma dedere.
Meriones Phereclum mactat de sanguine natum
Tectonis harmonidae, manibus varia omnia norat
Qui fabricare suis, unum quem maxima Pallas
Praecipuo dignata virum dilexit amore.
Ille et Alexandro puppes aequarat in undis,
Principium infaustum, quae cunctis illico Teucris
Quaeque sibi ingentem cumulum invexere malorum.
Namque animo ignarus non divum oracla tenebat.
Ergo hunc Meriones fugientem protinus hasta
Induit, ac dextrum clunem perrumpit, et osse
Sub duro insertat telum, mediamque penetrat
Vessicam, et fixam transmittit cuspide pubem.
Succiduo ruit ille genu, terraeque volutus
Dat gemitum, effusos tenebris mors implicat artus.
Pedaeum ferit inde Meges Antenore cretum,
Qui nothus est partu fusus, sed dia Theano
Gratificata viro cari sibi pignoris instar
Ingenue eduxit, dumque is se proripit hosti
Cominus accurrens pressa ferit occiput hasta
Phylides, rapidoque adversos turbine dentes
Sub linguam extemplo transverberat aerea cuspis.
Corruit ille solo moriens gelidumque momordit
Mucronem teli. Post haec Hypsenora divum
Impetit Eurypylus, sobolem Dolopione cretam,

Quem populus miro semper celebrarat honore,
Ceu supera de sede Deum; namque ille Scamandri
Sacricola extiterat: fugientem Enaemone natus
Consequitur strictumque viro rotat impiger ensem,
Et ferit insurgens humero qua brachia lenti
Adnectunt nervi, validamque obnixus aheno
Abradit mucrone manum, cadit aequore aperto
Sanguinolenta manus, turbataque lumina letum
Purpureum invadit, durique potentia fati.
Talia victores edebant funera campis.
At non Tydiden utro se ex agmine ferret
Dignosses, Teucrosne inter Danaosne cieret
Proelia, desaevit campo; ceu spumeus amnis
Obicibus ruptis violento gurgite fertur,
Quem neque praeductae moles neque septa furentem
Frondea quae dumis obeunt vincta coërcent,
Improvisus adest, cum pleno Iuppiter alveo
Torsit aquosam hiemem, tum late viribus aucta
Dat stragem insurgens operumque agit unda ruina;
Sic diomedeo phrygiae terrore phalanges
Palantes fugiunt, multisque e milibus acri
Aspirare viro, propioremque addere Martem
Haud ausum cuiquam. Quem postquam strage furentem
Pandarus inque fugam vidit densa agmina dantem,
Lunavit manibus sinuosum fortiter arcum
Tum micuit certas cuspis librata per auras,
Perrupitque humeri qua surgunt concava dextri
Tegmina, traiectoque rubens apparuit armo.
Protinus irriguo foedatur sanguine thorax.
Atque hic successu exultans ita Pandarus infit
Vociferans: nunc nunc Teucri consurgite in hostem,
Saucius est Danaûm primus, nec cuspidis ictum
Iam tolerare diu poterit lucemque relinquet,

Ni frustra a Lycia venientem hortatus Apollo est.
Talia iactabat, sed tristia vulnera teli
Haud domuere virum, gradibusque ex hoste receptis
Substitit ante leves currus rapidosque iugales.
Hic Sthenelum affatus, curru demittere ab alto,
O Capaneiade, dixit, teretemque sagittam
Erue mi ex humero; nihil is cunctatus et alto
Demissus curru saltum dedit ocius arvis,
Et prope consistens intortum vulnere telum
Extulit, ac tunicis cruor insultavit ahenis.
Tum iuvenis supera aspectans convexa precatur:
Indomita aegiferi proles suprema Tonantis
Exaudi, siquando mihi, siquando parenti
Praesidio mitis per martia bella fuisti,
Nunc ades, o Palla, nunc hostem insternere campo
Annue, et aggesta porrectum extendere harena,
Qui fixit me praeventum et data vulnera iactat,
Quique negat dudum visurum lumina solis.
Audiit orantem Pallas, tum pondera membris
Abstulit, atque auxit manibus pedibusque vigorem
Cominus assistens, fuditque volantia verba:
Nunc aude atque hosti victricem consere dextram,
Pectore namque tuo vires roburque parentis
Impavidum ingessi, quo quondam efferbuit ingens
Tydeus, atque omnem quae dudum obducta tuenti
Mortales visus hebetabat turbida nubes
Eripui ex oculis, quo sit tibi lumine promptum
Purgata iam in luce hominem spectare Deumque.
Hic si forte Deûm quisquam in certamine tecum
Tentet inire manum, tu ne fer proelia contra
Caelicolas alios, at si Venus aurea certet
Conserere arma tibi, tum cuspide fortis ahena
Fige Deam. Dixit, tenuesque evasit in auras.

Nec mora, ab integro iuvenis calidonius hostes
Arietat in primos, saevaque infensior ira
Mavortem instaurat, quamquam ille ardebat et ante
Irruere in Teucros, tum vero inmania membra
Ter tantus gliscens subiit vigor; utque leonem
Saltantem in caulas, stragem exitiumque ferentem
Lanigeris ovibus summa tenus attigit hasta
Cum leviter pastor laesoque in pectore vires
Succendit, nec deinde ardenti ire obvius hosti
Sustinet, ille furens acri ruit impete, et altis
Grassatur stabulis victor, trepidantque fugato
Deserti pastore greges, coëuntque vicissim
Attonitae pecudes et commiscentur in unum,
Donec pulsa fames, saltuque obstrusa relinquit
Septa leo; similis vestigia concita ductor
Infert qua medius pugnae rotat agmina vertex.
Et primum Astynoon, primum se se obtulit ille,
Decutit, ac populi pastorem Hypenora campo;
Illius adversam super irruit hasta mamillam,
Huic humeri clavem destrictus cominus ensis
Discrevit, colloque humerum tergoque diremit.
Hos ubi destituit, Polyidon Abantaque fundit
Quos luci Eurydamas genuit vaga somnia doctus
Coniectare senex, at saeva in proelia missis
Somnia non cecinit natis; sed martius ambos
Tydides pariter vita spoliavit et armis.
Iamque petit Xanthumque Theonaque Phenope cretos,
Quos pater effoetae domitus torpore senectae
Edidit, hi tantum fuerant quos ille peculi
Linqueret heredes, sed et his calydonius Heros
Ense animum eripuit, gemitum maestasque parenti
Destituens lacrimas, neque enim discrimine pugnae
Excepit reduces, possessaque iugera late

Praefecti orborum fisco viduata dicarunt.
Tum duo priamidas dat Echaemonaque Chromiumque
Germanos leto, quos idem sustulit axis.
Utque armenta leo sylvis errantia nactus
Aut vitulae aut vaccae perfringit guttura morsu,
Sic miseros fratres biga detrusit ab alta
Tydides, vitaque ambos spoliavit et armis,
At socii ad naves captos pepulere iugales.
Quem postquam Aeneas videt alta in strage tremendum,
Perque virûm bellantum acies, perque horrida tela
Rumpit iter campoque ferens vaga lumina circum,
Perlustratque duces, sobolemque Lycaonis acrem
Pandaron offendit, dictisque irritat in hostem.
Pandare, ubi est arcus tibi nunc? ubi spicula? ubi illa
Gloria bellandi? qua te iam nemo lacessat
Dardanidum, nemo in Lyciis se praeferat arvis.
Eia age tende Iovi palmas, cornuque reducta
In iuvenis corpus celeres molire sagittas,
Qui nos infestat violentus, et agmina Troum
Demetit, ac iuvenes tot fortia pectora leto
Devolvit. Phrygibusne aliquis succensuit olim
Propter sacra Deus? Namque est gravis ira Deorum.
Talibus Aeneas. Contra sic Pandarus orsus:
Aenea, argimerûm vir consultissime Troum,
Hunc ego Tydidae assimilo, clypeumque iubasque
Et galeam agnosco, rapidos quoque cerno iugales.
Quem vero appello Diomedem, hominemne Deumne
Esse putem dubito; neque enim sine numine Divûm
Tantus in arma furit. Sed quidam proximus haeret
Caelicolûm, nebulaeque humeris obduxit amictum.
Ille extrusa meo detorsit spicula nervo
Frustratusque ictum est, humero iam vulnera dextro
Ingessi, praeterque cavum thoracis adegi;

Censebamque aura functum demittier Orco
Nec tamen edomui, certe est haec ira Deorum;
Quos vero ascendam currus, rapidique iugales
Haud mihi sunt praesto, laribus sunt nempe paternis
Compactae undenae bigae novitate decorae,
Quas varii picto sternunt velamine pepli,
Cornipedesque trahunt biiuges, qui candida mandunt
Hordea nunc stabulis, alvumque siligine complent.
Saepe pater suasit praesignis Marte Lycaon
Proelia cum peterem currus conscendere equosque;
Nunc repeto infelix monitus quos ante refelli;
Namque ego dum metuo, ne clausis aggere Teucris
Pabula deficerent nostros consumpta iugales
Assuetos tolerare famem praesepibus altis,
Indulsisse illis statui, tectisque reliqui,
Et pedes huc arcu fretus pharetraque tetendi,
Haudquaquam auxilio nobis usuve futuris.
Iamque ego primores Danaûm Menelaon et ipsum
Vulnere Tydiden petii, excudique cruorem,
Ac mage succendi, nimirum adversa fuerunt
Fata mihi nimium, quo primum tempore fixo
Pendentes clavo detraxi concitus arcus,
Iliacasque arces adii, Teucrûmque secutus
Militiam, hectoreae suggessi gaudia menti.
Si vero reditu potiar, si lumine cernam
Uxorem patriamque domum testudine tutam,
Demetat hostilis caput hoc mihi protinus ensis
Ni frangam hosce arcus manibus, flammisque cremabo
Succensis, qui me nequicquam in bella sequuntur.
Finierat; phrygius contra sic excipit Heros.
Parce queri, cedent eventu cuncta sinistro,
Ni simul infestos impacti turbine pugnae
Flectimus alipedes, iuvenemque lacessimus armis.

Quare age, et in nostrum vestigia subiice currum,
Ut videas quanta biiuges per aperta procella
Huc illuc rapidi fugiant, rapidique sequantur.
Hi nos intra urbem referent, si Iupiter acrem
Tydiden iterum pugnae cumulabit honore.
Nunc age flagra manu contractaque corripe lora.
Ast ego cornipedes scandam, Martemque capessam.
Aut tu certa armis, ego fraena sonantia flectam.
Tantum effatus. Ad haec lycius ita Pandarus infit:
Ipse quidem, Aenea, fraenos molire tuorum
Quadrupedum, pandi versabunt pondera currus
Sub solito rectore magis, ne si dare rursus
Cogamur terga effugio, eluctantia quassent
Colla feri, trepidique fuga retinacula vincant,
Neve tuum optantes sonitum denso agmine nolint
Exportare equites, tum vero aetolius Heros
Deturbet leto implicitos, abigatque fugaces
In castra alipedes. Sed iam biiugesque rotasque
Impinge adversus, ego saevum fortiter hostem
Excipiam infesti venientem cuspide teli.
Ut fatus, picto subvectant corpora curru,
In iuvenemque avidi volucres pepulere iugales.
Quos ubi prospexit Sthenelus capaneia proles,
Tydiden pavido compellat protinus ore.
Tydide Diomede animo gratissime nostro,
En geminos tueor qui te in certamina poscunt
Belligeros iuvenes, arcu confligere suetum
Pandaron egregia genuit quem stirpe Lycaon,
Aeneamque simul quem dardanio Anchisae
Alma Venus peperit; sed versis eia age fraenis
Cedamus, neque te in densas ita coniice turmas,
Eripiat ne dulcem animam tibi dardanus ensis.
Illum torva tuens Diomedes talibus orsus:

Ne frustra ardentem pugna praevertere dictis
Sollicita mentem, fuga nulla e turbine Martis
Degenerem arguerit, sunt et nunc fortia nobis
Pectora visque animi, quin hos haud scandere tendo
Cornipedes, contraque ambos pedes invehar hostes;
Ipsa metum longe manifesto in lumine Pallas
Reppulit; at si fors pedibus diffugerit alter,
Haud ambo evadent. Memori tu nunc animo hauri:
Si consulta mihi iuvenum tritonia Pallas
Amborum illato dederit de funere laudem,
Continuo ardentes properans cohibeto iugales,
Et versato manu fraenos, stimulisque citato
Aeneae alipedes inque agmina pellito Graiûm,
Illorum de gente satos, quos Iupiter alta
Voce potens pretium tribuit Ganymedis adempti
Iliaco Troi, cunctos virtute praeibant
Quos aurora rubens solisque alta orbita lustrat;
His vero Anchises clam Laomedonte fugaces
Supposuit mox pastor equas, sexque inde recepit
Semine ab aethereo stirpem furatus equinam.
Quatuor ipse quidem plena ad praesepia nutrit,
At geminos dedit Aeneae vestigia campo
Incita fere bonos, quos si rapuisse licebit,
Conserti egregium belli referemus honorem.
Talia collato memorant sermone vicissim.
Iamque hastis biiugis subvecti cominus adsunt
Tydidenque prior compellans Pandarus infit:
Magnanime ac prudens clari sate sanguine Tydei,
Haud dudum intorta domui tua membra sagitta,
Iamque gravi experiar praefixum cuspide telum.
Sic ait, atque manu vibrans teretem iacit hastam
Arduus, illa viam clypei mellita per oras
Squamigerum pulsu destringit tegmen aheno.

Tum simul haec patulo proclamat Pandarus ore:
Traieci penitus ventrem, mihi gloria tanti
Per gentes ierit leti, laudesque ferentur.
Ille ait: errasti, nullo discrimine cuspis
Incubuit, sed non ego vos absistere pugna
Perpetiar, validis dum caesus viribus alter
Exsatiet gladium mananti sanguine nostrum.
Haec ait, et iaculum intorquet, quod bellica Pallas
Direxit, propterque oculum sub naribus egit
Transque albos pepulit dentes, memor inde tenoris
Hasta sui linguam secuit radicitus imam,
Sanguineasque gravi perrupit turbine fauces
Corruit ille rotis praeceps, gemituque resultat
Discolor aëre rigens tunica, ingentique fragore
Expavere feri, tum vero animusque vigorque
Solvitur exanimi, clypeo dehinc saevus et hasta
Desilit Aeneas veritus ne exsangue cadaver
Eripiant Danai, caesoque assistit amico,
Ceu leo magnanimus, parmaque hastaque iacentem
Protegit, atque ardens venientes sternere campo
Infremit horrendum, tum saxum sustulit ingens
Tydides molem inmanem, quam nec duo ferrent
Qualia nunc hominûm producit corpora telus,
Ipse quatit facile et toto mox sanguine nisu
Vicinam femori labefactat caute cruenta
Vertebram implexi qua nexus vertitur ossis,
Hanc cotylam appellant, cotylam confrigit et ambos
Disrumpit nervos ac pellem dissicit ictu
Saxum inmane gravi; tum vero cernuus Heros
Poplite succiduo ruit arvo, et robore dextrae
Nixus humo pendet, noxque obvia lumina claudit.
Tum vero et tenues vitam exhalasset in auras
Rex hominum Aeneas, si tanta pericula nosset

Alma Venus magno Iove nata, hunc ipsa bubulco
Anchisae ediderat, niveis quae offusa lacertis
Implicuit caram sobolem, duplicataque pepli
Tegmina fulgentis super intulit, ut foret actis
Valli instar iaculis, neu quisquam ex agmine Graiûm
Pectora traiceret, vitamque hauriret ab hoste.
Illa quidem natum bello ex ardente ferebat.
At non magnanimi Diomedis iussa fideli
Exciderant Sthenelo, tortisque obversus habenis
Inde suos biiuges belli de fluctibus actos
Constituit, paribusque iubis colla alta comantes
Aeneae conscendit equos, pepulitque flagello
Intra acies Danaûm, tum grato iussit amico
Deipylo, hunc cunctis iuvenem ex aequalibus unum,
Quod sibi fidus erat, magno afficiebat honore,
In castra avertisse feros, iterumque iugales
Ipse suos scandit facilesque retorquet habenas,
Tydidenque petens celeri rapit aequora curru.
Ille autem infesto fugientem Cyprida saevus
Aere sequebatur, puro nam lumine norat
Degenerem esse Deam, numerum nec inire Dearum
Quae fera bella regunt campis aciesque virorum
Praecipitant pugnae, non qualis bellica Pallas,
Impia non urbes qualis populatur Enyo.
Hanc ubi per medium turbae per tela per hostes
Sectatus dudum iam tandem urgebat, acutae
Cuspidis intendit violentam turbidus hastam
Tydeos egregii natus, saltuque levatus
Extremam petit aere manum fulgente sinistram,
Ambrosiamque deae pallam, quam molliter ipsae
Texuerant Charites, tenerumque interritus hasta
Infodit corpus extremae in limite palmae;
Ambrosius micat inde cruor, quem nomine certo

Ichora appellant, qualis solet esse Deorum
Caelicolûm, neque enim crustis cerealibus illi
Vescuntur caelo, nec fervida vina propinant.
Sunt itaque exsangues, immortalesque vocantur.
Eiulat alma Venus, foedoque e vulnere tardum
Sistit humi natum, simul illum Phoebus Apollo
Nube cava obtexit, ne quisquam ex agmine Graiûm
Transigeret pectus vitamque hauriret ab hoste.
Protinus infensa Diomedes voce dolenti
Inclamat Divae: belli Iove nata tumultus
Effuge; non teneras satis est fraudare puellas?
At si te rursus miscentem proelia campo
Offendam, faxo metues ubicumque vel ipsum
Ad pavidas belli nomen tibi venerit aures.
Sic ait; illa obiter luget, torquebat acerbe
Plaga cruenta Deam, quam densa extra agmina praepes
Comprensam educit par vento cursibus Iris,
Peste gravem saeva, formosos decolor artus
Infecit livor. Tum laeva in parte sedentem
Gradivum offendunt porrectae cuspidis hastam
Cornipedesque cava celeres caligine septum.
Tum Dea procumbit duplicato poplite, et acres
Poscit equos supplex mandentes dentibus aurum.
Care, inquit, frater, si te mea cura remordet,
Da rogo cornipedes ut celsi culmen Olympi
Sidereasque domos repetam; nam vulnere acerbo
Torqueor infandum, quo me mortalis iniqua
Tydides laesit dextra, qui ferre parenti
Audebit iam bella Iovi et concurrere in armis.
Dixerat. Auratis fulgentes tradit habenis
Continuo Gradivus equos; tum Diva volucres
Subnixa in currus animum maerore fatigat,
Una Iris vehitur, fraenisque operata regendis

Instigat biiuges flagris, avidique volarunt
Aëra per liquidum, celsique ad culmen Olympi,
Caelicolûmque domos pennis fugere citatis.
Hic tum pressit equos par vento cursibus Iris,
ita corr. error 380. pro 390.
Disiunxitque rotis, et dulcis gramine pavit
Ambrosiae. Sed enim matris Venus alma Diones
Labitur in genua, at gnatam Dea mollibus ulnis
Implicat, atque manu permulcens nomine blande
Compellat, placidaque affatur voce dolentem:
Cui tantum de te licuit mea nata Deorum,
Ceu tibi sit studium violenta capessere bella?
Tum Venus haec contra: Diomedis dextra superbi
Tydidae incussit vulnus, quod turbine belli
Eriperem Aeneam dulcissima pignora nostrum,
Quae mihi cunctorum est longe carissima proles.
Nec iam adeo in Grais bellum Phrygibusve geretur,
Iam Superos ipsos Danai in fera bella lacessunt.
Sic Venus; et Veneri contra sic orsa Dione:
Perfer et inmitem tolera mea nata dolorem,
Multi etenim Superûm caeli quos sustinet axis
Mortali infandos opera excepere labores.
Ipse quidem Mavors Othi validique Ephialtis
Passus Aloëidum manicas atque aspera quondam est
Vincula, dumque micans radiis recidiva resumptis
Terdeciesque polo repararet cornua Phoebe,
Aerata inclusus stetit et devinctus in olla;
Atque avidum stragis numen periisset ibidem,
Sed nivea effulgens forma Eeriboea noverca
Mercurium admonuit, qui furtim carcere tetro
Iam domitum angusta subtraxit compede Martem.
Quin etiam Iuno regina tricuspide telo
Amphitryoniadae dextram violata mamillam est,
Corripuitque Deam dolor inmedicabilis ictu

Mox Erebi in portis et manes inter opacos.
Pennigera aeternum cruciarunt spicula Ditem
Herculis (1) aegifero geniti Iove concita nervo;
Ille autem in magni se sustulit atria caeli
Multa dolens telo graviter transfixus acerbo,
Nam forti detrusa humero laetalis harundo
Vexabat misere; tandemque salubribus illum
Paeeon succis fovit mitique veneno.
Sic fati immunis, nec sorti obnoxius atrae
Evasit sospes conducto vulnere Pluton.
Ille quidem infelix, qui turpi ingentia probro
Gesta notans Superos violento perculit arcu!
Sic in te glauco praesignis lumine Pallas
Perpulit hunc, nescitque amens tydeius Heros,
Qui Superis certet, viridi procumbere in aevo;
Non illum insani reducem discrimine Martis
Stare rudes circum natos, genibusque supinis
Lascivire patris laeti, blandoque parentem
Compellare sono; caveat mox viribus audax
Tydides nequis secum praestantior armis
Dimicet, ac dulci tandem viduata marito
Sopitos miseri sonitu plangoris amicos
Aegialaea suos strato excitet Adrastine,
Atque virum populi summum deploret achivi.
Sic ait, et manibus fluidum de vulnere natae
Ichora abstersit, tactu medicata coibat
Laesa manus, mites tactu evasere dolores.
Haec dum Iuno simul laetae Pallasque tuentur,
Ante Iovem exultant, Venerique illudere certant.
Ac prior orsa loqui coram sic caesia Pallas:
Iupiter o genitor, numquid mea protinus aegre

(1) Schol. in marg. *Quaecumque de Hercule finguntur, ad solem referri oportet.*

Dicta feres, dum fors danaas Cytherea puellas
Pellicit ut Teucros patrio procul orbe sequantur?
Harum unam pulchra defensam pectora palla
Attigit, atque manum fibula perstrinxit acuta.
Subrisit dictis hominum pater atque Deorum,
Tum Venerem accersit, placidaque ita voce profatur:
Non tibi debentur pugnae, mea nata, labores;
Te decet unanimes thalamis coniungere amantes;
Bella furens agitet Mavors atque innuba Pallas.
Dumque haec alterno memorant sermone vicissim,
In phrygium furit Aeneam calydonius Heros,
Et licet obductum phoebea agnosceret umbra,
Stat conferre Deo pugnam, stat mittere ad umbras
Aeneam, spoliisque artus incingere opimis.
Ter conatus ibi mucrone abscindere nubem
Persultans pedibus campum, ter magnus Apollo
Reppulit adversi clypeum, iuvenemque retorsit.
Iamque iterum par ille Deo se sustulit arvis,
Cum sic horrendum intonuit pharetratus Apollo:
Cedito Tydide, et superis certare caveto
Consiliis; neque enim par Divûm morte carentum
Est genus, atque hominum terrae qui summa peragrant.
Haec Deus; ille gradu paulum cedente regressus
Ocius argigeri devitat Apollinis iram.
Tum iuvenem ereptum tenui discrimine leti
Pergameis infert laribus sublimis, ubi illi
Templum erat; hic Phoebe gravida succincta pharetra,
Hic Latona ducem consolanturque foventque
Invectum longis penetralibus; ipse repente
Arcitenens tenuem effingit sine viribus umbram
In faciem Aeneae (1) simulatisque instruit armis,

(1) Schol. in marg. *Extat allegoria huius loci ab antiquis tradita.*

Quam circum obnixi Troës, Danaûmque phalanges
Certatim alterni confligunt turbine Martis,
Aeratosque orbes taurino tergore amictos
Pectoribus tectis, et scuta volantia tundunt.
Mox Deus arcitenens Gradivum in bella furentem
Increpitat: Mavors Mavors homicida, cruentae
Iniector cladis, subvertens moenia bello,
Nonne hunc Tydiden pugna prohibebis iniqua,
Qui ferus in magnum iam stringeret arma Tonantem?
Iam Veneri extremam temeravit cuspide palmam,
Et mihimet tandem congressus daemonis instar.
Dixit, pergameaque levis super astitit arce.
Continuo resides Teucros stimulabat in arma
Feralis Mavors, Thracasque in bella trahentem
Mentitus versa pernicem Acamanta figura,
A Iove nutritam priameia pignora turbam
Sic voce instigans: o quos Iovis, inquit, alumnus
Eduxit Priamus, phrygium quonam usque sinetis
Concidi populum segnes? an donec ob ipsas
Confligant portas? en nobis Hectoris instar
Observatus, in hoc miserabilis occubat arvo
Aeneas anchisiades pars maxima belli.
Eia agite unanimes hostili ex agmine fortem
Extorquete viri socium. Sic excitat acres
Bellipotens Teucros, renovatque ad vulnera dictis.
Interea ingentem Sarpedon Hectora in hostes
Talibus extimulat: quo nunc evanida fluxit
Vis antiqua animi? quid enim iactare solebas
Te te unum generis comitatum et fratribus urbem
Defensurum armis, populo auxiliisque carentem?
Nunc cum tela manus poscunt, nullum aequore toto
Intueor, pavitant ceu saevo offusa leoni
Turba canum, soli gerimus nos proelia campo

Auxilio acciti. Nempe ipse in castra tetendi
Huc procul a Lyciae populis, Xanthique fluentis,
Consortemque tori dulcem, gnatumque reliqui
Infantem, laetas segetes, multumque peculi
Quae voto expeteret pauper, nec segnius hortor
In Martem Lycios, iuvenemque invadere pugna
Est amor; atque mihi nil hic quod agatve feratve
Argolicus praedator adest; tu languidus Hector
Cunctaris, nec degeneres hortatibus imples
Dardanidas, patriamque iubes thalamosque capessant.
Ne ceu venatu sinuosa in retia pulsi
Ludibrio sitis Danais praedaeque superbis,
Neu vestram expugnet armis victricibus urbem,
Cuncta tuam exposcunt curam, noctesque diesque
Te reges ambire licet, qui fida ministrant
Auxilia, ut tantos durent in Marte labores,
Ut maneant, nec fas invisis carpere dictis.
Talibus hectoream mentemque animumque momordit.
Ille autem e curru saltu demissus in arvum
Infert se mediis, geminasque reciprocat hastas,
Continuoque animos vulgi et trepidantia bello
Corda virum insano Martis succendit amore.
Iamque fugam sistunt, infestaque pectora Teucri
Hostibus obiectant, denso contra agmine Grai
Conferti, intrepidisque obnixi viribus instant.
Ac veluti aestivas ubi surrigit (1) area fruges
Cum tepidi glumas venti populantur inanes,
Et sua ruricolae nudi frumenta citato
Ventilabro eiectant, flabrisque agitata secundis
Diducit sensim frugem, glumasque volantes
Flava Ceres, canent extremo in margine acervi;

(1) Schol. in marg. *Surrigere, verbum rusticorum cum fruges ventilant.*

Agmina sic Danaûm putrido concreta superne
Pulvere canescunt, quem sollicitatus equorum
Pulsibus attollit glomeratque sub aethera campus,
Dum mixti obvertunt aurigae undantia lora.
Incursant glomerati hostes, circumque nigrantem
Iliaci praeses belli Mars aggerat umbram,
Undique collustrans acies, mandataque Phoebi
Exigit aurato gladii fulgore micantis,
Qui resides illi Teucrorum in proelia suasit
Instaurare animos, cum primum Pallada vidit
Securam Danaûm campo abscessisse cruento.
Ipse autem pingui ex adyto in certamina misit
Aeneam, et valido distendit robore pectus.
Isque ubi se sociis immiscuit, omne repente
Laetatur Troum ductore superstite vulgus,
Vidit ut incolumem venientem et viribus auctum;
Nil tamen inquirunt, neque enim labor improbus urgens
Compellare sinit, dederat quem magnus Apollo,
Qui nitido argento radiantem sustinet arcum,
Demittensque neci mortalia corpora Mavors,
Et numquam fesso gradiens Contentio motu.
Tum Danaos gemini Aiaces, et clarus Ulysses,
Tydidesque ferox stimulant in martia bella;
Ipsi non vires, phrygiae non gentis ovatus
Horrere, at simul nebulis perstare coactis;
Quales supremis per sudum Iupiter olim
Montibus agglomerat, boreae cum flabra quierunt
Cum venti posuere boni, qui dulcibus auris
Concreta obscuro detergunt nubila caelo,
Sic Danai in saevos conniti firmiter hostes.
At bonus Atrides digesta per agmina fertur
Multa monens, comitumque animos sic voce fatigat:
Este viri, fortemque animum praestate, verentes

Quisque suum alterni socium, timor omnis abesto;
Quos pudor et virtus animat in martia bella,
Incolumes superant, vertentes turpia terga
Gloria nulla manet, vis nulla in pectore surgit.
Dixit, et excusso torquens hastile lacerto
Pergasiden prima pugnas a fronte cientem
Democoonta ferit, comitem certamine saevo
Magnanimi Aeneae, grato quem semper honore
Affecere Phryges, priameii pignoris instar.
Saepe illi in primis inimicum invadere Martem
Censuerat cursu pernix, atque alite planta.
Utque illi Atrides clypei coniecit in orbem
Telum ingens dextra, nulla vi tegminis haesit
Lancea, sed penetrans obducti cingula baltei
Implicuit mucrone virum, mediumque peregit,
Et tandem extrema cunctata elanguit alvo;
Corruit ille sonans, sonitum super arma dedere.
Ecce Diocleos fortissima pectora natos
Crethona Orsilochumque haurit mucrone corusco
Aeneas, horum genitor Phaerea colebat
Moenia dives opum, genus alta e stirpe liquentis
Alphei, Pylios qui gurgite perluit agros.
Is clarum regno Orsilochum suscepit, at inde
Magnanimus celebri est factus virtute Diocles.
Hic geminam luci sobolem fera bella tenentem
Crethona Orsilochumque tulit, qui graia secuti
Agmina primaeva picti lanugine malas
Iliacos domito petierunt marmore campos,
Atridûm auspiciis, hic blandae lumina vitae
Deseruere simul; qualesque in vertice montis
Ubere materno gemini crevere leones,
Mox stabula invadunt, populant armenta gregesque,
Dum tandem infesta sub pectus cuspide adacta

Ipsi hominum periere manu. Sic turbine teli
Oppetiunt miseri concreto in pulvere fratres,
Abietibus similes, quos dura in fata cadentes
Ut vidit miserans primos Menelaus in hostes
Proripuit gressum fulvo circumdatus aere,
Evibransque hastam, magnam cui mentem animumque
Inspirat Mavors, saevis ut concitus ausis
Aeneae dextra patulo procumberet arvo.
Quem simul Antilochus prospexit Nestore cretus,
Principibus Troum mediis se se intulit ultro
Sollicitus ne quid populorum pastor acerbum
Discrimen subeat, rumpatque ingentia coepta.
Iamque manus illi, iam tela adversa tenere
Molirique impar bellum, cum protinus ardens
Exoritur iuvenis; tum quamquam maximus armis,
Haud tamen ambobus pugna concurrere iniqua
Sustinet Aeneas, refugosque agit aequore gressus.
Olli ut conferto iam dudum ex hoste recepta
Mandarunt sociis miserorum funera fratrum,
Conversi in prima bellantes fronte lacessunt.
Iamque Pylaemeneum certantem robore Marti
Paphlagonum regem clypeis sua membra tegentum
Dat leto Atrides, et clavem transforat hasta.
Nec mora atymniaden collato Marte Mydona
Antilochus ferit aurigam fortemque ministrum,
Is volucres flectebat equos, teretique molarem
Contortum excepit cubito, manibusque remissis
Splendida candenti ceciderunt fraena elephanto
Pulvereum in campum, tum nudo effulgurat ense
Antilochus, mediumque infodit vulnere tempus,
Eque rotis iuvenem terrae detrusit anhelum;
Perstitit ille diu defixo vertice praeceps
Sinciput obstipum, subversosque arduus armos,

Nam putris aggestis absorpsit campus harenis.
Mox tamen effusum patulis proculcat in arvis
Ungula quadrupedum, dominumque in pulvere mersat,
Quos porro Antilochus subigit, tortoque flagellat
Verbere, et argolicum properans compellit in agmen.
Haec procul ut vidit, contra se se ingerit Hector
Vociferans, sequiturque ducem troiana iuventus,
Quam Bellona furens, saevusque agit aequore Mavors.
Funestum infelix pugnae gerit illa tumultum,
Terrificamque manu quassat Mars impius hastam,
Et nunc magnanimum praevertitur Hectora gressu,
Nunc pone insequitur. Tum vero aetolius Heros
Ut Martem agnovit, pavidus vestigia pressit.
Ceu quondam imbellis gradiens per plana viator
Substitit ad fluvium, quum rauco murmure vidit
Cogentem spumas, trepidusque repente refugit;
Haud secus ille gradum recipit, populumque cohercet,
Atque ait: o socii, quid enim miramur in armis
Hectora belligerum, celebremque ingentibus ausis?
Unus adest iuveni semper Deus, horridaque arcet
Fata potens. En nunc Mavors, en ille figuram
Mortalem indutus; quocirca pectore ad hostem
Converso refugos paulatim abducite gressus.
Cedamus, neque bella Deis inimica feramus.
Talibus admonuit socios; iamque agmina Troum
Contulerant gressum. Tum princeps impiger Hector
Belligerum Anchialon, saevumque in Marte Menesthem
Subnixos uno in curru deturbat in arvum.
Quos procul exanimes miserans telamonius Aiax
Irruit actutum, stridentemque exigit hastam,
Amphiumque petit Selago genitore creatum,
Qui segetum ac pecoris dives paesaea colebat
Moenia, sed Priami natorumque arma secuto

Iniecit fera Parca manus, nam turbidus Aiax
Infossa extremam per cingula complicat alvum.
Ille ruens contundit humum; simul involat Heros
Induviis inhians, Teucri creberrima contra
Spargere tela manu, iaculorum protinus imber
Ingruere, innumeris horrere hastilibus umbo
Obrutus, at quando stant obnixa omnia contra
Nec pote ferre manum turbae, rapit ille cruentam
Et super exanimum posito pede subtrahit hastam,
Seque suis reddit, votique ex hostibus impos
Protelatus abit, denso namque agmine adorti
Certatim ingestis subigunt decedere contis.
Sic iuvenem intrepidum et spectatum fortibus ausis
Conturbant statu, profligatumque retrudunt.
Talia dum campis eduntur proelia passim,
Tlepolemum ingentem latumque potentia fati
Herculeam sobolem dium in Sarpedona movit.
Ergo ubi contulerant vestigia rapta vicissim
Filius, atque nepos magni Iovis, ilicet audax
Tlepolemus prior his effari vocibus infit:
Sarpedon Lyciûm ductor, quae causa subegit
Te belli immunem segni hic languere pavore?
Atqui vana ferunt, qui magno ducere nomen
De Iove te memorant, quando sic stirpe priorum
Degeneras hominum quos Iupiter edidit olim.
Qualem fama canit quemdam mihi rite parentem
Immanem Alciden animosum more leonis,
Qui quondam huc senis advectus puppibus, atque
Exiguo comitatu emensus coerula propter
Laomedontis equos, subvertit Pergama bello
Dardaniasque virûm viduavit gente maritas.
Tu vero imbellis passim socia agmina cernis
Expirare animas! Sed enim auxiliaria Teucris

Haud ultra arma feres lyciis qui adveneris arvis,
Non tibi si vires superent, nam vulnere nostro
Occumbes, tristesque Erebi penetrabis ad umbras.
Tum contra impavida Sarpedon mente profatur:
Ille quidem augustae subvertit moenia Troiae
Laomedonteo sumens de crimine poenas
Qui iuvenem, officio devictus, tristibus asper
Increpuit dictis, biiuges nec reddidit acres,
Pro quibus ille procul submotis venerat oris.
At tibi fata feret, funestaque vulnera leti
Nostra manus, magnumque dabis mihi Martis honorem,
Exactamque animam volucrum moderator equorum
Excipiet Dites. Sic ore effatur, et ambo
Alter in alterius torquent hastilia corpus.
Fraxineum toto iaculatur sanguine robur
Tlepolemus, manibusque virum tela incita utrimque
Certa secant auras, telum Sarpedonis hostem
Per medium fixit guttur, totumque peregit.
At femur irrumpit violento fraxinus ictu
Tlepolemi contorta manu, rubefactaque summas
Scrutatur latebras, duroque infigitur ossi.
Illum aegre Lycii torpentia membra trahentem
Exportant, torquetque virum cruciatibus hasta
Pendula dum femori trahitur defixa cruento,
Vulnere namque alto detrusum exculpere lignum
Haud ausum cuiquam, quo se discrimine posset
Sponte referre sua, pedibusque insistere certis,
Is labor urgebat trepidos, ea cura ministros.
At parte ex alia referunt argiva iuventus
Tlepolemum exanimem. Tum postquam agnovit Ulysses
Infelicem obitum socii, seseque animumque
Increpat ipse suum, tam dira et acerba ferentem.
Aestuat ancipitemque alternat pectore curam,

Invadatne Iovis prolem, lyciasne corusco
Exagitet mucrone acies, rapiatque sub umbras?
Sed miserum lycii fatum ductoris Ulyssi
Invida sors renuit. Mox illi flava virago
Alternantem animum, lycium compellit in agmen.
Caeranon hic umbris, et Alastora dat, Chromiumque,
Alcandrumque Haliumque Noëmonaque Prytanimque,
Atque alios Lyciûm fudisset dius Ulysses,
Ni porro agnosset cristatae cassidis Hector,
In primasque acies vibranti splendidus aere
Se tulit ingenti Danaos formidine terrens.
Protinus adventu Sarpedon laetus amici,
Talibus implorans iuvenem lugubre profatur.
Priamide, ne me laniandum desere saevis
Argolicis, tolle o miserum, refer ocius urbis
Moenibus, hic blandam liceat mihi rumpere vitam,
Quando fata negant reditus et coniugis ora
Laeta meae renuunt, parvumque revisere natum.
Ille nihil, campumque legit, namque acrior intus
Cura premit, multos Danaûm demittere ad Orcum.
Semianimem interea socii Sarpedona sistunt
Sub Iovis aegiferi ramosae tegmine phagi.
Nec mora fraxineum reserato vulnere truncum
Extundit Pelagon comitum longo ordine primus,
Linquitur ille animo, atque oculis nox incubat atra,
Respiratque iterum, boreae nam spiritus aegram
Inspirans animam recidiva suscitat aura.
Interea Argolici non Martis et Hectoris armis
Palantes fugere, imparibusve occurrere telis,
Sed regredi sensim rabidum ut novere Gradivum.
Quem vero hic primum, quem postremum impiger Hector
Deiecit natus Priami, et Mars aeneus arvis?
Divinum Teuthranta, equitemque in pulvere Orestem,

Et Trechum aetolum consternunt, Oenomaumque
Qui studio succensus opum Cephisia propter
Stagna habitarat Hylen, alii qua pinguibus arvis
Boeoti posuere lares. Sed candida Iuno
Hos ubi sanguineo late defervere campo
Prospexit, volucri compellans voce Minervam
Pro Superi, o magni proles invicta Tonantis,
Siccine, ait, nostris cecidit sententia fallax
Pollicitis? simul ac bello expugnarit atrides
Iliacas Menelaus opes, et verterit urbem,
Undisonum ut relegat pontum, patriamque revisat?
Quid? Martemne ultra lymphato pectore campis
Sanguineum furere, et pugnas agitare sinemus?
Immo age nos itidem contra expediamur ad arma.
Sic ait; illa Deae monita imperiumque capessit.
Protinus auratis alacres accingit habenis
Alipedes Iuno magni matrona Tonantis (1).
At festina rotas Hebe subnectit ahenas
Curribus, atque octo radios quos ferreus axis
Circumagit, radiatque ardenti aeterna rotarum
Curvatura auro, quam circum innexuit orbem
Aeneus extremum visu mirabile canthus.
Hinc atque hinc axem rapida vertigine circum
Argento modii fulgent, argentea lora

(1) Schol. in marg. *Allegoriam homerici currus doctissime explicat Hegemo antiquae theologiae mystes; contenditque universum caelum ac mundum singulasque eius partes ac figuras hac descriptione per involucra quaedam fuisse ab Homero expressam. Cuius siquis studiosus sit, eum ad ipsius Hegemonis textum delegamus.* Num ergo Politianus Hegemonis opus in codicibus legebat, cuius certe parodiae homericae memorantur? (Ceteroquin in codice nostro mendose scribitur *Hedemo* et *Hedemonis.*)

Aureaque intendunt subnixam splendida sedem.
Desuper assurgunt camiro duo tympana dorso,
Fulgurat argento temo editus; ilicet Hebe
Porrectumque iugo temonem subligat aureo,
Aureaque annectit latis subitura ferorum
Vincula pectoribus, tum colla comantia Iuno
Subiuga prosubigit, flagratque cupidine pugnae.
At vero aegiferi soboles Iovis innuba Pallas
Exuit ardentem peplum quem docta laborum
Ipsa suis manibus mira variaverat arte
Deponitque Iovis strato, tunicamque repente
Induit, et patriis in bellum accingitur armis.
Nec mora centenis radiantem ad pectora transfert
Aegida fimbriolis, clypeique extrema coronant
Hinc Pavor, hinc Robur violentum, inde Impetus ardens
Seditioque minax, medium porro asperat orbem
Terrificum, horrendum vultu, specieque tremendum
Gorgonei cervix monstri, gestamina dextrae
Aegiferi patris, tum lectos aurea cassis
Obnubit crines, gemini cui tempora circum
Orbiculi effulgent, duplex hinc nexus et illinc
Mordaci galeae iuncturas fibulat auro,
Quae capita integeret peditum quot moenia centum
Maxima conciperent. Volucri mox ignea planta
Flammato infertur curru, duramque gravemque
Ingentemque manu valida vi corripit hastam
Qua densas Iove nata acies, heroaque fundit
Pectora, quos odio contra Dea flagrat acerbo.
Protinus urget equos Iuno, et crepitante flagello
Praecipitare moras subigit, caelique repente
Sponte sua patuere fores servantibus horis.
Caelum ingens ollis et magni culmen Olympi
Custodisse datum est, aliaeque nigrantibus umbris

Obductum et crassa purgant caligine mundum,
Nube premunt auras aliae, simulisque citati
Emicuere feri reseratae e limine portae.
Nec mora, multiiugi supremo in vertice Olympi
Convenere Iovem secreta in sede quietum.
Hic rapidos ubi pressit equos saturnia Iuno
Sceptrigerum tali compellat voce Tonantem:
Iupiter o genitor, non tu pro talibus ausis
Succenses Marti? fers ne hunc tam saeva furentem?
Nam quantum qualemque, nefas! abolevit Achivûm
Efferus insontem populum; nempe ipsa lacessor,
Ocia Cypris agit, cornuque insignis Apollo,
Quorum hic hortatu furit ecce nefarius illex.
Obstiterisne tua, genitor, mihi protinus ira,
Si male mulctatum proturbo ex aequore Martem?
Iupiter huic contra, nebulas qui cogit et imbres:
Immo age belligeram, suevit quandò illa Gradivum
Edomuisse armis, contra hunc impelle Minervam.
Dicta probat Iuno, rapidosque accensa iugales
Aëra per liquidum repetito verbere adurget.
Olli autem sese per inania nubila librant
Praepetibus pennis, pariter tellure iacenti
Stelligerique procul suspensi e culmine mundi;
Quantum namque acie quondam transmittat acuta
Qui mare purpureum scopulo despectet ab alto
Aëra pugnaci luctatus rumpere visu;
Tantum alacres spatii sublimia colla ferentes
Persultant Divûm alipedes, Troiamque repente
Appellunt, qua se collatis viribus uno
Gurgite confundunt Simoëntis et unda Scamandri.
Huc ubi perventum, fraenos saturnia Iuno
Supprimit, atque feros curru subducit aperto,
Et caliganti circum contexit amictu.

His vero ambrosium caelestia pabula gramen
Submittit Simois. Nulla est mora, protinus illac
Assimiles pavidis cursum rapuere columbis
Suppetias Danais. At postquam intra agmina ventum est
Magnanimosque duces qui denso examine mixti
Tydiden circum truculentum, bella leonum
Fulmineosque imitantur apros, quorum aspera vis est,
Compressis propere gradibus Dea candida Iuno
Stentora magnanimum simulat, qui gutture ahenam
Fundebat vocem, et patulo clamabat hiatu,
Quinquaginta sonent quantum simul ora virorum,
Hisque animos tollit dictis, et conciet armis:
Quis pudor, indecores pulcherrima corpora Grai?
Proelia dum campis dius miscebat Achilles,
Numquam ausi iliacae limen transcendere portae
Troiugenae, numquam Danais componere dextras,
Tantum thessalicae trepidabant cuspidis ictus!
At nunc urbe procul media in navalia pugnant.
Talibus evibrat mentes, atque efferat iras.
Ipsa Diomedem glauco Dea lumine Pallas
Curriculo aggreditur, medio quem convenit arvo
Inter equos interque rotas, dum tabida mulcet
Vulneris ora manu, volucris quod turbine teli
Pandarus inflixit, namque armum nexile vasti
Umbonis lorum riguo sudore madescens
Torserat attritu, defectaque robore dextra
Languebat iuveni, qui postquam inserta levarat
Vincla humeris fluido tergebat sanguine vulnus.
Utque iugum tetigit Pallas, sic farier orsa est:
Quam sibi dissimilem Tydeus in luminis oras
Progenuit sobolem? nempe illi ad bella calenti
Maior in exiguo regnabat corpore virtus.
Saepe ego gliscentem pugnas animisque furentem

Sedabam, et dulci subigebam abscedere bello
Cum petiit solus thebanas nuntius arces.
Saepe illum dapibus iussi indulgere quietum
Aulai in medio, sed enim acri robore mentem
Suffectus, iuvenes saeva in tentamina pugnae
Sollicitare ferox, omnes anteire repente
Cadmeidas. Sic ipsa aderam, iuvenemque fovebam
Intrepidum; sed te dum fervent proelia campo
Nequicquam observo, iubeoque inferre cruentum
Dardanidis bellum. Quod seu tibi membra citatus
Exanclata labor domuit, seu frigida mentem
Formido implicuit, numquam te exinde superbi
Tydeos oenidae genitum de sanguine iactes.
Sic Dea; sic contra fortissimus excipit heros:
Nosco te, aegiferi proles invicta Tonantis,
Atque ideo palam effabor, nec pectore condam.
Nulla premit formido animum, nulla aggravat artus
Segnities, tua me o Palla tua iussa retardant.
Ipsa vetas aliis collata occurrere pugna
Caelitibus, Veneremque iubes contundere telo
Attrectantem acies, en nunc vestigia sensim
Numinis ergo tui refero, cunctosque gregari
Hic Danaos socia pariter regione subegi.
Martem etenim toto video defervere campo.
Suscipit hunc contra bellis accincta virago:
Tydide Diomede animo gratissime nostro,
Iam neque Mavortem metuas, nec quemque Deorum
Dum tibi sum praesto, dum te foveoque tegoque,
Atque adeo adversos age nunc impinge iugales
Gradivo intrepidus, Gradivum cominus hasta
Impete, nusquam istum iam tu vereare furentem,
Saevum immane malum varium et mutabile semper;
Namque mihi coram Iunonique ante recepit

Cernere ex adverso in Teucros, belloque fovere
Rem danaam, qui nunc contra auxiliaribus armis
Iliacas sustentat opes, Graiûm agmina late
Proterit, en penitus promissa oblita fidesque.
Dixit, et e curru Sthenelum detrudit in aequor,
Seque rotis sublimem infert, heroaque propter
Accumbit, gemuit sub pondere faginus axis
Terribilem invectans Divam, iuvenemque potentem.
Corripit hinc flagrum Pallas, facilesque lupatos,
Impingitque levem currum biiugesque Gradivo.
Ille autem immanem Periphanta in pulvere tetro
Stravit ochesiaden aetolae gentis alumnum.
Mox Dea tartaream, ne se Mars cernere possit,
Induitur capiti galeam. Tum letifer acrem
Tydeos ut vidit natum, Periphanta repente
Deserit exsanguem bibula Gradivus harena,
Infensusque viro violento turbine fertur.
At postquam alterno ventum in certamina cursu est,
Fulmineam princeps contendit protinus hastam
Lora iugumque super saevo conamine Mavors,
Quam propere exceptam dextra in diversa repellit
Innocuamque rotis obliquat caesia Pallas.
Continuo aeratum Diomedes missile contra
Exigit, ast imum directa cuspide virgo
Impellit ventrem praeductaque texta penetrat
Et lacerat pulchrum teli violentia corpus,
Hinc hastam evellit. Tum vero saucius altum
Eiulat armipotens quanto clamore novena
Millia bellantum clament aut dena virorum.
Hic qualis caeli facies quum nubibus atris
Conditur in tenebras, sicco quas flamine ventus
Contrahit humentes, talis sublimis in auras
Tydidae apparet saevi Mavortis imago

Dum sese caecis in caelum e nubibus aufert.
At postquam in magni se sustulit atria caeli,
Assedit patri, atque animum maerore fatigans
Extulit ambrosio turpatum sanguine vulnus,
Et simul has aegro gemitu dedit ore querelas:
Iupiter omnipotens, ecquid scelera ista quietus
Usque feres? quotiens alternis numina Divûm
Conflixere odiis humani germinis ergo?
Tecum bella omnes gerimus, tu namque puellam
Pestiferam insanam, cui semper crimina cordi,
Fudisti in lucem (1), nempe omnis turba Deorum
Imperiis parere tuis, tibi cedere sueti,
Hanc unam non re non dictis corripis ullis,
Uni cuncta licent, quia te genitore creata est.
Quae modo Tydiden Teucrorum strage superbum
Cum Superis certare armis animosa subegit;
Nam Venerem extremae collisam margine palmae
Perculit; inde mihi violento daemonis instar
Congressus telo est. Sed enim discrimina cursu
Evasi. Quod ni mea sors impervia leto
Lege foret Superûm, diris cruciatibus ictus
Inter defunctos penetrassem in Tartara manes.
Talia dicentem iam dudum lumine torvo
Defigit genitor, tum contra ita farier infit:
Parce meas lacrimis fletuque obtundere sedes
Versicolor Mavors, unum te ex omnibus odi
Caelitibus, rutili quot sustinet axis olympi.
Semper enim strages, rixas et proelia et arma
Mente agitas, matrisque tibi intolerabilis haeret
Iunonis furor, et rabidae vis effera mentis;

(1) Schol. in marg. *Hinc accepere occasionem Hesiodus et Pindarus, ut Palladem Iovis capite natam fingerent.*

Quam saepe indomitam consulto inflectere verbis
Cogor, et illius, ni me sententia fallit,
Consilio, infestae pateris discrimina pugnae.
Sed et ferre diu tantos Gradive dolores
Haud libitum, nostro quando te e germine mater
Edidit, et nostra deducis origine nomen.
Sin alius Superûm dias in luminis oras
Usque adeo immanem summo genuisset olympo,
Iam pridem ingemeres Erebo detrusus opaco.
Vix ea; cum magni Paeeon iussa Tonantis
Suscipit, et sparso conducit vulnera succo,
Nil mortale etenim medicas hebetaverat artes.
Ac veluti humenti glomerata coagula lacte
Concrescunt tactu, solidumque gelantur in orbem,
Sic tum plaga coit caelesti fota veneno.
Sanguine sordentem iunonia diluit Hebe,
Obtentuque artus operosae vestis obumbrat.
Occupat extemplo solio vicina paterno
Strata ferus Mavors, nimioque superbit honore.
Iamque domos superas caelo petiere remenso
Iuno colens Argos, et alalcomenecia Pallas,
Fatiferum postquam pepulere ex aequore Martem.

FINIS QUINTI LIBRI HOMERICAE ILIADOS
AB ANGELO POLITIANO
IN LATINUM CONVERSI,
LAURENTIO MEDICE PETRI FILIO
DUCE ET AUCTORE INGENUI LABORIS.

IACOBI SADOLETI CARDINALIS

DE CHRISTIANA ECCLESIA

AD IOHANNEM SALVIATUM CARDINALEM. (1)

1. Omnium rerum, Iohannes Salviate Cardinalis amplissime, quae a maioribus nostris in populo Dei, et in ecclesia, inventae, constitutae, posterisque tra-

(1) De hoc opere sic ipse Sadoletus scribit ad Card. Salviatum in epistola, quae in ed. Constantii T. III. est CCCXLII.

« Accipe argumentum multo gravius, et utriusque nos- » trum personae accommodatius, quod ego de extructione » catholicae ecclesiae exorsus sum, tuoque id nomini dicavi, » ut quoquo modo possem, tuis erga me meritis gratiam ali- » quam referrem. Huius ego operis duos iam libros confeci; » sed cum prior liber aliquanto videretur esse limatior, non » duxi procrastinandum, quin mitterem eum ad te, ut per- » spicere primo quoque tempore posses, Salviate amplissi- » me, quam in intimis meis sensibus fortiter inhaereres. Vi- » debantur duo adhuc restare libri, quos ut absolvam atque » perficiam, maximae quidem mihi curae est. Sed omnino » magnitudine rerum impediebatur vis ingenii nostra, etsi » animo quidem sumus alacres, sed copiis haud ita firmi *etc.* » Illud te rogo, ut cum liber satis apud te fuisse videbitur, » Romam postea ad Contarenum nostrum remittas, ad quem » ego hac de re scribo, ut ibi quoque tanti viri gravitate » et scientia, et eorum, quos ille adhibuerit, iudicio diutius » perpendi et omni ex parte excuti diligenter possit. Quan- » doquidem quae de religione scripta sunt, non erratis so- » lum, sed etiam omni vel minima errorum suspicione ca- » rere debent. In quo nos libenter doctorum hominum iu- » dicia reprehensionesque subire semper parati sumus. Car- » pentoracti V. idus decembris M·D·XXXIX· »

ditae sunt, cum praeclara cetera atque egregia, quae in legibus, quae in moribus, caerimoniisque ecclesiasticis; utinam tam sancte nunc quidem retinerentur a nobis, quam ab illis sunt et instituta et praecepta! tum illud optimum longeque praeclarissimum, quod integrum aedificium catholicae ecclesiae, apte enim translato in hac re aedificii vocabulo utimur, tale excitaverunt, idque tam munitum, tam probe coagmentatum, tam praepotens, nulla id ut saeculorum vetustas, nulla hominum aut temporum iniuria, videatur umquam posse labefactare; quod et si divino in primis instinctu admonituque fecerunt, ea tamen illi industria ac diligentia, Dei voluntates et imperia sunt persecuti, ut facile secundum Deum, eorum quoque animi virtus, et praestantissimi consilii sapientia appareat. Ac mihi saepe ad eorumdem maiorum res gestas animum et cogitationes meas referenti, quod hoc facere equidem etiam studiosius soleo, quod cum quippiam geri minus recte hac aetate nostra conspicor, quae certe prolapsa admodum, et a religione constantiaque maiorum declinatior facta est (1), capioque ex eo graviorem aliquam meo animo molestiam; illuc me confero mente et recordatione, ubi graves actiones, sancta consilia, mitissimi mores, iustissima imperia; ubi pietas, abstinentia, religio; ubi denique omnis chri-

(1) Haec ait Sadoletus, quia circa id ipsum tempus, iussu Pauli III. P. M., cum delectis aliis Cardinalibus, et Praelatis, reformando in melius ecclesiae statui operam dederat, ut constat ex illo famigerato *Consilio*, quod anno M·D·XXXVIII· Pontifici exhibitum fuit. Reapse autem, indicto paulo post tridentino Concilio, saluberrima haec reformatio perfecta est, quae in eius sanctissimis decretis et hodierna ecclesiae praxi apparet.

stiana et virtus et voluntas, et habitasse cernitur, et eius etiam nunc in libris et monimentis pulcherrima effigies affabre ducta et absoluta perspicitur.

2. In his mihi igitur, ut dicere coeperam, saepius cogitatione memoriaque versanti, interdum venit in mentem dubitare, recte ne haec catholicae ecclesiae, sic enim appellamus, in unum paene sensum conveniens congregatio, nominari respublica possit; qua voce etsi nonnumquam prope necessario utimur, cum illud commune in ea et universum significare volumus; tamen quod dissimilis videtur esse ratio, in iis praesertim rebus, propter quas et constituta respublica est, et eisdem continetur; haud scio an eam, rempublicam iure vocare liceat: nam cum res quaeque publica, unius fere legibus et moenibus civitatis contineatur; catholica ecclesia toto orbe terrarum diffusa est: deinde rebusp.. illud esse extremum solet, ut suppeditatis, per alternas operas variaque artificia, eis rebus omnibus, quae ad cultum corporis et ad vitam lautius politiusque agendam pertinent; ad consulendum deinde in commune, coetumque illum et tuendum et perpetuandum sint cives expeditiores; quorum princeps et praecipua in eo curatio est, ut teneatur publice civitas; secundo autem loco, ut privatim in singulos tantum conferatur, quantum potest in eos ex publica illa institutione commodi et utilitatis dimanare; res et disciplina christiana contra ad salutem singulorum recta tendit, neque commune quippiam in hac ratione spectat; quod dum tueatur et in suo statu ordineque contineat, facile patiatur iacturam fieri singularium personarum. Quod ut in exercitu, sic etiam in publicis rebus quotidie fit; ut summa re salva, quicquid praeterea detrimenti in amissis civibus aut militibus factum

sit, id pro nihilo paene ducatur; at nobis ministris et sacerdotibus summi Dei, nihil tale impositum est; qui non curare commeatus et copias, neque cultus vitae, aut quemadmodum ea commode traducatur; sed viritim singulos homines servare et custodire iubemur, eosque ad verae religionis studium et spem aeternae salutis instituere. Quod non ita multum mihi convenire ad propriam reip. appellationem videtur.

3. Sed quoniam haec disputatio nobis potius incidit, quam ex industria suscepta est; habetque tamen in utraque parte quod probabiliter videatur posse dici; etsi digna est ingeniis liberalibus, in aliud tamen tempus magis idoneum a nobis reiiciatur. Ad illam veniamus, Salviate doctissime, quae inter nos habita accuratiusque tractata est, cum ambo a Nicaea (1) in Galliam contendentes, Carpentoracte venissemus; quo tu amicitiae nostrae gratia, atque ut unum diem mecum ociose esse posses, iter tuum quod susceperas ad regem christianissimum Franciscum, divertisti. Meministi enim profecto, neque enim hoc ita pridem factum est, sed octavus fere agitur mensis, cum in hortis nostris suburbanis ego et tu familiariter inambularemus; adessetque nobiscum una, vir animi maximi summique consilii, Guidus Rangonus mutinensis (2); nobilitate quidem generis, reique militaris usu ac scientia, nostra in Italia optimis ducibus par; quod de eo multis atque illustribus exercituum praefecturis cog-

(1) De hoc nobilissimo, et armorum aeque ac litterarum gloria claro viro, legatur Tiraboschius Bibl. Mutin. T. IV. p. 299. sqq. Is anno sequente, scilicet M·D·XXXIX· obiit.

(2) Anno M·D·XXXVIII, cum Paulus III. P. M. illuc contendit reconciliandi causa Carolum imp. cum Francisco Galliarum rege.

nitum iampridem est et iudicatum; sed quod illius quoque virtutem facit ornatiorem, ab studiis idem liberalium artium non abhorrens; incidisse sermonem nobis de ecclesia, quidnam ea esset, cuiusmodique intelligeretur; quibusque tamquam gradibus, ordinibusque substructa, ad tantum olim magnitudinis auctoritatisque ascendisset; cuius tamen pristino de honore et gloria non parum his aliquot iam saeculis dolebamus esse detractum. Tum cum etiam quaesitum inter nos est, quem obtineret in eadem ecclesia locum, quasque sui fungendi muneris partes haberet noster ordo (1), hoc est amplissimum sanctae romanae ecclesiae Cardinalium collegium, in quod tu iam diu propter virtutem et nobilitatem (2), ego non ita dudum Pauli tertii pontificis maximi beneficio sum cooptatus. Hic tu, qui latina et graeca eruditione eximie polles, philosophiamque veterem, cum sacrarum litterarum scientia egregio foedere coniunctam in te esse voluisti; multa doctissime disseruisti, quae cuiusvis mentem atque animum, ad considerandum altius, totamque rem accurate perspiciendam, possent commovere. Qua in disputatione, cum ego quoque tum nonnulla attulissem, quae a proposito forsitan non visa sunt aliena, sic ille nobis dies iucundissime actus est; tu-

(1) Hinc satis apparet, Sadoletum in subsequentibus operis huius qui adhuc latent libris, de Cardinalium quoque officio disputavisse.

(2) Iohannes hic Salviatus, et gente sua et Mediceorum consanguinitate praenobilis, iam inde ab anno M·D·XVII· purpuram sumpserat, Sadoletus autem multo postea, nempe an. M·D·XXXVI· Huius inclyti Cardinalis, aliquot graeci insignes codices, ex Columnensium bibliotheca redempti, in vaticanam bibliothecam, me praeside, transiverunt.

que hospitio et comitate mea, ego tua et doctrina et humanitate, vehementer delectatus sum.

4. Postea vero, te profecto a nobis, cum ego constituissem Carpentoracti aliquantum tempus mea in ecclesia commorari, partim recuperandae valitudinis causa, quam Romae longo et difficili morbo conflictatus, omnem amiseram (1); partem autem maximam, quo fungerer munere pastoris boni inter hos populos, quos fidei meae vigiliaeque commissos, sancto amore quodam et vere paterna charitate diligo; ut primum pristina mea ad studia reverti coepi, suscepi consilium, *de christiana ecclesia* in volumen ea redigendi, quae et tum acta ac disputata inter nos, et postea a me multa lectione investigata ac reperta essent. Quem librum ad te, optime Salviate, misi; neque enim habeo aut doctiorem quemquam in praesentia, cuius cupiam uti iudicio; aut amiciorem, in cuius nomine et recordatione libentius acquiescam. Nam si ea, quae de hac quasi structura aedificationeque ecclesiae in his a me libris scripta sunt, tibi ipsi probabuntur, erit causa cur gaudeam hanc a me operam et susceptam utiliter, et bene eandem positam ac locatam esse; sin minus, pluraque fuerint idonea quae reprehendantur, id tamen assequar, ut meam erga te benivolentiam, quam et pro collegio, et pro tuis multis ac magnis erga me officiis singularem tibi debeo, quotidie magis agnoscas. Sed tempus iam est, ut te affari desinens, ad ea veniam tractanda, quae proposita mihi sunt.

5. Ecclesia verbum est graecum, neque id ignorat quisquam, habetque eamdem vim, quam latine concio, atque adeo coetus potius; nam concionis vocabu-

(1) Anno scilicet M·D·XXXVII, de quo Sadoleti morbo Florebellus in eius vita, editore Constantio p. LXXVII.

lum apud nos anceps est, significatque pariter et congregatam auctoritate magistratus multitudinem, publice aliquid cognoscendi aut decernendi causa, et orationem eam quae ad sic collectum populum habeatur: coetus vero, multitudo est hominum coiens in unum, coitione civili aut domestica; hoc est non ad tumultum neque ad vim faciendam, nam quae ad vim coacta multitudo est, non ea iam coetus, sed manus appellatur. Verum hac tam anxia disquisitione verborum nihil opus est, usque eo enim *ecclesia* multis iam saeculis usitatum in nostra lingua est verbum, ut pro latino passim accipiatur. Usi porro sunt hoc vocabulo Iudaei, id est eo quod huic par in eorum patrio sermone sit, ad coetus suorum et conciones declarandas; quemadmodum patet veterem scripturam legentibus; est enim multifariam in ea dispersum et usurpatum hoc vocabulum. Nos in alia sententia utimur; non enim ecclesiam coetum et multitudinem quamcumque; sed illorum tantum hominum dicimus, qui peculiari quadam sorte Deo sunt, et ad Deum pertinentibus studiis et actionibus, devoti ac consecrati. Quod hominum genus sacrosanctum habemus; et tamen ecclesia, alio sensu populus Dei, qui ubique sit, universus intelligitur. Quae verbi sententia indidem hausta est, unde et ipsius verbum; est enim in Numeris scriptum, populum Israël graviter conquestum esse adversus Moysen et Aaron, quod eduxissent ecclesiam Dei in desertum locum, hoc est universum genus israëliticum eduxissent. Et rursus in Deuteronomio notantur a Domino, quibus licitum non est intrare ecclesiam Domini. Uno ergo modo nos cum ecclesiam dicimus, populum universum christianum intelligimus, qui ubique sit, quae catholica appellatur ecclesia, estque ea unica in

toto orbe terrarum, Christum Dei filium dominum suum agnoscens, eademque sine macula aliqua aut ruga, ut ad Ephesios scribens beatus Paulus ait. Alio modo ecclesiam, congregationem illorum vocamus, qui in templis et sacris caerimoniis ac locis ut Deo serviant, peculiarius illius nomini et laudibus sunt addicti, quorum quae sit propria quotidianaque curatio, a nobis in hoc libro maxime pertractandum est; atque in hac huius verbi significatione et vi, nos a Iudaeorum sententia discrepamus: illi enim quamcumque popularem congregationem, ecclesiam; nos eam tantum appellamus, quae ex sacris viris et Deo dicatis constet, sive illa re et veritate coëat in unum, sive nostra dumtaxat cogitatione tamquam collecta et congregata intelligatur. Tertia res est huic voci, vulgari usu loquendi interprete subiecta, cum templa et delubra manu facta ecclesias nominamus; quod in nostro sermone frequentissimum, apud Hebraeorum scripta rarius, sive adeo potius nullum uspiam est. Quod enim in psalmo LXVII. scriptum est: *in ecclesiis benedicite Deo domino de fontibus Israël*; quamquam de huiusmodi templis nostri interpretes dictum intelligi velint, res tamen non cohaeret; unicum enim apud Iudaeos templum dumtaxat est, in quo rite sacrificatur pro populo, et Deus invocatur. Quod si nostra ad templa, ex veteri illa quasi praedictione scripturae, indicante res futuras, id velint esse relatum; illud tamen retinetur, aptius quadrare in illis psalmi verbis, benedicendum esse in concionibus et coetibus Deo, quam in templis. Unus est in libro Iudith locus, qui nonnihil innuere velle videatur, ecclesiam pro templo accipi, neque is ita firmus tamen, ut dubitationem omnem tollat; quando recepto Achior, videlicet quem Holofernes expu-

lerat, cum populus Hebraeorum qui tutabatur Bethuliam adversus vim et obsidionem Holofernis, ad hospitalitatis illi officia praebenda occurrisset, convocatus rursus et congregatus scribitur convenisse, et tota nocte intra ecclesiam, ut impetraret auxilium a Domino, orasse. Quod enim ibi intra ecclesiam scriptum est, etsi prae se fert loci speciem quamdam et templi, nihilominus tamen potest ad multitudinem etiam et ad coetum ipsum referri.

6. Sed ne ista diutius, nos ecclesiam trifariam accipimus, aut populum Dei universum qui uspiam sit; aut genus nationemque sacerdotum, quae peculiariter Deo est consecrata; aut templum ipsum fanumque, in quo sacerdotum cultus, ad laudandum Deum et deprecandum convenit. De hac postrema significatione ecclesiae nihil admodum dicendum nobis est, de prima aliquid, de media quam plurimum (1); in hac enim et disputatio ea quam habuimus, et summa totius nostrae scriptionis consistit. Est igitur ecclesia, primo significatu, totum id hominum quodcumque omnibus e terris filium Dei Christum invocat, eique fidem habet, speratque per eum se se ad patrem Deum omnipotentem, et ad caelestis regni praemia aliquando deductum iri. Quae eadem Christi sponsa est; firmarunt enim fidem eorum uterque inter se, nec aliam sponsam Christus, nec alium illa sponsum se habituram esse: quo ex sancto spiritualique coniugio, magnus quotidie filiorum numerus Deo omnipotenti gignitur et procreatur. Ut enim filii familias, cum matrimonio iunguntur, quos ex uxore suscipiunt liberos, eos patri suo suscipiunt non sibi, quod in avi potestatem recidunt,

(1) Ergo Sadoletus de sacerdotum praesertim ordine ac munere in hoc opere disseruerat.

qui nati sunt, et avus in eos ius ac patriam potestatem obtinet; sic quos mater gignit quotidie ecclesia ex connubio Christi, eos Deo patri omnipotenti, qui solus pater est et ex quo omnis, ut scriptura inquit, in caelo et in terra existit paternitas, procreat et producit filios; quae etsi mater nostrum omnium est, cuncti enim ex ea per regenerationis lavacrum editi sumus, tamen ut ne carnale cogites matrimonium, Christi semper sponsa est, numquam ea effoeta, numquam consenescens; sed integro semper flore et virginitatis suae et gratiae: quae etiam sine macula et ruga esse dicitur, quoad castum et legitimum ius sponsi sui servat, nec ad alterius viri amorem abducitur; hoc est quoad fidem Christo praestat inviolatam et integram, nec ad falsas et impias de Deo Deique filio domino nostro Iesu Christo, delabitur opiniones; in quas cum haeretici incidunt, reiectisque sanctae ecclesiae catholicae decretis atque praeceptis, suo stare magis volunt, quam illius iudicio, excidunt hi statim ab ecclesia Dei, neque membrum amplius aut portio illius sunt. Ita cum ceteri homines qui peccant et delinquunt, quocumque illi genere offendant delicti, in ecclesia nihilominus comprehendantur; sicuti verriculo illo piscatorio comprehensi sunt pisces tam mali quam boni: qui etiam versari et esse una permittuntur, quoad ad discernendum delectumque habendum, iudicaturus cuncta Dominus advenerit; soli haeretici non expectato supremi iudicii die, simul ac fidem irritam sancti matrimonii faciunt, non maculam aut rugam, sed labem et discessum in ecclesia Dei inferentes, ab huius pudicae atque unicae sponsae familia et nomine, protinus abdicantur. Atque haec verborum illorum, quibus sponsa Christi ecclesia sine ruga et macula esse dici-

tur, interpretatio sola congruere videtur ecclesiae huic in terris constitutae; licet sint ex numero patrum sanctissimorumque doctorum, qui verba illa scrupulosius pensitantes, tantum ea ad caelestem et iam provectam in portum ecclesiam accommodari posse arbitrentur. Sed et Paulus de ea quae in terris adhuc est ecclesia perspicue locutus est, et in hunc eumdem quem nos diximus sensum, in constantinopolitana sexta synodo facta interpretatio est. Quamquam ut omnium dubitationibus occurramus, haec quae in terris instituta est ecclesia, eo directa est, ad idque se exercet, ut pura aliquando penitus et immaculata coram Deo sistere, et labe omni exutam exhibere se possit.

7. Ipsa igitur, inquam, haec ecclesia quae ubique gentium diffusa est, quae tantam continet multitudinem hominum, quanta omnibus in terris Deum et Dei filium una mente et consensione cunctarum sui partium agnoscit et invocat, corpus eadem Christi mystica appellatione, eadem et templum tamquam habitaculum summi Dei vocatur; corpus quidem una ratione, quia huius corporis, quod est ecclesia, caput Christus est, ut ad Colossenses Paulus inquit; caput nempe, quoniam ipse principium est, primus primogenitus ex mortuis; hoc est, quoniam in eo primo homine vita hominum apparuit, et cum antea cunctum genus humanum morti esset addictum, primus ipse vitam eam quae vera et sempiterna est vita, et peperit sibi et mortalibus ceteris communicavit; ut primae illi omnino atque in omnibus debeantur partes. Hac ergo ratione, corpus Christi ecclesia, quia caput eius est Christus, auctor et dux omnibus verae et immortalis vitae. Altera est ratio, qua et ecclesia corpus Christi, et caput ecclesiae Christus intelligitur; nam ut e ca-

pite, spiritus illi vitales et sentientes, qui regunt totum corpus et moderantur, in idipsum corpus usquequaque dimanant, suppeditantque membris omnibus et nervis vim atque vigorem, in unoque auctu atque consensu totum hominem retinent; sic e Christo capite ut ibidem, et ad eosdem Colossenses, itemque ad Ephesios scriptum est, totum corpus per commissuras et compagines suppeditatum et confirmatum, augescit incremento, non hominis sed Dei; redditur enim corpus iam non humanum quodammodo, sed divinum. Quo quidem in corpore, ut ad Corinthios idem Paulus, multa membra cum sint dissimilium inter se effectionum et operum, omnia tamen copulate et iuncte corpus unum sunt, quod est, ut ille ait, Christus. Siquidem corpus Christi totum, ipse etiam est Christus; quandoquidem (etenim prosequitur sic apostolus et adiungit) in uno Christi spiritu nos omnes in unum etiam corpus per baptismum coaluimus, quocumque ex genere, quacumque ex vita, quacumque ex conditione, ad lavandum in Christo accessimus, omnes in unum spiritum irrigati et foti sumus. Et sane ad naturam etiam accommodatius est, ex unitate spiritus, corporis unitatem, quam ex membrorum et iuncturarum compaginibus, iudicari. Hoc igitur caput, quod uno eodemque spiritu in omne corpus ex se se fundendo, membris quidem varia officia subministrat, sed omnia et membra et membrorum officia continet in unitate, Christus est; eiusque capitis spiritus, totius christianae altor et vivificator est ecclesiae; quae in eo spiritu una est, vel unica potius: neque ea potest, unum Christi capitis sui spiritum hauriens, et eo cuncta suppeditata atque nixa, eumdemque in omnes sui distribuens partes, perferre impias dissensiones atque

sectas, eorum qui a consensu pleni corporis volunt se avellere et segregare: id enim simul atque fit, statim vivificus ille et continens Christi spiritus, membro illi iam non se impertit, sed habet id a se alienum et extraneum; ex quo putridum illud fit et corrumpitur, ac ne vicinas corporis partes contagione inficiat, etiam scalpello, si sit insanabile, abscinditur.

8. His igitur mysticis modis atque appellationibus, ecclesia cuncta Christi corpus est, et caput ecclesiae Christus, quo etiam nomine ipsum corpus ecclesiae Christum Paulus vocat. Templum autem Dei ecclesia dicitur, quoniam habitaculum ea est Spiritus sancti, quod templi vocabulum et ecclesiae universae, et singulis in ea sanctis viris convenit. Ac de singulorum quidem inhabitatione, scriptum est ad Corinthios: *an nescitis, quod templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei profanat, hunc perdet Deus; nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.* De universa autem ecclesia, velut de templo ita scribitur: *ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis aedificatio constructa, crescit in templum sanctum Domino, in quo et vos coaedificamini in habitaculum Dei, in Spiritu sancto.* Atque his duabus appellationibus mysticis, quatenus et corpus Christi et templum Dei vocatur ecclesia, apte convenit in ea aedificationis et substructionis et aedificii verbum; ut in templo quidem, valde proprie et familiariter; ut in corpore vero, non aliena admodum sed et propinqua et cognata translatione. In quem etiam modum scriptura accipit; est enim in ea scriptum, quod Deus costam quam abstulerat ex Adam, aedificavit in mulierem, quae fuit Eva. Quadrant probe igitur in ecclesia, hoc est in fidelium, et praesertim Deo

consecratorum hominum coetu, vocabula omnia, quae ad aedificationem et architecturam pertinent, ut fundamentum, ut fastigium, ut paries, ut gradus, anguli, bases, columnae, limina, ceteraque quae ad exstruendi et aedificandi significandam rationem verba adhiberi solent; quibus nos crebro usuri, in indicanda huius sancti templi, quod ecclesia est, quasi ratione architectonica sumus, ut cum posuerimus quodammodo ante oculos aedificii formam, tum vim cunctarum in eo partium, et totius consensum operis, melius animo perspicere possimus.

9. Sed antequam hoc, illud primo et proponatur a nobis et discutiatur, quid sit ista ecclesia catholica, quae obtinet auctoritatem; cuius institutis, edictis, decretis, legibus, parendum omnibus sit; cui qui non obtemperant, nec se esse subiectos volunt, hi a corpore Christi prorsùs sunt alieni. Nec dubium est, cum catholica ecclesia omnes, ut ante dixi, qui ubique sunt christianos homines, comprehendat in sese et contineat, quin unicuique homini christiano, pro sua virili parte congruat, quod pium rectumque sit, in Dei ecclesia statuere et decernere; habent igitur vim constituendi omnes, sed non eodem omnes habent modo. Certe enim ut a differentia sexus primum incipiam, mulier confert ipsa quoque in commune ecclesiae, decretis ecclesiasticis pro sua parte firmitatem, sed consentiendo viro confert, cuius ipsa nutu et arbitrio gubernatur. Quicquid igitur vir, qui cum uxore sua una persona censetur, sua sententia publico in consilio statuerit, id de consensu unanimi uxoris esse intelligitur statutum, quod idem in patre filioque contingit, qui et ambo ipsi pro uno sunt. Quoniam enim filius in patris potestate est, neque ullam habet suam et pro-

priam adversus patris nutum atque imperium voluntatem; idcirco quicquid agit pater, agit et filius; et quodcumque pater aut decrevit aut pepigit, idem et a filio pactum decretumque intelligitur. Simili ratione servi, quique mercedibus patrifamilias serviunt, in domini potestate sunt, eisque legibus vivunt quas constituerit dominus. Quid ergo? dixerit quispiam, isti, ingens sine controversia hominum multitudo, in ecclesiasticis legibus ferendis, afferuntne quicquam ipsi, an omnino nihil? Afferunt enimvero; afferunt autem non voce, consilio, sententia, sed tacite consentiendo latis legibus et obediendo. Quod idem de pueris firmum adhuc consilium non habentibus, intelligendum est. At hoc pro nihilo debet duci? Immo permagni hoc totum momenti est. Quae enim legum atque edictorum alia est, in his nimirum qui legibus iis tenenurt, quam ex consentientibus eis et obedientibus, firmitas atque vis? Ut enim abusus et desuetudo abrogat leges, sic consensus hominum et observatio, ratas eas facit. Habemus igitur iam multo fere maximam populi christiani partem, quo pacto ea subscribat, et vim quodammodo atque auctoritatem ministret legibus.

10. Nunc progrediamur longius, patresfamilias ingenui et liberi, qui singuli coetus suos familiares et domesticos ad suffragandum legibus adducunt, quemadmodum ferunt ipsi de illis recte aut secus promulgatis latisve sententiam? Horum enim certe aliqua in hisce rebus et decernendis et comprobandis, et vocis debet esse et consilii auctoritas. Et sane ea nonnulla est, valdeque ad rem pertinet, in quam partem isti sese dederint et moveantur: etenim robur in hisce, et quasi cunctum corpus christiani nominis et religionis inest. Habent itaque hi locum ferendi suffra-

gii sententiaeque dicendae eumdem fere, quem habere in rebus suis publicis soliti sunt, in quibus non viritim singuli, sed qui ex omnibus publice delecti sunt, et huic nominatim curae negocioque praefecti; hi sententiam totam suae civitatis, ad aliquid sciscendum et comprobandum secum deferunt: quod ipsi cum adsciverint, tum id plane atque vere cuncta a civitate intelligatur esse adscitum. Deliguntur autem qui huic debeant praeponi negocio, sive magistratus ipsi, sive consilium publicum, qui senatus appellatur, sive imperator et rex, in quem suam omnem populus contulit potestatem. Quo etiam modo populus christianus sciscit leges ecclesiasticas et comprobat, non conveniens cunctus in unum, quod fieri non potest; sed habens delectos viros, quibus auctoritas statuendi quidem et decernendi ab summo principe Deo, obligandi autem ceteros legibusque comprehendendi, ipso etiam a populo, assentiente legibus, et se teneri illis volente, vel a principibus populi, potestatem habentibus est tributa; siquidem effectus et approbatio legis, in obedientia est eorum, qui vim latae legi in semetipsos esse voluerunt. Nam quod ad statuendi vim et decernendi pertinet, non ex hominibus ea, sed ex Deo est potestas, qui suis apostolis et apostolorum successoribus episcopis tradidit, in fidei et christianae religionis causis, iudicandi, decernendi, sanciendique potestatem; quod Dei omnipotentis decretum populus christianus scivit universus et secutus est. Quamobrem catholica ecclesia, si ex corpore et materia illam spectes, multitudo est ubique diffusa christianorum omnium; si ex ratione et forma, ex qua quod quaeque est res, id vere ea esse intelligitur, coetus episcoporum coëuntium in unum, publicae christianae rei con-

stituendae aut dirigendae causa. Ipsa catholica ecclesia est, in qua certus et definitus hominum electorum numerus est, sed potestas statuendi infinita. Quem etiam in numerum non hi solum adhibendi sunt qui infulis summi sacerdotii sunt ornati, sed illos etiam huius facultatis honorisque participes, et in antiquis conciliis, et in iis quae propius a nostra aetate absunt, cum accersitos fuisse legimus, tum semper accersendos esse arbitramur; qui sacri viri, et sacras res administrantes, pietate et doctrina et cultu purae religionis, dignissimi extitissent, qui ecclesiis et populis florentioribus praeessent. Tales ego viros, qui quamvis insignibus honorum non sunt exornati, praesens tamen ipsi saeculum sua doctrina et vitae religione exornant, in catholica ecclesia locum illustrem habere iudico; quippe quorum consilio et sententia, quam propter sacrarum litterarum scientiam studiumque servandae christianae veritatis, rectam et integram ipsi obtinent, eorum quae in conventibus statuenda sint, vis et auctoritas, Spiritu sancto duce, praecipue nixa sit (1).

11. Est igitur, ut dicebamus, catholica ecclesia, conventus oecumenicus, ut Graeci vocant; ut nostri, generalis omnium episcoporum, quorum etiam de nu-

(1) Hinc Paulus III. in bulla indictionis concilii tridentini « vocavit ad eam synodum non solum episcopos, sed » etiam abbates, et alios quoscumque, quibus iure aut pri» vilegio in conciliis generalibus residendi, et sententias in » eis dicendi permissa potestas est ». Est autem notissimum, episcopis quidem iure, aliis autem quibusdam privilegio concessum esse in oecumenicis synodis suffragium. Rem pro sua excellenti doctrina satis edisserit Card. Pallavicinus hist. concil. trid. lib. VI. cap. II.

mero si qui a conventu absunt (1) iustis domi detenti causis, modo legitime et auctoritate ea qua oportet, omnes sint vocati. Qui coierunt quique coetum fecerunt, illi vim totam universitatis possident, et quae plurimorum ex illis consentientibus sententiis, statuta, decreta, definitaque sunt, ad christianae fidei firmamentum et bonorum morum observationes spectantia, ea violari a quoquam et detrectari, est nefas; quod in his sine dubio conciliis et conventibus Spiritus sanctus et Dominus praeest ac moderator, et afficit idem hominum corda, mentesque illuminat ut eam agnoscant, quae Deo maxime placita est, eamdemque suis sententiis sanciant veritatem. Non enim frustra locutus est Dei filius apostolis suis, hoc est episcopis et pastoribus futurorum populorum, sic in Iohanne dicens: *ego rogabo patrem, et alium paracletum dabit vobis, qui maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis, quem mundus capere non potest; non enim cernit neque cognoscit eum; vos autem cognoscitis, quia is apud vos manet, et erit in vobis.* Rogavit enim profecto patrem Iesus dominus, quemadmodum se rogaturum pollicitus est, missusque est, eo rogante in ecclesiam Spiritus sanctus, caput et princeps omnis ecclesiasticae potestatis, qui sempiternum habeat in ea domicilium, vimque praecipue suam et divinitatem proferat in coniunctis episcoporum sententiis et voluntatibus. Quod de Spiritus sancti adventu promissum a Dei filio, et ecclesiae catholicae, hoc est antistitum et episcoporum coetibus tributum, ita se-

(1) Concessum a Paulo III. absentibus Germaniae episcopis ut per suos procuratores suffragium in tridentino ferrent, deinde prudentes ob causas negatum, narrat idem Pallavicinus loc. cit.

cuta aetas omnis agnovit et approbatione sua complexa est, ut in causis fidei, si quid de eis rebus adductum esset in controversiam, nec ad alios umquam relatum sit quam ad episcopos, sive concilio ipsorum conventuque advocato, sive consulta et quaesita romani Pontificis sententia, cuius unius auctoritas, par cuivis concilio semper habita est; et quicquid ab eis, vel ab eo responsum constitutumque esset, id omnes semper non modo nationes, sed christiani etiam reges et summi imperatores, sanctum et inviolabile praecipue duxerint; nec secus episcopis dicto fuerint audientes, ac si Deo ipso et Spiritu sancto dictante per illos leges et promulgante, de fidei et religionis veritate sancitum quid fuisset.

12. Quod cum aliquotiens antea, tum maxime palam et manifeste patere potuit in concilio nicaeno. Etenim id concilium primum libere ac tuto, depulsa quae ab inimicis principibus diu desaevierat, ecclesiae tempestate, magni imperatoris Constantini cura in Bithynia congregatum, cum multa definivit adversus Arrii dementias, quae ad substantiam et unitatem divinae trinitatis pertinerent, tum de ordinibus, de moribus, de facultatibus ecclesiasticorum eas leges regulasque constituit, quae si fideliter et diligenter fuissent conservatae, regnum semper amoris et dominatum, in hominum omnium cordibus ecclesia obtinuisset. Hoc igitur nicaenum concilium, cum maximae ipsum auctoritatis extitit, tum reliquit etiam vel potius per manus tradidit futuris post se conciliis eandem auctoritatem. Atque hanc vim catholicae ecclesiae, quam per Spiritum sanctum in episcoporum conventibus vigere intelligimus, contractam in arctum et collectam, in romano Pontifice eandem alio quodam modo inesse in-

telligimus; unus enim ipse, tamquam vertex et summum caput, possidet vim et auctoritatem ecclesiae catholicae. Quod in alia parte scriptionis nostrae fiet manifestum (1). Nunc determinantes dicimus, ecclesiam catholicam, in materia quidem esse populum eum omnem, qui verum Deum Deique filium dominum nostrum Iesum Christum confiteatur et agnoscat; in ratione autem et substantia, conventum episcoporum, nec non eorum qui propter vitae et doctrinae integritatem dignum Spiritui sancto in suis cordibus domicilium comparaverunt, catholicam vere ecclesiam existere; cuius legibus et statutis omnis christiana mens quae obtemperat, hactenus ipsa quoque de corpore ecclesiae se facit, et in substructionem sancti ingreditur templi. Quod totum alia quadam intellectum ratione, atque in aciem totius ecclesiasticae potestatis redactum, romanum Pontificem declarat ferre catholicae ecclesiae personam, cui potissimum uni plena a Deo auctoritas sit permissa.

13. Quapropter, quod primo a nobis de christianis sanciendis legibus disceptatum fuerat et quaesitum, unde illae nanciscerentur auctoritatem, iam perspicuum factum puto, esse illarum ferendarum auctorem quidem Deum in Spiritu suo sancto, latores episcopos, quibus in unum coetum coëuntibus, haec et a Deo tradita, et a principibus semper ac populis in illis agnita et comprobata potestas est. Populum autem christianum universum tamquam fundum existere, in quo legum illarum effectus operatioque resideat. Nam ut valere lex quidem debeat et vigere, Deus ipse efficit, et Dei ministri sacerdotes ac episcopi; ut vero

(1) Hoc quoque caput in amissis vel imperfectis operis libris latet.

vigeat iam plane et valeat lex, eorum qui se illi esse subiectos volunt, consensus facit et obedientia. Quo quidem posteriore modo, diximus christianos homines pro sua quemque parte ad legum christianarum vim et ad potestatem sanciendi, non minimum afferre. Et tamen opinor pluribus aliis in scripturae locis, de hac ferendarum legum potestate constare, quae apostolis et apostolorum successoribus episcopis a Deo permissa dataque sit, non illa quidem ut in terrenis curis actionibusque finiatur, hoc enim est humanarum et potestatum et legum, sed quod est divinae proprium auctoritatis, quae ad ipsum Deum caelumque directa, in consiliis ac praeceptis ad caelestem illam patriam pertinentibus, tota disponatur.

14. Sic enim apertus ille et evidens in primis scripturae locus indicat, qua potestas apostolis data est vinciendi quodcumque supra terram et solvendi, quod in caelo idem et vinctum et solutum esse debeat. Etenim vincire illud et solvere, haud dubie praecipiendi et remittendi ostendit facultatem; cum aut alligat lex vetando et prohibendo, ne excursus liberi nostris cupiditatibus dentur, ne quid sentiamus aut constituamus quod sit citra ecclesiae catholicae approbationem, ne in consuetudinibus nostris pravis insistamus. Aut solvit rursus eadem et relaxat, quotiens iustis de causis aut quempiam lege aliqua non teneri, aut etiam si quid sit commissum contra legem, id venia dignum esse iudicat, quod tamen posterius, parcere scilicet et ignoscere, magis divinae proprium semper est clementiae (1). Sed quod apostolis simul omnibus Christus tri-

(1) Trident. sess. XIV. cap. 6. de paenitentia: *quamvis absolutio sacerdotis, alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium vel annuntiandi evange-*

buit, ut haberent ligandi quodcumque et solvendi potestatem, idem et antea et nominatim uni Petro tribuerat, cui dictum est, et ipsi quidem prius multo quam ceteris, *et tibi dabo claves regni caelorum, et quodcumque solveris supra terram, erit solutum et in caelis; et quodcumque ligaveris supra terram, erit ligatum et in caelis.* Ex quo patet, id quod habent congregati episcoporum conventus, ut ferre possint ecclesiasticas leges quibus omnes teneantur, habere idem romanum singulariter Pontificem, ut item ipse ferre possit leges, et populum universum suis praeceptis adstringere. Quod ita habitum et servatum semper est, ut ne conciliorum quidem generalium decreta, sine assensu et auctoritate summi Pontificis rata habita fuerint. Unde illud quoque continuo necesse est intelligi, quicumque conciliorum institutis Pontificumque romanorum decretis non obediant, eis videlicet, quibus de veritate fidei, bonisque moribus et observationibus ecclesiasticis populo sit praescriptum, hos e catholica ecclesia excidisse, neque amplius partem eos Christi corporis existere.

15. Nunc veniamus ad hanc ipsam ecclesiam, quam sanctam, quam immaculatam, quam catholicam appellamus, quae tamen in terris constituta sit, sive ea templum Dei, sive Christi corpus sit, sive horum iam utrumque, aedificandam nostra oratione et construendam; quandoquidem homini verborum usus, ut ex scriptura indicatum est, utrique huic rei, et templo videlicet et corpori communis, apteque admodum congruens et consentaneus est. Hac enim in aedificatio-

lium vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso, velut a iudice, sententia pronuntiatur.

ne, singulis partibus expendendis et collocandis, perspicue patebit, quid pars quaeque valeat, et quo adhibita sit, quemque locum et ordinem in tota substructione obtineat. Et quoniam multis architectonicae artis vocabulis erit utendum, sic aedificabimus ecclesiam, quasi ea sit animans templum, quod spiritum et vitam e caelo ipso ducat: neque enim aliter sentiendum de ecclesia est, quae vivit et viget universa ipso spiritu filii Dei, caelestemque et summam Hierusalem hic in terris refert, sicut in sacrarum litterarum monumentis nobis est traditum. Ea porro cum in sacerdotibus praecipue consistat, fueritque item utrumque apud Hebraeos, et ecclesia videlicet et sacerdotium, de his primo aliquid dicendum nobis est.

16. Sacerdotum nomen, quod in multa varietate et falsarum religionum et verarum, magnum tamen semper et in magno honore habitum est, a sacro est deductum, cuius verbi vis ad ea dumtaxat pertinet, quae Dei immortalis propria et peculiaria habentur. Nam et sacerdos ipse Deo consecratus est, et quae in Dei patrimonio sunt, omnia ad curam et administrationem sacerdotum pertinent. Sed nos, omissis ceteris generibus sacerdotum, quos aetas antiquior ignara verae religionis, non tam Deo illa quidem quam aut mortuis diis, aut impiis daemonibus consecratos habebat; tantum de duplici sacerdotio loquemur, quod utrumque est divinitus constitutum; alterum ex Deo per Dei nuncium et interpretem Moysen, qui legem sacerdotii et veri Dei adorationis, aliarumque rerum complurium, iudaico populo, praecipientibus angelis, perscripsit; alterum et verum et aeternum sacerdotium, quod ab ipsomet Deo et Dei patris filio domino nostro Iesu Christo, nobis christianis est traditum. Quo

christiano in sacerdotio, quasi quaedam indicatio vel manuductio potius inest, per quam homines, qui Christo habent fidem, opera et praesidio sacerdotum adiuti, viam sibi in caelum et aditum invenire possint. Forsitan hic quaeratur, cum utrumque sacerdotium et iudaicum et nostrum, ex eodem Deo constitutum fuerit, quid geminato opus fuerit sacerdotio, cum ad obtinendam gratiam et benignitatem Dei, illud mosaicum satis futurum fuisse videatur? Attende, Salviate; non enim sine causa videtur quaeri, hicque est nodus, ut opinor, qui maxime impeditas et devinctas retinet multorum cogitationes. Si enim servari ex lege Moysis populus potuit, et ab hac vita in alteram, tamquam ex fluctibus in portum traiici, quid fuit opus adventu et morte filii Dei? qui ita venit ad nos, atque de patris gremio in terram ita descendit, quasi sine eo homine effecto, et in crucem sublato, salute vera nos salvi esse non possemus. Sin autem necessarius ad salutem nobis fuit Christus, quid est quod generi humano attulerit illa lex, quam ob rem ex Deo et inventa et lata fuisse videatur? Hunc ego nodum ut exsolvam, et utriusque vim legis, differentiamque sacerdotii, breviter dilucideque ut exponam, quantum mihi quidem dederit et concesserit Deus, aggredior. Sed tamen omnia quae et hic et ubique sensero, aut sensurus umquam sum, semper catholicae et romanae nostrae ecclesiae, cuius ego pars, summi pontificis Pauli III. beneficio sum effectus, sancto iudicio et definitioni esse subiecta volo.

17. Tota illa lex Moysis, eo maxime erat intenta, idque sibi unum praecipue proposuerat, ut unius Dei cultus et adoratio, quae iam paene tota effluxerat ex hominum mentibus, in illa gente saltem et populo iu-

daico retineretur, quem sibi populum Deus iam inde in ipso Abraham, tamquam semen delegerat, unde suo postea tempore oriri et prodire eum vellet, quem ipse divino aeternoque consilio, humani generis primi parentis peccato prorsus deperditi, constituerat fore conservatorem et vindicem, quemadmodum tamen Abrahae in eius semine se esse facturum, tanto ante fuerat pollicitus. Cumque natio cuncta mortalium, temporibus illis, nil nisi terrenum saperet et cogitaret, quod talis atque huiuscemodi ab eodem patre primo generata atque facta, cognatione terrae, quamvis ignara tota imprudensque tenebatur, ad caelum autem veriorem illam patriam non modo non optando, sed ne cogitando quidem aspirabat (1), poterat illa quidem Deum auctorem suorum bonorum omnium adorare et nosse, quod maxime semper Moyses iudaico populo ut persuaderet atque insinuaret, contendit atque institit; ad eumdem autem Deum exsurgere, summumque in eo suum bonum agnoscere non poterat. Namque principium et origo humani generis Adam, a Deo primus hominum in lucem naturamque productus, cum caelestis animans et Deo semper proximus fieri potuisset, si legem interdicti sibi a Deo latam servare voluisset, uxoris suae Evae, hoc est tamquam carnis illecebris delinitus atque victus, terrenus esse maluit; qualisque ipse sponte et sua voluntate factus est, tales nos progenuit, ex animantibus caelestibus qui esse poteramus, natura iam et conditione generis mortales atque terrenos.

18. Cum igitur, inquam, homines naturae ipsius, quam ex Adam contraxerant, instinctu, provoluti in

(1) Confer tamen apud nos, si placet, Script. vet. Ted. nov. T. I. part. 2. p. 48. sqq. quaestionem amphilochianam de argumento hoc.

terram, et terrenas dumtaxat iucunditates spectantes, aversis a Deo non animis solum, verum etiam oculis, quasi terga caelo obvertissent, eaque proni et appeterent tantum bona et intuerentur, quae corpori et sensibus essent coniunctiora, nolens omnino Deus memoriam sui nominis, in cunctorum nobilissimo hominum genere obsolescere, et Moysen et legem illam excitavit, per quam posteritatem primum Abrahae, hoc est Iudaeorum populos (illis enim praecipue et scripta et promulgata lex est) deinde reliquos etiam homines qui ex illa lege doceri institui que vellent, in sui unius cultu et cognitione retineret. Quod quo facilius efficere posset, et simul ut expectaret praefinitum meliori et sanctiori hominum generationi tempus, rudi etiam tum gente illa et voluptatibus terrae implicita ac prope affixa, e quibus ea revelli non tam subito poterat, eadem illa bona cultoribus suis promisit, ad quae ipsi potissimum et cupiditate sua proni, et concepto naturae mortalis vitio, maxime propensi essent. Ita aemulator Deus in gente et natione sua ceterorum fallacium Deorum effectus, quod ipse saepe de se in sacris codicibus testatur et praedicat, blanditiis eisdem voluit allicere populos suos, fidosque sibi eos et obtemperantes reddere, quibus falsi dii homines sibi obstrictos et devinctos possidebant. Ita Moysis illa lex, Deum verum agnoscentibus, et eum unum colentibus, omniaque illi sua commoda accepta referentibus, agros, urbes, populos, regnaque publice, privatim vero, fructus terrae, liberos, coniuges, mancipia, pecora, foetusque annuos uberes foecundosque promittit.

19. Cuius inter Deum hominesque iudaeos, pacti atque conventi, sacerdos in lege sponsor quidam et sequester est. Ille enim constitutus inter utrosque, et ad

alterutrum pro altero interveniens atque intercedens, populum hortatur et admonet, ut obtemperare praeceptis summi Dei, illique honorem et cultum tribuere uni, bonaque ab eo cuncta et commoda expectare sua velit, quae sunt in lege de terrenis omnia utilitatibus proposita et expressa. Qui si defecerit aliqua in parte, si quid criminis admiserit et vitii, quam ob rem offensione contracta extra promissiones Dei videatur esse eiectus, postea vero indoluerit, et in pristinam cum Deo gratiam concupierit redire, offerat Deo sacrificium quod in lege praeceptum est, pacemque et veniam petat, quam sacerdote interprete, et pro eo Dominum precante, non gravate est impetraturus. Ad populum ista. Tum vicissim ad Deum sacerdos idem conversus, illum obtestatur et obsecrat, ut parcere atque ignoscere populo suo, neque erratis illius abduci ab eo fovendo et amplificando velit, neve suam clementiam et bonitatem patiatur hominum peccatis vinci, quo minus praestet illis et suppeditet omnia quae in lege tam ample tamque liberaliter ipse eis ultro commoda atque bona pollicitus sit. Hoc est in lege Moysis, quantum in littera expressum est. Nam de legalibus umbris verum Dei populum veramque ecclesiam, quae ex Christo futura erat, iam tum in figura imagineque indicantibus, alius dicendi locus, alia est ratio. Nunc tantum dicimus de sacerdotio, hoc inquam in Moysis lege proprium esse sacerdotis munus, huiuscemodi sacerdotium, ut interpres ad Deum, et iudaici populi cum eo ad hosce fines, quos diximus, conciliator, sacerdos sit; et haec summa populi Deum quidem agnoscentis ac venerantis, ut Iudaeorum natio faciebat; sed tamen adhuc terreni et animalis populi sanctitas est atque religio.

20. Nunc videamus nostro de sacerdotio cuiusmodi id sit, non solum ut huic ab illo quid intersit, conspicere possimus, verum eo etiam magis, ut quoniam christianam ecclesiam animatum corpus sive animans templum esse constituimus, videamus quae sit anima huiusce ecclesiae et vita, sine qua nimirum frustra de corpore ipso laboraremus; non enim cadaveris, ut opinor, aedificatores, sed corporis vita caelesti praediti, volumus esse. Porro autem vita cuiusque animantium generis, non ex simplici vivendi ratione, neque ex eo quod habet commune cum generibus ceteris, sed ex vitalibus ipsis actionibus, quae proprie et nominatim in hanc naturam cadunt, a nobis intelligenda est. Etsi enim cum Christum dicimus christiani corporis caput, et Christi spiritum eiusdem corporis vitam appellamus, vere haec ita pronunciamus et loquimur, non habent tamen ista paratam continuo et perspicuam intelligentiam. Videre conatus, et perspicere actiones, moremque naturae cernere diligenter oportet, antequam intelligatur non solum quidque vivere, sed suo ipsum hoc familiari modo et sua propria ratione vivere; qua notatione et animadversione peculiarium in uno quoque officiorum et munerum, cuncta animantium genera ad nostram cognitionem distincta sunt. Ut ergo non satis est hominem perspicere et nosse, ex insito dumtaxat illi motu, et functione sola vivendi, quia nihil proprium in eo, sed quod habet cum ceteris commune animantibus indicatur; similiter ecclesiae vitam cum Deum aut Christum esse dicimus, nisi adiungamus cuius modi ista sit vita, et quibus in operibus actionibusque versetur, nihil in ea proprii neque praecipui ad intelligendum proferimus: vivit enim in omnibus Deus, quae quo-

cumque modo sint. At studia et consilia ecclesiae conspicientes, nec non voluntates, appetitiones, conatus, finemque, et extremum, ad quod illa contendit, tum demum plane animo percipimus, cum vivere illam ex Deo, tum eo naturae suae proprio more, eaque ratione vivere, qua nulla praestantior, nec divinitati coniunctior in humanis rebus esse et cogitari possit.

21. Aggrediamur igitur de sacerdotio dicere, simul enim de vita et spiritu christianae ecclesiae dicemus, cuius quodammodo ecclesiae cor et primum tamquam receptaculum, unde postea spiritus ille in ceteras dimanare possit corporis partes, christianus sacerdos est. Atque ut sequentia cum antecedentibus contexamus; cum Deus non magis omnipotens quam misericors, satis quidem videret nomini suo in una Iudaeorum natione esse consultum, si rivales suos falsos Deos, ut scriptura appellat, a sibi dilecta gente submovisset, unumque sese dominum et Deum perspicue illis colendum adorandumque ostendisset, saluti tamen eorum, et cunctorum praeterea hominum, quam assidue ipse, ut est omnino bonus, meditari non desistebat, illa sola ratione non satis provisum intelligebat esse, quos si vellet efficere caeli incolas, et eorum coetibus illas illustres et supremas regiones frequentare, sicuti iam inde ab initio sibi ipse proposuerat, necesse eos haberet revellere prius e terra, et ex infimis locis, infimisque item et locorum consimilibus studiis, ad altiora studia praestantioraque traducere. Cum haec ergo volveret animo secumque agitaret Deus, et quamquam factos sibi homines natura hostes, filiosque irae natos, ut apostolus inquit, quippe qui alia signa, alios duces, alios imperatores longe diversos a summo Deo, atque adeo illi e regione contrarios, mun-

danos videlicet Deos secuti essent, aliumque sibi dominum, aliam potius adscivissent sectam, aliud sacramentum dixissent, pro magnitudine tamen suae infinitae bonitatis, sibi et reconciliare et adiungere institueret, suumque pristinum caeli ornandi et frequentandi ex humano genere consilium, nostrae pravitati vellet anteire, illam rationem iniit, qua nulla neque in caelo neque in terra excogitari potuit praestantior, quaeve aut nobis tam insigniter utilis, aut illa Dei infinita sapientia magis esset digna. Filium enim suum coaeternum secum et aeque omnipotentem, genitum quidem et prodeuntem ex sese, cetera sibi prorsus parem et potestate et gloria, misit in hunc mundum, hominemque fieri, et in castissimae virginis utero carnem accipere voluit, non ex viri mortalis semine, ne particeps ea foret communis nostrae labis, sed Spiritu sancto interveniente concretam; qui filius idem Dei et idem simul filius hominis, longe alienus tamen a mundo, nihilque cum eo habens tamquam cum sui patris adversario nec commercii nec cognationis, hoc est nullis illecebris illius nec iucunditatibus irretitus, huic solum rei factus natusque est, ut fidelem, continentem, perpetuam, nusquam dilabentem, nulla ex parte deminutam, prorsus inviolabilem obedientiam praestans Deo, solamque in omni vita illius spectans et prae se ferens voluntatem, haec nobis commoda ab ipso patre Deo omnipotente afferret, primum ut genus in eo cunctum nostrum, Deo patri reconciliaretur; non enim iam ille, quemadmodum nos sumus, item ipse Deo erat natus hostis, sed semper filius, in sua quidem divinitate natura filius, in nostra autem humanitate, filius electione, quam electionem operibus ut comprobaret, vimque obtineret apud patrem, nos illi commendandi

et secum ad illum nos adiungendi maiorem, nihil omnino a sese mundo, neque honoris tamquam Domino, neque amoris tamquam parenti deberi existimavit, sed totum sese penitus natum et factum constituit esse Deo. Quapropter neque cum mundo ulla non societate omnino, non necessitudine, non benivolentia iunctus est; contraque atque Adam fecerat, cum ipse in terra natus esset homo, totum se ad Deum et ad caelum contulit, a quo Adam sese ut terrenus fieret abiunxerat. Ergo in uno iam homine amicum Deo genus nostrum, non adversarium totum, quod domini nostri Iesu Christi beneficium, per illius singularem erga Deum obedientiam nobis tributum est; per eum enim patuerunt nobis fores ad Deum et reconciliationis nostrae cum illo et gratiae.

22. Sed hoc tamen non fuit satis; non enim habere apertos aditus, nos possessores Dei statim efficit; sed intrare eo oportet quod sit patefactum, quemadmodum quidem et ipse Dominus Iesus intravit, qui postquam id effecit, ut aures iam divinae clementiae nostris optatis et precibus haberemus expositas, etiam hoc edocuit, quemadmodum nosse atque orare Deum, et quo pacto nos gerere ut ad illum possemus accedere deberemus; neque verbis edocuit hoc modo, sed operibus ipsis et factis interpretatus est, illamque princeps ipse et iniit viam, et ad ultimum usque est persecutus, quae sola in caelum nos ducens, carni quidem et mundo ardua planeque intractabilis, in ipso tantum Iesu Christo, et cum ipso et per ipsum, nos ad caelestem Deum patrem, et ad beatam cum illo immortalitatem perducit. Videamus ergo quid dux noster egerit, et similiter nobis agendum esse intelligamus. Namque ille primus hominum cunctorum, intelligens

peccatum omnia esse, in quibus paretur mundo; propter eam rationem quidem, quia mundus cum sit adversarius Deo, nec solum locorum regionibus contrarius, ut summo infimus, verum etiam studiis, moribus, vitae conditione et genere, nihil illi tribui, nihil in illo magni potest aestimari, quod non continuo et neglectum et in contumeliam illius praecelsae Dei maiestatis recidat: omnes ipse mundo potius contrarias rationes degendae vitae elegit; ita et ignobilis voluit nasci, non clarus; et pauper perseveravit esse, non locuples; et laboriosam ac vagam, non commodam nec quietam secutus est vitam; et quatenus fuit homo, despici et contemni non indignum duxit; cum quâ erat Deus, mirabilia opera inter homines efficeret, et huiusce vitae mortalis usuram, quam hominum natio sibi tantopere ut tueatur laborat, ipse non servandam sibi, sed saluti nostrae impendendam putavit; et in ipsa quoque morte, non genus aliquod moriendi honestius, sed quod maxime insigne ad ignominiam haberetur, suo ipse constituto, suaque voluntate suscepit. Denique quicquid in hoc mundo magnopere expetitur, maximeque et carum habetur et iucundum, is id habuit ab sese segregatum omne atque reiectum, ut nullo omnino studii, amoris, honorisque vinculo huic mundo adstrictus, sed tantum Dei sectam imperiumque magnificans, caeleste iam animal, non terrenum, in ipsa terra existeret.

23. Hoc doctissimus apostolorum Paulus quadam cum vehementia exprimens, factus est, inquit, Deo obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et extulit illum Deus, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur. Etenim illa in cruce sanguinis Christi

profusio, per obedientiam erga Deum et reiectionem terrenarum iucunditatum facta, non solum illi tantum auctoritatis et gratiae apud Deum contulit, quantum omnis lingua aut confessa est, aut aliquando certe confitebitur, sed nos in eodem ipso omnes, abstersa labe macularum, quae nostrum Deo nomen infestum odiosumque reddebant, ad eandem cum Deo gratiam amicitiamque adduxit; dum tales nos quoque fieri caelestes animantes, et in morte ac sanguine domini nostri Iesu Christi expiari Deo, et carni ac mundo commori constituamus; quia una ratione vindicari a morte et interitu, et hanc mortalem patriam aeterno domicilio possumus commutare. Neque enim fieri potest, ut cum studiis terrae, caeli et caelestium coëat cogitatio, etsi in hac vita huius mundi bonorum sectatores sumus, ut bona illa caelestia, nobis qui ea negleximus, oblatum iri postea paene aspernantibus credamus. Quamquam alterum quoddam est, his qui aberraverunt et in amoribus mundi aliquamdiu bacchati sunt, quandoque tamen resipiscentibus, ad misericordiam Dei benignitatemque refugium, si peccatum videlicet erroris nostri detestemur, doloreque animi et paenitentia afflicti simus, si diversam a Deo peregrinationem dimittentes, ad eum ipsum quem prius reliqueramus, humiles et prostrati studeamus reverti; ad quem tamen unus tantummodo reditus et transitus concessus est; si prius haec scindatur, et per vim perrumpatur, quae tam arcta nobis cum mundo intercedit coniunctio atque necessitas; quod aliter spes illa vitae divinioris, mentibus eorum qui oculos in caelum attollere conantur, nequit illucescere.

24. Toto igitur illo genere degendae vitae, et ad extremum morte ac sanguine suo, hoc effecit Iesus

Christus, ut peccato in se humanae carnis interempto, per quod peccatum caro cum mundo copulata atque nexa, a Dei imperio et obedientia aliena penitus existebat, et ob eam causam morti ipsa addicta, totum hominem secum in eandem calamitatem pertrahebat, primum humani generis cum Deo fieret ipse reconciliator; deinde nostra cunctorum, qui eius sequi sectam volumus, in eoque et cum eo peccato carnis nostrae commori, suo precioso sanguine delicta ablueret, purosque et purgatos nos Deo patri suo redderet, iam dignos effectos quos ex tenebricosa et lutulenta terrae patria, in caelestem pater ipse Deus et vitam adscribat et civitatem. Ita enim scriptum est, in eo nos maxime laetari oportere, quod nomina nostra in caelo scripta sint. Atqui in hunc modum se gerere, et vere christiano fungi officio, id illud ipsum est quod in primis iubemur, patrem videlicet repudiare mundum, cuius natura filii sumus, et Deum potius nobis parentem adoptare, quandoquidem a naturali patre ad interitum, ab adoptivo in vitam et in salutem producimur. Sane filii tum vere efficimur Dei, cum illius unico et naturali filio domino nostro Iesu Christo nos concoporeos facimus, nec verbo fidei solum, sed meditatione etiam eorumdem operum et virtutum, ut similitudinem Dei in nobis referamus. Etenim decet in primis aequumque est, filios imitatores esse sui patris. Proinde quemadmodum Deus bonus est, paremque se cunctis in omni humanitate et beneficentia exhibens, qui et pluit et solem suum oriri facit bonis aeque et malis; sic nos convenit, nullo privatim odio, nulla in quemquam malivolentia ductos, nulla turpi macula, nulla iniusta cupiditate affectos, omnibus aeque beneficos et misericordes existere, adhibereque et honores

et fortunas huius saeculi, si quae nobis forte obvenerunt, non ad explendas libidines cupiditatum nostrarum, sed ad subsidium et opem impotentium. Quam invenire viam, et quod in caelum tenere iter, sine Christo nulla ratione possumus. Ille enim nos Deo et verae vitae mortuos, ad vitam ipsam excitavit, factusque est mortuorum primitiae et primogenitus apud Deum; ille nos fratres suos in adoptionem patri suo tradidit; eodem ille ad Deum itinere nos deducit, per quod ipse ceteris omnibus est praegressus; quodque extremum nobis ab illo et maximum est beneficium, quo naviter et strenue cum ipsum sequi et cum Deo vivere iam in hac vita possimus, infudit ille amoris spiritum cordibus nostris, rapientem nos ad ipsum Deum, omniaque humana sordida, omnes labores gratos, omnia pondera levia nobis facientem, per quem ablati et remoti a terrenis studiis, studia nostra omnia in Deo ipso reponimus.

25. Sed quoniam hoc totum Christi et fidei nostrae mysterium, maius multo est, et sacramentis pluribus refertius, quam ut brevi nostra oratione queat explicari, et multa tum sunt a nobis ab aliisque compluribus accurate de eo admodum et diligenter alibi scripta, illud nunc concludendum est, nos si adipisci caelestem vitam cupiamus, commori in hac vita prius cum Christo oportere, hoc est mundo et carni effici mortuos, ut deinde cum eodem ad novi generis vitam exsurgentes, nostra omni in Deo et in caelo cogitatione defixa, quod per gratiam tantum et Spiritus sancti donum facere possumus, non terrenum amplius genus, sed caeleste iam nunc animal in ipsa terra simus. Porro autem id nobis contingere non potest, nisi nova in Deo efficiamur creatio, in iustitia et sanctitate

veritatis facta, si nec sine veste quidem nuptiali ingredi ad coetum epulasque nuptiarum cuiquam homini fas est. Hoc mysterium, hoc Dei omnipotentis tantum tamque admirabile erga nos beneficium, haec nova generis nostri per dominum nostrum Iesum Christum ad Deum excitatio, et ab inferis evocatio, in caelumque adscriptio, qua salus nostra perpetua continetur, anima est et vita huius corporis et templi quod ecclesiam appellamus; unus hic, inquam, qui Christi ipsius fuit, idem est et ecclesiae spiritus, idemque sensus quo inspiratur illi et proclive fit, Christum non verbis solum et confessione agnoscere, verum etiam re ipsa atque factis imitari, quoniam nisi opus vocem in ecclesia consequatur, imago ea dumtaxat futura sit corporis, non Christi corpus, soni non mentis particeps, vitales effingens motus, non vitam ipsam nec spem caelestem possidens. Quamobrem si vivit, si spirat ecclesia, si cogitat et sentit, consiliumque intus et rationem obtinet, hoc est vivere illi et sapere, quod Christum habere et impressum in sese, ferreque illius uti Paulus ait stigmata, et ceteris eumdem insinuare et tradere. Cuius nimirum ecclesiae templique et corporis sic coagmentati et animati, huiuscemodique mente nempe divina praediti, cor, ut ante diximus, sacerdos ipse est. Etsi enim haec fides, talisque Dei cognitio, neque verbis solum et observatione caerimoniarum, sed multo magis spiritus et veritatis operibus, Christi domini veneratio, omnibus qui in christiana fide censentur proposita, et praemiorum promissione caelestium optabilis facta est; totius tamen divini consilii demonstrator ceteris et interpres, ad idque et noscendum et concupiscendum, assiduus ac diligens hortator christianus sacerdos est.

26. Cuius quoniam vim iam quamdam et muneris eius quod is fungi debeat, speciem informare coepimus, videamus deinceps, quid nostrum sacerdotium ab illo Iudaeorum et mosaicae legis differat sacerdotio; sic enim opinor exquisitius noscemus, quanta sit in hoc nomine christiani sacerdotis dignitas, quanta paene divinitas. Namque, ut ante posuimus, cum illa lex quae per Moysen lata est, cultum unius Dei Iudaeis omnibus constituat, eumque ab his velit unum adorari et coli, posthabitis omnino et reiectis ceteris Diis; hactenus quoque cum ea, fides nostra non discrepat; unum enim colimus nos quoque, caeli et terrae, eorumque quae in his sunt, effectorem et creatorem omnipotentem Deum, unum omnino in natura atque substantia, in personis trinum; cuius in summa et absoluta unitate, trinitatis ratio, neque nunc nobis exponenda est, et a multis tamen magnisque doctoribus perquam diligenter exponitur. Sequitur in lege Moysis illa praemii poenaeque distributio; ait enim, quicumque unum Deum solum omnipotentem coluit, coluerit; adoravit, adoraverit; eiusque praecepta et mandata quaecumque descripta in lege sunt, servavit, servaverit; quid iste quaeso nanciscetur? quid erit meritus? Huic, inquit, fructus et bona terrae ab eodem Deo affatim suppeditabuntur. At quaenam ista bona? quae in liberis, inquit, quae in familiis, quae in pecore, quae in vite, olea, agro frumentario. Quid, qui non coluerit nec adoraverit unum solum, sed aliis quoque honorem Diis impartierit? Anima eius, inquit, e Iudaeorum populis exterminabitur. Ita et vita frugibus familiisque affluens, adorantibus unum Deum, et transfugientibus ab eo ad alienos et falsos Deos, mors ista corporis per legem Moysis oblata propositaque est.

Cuius maximi in lege illa praecepti, ceterorumque item mandatorum, nec non poenarum praemiorumque quae sequuntur, sacerdos apud Iudaeos monitor et interpres est. At noster qui in fide Christi constitutus est sacerdos, principio quidem cum Moyse consentit, unumque et ipse omnino Deum docet adorari; sed longius aliquantum progrediens, tresque proferens in divinitate personas, in Patre, et Filio, et Spiritu sancto, unum et eumdem Deum esse credendum nobis et venerandum praecipit; eis vero qui hoc egerint, divinamque hanc veritatem in corde sibi descripserint, tum autem Dei amatores effecti, ad illum ipsum quaerendum et expetendum unum sese dederint, quodque vere est colere unum Deum et adorare, cultum omnem suum ab hoc inferiore removerint mundo, totumque in Deum contulerint, in ipsoque Christo Iesu unico Dei filio, inque eius morte et sanguine, ipsi quoque his terrenarum rerum cupiditatibus ac desideriis exanimes et mortui, correpti novo quodam igne sancti Spiritus, in illam caeli caelestiumque rerum cupiditatem exarserint; quod e vestigio propositum animi, et quam ad Deum sese applicandi in eoque inhaerendi rationem et voluntatem, admirabilis quaedam summique imitatrix Dei, et eadem caelo longe dignior quam terra, vita consequitur.

27. His, inquam, sic de Deo sentientibus, sic illum appetentibus, sacerdos noster, non iam terrena et cito interitura bona, neque mortale aliquod praemium in terrae frugibus annuis, et familiarum foecunditate, sed caelum et beatam vitam, et immortalitatem omnium saeculorum aeternitatemque repromittit. Quodque ceterorum maximum omnium est, unicos amores nostros, Deum ipsummet, agrum et fructum et possessionem

nostram nobis offert, ut eumdem et auctorem summi boni nobis habeamus, et nostrum ipsum summum bonum. Ita sacerdos Iudaeorum, expectare populos suos bona terrena ab ipso Deo iubet; nos noster caelestia. Ille in Iudaeorum cordibus amorem Dei ita insinuat, ut inchoatum relinquat, studeri autem maxime velit eis bonis, quorum gratia assequendorum Deum quoque illis esse amandum praecipit; noster et ad Deum unum conversus, et totus in eo haerens ac consistens est amor. Omnem illi suam spem in terrae commodis et fructibus reponebant; nos terrenis rebus omnibus posthabitis et pro minimo ductis, spes in caelo nostras penitus defiximus. Ita illi terrena studiosius persequentes, terreni necessario animantes erant; et mortale illud Iudaeorum sacerdotium, quod omnis in rebus caducis et mortalibus quae impenditur opera et procuratio, necessario ipsa quoque mortalis et caduca est; nos qui et consiliis agendae vitae, et ipsius imitatione et assectatione summi Dei, in caelo semper versamur, iam nunc in hac vita caelestes incolae sumus; ut transitus nobis brevis et expeditus ab hac terrestri peregrinatione et aliena patria, in caelum propriam patriam nostram, et ad Deum patrem nostrum, non tamquam hospitibus, sed ut civibus, futurus sit. Qua eadem ratione nostrum iure sacerdotium est aeternum, quod non secundum Aaron, sed secundum Melchisedech constitutum sit. Evenit enim necessario, ut mortalem, rerum mortalium procuratio; immortalium autem, immortalem et honorem et honoris ac muneris fructum consequatur.

28. Quibus iam ex omnibus liquido arbitror patere, quae sit catholicae anima ecclesiae, quae vita, qui spiritus, quantumque in ea muneris atque operis sa-

cerdoti sit impositum, qui ecclesiam tamquam cor illius sedemque in ea et domicilium vitae possidens, assidue animare, fovere, alere, in Dei cibo et verbo Christi debeat; quantumque item honoris eidem sacerdoti esse debitum intelligatur, cuius species et gravitas, si rite is sacerdos sit eiusmodi est, ut nulla neque honestior aut decentior inter homines, nec similitudine ad Deum propinquior possit reperiri. Eam porro maiores nostri sapientissimi homines melius cognoverunt, qui optimis illis temporibus, quibus ecclesiastica vigebat disciplina, quae nunc tota paene nobis e manibus elapsa est (1), tales eligebant et consecrabant sacerdotes, quos doctrina vitaque eximios, egregie et posse et velle intelligerent, docere populum publice, habere conciones, praecipere plebibus, quae facienda cuique essent, inducere homines cohortando in amorem caelestium bonorum, ab amoribus autem terrae revocare atque abstrahere, excitare desides, consolari afflictos, negligentiores corripere, ceteraque docere et commonefacere omnia, quae ad integritatem vitae pietatemque erga Deum, in proximum charitatem, ad omnem denique cultum et veritatem christianae religionis pertinerent. Solis, inquam, tum presbyteris et sacerdotibus Dei, haec concionandi docendique provincia in templis et sacris locis erat demandata; reliquis

(1) Scribebat haec Sadoletus, ut iam dixi, ante egregiam, per tridentinum concilium, ecclesiasticae disciplinae factam instaurationem. Praeter quam quod nonnulla vehementiore eloquentiae spiritu heic dicuntur. Etenim virtutibus neque clerum neque alios ordines circa illa tempora vel paulo ante caruisse, satis demonstrant clarorum virorum vitae a Vespasiano florentino scriptae, atque a nobis in his voluminibus divulgatae.

omnibus de populo, etiam ex ea vita quam monasticam vocamus, quamvis doctis et prudentibus, ut in sanctionibus est romanorum Pontificum praesertimque Leonis maximi optimi sanctissimique pontificis, ab hoc omni munere penitus exclusis (1).

27. Nunc quoniam huius sancti templi, quod est Christi ecclesia, iam aedificationem aggressi sumus, cuius bona magnaque pars in presbyteris consistit; videnda nobis sunt initia, e quibus tanta fabricatio ad culmen usque summum ducta exstructaque est. Ut enim saepe iam est dictum, populus christianus qui ubique est, in hanc templi exstructionem cunctus quidem ingreditur, sed non est satis caementa praesto esse et materiam et calcem; ars accedat oportet, quae suo quaeque loco cuncta disponat et collocet, habeatque rationem et dimensionis et partium, quod in his maxime ratio et forma templi, totiusque operis vis atque descriptio posita est; quod iam ipsum est in ecclesia Dei, sacerdotum officium, ut hoc vocabulo etiam episcopos comprehendamus; in his enim paries, in his testudo templi, in his fastigium, in his anguli, bases, columnae, epistylia, ipsa denique illuminatio, quicquidque habet artem et opportunitatem et ornamentum, totum in hoc sacro sanctoque delubro, ex sacerdotibus est; atque adeo potius convenit esse; sic enim hoc tempore loquendum nobis est, quandoquidem labem non exiguam in hac tanta mole tam praeclari operis, intervenire passi sumus. Verum ut eius, quod si non ita est plane ut oportet, deceat tamen esse, aliâsque ita fuerit, vim atque naturam oratione exse-

(1) De varia circa id Ecclesiae disciplina legendus est doctissimus Thomassinus vet. et nov. Eccl. discipl. Part. I. lib. III. cap. XIII. et seqq.

quamur, templi huius ut dicebamus, qua templum est, ratio quidem tota atque descriptio in sacerdotibus sita est; sed eius sarti tectique ab omni iniuria praestandi, ad arbitratum praescriptumque sacerdotum, principibus saeculi cura a Deo est delegata. Ac fuit tempus, cum non modo nihil iuvabatur ex principibus ecclesia, verum ultro impediebatur ab illis, oppugnabatur, vexabatur, omniaque erant ipsi et nascenti et crescenti, formidinis et periculorum machinamenta opposita; quo quidem tempore suum ipsemet negocium agebat Deus. Ille enim ut patefaceret hominum terreno generi, quae sui divini consilii vis esset et ratio, quod consilium totum ipse ad regenerandos in Deum patrem suum homines et ad caelestem constituendam civitatem contulisset, quos primo sibi delegerat apostolos et discipulos, hos produxit principes in certamen, ut cum esset illis ab impiis iudicibus optio facta, utrum ad mundanorum cultum Deorum revertentes, mallent in hoc mundo cum honore et iucunditate vivere, an suum Deum Christum quem ipsi praedicarent crucifixum, per varia et acerba corporis supplicia sequi; illi haud dubitanter, in Christo Iesu emori, quam hanc mortalem vitam cum mundo degere praeoptarent; ex quo facti tamquam testes divinae in Christo Iesu veritatis, appellati sunt martyres.

30. Sed ut dicebam, suam tunc ecclesiam ipse et fovebat et regebat et tuebatur Deus, neque principes tum habebat ullos, quos substitueret vicarios huius muneris sui; quippe qui omnes, aliquot saeculorum curriculo, aut infenso et alieno ecclesiam animo, aut trucibus etiam odiis et exitiis insequebantur. Et tamen coeptam aedificationem suam pertexente Deo, per strages, per ruinas, per caedes, per incendia, quotidie

maior et splendidior ecclesia florescebat. Itaque et tunc templum sanctum hoc maxime perfectum expolitumque est, cum minime videbatur de ea re a quoquam posse cogitari, et ordo omnium rerum quae ad templi ornatum necessariae sunt, seriesque in eo et descriptio tota officiorum ac munerum, sic de repente absoluta distinctaque apparuit, ut cum primum sacerdotes, depulsa tempestate, ad quam declinandam antea fuerant intenti, respicere ad sese, suisque rebus et negociis consulere posse coeperunt, parum admodum illi aut nihil quod novi constituerent, haberent, plurima autem et maxima iam invenirent constituta, quae admirarentur; cum non extaret, neque esset manifestum, unde hi tam apti tamque opportuni et utiles omnium ordinum in ecclesia gradus, unde presbyteri, episcopi, metropolitani, primates, unde eorum omnium distincta suis procurationibus et potestatibus munia, unde denique tota ecclesiastica ratio formaque disciplinae, in tam praeclaram speciem veluti subito producta enituisset. Quis tam variam rationem negociorum et operum, admirabili quadam consilii sapientia, tam celeriter praesertim tamque mature, per cunctum orbem terrarum eandem descripsisset? Ut perspicue pateret, Deum in omnibus his interfuisse. Et tamen opinor, initia rerum et constitutionum huiusmodi, ab apostolis primo orta fuisse et inducta, quorum etiam ecclesiasticas regulas, quas canones vocamus, in manibus habemus, sancte illas quidem et salutariter perscriptas, sed si cum rebus tempora comparentur, indicatas potius ab illis, quam ita distincte ut nunc sunt positas, et eas tamen optimum illum odorem antiquae sanctitatis et pietatis redolentes.

31. Secuti sunt praesides plebium christianarum,

ac romani praecipue Pontifices, qui etsi aliqua egregia constituerunt in ecclesia, eaque in actum et usum adhibuerunt, neque illi tamen absolvere omnia potuerunt, terroribus et fuga et impendentibus mortis periculis quotidie agitati, latebrasque et loca abdita quaerere coacti; et si maxime omnia absolvissent, quod illa tamen ita cito percrebuerunt, et in cunctas nationes diffusa sunt, quodque tam celeriter in eumdem morem, consensionem, ordinem convenerunt ubique et conspiraverunt, interdicto praesertim non solum coetu omni et conventu, sed prope etiam sermone christianis inter se hominibus, hoc nemo mortale factum, neque hominum consilium potest existimare. Vix enim trecentis ab adventu Christi domini nostri interpositis annis, primum concilium nicaenum, Constantino imperante, tuto ac libere congregari potuit. In quo etsi nonnulla quae ad pacem ecclesiarum, divisionemque et usum iurisdictionum pertinerent, aut constituta nova, aut vetera firmata sunt, perfectus tamen decor ecclesiae, mortali nemine perfectore aut magistro, quem quidem proferre et nominare esset fas, in conventu illo subito conspectus est, stupentibus omnibus, et percontantibus inter se, unde illi tot et tam eximii patres, tam inexpectata ecclesiae lumina, tot caerimoniae, tot leges, tanti et tam varii ordines honorum, curationum, munerum, et sancte simul et sapienter constituti, tantusque praecipue tot hominum, diversis longe ex gentibus et linguis in unum coëuntium, in eandem mentem et voluntatem consensus existeret. Quae hoc mirabiliora hominibus videbantur quod meminerant, et antea semper, et proxime etiam magis, Diocletiano primum et Maximiano, mox Galerio Licinioque principibus, quam acerba et aspera

tempestas incubuisset ecclesiae. Quod autem ille turbo immanis et furibundus non corripuisset prorsus omnia et abstulisset, quod tam multis milibus hominum crudelissima peremptis caede, staret adhuc tamen ecclesia et vigeret, quod ex tenebris latebrisque producta, retineret nihilominus omnia ornamenta dignitatis et honestatis suae; hoc mirabantur homines, hoc quomodo accidisset, aut quid esset factum, interpretari et intelligere satis non poterant. Itaque praesens Dei numen et perspicuam illius in christiana propaganda religione voluntatem, vellent, nollent, cogebantur confiteri. Et sane constat, tantos hominum undique concursus, ad spectandum et contemplandum illud concilium esse factos, ut videretur orbis terrae suis paene totus emotus sedibus, Nicaeam se contulisse.

32. Quod mihi quoque saepius id cogitanti, magnum semper indicium Dei voluntatis in christiano genere constituendo visum est. Qua enim alia ratione, ita propere et raptim, itaque constanter, idem et morum, et legum, et sacramentorum ecclesiasticorum consensus toto orbe percrebuisset, tot crucibus, tot mortibus, tot exitiis christianis hominibus ubique propositis? cum ut quisque vel minimam de se huius sententiae suspicionem commovisset, is ad magistratum statim raperetur, et ab eo non communi morte, sed carnificina crudeli excruciatus necaretur. Verum vicit profecto, et vincet semper mundi hominumque machinationes et consilia, vis ipsa divina, quae hoc certissimum praebet suae voluntatis argumentum, cum obnitentibus contra omnibus, et constitutum Dei perrumpere evertereque conantibus, non ferro, non vi, non dimicatione aperta, sua decreta tutatur; sed in lenitate frangit iracundiam, et in patientia vincit ho-

stium asperitatem. Conatus autem et impetus eorum qui contra pugnaverunt, qui omni ratione ut sibi obstare possent contenderunt, sic demum irritos fuisse inanesque demonstrat, cum ipsa ad extremum, et recisa fructificantior, et oppressa valentior, et inter minas mortis atque pericula, tutior fidentiorque existit. Haec igitur ipsa vis divina, usque eo per se ecclesiam tutata est, eamque in maximis damnis atque periculis, non salvam solum, sed florentem etiam honestamque conservavit, quoad principes suos reperit nactaque est, quibus hoc munus recte posset delegare, non quidem illa ut relinqueret patrocinium, sed ut vicariam tamen principum operam adhiberet; quibus hoc negocium ab omnipotente Deo datum impertitumque est, ut cum ipse intus ecclesiam Spiritu suo sancto foveat et alat, principes ab externis iniuriis et calamitatibus eandem tectam defensamque custodiant. Quod quidem munus, et quae procuratio, optimis semper principibus pulcherrima visa est, magnoque sibi illi eam rem honori, et sempiternae gloriae fore putaverunt, quae spes et opinio minime eos fefellit. Quis enim principes alios iam agnoscit aut iudicat dignos, quorum honorifica habeatur mentio, praeter eos, qui ad tuendam, ornandam, amplificandamque ecclesiam, et opes praecipue suas et studia contulerunt? quorum etiam nunc nominibus et virtutibus, tamquam stellis clarissimis, longa vetustatis spatia distincta sunt; ceteris, qui nequaquam in simili cura et actione sunt versati, aut dedecore oblitis, aut oblivione penitus oppressis.

33. Sed eorum qui hoc decus sibi eximie appetierunt, princeps omnium et temporibus et laudibus magnus Constantinus, non solum maximis honoribus et

beneficiis auxit decoravitque ecclesiam, plurimumque illi ponderis et auctoritatis etiam in rerum profanarum iurisdictione detulit; sed tantus ipse imperator, quantus non antea quisquam, nec tam latis finibus romanum imperium obtinens, hac in re praecipue in epistolis gloriari solitus est, quod se ministrum electum vocatumque a Deo, ad ornandam et tutandam ipsius ecclesiam esse diceret. Quam eandem mentem secuti, spatiis interpositis, aliquot romani principes, Iovinianus, Valentinianus, Gratianus, in primisque Theodosius, dignam sua pietate gloriam apud posteros adepti sunt. Et fuere tamen alii nonnulli, qui in orientis partibus huic laudi studuere. Sed ad principes nostros festinat cogitatio, qui et aetate et genere propius nobis coniuncti sunt. Est ne ullum nomen in omni saeculo omnique memoria clarius, quam Caroli magni, regis primo Gallorum, mox Romanorum imperatoris? Ad quem ille honoris gradum virtute et rebus gestis et summis in Dei ecclesiam, Petrique apostoli sedem officiis ascenderat. Quis hoc principe studiosius fovit, quis ornavit ecclesias? quis plura Deo templa atque delubra, plures et honestiores sacerdotum coetus, quis ipsis et templis et sacerdotibus maiora atque opulentiora dona obtulit ac dicavit? Nonne in omni fere regione Galliae atque Italiae, quacumque iter facias, Caroli magni aliqua videas extare, et religionis in Deum, et liberalitatis erga ecclesiam Dei, indicia et monumenta? Atque idem fortissimus invictissimusque imperator, dum propagandae fidei Christi in primis studet, orbem paene terrarum armis et victoria pervagatus est. Medius autem interiectus et Pipino patri, et Ludovico filio, et pietatem auxit quam a parente acceperat, et eandem pulcherrimo heredi-

tario munere, cum imperio una ad Ludovicum filium transmisit: quorum quidem trium virtutis, religionisque vestigia imitati aliquot deinde Gallorum reges; Ludovicus alter, qui sancti promeruit cognomen, etiam consecutus est.

34. Transiit paulo post imperium ad Germanos, qua ex gente, fortissima tum quidem et religiosissima, magna et praesidia saepenumero et ornamento ecclesiae oblata sunt. Non enim ullum umquam erit tempus, quo trium Othonum, qui natione Saxones, deinceps imperaverunt, eorumque virtutis et in Deum atque ecclesiam pietatis atque officiorum memoria moriatur? Quis duos Henricos ex Bavarorum familia antiquissima, nobilissima, honestissima, satis umquam digne poterit laudare? qui cum constanter et fortiter imperium gubernarent, eam tamen vitam in terris agere valuerunt, ut iam tum opinione hominum atque iudicio, digniores qui in caelo essent, ab omnibus putarentur. Propinquior est nobis Sigismundi regis Ungarorum eiusdemque romani imperatoris memoria, qui ecclesiam turbatam dissidiis et seditionibus, quo in pristinam unitatem concordiamque restitueret, nullas adire nationes, nullis se supplicem submittere christianis principibus recusavit. Non commemorabo singulos; tantum dicam, eos solos principes veram esse laudem et celebre virtutis nomen in posteritate consecutos, qui ecclesiam suis officiis et honoribus coluerint et prosecuti sint: quorum habuit aliquot egregios Hispania, non pauciores Anglia; sic enim, aliquot iam saeculis, Britanniae insulae partem appellamus. Illa Ricaredum, Sisenandum, Recesiunthum, aliosque nonnullos; haec Aimundum, Elphredum, Elthiscanum, Ergarum, Eduardos unum et item alterum: nec sane

ulla gens, spatiis quamvis et regionibus amplior, plures propemodum ad religionem et veram pietatem aptos, quam anglicana natio videtur antiquitus protulisse. Qui omnes principes et reges, eiusmodi extiterunt, ut cum agnoscerent Dei omnipotentis iudicium, qui eos in tantum honorem potestatemque extulisset, ut essent qui aequitate populos, veneratione ecclesiam, fide et religione Deum verum excolerent, quoad mortali homini, ipso adiuvante Deo fas est, divinis ipsi praeceptis et voluntati ut parerent, conati sunt. Quorum virtus nunc et pietas in caelo, in terris autem nomen immortalitati est consecratum. Enimvero haec nunc conversa et permutata sunt: contemnitur enim et laceratur, non iam ornatur nec amplificatur ecclesia.

35. Quicumque ergo hominum cunctorum, vult atque optat, huius templi sancti, quod ecclesia est, ita esse pars, ut non solum structura in eo sit, verum etiam exornatio, expendat ipse sese prius et excutiat necesse est, quoque id animo cogitet, et quem ad finem intendat, diligentius de semetipso inquirat et percontetur: aut si forte ipse per aetatem nondum idoneus est, suscipiant hanc pro eo parentes et cognati eius diligentiam, ut quem ex suo sanguine Deo oblaturi dicaturique sunt, videant qua mente et quo consilio deliberent offerre. Si enim omni posthabita cogitatione honoris et fortunarum, ad Deum unum mente et amore sunt conversi, nullum est munus gratius Deo, nec quod offerri possit acceptius. Nam etsi omnes qui ad Christum se contulerunt, fidemque illi suam atque obedientiam professi sunt, optimo a Deo animo et patria benignitate excipiuntur, qui tamen in clerum, hoc est in propriam sortem et hereditatem summi Dei magis peculiariter volunt adscribi, hi non fi-

dem et religionem suam solum, sed ceterorum etiam hominum, quorum salutem processu temporis sunt curaturi, Deo praestare debent. Quicumque enim in hanc sortem et partem nomen suum dat, is iam de initio hoc profiteri videtur, sese operam daturum, ut cum maturum fuerit, hocque ab eo aetas aut officium requisierit, idoneus ipse sit hominum ad virtutem omnem incitandorum, et auctor et magister. Hanc igitur ad professionem et spem obeundi praestantissimi muneris, primus ex hoc saeculo sese eiiciundi, et in sacrarium Dei coniiciendi, seque in eo coagmentandi et inaedificandi gradus, clerus est, hoc est Dei peculiaris portio, et familiaris quaedam hereditas. Ex quo graeco quidem verbo, sed iam latinis usitato et trito, clericus dictus est, qui in partes Dei sese dedit, tonsuque et amictu corporis, a communi populo secernitur, affertque renunciationem rerum terrenarum, et segregatam a ceteris curis, soli Deo atque ecclesiae deserviendi voluntatem. Hic primus gradus ad ordines ecclesiasticos est, atque introitus; in quo non nimis diligenter maior quaedam doctrina exquiritur, sed mos, sed ingenium, sed educatio accurate est inspicienda, atque in primis, ut suapte ipse sponte, non alieno coactu sic afficiatur ecclesiae, ut iam nunc in eo naturae quidam instinctus ad timorem et honorem summi Dei eluceat. Ab hoc aditu, hisque veluti foribus, quae quondam nemini nisi explorato probatoque patebant, nunc vulgo et passim omnibus apertae sunt.

36. Sequuntur quatuor illi qui vocantur ordines, raptim nunc et turbulente, sine ulla temporum distinctione collati (1), qui antiquitus separatim et caute,

(1) Huic quoque corruptelae medicina facta est, imperatis denuo interstitiis. Concil. trid. de reform. sess. XIV. cap. XI.

per temporum intervalla non exigua, deferebantur. Placebat enim illis non minus sapientibus quam sanctis viris, ut ne ad ulteriorem gradum pervenire quisquam posset, qui non in priore ante fuisset exercitatus et cognitus. Quod institutum sanctum et salutare, non solum consuetudine antiquiorum temporum conciliorumque decretis, et imperatum et observatum est, verum etiam romanorum Pontificum legibus sanctionibusque firmatum. Extat Zosimi romani pontificis sanctio: tametsi non unus iste, sed tum omnes qui et romanae et universae praeerant ecclesiae et statuebant idem et sentiebant. Verumtamen Zosimi legis verba ponemus, quod accuratius scripta mihi visa sunt, quam ceterarum legum, et aptius ad rem accommodata; quae verba huiusmodi sunt. " Qui ab ineunte aetate, ecclesiae ministerio nomen suum dederit, inter lectores et exorcistas annos XX. continuos persistat. Inde ad acolyti munus, et ministerium subdiaconi liceat illi ascendere: in quo ubi per annos quatuor recte se gesserit, accipiat, si ei videatur, diaconi sanctificationem: qua in administratione quinquennio sine culpa et crimine, cum laude potius diligentiae religionisque versatus, tot iam stipendiis confectis, atque in unoquoque gradu, suae integritatis et fidei constantia comprobata; sic ita demum fiat presbyter, ut inde ad summum sacerdotium, iam probe instructus ecclesiasticis disciplinis, omnisque et prudentiae et virtutis maiorem usum habens, possit pervenire (1) „. Hac lege, tranquillitati et modestiae ecclesiastici ordinis egregie fuerat consultum.

(1) Extat aliis plerumque verbis conceptum decretum hoc Zosimi apud Pithoeum cod. can. vet. Eccl. rom. Parisiis an. 1687. p. 214-215.

37. Sed ut attexamus antecedentibus consequentia, hos quatuor minores ordines, illis maioribus longeque sanctioribus praeire ecclesia in iis qui ad clerum se conferrent voluit, ea re etiam quidem, quo distincta essent in ecclesiis munia deservientium, neu quis aut suo ab officio tamquam ab alieno se abstineret, aut ad alienum veluti ad suum accederet, qua ex re turbae et contentiones et iurgia oriri sunt solita, sed suo quisque loco suoque tempore plane nosset, quid sibi esset in ecclesia et quemadmodum curandum. Quod longe etiam antea a Davide et Salomone regibus, in templo exstructo Hierosolymis observatum est. Illi enim cantores ianitoresque instituerunt, quorum alteri partitis vicibus in orbem semper redeuntes, quotidianas Deo laudes in templo concinebant, quibus lectores nostri psaltaeque, prope in eodem respondent canendi officio et munere; alteri custodiam non templi solum ianuis et foribus, sed rerum etiam preciosiorum, et ornamentorum quae in templo erant dedicata, servandae suppellectili diligenter adhibebant; quos nos, commutato nomine, ostiarios appellamus. Porro exorcistas Salomon idem instituit; eos nos, obtestatores vel obiuratores possumus vertere: hi enim sunt qui super hominibus a daemonio obsessis, nomen Dei invocant. Nam acolyti qui lumina praeferunt rem divinam facientibus, graeca voce idcirco sic nominati sunt, quod illis via danda sit a populo, ne in suo officio quicquam aut ipsi aut ii qui sacra faciunt, impediantur. Quamquam potest etiam id vocabulum ἀπὸ τοῦ ἀκολουθεῖν graeco verbo derivari, quod quasi assectatores sint maiorum ordinum, nec sine eis sacra expediri satis commode queant.

38. Haec ordinum, ut dicebam, et munia et no-

mina, idcirco inventa inductaque sunt in ecclesia, ob eam quidem etiam rationem, ut unoquoque de clericis suo munere negocioque fungente, recte et ordine omnia in sacris rebus administrarentur; quod nihil tam absolutam quaerit descriptionem et diligentiam, quam in divinis caerimoniis, silentii et pacis ordo; sed eo etiam magis, quo per haec prima quasi rudimenta morum atque ingenii, exploratior fieret eorum mens et vita, qui ad sacerdotium conarentur aspirare. Tantum illi sapientissimi homines in sacerdotii honore constitutum putaverunt, tantumque in eo momenti et ponderis vel ad conciliandos, vel ad abalienandos Deo omnipotenti hominum animos positum esse sunt rati, ut nisi multis ante et magnis acceptis documentis, tamquam obsidibus certis, fidei et virtutis illorum quos ad sacerdotium instituerent admovere, id neque honeste nec tuto facere se posse arbitrarentur. Itaque et variis eorum vitam ac voluntatem in officiorum gradibus explorare periclitarique voluerunt, et in unoquoque gradu longa eos per tempora commorari instituêre. Quae hos quoque ecclesiae obtrectatores refellit ratio et coarguit, eademque plane demonstrat, inferiores ordines quos illi recens novumque in ecclesia inventum esse arbitrantur, propterque eam caussam eos se repudiare et nihili pendere prae se ferunt, iam inde ab ipsis nascentis ecclesiae primordiis, non sine magna et gravi causa institutos fuisse, ut per hos videlicet, et omnia in ecclesia recte ordineque gererentur, et ad summum sacrorum ordinum fastigium, quod sacerdotium est, ascenderetur. Et sunt tamen ista sive ordinum nomina, sive graduum, partim in apostolorum scriptis, siquidem in epistolis Pauli, etiam diaconorum et acolytorum fit mentio, partem ve-

ro maximam in antiquissimis sanctorum patrum monumentis expressa et tradita, quemadmodum et in apostolorum regulis, quas canones vocamus, et in Dionysii libris, et in beati Ignatii, praesertim epistola quam is scripsit ad ecclesiam Antiochiae; in multisque praeterea romanorum Pontificum, ac veterum conciliorum decretis, hosce ordines ad unum, et minores et maiores numerare plane licet; iidemque fuerint, ut paulo ante a nobis est positum, a Davide et Salomone Hierosolymis in templo constituti et ordinati, ut cum suo consilio, Dei veri ecclesia, tum approbatione quoque veterum caerimoniarum, eosdem ritus hominumque in templis ministeria, ad deserviendum Deo omnipotenti adhibere debuerit.

39. Porro minores hosce ordines, maiores illi sequuntur, qui iam vocantur sacri, in quibus subdiaconos diaconosque graeco quidem nomine, sed longa consuetudine latino facto accipimus, quos subministratores et ministratores commode possumus appellare. In his enim maior iam quaedam sui inest Deo omnipotenti dedicatio, et ad illius intimam quasi familiaritatem applicatio: hi enim sunt, qui omissis ceteris studiis et rationibus agendae vitae, unam sibi illam videntur proposuisse rationem, ut Deo assidue in templo serviant, sintque in illius cultu et in ecclesiae ministeriis attenti et diligentes. Quare his primum tamquam propriis et devotis Dei, et arctiore cum eo necessitudine coniunctis, caelibatus et casta ac pudica prorsus vita ab ecclesia praecepta est. Est autem munus subdiaconi, cum suggerere ministrareque diacono ea quae ad ornatum altaris, vel etiam ad religionem, aliquid Deo in altari offerentium pertinent, cumque eo una adsistere sacerdoti facienti rem divinam,

testemque illius fidei et diligentiae se facere; tum clara voce ad populum annunciare scripturas, et utroque quidem eas genere et veteris et novi, ut vocamus, testamenti; verumtamen non palam pronunciare evangelium, id enim muneris diacono, tamquam altioris loci honorisque, commissum est. Diaconus porro illud eximium obtinet, ut quasi collega sacerdotis in altari, ad conficiendum sanctissimum Christi corpus adstet et subserviat; cuius etiam dominici corporis in populo dispertiendi, si quo forte casu deficiat sacerdos, habet ipse potestatem.

40. Quod si altius repetere diaconorum officium, et ex ipsa prima origine investigare id velimus, ad ipsos apostolos et fundatores christianae ecclesiae nostra recurret oratio. Illi enim, cum accederent quotidie complures ad Christi fidem, atque hi bonis suis divenditis precia ad apostolos deferrent, eaque, ut scriptura inquit, ante eorum ponerent pedes, quo deinde ex illis quod unicuique de numero fratrum opus esset, id illi tribueretur, quandoquidem communis erat vita et victus omnibus, neque eorum quisquam proprium aliquid aut separatum ab alio possidebat; factum est, crescente maiorem in modum discipulorum numero, ut apostoli utrique rei satis commode dare operam non possent, ut et incumberent in praedicationem verbi Dei, et ministerium mensis atque biciliniis quotidianum exhiberent. Quam ob rem, Petro ad sociorum coetum verba faciente, septem viri delecti sunt pleni fide et Spiritu sancto, qui hoc ipsi obirent muneris et laboris, in quibus princeps nominatus est Stephanus. Horum porro erat peculiaris curatio, cibariorum habere curam, mensas sternere, discumbentibus sociis apponere escas, ministrare, ut ordine et

silentio omnia agerentur in primis animadvertere, si quid incideret quod maiore consilio et auctoritate esset providendum, ad apostolos id deferre, cunctaque illorum subiicere arbitrio et voluntati, erga advenientes comes, in commonefaciendo si forte quidpiam erraretur attentos, in dispensatione frugum et preciorum fideles, denique omni in genere integros ac circumspectos esse; quorum tum quidem virtute, opera, diligentia, cum pace et unanimitate, illa tum primum nascens et colligens in sese populos, quos deinde Deo et caelo transcriptura esset, rebus huic traducendae vitae necessariis suppeditabatur ecclesia; quod vetus sanctumque institutum ad posterioris ecclesiae diaconos in spirituali mensa et convivio Iesu Christi transmissum est. Siquidem horum est altaris apparatio, hostiarum suggestio, quique non terrenus et sacerdotibus et populis, sed caelestis iam plane cibus est, panis et vini divina consecratione in corpus et sanguinem Domini nostri convertendi in altari dispositio, nec non quae a populis Deo et societati sacrae offerantur, eorum suis locis collocatio, quo illa ante oculos sacerdotis exposita, illius verbis et sanctificatione impartiantur. Ac ut illi septem ab apostolis delecti, alios habere subministratores propter magnitudinem videlicet operis et negocii cogebantur, sic diaconis nostris ad levandum vel cohonestandum munus eorum, priscae ecclesiae imitatione et exemplo, subdiaconi adiuncti sunt; cuius etiam eiusdem auctoritate exempli primariis in ecclesiis antiquitus statutum est, ut qui rei divinae servirent diaconi, septem numero, nec plures aut pauciores essent.

41. Ac ut maiorum nostrorum sapientiam, an sanctitatem, an potius utrumque, melius etiam perspicia-

mus, cum illi hoc unum maxime studerent, ut ecclesiasticos ordines, e quibus ordo degendae vitae et ratio, omnisque honesta et gravis disciplina in populos Dei esset emanatura, mundos ac splendidos, quoad fieri posset redderent, multa et genera vitae et artificia circumscripserunt, ex quibus nemini aspirare ad clerum fas esset. Itaque nec corpore aut corporis parte vitiatos admiserunt, nec militaribus in rebus proeliisque versatos, nec turpem quaestum facientes, nec convictos aut confessos graviorum scelerum, nec quos publice admissi criminis paenituisset, nec quos aut connubium duplex, aut uxor adultera, aut etiam vidua ducta, ex Christi et ecclesiae nuptiali sacramento fecisset extorres; sed nec eos quoque, qui cum alienorum negotiorum actores extitissent, nondum ratione reddita, suam comprobavissent fidem; nec qui curationes et magistratus, ad principem aut aerarium aut quaestiones criminum pertinentes exercuissent; nec qui aulis regum tenerentur obstricti, eosque minime omnium qui litterarum imperiti et rudes, etiam aetate aut ingenio inepti ad perdiscendas eas existerent. Quod quidem postremum, bonis illis temporibus tanta cum cura et diligentia observatum est, ut etiam si qui forte expertes litterarum in ecclesiasticos ordines essent introducti, gravissimis conciliorum et romanorum Pontificum decretis, studiis dare operam cogerentur, et disciplinae alicuius, sacraeque praesertim, cognitione se instruere; quod qui non egissent, nec viderentur acturi, hi gradum amitterent. Et tamen hoc idem video in sacris voluminibus, ipsomet pronunciante et minitante Deo, expressum esse, repulsam ab eo videlicet habituros esse sacerdotes, qui scientiam ab se ipsi repulissent. Haec ego statuta, interdicta, decreta, qui-

bus vetusta aetas templum hoc animans Dei, quod sancta est ecclesia, exstruere, ornare, locupletareque conata est, video nunc quidem ubique fere confusa et perturbata, quod omnis paene sublatus delectus, omniumque et meritorum et hominum, discrimen aequatum sit. Sed tamen bona spe sustentor, quod intelligo, hanc rem pontifici nostro Paulo non mediocri curae esse, ut restituantur in melius et recolligantur ea quae collapsa sunt, cuius praeclarae in eo voluntatis, eiusmodi iam accepimus indicium, quod in supplendo amplissimo Cardinalium ordine, optimis quibusque ex omni regione terrarum in eum honorem adscitis, maxima cum admiratione cunctarum gentium spectatum celebratumque est, ut de his quae restant, dubitare nemo possit. Nunc primis initiis gradibusque ecclesiae, non tam explicatis a me quidem, quam breviter indicatis, non satis fortasse ad eorum voluntatem qui omnia uno in loco congeri et demonstrari simul cupiunt, ad hominum diligentium, et suo quamque rem in fonte perquirentium, admonitionem, profecto satis.

42. Veniamus ad id, quod diu et saepe torsit non sacerdotum solum animos, sed cunctorum ferme hominum, idemque nunc cum maxime torquet, de caelibatu sacerdotum videlicet, ut aliquid loquamur, cuius initium in subdiacono primum factum est, hic enim primus ad sacros ordines aditus accessusque est. Porro ordinibus sacris interdicta sunt connubia, recte autem an secus, hoc est quod magnam iam quaestionem commovet; quamquam illud verbum, secus, non recte positum a nobis est, nihil enim non summo consilio summaque ratione constituit ecclesia. Et tamen ista quaestio cum agitata aliâs saepe est, tum vero in hoc tempore sic tractatur et agitur, ut iam non argumen-

tis, sed ipsis operibus et factis, nonnulli ex sacerdotibus consilium damnent legis, omnemque vim et auctoritatem veteris disciplinae, contrahendis nuptiis, negligant et perrumpant, quod maxime in nobilissima et fortissima Germanorum natione fieri pervulgatum est. Etenim natio haec ea est, quae propugnaculum semper fuerit christianae religionis, quam ipsa princeps sanctissime diligentissimeque custodierit: in hac summum constitutum semper fuit, et tutandae a barbarorum iniuriis incursionibusque Italiae, et ecclesiasticae auctoritatis defendendae praesidium: quibus illa officiis, multisque saepe et magnis virtutis ac fortitudinis suae operibus ac monumentis, merito consecuta est, ut imperium potissimum in ea orbis terrae collocaretur. In ea nunc qui iamdudum sunt exorti satores discordiarum, quique quod omnium malorum est gravissimum, unitatem ecclesiae in frusta disciderunt; iidemque ad infringendas ecclesiasticas leges cum iracundia et violentia sunt adducti, magno illi quidem me afficiunt dolore, quod et patrio splendori gentis suae, quam nos magni aestimamus et valde colimus, officiunt, et amatoribus concordiae atque pacis exhibent grave negocium. Sed tamen id mihi ad spem meliorum rerum propositum est, quod ab illis asperrimis principiis, quibus effrenati quidam homines et paene praecipites, omnia quasi ad arma et tumultum concitaverunt, ad alios magis humanitate eruditos, modestius certe omnia et temperantius agentes, res delata est, qui pacem praesertim, conditionibus quibusdam, cupere se ostendant, ut nemo horum voluntatem, si tamen vera est voluntas, et Pontificis maximi, qui nunc praeest ecclesiae, sapientiam cognoscens, de concordia debeat dubitare. Quod utinam vi-

dere mihi aliquando contingat! quo Germanos eos, quorum ego ingenium litterasque adamavi, a nobis quidem etiam nunc dissidentes, tunc exoptata pace nobiscum coniunctos, affari mihi liceat amicissime et complecti.

43. Sed quod instituimus, id ut persequamur, quaestio est utrum magis expediat utileque sit ecclesiae, caelibes esse sacerdotes, an unica dumtaxat cum uxore vivere. Nam hoc quidem semper observatum in ecclesia est, ut quibus etiam uxorem ducere sacerdotibus, ante sacerdotium videlicet licuisset, hi unam dumtaxat in omni vita, et eam sibi virginem copulatam haberent. Ac videtur quidem in ipsis ecclesiae nascentis initiis, hoc ad sacerdotium aspirantibus in utramque partem fuisse liberum, sive illi vinciri foedere matrimonii vellent, sive soluti manere. Quod de apostolis in primis legitur, quorum aliquos uxorem habuisse compertum est (1). Idque indicat apostolus Paulus, quâ episcopum eligi iubet, qui unius uxoris sit vir; quamquam idem ipse optat uti omnes sint, sicut ipse est, qui ne aliorum quidem exemplo apostolorum, gentes et regiones peragrans, docendi et annunciandi verbi Dei gratia, mulierem secum sororem, id est necessariam voluit circumducere (2); quam cum ducebant

(1) De Petro quidem ante apostolatum, evangelia adfirmant; de aliis incertum est; Iohannis denique indubia est perpetua virginitas. Legesis summum virum F. A. Zachariam de caelib. lib. I. cap. 1, et in apologia dissert. I. cap. 3. Instar omnium esto S. Hieronymus adv. Iovin. lib. I. 26. « Qui acceperant eo tempore uxores, quo evangelium ne» sciebant, assumpti postea in apostolatum, relinquunt offi» cium coniugale ».

(2) Pauli locum varie prisci novique interpretes ventilant. Sed nobis rursus instar omnium sit S. Hieronymus, qui

reliqui apostoli, etsi eam caste ac pudice secum habebant, tamen in eo satis signi est, sanctum et legitimum fuisse sacerdotibus matrimonium; quoniam si aliter hominum opinio tenuisset, veriti essent illi in populo reprehensionem, neque integritatem vitae, quam aliis ipsi praedicabant, turpi in se suspicione commaculare voluissent. Fuerunt igitur illa ecclesiae principia eiusmodi, nihil ut fere tum cuiquam esset interdictum, quod aut natura licitum esset, aut more institutisque concessum, quod tamen ad naturales usus operationesque pertineret; nisi si quid fuit prohibitum eiusmodi, quod etiam sine lege, suapte natura turpe et vitiosum haberetur, qualia quidem quam multa in evangelicis et apostolicis scriptis nominatim expressa sunt. At illud et praeceptum et imperatum praecipue discipulis Iesu Christi et legatis summi Dei, ut eam quam ipsi divinitus hausissent, omni veritatem mundo patefacerent, profectique in omnes nationes, fidem in Iesum Christum spemque non dubiam per eum re-

loc. cit. sic Pauli verba interpretatur. « Apparet, eum de » sanctis dixisse mulieribus, quae iuxta morem iudaicum ma» gistris de sua substantia ministrabant, sicut legimus ipsi » quoque Domino factitatum *etc.* Perspicuum est, non uxo» res debere intelligi, sed eas, ut diximus, quae de sua sub» stantia ministrabant ». Multa heic congerit doctissimus Zacharias opp. cit. Patrum testimonia, quae demonstrant eas, non uxores, sed pias fuisse sorores, id est christianas discipulas, quae apostolorum necessitatibus circumductae subveniebant. Sane et aetate nostra complura sunt praesertim in Gallia collegia piarum virginum, quae episcopis sive in ipsa Gallia et Europa, sive in Africae et Americae regionibus religiosum atque perutile ministerium exhibent, et lucrandis Christo animabus, miris quotidianae charitatis officiis inserviunt.

gni caelestis consequendi, hominibus demonstrarent. Ita quod fuerat antea per naturam concessum, de viri et mulieris coniugio videlicet, ne tum quidem licere desiit. Et sane huius licentiae, vel liberae voluntatis potius, duplex erat ratio; primum quod rerum novarum principia, non statim initio perfecte et absolute expolita esse possunt, praesertim tantarum, et tam ampla magnaque tractantium. Deinde quia continentia ipsa per sese res perdifficillima videtur, sicut ipse quoque testatur Dominus, qui in evangelio ait, eos qui se exsecent propter regnum caeleste, hoc est qui se exsectos non corpore, sed animo efficiant, paucissimos admodum esse, hocque capere verbum vix naturam hominis posse. Ex quo etiam Salomon, donum continentiae, unius Dei voluntati et potestati acceptum referri voluit; propter quas causas, libera tunc connubia ecclesiasticis permissa sunt.

44. Crevit postea ecclesia, depulsisque aliquando turbinibus et procellis, quibus eam vesani principes ad scopulos infidelitatis allidere, et universo naufragio obruere tentaverant, libere et palam conventus episcoporum suorum habere coepit, qui coibant et congregabantur, partim morum sacerdotalium constituendorum causa, maiorem autem partem, ut si quid obrepsisset in ecclesia falsae de Deo et Dei filio opinionis, quod semper a nostris maximum nefas est habitum, id sancto Spiritu per episcoporum mentes oraque sententiam ferente, confestim tolleretur et exterminaretur. Quamquam autem fuerant multa iam ante habita concilia, Romae praesertim a romanis Pontificibus, quorum semper illis temporibus cura et diligentia ut recte omnia agerentur fuit singularis, tum autem in Asia nonnulla, in quibus etiam de rebus ad

fidei integritatem sinceritatemque spectantibus fuerat actum; siquidem et Romae longe ante Arrium, Sixto ecclesiam tenente, illa de Deo Deique filio Christo Iesu opinio, qua is minor Patre et ab eodem, cum antea non fuisset, certo quodam ex tempore factus esse dicebatur, reprehensa damnataque conciderat; tamen nullum umquam concilium neque ante nec post conventui nicaeno par existimatum est; sive frequentiam illorum qui tum coierunt episcoporum attendere velimus, in qua tamen ab aliquot posterioribus conciliis superatum est; sive hominum eorum qui interfuerunt auctoritatem, gravitatem, doctrinam, vitaeque sanctitatem, qua reliquos conventus omnes longe superavit. In hoc igitur ipso conventu et concilio primum videtur inducta fuisse mentio de sacerdotum caelibatu; cum, quemadmodum monumentis traditum litterarum est, animum appulissent sancti illi antistites ad constituendum decus splendoremque ecclesiae, multaque ad optimos mores spectantia in ea decrevissent, tum verba facta in concilio sunt, ut hoc quoque quod ad continentiam sacerdotum, et de uxoribus non habendis pertinet decerneretur, quandoquidem nefas videretur esse, ad confectionem divini in altari sacramenti, pollutos uxorum concubitu sacerdotes accedere.

45. Huc cum multorum animi inclinare viderentur, iamque sententiae dicerentur frequentes, surrexit Paphnutius (1), is vir et sacerdos, qui propter Christum detrimenta et contumelias ab impiis principibus plurimas perpessus, etiam dextero effosso oculo, succi-

(1) Hanc de Paphnutio narrationem a Socrate Sozomenoque relatam, Iohannes Stiltingius tamquam incredibilem et fictitiam traducit in actis bollandianis mensis septembris, eaque disputatio inserta fuit thesauro theol. T. XII. p. 602-607.

soque poplite sinistri cruris, perpetuo ad metalla damnatus fuerat. Hic ergo surgens, magna auctoritate sententiam dixit, sanctas et laudabiles esse nuptias, et castitatem esse, cum uxore propria concubitum, nec ea re pollui sacerdotem aut contaminari a quoquam existimari debere; simulque ostendit, si quid contra statueretur, permulta incommoda atque damna in populos Dei e sacerdotibus ventura esse. Cuius auctoritate et voce cunctus ordo permotus, quod solutum liberumque offenderat, nulla lege nova constringere voluit. Porro ante fuerat hoc Ancyrae in aliquot conventu episcoporum statutum, ut qui ad sacros ordines provehebantur, si testificati ante essent, se in animo habere uxorem ducere, nec continentiam polliceri posse, hi deinde connubio iungi impune quasi permissu episcopi sui possent. Sin autem contra, voce aut silentio quasi continentiam viderentur esse professi, manere in eo cogerentur, quod sibi ipsi de principio statuissent. Ita abstinentiam illis a connubio, non ecclesiastica lex ulla, sed sua ipsorum voluntas praestituebat. Quod ratione eadem de monachis et Deo dicatis sacrisque virginibus est sancitum, ne nuptiis iungerentur, quas prius renunciassent. Ita enim noluerunt sapientes et sancti homines, legibus a se latis quemquam hominum adstringi, ut tamen quas sibi quisque leges integritatis continentiaeque tulisset, eas diligentissime voluerint custodiri. Ita nisi sponsio votumque prohiberet, omnibus licitum fuit sacerdotibus retinere uxores. Quod in concilio Gangrae post nicaenum habito, manifestius intelligitur; in eo enim, qui ab iugatis sacerdotibus oblationes recusarent accipere, anathema sunt pronunciati.

46. Atque hunc in sacerdotibus habendae uxoris,

et eius unicae atque virginis quam antea duxissent, morem (semper enim ita et praescriptum et servatum est) ad nostram usque tempora et Graecia ipsa retinuit, et cuncta Asia. Pontifices romani, tamquam excelsiore in specula constituti, longius aliquanto prospectaverunt, neque eo fuerunt contenti, ut per homines reliquo a populo institutis et vita nihil differentes, ipsi Deo et ecclesiae tam familiariter inserviretur, in eo praesertim serviendi genere, quod magis caeleste quam humanum existimandum sit; sed ad mundissima purissimaque sacrificia, castos item et mundos sacerdotes accedere voluerunt. Quapropter interdixerunt sacerdotibus connubia. Ferebatur contra, hoc fuisse licitum in lege veteri sacerdotibus, praeter eos dies quibus illis erat in templo rei divinae administratio constituta, quam ipsi inter sese partitis vicibus obire administrationem soliti erant; hos enim castos et abstinentes fuisse illis dies, reliquum tempus cum uxore habitare eis licuisse. Respondebatur, necessario ita fuisse factum, ne tribus Levi perempta sobole deperiret, ex qua una sacerdotes Domino legi esset fas; nostros quidem sacerdotes non ut illos, divisis temporibus, verum hos assidue in cultu Dei et precibus illi pro populo offerendis, occupatos esse debere. Hanc porro occupationem non cohaerere cum uxoribus; castitatem et continentiam perpetuo adhibendam esse. Et erat tamen illis prae oculis Paulus, qui scribens ad Corinthios ait: afflictum iri sollicitudinibus carnis, eos qui matrimonio sint iuncti; ut expediat his, si qui habeant uxorem, perinde se gerere ac si non habeant. Et quod aliquanto manifestius subiungit: solutus, inquit, ab uxore qui est, is ea curat quae sunt Domini, et quo pacto placeat Domino; at

qui uxore vinctus est, curat quae sunt mundi, et quomodo placeat uxori.

47. Ergo haec cura, quae ad Deum unum continue colendum et deprecandum attinet, a mundi amoribus et cultu divisa ac segregata, cum vita et anima ipsius ecclesiae sit, sicut supra a nobis est demonstratum, si non ea propria sacerdotis et illius praecipua sit, cuius tandem hominis aut ordinis esse recipietur? Si sacerdos, inquam, in his quae ad vere sanctam et caelestem in Christo degendam vitam pertinent (quae vita non solum integritate, pietate, castitate, omnique temperantia, sed hac ipsa re una maxime constat, quod ad appetentiam rerum divinarum omnia nostra consilia referenda sunt, neglectumque humanarum) non populo princeps ipse praeierit, reliquosque in eadem vestigia deduxerit, per quae ceteris ille dux itinerisque patefactor, ad viam in caelum inveniendam esse debet, quid is ad suos populos hortandos atque edocendos, maioris cuiusdam auctoritatis aut doctrinae poterit afferre, nisi emineat e vulgo, nisi sit expeditior, mundique studia quae ceteris posthabenda esse praecipit, primus ipse reiiciat? Cuius sui animi atque instituti tum maxime fidem facit, si eam amplectitur vitam, quae libera et casta, Deo vere penitusque sese dedendi habere sola facultatem videatur. Quod apte et commode tantum fit, non habenda uxore, liberisque non appetendis. Etenim horum in utroque, gravis illa cura et perpetua adiuncta sollicitudo est, quemadmodum quaeratur et possideatur quam plurimum, liberisque relinquatur; quo nihil alienius, neque magis aversum esse a Deo potest. Neque vero gravior ulla aut nocentior pestis animis eorum qui Deum verum iam agnoverunt, eumque se colere et venerari sunt profes-

si, incidere potest, quam avaritia et hoc pecuniae studium, quem daemonum cultum semper appellat Paulus; nempe quod id animos nostros e caelo avocare, eosque ad diversas cupidines revocare, ac vehementissime omnium in terra ipsa infodere aptum natumque sit.

48. Hanc igitur caelibatus praeceptionem et legem, a romanis Pontificibus maximo animo et singulari consilio primum latam (quandoquidem alium morem secuta Asia est, et quae illi consentit in connubiis sacerdotum Graecia, sive apud eos uxores a sacerdotibus ductae ante ordinum consecrationem essent, qui mos ad hanc aetatem usque ab illis servatus est, sive testificatione praemissa ut diximus, post ordines acceptae, quod antiquitus videtur fuisse concessum) omnis reliqua Europa et Africa cuncta adscivit, auctoribusque suae verae religionis et novae in Deo regenerationis romanis Pontificibus libenti et prompto animo paruit atque obsecuta est. Etsi in ipso quidem tantae commutationis quasi cardine quodam atque exordio, nonnihil aliquando titubatum esse videatur, quod necessario contigit: non enim potuerunt omnia tam subito ad mentem et sensum legis exaequari. Itaque et Africa aliquamdiu subdiaconos hac non comprehendi lege constituit, maiores ordines comprehendi; sanxit enim in concilio carthaginensi quinto, usque ad diaconum. Et alicubi etiam diaconis ipsis id permissum est, si ita ferret mos regionis et gentis, sic enim adscriptum in rationibus videmus. Quamquam in ipso initio promulgatae legis, omnibus in provinciis titubari et variari aliquanto tempore fuit necesse, quoad sensim omnia in eandem redigerentur aequalitatem, unoque et eodem more ubique constituerentur. Quapropter cum legimus in annalium monumentis, ordines

eos qui appellantur sacri, iunctos quidem uxoribus fuisse, ab earum autem consortio, quod ad generationem dumtaxat attineret, abstinere jussos esse, sic intelligendum est, quod tanta proposita et novata re, cum plurimos lex illa castitatis et caelibatus iam matrimoniis illigatos sacerdotes offendisset, eosque aut divellere qui iam constricti essent, aut alios prohibere qui de affinitate contrahenda iam antea spopondissent, durum existimasset, ad multorum praeterea aures aut remotiorum, aut etiam dissimulantium nondum ea pervenisset, optimum factu iudicatum est, imperare etiam iugatis continentiam, et propagandi generis spem sacerdotibus auferre; ex quo processu temporum factum est, ut ab uxoribus ducendis prorsus abstineretur. Ita paulatim obtinente lege vim, Africa omnis, ut diximus, et cis mare Europa, ad hanc in sacerdotibus servandam continentiam, communi ubique omnium consensu adducta est; quemadmodum permultis, non romanorum solum Pontificum, sed provincialium etiam conciliorum decretis legimus constitutum. Atque haec ratio mille iam amplius observata est annos.

49. Nunc sunt qui reprehendant eam et abiiciant, audeantque non iam argumentis contrariisque rationibus, sed operibus ipsis et usurpatione non legitimarum nuptiarum, consilium et auctoritatem sanctae romanae Ecclesiae confutare; qui tamen ut probabilem aliquam speciem temeritati suae praetendant, nituntur contra nos illo Dei non praecepto solum, verum etiam facto, quo is hominem primum cum creasset, cumque animantibus ceteris praefecisset, negavit bonum esse, solitarium ipsum sine comite, hoc est sine adiutrice femina remanere, proindeque et subcreavit illi feminam, et ambobus ipsis matrimonio copulatis, ut pro-

pagando generi operam darent imperavit; huic enim, inquiunt, non imperio solum, sed in primis et maxime Dei omnipotentis iudicio, quo is definivit virum absque uxore recte esse non posse, nulla lege scripta derogari potuit. Quod cum dicunt hi, non animadvertunt, legem illam de viri uxorisque connubio, tum necessitati temporum latam fuisse, non hominum virtuti. Nam virtus quidem lege non praecipitur, quae nisi voluntaria sit, ne virtutis quidem nomen retinet; et est tamen legis magis prohibere malefacta, quam recte factis vim aut necessitatem afferre. Ut autem se coniungerent viri et mulieres, etsi in illis rerum undique primordiis, ad propagationem sobolis necessario fuit praeceptum, semper tamen virginitas, quae praecipi non potest, habita est praestantior; quod in ipso secundo prope homine Abel protinus demonstratum est, qui in caelibatu ita placuit Deo, ut eius unius dona et sacrificia, repudiato fratre Cain, qui uxore erat vinctus, grate et perlibenter Deus acceperit. Ita Dei iudicium, quo is virum absque compare femina manere solum, esse bonum negavit, ad eam tunc respexit, quae necessaria erat, hominum generationem, non virginitati et continentiae suam laudem abstulit: etsi quod in Adam per Deum tum iudicatum est, non in unoquoque homine, sed in universo humano genere est iudicatum, cuius unus ille generis personam totius sustinebat. Quam ob rem singularium hominum continentia et castitas, quae rara necessario est, omnis enim virtus rara, et haec quidem una maxime virtus, nequaquam abrogat Dei legem: sed si genus cunctum in ea sententia conveniat, ut prae virginitate statuat fugiendas esse nuptias, quae est opinio in continentibus (sic enim semet ipsi ἐγκρατεῖς verbo graeco appella-

bant) repudiata olim ab ecclesia atque damnata, tum nimirum Deo divinaeque legi et sententiae iniuria fiat; multiplicationem enim generis humani, quam praecepit Deus, viderentur homines contrario praecepto velle abrogare.

50. Et alioquin legi generaliter aliqua praecipienti, non omnino necesse est obtemperare ad unum universos, vetanti forsitan necesse est. Sed nunc de praecepto et iussu videamus. Imperat lex, ut quae in adulterio mulier deprehensa sit, ea lapidibus a populo obruatur. Quid ergo, de populo si quis vita innocentiaque clementior, obedientibus nihilominus Dei imperio ceteris, illud ipse acerbum ministerium detrectaverit, num ob eam rem videbitur reprehendendus? minime vero. Ille potius apud probos et bonos similes sui homines laudem promeruerit. Sed si populus totus detrectet imperium, legemque irritam sinat, nec exsequatur, quae ab ea praecepta sunt, tunc nimirum Deo et legi iniuria fiat, eaque sit culpa non leviter animadvertenda. Sic praecepit Deus in illis rerum initiis propagationem sobolis hominibus, ut repleretur terra; praecepit idem post in evangelio spiritualem aliam generis propagationem, qua compleretur caelum et frequentaretur. Utra igitur iam soboles, utra multiplicatio est melior? Nec dubium est, quin haec quae caelestes cives et incolas, homines, non terrenos efficit. Atqui in hac quidem huiusmodi propagatione, non mediocrem partem et honorem obtinet virginitas. Quid ergo obstat, quin salvo nihilominus generationis imperio, quando maxima hominum multitudo vim praecepti exsequitur, licitum sit aliquibus, a lata populi via, in illam angustam quidem minusque frequentem, sed tamen et nobiliorem et praestantiorem continentiae

ac castitatis semitam declinare? Quare nos sic asseveremus ita bonas esse nuptias, ut praeferendam tamen illis virginitatem ducamus, in eo hominum genere praesertim, quod ceteris hominibus praefectum sit, non ut carnalem in illis generationem, sed ut spiritualem instituat. Sicut autem primum illud Dei iudicium atque praeceptum, ita coitionem maris et feminae multiplicando generi humano imperavit, ut in eo tamen iam multiplicato, castitatem et continentiam aliquorum non excluderet; sic sacerdotibus castitas nova lege praecepta, nec voluntati eorum vim affert: obstringuntur enim illi ad continendum a nuptiis, non lege ulla, sed sua ipsi voluntate, quam deinde voluntatem firmat et corroborat lex; et eadem legi non modo adversaria non est, sed singularem ultro ex evangelio et apostolicis scriptis apud Deum obtinet commendationem.

51. At repugnat natura, liberumque in nobis semper manere debet arbitrium. Si naturam sequi omnibus in appetitionibus sine ullo freno continentiae volumus, nihil est opus nobis mente et ratione; si vero praeclarum in homine est, non frenare solum et moderari, sed radicitus etiam evellere non necessarias cupiditates, huius generis princeps in virtute laus, et eadem christiano maxime sacerdoti congruens est, ut fugiat ea omnia et declinet, quae cum nullo nos vinculo cum Deo ipso constringant, tum terrae vehementer affigunt hominum mentes et voluntates; quod genus libido et carnis voluptas praecipue est; quae si ita esset ex natura, ut necessaria existeret, nulla certe fuisset ratio maioribus nostris virginitatem tantopere laudibus efferendi, et longe eam nuptiis ac procreationi anteponendi. Cum autem illa et a Domino laudata, et ab apostolis comprobata, et per omnia sequentium cur-

ricula temporum a multis et monachorum et sacrarum virginum coetibus usurpata susceptaque viguerit; qui non est iniustum, vitium animi conferre in naturam; et occasionem legibus non parendi, non intemperantiam suam quemque, sed nimiam asperitatem legum prae se ferre? Aut enim maiores nostri sapienter statuerunt, qui virtutem ordinis maxime perfecti, cuiusmodi ecclesiasticus et sacerdotalis ordo est, in maximis etiam virtutis operibus voluerunt exerceri; aut si illi nihil viderunt, fueruntque insipientes, quanam auctoritate esse potest quae fundata ab illis et constituta est ecclesia? Cum autem maiores nostros dico, apostolos Domini in hoc verbo comprehendo. At illi veniam dederunt abstinere nequeuntibus, ut nuberent potius quam urerentur. Dederunt illi quidem, non tamen voto et promisso iam obstrictis: non enim culpa in nubendo ulla est, sed in violando foedere, quod cum Deo ictum sit, grave crimen contrahitur. Quod si liberum tenendum arbitrium est, liberum est unicuique obstringere sese huic legi, et non obstringere: postea vero quam sis obstrictus, velle inficiari et retractare quod egeris, et rursum utrumvis cupere tibi licere, hoc non est repetere se in libertatem, sed nullam pati legem libidini positam esse. Nam liberum id quoque nobis esse debet, ut voluntariam aliquam servitutem subeamus, simusque eis conditionibus alligati, quas ipsimet nobis ex pacto convento, Deo praesertim nobiscum stipulante, imposuimus. Quod si semper redire in integrum, semper revocare invertereque licebit, propter hanc unam quidem causam, ut libertas nostra a nobis teneatur, nulla iam pactio aut conventio inter homines, nullus stipulatus et sponsus, nulla lex conditionum et foederum, non fides, non veritas, nulla de-

nique firma et rata societas hominum inter ipsos poterit remanere.

52. Quod si dicatur, iuris civilis aliam rationem esse, ea pacta conventa quae legibus firmentur, etiam si contra voluntatem interdum veniant, contra naturam tamen non venire, cui naturae maxime contraria sit virginitas, et a convictu feminae copulationeque solitudo, quod ad nullam rem nos magis, quam ad gignendum et procreandum quod nobis simile esse possit, facti natique sumus; respondemus, iam causam libertatis ab his dimissam esse, qui voluntatem certe nostram iure civili et legibus constringi et vinciri posse non recusant. Vis naturae restat, quae illis videtur semper esse invicta. Sed quae res magis adversaria naturae esse potest, quam fidei et religionis christianae institutio? Universa illa quidem, verum in partibus melius id quod volumus, intuebimur. Est ne quippiam homini magis ex natura quam mundo nasci, et illius commodis ac iucunditatibus vivere? Et tamen hinc nos evellere, et ad caelum niti, reiectis omnibus mundi illecebris terrenisque necessitudinibus, vel maxime iubemur. Quid tam naturale est hominibus, quam suos unumquemque fovere liberos, suas amplecti coniuges, suis parentibus opem obsequiumque deferre? Atqui hasce omnes tam caras, tam arctas amoris nobiscum et naturae necessitudines, posthabere et relinquere, si earum nobis apud Deum officiat consuetudo, ex evangelio nobis diserte praecipitur. Ut studia nostra vitae traducendae in longum tempus protendamus, quaeque ad familiarem rem idonea nobis sunt, ut multo ante prospiciamus et comparemus, natura in primis requirit et postulat; eadem lex Dei et fides Christi nobis interdicit; vetat enim hominem etiam diei crastini ge-

rere curam et sollicitudinem ullam ante capere. Quid naturae nostrae adiunctius, copulatius, pressius, magisve cum ea conflatum atque unum, quam nosmetipsi idem cum illa sumus? Et tamen abnegemus nosmetipsos oportet, hoc est, id totum quod sumus a natura, repudiemus et abiiciamus, si volumus Deo et Dei filio esse digni. Quo quidem unico praecepto atque dicto, naturae tota defensio nobis extorta et erepta de manibus est. Etsi enim fuere omnibus prope saeculis viri aliqui ingenio animoque praestantes, extra christianum etiam nomen extraque religionem, qui non suam tanti vitam putaverunt, ut non alia quaedam magis sibi optanda et retinenda esse ducerent, laudem, verbi gratia, sententiam, libertatem, illi tamen cum partem sui alacriter dimittebant, eam sibi partem praecipuam retinebant, quae ab illis potior et praestabilior habebatur. Ita erat quoddam in eorum natura utilitateque extremum, ubi illorum mens et cogitatio conquiesceret. Nobis vero cum praeceptum est, ut nosmetipsos abnegemus, quo terrenum hominem penitus exuti, caelestem et novam generationem induamus, nihil omnino relictum, ne in ultimis quidem et intimis mentis nostrae recessibus est, quod terrenam illam et pristinam naturam nostram possit redolere.

53. In hac ergo huiuscemodi et doctrina et religione, quae nobis ab omnipotente Deo per filium eius unicum advecta et tradita est, virginitatem istam et caelibem in sacerdotibus vitam redarguere conabuntur, ea ratione quia naturae hominis est contraria, cum videant ipsam fidem Christi, et verum cultum in ea praepotentis Dei, repudiationem penitus humanae naturae, et in aliud genus quoddam, multoque diviniorem naturam, transitum eam totam et conversionem

esse? Quae quidem nova caelestisque generatio tantum valuit semper illa quidem, sed primis illis praecipue crescentis ecclesiae temporibus, ut non humana quidem ulla facultate, sed divino munere, innumerabilis paene caelibum hominum in omni regione terrarum multitudo, et sacrarum virginum frequentissimi coetus Deo dicati et consecrati, non suam quidem illi, sed Dei ipsius vim atque virtutem in sua castitate perpetuaque continentia, omnibus manifestam facerent. Quae ut virtus Dei in hominibus melius declararetur, in eis hoc potissimum nationibus actum et frequentatum est, quae nationes ad libidinem remque uxoriam ceteris sunt proniores; siquidem Libya cunctaque Aegyptus, his monachorum et virginum ordinibus ac coetibus maxime floruisse dicta est. Iam concilium ipsum nicaenum, cum uxorum usum sacerdotibus permisit, emergente tum primum ex asperis procellis et diuturnis tempestatibus ecclesia, nec dum paene liberos spiritus ducente, tanti vim praecepti statuere immaturum esse duxit, satisque habuit, tantisper imbecillitatem carnis nostrae, hominemque pronum ad lapsus huiusmodi, legitimis saltem finibus cohercere. Sedes autem romana, non tam infirmitatem hominis naturae, quam quantum in homine Deus possit considerans, diviniore certe consilio, castitatem integram sacerdotibus imperare maluit. Evenit porro, non huius legis de caelibatu vitio, sed culpa temporum, ut nicaeni concilii providentia, et metus ille praedictioque Paphnutii, extare et comparere magis coeperit. Magna enim perturbatione veteris disciplinae in nostris moribus facta, videntur ea quoque vitia quae in vulgo sordida indignaque existimantur in ecclesiasticos ordines paulatim obrepsisse. Quod non est factum propter interdictas

nuptias, sed quia legum sanctionibus minus diligenter observatis, gravitate et severitate magna ex parte de ecclesia sublata, aetatum, generum, ordinumque discrimen omne paene confusum et inter omnes exaequatum est.

54. In quo soleo saepe mirari, Salviate, eorum aliquot qui anteierunt antistitum nostrae religionis, consilium et rationem, qui cum decus et dignitatem christiani sacerdotii, in bonarum legum latione et custodia, maxime positum esse, intelligere facile possent, sic dilabi pleraque et exolescere passi sunt, ut non viderint, id quod nunc eventu moniti experiuntur, sibi quoque et auctoritati suae, qua quondam universus regebatur orbis, ita subtractum iri fundamenta, ut tota iam ex ea labe, ecclesiae moles ad ruinam prona et parata propendeat, nisi novis substructionibus ad exemplum veteris formae fulta ac roborata restituatur. At veteres illi, qui cuncta ratione et consilio administrabant, pro minimoque habebant, compendium sibi aliquod et emolumentum ex eis rebus quaerere, tantoque illud magis et inveniebant et assequebantur, quod exaggeratae, paucis ante saeculis, ecclesiae opes et infinita paene apud homines cunctos auctoritas indicabat. Cum illi, inquam, omnia ad dignitatem et religionem, non ad commodum suum quaestumve referrent, servatis diligentissime ecclesiasticis legibus, eisdemque a ceteris servari iussis, suam semper in illis maiestatem et amplitudinem summam retinuerunt; neque putaverunt, id quod postea subsequens aetas eventu comprobavit, si eas primi ipsi tam facile et tam saepe violassent, reliquos illas pro gravibus et sanctis habituros.

55. Ita quae tum erant imperata atque praescripta

ad sacerdotium accedere volentibus, tum officiorum quae eos ante suscipere et gerere oporteret munia, tum temporum curricula et spatia, nec non genera studiaque hominum, quibus e solis aspirare et contendere ad sacerdotium fas esset, sic diligenter ab illis custodiebantur, ut non esset difficile cuiquam, examinatis prius et perspectis in inferiore quoque gradu suis viribus, longoque in eiusmodi cura et animadversione tempore consumpto; cum ad superiores ordines deinde esset ascendendum, profiteri et spondere id, in quo se antea multum et diu exercuisset, suamque in eo vim et animi constantiam esset periclitatus; sive vigilantiam, si ea requireretur; sive castitatem, si ea esset praecepta: ut tota ista lex caelibatus et continentiae, illis sic exercitatis et robustis, nihil molestiae omnino nec difficultatis afferret. Nunc vero, cum passim admittantur ad ordines ecclesiasticos, qui id se modo cupere et postulare ostendunt, iidemque nec prius accurate per ordinum gradus et tempora explorentur, nec post in officio et modestia contineantur, non possumus nos, qui ecclesiae praesumus, utrumque praestare, ut et magni ipsi simus, et corpus nostrum reliquum, quod ecclesia est, maculosum et turpe manere patiamur. Aut ad officium et virtutem revocandus ordo sacerdotum est (1), aut nobis nostrae digni-

(1) Quamquam venerabilis et prope angelicus ordo, pro sui ministerii dignitate, numquam satis perpoliri poterit; id enim supra humanam conditionem est; multum tamen, post illa tempora, sanctitatis incrementum accepit, clericorum seminariis ubique terrarum excitatis, regularium presbyterorum novis conditis institutis, usu annuo spiritualium exercitiorum invecto, creatis Romae et alibi disciplinaris rei tribunalibus publicato per Gregorium XIII. P. M. insigni corpore iuris

tatis iactura facienda. Igitur leges atque decreta veteris atque emendatioris ecclesiae renoventur, cum reliquae quidem omnes, quae ad bonos pertinent mores, tum istae in primis de genere, de vita, de gradibus, deque intervallis et commorationibus in unoquoque gradu eorum qui ad sacerdotium cupiunt pervenire. Quibus quidem legibus suam vim obtinentibus, nemo creabitur sacerdos, nisi qui sibi conscius et certus (1) quid valeat et possit, in vita casta et continente Deo exhibenda, et confidere sibi ipse poterit, et ceteris promittere. Placet enim omnino retineri in sacris ordinibus caelibatum.

canonici, tot postea additis romanorum Pontificum de sacerdotum honestate et officio constitutionibus, tot divulgatis conciliorum veterum et canonum voluminibus, tot subinde celebratis usque ad haec tempora provincialibus ac dioecesanis synodis. Sed duo ad extremum commemorabo, beneficio Dei, ob cleri sanctificationem atque eruditionem, auxilia Ecclesiae concessa; quorum alterum est, divi Caroli Borromaei vita et episcopatus, editique Mediolanensis ecclesiae sub illo actus; alterum autem, Benedicti XIV. P. M. immortalia scripta, in quibus nihil, quod ad cleri utilitatem pertinet, desideratur.

(1) In Dei tamen praecipue gratia et auxilio, cum animi humilitate, confisus. Sic enim v. gr. Augustinus in libro de bono perseverantiae cap. XVII. « De continentia legitur » in libro Sapientiae, cuius auctoritate usi sunt magni et do» cti viri, qui longe ante nos eloquia divina tractarunt. Ibi » ergo legitur: *cum scirem, quia nemo esse potest conti» nens nisi Deus det; et hoc ipsum erat sapientia scire,* » *cuius esset hoc donum.* Haec ergo Dei dona sunt, id est, » ut de aliis taceam, sapientia et continentia. »

AD SANCTISSIMUM AC BEATISSIMUM PATREM

CHRISTI D. N. IN TERRIS VICARIUM

CLEMENTEM VII. PONT. MAX.

IACOBI SADOLETI

EPISCOPI CARPENTORACTIS

IN DUO IOHANNIS LOCA DE NICODEMO ET DE MAGDALENA. (1)

1. Tua insignis bonitas et prudentia, sanctissime et beatissime pater Clemens VII. Pontifex maxime, quam ego longo usu per mihi bene exploratam ac co-

(2) De hoc suo scripto, quod nostrâ demum operâ in lucem prodit, ita scribebat Sadoletus ipse ad Federicum Fregosum archiep. salernitanum Carpentoracte idibus novembris 1533. (epist. ed. Constantii T. II. p. 165.) « Scito datum » mihi negotium a Pontifice maximo, quem nos visum et sa» lutatum Massiliam accessimus, ut totum illum sermonem in» terpreter, qui est a Christo habitus cum Nicodemo, cap. III. » Iohannis, in quo de Spiritu spirante ubi velit, et quam» quam vox eius audiatur, ignorato tamen unde veniat, aut » quo vadat, obscura abmodum et perdifficilis est narratio, » tantis doctissimorum dissensionibus, ut nihil videatur fieri » posse implicatius. Item et alter locus in extremo evange» lio mihi exponendus est, quo Christus Magdalenam ipsum » agnoscentem prohibet ab amplexu, noli me tangere, in» quiens; nondum enim ad patrem ascendi meum. In his » duobus locis explanandis, si quid tu mihi afferes subsidii » atque opis, ac laborantem tuo praestante ingenio subleva» bis, erit causa, cur hunc laborem mihi fuisse optandum » putem. Quod obsecro te quidem ut facias, reque inspecta » accurate et diligenter, participem cito me facias et sensus

gnitam inter has Galliae nationes, in quibus tu me ecclesiae Carpentoractis, quamquam meritis parum aptum praeesse voluisti, praedicare ac laudare eram solitus; nunc tuo isto nuper ad Massiliam adventu non tam aliorum testimoniis, quam suo ipsa lumine universae Galliae monstrata et declarata est. Fuit enim conspectus tuae Sanctitatis cum his gentibus gratus atque iucundus, tum opinioni illi, quae de Pontifice maximo, tamquam de communi fidelium omnium parente, merito habenda est, valde accommodatus et congruens; datumque est et aequitati, et sapientiae in primis tuae, quod cum tu per hosce annos aliis nationibus, et imperatori praecipue Caesari Carolo dignissimo illo honore, et illa auctoritate principi, in colloquium te iam bis, et in societatis foedera dedisses, multaque in eum contulisses tuae benevolentiae et liberalitatis indicia, constitueris huic quoque optimo et praestantissimo regi, qui qualis sit vel religione vel natura, cum cognomine ipso christianissimi, tum quotidianis suis operibus, et egregia quadam animi magnitudine declarat, par abs te officium, et similem humanitatem tribui convenire. Itaque non expectato tempore, quo posset ille ad te pacate ac libere, absque etiam gravi suspicione multorum accedere, venisti ultro ad eum, omnibus tibi necessitudinum vinculis coniunxisti fortissimum regem, nihilque praetermisisti, quod idoneum esset efficere, ut tua ista sancta et gravis auctoritas, quamquam excellens et magna per sese, his nunc tamen foederum, affinitatum, benevolentiaeque mutuae nixa subsidiis, maximorum regum ac

» et iudicii omnis tui. » Scripsit autem hoc opusculum Sadoletus triennio ante suum Cardinalatum; nam rubeo galero nonnisi anno 1536, ut alibi iam diximus, donatus fuit.

principum animos ad christianae utilitatem reipublicae melius converteret.

2. Quo quidem ego tempore magnum accepi fructum et iudicii et voluntatis erga me tuae, cum tu primo illo congressu, quo tibi ad officium, et ad accipienda imperia praesto fui, si quid forte tu mea opera uti velles, animum mihi omnem aperuisti tuum, arcanaque mentis tuae consilia exposuisti, sancta illa et salutaria christiano nomini, si a ceteris suscipiantur, et si Dei nobis propitia sit voluntas, neque plus apud animos principum falsa ambitio, quam honor virtutis verus et vera gloria valeat; sed quae tamen a communibus hominum existimationibus abscondita, eidem tu fidei meae credidisti, quam dum apud te essem, tibique in maximis tuis et reipublicae christianae rebus operam darem, amare, et probare eras solitus; quae mihi in praesentia non videntur commemoranda, nam neque de tua mihi liquet voluntate, velis ne ea commemorari, nec ne; et si maxime ea exponi oporteret, maioris tamen egerent et ad exponendum apparatus, et temporis longioris. Illud autem mihi non commemorandum nunc solum, palamque et passim praedicandum, sed summe gratulandum, atque laetandum etiam atque etiam est, quod cum ego et fidei meae, ut vera atque integra apud omnes habeatur, et tuae laudis ac dignitatis maximam curam et rationem semper ducam, quod alterum eorum naturalis quidam mihi pudor, alterum mea incredibilis erga te benevolentia observantiaque praescribit, plane sum utrumque, quemadmodum quidem volui, in tuo isto adventu ad Massiliam consecutus. Nam cum mihi ante saepenumero contigisset, ut non solum popularibus in coetibus, sed in clarorum etiam et potentium hominum

colloquiis ferendum esset de tuae Sanctitatis virtutibus, summaque prudentia et bonitate testimonium, in quo fluctus illi Italiae, et tempestas superiorum temporum, quae in tuum praecipue caput redundavit, nonnihil de mea gravitate orationis detrahere videbatur; sentio nunc mea illa dicta, et pervulgata testimonia una omnium atque constanti voce comprobari. Fertur enim passim ab universis, et praedicatur visum esse romano in Pontifice exemplum tantae modestiae et temperantiae, et humanitatis, quanta non in summo principe sperari, sed vix in mediocri homine expectari debuerit.

3. Itaque in ore omnibus nunc versatur mansuetudo, et bonitas, et facilitas tua; non desinunt loqui homines, et in caelum laudibus ferre morem illum tuum spectatum in omni genere, et actione vitae, eundemque in omnibus et moderatum et gravem, sive de privatis tuis rebus mentio habeatur, sive de publicis. Ac privatim quidem, quotidianus ille ordo vitae, atque victus, in quo admirabilem quandam praestas abstinentiam ac moderationem, cum omnia ad rectam rationem dirigens, non in cibo solum, neque in potu, ceterisque delectationibus, sed ne in ipsa quidem corporis quiete necessaria quicquam omnino deliciis voluptatique concedas, summae omnibus venerationi est. Publice vero, quemadmodum omnibus te exhibeas, ut cunctos facile admittas, ut habito delectu et personarum et temporum neminem neque potentem et nobilem a congressu tuo occupatio tua, neque pauperem et infirmum ipsius parvitas tenuitasque excludat, nemini iam et inauditum, aut novum. Itaque illa tua, et propria tibi a natura, atque a iudicio tuo insita, vultus mansueti semper atque mites, lenia responsa, au-

scultatio facilis, in satisfaciendo unicuique incredibilis patientia, tanta nunc in admiratione habentur, tantoque in amore omnibus sunt, ut nemo illis laudandis, ac celebrandis, aut animi sui studio, aut rei veritati, satis se unquam facere posse arbitretur. Quae quidem maiora etiam in te, et praestantiora sunt visa, quod in tanta maiestate auctoritatis atque imperii, quantam capere pontificatus, et summi illius honoris amplitudo potest, tuus ille humanissimus agendi, et congrediendi modus, non modo nihil de dignitate imminuere, verum etiam in te augere gravitatem videbatur. Atque is quidem, quod valde utile extitit, et ad exemplum vitae, et ad firmamentum verae religionis, maximo frequentissimoque theatro spectatus fuit et cognitus, cum concursus ex tota Gallia, nec non ex finitimis Galliae regionibus, ad te visendum maximi fuissent facti, omnesque undique convenissent, qui aut virtute, aut nobilitate, aut gratia, honestum se locum obtenturos in tanto concilio arbitrati sunt; qui tamen alia longe opinione quam venerant, domum reverterunt. Nam cum animis hoc percepissent suis, fastus se et pompas ornamentorum, ac comitum in Pontifice maximo visuros, illoque opum spectaculo, et apparatu oculos se suos esse oblectaturos, pro apparatibus ornamentisque fortunae, pulchriora multo et magnificentiora virtutis ac modestiae, et numquam alias visae, aut auditae humanitatis spectacula domum ad liberos et coniuges suas retulere.

4. Gaudeo igitur, Pater sancte, et vehementer gaudeo, quod meum perpetuum de tuae Sanctitatis clementia bonitateque iudicium, plurimorum nunc iudiciis hominum comprobetur, quod mea iam fides perspecta cognitaque sit, quod mei auctoritas testimonii

gravis habeatur. Sed cum hoc gaudeo, tum illud multo magis triumpho atque laetor, quod tuum nomen honestissimum, laudemque aequitatis atque prudentiae amplissimam apud omnes esse intelligo. Nam mihi quidem si fructus aliquis ex hac tua gloria, et hominum de te praedicatione privatim quaeritur, totus est amoris. Quod enim te amo maximum in modum, semperque fui studio quodam mirifico summae benevolentiae erga te incensus, omnis tua laus, omnibus mihi meis commodis et emolumentis multo est carior. Tu vero fructus ex ista tua animi lenitate, naturaeque bonitate varios capis et multiplices. Nam et munus atque officium optimi Pontificis egregium praestas, cum te pastorem atque patrem omnibus aequum ostendis, et trahis omnes atque convertis ad studium, atque ad amorem tui; cum ita benigne et comiter cunctos admittis, ut qui post colloquium corpore a te degrediuntur, animo tamen apud te infixi remaneant. Tum autem laudem illam assequeris, ut nemo te unquam neque in summa potestate mitior, neque in summa mansuetudine gravior fuisse iudicetur. Postremo id etiam agis, ut exemplo et auctoritate tua, cunctis, qui et erectiore animo, et potestate aliqua praediti sunt, cupiditatem tuae imitandae bonitatis iniicias: quo quidem genere officii, et meriti, nullum ego arbitror neque Deo immortali gratius, neque humano generi utilius facile inveniri posse. Quapropter perge tu quidem, Pater sancte, et fruere isto tuo tam eximio, tamque excellenti bono, laudemque hanc clementiae et lenitatis incolumem tibi semper perpetuamque conserva. Quod si aut temporum varietas aliqua et commutatio, aut inimicorum interdum iniquitas tuam naturam exasperare conata fuerit, si non defuerit quandoque aliquorum,

quae te ad acerbitatem concitet oratio, noli quaeso oblivisci praeclarum istud sanctumque propositum ignoscendi libenter, et paterna charitate aliorum culpas obruendi, ducturum te in praemium expectatae immortalitatis, cum huius gloriae, quae ex clementia et humanitate, proficiscitur, divina tibi possessio et in caelo, et inter homines parata semper futura sit.

5. Sed ego longius provehor oratione, quam forsitan mihi conveniat, dumque amori obsequor meo, qui has de te curas et cogitationes suscipere me cogit, prudentiae legibus minus obtempero. Ea enim potius eo me revocat, ut quod mihi mandasti Massiliae, quodque fuit primo meae scriptioni propositum, ad id ego praestandum conficiendumque me referam. Meministi enim opinor, cum tibi ego ibidem quotidiano officio assiduus adstarem, diesque forte incidisset ab occupationibus vacuus, te sacrum evangeliorum codicem more tibi domestico habentem in manibus, complura de divinis illis rebus mecum disseruisse; partimque exponentem quid sentires ipse, partim sententiam meam exquirentem, et sciscitantem, ad eum in disputando sermonem delapsum fuisse, quem cum Nicodemo Christus in Iohanne habuisset; qui sermo totus, quamquam plenus caelestibus sententiis, tamen cum videretur esse implicatior, praecepisti mihi ut caput illud in Iohanne, quantum ad Nicodemum attinet, nec non et alium in eodem evangelista locum, quâ Christus e sepulchro iam egressus a Maria Magdalenae attingi se noluisset, in scriptis tibi exponerem, quod ego alacri animo facturum tum me recepi, magisque in eo cupiditatis meae, quam habebam obsequendi tibi, quam virium aut facultatis duxi rationem: etenim res illae abstrusae admodum, et perdifficiles

sunt, totumque Iohannis evangelium maximis refertum est fidei nostrae mysteriis, quae alta et ardua per sese, obscure etiam ferme ab eo subtiliterque traduntur, ut ad illorum aspirare intelligentiam, absque ope divina nemini liceat. Sed tamen quoniam aut non polliceri, aut fidem servare eius quod pollicitus sis, bono viro est necesse, cui praesertim res sit cum patrono suo et cum principe, qui sit idem orbis terrae et princeps et patronus, vel ut verius dicam humani generis etiam pater; mihi vero alterum iam non est integrum, pollicitus enim sum; in altero certe enitar, ut si non ingenium, neque doctrina tibi mea, at saltem sedulitas et diligentia probata sit.

6. Aggrediar igitur ad exponendum, si hoc prius fuero praefatus, totum paene contextum evangelii Iohannis, non magis esse rerum a Christo Iesu gestorum historiam, neque narrationem sermonum, qui ad vivendi praecepta pertineant (quamquam ne ipse quidem Iohannes haec praetermiserit, sed sunt ea a ceteris evangelistis, suo magis ordine copiosiusque tractata) quam praecipuam esse praecellentemque doctrinam, Deum in homine Christo haerentem, conflatumque ostendendi, et declarandi: in quo penitus mysterio hic infixus evangelista, et semper occupatus est. Itaque et principium suae narrationis ab illo sublimi divinitatis oraculo exorsus est. " In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum „ et reliqua. Deinceps huic tanto initio consentanea pertexuit. Cumque ceteri aut in narrandis his quae in dies gerebantur, aut in hominibus ex verbis Iesu Christi, ad fidem, ad iustitiam, ad misericordiam, ad mansuetudinem, ad ceteras virtutes adhortandis et perdocendis praecipue insistant, hic unus potissimum Ie-

sum, de semetipso, de Patre, de doctrina sua, et prophetarum praedicationibus in se ipsum cadentibus, de eo quod ipse esset qui a Deo fuisset generi Abrahae promissus, deque sua divinitate, simul atque humanitate inducit loquentem; interiusque multo et pressius mysterium fidei, et regni, et veritatis exponit. Quod evangelistae ceteri, et in fide Christi praecipue, in moribus tamen non parum, et in christianae virtutis actionibus constituunt, hic totum ferme in ipsa Dei et Christi cognitione reposuit; ausus in hunc modum scribere, quod Deum cognoscere, et quem is misit Iesum Christum, vita est aeterna. Non mirum ergo si qui tantum huic cognitioni tribuit, is de his dictis et factis Iesu Christi, quae magis ad intelligentiam et notionem Dei, quam ad vivendi praecepta pertinent, composuit historiam, verbisque propter eam rem, et sententiis in tanta altitudine rerum explicandarum saepe est obscurior.

7. Accedit etiam aliud, quod est in eo diligenter animadvertendum, quod cum postremus omnium scriberet evangelium, neque pleraque eorum sibi in scribendo répetenda existimaret, quae fuissent a ceteris explicata atque narrata, ubi se ad suas proprias refert narrationes, multa in medio relinquit, transilitque saepenumero ad posteriora, omissis prioribus, ordinemque rerum praeterit et consecutionem temporum, ut nisi ea quae interposito tempore facta fuerunt ex aliis evangelistis nota sint, cogantur legentes interdum ambigere, atque haesitare. Itaque et ad hunc Nicodemi sermonem accedit multis rebus gestis Iesu Christi, multis ad populum dehortationibus, multis etiam signis et miraculis praetermissis; quorum in primis admiratione motus Nicodemus, cum intueretur in Christo divinam

illam potentiam et virtutem, quae est propria unius Dei, verbaque eius audisset, doctrinam non contempsisset, neque quod ceteri fere legis doctores, et scribae faciebant, idem ipse egisset, ut ex illis gestis et virtutibus Iesu Christi, ad invidiam potius atque obtrectationem, quam ad studium noscendae veritatis adducerentur, statuit se ad eum conferre, et ex eo discere quae esset voluntas, et quod consilium summi Dei. Considerabat enim non sine gravi causa omnipotentem Deum tanta in tempore illo potissimum suae voluntatis indicia per unum hominem Iesum ostendere Iudaeis et perferre instituisse. Porro ipse ex lege intelligebat restitutum iri aliquando regnum Israel; cumque qui esset auctor tanti muneris futurus promissum a Deo patribus antiquis meminerat; dubitabat autem num hic ille esset Christus; inque ea haesitatione animi varie distrahebatur: virtus Christi, et potestas, et actiones, et miracula, magnum nescio quid, atque divinum in eo ostendebant; paupertas vero, et humilitas hominis, et doctrinae, et praecepta ad omnem patientiam demissionemque animorum tendentia, longe abhorrere et regni nomine, et spe videbantur. Sed cum Christus de regno Dei multa saepe verba faceret, ipse regnum terrenum diu ante in animo conceptum retineret, paratus accessit ad Iesum, ut et doceretur ab eo, et dirigeretur; neque eum magistri nomen, gravitasque deterruit, quin se submitteret meliori magistro et traderet; quod ceterorum plerique, qui illo honore et munere inter Iudaeos fungebantur, ambitione, malevolentiaque corrupti, ut ne facerent, ad omne potius scelus, et nefariam crudelitatem contra Iesum sunt compulsi. Nunc extendamus evangelii verba, et ad eam deinde interpretationem nostram ac-

commodemus. Est igitur in capite tertio Iohannis sic scriptum.

8. " Erat autem homo ex Pharisaeis Nicodemus no-
„ mine, princeps Iudaeorum; hic venit ad Iesum no-
„ ctu, et dixit ei: Rabbi, scimus quod a Deo venisti
„ magister; nemo enim haec signa potest facere, quae
„ tu facis, nisi sit Deus cum eo. „

Quod Pharisaei sint in Iudaeis, quasi magistri legis et interpretes, et qui in consiliis publicis intersunt, statumque veluti quemdam praeferunt optimatum, divisi a populo per eiusmodi dignitatem et separati, quae est illius vocabuli in sermone latino interpretatio, fastum et tumorem ipsa quoque indicans, vel mediocriter sacrarum rerum peritis est notum. Hi ritus legis et caerimonias exteriores tuentur, mores maiorum in cultu et mundicia corporum praecipue observant, mortuos credunt resurrecturos, angelos, et spiritus incorporeos suscipiunt, suntque in primis apud populum auctoritate et nomine sapientiae graves. His contraria factio est Sadducaeorum, qui legis item periti, neque exsurrectionem a mortuis, neque angelicas illas mentes, et spirituales naturas quicquam esse arbitrantur, quo etiam modo perimunt animae immortalitatem. Ac ex Sadducaeis quidem nemo uspiam legitur ad Christum fuisse conversus, ex Pharisaeis autem non pauci; nam et Paulus apostolus professione ac secta pharisaeus extitit. Tantum potest obstinata pravitas in haereticorum mentibus, ut caecato lumine animi, neque Spiritus sancti afflatum ullum, neque veritatis lucem accipiat! Princeps autem erat Nicodemus, hoc est ex principibus Iudaeorum (illud enim genus hominum primum in populo, et propter senatorii nominis dignitatem in honore omnibus erat) venit au-

tem ad Iesum noctu, tamquam reformidans si interdiu venisset, quid de suo istiusmodi adventu ad Iesum homines essent existimaturi; nam et collegarum suorum consensum intelligebat ferventem et concitatum adversus Christum, ob invidiam videlicet, et obtrectationem doctrinae atque auctoritatis, qua his in populo plus valere videbatur; et ipse pertimescebat, ne cum magister existeret ceterorum, si ad audiendum alium magistrum se conferret, amitteret nomen opinionemque magistri; quod tamen sic agere, et vereri lege corporea atque carnali, non admodum erat reprehendendum: ista enim bona, et istiusmodi honores appetere, ex illa lege, magnique aestimare concessum omnibus erat, dum ne propterea tamen aut falsi Dii colerentur, aut incommodum proximo iniuriaque afferretur. Postquam autem lex spiritus, si est illa appellanda lex, ac regnum Dei per Christum praedicatum, et mundo patefactum est, bona illa mundi, quae per se antea cum sola spectabantur, videbantur iure esse appetenda, eadem nunc collata cum caelestibus bonis, si moram his ullam aut impedimentum afferant, ut iudicentur illis pluris esse facienda, gravissimi criminis culpam non effugiunt. Itaque hic idem evangelista alio loco graviter eos accusat, qui cum crederent iam Christo, occulte tamen id agebant, tamquam gloriam apud homines illi alteri gloriae, cuius Deus unus spectator est, anteferendam putarent. Ipse quidem Nicodemus vitio adhuc omni carebat; nam neque temere amittere volebat ea, quae esse bona arbitrabatur, et maioris tamen magistri consiliis atque praeceptis docilem se praebere paratus erat. Itaque idem postea et Christum defendit in concilio, cum censuit neminem indicta causa nec inauditum debere

damnari, et sepulturam eiusdem Christi pio ac liberali officio prosecutus est: errabat in eo autem id communiter cum ceteris quod legem ad corpus et ad carneum sensum interpretabatur, nullamque alteram vitam, praeter hanc mortalem et terrenam cogitabat, ex quo ad accipiendos et intelligendos Domini sermones erat indoctior.

9. Venit ergo iste ad Iesum, et dixit ei: Rabbi, scimus quod a Deo venisti magister. Ac quod venerit a Deo, rationem statim subiungit: nemo enim potest facere haec signa quae tu facis, nisi sit Deus cum eo. Venisti ergo a Deo, inquit, ut nos doceas; hoc enim est illud quod dixit, venisti a Deo magister. Doceas autem quid? nempe quae sit voluntas Dei, quo nos pacto gerere debeamus, quandoquidem ab eo doctior nobis missus es. Hoc enim totum aut protulit, aut proferre voluit Nicodemus. Et quoniam de regno Dei plura Iesus verba in concione plebis fecerat, hoc erat potissimum, quod Nicodemo videbatur esse requirendum, quidnam esset, et quam ad rem valeret, hoc quod Iesus praedicabat regnum Dei. Non est autem tota interrogatio Nicodemi ab evangelista posita, vel brevitatis causa, cum satis ex reprehensione Christi illa comprehendatur, vel quia hoc etiam signo Christus illius confirmare admirationem voluit, ut non expectatis verbis interrogantis, cogitationi cordis statim responderet, quod non soli Nicodemo legitur fecisse. Ad hoc ergo regnum Dei intelligendum, quae sunt apta et accommodata respondet: amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Hic affirmandi modus saepe usurpatus a Iohanne evangelista magnam indicat asseverationem eius quod est dicendum: amen amen enim, vere est. Igitur Ie-

sus Nicodemo, vere dico tibi, inquit. In quo est animadvertendum non more eum loqui prophetarum, qui cum ordiebantur sermones Dei ad populum, sic praefari soliti erant, haec dicit Dominus, ut ostenderent non se, sed Deum esse illius praecepti auctorem. Iesus autem Christus Dei vivi filius, par parenti suo, et in maiestate, et in potentia, ego tibi dico, inquit. Et alibi, heus adolescens tibi dico surge. Et denique omnia miracula, quae patravit, pro potestate, et pro imperio legitur perpetrasse.

10. Nicodemo ergo cupienti cognoscere de regno Dei hoc primum respondet, non posse intelligi regnum Dei, nisi ab his, qui denuo nati sunt: quod verbum in graeco ambignum est, nam et *denuo*, quemadmodum nos convertimus significat, et *ex alto*. Haec nostra quidem per baptismum regeneratio ex alto, ac ex Deo ipso est. Sed non est, opinor, de verbis contendendum, cum praesertim Christus, cum Nicodemo non graece sed hebraice locutus sit. Sic ergo positum hoc verbum intelligamus, ut est a Nicodemo acceptum atque intellectum. Nisi quis igitur natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Regnum Dei est in caelo illud quidem quod in altera vita nobis propositum, in hac in qua nunc sumus vita sperare atque intelligere quadam ex parte possumus: nullum enim ingenium, nulla acies est nostrae mentis, quae eo possit aspirare aut contendere, neque oculus quispiam vidit, aut auris audivit, aut sensus aliquis accepit, quae preparavit Deus his qui diligunt eum. Sed alio etiam modo in terris regnum Dei est, cum dominatur Deus hominum studiis et voluntatibus, hoc est cum homines Dei gloriae et laudì inserviunt, illiusque voluntati sunt obtemperantes; in quo maxime Christi fides regnum

inter homines Dei conciliat; ipsa enim una facit, ut posthabito mundo et mundanis bonis, ad Deum, et ad divina bona fide ac spe, et summo amore contendamus. In hanc fere sententiam ponitur ab evangelistis regnum Dei, ubi illud inductum et nominatum est, et cum misit discipulos Dominus ad praedicandum annunciandumque paenitentiam peccatorum, quoniam appropinquaret regnum Dei; et cum item discipulis dixit, regnum Dei intra vos est. Paulus quoque: regnum Dei est iustitia, et pax, et charitas: et nos quotidie in dominica oratione, cum petimus a Deo ut adveniat ipsius regnum, non tam extremum illum diem iudicii, si accurate inspiciatur, quam regnum hoc Dei in virtute, et integritate, et pietate nostra, ut adveniat obsecramus.

11. Quo de regno etiam Christus hic loquitur. Nam cum Nicodemus voluntatem Dei magnifaciens, et cupiens illi se insinuare et tradere, speraret maxime per doctrinam Iesu Christi, quem ex operibus et miraculis verum interpretem divini nominis esse intelligebat, posse se assequi, ut cognosceret quid sibi esset faciendum, accessit, non de decem praeceptis legis, neque de observationibus caerimoniarum ex eo auditurus, vetera enim illa et pervulgata, et consignata litteris, et quotidiano usu iam contrita erant, sed novum illud, et antea inauditum, quod de regno Dei protulerat Christus cum intelligeret, laborabat, deque eo instrui a Domino et doceri requirebat. Cui Iesus, o Nicodeme, inquit, non est tam facilis ista doctrina, ut tu fortasse arbitraris; tuae nunc aures, cuiusmodi illae sunt, tua mens, tuum cor, capere atque aspicere quale sit: novus ipse homo fias, et alio quodam ex genere, atque ex eo quo nunc es oriundus renasca-

ris oportet, si vis comprehendere quod sit regnum Dei. Et quidem hoc dicebat iam docere incipiens, iam fundamenta iaciens caelestis disciplinae. Etenim re vera, quicumque ita ex carne natus est, ut semetipsum totum constituat in carne, ut in hac mortali vita bonum suum reponat, ut dolores corporis praecipue vitet, voluptates et commoda in primis consectetur, aut si quid aliquando referat ad laudem, et dignitatem, omnem honorem suum in opinionibus hominum, iudiciisque constituat, hic nequaquam potest videre regnum Dei, neque vim fidei in Deum per Christum Iesum idoneus est tenere: aliena enim et multum diversa, vel contraria potius, his mundi huius studiis et voluptatibus fides nobis Christi, quae ipsa regnum Dei est, praescribit, atque imperat. Ac lex quidem Moysis, huic carnali sapientiae, quatenus est in littera plurimum opitulata est; proponit enim illa iustitiam sectantibus, terrae possessionem, divitias, honores, liberos, familiam, neque hominem a mundanis cupiditatibus abstrahit; fides autem Christi alia nobis longe bona, alias spes, alios fines ostendit, atque offert, atque ut caelestem vitam apud Deum adipiscamur, huius mundanae vitae esse nos iubet contemptores, cuius nostrae professionis aditus primus, et sacramentum est baptismus. Nicodemus ergo, qui nullam alteram vitam, nullas invisibiles opes, nullum regnum caeleste adhuc cogitaret, totusque in terra, et in terrenis bonis inhaerebat, et quicquid legebat, sperabat, audiebat, ad hunc finem arbitrabatur referri, atque converti, ut iustitiam legis, et opera sectando, ipse incolumi et salute et fortuna esset, ad illud praecipuum documentum fidei, quo tollere crucem nostram, et sequi Christum iubemur, audiendum et comprehen-

dendum non erat idoneus, nisi prius in vitam aliam, quae non est carnis, sed spiritus, nova spirituali generatione productus esset. Verum ut erat ad huiusmodi praecepta rudis, ad crassum et terrestrem sensum omnia referens, sic Dominum respondendo interrogat, ut in eius responso nihil probare possis, praeter discendi cupiditatem.

12. " Dicit ad eum Nicodemus: quo modo potest „ homo nasci, cum sit senex? Numquid potest in al„ vum matris iterum ingredi, et nasci? „

Cernis ut omnia illa legis carnea erant et terrena? quod tamen non tam scripturae vitio, latebat enim sub ea spiritus, et aliquos interdum igniculos sui luminis iaciebat, quam eorum, qui illam ad corpus et ad terram prorsus interpretabantur, errore contingebat. Etsi non erat ille tum fortasse error; exceptis enim paucis ex prisco genere Iudaeorum, quos peculiari dono Deus per Spiritum sanctum instruebat et docebat, ceteri modo servarent legem, praeceptaque custodirent, et ab unius veri Dei cultu, ad falsos Deos non prolaberentur, in illis crassis cogitationibus terrenorum bonorum versari sinebantur, omniaque illis forte in bonam partem accipiebantur, quoad veniret Christus vera lux, quae non iam occulte, neque in paucis, sed in universo genere humano suum manifestum lumen effunderet. In ipso autem lumine novae vitae insistens Nicodemus, quamquam in pristina carnis vita iam consenuisset, multosque ex illa secum deferret rudes animi motus, incompositosque sermones, tamen quoniam bonam voluntatem afferebat, a Domino dignus qui erudiretur habetur.

13. Respondit Iesus: " amen amen dico tibi, nisi „ quis natus sit ex aqua et spiritu, non potest ingre-

„ di in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro „ est; et quod natum ex spiritu, spiritus est. „

Iam docere incipit apertius, iam patefacere occulta novi mysterii, ut Nicodemo satisfaciat, quem cupientem discere, libenter instruebat. Quicumque enim est cupidus doceri vias Domini rectas, non deest illi monitor et demonstrator Deus. Novam igitur generationem, quam dixerat necessariam ad videndum regnum Dei, non esse istam confirmat quae est nasci ex utero matris, et in diei lucem visibilem hanc produci; eam enim iam nactus fuerat Nicodemus, neque ex illa tamen videre Dei regnum poterat. Alia igitur sit oportet generationis ratio, alius modus; nam cum regnum Dei corporeum non sit, et cum a terra longissime distet, haec quae nos in terram proiicit carnalis generatio, ab intuendo regno Dei nos maxime avertit, nedum ut ad illud aspiciendum nos convertat. Sed cum corpore attolli in caelum nequeamus, habemus tamen partem in nobis, qua erigi possumus, spiritum mentis nostrae videlicet; sed qui se ipse tamen per se erigere non possit, nisi a Spiritu sit sancto sublevatus et adiutus. Unde enim ipse ex se ipso nitatur? aut quo se conferat? qui circumfusus obrutusque sit mundana omni hac rerum varietate, qui quo se cumque vertat invitamenta et illecebras terrae sentit, nec ab illis potest semetipsum evolvere atque explicare.

14. Nam si obiiciatur, eos qui philosophiae, et investigationi rerum divinarum dederunt operam, semetipsos erexisse, et in caelum mente et cogitatione ascendisse, nos respondeamus, ut ut spiritum illi mentis suae in caelum extulerint, ad mundana tamen semper conversos fuisse: contulerunt enim cognitionem et scientiam eiusmodi, aut ad voluptatem animi dumta-

xat, aut ad studium adipiscendae laudis, non autem in caelo, et in Deo, ut in suo fine et proprio bono, spes suas posuerunt, neque spiraverunt ea quae intellexere. Est enim huius verbi ista vis, ut spirare, sit habere cupiditatem quamdam eius assequendi, quod cognoscas; absque autem huiuscemodi spiritu, possit esse cognitio. Itaque philosophi illi, qui rerum causas pervestigaverunt, cum ex mundo praemium quaererent, nequaquam spirasse ea quae intelligebant sunt existimandi, quandoquidem spirare est consilium inire, et studium acuere eius potiundi, quod appetas; ut cum spirare ille regnum dicitur, qui affectat; et spirare caedem, qui inimicis suis exitium machinatur. In hanc sententiam spiritus et spiritualis homo accipitur in scriptura, qui spirat ea quae Dei sunt, hoc est, qui cognoscit ea et appetit; vel eo etiam proprius et elegantius, quod qui de mundo sunt, spirare etiam ea dicuntur, quae sunt mundi, terrena optata videlicet, et a natura spiritus longe abhorrentia. Spiritus vero in sacris litteris ad ea sola bona contendit, quae sibi cognata sunt, spiritualia item ipsa, et incorporea, idcircoque a sensibus, et praesentibus terrae bonis remotissima, ad quae fide, et spe sola in hac vita aspiramus. Verum, ut institueram dicere, spiritus huiusmodi noster, ut ad bona potissimum invisibilia aspiret, sine spiritu Dei nullo modo potest assequi. Qui enim se non implicitum modo atque immersum in cupiditatibus mundanis, verum etiam alias cupiditates et alia bona praeter corporea ista et terrena ignorantem, eripiat ex his atque extrahat, nisi Spiritu sancto intus animum afflante, et notionem Dei amoremque insinuante, studio ita feratur ad non visa optanda bona, ut haec visibilia repudiet, atque contemnat?

15. Quod autem iste spiritus ex Deo sit, qui sic nos instruit et permonet, illud certissimo est argumento, quod cum amorem in nobis accendat cum Deo nos coniungendi, est enim amor coniunctionis appetitio, ex eo ipso effluere ad quem nos attrahit est intelligendus. Ac ut spiritum mundi ille habet, qui ad mundum studio animi est propensus, quoniam spiritus ille est ex mundo, et ex eo nobis ingeneratur ac innascitur, sic qui vocat nos ad Deum et allicit spiritus, ex Deo ipse effluit, et cum Deo est Deus, cuius divina admirabilisque potentia in eo maxime elucet, quod homines natos carni atque mundo, suumque genus et patriam quasi suam in terra constituentes, quemadmodum in veteri figura facit Abraham relinquere terram et cognationem suam, atque alias spes longinquiores sequi docet, atque hortatur. Quo etiam argumento Paullus apostolus usus est ad probandum et demonstrandum, quod spei nostrae nos, qua Deo confidimus, non pudebit; quoniam cum amor Dei sit effusus in cordibus nostris, fit id per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, qui spiritus arrabo nobis certus sit futurae gloriae. Atque hic spiritus cum a mundo, aut a carne, cum ab hac terrena et mortali vita in aliam multo praestantiorem et diviniorem vitam, alias spes, alia bona, alia vivendi consilia nos vocet, novam quamdam necessario nobis affert generationem, ut non amplius ex carne nati, in carneque viventes, sed ex spiritu geniti, ad spiritumque nos accommodantes, et videre, et appetere, et potiri regnum Dei possimus. Hinc igitur Iesus Nicodemum attollere paulatim in hanc spiritualis novae generationis notitiam volens, ut ea cognita prius ac percepta, rationem deinde et mysterium sui in mundum adventus accipere ille melius posset;

nisi quis natus sit ex aqua et spiritu, inquit, non potest ingredi in regnum Dei. Supra videre dixerat, quod nunc dicit ingredi illud, ut ostendat idcirco a nobis quaeri cognitionem regni Dei, ut potiamur, neque in sola eius intelligentia insistamus. Etsi enim cum in caelo erimus, unum erit atque idem frui et intelligere, quam in sententiam dictum est ab eodem Iohanne, quod cognoscere Deum, et quem is misit Iesum Christum, vita est aeterna, tamen in hoc mundo potest esse divisio, vix illa quidem, neque umquam ita disiuncta, ut non magnam partem ad bene vivendum conferat Christi Deique cognitio, verumtamen aliqua interdum ut sit, neque in omnibus vita cum cognitione consentiat; in quo tamen paenitentiae, et nos obiurganti conscientiae est locus.

16. Ac quod ex spiritu quidem de integro oporteat nasci eos qui noscere velint, atque ingredi in regnum Dei, iam manifestum esse arbitror; ex aqua vero ut renascatur, et quid afferat ad regenerationem huius elementi opportunitas, aliqua etiam dicenda a nobis sunt; quorum illud praecipuum atque primum, quod sic est a domino nostro Iesu Christo constitutum atque decretum: quae vero sic ab eo statuta sanctaque, ea sunt a nobis sine mora suscipienda, non cum scrupulo et cum haesitatione disceptanda. Et tamen quod pie et venerabunde facere nobis liceat, atque ut cupidis discendi mentibus satisfaciamus, dicamus dominum Iesum Christum constituisse primum fidei nostrae sacramentum eiusmodi, ut corde et ore Deo nos dedamus, quorum in altero est iustitia, veritas enim sacramenti in ipso corde est; in altero salus, quoniam Deum confiteri ore non erubescimus. Ideoque a Paulo dictum, corde credi ad iustitiam, ore

autem confessionem fieri ad salutem; quoniam omnis qui credit in Deum, non confundetur, id est non verebitur confiteri verbis id quod sentit in animo. Necessaria primum igitur cordis est credulitas: qui enim crediderit, inquit Dominus, et baptizatus fuerit, hic salvus erit. Deinde oris pronunciatio, qua quis in Deum, et in Iesum Christum, Spiritumque Dei sanctum profiteatur se credere, idque vel suis, vel parentum, et propinquorum suorum verbis. Quoniam autem nemo dedere se plane potest, nisi idem diabolum et pompas eius renunciet, hoc est nisi mundo et mundanis amoribus repudium mittat, quod iis diabolus, qui huius mundi princeps a Domino saepe dicitur, nos abducat captivos, atque illaqueatos teneat; idcirco et in baptismo inducta est a maioribus nostris huius renunciationis mentio. Porro cum vera mundi renunciatio sit, commori velle Christo, et carnem peccati nostram una cum illo cruci affigere, quod est mori peccatis; ille enim sublatus in crucem, et propterea mortuus est, ut suam illam mortem in nos omnes transmitteret, nosque cum eo una qua peccatores sumus moreremur, qua vero mundati illa morte et purgati essemus in novam iustitiae et integritatis vitam, cum eo item una resurgeremus; suscepta est in baptismo huius etiam mortis, exsurrectionisque similitudo; ter enim in aquam illam immergimur, terque emergimur, ut consepulti Christo, quemadmodum Paulus ait, triduum illud, et cum eodem e sepulcro egressi novi homines consistamus; quorum alterum mortem nostram ad peccata, alterum ad iustitiam novam vitam repraesentat. Atque in hac imagine et simulacro mortis et resurrectionis Iesu Christi, quam in baptismo imitamur, idcirco aqua adhibetur, sordes enim terrenae et labes

corporum potissimum eluuntur aqua: nihil autem magis in baptismo quaerimus, quam mundari et piari a terrenis maculis iis, quae animum inficiunt, ut nitidi coram Deo, mundique adsimus.

17. Illud quoque in aqua spectatum, animadversumque est, quod facilis est emersus ex illa, neque tenax ipsa est illorum, quae intra se acceperit, quod secus cernitur in terra. Nobis igitur sepulturam Christi illa immersione in aquam imitantibus; indicat ipsa elementi natura mortem nostram eiusmodi esse, ut ab illa facilis reditus in vitam futurus sit. Cumque in hoc mundo corpore constituti simus, necesseque habeamus contrahere multa cum eo et negociari, praescribit nobis in baptismo aquae liquiditas, ut haec mundana omnia fluxa existimemus, veluti aquam, eaque non secus ac si essent aqua, ubi Deus nos vocaverit, fidesque et misericordia et veritas postulaverit a nobis, et ab animo menteque nostra excutiamus. Sed ut teneamus illud quod primum fuit dictum, in hoc sacramento adhiberi aquam, quia a Christo sic praeceptum est, quod et Iohannes baptista ante Christum usurpavit, et illum baptismum paenitentiae appellavit, ex quo indicatur aquam visibili virtute abluendi et extergendi, indicare virtutem interioris paenitentiae, qua peccata abluuntur, et in baptismo Christi dari aquam repudio et reiectioni mundi, spiritum autem Dei et credendi fidem ad vitam in caelo beatam pertinere; repudietur enim mundus primo oportet, ut caelum, ut caelestis vita a nobis acquiratur. Ab ipso certe Christo sic traditum, et a maioribus susceptum hoc baptizandi sacramentum est, ut tota illius vis et virtus, ex invisibili spiritu, et visibili aqua constituatur. Hoc ergo baptismo, qui renati sunt, ex spiritu nati, et spi-

rituales existunt; sicut qui ex utero materno in lucem prodeunt, ex carne nascuntur, et carnales ipsi sunt, nisi nova regeneratione in spiritum sint conversi. Quod enim, inquit, ex carne est natum, caro est; et quod natum ex spiritu, spiritus est.

18. Atque ut conceptam iam animo Nicodemi ex responsis suis admirationem excutiat Christus, illumque uberius instruat ac erudiat, prosequitur et ait: " ne mireris quod dixi tibi, quod oportet vos nasci „ denuo. Spiritus ubi vult spirat, et vocem eius au- „ dis, sed non scis unde venit, et quo vadit. Sic est „ omnis natus ex spiritu. „ Astabat stupidus, et credens quidem Domino, illiusque dictis et auctoritati fidem tribuens, sed parum adhuc intelligens, quid ille sibi vellet, Nicodemus: cum Dominus illius haesitationi subvenit, et ne mireris, inquit, Nicodeme, de eo quod dixi tibi, quod oportet vos nasci denuo: non ego loquor de nativitate corporis; non enim fas est corpus iterum nasci; semel fit ista corporis generatio, eaque repeti amplius non potest; sed de spiritu loquor, cui facile est iterum, ex alio patre nasci: ipse enim spiritus ubi vult spirat, ut qui solutus et liber nullis corporeis ponderibus invitus detinetur. Etsi enim nunc corpori consentiens, et cum eius studiis voluntatibusque coniunctus, simul cum eo patitur se ex terreno patre ortum esse, dum extra mundum hunc suas voluntates proprias et sua studia non educit, sed se cum corpore una in illis agitat atque versat, tamen si velit, si statuat, si sic decernat, alio potest se vertere, et quo libeat spirare. Non est ergo illi difficile quaerere alium sibi, et quidem multo praestantiorem, quam iste mundus sit patrem: ex Deo enim denuo oriri, et patrem illum suum agnoscere, seque illi simi-

lem formare et constituere ipse potest, omnemque hereditatis et bonorum suorum caelestium spem in illo uno ponere et collocare. Ego vero cum haec tibi loquor, profero vocem non corporis sed spiritus; non enim a corpore, nec a meditationibus corporeis tales sententiae, atque huiuscemodi argumenta proficiscuntur; non sunt dicta mea carnalia, sed spiritualia. Tu vero cum vocem spiritus me pronunciante audias, nescis tamen adhuc unde movear ad dicendum, et quem ad finem velim intendere; quod ideo evenit, quia nullam generationem adhuc nisi corporis sapis: quod si ex spiritu institueris renasci, quemadmodum spiritus ipse sui arbitrii est, et quocumque vult libere ac facile spirat, ita et quisquis ex spiritu natus est, solutam habet spirandi qua libeat facultatem. Namque in hoc loco, quod spiritus ventus intelligendus sit, quod graeci doctores fere omnes tenuerunt, durius mihi videtur, quam ut ad animum meum possit se accommodare. Melius Augustinus, qui Spiritum hic sanctum intelligi voluit, qui certe unus maxime et liberrime quacumque vult spirat.

19. Sed nos verba ipsa loquentis Iesu, et docendi ac praecipiendi rationem considerantes, de spiritu nostro potius intelligimus, qui tamen sine ope et societate Spiritus sancti ad Deum se erigere, et se illi dedere, novumque eum sibi asciscere patrem non potest. Nam si de Spiritu ipso sancto solo et separatim sit mentio, quid adiuvat Nicodemum ista propositio? quae neque ab eo negaretur, et esset omnibus Iudaeis notissima, qui in prophetis saepe legerant spiritum Dei, et praevidentem quaecumque futura essent, et quae vellet omnia facillime efficientem. Illud erat Nicodemo ignoratum atque novum, quod edendi rursus in

novum genus essemus, et a patre Deo in filios adoptandi, quod per spiritum consequi, et non per corpus possumus; est enim nobis liberum spirituali consilio atque decreto, Deum patrem nobis asciscere, et nosmetipsos penitus ad illius bonitatem iustitiamque conformare, ut obediamus illi, efficiamurque similes, quandoquidem illi vere filii sunt, qui patrem suum non natura tantum, verum etiam moribus studiisque et imitantur et referunt; etsi hoc agere, ut diximus, sine auxilio et virtute Spiritus sancti nequeamus. Si ergo dimissis cogitationibus corporis, per quas spiritus noster versatur in mundo, et tamquam in corporeo carcere includitur, extollere nos e mundo, atque ipso per se nisi spiritu ad novum hoc genus, et novam ex Deo nativitatem intuendam voluerimus, non audiemus solum vocem spiritus, sed totum illius consilium, rationemque percipiemus, ipsumque intelligemus plane fidei et virtutis Christi mysterium; quod nondum poterat Nicodemus, non enim in hanc novam adhuc generationem pervenerat.

20. Atque ut intelligas nostrum hic exponi spiritum, qui libere spiret ubi vult, audi apostolum ad Corinthios scribentem, quid de spiritu ipso et de spirituali homine dicat: spiritus, inquit, omnia scrutatur etiam profunda Dei; atque ut nemo novit ea quae sunt hominis nisi spiritus hominis, qui est in eo, sic et ea quae sunt Dei, nemo novit nisi spiritus Dei. Nos vero non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui est ex Deo, ut intelligamus, quae a Deo nobis nata sint, quae et loquimur, non in docilibus humanae sapientiae verbis, sed in docilibus Spiritus sancti, spiritualibus spiritualia cognoscentes. Animalis porro homo non accipit ea quae spiritus Dei sunt: stultitia enim

illi sunt, neque ea potest nosse, quoniam spiritualiter dignoscuntur; spiritualis autem homo, dignoscit quidem omnia, ipse vero a nemine dignoscitur. Ex quibus verbis perspicuum fit, spiritum hominis, vi Spiritus sancti sublatum atque adiutum, solum intelligere consilium Dei; solum dico, hoc est a corporis meditationibus divulsum atque abiunctum. Et simul hic ostenditur, quomodo animalis homo, hoc est sensu et carne vivens, non percipit ea quae spiritus Dei sunt; non enim sensu, neque appetitu carnis, sed solo spiritu, spiritualia percipiuntur: spiritualis vero et percipit et discernit omnia, hoc est, et spiritualia, et item carnalia; quem in sensum hic dictum est, spiritum ubi velit spirare.

21. Respondit Nicodemus, et dixit ei: " quomodo „ possunt haec fieri? „ Iam incipit credere Nicodemus aliam esse vitam, aliam generationem hominum ad potiundum regnum Dei necessariam, atque a pristina sua admiratione tantae novitatis dimotus nondum, inquirit et percontatur quo pacto possint ista fieri. Non enim diffidentis, neque Christo non credentis, sed discere cupientis verba sunt ista. Itaque et fit dignus totum adventus Christus, et salutis nostrae mysterium, ipso explicante Iesu, cognoscere. Respondit Iesus, et dixit ei: " tu es magister Israëlis, et haec non nosti? Amen „ amen dico tibi, quoniam quod novimus loquimur, „ et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum „ non accipitis. Si terrena dixi vobis, et non credidistis, quomodo si dicam caelestia, credetis? Et nemo ascendit in caelum, nisi qui e caelo descendit, „ filius hominis, qui est in caelo. „ Haec responsio Christi ad Nicodemum, ad cunctum ordinem Pharisaeorum et scribarum in uno homine facta est, quate-

nus habet conquestionem quandam, quod sibi de Deo patre suo, et de sua ab illo missione in mundum disserenti non fuisset ab illis creditum, cum tamen praeter se alios quoque testes huius rei ac veritatis illis exhibuisset. Etenim ubi ad baptismum Iohannis accessit Christus, cum vox illa patris e caelo filium suum testificantis a pluribus audita est; siquidem filium hunc meum audite, pater dixit; tum autem Iohannes, qui habebat prophetae et sancti viri inter Iudaeos opinionem, de eadem re saepius pluribus fuerat testatus, ipsiusque testimonium in cognitionem hominum manarat, ut non possent Pharisaei dissimulare se scire. Nam et ipse Christus eadem haec illis in memoriam aliquotiens docendo loquendoque redegerat. Quam ob rem dolens sibi ab illis non esse fidem habitam, et illorum duritiam contumaciamque aegre ferens, neque contumaciam solum, sed malevolentiam etiam, summamque iniquitatem, cum Nicodemo conqueritur, tamquam personam totius ordinis deferente, qui etsi ipse docilem nunc demum Christo, credulumque se praebebat, fuerat tamen aliquamdiu in eadem, qua ceteri opinione constitutus, neque propter priora testimonia, sed propter virtutes Christi operationesque divinas, ad se illi submittendum compulsus fuerat.

22. Est autem iste humanus fere mos, ut si quempiam adversarium habuimus, et si cum aliquo simultates gessimus, ubi ad reditum in gratiam et reconciliationem ventum sit, de praeteritis rebus nonnihil conqueramur. Hoc etiam magis, si is quem ex adversario in gratiam accepimus, habeat socios pristini sui odii adversus nos complures, qui nequaquam adhuc eandem appetant reconciliationem: tunc enim studiosius cum illo expromimus sollicitudinem animi nos-

tram, et adversariorum iniuriam commemoramus, loquimurque cum eo, tamquam ipse etiam nunc unus de illis sit, communemque expostulationem ad eum unum proferimus, quasi innuentes testem illum esse nos velle et nostrae aequitatis, et adversariorum pertinaciae; quo facto, exhausto dolore animi, ad complexus tum demum, et ad familiaria colloquia amicaque convertimur. Hunc morem Christus, ut qui homo etiam esset, nihilque humanum, quod ad curam aliorum salutis pertineret ab se et a natura sua alienum esse duceret, cum Nicodemo tum tenuit; quaerentique illi et sciscitanti, quomodo ex spiritu possit homo nasci, quo adipiscatur regnum Dei, levem illam primo obiurgationem proponit, quod cum esset Israëlis magister, non deberet ista non nosse; cuius tota reprehensionis vis in illis verbis est posita, quod esset magister Israëlis; quasi gentium si foret magister, populique Deum verum nullo pacto intelligentis rectionem gereret, non esset hoc illi tantopere obiiciendum: cum vero sit magister populi Dei, atque eius populi, quem Deus saepenumero filium suum, et quidem primogenitum appellavisset, quem unum omnium in cultu sui retinuisset, cui notionem sui praebuisset, cumque ipsa nominis voce Israël sit visio Dei, aut ut nominum hebraicorum varia semper et anceps est interpretatio, rectus Dei; videre porro Deum et rectum in illo esse, nisi per spiritum et spiritualiter, contingere nemini possit; iure arguuntur in uno Nicodemo doctores populi Israël, qui cum nihil spirituale saperent, neque rectum, sed bona omnia terrena cum populo simul existimarent, auderentque tamen nihilominus se magistros ceterorum, doctoresque profiteri, quos caecos ipsos, ducesque caecorum alibi appellat Dominus.

23. Ergo ad Nicodemum Christus, cum illo etiam nunc, tamquam cum cuncto ordine loquens, in communi adhuc adversus omnes permanens querimonia, tu es magister inquit Israëlis, et haec non nosti? Quasi ita dicat: sola spiritualia sunt, quae magistri nomen atque honorem promerentur, quorum in primis peritus esse debet is, qui docere instituat Dei populum, multitudinemque ad carnem et ad corpus procumbentem, ab illis crassis lutulentisque curis ad Deum et ad spiritum habeat revocare, quando in his solis datur vere sapere. Quod si vos, o Pharisaei, hoc magisterio ad eum finem utimini, ut populum, quem docetis, ipsi quaestui habeatis, honoremque vobis ex illo et emolumenta acquiratis, nonne sapientia istiusmodi vestra, maior multo et gravior fit ignorantia? Quos enim terrena ex faece extollere eripereque debetis, altius ipsi, quam illi, in terra vosmetipsos infigitis, et a spiritu longius Deoque disceditis. Suscipite ergo tum magistrorum auctoritatem atque nomen, cum spiritualium ceteris bonorum et eius intelligentiae, quae ad spiritum pertinet, eritis auctores: interea hac autem appellatione abstinete, quoad spiritualia et divina perceperitis; quae qui non cogitat neque scit, non est idoneus Israëlis magister. Atque haec Domini brevis compressaque iurgatio, ad reprehensionem quidem prolata est cunctorum, qui in populo Israël falsa magistrorum appellatione se pendebant; Nicodemo vero valet ad eam rem, ut ipse cum intelligat videre Christum arcam cordium, et illas occultas fraudes et ignorantias, quas illi externa specie bonorum doctorumque virorum ad populum praetendebant, tenere atque comprehendere, fiat verae doctrinae et spiritualis amicior.

24. Volens autem ei Christus discendi cupido caeleste sui adventus consilium aperire, nihilominus a querimonia incipit, et expostulationem illam profert, quod sibi tantis testibus munito, non fuerit tamen creditum. Ad Nicodemum vero, tamquam ad Pharisaeos omnes, sic loquitur: amen amen dico tibi, quoniam quod novimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis. Hic numero plurima in utraque persona loquendi modus satis indicat; neque testem sese eorum, quae credenda erant solum dicere Christum, sed secum una patris sui vocem, et testimonium Iohannis advocare; et non ad unum Nicodemum, sed ad cunctum Pharisaeorum ordinem hanc orationem esse prolatam. Sic igitur ait, quod novimus loquimur, et quod vidimus testamur. At qui sunt qui testantur? Ego, inquit; namque et ipse suum Christus de se ferre solebat testimonium; ut alio loco, si testimonium perhibeo de me, ait, testimonium meum verum est; et mecum meus pater, qui vocem caelitus emisit, meque testatus est filium esse suum, et ut vos mihi auscultaretis vos monuit. Ipseque item Iohannes, qui inter vos saepius, et de ista voce, et de descensu Spiritus columbae forma, mansioneque supra me, deque verbo Dei ad se facto, quod ego sum filius Dei, qui baptizo in Spiritu sancto, testificatus est, et palam pronunciavit. Si ergo, inquam, ista, quae nota compertaque sunt, quae sensibus oculisque percepta, quae tot testibus firmata, visaque in terris, atque mihi gesta; hoc enim illud est, quod ipse vocat terrena, quasi acta in terra atque patrata; non credidistis, neque in iis testimonium accipitis nostrum; si dixero vobis caelestia, id est, quae nondum in terris promulgata sunt, quae habent secretum adhuc patris mei con-

silium de mei adventus ratione causaque, videlicet de modo et de genere vitae meae atque mortis, de mysteriis fidei, de redemptione omnium gentium, de spirituali regno, de praemio vitae aeternae, haec enim nondum ad aures et notionem hominum permanarant, inopinataque etiam nunc erant et insperata, neque ea tamen nisi post perfectum mortis Christi resurrectionisque mysterium, postque ascensum illius in caelum, et deinde Spiritus sancti in discipulos missionem, cuiquam plane percepta cognitaque fuerunt. Si ergo dixero vobis caelestia, inquit, vos qui illa in terris gesta, pluribusque consciis et testibus notata et confirmata non credidistis, quomodo haec credetis? Cum praesertim horum, quae in caelo decreta et cognita tantum sunt, ego solus testis sim. Hoc enim est quod sequitur: et nemo ascendit in caelum, nisi qui e caelo descendit, filius hominis, qui est in caelo. Haec caelestia, inquit, ego solus vobis testificari possum, qui in caelum solus ascendo, illincque descendi, et in caelo nihilominus semper sum, omnium patris mei consiliorum non solum conscius, verum etiam particeps. Quod si eidem mihi, et multis praeterea testibus, quae in terris facta sunt palamque perspecta et cognita non credidistis, soli nunc ea quae sunt in caelo occulta ceteris et incognita, pro testimonio proferenti quemadmodum credetis? Atque haec quidem horum verborum est sententia.

25. Quo pacto autem Iesus Christus filius Dei, qui verbum est patris, cum pater semper sit, et quo tempore descendit in terram, in caelo tamen nihilominus manserit, neque inde unquam discedat, et notum esse arbitror, neque in hoc loco curiosius est explanandum, nisi ut uno tantum corporeo exemplo a nobis

id declaretur. Sicut enim hominis intestina cogitatio, foras voce prolata, ad aures hominum accedit, neque tamen ab ea mente, unde primum est profecta digreditur, sic Christus filius Dei e gremio patris missus in mundum, cum eodem patre semper nihilominus coniunctus est. Nam quod filium hominis se nominat, ab ea parte totum, quae est inferior, datum id auribus Nicodemi, ad distinguendam divinitatem ab humanitate, etiam nunc rudis et id tantum esse existimantis, quod oculis intueretur, in ipsisque primis novae doctrinae initiis decernere de re tota et iudicare nondum valentis. Porro ex his verbis Christus non solum testimonii sui vim confirmat, fidemque sibi astruit eorum quae est dicturus, quando idem ipse ea commemoraturus est, cui tot et tanta data sunt caelitus ex voce patris et ab Iohanne et turbis illis quae interfuerant audierantque, testimonia.

26. Sed mysterium quoque sui adventus ad homines incipit declarare. Est enim principium totius mysterii quod ipse a patre Deo in terram missus est. Quamobrem autem missus sequentia verba iam ostendunt. " Et sicut Moyses sustulit serpentem in solitu-
„ dine, sic extolli oportet filium hominis, ut omnis
„ credens in eum ne pereat, sed habeat vitam aeter-
„ nam. Sic enim amavit Deus mundum, ut filium suum
„ unigenitum daret, ut omnis credens in eum ne pe-
„ reat, sed habeat vitam aeternam. „ Hoc contextu orationis et missum esse filium in mundum a patre, et quam ob rem missus sit, et quae ratio patrem ad eum mittendum moverit, indicatur. Missus enim est, in crucem ut tolleretur, inquit, atque ex illo edito atque sublimi ligno pietatem in omnem mundum et veram in Deum fidem, studiumque novae acquirendae

salutis ac divinitatis effunderet. At quo pacto hoc indicatur? Quia iam ante, inquit, a Moyse, et in solitudine in illo angue aeneo, qui publice in sublime erectus spectandum se filiis Israël exhibebat, in seque intuentibus iis, qui ab anguibus ignitis morsi fuerant, salutem continuo et vitam conservabat, praemonstrata est et designata haec filii Dei in lignum crucis sublatio, et eorum qui fidem suam in pendentem illum contulerint, a diabolo, et morte, et a veneno mortis diabolique sanatio. Est enim notum ex libro numerorum, cum propter obtrectationem in solitudine populi Israël adversus Deum, angues igniti in illos fuissent immissi, qui morsibus mortem afferrent, et iam complures peste illa interirent, admonitu Dei Moysem anguem aeneum constituisse, erecto in trunco pendentem, in quem qui intuebantur ab anguibus illis sauciati, salutem statim adipiscebantur; quae fuit figura mortis Christi, et eius, quae ex morte illa redundatura erat in omnes, qui morsibus diaboli vulnerati essent, virtutis ac sanitatis evidens ac manifesta praenotatio: quam idcirco Dominus Nicodemo proposuit, ut ex eis ipsis scripturis, quibus ille fidem atque auctoritatem maximam iam tribuebat, nunc erudiretur ac institueretur, ut novum illi atque incredibile videretur de cruce et morte Iesu Christi filii sui, Dei patris aeterni et omnipotentis consilium. Anguem quidem aeneum illum dominus Iesus multa similitudine retulit: ut enim ille habens anguis effigiem, venenum tamen non habebat, sic neque Christus in hominis forma peccatum: atque ut ille Iudaeis adversus angues fuit subsidio, sic in Christo mors hominibus adversus mortem est opitulata: in illum saucii qui intuebantur, venenum statim reiiciebant, in Christum Iesum mortui qui credunt, hoc est

qui fidei suae in illum oculos convertunt, ab omni repente liberi peccati veneno restituuntur. Sed in angue adumbratio ipsa et figura, vitam vulneratis fragilem et cito interituram ad aliquantum tempus prorogavit, in Christo res et veritas dat nobis sempiternam. Missus ergo Christus a patre in mundum, et missus ut crucifigeretur; crucifigeretur autem ob eam rem, ut quisquis in illum et mortem eius credidisset, hoc est qui fiduciam suae salutis in Christo, et in cruce Christi morteque posuisset, is a morte et ab auctore mortis peccato vindicaretur.

27. Verum ipse Deus pater, cur misit filium suum? cur passus est in illo tale exemplum mortis crucisque constitui? Quia mundum amavit, inquit; usque adeo autem amavit, ut filii sui unigeniti, et sanguinis eius, qui ex filio fundendus esset, hominum saluti fieret largitor; quam salutem intelligebat, in hac una fide, qua in filium suum et in cruce filii creditur, repraesentari humano generi, et dari posse. " Non enim misit „ Deus filium suum, ut iudicet mundum, sed ut servetur mundus per ipsum; qui credit in ipsum non „ iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus est, „ quoniam non credidit in nomen unigeniti filii Dei. „ Mentione facta iam filii Dei, et eius in hunc mundum a Deo missionis, quam ipsi etiam Iudaei temporibus ultimis futuram expectabant, spemque terreni regni recuperandi, ac perpetuo deinde a suo genere possidendi, in illo adventu sui Messiae repositam habebant, ne hoc Nicodemus tempus esse illud, et spem communem Iudaeorum de Messiae adventu iam ad exitum deductam esse arbitraretur, occurrit Christus et antevenit, et ab huius illum errore opinionis removet; missumque se a Deo nunc praedicat, non ut iudicet

mundum, sed ut salvum faciat. Erat autem expectatio Iudaeorum eiusmodi, ut venturum quandoque crederent Messiam, qui graece est Christus, facturum iudicium de gentibus, illasque condemnaturum, quod Israël populum Dei in honore maxime et in amore non habuissent. Porro autem populum ipsum Israël, ex omnibus mundi oris et regionibus dispersum iam ante inter gentes in patriam reducturum, regnumque Iudaeae et Hierusalem illi restituturum, quod postea perpetua pace tutum ac tranquillum futurum semper esset, contusis illo divino iudicio fractisque gentibus, et ad timorem Dei, honoremque iudaici populi adductis. De quo futuro gentium universo iudicio, dignitateque populi israëlitici augenda et amplificanda, cum omnes quidem prophetae multa annunciant atque praedicant, tum praecipue in psalmis David pluribus locis cecinit.

28. Atque ut hic posterior Christi adventus crebris et claris vatum praedictionibus celebratus est, sic primus ille, quo venit in mundum, non condemnandi, sed redimendi generis humani causa, quamquam et ipse testimoniis plurimis annunciatus et proditus, non tamen usque eo dilucidam et evidentem habuit proclamationem; non enim sic plane et penitus vatibus illis a Deo patefactus est; sed cum per partes et membra ab illis indicaretur, in universum vero tota vis mysterii non solum prophetas, verum etiam angelos, propter magnitudinem sui novitatemque, et altitudinem caelestis consilii aeternis ante temporibus, ut Paulus inquit, latuisset, quae de hoc primo accessu Christi ad nos a prophetis praedicta aut in figuris anticipata fuerunt, rerum post eventu, et divinis miraculorum in Christo virtutibus declarari etiam magis explanarique debuerunt; sicut et omnibus suis dictis

factisque semper fecit Christus, et nunc Nicodemo ea incipit aperire atque ostendere: non enim, inquit, mea a Deo missio in praesentia ea est, qua mundus iudicandus sit, id est ut quod vos expectatis atque optatis, gentes contundam et puniam, vobisque carnali semini Abrahae terrenum regnum restituam; sed idcirco veni, ut conservem etiam gentes, hae enim mundi nomine significatae sunt. Quod quidem auditu novum iudaeo homini vel in primis accidebat; nusquam enim arbitrabantur Iudaei gentes cum Deo in amicitiam et gratiam esse venturas, neque spiritualem uspiam Israël, qui ex fide Abrahae oriundus esset, sed carnalem tantum, et corporeo ex semine genitum agnoscebant. Veni autem, inquit, et missus sum, ut hoc meo primum adventu mundum salvum faciam. Verum quaenam ista salus? Ut credatur, inquit, in filium Dei. Qui enim credit in eum non iudicatur, qui autem non credidit iam iudicatus est, iudicatus inquam hoc ipso nomine quod non credidit in nomen unigeni filii Dei; ut hoc loco iudicari et iudicatum esse, pro damnari et damnatum esse accipiatur; in quem sensum tamen huius verbi vis, et Iohanni et Paulo est usitata. Sed quod iam iudicatus sit, qui non credidit in nomen unigeni filii Dei, eo quod in hac fide in unum Christum nostra omnino salus posita sit, hoc congruit cum aliis evangelii locis, veluti cum illo, quâ Dominus confirmat se ostium esse, per quod introëatur in ovile patris; per quod ostium qui non intret, sed aliunde conetur introire, is fur sit et latro. Et rursus alio loco: ego sum via, inquit, et sum ego vitis, vosque palmites, et sine me nil potestis facere. Et quod in actis scriptura inquit, unum esse hoc Christi nomen sub caelo in quo homines salvi fiant.

29. Habet autem locutio ista nonnullam difficultatem, cur dicamur credere in Christum potius, quam Christo; quam antequam enodemus, de hoc ipso verbo credere, aliquid dicendum, eiusque distinctio facienda nobis est: nam et credere dicimur cuipiam, cum illi aliquid asseveranti, eius verbis fidem tribuimus; et credere alicui, cum pecuniam illi aut vasa aut arcana nostra consilia committimus, in quo quidem significatu posteriore plus fidei et opinionis, et certe quasi fiduciae inest, non fore nobis id fraudi, neque nos deceptum iri posse ab eo, cui tantum fidei habuerimus. In quam sententiam etiam fides Christi, hoc est fides quam Deo et Christo nos habemus, accipienda est: ea enim etsi credulitatem illam in se continet, quae est vestibulum quasi fidei, et ad maiorem postea habendam in Deo fiduciam necessario antecedit, tamen sine hac fiducia, certaque existimatione recte a nobis Deo spes nostras committi, vix digna est quae fidei nomine appelletur: nam si tantummodo credatur, daemones etiam credunt: si vero praeter credulitatem, in Deo omnis spes nostra praeterea fiduciaque reponatur, hoc iam proprium est christianorum, vereque credentium. Quoniam autem loquendi iste modus, quo dicitur credere Deo aut Christo, solam illam quodammodo credulitatem prae se fert, quae est verbis et dictis Dei fidem habere; credere autem in Christum et Deum cum illam credulitatem in se continet, tum addit etiam certam spem ac fiduciam in eum nostram, in quem credimus, cum non solum suscipimus ea vera esse, quae is nobis annunciet et praedicet, sed eum et praestiturum nobis quae dixerit, et gesturum curam de nobis, nostraeque saluti consulturum, ac provisurum; idque acturum, si fidere illi nos et obtem-

perare voluerimus, ut florentes et beati esse possimus, opinione certa confidimus; idcirco rectius utimur hoc genere loquendi, cum in Deum et Christum nos credere proferimus, quam cum Deo aut Christo. Est enim credere in Deum, Deo nosmetipsos, non solum aures nostras, dedere atque committere.

30. Cur autem Deo, aut in Deo sine Christo credi non possit, etsi ex nostris in Paulum commentariis (1) abunde colligi licet, tamen hic quoque pauca strictim attingenda sunt. Etenim mundus iste noster, qui est ipsius mundi amor, et in eo spei nostrae, curarumque omnium et consiliorum collocatio, cum maxime a Deo nos avertat atque abstrahat, quandoquidem ipso affirmante Domino, et de hoc ipso mundi et mamonae amore nominatim verba faciente, duobus nequaquam dominis pariter servire possumus; necesse est ad Deum referre se cupientibus, ut a mundo ipsi avellantur, spesque suas omnes et propriorum desideria bonorum e mundo extracta ac revulsa, in Deum unum transferant ac coniiciant: quôque id faciant melius atque expeditius, neque illecebris ac voluptatibus mundi huius, neque rursus incommodis aut ignominiis, aut etiam doloribus et cruciatibus corporis animique dimoveantur: quantum enim harum rerum, mundanarumque affectionum, iter ad Deum affectantibus ingerit se atque admiscet, tantum morae et impedimenti affertur, quominus beatam illam viam et ad caelum Deumque directam tuto ac placato tenere illi possint atque conficere. Porro haec via Christus est, sicut ipse de semet ipso dixit, et ipse ostium, totumque huius fidei in Deum mysterium est Christus; quod ad Colossen-

(1) Extant hi typis editi inter alia Sadoleti opera.

ses Paulus, quibus voluit Deus notum facere, inquit, quae sint divitiae gloriae mysterii huius in gentibus, qui est Christus in nobis spes gloriae.

31. Istius ergo conversionis a mundo ad Deum, cum sit mysterium ipse Christus, idemque ista ipsa via, qua ad Deum itur; ac iure id quidem et merito, cum in eo numquam ne minimum quidem vestigium, vel leve saltem indicium mundanorum horum amorum compertum fuerit, sed omnia in illo semper divino amore, et cupiditate salutis cunctorum hominum, ipsorumque cum Deo coniunctionis incensa fuerint atque flagrantia; a quo unquam proposito, ut de homine eo nunc loquor, non laboribus, non vigiliis, non gravibus aerumnis, non despicationibus hominum, non insidiis, non dolore corporis, non plagis, non cruciatibus, non morte, non cruce denique ipsa teterrimo turpissimoque supplicio, vel tantulum est distractus; cum, inquam, talis Christus extiterit, plenumque is et integrum, nullaque ex parte imminutum perfectae a mundo aversionis, et ad Deum unum conversionis documentum in se ipso praestiterit, iure ipse unus est sub caelo in cuius nomine salvi esse possimus. Iudicatus ergo iam omnino est, qui non credidit in nomen unigeni filii Dei. Qui non credidit, inquit, ut postremum actum vitae significet, ex quo pendet iudicium: quoad enim ad finem vitae perventum sit, semper liberum est homini mutare se, et resipiscere. At quo modo iudicatus, si nondum factum est iudicium? An tum extremo illo in iudicio non amplius iudicabitur? iudicabitur nimirum; sed nunc re ipsa et facto, hoc in se natura iudicium ferente, iudicatus est, licet nondum sit voce et pronunciatione Domini, quod tum fiet, damnatus. Quod eodem modo minatus est

Adae Deus, cum pomum interdiceret: quo die comederis, inquiens, morte morieris: neque tamen ubi ille comedit mors statim est consecuta, sed ille morti e vestigio nihilominus addictus est.

32. " Hoc autem est iudicium, quoniam lux venit „ in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, „ quam lucem; erant enim mala eorum opera: omnis „ enim qui mala agit odit lucem, et ad lucem non „ venit, ne arguantur ipsius opera. Qui autem facit „ veritatem, venit ad lucem, ut manifesta fiant opera „ eius, quoniam in Deo facta sunt. „

Dignatur Dominus declarare ipsemet, quomodo ista non credendi in nomen unigeni filii Dei pertinacia, fert ipsa in sese iudicium et damnationem; quoniam, inquit, venit lux in mundum. Quae autem ista lux? Ipse nimirum Christus. At quamobrem lux? quia in ipso patuit et perspicua facta est via, qua ad Deum recta et sine anfractibus mundanarum curarum itur, quae est tota ab amoribus mundi aversio, et ad Deum unum amandum appetendumque conversio. Haec est lux et veritas, quae in Christo solo omnibus mortalibus proposita atque ostentata est: in qua cunctis ambulandum est, qui iter tutum instituunt tenere, casusque lubricos et praecipites cupiunt devitare. De qua ipse alibi: ego sum lux mundi, inquit. Cuius etiam lucis cognomen accipiunt, qui in Christo pie, sancteque vivendo ceteris auctores in gradu aliquo honoris et procurationis publicae constituti sunt; quos tamquam faces praeferentes ceteris lumen, non infimo aut occulto in loco, sed in aperto et edito vult Dominus cunctis lucere. Ista ergo lux simul ut in mundum venit, radiumque diffudit veritatis suae, quicumque erant in mundo, studiisque et cupiditatibus nihil tamen aliud

cogitantes in eo volutabantur, partim novo lumine commoti et pulchrius quiddam in illo, ac sibi optabilius positum intelligentes, ad lucem sese contulerunt, in eaque moram et domicilium sibi constituere praeoptaverunt; partim huius mundi honoribus et caecis cupiditatibus illaqueati atque devincti, cum ad novam lucem oculos paulisper erexissent, iudicio demum et deliberatione in aliam partem se converterunt, veritatisque lumine spreto atque posthabito, pristinas suas et mundi tenebras magis adamavere. Qui ipsi semet ipsos satis coarguunt et pronunciant reos, cum ipsam lucem fugiunt, cum in tenebris laetantius, quam in lumine versantur, quod proprium est facinorosorum, ac prava malaque patrantium; fugiunt enim lumen et veritatem qui sunt malis facinoribus addicti; contra vero, qui ad lucem, idest Deum, accedunt, et splendore luminis illius quod est veritas delectantur, hi perspicue se indicant non studio animi antea neque dedita opera, sed imprudentia potius, ignorationeque peccasse; cuius erroris medicinam ex ipsa veritate nunc appetant, gaudeantque iam nunc et gavisuri deinceps sint ipsius lucis et veritatis societate, atque commercio.

33. In Deo porro fit, quicquid in veritate fit; luxque et veritas sumpta spiritualiter cum Deo ipso, in unum idemque conveniunt, cuius lucis in Deo intelligibilis, scaturigo quaedam et veluti rivus est ista quae oculis mortalibus lux diurna cernitur, cuius fons et origo sol est, referens in suo lumine visibili veritatem Dei intelligibilem. Quemadmodum ergo qui aspectu, aut habitu corporis deformes sunt, neque se libenter committunt luci, et oculos hominum quoad possunt effugiunt, quod se indicant indignos qui videantur ac spectentur, tenebrisque potius et obscuritati se dedunt;

sic qui interiorem animi habitum turpem gerunt, suntque vitiis penitus et scelerum maculis inquinati atque infecti, ipsam multo praestantiorem, multoque subliniorem fugiunt veritatis lucem, quae non corporis, sed animi luminibus effulget, habetque fontem sui Deum, sicut lux illa visibilis habet solem. Atque ut in hac divina luce quae fiunt, fieri ea in sole rectissime dicuntur; quoniam omnis eiusmodi lux ex sole est; sic quaecumque in veritate facta sunt, in Deo iure dicuntur facta, quod omnis veritas ex Deo est. Ex quo etiam apparet, eos qui in veritate et in luce libenter ambulant, et foris honestos esse, et intus Deo coniunctos: quo enim quis amantior et studiosior est veritatis, hoc magis et ad Deum ipse se adiungit, et Deum accersit in sese, beatamque cum eo in primis et optabilem coit societatem, in qua humanae conditionis summa felicitas consistit.

34. Sed est in his evangelii verbis dubitatio, quisnam adveniente Christo et lucem mundo afferente, ad eum se conferens et luci illi se committens, bona et vera opera sua secum attulerit, quasi libenter ea in lumine expositurus, cum omnes constet omnino homines in tempore illo peccato et culpae obstrictos fuisse; omnes enim peccaverunt, inquit Paulus, et egebant gloria Dei: ipseque potissimum Christus adventum suum in illud tempus contulerat, quo hominibus perditis iam vitio suo, et ad omnem cum Deo inimicitiam adductis, quod est summum ac supremum nostri generis malum, ipsius Dei benignitas, atque erga nos misericordia cum gratior opportuniorque nobis, tum vero ipsius nomini, et gloriae aptior et congruentior futura erat. Sed solvitur quaestio, si verba attendantur; facere enim veritatem potissimum est ad Deum

se conferre et confugere ad eius gratiam atque clementiam, ut cum peccati nos et culpae reos agnoscamus, sola illius misericordia et bonitate ad spem salutis adnitamur: neque est ulla omnino in nobis virtus hac humilitate praestantior, in qua summa inest veritas, ut non operibus nostris, quod beatam vitam et speramus et assequimur, sed totum Dei gratiae et clementiae feramus acceptum. Qui ergo maximi hanc faciunt virtutem, ad Deum maxime hi accedunt, seque ad eum adiungunt et consociant; quandoquidem quo suis minus meritis confidunt, hoc plus hauriunt in se divini luminis et veritatis.

35. Atque hoc Iesu Christi cum Nicodemo sermone iam exposito, illud nobis extra ordinem in hoc loco notandum videtur, quod in principio Iohannis evangelii scriptum, qua legitur, quod Iohannes venit in mundum, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine; erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Video enim ab omnibus et graecis, et latinis ita et lectum et intellectum fuisse, ut sit venientem in hunc mundum, cum tamen meo iudicio multo rectius intelligatur, quod veniens ipsa lux in hunc mundum illuminaverit omnem hominem. Nam et sententia ipsa verior est: ante enim adventum huius lucis in mundum, hoc est Christi, versabantur homines in tenebris, vel ipsi potius tenebrae erant, quemadmodum ait Paulus: ante eratis tenebrae, nunc autem lux in Christo Iesu. Et huic sententiae locus iste Nicodemi se accommodat, ubi lux venit in hunc mundum, inquit. Nam si de hominibus accipiatur, quid fuit necesse apponere venientibus in hunc mundum? cum ipsa ho-

minum, qui illuminentur, appellatio, non de iis intelligatur qui nusquam existunt, neque futuri sunt; ipsa vero lux, quod est verbum Dei et filius patris, et ante semper fuit, quam in hunc mundum veniret, et ex certo tempore suo huc adventu hominibus lumen et veritatem attulit. Verbum porro ipsum graecum ἐρχόμενον ambiguum est, id est quartum casum designat in virili genere, qua ratione refertur ad hominem, et rectum in neutro, quo significatu lumen venisse innuit. Est autem τὸ φῶς graece neutrius generis, quod latine lucem, aut lumen convertimus. Quamobrem mea sententia rectius legendum sit: erat lux vera, quae illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum. Sed de hoc qui sciunt iudicare, accuratius considerabunt.

36. Nos hoc primo munere perfuncti, ad alterum in Iohanne locum, quo Iesus e sepulchro recens egressus a Maria Magdalenae se contingi vetuit, tuo Pater sanctissime imperio accedamus. Est autem eo loci post discessum Petri et Iohannis a sepulchro, qui sublatum illinc corpus Domini audientes, ad visendum concurrerant, et non reperto corpore, sed linteaminibus, quibus illud involutum fuerat, dumtaxat perspectis, rursus ad semetipsos, hoc est domum, et ad coetum reliquorum apostolorum se retulerant, sic deinde scriptum. " Maria autem stabat ad monumentum, flens „ foris. Ut ergo flevit, despexit in monumentum, et „ videt duos angelos in albis sedentes, unum ad caput et unum ad pedes, quo in loco posuerant cor„ pus Iesu, et dicunt ei illi: mulier, quid fles? Dicit „ eis: quia tulerunt Dominum meum, et nescio ubi „ posuerunt eum. Et haec cum dixisset conversa est „ retrorsum, et videt Iesum stantem, et non sciebat

„ quod Iesus est. Dicit ei Iesus: mulier quid fles? „ quem quaeris? illa existimans, quod horti custos „ est, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dic mihi „ ubi ipsum posuisti, et ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni, quod „ dicitur magister. Dicit ei Iesus: ne me attinge, nondum enim ascendi ad patrem meum: vade autem ad „ fratres meos et dic eis, ascendo ad patrem meum et „ patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. „

37. Horum in evangelio verborum, quoniam ceterorum perspicua sententia est, neque aliud a me est quaesitum, quam ut rationem illam exponam, quamobrem Dominus se a Maria noluit contingi, eo quod nondum ad patrem suum ascendisset, sic enim videtur verborum sonus inferre, obtemperabo praecepto, aliorumque sententiis breviter enarratis, meam post apponam. Sicut enim qui dicunt idcirco Iesum noluisse se tangi, quoniam Maria nimis familiariter, atque ut ante solebat ad eum attingendum alloquendumque se iniiciebat, cum autem vellet Iesus maiore eam cum reverentia id facere, prohibuit eam ab illiusmodi contactu, qui mortali potius corpori, et communi homini conveniret, quam ei qui esset in vitam iam immortalem, et caelestem gloriam e mortuis excitatus. Est autem istorum in his verbis interpretatio sic deducta, quasi Mariae significaverit Christus, ne se ita attingeret ut prius erat solita, cum neque ipse cum discipulis et hominibus eodem modo, quo prius, esset amplius versaturus; quando eum statum iam adeptus esset, ut sibi cito ad patrem et mature esset ascendendum. Ne me ergo attinge, inquit, ut mortalem, ut patibilem, ut consuetum hominem; nihil enim mihi iam deest, nisi ad patrem ut ascendam; nam talis quidem

iam sum, ut mihi in caelum promptus ascensus sit, quem et propediem sum initurus: tantum vade, et narra hoc fratribus meis, me ascensum hunc ad Deum, et ad patrem meditari. Sic enim, inquiunt, et suum ad Deum ascensum mulieri exponit, vultque eum ipsius nuncio ceteris indicari, et eam instruit ac docet, ut reverentius secum, ac cum maiore veneratione se gerat; quodque si planis atque apertis verbis protulisset, potuit elatius dictum videri; hoc maxime modo leniter, compresseque loquendo, Mariam erudit, ut ampliorem honorem sibi habebat, et cum divino iam homine putet se agere, sermonesque conferre.

38. Sed haec ratio tum per scripturam infirmatur; est enim in Matthaeo sic scriptum, quod mulieres tenuerunt pedes eius, in quibus sine controversia Maria in primis fuit; tum autem per aliam rationem, quoniam non fuit affectus ille amoris in Maria Magdalenae, quo illa ad complexum pedum Domini incensa ferebatur, illo modo reputandus; siquidem amoris a nobis et charitatis erga se, magis quam ceterarum rerum, flagitator Dominus est. Qui post resurrectionem suam a ceteris passim discipulis attingi se permiserit, non debuit Magdalenae, quae in Christum Iesum amore praeter ceteros flagrabat, illa humanitas et familiaris consuetudo denegari. Alii hunc locum revocant ad mysticum sensum, quod noluit Dominus corpus suum sanctissimum ab his, qui carnali tantum affectu, quamvis pio et recto, feruntur in eum, nisi iidem baptismo et Spiritu sancto purgati et expiati sint, attingi et contrectari; ideoque ne cathecumenis quidem, Christum clara voce confitentibus, ipsius sacratissimi corporis communionem instituto ecclesiae concessam esse. Quae sententia, ut in mysterio vera sit, sicuti est, non ta-

men ipse Christus post exsurrectionem suam, in mundo etiam dum consistens, antequam veniret et mitteretur Spiritus sanctus, a discipulis suis intactus mansit. Alia est expositio illorum qui dicunt, propterea prohibitam Mariam a tactu Iesu, quoniam simplicem eum et purum hominem esse cum existimaret, nec tamquam aequalem patri agnosceret, non digna habita est eum tangere quem non intelligebat; quasi dicat illi Iesus, ne me attinge talem, qualem credis; et si enim in terris sum, neque dum ad patrem meum ascendi, est hoc tamen voluntatis meae, quod etiam nunc hic commoror; nam facultatem ascendendi iam habeo: quod ut ita esse intelligas, vade ad fratres meos et nuntia illis, ascendo ad patrem meum et patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. Sed haec interpretatio ab illo scripturae loco longe aliena est, quo Christus se a Thoma minus multum credente, quam Maria fecerit, non solum passus est, sed voluit iussitque attingi; neque attingi modo, verum attrectari etiam, et in vulnerum plagas manum illius inferri. Qui enim credebat aequalem patri esse Christum Thomas, qui ne excitatum quidem illum e mortuis testificantibus ceteris apostolis, ut crederet, animum inducebat? Sed etsi multa de huiusmodi interpretationibus dici possunt, quae licet piae sanctaeque sint, tamen aut torquent, aut ad remotos sensus interpretantur, nos tamen qui puram et simplicem sententiam huius loci habere existimamus, omissis controversiis, quam primum ad eam exponendam veniamus.

39. Est igitur in hoc loco primum graeci verbi vis et significatio intelligenda, quod est ἅπτεσθαι; id enim indicat plerumque non tangere solum, sed tangendo adiungere se et circumplicare, in eoque immorari, ita

ut avelli posse non videatur, quod praeclare amori et desiderio Magdalenae congruit, quae cum subita, insperataque permota laetitia non solum reperti dominici corporis, sed viventis ipsius Domini cogniti atque perspecti, ad amplectendum pedes eius se proiecisset, neque facile posset satiari, aut divelli; Dominus moram illam praeterrumpens, et nuncium ad discipulos per eam de sua resurrectione perferri volens, excitat illam et admonet, ut finem amplexibus faciat, huicque praevertat nuntio conveniendi apostolos, et de suo ad Deum proximo ascensu illos edocendi; μὴ ἅπτου igitur, inquit; quod est ne inhaereas mihi, ne agglutineris, ne in hoc moram trahas. Nam quod sequitur, nondum enim ascendi ad patrem meum, consolatio est praesentis molestiae, quam Maria digrediens a Domino susceptura erat; quasi dicat: erit tempus iterum congrediendi, frueris alias aspectu meo et sermonibus, nondum enim a vobis ad patrem profectus sum, mansurus etiam nunc vobiscum sum aliquantos dies, poterimus rursus commode convenire, atque una esse: nunc hoc, quod instat, quod differendum non est, age ad fratres meos te confer, atque illis nuncia me iam transactis mortalis vitae partibus, et ea recepta vita, quae cum Deo semper futura est, ad ascendendum in caelum et ad communem mihi et illis patrem, ac Deum eundem paratum expeditumque esse.

40. Quae quidem verba, etsi videtur ut homo protulisse, cum Deum et patrem suum eum vocet, qui idem sit noster et pater etiam Deus, tamen ut doctissime a sanctis viris est adnotatum, cum dixit Deum meum et Deum vestrum, aliquam et in ordine et in natura distinctionem fecit; cum si eodem modo et sui, et ceterorum esset Deus, Deum convenientius nostrum

proferre potuisset. Quod autem graeci verbi sententia ea sit, quam nos exposuimus, cum linguae illius peritis patere facile potest, tum testimonio etiam est, latini vocabuli ex eo verbo ducti significatio, quod aliquid ex aliquo aptum esse pronunciamus, non communi illo sensu, quo hunc, vel hoc aptum esse ad aliquam rem dicimus; ut cum proferimus, aptum esse hunc hominem ad litterarum aut ad militiae studia, quasi idoneum significantes et accommodatum; sed cum ita verbi causa loquimur, statum christianae religionis ex illorum vigilantia aptum esse, qui pie et provide populum regant; illud enim aptum, sic coniunctum haerensque significat, ut totum hoc illinc dependeat, atque id ita sequatur, ut stare quodammodo sine illo non possit. Qua sententia graeci verbi percepta et cognita, cum Matthaei veritas intelligitur, qui asseverat has mulieres, quae primae conspexerunt Dominum, tenuisse eius pedes, tum horum in Iohanne verborum, quae obscura et perdifficilia habita sunt, mens et sententia videtur esse patefacta. Etsi illud quoque in his verbis mysterium videri reconditum potest, quod dominus Iesus, ut diligentem illam sui corporis attrectationem Thomae reservaret, qua fides non illius dubitantis solum, sed ceterorum etiam post eum magis confirmaretur, levius a Magdalena et quasi per transitum voluerit se attingi.

41. Quapropter his duobus locis evangelii iam expositis, cum ego, Pater sanctissime, qui in hisce studiis totus haereo, nullamque sine iis statuo esse vitam, quotiescumque aliquid lego aut scribo, toties tui maximi erga me beneficii ac meriti in memoriam redigar, quod per te hoc otium et hanc tranquillam ac beatam vitam consecutus sum, non possum tibi non

maximas gratias semper agere, teque orare ac deprecari, ut ea quae ad quietem animi mei pertinent, quemadmodum quidem facere instituisti, mihi suppeditare non desinas. Meminit Sanctitas tua, cum apud te essem, tibi in maximis tuis actionibus atque consiliis operam praeberem et fidelem et assiduam, meam tibi fidem neque inopportunam neque ingratam extitisse; cumque honores mihi et fortunae praemia apud te parata essent, me illa tamen nequaquam sectatum esse, sed hanc potius appetivisse, in otium et solitudinem, tamquam in portum ex illis negociorum fluctibus, mei recipiendi facultatem, cum quidem omnia Deo et caelestibus musis debere me arbitrarer, quorum amore prope incredibili iampridem fueram accensus. Cuius mei desiderii fructum, tuo singulari beneficio adeptus, etsi quam tibi referam gratiam non satis habeo, quod status tui dignitas et amplitudo opibus nostris longe est superior, tamen quod ad studia litterarum attinet, omnes meos labores et vigilias omnes tibi et nomini tuo libenter delaturus sum. Cumque propediem de optimo principe scribere instituerim (1), id opus mihi in tuum honorem iam constitutum est.

42. Sed ut coeperam dicere, cum de his quae ad opes et fortunas pertinent, nusquam ego tibi molestus sum, de quibusdam quae ad rectionem ecclesiae meae, populique mihi per te a Deo ipso commissi pacem et tranquillitatem apta sunt, semper ad tuam illam eximiam atque praestabilem in alio vix talem unquam

(1) Non extat hoc Sadoleti promissum opus, ne inter ea quidem quae Tiraboschius in biblioth. script. Mutin. enumerat. Ibi vero mendose ait idem Tiraboschius Paulum III. auctorem fuisse Sadoleto scribendi huius opusculi de duobus locis Iohannis evang., quum reapse Clemens VII. id iusserit.

cognitam, in te maxime admirabilem benignitatem perfugium sum habiturus; quam tu erga me cum multis saepe variisque temporibus, tum vero nuper Massiliae cum esses praeclare adhuibuisti: nihil enim postulavi a te, nihil precatus sum, in quo te mihi dubium aut difficilem exhibueris, cum tua illa naturalis comitas et humanitas ita cum quadam amoris tui erga me significatione coniuncta esset, ut ego non tam impetrando quae optabam laetari viderer, quam tu indulgendo et concedendo. Sed haec vel praestantium virtutum tuarum, vel meritorum erga me commemoratio in aliud mihi tempus reiicienda est. Illud est praesentis curae et temporis, ut te rogem, Pater sancte, atque obtester, ut hunc vitae meae statum, quem ego omnium fortunis et honoribus antepono, inviolatum mihi perpetuumque conserves. Et si qua mihi ad eius tutelam et stabilitatem apta opportunaque extiterint, qualia et nunc nonnulla supplicaturus tibi sum, et in posterum saepe fortassis eveniet ut requiram, tua mihi in eis non desit liberalitas; quam etiam si erga me aliquanto propensiorem peto, vel id ago quia tu sic adversus me semper consuevisti, vel quia meus in Sanctitatem tuam amor, incredibilisque charitas, cum summa et singulari observantia coniuncta, in his rebus praesertim quas recte gerere atque administrare cupio, aliquod magis strictum erga me tui animi studium, non iniuria postulare videretur; quemadmodum tu pro tua summa prudentia, summaque item humanitate iudicabis optime atque constitues.

Sadoleti scriptis, epistolas aliquot subtexere placet Hieronymi Aleandri senioris Card., summi viri, qui pro catholica religione diu decertavit, multaque doctrinae gloria claruit. Is Cardinalis creatus est a Paulo tertio, Sadoleti precibus, quae sunt apud Ciacconium, annuente. Antea vero fuisse bibliothecarium vaticanum, constat ex historia eiusdem bibliothecae, quam Assemanus catalogo codicum orientalium vat. praeposuit. Ibi enim p. LXII. diploma Leonis X. PP. refertur, a Sadoleto ipso, qui Leoni ab epistolis erat, scriptum cum insigni Aleandri laude, cui munus illud demandabatur. En heic autem nos epistolam damus ab Aleandro, nondum tum Cardinale, eodem impetrati honoris die, scriptam ad Iulium Cardinalem Mediceum, cui beneficium illud Aleander acceptum referebat.

1. Iulio Cardinali Mediceo (1) Vicecancellario apost. felicissimam et diutissimam vitam optat Hieronymus Aleander.

Quia nihil mihi boni Romae contigit, quod non ex tuo fonte emanarit, ideo non sine magni criminis nota praeteriturus videbar, si non tibi quas saltem possum gratias agerem, tum ob alia tua in me merita, quae multo plurima et maxima sunt, tum ob id postremum quod sponte quidem sua, sed habita tui potissimum ratione, Pontificem mihi contulisse, certo scio. Hodierno mane unus alterque nuncius a Giberto (2) tibi a secretis et fidelissimo et prudentissimo ad me venit,

(1) Is est, qui postea Clemens VII. PP. evasit.

(2) Hic postea fuit veronensis episcopus, et immortalem sui memoriam reliquit.

significans Pontificis iussu me vocari. Ego quanto melius potui, claudicans (nam alterius genu et tumore et dolore ·XXV· fere diebus intra cubiculi claustra me continui) quum in palatinas aedes pervenissem, obvios habui hic illic multos, prout sors ferebat, qui mihi novum quoddam bonum gratularentur. Id quum rogarem quid tandem esset, me ex Pontificis oraculo sciturum responderunt. Interim purpurati patres consistorium introituri frequentabant; ideo Pontificis iussu accessus meus ad consistorii finem remissus. Mox consistorio brevi peracto, quum introducente me Giberto iuvene incomparabili ad sanctissimos pedes provolverer, audisse se retulit beatissimus Pater, optimum et doctissimum virum, et Mediceae familiae gratissimum Zenobium Aciaiolum, aut iam ab humanis excessisse, aut non multas post horas, medicorum praesagio, excessurum. Proinde bibliothecae palatinae praefecturam, qua Zenobius fungebatur, se mihi et benignissime et libentissime committere. Id tum aliâs sponte sua se facturum, tum quia Zenobius aegrotans, litteris ad Sanctitatem suam datis, me prae ceteris, cui haec cura crederetur, dignissimum esse testatus est. Id ego posterius quamvis in me non agnoscam, nec fatear, non possum tamen non lubens admittere, ut qui videam me a laudatissimo viro, et in mortis discrimine, tanto testimonio laudari; idque cum vix ter aut quater ad summum, ex quo Zenobium novi, ipsum fuerim adlocutus; ante vero quam diem clauderet, vix in quatuor mensibus semel viderim, nedum tale praeconium aut per me aut per alium quempiam ambitiose fuerim aucupatus; quin imo ne aegrotare ipsum quidem prius scivi, quam Pontifex iam me tali munere dignatus est: et huius rei Deum ipsum et con-

scientiam meam optimos velim testes. Quapropter quum nulla in me evidens insit causa, qua Pontifex semper prudentissimus me in hac re plurimis et summis viris, qui hunc locum affectabant, praeposuerit, superest iure ut id agnoscam in tuam unius gratiam, qui me domi tuae foves, hoc fuisse mihi concessum. Immortales igitur et Pontifici summo, et tibi Pontificis oculo, gratias ago; et ut uterque vestrum diutissime mihi et saeculo vivatis, precor et opto. Illud (fatebor enim ingenue) nequaquam subticere possum, gaudendum esse tibi, quod iam apud omnes in confesso est, Aleandrum tuorum famulorum minimum, immo inter ceteros vix tua familia dignum, a Zenobio integerrimo et eruditissimo viro, tuaeque gentis amicissimo, et moriente, dignum iudicatum esse, cui negocium primariis in re litteraria viris commendari solitum demandaretur; ut ex hoc coniicere possint homines, quid de plerisque aliis sperandum sit, qui in tuo famulitio, tanto sunt Aleandro maiores, quanto italo Ganges distat ab Eridano. Vive et vale felix illustrissime Maecenas, et in litteris repente effutitis ne quaeso eloquentiam quaeras. Iterum vale. Ex tua Cancellaria. Romae die XXVII. iulii ·M·D·XIX·

2. Leoni ·X· Pontifici maximo.

Optas tu quidem, Pater beatissime, et non parvo desiderio expetis uberem pluviam, per quam remisso paulisper aestu ad anniversarios tuos secessus, optimae tibi valetudinis fomites, redeas. Neque id immerito optas; nam non homines modo, quorum tu omnium pater, et in terris pro Deo es, sed et plantae et terra ipsa nimia siccitate fatiscens, tantum non emis-

sa voce, largum a superis imbrem precatur. At palatina tua bibliotheca, qua nihil pulchrius aut preciosius orbis terrarum videt, sola ipsa aestatem prorogari cupit, hiemes reformidat, pluvias expavescit, procellas aëris deprecatur. Timet enim ne transversa aliqua vis venti, detorto per fenestras specularibus orbatas imbre, dulces animi fructus (sic enim meo quidem iudicio praeclare vocat Pindarus libros) intolerabili iniuria afficiat; quorum seminaria a tot inclytis heroibus chartaceo quidem et tenui solo, sed Messalae marmoribus magis duraturo credita, bibliothecam tuam veluti eois gemmis et erythraeis unionibus, longo ordine et magno numero exornant. Atqui vereor ne iidem illi heroës, quorum bona pars iam numerum Deorum auxit, et pluviam prohibeat, et tantam cladem a suis fructibus defendat. Proinde si voti compos fieri vis, si imbrem tibi e caelo dari, iube fenestras specularibus muniri; et siquid aliud est, quod damnum ei loco intentare videatur, id tuo numine arcendum procura. Si semel hoc adnuas, tum aërem mutari videas, tum obduci caelum nubibus, et triduanis aut quatriduanis imbribus aestivos ardores extingui, et mox serenissimam illam temperiem, et placidissimam Martinalium aestatulam sequi; quo tempore tua Sanctitas et felicissime rusticabitur, et felicius in suam urbem redibit. Neque magna ad hanc rem impensa est opus (si tamen in tanta rerum omnium affluentia ullus tam utili tamque honestae statuendus est impensae modus) siquidem et specularium bonam partem iam habemus, et minimo negocio semel tecta aedificia conservantur, quae mox labefactata incredibili dispendio reparantur. Quod si incolumi Sanctitatis tuae gratia, libere quidem, sed e sincero et tibi devotissimo animo mihi lo-

qui liceat, par est ut tua Beatitudo, cuius paternum et avitum genus non modo in patriae decus, sed et communem totius Europae usum, bonos undique gentium libros magna cura magnoque sumptu comparare, tu vero et eosdem aliquando amissos non minore studio et alacritate recuperare consuevisti, bibliothecam istam, quae tibi cum pontificatu divinitus data est, non conservet modo, verum etiam augeat ornet et locupletet. Vale.

3. Leoni ·X· Pontifici maximo.

Carmen quod nuper de te, si non pro rei dignitate, at saltem pro mea summa in te observantia, pietate, religione, composui, tibi lubentissimo et devotissimo animo offero, beatissime Pater, ut ex eo (quae tua divina perspicacia est) veluti ex unguibus Phidias leonem, ita animi mei cultum concipias. Hoc autem qualecumque est ut aliqua in parte excusetur, scias velim paucis a me horis fuisse compositum: neque enim mea anceps et tenuis valetudo patitur me alicui rei diutius insudare; quae si aliquando validior fiat (id laetitia animi et curarum propulsatio facile mihi comparare potest) non diffido quin sim ad te meliora daturus. Interim lege, boni consule, et diutissime et felicissime vive, et vale memor mei, qui te bona fide secundum Deum merito unum omnium colo veneror adoro.

4. Willelmo Henchenvoirt.

Quum essem Leodii (1), ubi per ·XL· fere dies graviter aegrotavi, reverendissimus ·D· Card. Leodiensis

(1) Nuncius apost. tunc ad Belgas Aleander erat.

ex aula caesarea ad me dedita opera cursorem misit cum litteris quibus significabat reverendissimum ·D· Card. Dertusensem (1), corculi et animae Paternitatis vestrae dimidium, summum Pontificem esse factum. Ego, reverende Pater (ut vere et ingenue fatear) principio non potui lacrymas etiam profusissimas cohibere; mox in laetitiae et exultationis vocem prorumpens, coram multis qui me visitaverant, exclamavi: *a Domino factum est istud*, etc. *Haec dies quam fecit Dominus*, etc. Pontificem habemus absque ulla ambitione in absentia electum, et talem quo Pontifice nullus melior, nullus integrior, nullus sanctior, nullus doctior nobis dari, sed ne optari quidem poterat. Pontificem habemus, patrem omnis probitatis, fontem omnium doctrinarum, studiorum decus, studiosorum patronum, et felicissimis atque sanctissimis optimi Caesaris nostri votis omnino accommodatum. Postremo cum mecum cogitarem, cui potissimum istam animi mei laetitiam aperirem, non fuit mihi difficile inventu, occurrit enim mihi statim reverenda Paternitas V., cui istam promotionem non minus gratam esse certo scio, quam ipsimet Pontifici novo; optime enim novi quam sit Paternitas V. de eo benemerita; novi quantum ipsa eum amabat, quantum ab eo redamabatur, adeo ut unam animam in duobus corporibus quamvis absentibus merito quis dicere potuisset. Ea propter quam possum maxime, reverendae P. V., immo verius universali ecclesiae, quae talem moderatorem habebit, tantam felicitatem gratulor; et mihi summopere gaudeo tum aliis innumeris de causis, quas longum esset scribere, et aliâs coram referendas mihi reservo; tum quia ecclesia

(1) Agitur de Hadriano ·VI·, qui ianuario mense anni ·M·D·XXII· pontifex maximus processit.

nostra leodiensis, cuius ipse canonicus erat, plurimum inde et ornamenti et commodi adsequetur. Deinde quia ratione bibliothecariatus mihi ad vitam commissi, etiam peculiaris meus est patronus. Postremo quia Lutheranos et alios haereticos, in quibus oppugnandis tot labores (teste orbe universo) sustinui, tot ignominias passus sum, tot discrimina incurri, vere sanctissimus iste Pontifex, caelitus nobis datus, exradicitus extirpabit. Nec immerito; fuit enim a Lutheranis etiam ignominiose habitus; et labores meos non irremuneratos diu permittet. Ad quod reverenda P. V. (ut spero) mihi optimum patrocinium praestabit; utpote quae probe meminit, quam semper sibi bonus et obediens fuerim servitor et cliens, tanto animi affectu, ut non semel ipsi dixerim, quod vaticinium dubio procul ex cordis observantia proveniebat, me visurum eam brevi Cardinalem; quod tempus iam prope est (1). Bibliothecam palatinam Pontificis, thesaurum incomparabilem, commendare superfluum est. Sed quaeso ne domus mea utraque, quas multis pecuniis in palatio aedificavi, ullo pacto aut occupentur aut contaminentur. Et hoc si forte D. Ioh. Matthaeus (Gibertus) eas iam dimiserit, in cuius manibus eas optime conservatas et custoditas esse non dubito. Spero me aliquando et non semel visurum Pontificem nostrum in sua bibliotheca suis sanctissimis manibus felicissimos libros, quos plurimi semper fecit, evolvere. Reverende domine mi, quaeso ne patiatur P. V. me excommunicari ab heredibus quondam Willelmi Petri ob XXV ducatos reliquos a me debitos; sed ipsamet de suo reddat, et eos ex salario bibliothecae sibi accipiat. Certe iniquum es-

(1) Reapse Henchenvortius unicus Cardinalis ab Hadriano iam supremum aegrotante creatus fuit.

set valde, si dum pro romana Sede sanguinem meum ita expono, ut non potuerim res meas privatas curare, tandem pro praemio in compitis palam excommunicatus et diris devotus exponerer, idque vidente et permittente Paternitate V., cuia nunc interest in primis christianam rempublicam magna in parte curare, et summi Pontificis onera vicariis interdum laboribus suscipere. De reliquiis lutheranae haeresis, ad quas nunc pro virili et officio meo extinguendas accessi, scribam per proximum cursorem ad R. P. V., quam Deus O. M. cum novo Pontifice vicario suo diu incolumem et felicem conservare dignetur.

5. Iohanni Petro Caraffae episcopo Theatino (1).

Quum primum hesterno vesperi abs te decedens dudum rediissem, evolvi lucubratiunculas quasdam meas, ut viderem quid in ea re, de qua heri colloquebamur, aliâs observavissem. Deus bone! quam sum indignatus istis basiliscis, qui omnia veneno suo inficere conantur! In nullo graecorum codicum, qui diversis locis antea impressi circumferuntur, sed ne in manu quidem scriptis, quos adhuc videre potui, illud ὀπίσω μου Matth. IV. habetur, sicut in tuo isto quem heri proferebas, tam tenuibus illis et decoloribus atque adeo illegibilibus typis excuso, quamvis forsan quantum ad sensum attinet non absque mala istorum malitia depravato; quod vel ex eo cognoscas quod Origenes, atque eum plerique omnes secuti postea sancti interpretes locum hunc maxime perpendunt, quod non Satanae sicut Petro dixerit Dominus. Solus Theophylactus, is saltem quem latinum fecit haereticus Oecolampadius

(1) Hic postea Paulus IV. PP. fuit.

(graeci enim nunc copiam non habeo) verba quidem illa in Matthaeo adducit, attamen cum non enarret, sed neque Chrysostomus, a quo omnia Theophylactus praecidens in compendium redegit, dubio procul censendum est, verba illa duo ὀπίσω μου in Theophylacti codicem alicuius graeci scioli arrogantia pridem fuisse intrusum; idque quia Theophylactus aliâs exponens verba Domini ad Petrum, *vade post mè Satana*, tam Matthaei ·XVI· quam Marci ·VIII· utrubique iisdem fere verbis, *vade post me*, ne repugna, inquit, sed sequere voluntatem meam, ne obsistas, ne relucteris, neve impedias, sed pone me sequaris; non praetermissurus inenarratum priorem Matthaei locum, si et illic ὀπίσω μου in suo codice habuisset. Non me praeterit divum Augustinum alicubi hunc locum *vade retro Satana*, omisso pronomine adducere, quod tametsi sensum non minus rectum et orthodoxum prae se ferat, quamvis omissa utraque dictione, in huiusmodi tamen dubitationibus, vel ipsius sancti patris decreto, graecorum codicum incorruptae fidei standum est, accedente praesertim tot priscorum et optimorum interpretum consensu. Expungendae igitur sunt tam e tuo graeco codice, quem heri legebamus, quam de latino ad huius exemplum corrupto adulterinae istae dictiones. Atque adeo ubi videres pluscula inesse alia in hunc modum depravata, uterque esset omnino supprimendus (1). Quamvis enim ista tibi qui scientias et linguas calles, ac veterum et eorum bonorum exemplarium copia abundas, non admodum noceant, aliis

(1) Reapse verba ὀπίσω μού Matth. IV. 10. desunt in antiquissimo et celeberrimo vaticano 1209. Omiserunt etiam Milius et Birchius in suis criticis editiónibus, quorum, et praesertim Milii, videsis adnotationes.

tamen, qui istis praeclaris gratiis carent (horum autem quam magnus est numerus!) non periculum modo sed et manifestissimam perniciem afferre possunt. Bene vale.

Addo iam epistolae longioris an. ·M·D·XXXVI· datae excerptum, quo sua erga S. Sedem rom. merita Aleander enumerat. Et hanc autem et praecedentes cunctas epistolas ante Cardinalatum scripsit.

6. Paulo ·III· Pontifici maximo.

Inserviebam ego Sedi apostolicae, cum Patavii, cum Lutetiae Parisiorum, cum in aliis christiani orbis gymnasiis diu studendo, et publice linguas et disciplinas profitendo, has litterulas mihi comparabam quibus postea Sedes ap. saepe usa est. Inserviebam Sedi ap. cum rector parisinae academiae factus, dato nobis a rege christianissimo Ludovico, super discutienda auctoritate conciliabuli pisani, negotio, illius et deprimendi et dissolvendi praecipuus auctor et adiutor fui, quod vel nunc publicis et legitimis documentis probare possum. Inserviebam Sedi ap. cum in conventu imperiali Vormatiae habito, magno vitae meae discrimine tot haereticorum millibus obiectus, praeclarum illud Imperii edictum, ap. Bullae qua Lutherus haeresiarcha condemnatus fuerat executoriale, orando et disputando sum adsecutus. Inserviebam denique Sedi ap. cum in aliis postea Imperii conventibus (quos diaetas Germani vocant) adversus haereticos, et postremo Viennae adversus Turcas apud Carolum Caes. aug. et Ferdinandum Sedis ap. nuncius tot tantisque vitae periculis pectus exposui. Ut omittam quae in castris gallicis ad Ticinum nuncius item ap., cum christianissimo rege captus, quae in aliis legationibus pro sede ap. sum passus *etc.*

ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΩΝ ΕΜΝΗΣΘΗ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

Ο ΘΕΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΜΜΕΤΡΩΣ ΑΥΤΩ ΕΙΡΗΜΕΝΟΙΣ

ΕΚ ΤΕ ΤΗΣ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΥ ΓΡΑΦΗΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΞΩΘΕΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

ΚΟΣΜΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

ΠΟΝΗΜΑ ΦΙΛΟΓΡΗΓΟΡΙΟΥ.

COLLECTIO ET INTERPRETATIO

HISTORIARUM QUARUM MEMINIT

DIVUS GREGORIUS

IN CARMINIBUS SUIS TUM EX S. SCRIPTURA

TUM EX PROFANIS POETIS ATQUE SCRIPTORIBUS.

OPUS

COSMAE HIEROSOLYMITANI

COGNOMENTO PHILOGREGORII.

Τοὺς βυθίους διφήτορας τῶν θαλαττίων μυχῶν, τοὺς κευθμῶνας διφωμένους, οὐδαμῶς ἀνακωχοῦσι τῆς προθυμίας οἱ παρεπόμενοι κίνδυνοι, τῶν ἐν ἐλπίσι κειμένων ἐπιτυχιῶν, δευτέρας τιθεμένους τὰς ἀτυχίας, καὶ τὸ ἔκ τινος χαλεπῆς συγκυρίας ἐπισυμβαῖνον, κουφότερον ἅπαν εἶναι νενομικότας· ἀμέλει τὸν πολύτιμον ἔσθ᾽ ὅτε μαργαρίτην ἀνι-

μώμενοι, καὶ τοῖς ἐπιγείοις βασιλεῦσιν ὄλβον προσκομίζοντες τὸν τριπόθητον, ταύτῃ μείζοσιν εὐδοξίαις ἀντιτιμῶνται· πολλάκις μὲν οὖν καὶ τῶν εὐτελεστέρων ἕνεκεν, ὅμως τῆς αὐτῆς ἔχονται προθυμίας, οὐδὲ πρὶν ἢ τῶν ποθουμένων κατατύχοιεν ἀπολήγουσιν· ἐγὼ δὲ τῆς μὲν ἐκείνων εὐψυχίας οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἐμαυτὸν ἢ πλέον ἀντιμετρήσας, εἴτ' οὖν καταδεέστερον, ἀφεὶς λέγειν τὴν ἴσην ἐκείνοις ἐκ μεγαλοψυχίας ἐλπίμην εὐδοξίαν· ἄρτι δέ μοι τοῦ ἰωνίου πυθμένος εἴ τις ἐστὶ, τοῦ πληρώματος δὲ μᾶλλον εἰπεῖν οἰκειότερον τοῦ οὐρανίου, φημὶ δὲ τῶν Γρηγορίου λόγων τὸν πολύτιμον μαργαρίτην ἀρυομένῳ, καὶ τῶν ἐνδομύχων θησαυρῶν τὸν ἐγκόλπιον πλοῦτον παραγυμνοῦντι ἐπιστὰς, μή μέ τις οἰήσηται τούτων χάριν οὐκ ἀγεννῶς βεβουλεῦσθαι, ἀλλὰ καὶ μάλα γε μὴν νεανικῶς, ὅτι καὶ λίαν ὀρθῶς φιλοδικάσας· εἰ γὰρ δή που τοῦ τῆς εὐφροσύνης κεράσματος κονδυχρυσοῦν ὁ λόγος προὔθηκε τὸν Γρηγόριον, καὶ μυρίπνοον ἄγγος τὸ πνεῦμα τοῦτον κατεσκεύασε τὸ πανάγιον, ἥ τε χάρις ἑπτάκαυλον ἔθηκε πάντοθεν σελασφορούμενον λαμπάδιον καὶ πυρσούμενον, οὐ μικρὸν εἰς εὐδοξίαν τὸν ὁπωσοῦν εὐφροσύνης κρατῆρα μηδαμῶς χρηματίσαντα· τὸ γοῦν κιρνᾷν τοῦ κρατῆρος τὴν εὐφροσύνην, οὐδ' ἂν οἶμαί τις ἀποφαυλίσειτο, μύρον μὲν οὐχ' ὑπάρχοντα, τῷ μυριπνόῳ δὲ παρεπόμενον· οὐχ ἧττον γὰρ τῆς εὐωδίας ἀντιλήψεται, τὸ σολομώντειον εὖ εἰδὼς, ὀπίσω σου φάσκον εἰς ὀσμὴν μύρων σου δραμοῦμαι· καὶ μέν τοι τῷ λαμπαδίῳ τὸν προσψαύοντα μὴ τῆς λαμπρότητος μετασχεῖν, τῶν ἀμηχάνων· οἷς μὲν οὖν ἀναξίοις περ οὖσιν ἡμῖν ἐτίμησεν ὁ θεὸς ταῖς ἐκείνου μεσιτείαις, τοῖς ἀφθόνως μετέχουσι πολυτρόπως ἐγνωρίσθημεν, καί γε μειζόνως εὖ ἴσμεν φανησόμεθα· τὸν

δὲ τῆς εὐεργεσίας μεσίτην οἷς ἂν ἀνταμείβεσθαι πρέπον ἐστὶ τῆς προθέσεως ἡμᾶς, τῶν μάλιστα τουτωνὶ τῶν καλῶν κοινωνεῖν ἡμῖν ἐθελόντων ἕκαστος ἀποδέξεται· μανθανέτωσαν γάρ, φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ.

Τοιγαροῦν ὅπερ ἂν εἰς Γρηγόριον εὔφημον εἴποι τίς ἢ δράσει τοῖς ἐκείνου λόγοις ἀβρυνόμενος, εἰς Χριστὸν καὶ λέγει καὶ δρᾷ· Χριστοῦ δὲ τιμὴ, πατρός ἐστι προδήλως τοῦ γεννήσαντος· ὁ μὲν οὖν Γρηγόριος, τὸ θεολόγος εἶναι τὲ καὶ καλεῖσθαι, λέλογχε κατ' ἀξίαν· ἄλλοι δὲ καὶ μόνον γρηγοριολόγοι γεγονότες, ἦραν τὸ κλέος· ὁ γὰρ λαλῶν τὰ Γρηγορίου, λαλεῖ τὸν Χριστόν· Χριστοῦ δὲ λάλησις θεολογία σαφῶς· θεολογία δὲ τριάδος ἐστὶν ἀψευδεστάτη, παρ' ἧς ἐκείνῳ τὸ λαλεῖν ἐνήργηται, καὶ δι' οὗ λαλεῖσθαι τεθέσπικεν· ἡμῖν μὲν οὖν τὰ μὲν πρῶτα τὸ σπουδαζόμενον ἦν, τοὺς Γρηγορίου λόγους ἐς ταυτὸν ἀθροῖσαι, τοὺς ἐμμέτρως αὐτῷ φημὶ πεποιημένους, ἔπειτα μιᾶς φαινομένης ἐν ἀντιφράσεσι βίβλου, καὶ τὰς ἄλλας τοῖς ἐντυγχάνουσιν εὐλήπτους ἐφάμιλλον καταστῆσαι, τὰς μὲν λέξεις καταμερίζειν ἐπιτηδεύσαντες, καί γε τοῦ εἰκότος οὐχ ἁμαρτόντες, αὖθις τὸ διελεῖν τὰς συντάξεις, καὶ τούτων καθ' ἑκάστην παραθέσθαι τὴν ἐξήγησιν, τὸ διά τινος πρὸς τούτοις εὐφυοῦς σημασίας τοὺς στίχους μὴ φυρομένους, αὐτοῖς μὲν τὴν εὐκοσμίαν, τῇ δὲ συντάξει τὴν ἁρμονίαν, καὶ τῇ ἐξηγήσει τὸν ἀπαρτισμὸν περιποιῆσαι· τὸ δὲ πάντων ἐμοὶ δοκεῖ τοῖς ἐντυγχάνουσι προσφιλέστερον, τοῦτο δὴ τὸ πλατυτέρως τὰς ἱστορίας διεκφάναι· τοῦτο μὲν οὖν βουλευθὲν, εἰς ἀμηχανίαν ἀψευδῶς, εἰρήσεται γὰρ, κατέστησεν ἡμᾶς

πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἱστοριῶν ἀποβλέψαντας· οὐ γὰρ ᾠήθημεν ἐξαρκεῖν πρὸς τοσοῦτον, ἀλλ' ὅμως τῶν ἐλπίδων τοσοῦτον ἐτύχομεν, ὡς μὴ δὲ σχεδαρίοις δεῆσαι προτυπῶσαι· ἀλλ' ἅμα καὶ παρεκβάλλειν καὶ σχεδιάζειν, καὶ μὴ δὲ ταῖς ὅθεν ἐχρῆν τὸν νοῦν τῆς ἱστορίας λαβόντας παρατίθεσθαι βίβλοις ἐπικύπτειν, ὥσπερ βίβλου παρούσης, καὶ γραμματέως παρεστηκότος· οὐ γὰρ ἂν ἀοράτως αὐτὸν ἀπιστήσαιμ' ἄν, τὸν δι' ὃν ἡμῖν παρεῖναι τὸ σπουδαζόμενον· οὐδὲν τοιγαροῦν ἀνήνυτον ἡμῖν τῶν εἰς Γρηγόριον μέχρι δεῦρο βεβουλευμένων, ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις τεθαῤῥηκόσιν· ἐπεὶ καὶ τὰς λέξεις ἡνίκα στιχηρᾶς ἐπεμερίζομεν βίβλου, οὐδὲ μέχρι λέξεως διημάρτομεν, καὶ τὰς ἀντιφράσεις ἐκ τοῦ τῆς ἐννοίας εἱρμοῦ παραθέμενοι, καί περ τότε τυγχάνοντες ἄπειροι, τῆς ὀρθότητος οὐκ ἐσφάλημεν· ταύτας ἔπειτα παλλιλεξίαις γυμνάσαντες· καὶ τὸ θαυμαστὸν ὅτι μετὰ τὸ γράφειν ἐρωτώμενοι ἠποροῦμεν, εἰ μὴ πόνῳ καὶ σχολῇ μετέπειτα μεμαθήκαμεν, ἅπερ ἀπόνως αὐτοσχεδίως γεγράφαμεν· τοσαῦτα Γρηγόριος ἡμῖν, μᾶλλον διὰ τοῦ Γρηγορίου θεὸς, ταῖς τοῦ θεράποντος πρεσβείαις πειθόμενος εὐμενέστατα· μέλι μὲν τὸ γλυκύτατον καὶ πᾶσι προσφιλέστατον, ὀστρακίνῳ σκεύει καταθέμενος, ἢ χρυσὸν ἐγκαταδήσας ἐσθῆτος εὐτελοῦς ἐῤῥικνωμένῳ τμήματι κοπριοσυλλέκτῳ, μονονουχὶ δὲ τοῖς πᾶσιν ἐπιβοώμενος, γεύσασθε τῆς γλυκύτητος τοῦ μέλιτος κορεσθέντες, καὶ τὸ σκεῦος συντρίψατε· ὀστράκινον γὰρ καὶ λίαν εὐτελές· ἐμφορήθητε τοῦ ἐντὸς, καταπτύοντες τοῦ ἐκτὸς· δέξασθε λύσαντες τὸν χρυσὸν, τὸ δὲ ῥάκος ἐν ᾧ περισφίγγεται, παρεκτρώσατε· τοῖς ὑμετέροις ἐντίμως ἀπόθεσθε ταμείοις τὸν πλοῦτον, τὸ ῥυπῶδες ῥάκος εἰς ἀτίμους μαγείρων ἀποῤῥίψαντες χεῖρας· οὐκ ἔμ-

φρονος γὰρ ὀστρακίνῳ προσφερόμενον ἀποπέμπεσθαι σκεύει, τὸ γλυκύτατον μέλι καὶ ῥωστικὸν, οὐδὲ χρυσὸν ἀποσείσεσθαι ῥάκει προσαγόμενον εὐτελεστάτῳ· εἴξατε Γρηγορίῳ, Χριστὸς φησὶ, τῷ ἐμῷ, δι' ὧν ὑμῖν ἐπιγίνεται· κἂν ὅτι μάλιστα μέγιστος ὢν, οὐκ ἀπᾴδει λαλεῖσθαι δι' εὐτελῶν· οὐ γὰρ ἐκεῖνος, ἐγὼ δέ φησιν ὁ λαλούμενος, ὃς τοσοῦτον ὢν ἀγαθὸς οὐδὲ τοὺς κακοὺς ἀποπέμπομαι, δίδωμι δὲ καὶ χάριν τοῖς αἰτοῦσι, κἂν ὅτι λίαν ὦσι τῶν εὐτελῶν. Αὕτη ἡ βίβλος ἱστοριῶν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, μαργαρίτης δὲ ὄνομα ταύτῃ.

Πάντων δὲ μέχρις ἐσχάτου χιτῶνος καὶ σπείρατος, ὤνιον ἀντιλάβοιτο τοῦτον ἔμπορος, ὅς τις πυκνὸς τὰ βουλεύματα καλῶς εἰδὼς πραγματεύεσθαι, τοῖς τῆς ἰδίας ἐνστερνισάμενος δὲ καρδίας ἐναποθήσει ταμείοις, ὡς ἂν κεκτημένος μόνον πλοῦτον παρὰ πάντας, ἀπὸ πάντων δόξαν σχοίη μεγάλην· βίβλος ἱστοριῶν ὧν ἐμνήσθη Γρηγόριος ὁ θεορήμων, ἐν τοῖς ἐμμέτρως αὐτῷ εἰρημένοις, ἔκ τε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς καὶ τῶν ἔξωθεν, κατὰ τὸν προτεταγμένον εἱρμόν· πρῶτον μὲν οὖν σημειώσασθαι χρὴ ὡς ἑκάστου λόγου καθ' εἱρμὸν εἰσὶν ἰδιοτρόπως αἱ ἱστορίαι· καὶ γὰρ ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν μετὰ τῶν οἰκείων ἱστοριῶν ἀφώρισται· σημεῖον δὲ τῆς διαφορᾶς ὅθεν παρῆκται ἡ ἱστορία, τοῦτό ἐστι κατὰ κεφαλῆς, αἱ μὲν τῆς θείας γραφῆς ἔχουσι τὴν κατ' ἔθος νυγμήν· αἱ δὲ τῶν ἔξωθεν ὁμοίως, τὸν κατ' ἔθος ὀβελίσκον ὑπὲρ κεφαλῆς· ἐν δὲ τῇ ἐξηγήσει, πρόδηλός ἐστιν ὁ λόγος ἐν ᾧπερ ἡ ἱστορία· πᾶσαι δὲ καθ' εἱρμὸν ὑποτεταγμέναι κεῖνται προτεταγμένου τοῦ στίχου, δι' οὗ τὴν ἱστορίαν παρήγαγεν ὁ θεορήμων Γρηγόριος· σκοπῶ δὲ τὰ τοῖς παιδευομένοις εὔληπτον καταστῆσαι τὸ πραττόμενον.

Τρισσὴν γὰρ ἐντεῦθεν ὠφέλειαν ὁ Γρηγορίου ταῖς βίβλοις ἐντυγχάνων καρποῦται· πρῶτον τὴν πεῖραν τῶν λέξεων καὶ τῆς καλλιεπείας τὴν μοῦσαν· δεύτερον τὸ μετὰ τῆς καλλιεπείας ταῖς θείαις καὶ οὐρανίαις ἐννοίας οὐρανοπορεῖν συγγινόμενον, καὶ πάντα τοῖς νοεροῖς ὄμμασι βλέπειν, ὅσα καθ' ὑπερουρανίου στερεώματος μέχρις αὐτῆς, εὐμενὴς γενοῦ μου Χριστὲ, τῆς πρώτης ὑφ' ἑαυτῆς καὶ μόνης γνωριζομένης ἀκτῖνος, τῆς τρισσοφανοῦς ἐν μιᾷ φωτὸς μαρμαρυγῇ συνερχομένης θεότητος, λέγω δὴ καὶ τῶν μετ' ἐκείνην καὶ παρ' ἐκείνης τὰ δεύτερα τῆς φωταυγίας κεκληρωμένων, οὐρανοῦ τε μὴν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ θεουργικῶς ἱδρυμένων· γῆς τε καὶ θαλάσσης, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ζώων τε καὶ καθύγρων, ἐναλίων, χερσαίων, ἀμφιβίων, ἀερίων, μέχρις αὐτῶν ὑποχθονίων, καὶ τῶν ἔτι· τρίτον δὲ τὸ ταῖς ἱστορίαις ἐντυγχάνειν, καὶ τῇ προγραφῇ τῶν στίχων ὀξύτητι νοὸς πρὸς πᾶσαν ἀνατρέχειν τὴν κατασκευὴν, καὶ τῇ τῶν ἱστοριῶν ποικιλίᾳ τέρπεσθαι κατὰ ψυχὴν ἡδόμενον, καὶ πεῖραν συναθροίζειν, καὶ πρὸς τὸ λέγειν γυμνάζεσθαι, πάντων τε τῶν ἀπ' αἰῶνος θαυμαζομένων πειραθῆναι, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ περὶ πάντα προνοίας τε καὶ διεξαγωγῆς, καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος ἐπιγνῶναι· δι' ὧν ἁπάντων ἐπιτυχεῖν δύναιτ' ἂν τοῦ θεοῦ, φῶς γὰρ ὁ θεὸς, ἐν δὲ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως, ὄψεταί τις φῶς· ταῦτα μὲν τοῖς φιλογρηγορίοις, οὓς καὶ φιλοθέους ὁ τῆς ἀληθείας σαφῶς ἐξεπίσταται λόγος· αὖθις δὲ πρὸς ἄλλο βλέψομεν πόνημα ταῖς Γρηγορίου πρεσβείαις τεθαῤῥηκότες· ἔστι δὲ τὸ συναγαγεῖν ἐς ταυτὸν ἅς περ αὐτὸς μέμνηται φυσιολογίας· εἶθ' ἑξῆς ὅσα περὶ διχρόνων καὶ τέχνης καὶ ποιότητος στοιχείων συμφώνων, καὶ διαρέσεως φωνήεντων, καὶ ἄλλων ὀνομάτων

διαφόρου σημασίας, ἐπιχωρίων τὲ λέξεων ἀττικῶν, καὶ ἐπιτετηδευμένων, καὶ τῶν ἐξ ἑτοίμου συγκειμένων, καὶ τῶν διασυρτικῶν ἐκπληκτικῶν, δυσφορουμένων, σχετλιαστικῶν, τῶν τε συναδουσῶν τῇ ὑποκρίσει, ἐκκοπῶν, ἐκλείψεων, συναλειφῶν, καὶ ὧν παρὰ πᾶσαν τὴν τῶν ἑλλήνων συνήθειαν οἱ ἀττικοὶ κέχρηνται, τῶν τε συντόμων ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ τῶν ἀνθ' ἑνικοῦ πληθυντικῶς λεγομένων ἐπιζεύξεων, ἀντὶ δὲ τοῦ παθητικοῦ ἐνεργητικῶν, τῶν τε ἐπιτρεπτικῶν ἐν τῷ μὴ παρόντος τινὸς, τῶν τε ὑφ' ἓν καὶ τῶν συνθέτων, καὶ τῶν ἐπὶ τὸ λίαν κἀπὶ τῶν ἀδυνάτων λαμβανομένων, τῶν τε διssῶς καὶ τρισσῶς ἐκφερομένων, ἰσοτύπων τε καὶ ἰσοδυνάμων, καὶ τῶν ἑβδομηκονταδύο τῆς ποιήσεως τρόπων, τῶν τε ἑβδομήκοντα τεσσάρων τῆς ῥητορικῆς τρόπων, τὰ προειρημένα πάντα παρεκβάλλοντες ἰδιοτρόπως, ἔκ τε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, καὶ τῶν λόγων τοῦ θείου Γρηγορίου.

ΚΟΣΜΑ ΜΟΝΑΧΟΥ
ΑΓΙΟΠΟΛΙΤΟΥ ΦΙΛΟΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑΙ.

ΛΟΓΟΣ Α.
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΟΥ.

1. Χριστὲ ἄναξ ὃς ἀγναῖς ποτ' ἀειρομέναις παλάμῃσι,
2. Σταυροτύποις Μωσῆος ἐπ' οὔρεϊ σοῦ θεράποντος,
3. Ἔκλινας Ἀμαλὴκ ὀλοὸν σθένος.

Τῆς Αἰγυπτίων πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ἐπειγομένῳ τῷ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν ἔρημον πρῶτος Ἀμαλὴκ συναντᾶται, ἔθνος πρῶτον τῇ γραφῇ κατονομαζόμενον· ἀρχὴ γάρ φησιν ἐθνῶν Ἀμαλήκ· ἢ διὰ τὸ πρῶτος τὸν Ἰσραὴλ πολεμῆσαι· ἢ τὸ πρῶτον ἐν ἔθνεσιν ὑποστῆναι τοῦτον διαρπάζοντα τοὺς εἰκὸς τοῦ λαοῦ καθυστεροῦντας, εἰς παράταξιν Ἰσραὴλ ἀντικαθίσταται· τῆς γοῦν μάχης ἐφ' ἱκανὸν διακρατούσης, ὁ Μωϋσῆς προφήτης δὲ καὶ τοῦ λαοῦ καθηγούμενος, οὗτος σταυροτύποις χερσὶ τροποῦται τὸν Ἀμαλήκ· συνέβη δὲ τῷ μὲν ταῖς χερσὶν ἐπαιρομέναις εἰς ὕψος, τὸ τρόπαιον συνεπαίρεσθαι, καθιεμέναις ὥσπερ οὖν συγκαθίεσθαι· ταύτῃ τοι τὸν Ἀαρὼν καὶ Ὢρ προφήτας καὶ αὐτοὺς ὄντας, ἐπί τινος βουνοῦ τοῦ Μωϋσέως ἀμφοτέρωθεν τὰς χεῖρας ὑποστηρίζειν· τύπος δὲ τοῦτο τοῦ σωτηριώδους πάθους· εἶτα δὲ καὶ λίθοις ἐπιθέτοις ἐπερείδειν, μέχρι παντελοῦς τῶν ἐναντίων τροπῆς· καὶ τῆς μὲν μάχης σταυρό-

τυπον σχῆμα προηγεῖτο· τῶν μαχομένων δὲ τοῦ λαοῦ παῖς Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ· μέμνηται δὲ τούτων συνεχῶς Μωϋσῆς τῷ Ἰσραὴλ λέγων, ἐχθρανεῖς τῷ Ἀμαλὴκ ὅτι φησὶ τὴν οὐραγίαν σου διήρπαζεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐκ ἠλέησέ σε· οὐραγία δὲ πλήθους ἐστὶν ὑστέρημα μόχθῳ τῆς ὁδοιπορίας κεκμηκὸς καὶ τεμνόμενον, ἢ πλάνῃ φερόμενον.

Χάσματα καὶ φρικτὰς ὀνύχων ἐπέδησας ἀκωκάς. 6.

Ἐν Βαβυλῶνι τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα πρότερον ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ καὶ Ναβουζαρδὰν τὸ δεύτερον ἀποικισθέντος, ἐμπρησθείσης τε τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῆς τοιαύτης αἰχμαλωσίας δαυιτικῷ διαπρέποντες γένει παῖδες Ἰσραὴλ, Ἀνανίας, Ἀζαρίας, Μισαὴλ ὑπῆρχον· τούτους εὐσεβῶς κατὰ τὸν πατρῷον νόμον πολιτευομένους, προφητικῷ τε διαλάμποντας χαρίσματι, τῶν ἀσσυρίων οἱ προὔχοντες τοῖς βασιλεῦσιν ἐνδιαβάλλουσι, τοῖς περσικοῖς ἅτε δόγμασιν ἀντικαθισταμένους· ὁ μὲν οὖν Δανιὴλ ὑπὸ Βαλτάσαρ βασιλέως βορᾷ λάκκῳ ῥιφεὶς, χεῖρας πρὸς θεὸν διαπετάσας, τῶν ὠμοφάγων θηρῶν τά τε ἀνεῳγμένα στόματα καὶ τοὺς σπαρακτικοὺς ἐπέσχεν ὄνυχας, σῶος δὲ μεθ' ἡμέρας ἐπάνεισι τοῦ βαθύνου.

Ὃν διὰ καὶ μεγάλου ἀπὸ κήτεος ἔκθορ' Ἰωνᾶς. 7.

Προφήτης ὁ Ἰωνᾶς, ὑπὸ δὲ θεοῦ προφητεῦσαι τῇ Νινευῇ μεγάλῃ Νίνου βασιλέως ἀσσυρίων πεμφθεὶς, φεύγει τὸ πρόσταγμα, τὴν ἐπὶ Θαρσεῖς δὲ στέλλεται θαλασσοπορίαν· κλύδωνος δὲ γεγονότος, καὶ παρὰ καιρὸν τῶν ναυτικῶν οἰομένων τὴν ζάλην, ὑπ' αὐτοῦ τε μεμαθηκότων ὡς ἐκ προσώπου θεοῦ φεύγων ἐστὶ, κλήρῳ καταδικασθέντα καὶ τῇ θαλάσσῃ βεβλημένον, ἐκ προστάγματος θείου κῆτος θαλάσσιος θὴρ ὑποδέχεται· τριῶν δὲ τούτον ἡμερῶν ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἄτρωτον πεφυλαγμένον, δι' εὐχῆς κἀντεῦθεν τῷ

θεῷ προσομιλοῦντα τριταῖον τὸ κῆτος ἀπήμεσεν ἐν ξηρᾷ, μυστηρίου τύπον ὑπογράφοντα τῆς Χριστοῦ μετὰ ταῦτα γενησομένης ἀναστάσεως.

8. Ἐν φλογὶ δ' ἀσσυῤῥίῃ δροσόεν νέφος ἀμφεκάλυψε
9. Θαρσαλέους τρεῖς παῖδας, ἐπεὶ χεῖρας ἐξεπέτασσαν.

Τρεῖς παῖδες εἰσὶν Ἀνανίας Ἀζαρίας Μισαὴλ, ὧν ἀνωτέρω μεμνήμεθα· Ναβουχοδονόσορ τοίνυν ποτὲ τοῦ βασιλέως εἰκόνα στήσαντος χρυσῆν, ᾗ προσεκύνουν πάντες ὁμοθυμαδὸν ἔκ τινος συγκαλούμενοι μουσικῆς συμφωνίας, τοὺς μὴ λατρεύοντας ἀπειλουμένου προστάγματος παμφάγῳ παραδοθήσεσθαι πυρὶ, προσάγονται τρεῖς οὗτοι παῖδες· τοῦ δὲ βασιλέως πείθειν αὐτοὺς πειρωμένου, καὶ τῇ τῆς καιομένης ἐπ' ὄψεσι καμίνου τιμωρίᾳ ἐκδειματοῦντος, ἐπεὶ μὴ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα διωμολόγουν θεὸν, κάμινος τούτους ὑποδέχεται προστάγματι τοῦ κρατοῦντος· οἷς ἄγγελος θεοῦ συγκάτεισιν· ἐκ δὲ πυρὸς δρόσος ἦν τοῖς παιδαρίοις· ἀλλ' οἱ μὲν ὕμνοις θεοπρεπέσι τὸν θεὸν μειλισσόμενοι, τῆς καμίνου πρόεισιν ἄρτιοι θαῦμα πᾶσι τοῖς ὁρῶσι· περὶ δὲ τὴν κάμινον ἐπὶ πήχεις τεσσαρακονταεννέα ἡ φλὸξ διαχεθεῖσα, τοὺς παρατυχόντας ὄλλυσι χαλδαίους· ὅθεν τὸν βασιλέα τούτους μὴ δὲ θριξὶ τοῦ ἀκαμάτου πυρὸς συνειλημμένους ἐκπληττόμενον δογματίσαι τὸν εἰς τὸν ἐκείνων θεὸν βλασφημήσαντα πανοικίᾳ διόλλυσθαι.

10. Ζείουσαν ὑπεὶρ ἅλα πεζὸς ὁδεύσας,
11. Κύματα καὶ ἀνέμων μένος ηὔνασας.

Τοὺς μαθητὰς ἐν πλοίῳ προπέμψας Χριστὸς, αὐτὸς τῷ παρεπομένῳ διαλεγόμενος πλήθει, ταῖς ὄχθαις προσμένει τῆς θαλάσσης· κλύδωνος δὲ τούτους συνεσχηκότος, μέλλουσιν ὑποβρυχίοις ἀπολέσθαι· πάρεισι Χριστὸς ὀψίας, τὸν

ὑγρὰν ποσὶν ἐπιπατῶν θάλασσαν· θροηθεῖσι δὲ καὶ κεκραγόσι προσφωνήσας τοῖς μαθηταῖς θαῤῥεῖν τὲ παρακελευσάμενος, σύμπλους ἦν αὐτοῖς τὸν μὲν σάλον κατευνάσας, ἐπιτιμήσας δὲ τοῖς ἀνέμοις, καὶ τῷ Πέτρῳ βυθιζομένῳ ἐπορέξας τὴν χεῖρα.

Πολλοῖς δ' αὖ ψυχάς τε καὶ ἅψεα λύσαο νούσων. 13.

Συλλήβδην πάντων τῶν Χριστοῦ μέμνηται θαυμάτων, ὡς ἐν διαφόροις κάμνοντες νόσοις καὶ ψυχαῖς καὶ σώμασι, τῶν θείων ἀπήλαυσαν ἄνθρωποι δωρεῶν.

Οὐδ' ὁπότ' ἀφραίνοντι νόῳ λύγον ἀμφὶς ἑλίξας. 331.

Τῇ ψυχῇ διαλεγόμενος, μεταγωγικῶς τὴν παροῦσαν ὁ θεολόγος ἱστορίαν ἐξ ὑποδείγματος παρεισάγει· φησὶν οὖν ὅτι οὔπω τῷ λογισμῷ ἀνοηταίνοντι περιέθηκα ἱμαντῶδες φυτόν· λέγεται γὰρ τοὺς ἵππους τοῦ Ἀδράστου μυρίκης ὄζῳ συσχεθέντας, τὸν Ἄδραστον ἀποβαλεῖν· ὃν εὑρὼν Μενέλαος καὶ ζωγρῆσαι βουλόμενος, οὐ συγχωρεῖται· καὶ γὰρ Ἀγαμέμνων ὁ τῶν ἑλλήνων βασιλεὺς ἐπιστὰς τοῦτον ἀναιρεῖ· μεταφορικῶς οὖν φησὶν ὁ θεολόγος ὅτι τὸν μὲν ἁλωτὸν τοῖς πολεμίοις συσχεθέντες δεδώκασιν οἱ ἵπποι, μικροῦ δέ με τοῖς πάθεσι πάρεργον παρέσχεν ὁ λογισμὸς ἀνοηταίνων, οὐκ ἔχων ὅποι στῇ τῆς ἀτάκτου φορᾶς, μὴ δ' ὑφ' οὗ τινος τοὐναντίον ἐπ' ὠφελείᾳ ψυχῆς συσχεθῇ.

Φεύγων Αἰγύπτοιο μέλαν πέδον, ἔργα τὲ πικρὰ, 334.

Καὶ Φαραὼ βασιλῆα, πάτρην δ' ἐπὶ θείαν ὁδεύει. 335.

Μέλας μὲν ὁ τῆς Αἰγύπτου φύσει χῶρος, ἔργα δὲ πικρὰ τὰ τοῖς ἑβραίοις πάλαι προστεταγμένα, πλινθουργία καί τινα εἰς αὐτοὺς οἱ αἰγύπτιοι κατεδουλοῦντο· διὸ καὶ τῷ Μωϋσῇ παραγενομένῳ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ διὰ θείου προστάγματος τῆς αἰγυπτίων χειρὸς ἐξελέσθαι, πικρότερος καθ-

ἵσταται Φαραὼ τῶν αἰγυπτίων ὁ βασιλεύς· κατὰ γοῦν τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον μέλαν πέδον, τὴν ἐν ἁμαρτίᾳ διατριβὴν ὁ Θεολόγος φησί· Φαραὼ δὲ τὸν διάβολον λέγει· πικρὰ δὲ τὰ ἔργα, τὰ παρ' ἐκείνου τῇ ψυχῇ προσεπινοούμενα· πατρίδα δὲ θείαν, τὸν μέλλοντα φησὶν αἰῶνα, καθ' ὃν ἐπείγεσθαι τὴν ψυχὴν ὡς ἀϊδίου θέμις ταμιεῖον ζωῆς δι' ἀρετῆς καταπαύσουσαν.

356. Μὴ δὲ μένει Βαβυλῶνος ἐνὶ κραναοῖς πεδίεσσι,
357. Δουριαλὴς ὄχθῃσι παρεζόμενος ποταμοῖο,
358. Ὠδῆς ὄργανα πάντα παρακλίνας ἀτίνακτα,
359. Δακρυόεις σπεύδει θ' ἱερῆς ἐπὶ τέρμα γαίης.

Βαβυλῶνος τραχὺς μὲν ὁ χῶρος, ἔνθα τὸν λαὸν ἀποικισθέντα, ταῖς ὄχθαις λέγεται τοῦ ποταμοῦ καθῆσθαι, καὶ τὴν ἀποικίαν ὀδύρεσθαι, τήν τε ᾠδὴν ἐπ' ἀλλοτρίας μὴ θέλειν γῆς ᾄδειν, ἀλλ' ἀκίνητα καὶ ἀργὰ τῆς ᾠδῆς φυλάττειν τὰ ὄργανα· μετ' ἑβδομήκοντα δὲ χρόνους τῆς τοιαύτης ἀφεθέντες αἰχμαλωσίας, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανιέναι πατρίδα· καὶ τοῦτο γοῦν ἀναγωγικῶς ὁ Θεολόγος φησί· Βαβυλῶνα μὲν τὴν αἰχμαλωτίζουσαν ἀπὸ θεοῦ καλῶν ἁμαρτίαν· ὄργανα δὲ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ὑποληπτέον, εὐχὴν φημὶ καὶ τὴν εἰς θεὸν ὑμνῳδίαν, ὧν ἡ ψυχὴ ἐξατονήσασα, τὸν δούλειον ζυγὸν ἀποδύρεται· γῆ δέ ἐστιν ἱερὰ, τῶν πραέων ὁ χῶρος, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἣν ἔστι καταλαβεῖν, τῆς τραχείας ἁμαρτίας ἀποδεδρακότας.

361. Καὶ νηοῦ μεγάλοιο θεμείλια χερσὶ βάληται.

Δαρεῖος ὁ μήδων βασιλεὺς μεθ' ἑβδομήκοντα χρόνους τῆς θεοσεβείας ἀγάμενος τοὺς ἑβραίους, τῆς αἰχμαλωσίας ἀφίησι· προστάσσει τε τὸν ναὸν Σολομῶντος καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀνοικοδομηθῆναι· τότε γοῦν ἐπανελθὼν ὁ λαὸς ἀσσυ-

ρίων, τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἐπανορθοῦται· θεμέλια τοίνυν ὁ θεολόγος τοῦ ναοῦ, τὰς ἰσχυρὰς φησὶν ἀρετὰς, αἵ τινες τὴν ψυχὴν ναὸν κατασκευάζουσι τοῦ θεοῦ, κύκλῳ περιῳκοδομημέναι.

Οἷον δ' ἐξ ἱερῆς Σολύμων κατιόντα πόληος 369.
Ἱεριχοῦς πτολίεθρον ἐπὶ κλυτὸν ὡς ἐνέπουσιν 370.
Φῶρες ἐδηλήσαντο κακοὶ λοχόωντες ὁδίτην. 371.

Παραβολὴν ὁ σωτὴρ ταύτην φησὶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ὅτι τίς ὁδοιπόρος κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς πολλὰς ἐπιθέντες κατέλιπον ἡμιθανῆ· κατὰ συγκυρίαν δὲ λευίτης καὶ ἱερεὺς παριόντες· κατέλιπον αὐτὸν ἀνηλεεῖ ψυχῇ· σαμαρείτης δὲ πλησίον ἐλθὼν καὶ τοῦτον ἰδὼν ἠλέησε, πολλὰ δὲ ταῖς πληγαῖς ἐπιθέμενος φάρμακα, κἀπὶ τὸ ἴδιον ἐπιβιβάσας κτῆνος, τῷ πανδοχεῖ μετὰ καὶ τῆς δεούσης ἐπιμελείας καταλιμπάνει· τὸν γοῦν ὁδοιπόρον τὴν ψυχὴν φησὶν ὁ θεολόγος, τὸν βίον τουτονὶ διαπερῶσαν· ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ κατιοῦσαν δὲ τῆς ἀρετῆς φησί· λῃστὴν δὲ τὸν διάβολον λέγει, πάλαι μὲν ἀπογυμνώσαντα τοῦ θεοῦ τὸν Ἀδὰμ, τοῖς δὲ ἐξ Ἀδὰμ πᾶσι τὸν αὐτὸν ἐπαναδεδεγμένον, καὶ θεοῦ γυμνοῦν ἁμιλλώμενον.

Πυνθάνομ' ὡς δύο φῶτε μέγα πνείων φαρισαῖος, 395.
Ἠδὲ τελώνης ἐς ἱερὸν ἀναβάντε. 396.

Παραβολικῶς καὶ τοῦτο φησὶν ὁ σωτὴρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ὅτι δύο ἄνδρες ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, ὁ δὲ ἕτερος τελώνης· ἀλλ' ὁ μὲν φαρισαῖος, νηστείαις καὶ δεκάταις καὶ ταῖς ἄλλαις νομίμοις ἐντολαῖς μεγαλαυχῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις συγκρίνων ἑαυτὸν ἀνθρώποις, λόγοις δὲ καὶ τὸν τελώνην ἀποφαυλίζων, ἄτιμος

ἀποπέμπεται· ὁ δὲ τελώνης τὸ στῆθος ταῖς χερσὶ πατάσσων, ἐκπροχέων τε δάκρυα θερμὰ καὶ τὸν θεὸν αὐτῷ τοῖς ἐπταισμένοις εὐμενῆ γενέσθαι λισσόμενος, ἀφέσεως κατηξίωται, τοῦ θεοῦ τῷ ταπεινουμένῳ μᾶλλον, ἢ τῷ τυφουμένῳ, προσεσχηκότος.

428. Ἱερῆς Ἄννης ἐμιμήσατο φωνήν.

Ἄννα μήτηρ ἐστὶ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου, στεῖρα δὲ οὖσα καὶ πικρῶς ὀδυρομένη, κατέστη εἰς Σηλὼμ, ἔνθα ἦν ἡ κιβωτὸς διαθήκης κυρίου· προσευξαμένης δὲ ταύτης, τὸν Σαμουὴλ αὐτῇ παρέσχεν ὁ θεός· αὐτὸς δὲ καθ' ὑπόσχεσιν τῆς μητρὸς λειτουργεῖν ἀφιεροῦται θεῷ, καὶ τῇ σκηνῇ προσάγεται τοῦ μαρτυρίου νήπιος ὢν· Ἐλκανᾶ ὄνομα τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

434. Νῦν αὖτ' ἐναρίθμιος εἰμὶ βεβήλοις,
435. Ἠλεὶ σοῦ θεράποντος ἀγακλέος υἱέσι μάργοις·
436. Οἳ θυσίαις καθαρῇσιν ἐπέχραον ἄφρονι θυμῷ,
437. Χερσὶν ἐφαπτόμενοι θείων λίχνῃσι λεβήτων·
438. Τοὔνεκα καὶ χαλεπῆς κύρσαν βιότοιο τελευτῆς.

Υἱοὶ τοῦ ἱερέως Ἠλεὶ Ὀφνεὶ καὶ Φινεὲς ὑπῆρχον παρανομώτατοι σφόδρα, τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου μὴ γινώσκοντες παρὰ τοῦ θύοντος λαοῦ· πρὶν ἢ γὰρ τὸ στέαρ θυμιαθῆναι, καθῆκαν τριόδοντα εἰς τὸ χαλκεῖον, καὶ πᾶν ὅπερ ὁ τριόδους ἀπέσπα τῆς χύτρας, ὁ παῖς ἐλάμβανε τοῦ ἱερέως· αὕτη τούτοις ἁμαρτία λελόγιστο μεγίστη· διὸ καὶ τῷ πατρὶ αὐτῶν διά τινος τῶν εὐσεβούντων ὁ θεὸς δηλοῖ, τὸ δεῖ αὐτοὺς σὺν αὐτοῖς μέλλον αὐτῷ τέλος οἰκτρὸν ἐπελεύσεσθαι, καὶ διὰ Σαμουὴλ ἔτι παιδὸς ὄντος, καὶ κατὰ πρόσωπον ἐκείνου τῇ σκηνῇ λειτουργοῦντος· ὃ καὶ συνέβη· τῶν γὰρ ἀλλοφύλων ἐπιθεμένων, μετὰ τῆς κιβωτοῦ ἔξεισιν Ὀφνεὶ καὶ

Φονεὺς οἱ τοῦ Ἠλεὶ παῖδες· κρατυνθέντος δὲ τοῦ τῶν ἀλλοφύλων ἐπ᾽ αὐτοὺς πολέμου, καὶ τῆς κιβωτοῦ ἁλωθείσης, ἄμφω πεπτώκασι στόματι ξίφους· τινὸς δὲ τὴν ἀγγελίαν τῆς τε κιβωτοῦ καὶ τῶν παίδων καὶ τοῦ λαοῦ τῷ Ἠλεὶ ἀπαγαγόντος, δίφρῳ τοῦτον καθεζόμενον ἐς τοὐπίσω πεσεῖν συνέβη καὶ συντριβῆναι, καὶ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆναι· καὶ μέν τοι καὶ τὴν τούτου γυναικόπαιδα κατὰ γαστρὸς ἔχουσαν ἅμα τεκεῖν τῷ πένθει καὶ σὺν τόκῳ μερῆσαι· ὡς πληρωθῆναι τὸ ῥῆμα τὸ δηλωθὲν ὑπὸ Θεοῦ· ἡμέρᾳ μιᾷ, παντὸς οἴκου τοῦ Ἠλεὶ τὸν τὸ θυμίαμα προσφέροντα τῷ Θεῷ ἐξολοθρευθήσεσθαι.

Ἤδη τίς φίλον υἷα Θεόσδοτον ἤγαγε βωμῷ, 442.
Σάῤῥας ὀψιτόκοιο γόνον ῥίζαν τε γενέθλης, 444.
Ἀβραὰμ ἦν ἱερεὺς, ἀμνὸς δέ τε κύδιμος Ἰσαάκ. 446.

Ἀβραὰμ τίκτει τὸν Ἰσαὰκ ἐξ ἐπαγγελίας ἐν γήρᾳ, Σάῤῥας στείρας καὶ αὐτῆς οὔσης καὶ γηραλέας· τούτῳ προστάσσει τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ μονογενῆ υἱὸν, θυσίαν ὁ Θεὸς προσάγειν ἐπί τινα τόπον ὑψηλόν· ἐλθόντι δὲ σὺν τῷ παιδὶ τῷ Ἀβραὰμ ἐν τῷ τόπῳ, καὶ τὸ θυσιαστήριον οἰκοδομήσαντι, τά τε τῆς ὁλοκαρπώσεως ἐπιστοιβάσαντι ξύλα, πεδήσαντι δὲ καὶ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὴν μάχαιραν ἐπ᾽ αὐτὸν σπασαμένῳ, φωνήσας οὐρανόθεν ὁ Θεὸς τῆς ἐπὶ τῷ παιδὶ σφαγῆς ἀνατρέπει τὴν πρόθεσιν, εὖ μάλα προσδεδεγμένος, ὡς οὐδὲν Θεοῦ τῷ Ἀβραὰμ ποθεινότερον· κριὸν δὲ φυτῷ τινὶ σαμὲκ λεγομένῳ τοῦ παιδὸς ἀντιδοὺς αὐτομάτως τῶν κεράτων κατεχόμενον, τὴν θυσίαν προστάσσει καθιερῶσαι· τούτου δὲ γενομένου, πρὸς τοὺς οἰκείους ἐπάνεισι, σῶον ἐπιφερόμενος τὸν μονογενῆ παῖδα.

Οὐδὲ μεταστρέφεται Σοδόμων ἐπὶ τέφραν ἐρήμου, 482.

483. Ἣν διὰ μαργοσύνην ξείνῳ πυρὶ δηϊωθέντων·
485. Φεύγει δ' ἐσσυμένως ἐς ὄρος, πάτρης δὲ λέληςαι,
486. Μὴ μῦθος καὶ λᾶας ἁλὸς μετόπισθε λίπηται.

Σοδόμων τόπος ἐςὶ τὶς περὶ τὸν Ἰορδάνην· ὑπῆρχον δὲ πέντε πόλεις· ὁ δὲ χῶρος πρὸ τοῦ καταςραφῆναι, τερπνός τὲ ἦν καὶ λίαν εὐθαλὴς, ποτιζόμενος ὥσπερ ἡ τῆς Αἰγύπτου γῆ· τοῦτον ᾤκησε Λὼτ τὸν χῶρον· πρὸς γένους δὲ τῷ Ἀβραὰμ οὗτος, σὺν αὐτῷ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐνεγκαμένης πρὸς τὴν Χαναναίαν μετοικήσας, τοῦτον ἔλαχεν οἰκεῖν τοιῷδε τὸν τρόπον· πολλῶν ὄντων τῶν κτημάτων αὐτῷ τὲ καὶ τῷ Ἀβραὰμ, ἐπεὶ χωρεῖν αὐτοὺς τὴν γῆν οὐχ' οἷόν ἦν, μάχην οἱ ποιμένες πρὸς ἀλλήλους συνάπτουσι· τοῦ τοίνυν Ἀβραὰμ εὐλαβηθέντος, τήν τε προτίμησιν εἰ θέλοι τῆς γῆς ὑποχωρῆσαι τῷ Λὼτ παρεσχηκότος αὐτοῦ, πανοικίᾳ μετατίθεται· τῶν δὲ τόπων οἱ ἄνδρες ἀδικώτατοι λίαν παντοίαις ἐμφυρόμενοι σαρκὸς ἀσελγείαις· τῆς τοίνυν αὐτῶν ἀσεβείας πληθυνθείσης, εἰκὸς τὴν θείαν ἐπ' αὐτοὺς μετιέναι ὀργήν· αὐτοῦ τὲ τοῦ θεοῦ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῷ δικαίῳ περὶ τούτου διαλεχθέντος Ἀβραὰμ, ἐν τῇ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ θρυλλουμένῃ ξεναγωγίᾳ· δύο τοιγαροῦν τοῖς Σοδόμων ἀποσταλέντων ἀγγέλων εἰς τὸ καταςρέψαι, τὸν μὲν Λὼτ αὐτίκα τῇ πύλῃ προσκαθεζόμενον, ἅτε φιλόξενον ὄντα καὶ ἄνδρα δίκαιον, εἰσοικίσασθαι τούτους συνέβη· τῶν δὲ γεγονότων εἴσω τῶν οἴκων, ἅπαντας θύραζε τοὺς σοδομίτας πρεσβυτέρους ἅμα καὶ νέους τὸν Λὼτ ἐκκαλουμένους, ἐναγώνιον εἶναι· καὶ ὁ μὲν δίκαιος Λὼτ ἠπίως αὐτοὺς καταστέλλειν ἐπειρᾶτο, δυοῖν παῖδε προβαλλόμενος τοῖς ἀκολάστοις εἰς ἐπιθυμίας ὑπηρεσίαν, ἀνδρῶν καθεστηκυίας ἐν συνουσίᾳ μηδέπω· ἀπωσθεὶς δὲ καὶ κινδυνεύσας ὑπ' αὐτῶν

συντριβῆναι, τοῖς οἰκείοις προσραγεὶς κατὰ τὰς θύρας, ἐπικουρίας τῆς παρὰ τῶν ἀγγέλων τυχὼν, εἴσω χωρήσας διεσώθη· τοὺς δέ τις πρὸ τῶν θυρῶν ἐπήχλυσεν ἀορασία προσεωχθεὶς αὐτῶν, παρελύθησαν γὰρ καὶ ταύτας περιάγοντες οὐκ ἠδύναντο γνῶναι· τότε δὴ τὸν Λὼτ οἱ θεῖοι κατέσπευδον ἄγγελοι, πανοικὶ αὐτὸν αὐτόσε διαδρᾶσαι, μὴ προσβλέψαι δὲ πορευόμενον εἰς δεξιὰ ἢ ἐπ' ἀριστερά· τισὶ δὲ τῶν ἐγχωρίων ἐπιγαμβρευθεῖσιν αὐτῷ διαλεχθεὶς, καὶ νομισθεὶς γελοιάζειν, ὑπό τε τῶν ἀγγέλων ἐξελθεῖν συνωθούμενος, δυσὶν ἅμα κορίοις ἀμωμήτοις ἔξεισι καὶ τῇ γυναικί· πυρὸς δὲ θείου κατὰ τῶν Σοδόμων οὐρανόθεν ἐπομβρισθέντος, εἰς τοὐπίσω τὴν γυναῖκα τοῦ Λὼτ ἐπεςραμμένην πρὸς θεωρίαν, ἄψυχος ἐξεικονίζει ςήλη ἁλός· μή τι δὲ συμπαραληφθείη τῷ σοδομιτικῷ πυρὶ δεδιττόμενος ὁ δίκαιος Λὼτ, ἐπεὶ μὴ τέως προσαγαγεῖν οἷός τε ἦν τῷ ὄρει, πολίδριον αὐτόσε Σηγὼρ προσαγορευόμενον, προσφύγιον ἐξητήσατο· τούτου δὲ γεγονότος αὐτόθι διασωθεὶς, ἄνεισιν ἐπὶ τὸ ὄρος εὐκαιρίας λαβόμενος· Σόδομα τοιγαροῦν ὁ θεῖος Γρηγόριος τὴν ἐν ἁμαρτίαις φησὶ διατριβὴν, Λὼτ δὲ πρόσωπον εἶναι τῆς ἀρετῆς λέγει· τὸν τοίνυν ἐξ ἁμαρτίας ἀναχωροῦντα, μὴ πάλιν ἐπ' αὐτὴν ἐπιστρέφειν· τοῦτο γάρ ἐστιν εἰς τοὐπίσω βλέψαι καὶ στήλην παγῆναι ἁλός· πρὸς γὰρ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεςραμμένην τὴν τοῦ Λὼτ γαμετὴν, εἰκὸς τοῦτο παθεῖν· στήλη δὲ δράματός ἐστιν ἐμφανὲς κατηγόρημα, διατρέχον εἰς τὸ διηνεκές· πόλιν δὲ Σηγὼρ, τὴν ἱδρυμένην ὑπ' ἀρετῆς ψυχὴν ὑποληπτέον, ἣν πρὸς ὕψος τελειότητος κατεπείγεσθαι ταῖς κατὰ θεὸν ἀναβάσεσιν, ἀλλὰ μὴ μένειν πρὸ ποδῶν· ῥᾳθυμίας γὰρ καὶ τοῦτο καταδίκην κέκτηται.

579. Τειρόμενος κάμπτω σοι γούνατα· πέμψον ἔμοί γε,
580. Δακτύλῳ ἰκμαλέῳ ξηρὴν φλόγα Λάζαρον ὦκα·
581. Γλῶσσαν ἀναψύξοντα, χάος δέ με μηκέτ' ἐρύκοι,
582. Μὴ δ' Ἀβραὰμ μεγάλων κόλπων ἀπὸ τηλόθι βάλλοι,
Πλούσιον ἐν παθέεσσι, τεὴν δ' ἐπὶ χεῖρα κραταιήν.

Ταύτην ὁ σωτὴρ ἐν εὐαγγελίοις τὴν παραβολὴν εἴρηκεν, ὅτι πλούσιός τις ἦν πορφύραν ἐνδιδυσκόμενος, καὶ καθ' ἡμέραν εὐφραινόμενος· τούτου δὲ προσέῤῥιπτο ταῖς πύλαις πτωχός τις Λάζαρος τοὔνομα ἡλκωμένος τῇ πτωχείᾳ· τῷ γοῦν πλουσίῳ διακεχυμένῳ τρυφῇ τε καὶ ταῖς κατὰ τὸν βίον εὐθηνίαις εὐροοῦντι, φροντὶς οὐδὲ μία τοῦ πένητος ἦν· καὶ ταῦτα χαλεπῶς περὶ τὸ σῶμα διακειμένου καὶ τῶν τῆς ἐκείνου τραπέζης περιττευμάτων ἐντετηκότος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς κύνας λέγεται τοῦ πλουσίου, τὰ τοῦ πτωχοῦ τραύματα καταλείχειν, προσθήκην ἄλγους ἐμποιοῦντας τῷ μὴ δὲ μιᾶς θεραπείας ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν ἠξιωμένῳ· ταύτῃ τὸν πλούσιον ἀπηνῶς διακείμενον, εὐχαρίστως τε τὸν πένητα διακαρτεροῦντα, ἀμφοτέρους ἀναρπασθῆναι, καὶ πρὸς τὸν ὡρισμένον κατασταθῆναι τόπον, ὅθεν τὸν πλούσιον κατεῖχε· τὸν δὲ μικρὸν ἀνανεύσαντα, πῦρ δὲ ἦν ὑποσμήχον καὶ σκώληξ πικρότατος διερεθίζων, τὸν πένητα Λάζαρον θεάσασθαι λέγεται πατριαρχικοῖς πλατέως ἐπικαθεζόμενον κόλποις, πολλαῖς τε δορυφορίαις παρακαλούμενον· φωνῆσαί τε τὸν δορυφόρον Ἀβραὰμ, ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν πρώην παρεωραμένον Λάζαρον ἀποστεῖλαι ῥανίδος ὥστε τῷ σμυχομένῳ δίυγρόν τι μικρῷ δακτύλῳ προσεπιστάξαι· τὸν δὲ πατριάρχην μὴ δυνατὸν εἶναι πρὸς λόγον ἀπαμειβόμενον, τοῦ πένθους αὐτῷ τῆς ἀπροσδοκήτου σωτηρίας, περισσότερον ἄλγος τῆς βασάνου προσκαταστῆσαι· καὶ χάσμα δὲ περὶ αὐτοὺς μέ-

γιστον ἡδρᾶσθαι φησὶ, τῶν ὁρίων αὐτοῖς ἀδιεκβάτων ὄντων, καὶ ἀβάτων πρὸς ἀλλήλους καθεστηκότων, πέρας ὧδε τῆς κακίας ἐπεσφραγῖσθαι, τοῖς οἷος ἐκεῖνος ἀπηνέσι διαβεβαιούμενος· πλούσιον ἐν πάθεσι φησὶ, τὸν πολλαῖς ἐμφυρόμενον ἁμαρτίαις· Λάζαρον δὲ τὸν ἐλέους ἠξιωμένον ῥανίδα, τὸν θεῖον ὑποληπτέον λόγον ταῖς καιομέναις πάθεσι ψυχαῖς, ὑπὸ τῶν θεοφόρων ϛαζόμενον· χάσμα δὲ τὴν ἀμετάθετον ἐκ κακίας ῥᾳθυμίαν, ἣν συνέκδημον λαβοῦσα ἡ παναθλία ψυχὴ, χάσματι καὶ πυρὶ βυθισθῆναι, σωτηρίας ἐλπίδα μηκέτι κεκτημένη· κόλποι δὲ νοηθήσονται τοῦ Ἀβραὰμ, αἱ τῶν ἁγίων διατριβαί· τούτῳ γὰρ τὴν τῆς ἐπαγγελίας ὑπέσχετο γῆν ὁ Θεὸς, ἧς γάλα καὶ μέλι διεκρέει· Θεὸς θεοῖς συγγινόμενος, καὶ πρὸς αὐτῶν ἀνυμνούμενος ἀσιγήτως, πλατέως τὲ καὶ ἀπεράντως θεολογούμενος.

Εἰπὲ, καὶ αἱματόεσσα ῥύσις λήξειε τάχιστα. 586.

Τῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις θαυμάτων ἀναγωγικῶς μεμνημένος, πρὸς Χριϛὸν αὐτὸν διαλέγεται· λόγῳ γὰρ εἰπὲ φησὶ, καὶ τῆς ψυχῆς ἡ αἱματώδης στήσεται ῥύσις· ῥύσις αἱμάτων δὲ προκαταβεβλημένου τραύματος πληγὴν ὑποδείκνυσι· τῷ γὰρ τετρωμένῳ, τῆς ὠτειλῆς ἐκροὴ τίς παρέπεται· ταχίστην δὲ λῆξιν φησὶν, ἐκ παραγώγου σχήματος· αἱμόῤῥους γάρ τις γυνὴ δυοκαίδεκα χρόνων τῷ πάθει κατεχομένη, τῶν κρασπέδων τοῦ Χριστοῦ λαθραίως ἁψαμένη, παραχρῆμα τῆς νόσου ἀπηλλάγη.

Εἰπὲ, καὶ ἐκμήνειε συῶν ἀγέλην λεγεῶνος, 587.
Πνεῦμα καὶ ἐν πελάγεσσι πέσοι. 588.

Τῶν ἐν εὐαγγελίοις θαυμάτων καὶ τοῦτο· κατὰ γὰρ τὴν τῶν Γεργεσηνῶν χώραν, ἦν τίς δαιμονῶν ἐν τοῖς μνημείοις· δι' ὃν ἄβατος ἦν ὁ τόπος, πολλῶν διαφόρως ὑπ' αὐτοῦ κα-

τατμαθέντων· τοῦτον Ἰησοῦς ὑγιῆ καταστήσας, χοίρων αὐτόθι νεμομένων, ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἀξιοῦται τοῖς χοίροις αὐτοὺς ἐπιτρέψαι τὸ λοιπὸν ἀναμιχθῆναι· τούτου δὲ γενομένου, κατὰ τῆς θαλάσσης οἱ δαίμονες τοὺς χοίρους ἐλάσαντες, ἅπαντα ὑποβρυχίους ἀπώλεσαν.

589. Καὶ λέπρην ἐλάσειας ἀτερπέα.

Μέμνηται τῆς τοῦ λεπροῦ καθάρσεως ὑπὸ Χριστοῦ γενομένης· τὴν πολλαῖς δὲ κατεστιγμένην ἁμαρτίαις ψυχὴν ἀπεικάζει λεπρῷ· τὸ γὰρ πάθος ἐστὶν ἀτερπὲς, κατὰ τοῦ σώματος διακεχυμένον.

590. Καὶ φάος ἔλθοι ὄμμασιν οὐχ' ὁρόωσιν.

Βαρτιμαῖον αἰνίττεται· τούτῳ γὰρ ἔλεον παθοῦντι, παρέχει Χριστὸς φῶς αὐτῷ χαρισάμενος, τυφλότητα δὲ φησὶν ὁ θεολόγος τὴν ἄγνοιαν· ἧς ἐκτὸς γενομένη ψυχὴ τὸ φυσικὸν ἐπιβοήσεται ποθοῦσα φῶς· οὐ γὰρ ἔτι τὸν εὐεργέτην ὡς υἱὸν εὐφημεῖ Δαβὶδ, ἀλλ' ὡς θεὸν προσκυνήσει μεγαλοδόξην.

Καὶ οὔατα φθόγγον ἀκούοι.

Κωφῷ καὶ μογιλάλῳ δεηθεῖσι, τὴν λύσιν ἄμφω παρέχει Χριστός· κωφὸς δὲ λέγεται κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον, ὅστις ἔχει πρὸς τὸ τὰ θεῖα δέχεσθαι, βαρυτάτην τὴν φυσικὴν ἀκοήν.

591. Καὶ ξηρὴν τανύσειας ἐμὴν χέρα, δεσμά τε γλώσσης ῥήξειας.

Καὶ ταῦτα τῶν Χριστοῦ θαυμάτων καθέστηκε· διὸ καὶ λοιδορεῖται, σαββάτῳ ποιούμενος τὴν θεραπείαν· τούτοις γὰρ ἀνθρώπῳ τοῖς πάθεσι κάμνοντι, μέσον προστάσσει τῆς συναγωγῆς τὴν χεῖρα διεκτεῖναι, καὶ τῇ γλώσσῃ διηρθρωμένον διαλέγεσθαι· χεῖρα δὲ ξηρὰν φησὶν ὁ πατὴρ, τὸ πρὸς τὰς θείας ἐντολὰς ἀργῶς διακεῖσθαι, δεσμόν τε γλώσσης

ἢ τὸ μὴ ταῖς ἐντολαῖς ἐντυγχάνειν τοῦ Θεοῦ, ἢ τὸ δεσμεῖν ἄλλοις τὸ τῆς ὠφελείας λαλητικὸν ὄργανον.

Στήσαις δὲ ποδῶν βάσιν ἀδρανέουσαν. 592.

Πολλῶν παραλελυμένων κοινῇ τῆς Χριστοῦ θεραπείας ἀπολελαυκότων μνήμην ποιεῖται· παρειμένην δὲ λέγει ψυχὴν, ἢ τῷ πολέμῳ κατατρωθεῖσαν τοῦ ἐχθροῦ, ἢ τῷ ῥαθυμίᾳ κεῖσθαι καὶ μὴ δύνασθαι τῆς νόσου τουτέστι τῆς ἁμαρτίας ἀνανεῦσαι.

Ἐκ δ' ἄρτου κορέσαις ὀλίγου. 593.

Πέντε Χριστὸς ἄρτοις κατὰ τὴν ἔρημον καὶ δυσὶν ἰχθυδίοις χιλιάδας πολλὰς διαθρέψας τὸ πρότερον, καὶ λειψάνοις δώδεκα κοφίνων τὸ μέγιστον τοῦ θαύματος πιστωσάμενος, ὡσαύτως τὸ δεύτερον ἄρτοις ἑπτὰ χιλιάδας εἰς κόρον ἐμπλήσας, τῆς θείας δυνάμεως σαφεῖς παρέσχε τὰς ἀποδείξεις· ἀλλὰ τούτων Γρηγόριος ὁ θεῖος τῇ ψυχῇ διαλεγόμενος μνημονεύει, καὶ γὰρ τὸν λόγον ἄρτον οἶδε πολλαχοῦ τῆς ψυχῆς τροφὴν κατονομάζειν· ἐκεῖνον τοιγαροῦν τῇ λιμοττούσῃ ψυχῇ πρὸς Θεοῦ παρασχεθῆναι λιτάζεται.

Στορέσαις δὲ θάλασσαν δειμαλέην.

Ταύτην ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου παρεθέμεθα τὴν ἱστορίαν Χριστοῦ τοῖς μαθηταῖς κατὰ τὴν φοβερὰν συγγενομένου θάλασσαν· θάλασσαν δὲ τὰς βιωτικὰς εἴποι τὶς ἂν τρικυμίας, πολλαῖς συμφοραῖς τὴν ἀθλίαν ψυχὴν βυθίζειν ἀλλεπαλλήλοις βράσμασιν ἐπειγομένας· τὸ δὲ καταστρῶσαι φησὶν, ἀντὶ τοῦ καθομαλίσαι· γαλήνην γὰρ εἰκὸς καὶ ζάλης ἀπαλλαγὴν ἔνθα Χριστὸς ἐπιγίνεσθαι.

Ἀστράψαις δὲ φαάντερον ἠελίοιο. 594.

Τῶν μαθητῶν τοὺς προκεκριμένους παραλαβὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐπ' ὄρους ὑψηλοτάτου μετεμορφώθη, Μωϋσῆν αὐτοῖς ὑπο-

δείξας καὶ Ἠλίαν· τῆς δὲ τῶν μαθητῶν ὄψεως; ἐκεῖνο μικροῦ τὸ φῶς καὶ στεῤῥότερον ἦν· λάμψαις τοίνυν φησὶ ταῖς διανοίαις, ὡς τοῖς μαθηταῖς ἐν ὄρει ποτὲ λαμπρότερον ἡλίου.

595. Πήξειας δὲ μέλη βεβαρηότα.

Τῆς τοῦ παραλύτου μέμνηται ἱστορίας· τοῦτον γὰρ τοῖς μέλεσι βεβαρημένον, προστάγματι συσφίγγει Χριστός· μέλη τοίνυν βεβαρημένα, τῆς ψυχῆς τὰ ὄργανα φησὶ, μόχθῳ τοῦ πρὸς τὸν ἀόρατον τοῦ ἐχθροῦ πόλεμον, ἀκίνητά τε καὶ παντελῶς ἀργὰ καθεστηκέναι.

596. Ἐκ νεκύων δὲ αὖθις ἀναστήσειας ὀδωδότα.

Λάζαρον τεταρταῖον τοῦ τάφου Χριστὸς ἑλκύσας, ζῶντα παρίστησιν· οὗτος δὲ φίλος αὐτῷ καὶ τῶν αὐτῷ πεφιλημένων γυναικῶν ἀδελφὸς, Μαρίας φημὶ καὶ Μάρθας· ὡρμᾶτο δὲ τῆς Βηθανίας κωμυδρίου, μικροῖς διαστήμασι τῆς Ἱερουσαλὴμ καθεστηκότος· τοῦτον ἀῤῥωστίᾳ τὸν Λάζαρον περιελθόντα, τοῖς μαθηταῖς ἀλλαχόσε διατρίβων προλέγει Χριστὸς, εἶτα δὲ καὶ θανόντα· πένθους δὲ περὶ τὸν τοῦ τεθνηκότος οἶκον οὐ τοῦ τυχόντος ὑπάρχοντος, κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν σὺν τοῖς μαθηταῖς πάρεισι Χριστὸς, ᾧ συναντήσασαι Μάρθα καὶ Μαρία τοῦ τεθνηκότος αἱ ἀδελφαὶ καταδεδακρυμέναι τῆς βραδύτητος ἐνεκάλουν· ἦ γὰρ ἂν τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς οὐχ ὑπήχθη Λάζαρος παρόντος Ἰησοῦ· τὸν γοῦν ἀδελφὸν ἀναστήσειν ἐπαγγειλαμένου Χριστοῦ, θᾶττον τε τῷ τάφῳ παραστάντος τοῦ τεθνηκότος, ἀποτρέπειν τὰς ἀδελφὰς λέγεται τὴν τοῦ μνήματος ἀνακάλυψιν τεταρταίου τοῦ τεθνηκότος ὑπάρχοντος, ἅτε δὴ καὶ σεσηπότος· ἀλλὰ Χριστὸς φωνήσας κειρίαις αὐτὸν ὡς ἔθος τοῖς θαπτομένοις περιελιγμένον, ἀσυνήθως βαδίζοντα πρὸ τοῦ τάφου παρίστησι. θαῦμα μέγιστον τοῖς ὁρῶσι, νεκρὸς

τεταρταῖος ἀνεμποδίστους βαδίζων δεσμοῖς· λυθέντα δὲ τὸν πρὸ βραχέος νεκρὸν, οἴκοι τὸ πεπορευμένον, παμπληθεῖ τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ θαύματος διαδραμόντος, τῶν τε τῆς πόλεως οἰκητόρων καὶ τῶν παρατυχόντων ἀλλαχόθεν νεηλύδων, ἦν γὰρ ἑορτὴ τοῦ πάσχα, πώλῳ παραγινομένου Ἰησοῦν σὺν κλάδοις καὶ βαΐοις ὑποδεξαμένων, ὕμνον εἰς θεὸν εἰπεῖν δαυιτικὸν, ὡς υἱόν τε Δαβὶδ τὸν βασιλέα καθομολογῆσαι Χριστὸν γέγραπται· ψυχὴν οὖν τῇ ἁμαρτίᾳ νενεκρωμένην, τῶν θανατηφόρων ἀπολυθήσεσθαι δεσμῶν ἐπιστασίᾳ Χριστοῦ, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος.

Μὴ δέ μ' ἄκαρπον 596.

Οἷα συκῆν τὸ πάροιθεν ἰδὼν, ξηρὸν τελέσειας. 597.

Ἐκ Βηθανίας ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὁδοιπορῶν Χριστὸς, καθ' ὁδὸν πεινήσας προσάγει συκῇ, βρώσεως ὀρεγόμενος, ἐν ᾗ μάλιστα καρπὸν οὐχ' εὑρὼν, ἀποτόμως ταύτην τῷ λόγῳ ξηραίνει· συκῆ δὲ νοηθήσεται ψυχὴ ῥᾴθυμος ἀκαρπίᾳ καὶ τραχύτητι πιεζομένη, ἣν μὴ κατὰ καιρὸν τὸν καρπὸν ἀποδιδοῦσαν τῷ λόγῳ ξηραίνει Χριστός· ξηρὸν δὲ ξύλον καὶ ἄκαρπον, πυρός ἐστι κατάβρωμα δηλονότι τελευταῖον.

Ὡς δ' ὅτε τίς τε λέοντα λιπὼν, ἄρκτῳ πελάσειε 618.
Μαινομένῃ, καὶ τήνδε φυγὼν ἐς δῶμα πέσῃσιν, 619.
Ἀσπασίως, καὶ χεῖρα ἑὴν πρὸς τοῖχον ἐρείσῃ, 620.
Ἔνθεν δ' ἐκπροθορὼν μιν ὄφις τύψῃσιν ἀέλπτως. 621.

Τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ προφήτου ἐστὶν Ἀμώς· φησὶ γὰρ, οὐαὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέραν κυρίου, καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος καὶ οὐ φέγγος· ὡς γὰρ ἄν τις λέοντα καταλιπὼν, ἄρκῳ προσεγγίσῃ· καὶ ταύτην ἐκφυγὼν, εἰσπέσῃ εἰς οἰκίαν, καὶ ἀπερείσῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ δέξηται αὐτὸν ὄφις· οὐχὶ σκότος ἡ ἡμέρα κυρίου καὶ οὐ φῶς οὐκ ἔχων φέγγος;

ΛΟΓΟΣ Β.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ.

Ἀρχόμενος ὁ θεῖος Γρηγόριος τοῦ εἰς παρθενίαν λόγου, καὶ μεγάλως βουλόμενος αὐτὴν ὑπερεξᾶραι, δεῖξαι τὲ ἀμυδρῶς ἐν τοῖς προτέροις φαινομένην, λαμπρότερον δὲ διαλάμπουσαν ἀπὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως, ἐκ θεολογίας εἰσβάλλει τὴν σεπτὴν τριάδα καὶ ἀδιαίρετον, πρώτην ἀποδεικνὺς παρθένον, μεθ' ἣν τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τὰς περὶ τὴν πρώτην ἱδρυμένας ἀκτῖνα· θεολογήσας δὲ καὶ ὡς ἑνὸν παραστήσας ἐξηγηματικῶς, τήν τε τῶν ἀγγέλων παρεισάγει δημιουργίαν, καὶ τοῦδε τοῦ παντὸς· ἀρχόμενος ἀπὸ φωτὸς, ὡς πρῶτον ὑπέστη τὸ φῶς ἄν φησι πλήρη φωτὸς γένοιντο τὰ ἔργα καὶ χαρίῃ· τόν τε οὐρανὸν παρεισάγει καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσάν τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ἥλιον, σελήνην, ἀστέρας, καὶ ζώων παντοίων εἴδη παντοδαπὰ, τήν τε τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν, καὶ τῆς ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ληφθείσης γυναικὸς τὴν πᾶσαν δημιουργίαν συντόμῳ λόγῳ περιλαβών.

131. Καὶ πολλοῖσι πάρος παιδεύμασι πλάσμα δαμασθὲν,
132. Γλώσσαις τεμνομένῃσι, καὶ ὕδασι καὶ πυρὸς ὄμβροις.

Μέμνηται τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς πυργοποιΐας, καὶ τῶν σοδομιτῶν· τοῦ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώπων εἰς πλῆθος ἐληλακότος, καὶ πάντων ὡς εἰπεῖν ἀπηλγηκότων, ἑκάστου τὲ πονηρὰ καθ' ἑαυτὸν διαπραττομένου, πορνείαις τὲ μοιχείαις καὶ ἀσελγείαις, γοητείαις τὲ καὶ εἰδωλολατρίαις τῶν πάντων διακεχυμένων, Νῶε τινὶ δικαίῳ κατὰ τὴν γενεὰν ἐκείνην προστάσσει, κιβωτὸν ὁ θεὸς κατασκευάσαι ξυ-

λίνην· ἐν ᾗ πανοικίᾳ γενόμενον, τοῦ γενησομένου κατακλυσμοῦ φυλαχθήσεσθαι· Νῶε τοίνυν ἐν ἔτεσιν ὅλοις ἑκατὸν τὴν κιβωτὸν ἀπαρτίσας, εἰσελθὼν τε πανοικίᾳ, καὶ τῶν θηρίων καὶ ζώων, πτηνῶν τε καὶ ἑρπετῶν πᾶν γένος κατὰ συζυγίαν ἑαυτῷ συναποκλείσας, τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο διαδιδράσκει ναυάγιον· τούτου γὰρ γενομένου, τὴν σύμπασαν ὁ θεὸς ὄμβροις ἀπείροις κατέκλυσε, τοὺς οὐρανίους ἐπανοίξας καταῤῥάκτας, καὶ τῆς γῆς ὑποκάτωθεν τὰς ἀβύσσους διαῤῥήξας· τότε δὴ τῶν ὀρέων ὑπερχυθέντος τοῦ ὕδατος ἐπὶ πήχεις πεντεκαίδεκα, πᾶσαν σάρκα καὶ πᾶν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς ἀνάστημα ἄρδην εἰκὸς ἀπολέσθαι· Νῶε δὲ διασωθέντος μετὰ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τῇ θίβῃ ἐγκαταλείςων, ἀρχὴν ἐντεῦθεν τόδε τὸ πᾶν καὶ αὖθις κομίζεται, τοῦ θεοῦ μεταμεταμεληθέντος, διαβεβαιωσαμένου τε μὴ δεῖν ἔτι κατακλυσμὸν ἐπαγαγεῖν, κἂν ὅτι πλεῖστον εἰς αὐτὸν ἀσεβήσαιεν οἱ ἄνθρωποι· τὸν ἐπὶ θεοῦ μετάμελον οὐ τροπὴν οἴεσθαι, ἀλλ᾽ ἀγαθότητος ἔμφασιν· τὸ γὰρ ἠπειλημένον μᾶλλον ἐκφοβεῖ, τὸ δ᾽ ἀνοχὴν ὑπισχνεῖσθαι καὶ πταίουσι τῆς ἀνωτάτω φιλανθρωπίας τεκμήριον· ἄλλοτε δὲ πάλιν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς πληθυνθέντος, καὶ πολλαῖς ταῖς εἰς θεὸν ὕβρεσιν ἐνασχολουμένου, μιᾶς οὔσης τηνικαῦτα φωνῆς καθ᾽ ὅλου τοῦ γένους, ματαιοποιίας ἐργασίαν αὖθις ἄνθρωποι περιποιοῦνται, τὸ μηχαναῖς τισὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνορμῆσαι· πλίνθον οὖν καὶ πηλὸν κατασκευάσαντες, πύργον οἰκοδομεῖν ἐπιχειροῦσιν· ἀλλ᾽ ὅτε πρὸς ὕψος ἐδόκει καθορᾶν τὸ μηχάνημα, τότε δὴ τῶν γλωσσῶν διαίρεσις τίς ἀθρόως τοῖς ματαιοπόνοις προσγίνεται· διαχυθέντες δὲ καὶ πρὸς ἄλλον ἄλλος ὁμονοεῖν οὐ δυνάμενοι, τῆς εἰκαίως αὐτοῖς ἐργαζομένης ἐργασίας στάσιν εἰλήφασιν ὧδε·

μόνος δέ τις Ἔβερ τοὔνομα, τῇ τούτων λέγεται ματαίᾳ μὴ συνθέσθαι ἐργασίᾳ· ὄμβρους δὲ πυρὸς τοὺς σοδομιτικοὺς φησὶ κεραυνούς.

165. Πρὸς ζωὴν παλίνορσον Ἀδὰμ καὶ κῦδος ἀνάξει.

Ἀδὰμ πρῶτος ὑπὸ θεοῦ κατ' εἰκόνα δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος, πάντων βασιλεύειν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς λαχὼν, καὶ θείων ἐννοιῶν ὑπάρχων ἐργάτης, τρέφων τε νοήμασιν ἁπλοῖς τὴν ψυχὴν καὶ βοηθὸν κεκτημένος τὴν ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ληφθεῖσαν γυναῖκα, παράδεισον ᾤκησεν ὑπὸ θεοῦ πεφυτευμένον· ἐντολῆς δὲ πρὸς θεοῦ δοθείσης αὐτῷ, πάντων τῶν ἐν παραδείσῳ φυτῶν ἀφθόνως ἀπολαύειν, ἑνὸς δὲ μόνου ξύλου ἀπέχεσθαι τελεωτέρας τροφῆς, ἀγώνισμα τοῦτο θεμένου τοῦ θεοῦ, δι' οὗ τὸν ἀντίπαλον νικήσειε δαίμονα, τῆς βρώσεως ἡττηθεὶς ἐξόριστος γίνεται τῆς τρυφῆς· ὄφει γὰρ ὁ σατανᾶς ὀργάνῳ χρησάμενος, εἰσδὺς ἀνθρωπίνως τῷ Ἀδὰμ, τῇ δὲ γυναικὶ συμβουλεύσας τε καὶ τοῦ καρποῦ μετασχεῖν, ἐξαπατήσας, καὶ διὰ τῆς γυναικὸς τὸν πρωτόπλαστον ἀνατρέψας, γυμνοὺς καταλιπὼν ᾤχετο· φύλλα δὲ συκῆς περιθέμενοι, καὶ τῆς φωνῆς ἀκούειν τοῦ θεοῦ μηκέτι φέροντες, εἰσέδυσαν οἱ προπάτορες ἐπὶ τὸ ἄλσος· ἀλλ' ὅτε κληθέντες θεῷ παραστῆναι, διὰ τὴν γύμνωσιν οὐχ' οἷοί τε καθεστήκασι, τοῦ μὲν Ἀδὰμ αἰτιωμένου τὴν γυναῖκα, τῆς δὲ τὸν ὄφιν ἀνταιτιωμένης, ἀπόφασιν τῷ μὲν ὄφει τὴν γῆν ἐσθίειν, τῷ στήθει δὲ καὶ τῇ κοιλίᾳ χαμαὶ φέρεσθαι δίδωσιν ὁ θεὸς, ὑπὸ κατάραν θέμενος διὰ παντὸς, ἐχθρεύειν τε τῷ τῆς γυναικὸς σπέρματι καὶ πτέρναν αὐτοῦ ἐπιτηρεῖν, ὑπὸ δὲ τούτῳ κεφαλὴν διαθλᾶσθαι· τῇ δὲ γυναικὶ ὠδίνειν καὶ πονεῖν ἐν τῷ τεκεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐπιστρέφειν, ὑπ' αὐτοῦ τε ἄρχεσθαι καὶ κατακυριεύεσθαι· τῷ δὲ Ἀδὰμ ἱδροῦν

καὶ βιοῦν καὶ μόχθῳ τὸν ἄρτον ἐσθίειν, τῆς γῆς ἀκάνθας αὐτῷ καὶ τριβόλους ἀναβαλλούσης, φθείρεσθαί τε καὶ πρὸς τὴν μητέρα γῆν ἐπιστρέφειν, καὶ χοῦν ἄνωθεν οἷος ἦν πρὸ τοῦ γενέσθαι τῆς ψυχῆς αὐτῷ διαζευχθείσης ὑπάρξαι· χιτῶσι δὲ τὴν αὐτῶν γύμνωσιν δερματίνοις καλύψας ὁ θεὸς, τοῦ τῆς τρυφῆς ἀτίμως ἀποπέμπεται κτήματος· τάξας δὲ χερουβὶμ καὶ φλογίνην ῥομφαίαν φυλακὴν τῷ παραδείσῳ, τὸ τῆς ζωῆς αὐτοῖς ἐν μέσῳ τῷ ἄλσει πεφυτευμένον, ἀπρόσιτον ἔθηκε ξύλον.

Πίστις Ἐνὼχ μετέθηκεν, ὁ δ' ἐξ ὑδάτων ἐσάωσεν 309.
Κόσμον ὅλον, ψυχαῖς ὀλίγαις καὶ σπέρμασι πλωτοῖς, 310.
Νῶε μέγας. 311.

Ἐνὼχ ἕβδομος ὢν ἀπὸ Ἀδὰμ τῷ θεῷ εὐηρέστησε· τῶν γὰρ ἀνθρώπων ταῖς ἀσεβείαις μαινομένων, ἐπί τινος αὐτὸς ὄρους ἑαυτῷ ζῆν καὶ θεῷ λέγεται· λόγος δέ τις καὶ ἄλλος ἐστὶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτον ὁ Λάμεχ ἀνὴρ τὰ πάντα πονηρὸς ἀνελεῖν ἐπειράθη, τὰς αὐτοῦ τυραννικῶς ἀφελόμενος γαμετάς· τοῦτον ἀγαθὸν ὄντα τὸν Ἐνὼχ καὶ θεῷ εὐηρεστηκότα μετατίθησι ὁ θεὸς ζῶντα μέχρι νῦν, καὶ τῶν ὠδίνων ἀνώτερον τοῦ θανάτου διαφυλάξας· Νῶε δὲ καὶ αὐτὸς δίκαιος ὢν, κατακλυσμοῦ τὴν γῆν ἀφανίσαντος, πανοικίᾳ διεσώθη.

Ἀβραὰμ πατὴρ πτολίων τε καὶ ἐθνῶν, 311.
Καὶ θυσίην Χριστῷ παραβόμιον υἷα πεδήσας· 312.
Μωσῆς ἤγαγε λαὸν ἀπ' Αἰγύπτοιο βαρείης 313.
Θαύμασι σὺν μεγάλοισι, νόμον δ' ὑπεδέξατο πλαξὶν, 314.
Ὑψόθε λαϊνέῃσι· θεὸν δ' εἰσέδρακεν ἄντην. 315.

Μωϋσῆς ἰσραηλίτης ὢν ἐν Αἰγύπτῳ τεχθεὶς, προστάγματος τότε τοῦ Φαραὼ τοὺς τικτομένους παῖδας τοῖς ἑβραίοις

ἀπειλουμένου τῷ ποταμῷ ῥίπτεσθαι, τρίμηνον ὑπὸ τῶν γονέων φυλαχθεὶς, ἐπεὶ μὴ τέλεον δυνατὸν ἦν ἀποκρυβῆναι αὐτὸν, ἐκτίθεται· θῆβην γὰρ οἱ γονεῖς περιχρίσαντες ἀσφάλτῳ πίσσῃ, τὸ παιδίον ἐκβάλλουσι καὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ προσρίπτουσι, τὴν ἀδελφὴν νεάνιν οὖσαν, ἐπιτηρεῖν προστεταχότες· τῆς δὲ θυγατρὸς Φαραὼ κατὰ συγκυρίαν λούσασθαι παραγενομένης, τὴν θῆβην αἱ ταύτης ἅβραι τῶν ποταμίων ὄχθων ἀνελόμεναι, τῇ κυρίᾳ προσάγουσι· ταύτης δὲ τὴν θῆβην ἀνεωξάσης, καὶ παιδίον κλαυθμυριζόμενον θεασαμένης, συμπαθείας τρόπῳ κινηθείσης, ἐγνωκυίας τὲ τῶν ἑβραίων εἶναι τὸ παιδίον καὶ φεισαμένης, τῇ τε ἀδελφῇ τροφεύουσαν καλέσαι γυναῖκα διαταξαμένης, ἐκδεδωκυίας τὲ πρὸς γαλακτοτροφίαν, ἀνδρυνθέντα τῆς θρεψαμένης ἀντιλαβοῦσα, τοῖς βασιλείοις ἄγουσα δορυφορίαις καὶ πάσῃ σοφίᾳ παιδεύουσα τῶν αἰγυπτίων, υἱὸν οἰκεῖον ἀναγορεύει· χρόνου δὲ παρηκμακότος, ἤδη ταῖς ἀνδρείαις φρεσὶ τοῦ Μωϋσέως τελεωθέντος, καὶ πρὸς τὴν προγονικὴν εὐσέβειαν πυρπολουμένου, συνέβη τινὰ τῶν αἰγυπτίων τύπτειν ἑβραῖον τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν· ὁ δὲ Μωϋσῆς εὐκαιρίας λαβόμενος ἀναιρεῖ τὸν αἰγύπτιον, ὑπὸ δὲ ψάμμῳ καλύπτει· τῇ τε ἑξῆς ἀδελφοῖς ἑβραίοις πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένοις ὀφθεὶς, τὰ εἰς εἰρήνην συναλάσσειν ἐπειρᾶτο· τοῦ δὲ τὸν πλησίον ἀδικοῦντος ἀπωσαμένου αὐτὸν, καὶ τὸν πρὸ βραχέος ὑπομνήσαντος φόνον, ὃν οὐκέτι τῷ Φαραὼ κρύπτεσθαι δυνατὸν ἦν, δείσας, τὴν ἐπὶ Μαδιὰμ στέλλεται τρίβον· ἐν ᾗ γεγονὼς τῷ παρακειμένῳ προσκαθέζεται φρέατι· τῶν δὲ κατὰ συνήθειαν συνειλεγμένων ποιμένων τὰ πρόβατα ποτίζειν τὰ οἰκεῖα, νεανίδας τοῦ ἱερέως παρθένους θυγατέρας παρούσας μετὰ τῶν αἰπολίων τοῦ φρέατος ἀποδιωκόντων, τυραν-

νίδι δὲ τῶν παρθένων ἐπικρατούντων, αὐτὸς ἀναστὰς τοὺς μὲν ἀδικοῦντας καὶ αὖθις ἐμάστιζεν, ἴσην ἔχων τοῖς κακοῖς τὴν ἐκ προθέσεως διάπυρον ζηλοτυπίαν, κατοικτείρας δὲ καὶ πλέον τὰς παρθένους, αὐτοχειρίᾳ τῶν ὑδάτων τὰς δεξαμενὰς ἀναπλήσας, ταῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων τὰ θρέμματα προαγαγεῖν ἐγκελεύεται· τάχιστα δὲ τῶν κορίων πρὸς τὸν πατέρα παρ᾽ ἔθος ἀφικομένων, ἐκείνου μὲν τὴν ταχυτητα καταπλαγέντος, τῶν δὲ τὸ αἴτιον εἰρηκυιῶν, προφάσει συνάπτεται τῷ ἀνδρὶ καὶ παρ᾽ αὐτῷ κατοικίζεται, καὶ δὴ τῶν θυγατέρων γήμας τὴν πρεσβυτέραν, Σεπφώρα δὲ ταύτης τοὔνομα, τεσσαρακονταετῆ χρόνον αὐτόσε διατρίβει· μεθ᾽ ὃν προσάγει ποιμαίνων κατὰ τὸ Χωρὴβ ὄρος, ὅπου βάτος ἦν, ᾗ προσεγγίσας θεοπτίας ἀξιοῦται, πῦρ γὰρ ἐδόκει τῇ βάτῳ συμπεφύρθαι, ἡ δὲ οὐκ ἐκαίετο· θαυμάσαντα δὲ τὸν Μωϋσέα, καὶ πλέον κατανοῆσαι προθυμούμενον φωνή τις ἀπείργει θειοτέρα τῆς βάτου ἐξενεχθεῖσα, ἡ δὲ ἦν λύειν παρακελευομένη τὰ τῶν ποδῶν ὑποδήματα, ἐγὼ δὲ φήσαντος εἰμὶ τοῦ λαλοῦντος, ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ· ἔμφοβος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς, ηὐλαβεῖτο κατανοῆσαι· πολλῆς δὲ τῆς ἐκ τοῦ λαλεῖν παῤῥησίας ὑπαρχθείσης, τοῦ μὲν θεοῦ προςάσσοντος τὴν αἰγυπτίων καταλαβόντα τὸν Μωϋσέα, τῆς αἰγυπτίων ἐξελέσθαι δουλείας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, εἰς τέλος τε τῆς κακώσεως ἀναβιβάσαι· τοῦ δὲ τὴν ἄφιξιν ἀναβαλλομένου, καὶ μὴ πρὸς τοῦτ᾽ ἐξαρκεῖν διαβεβαιουμένου, τῆς τε γλώσσης τὴν βραδύτητα προτιθεμένου, καὶ τῆς φωνῆς τὸ δύσηχον προφασιζομένου, θυμωθέντα τὸν θεὸν ἐπ᾽ αὐτῷ, χαλεπῇ θεοῦ ἀντικοτοῦντος ἀπειλῇ, τὰς μὲν οἵας ἔφαμεν προφάσεις ἀφεὶς, ὅτι μὴ παρ᾽ αὐτοῖς ἔλεγε πιστω-

θήσεται· ῥάβδον οὖν ἐν τῇ χειρὶ κατέχων προσρίψας τῇ γῇ τοῦτο προστάξαντος αὐτῷ τοῦ λαλοῦντος, εἰς δράκοντα ταύτην μετελθοῦσαν, μάλα δείσας διδράσκει· τῆς δὲ κέρκου λαβέσθαι καὶ αὖθις προστεταχότος θεοῦ, ταύτην εἶχεν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελθοῦσαν· ἀλλ' ἔτι διαπιστῶν τὴν χεῖρα τῷ κόλπῳ προσαγαγεῖν ἐγκελεύεται· ἀφ' οὗ λεπρῶσαν αὐτὴν ἐξαγαγὼν, αὖθις τὲ εἰσαγαγὼν, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν χροιὰν ἀποκαταστᾶσαν ἀπολαβὼν, τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ὁδοιπορίαν στέλλεται, σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς αὐτῷ τεχθεῖσι παιδίοις, τῷ πενθερῷ καὶ τοῖς προσφιλέσιν ἐξόδια προσομιλήσας καὶ μάλα φιλικά· γενομένῳ δὲ τῆς ὁδοιπορίας ἄγγελος ἐπιστὰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν Γηρσὰμ οὕτω λεγόμενον τοῦ Μωϋσέως, μικροῦ δεῖν ἀναιρεῖ· πλὴν εἰ μὴ δραμοῦσα τοῦ παιδὸς ἡ μήτηρ, καὶ ψῆφον ἀνελομένη, τὴν ἀκροβυστίαν ἀπέκοψεν αὐτοῦ, στῆναι φήσας τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου· ὡς ἐντεῦθεν τὸν ἄγγελον φεισάμενον ὑποχωρῆσαι· τοῦ δὲ Μωϋσέως κατὰ τὸ Σηεὶρ ὄρος γενομένου, τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ἔκ τινος χρηματισμοῦ κατὰ τὴν ἔρημον αὐτῷ συναντήσαντα, Ἀαρὼν δὲ ὄνομα τούτῳ, τῶν ὑπὸ θεοῦ προστεταγμένων αὐτῷ κοινωσάμενον, ἀμφοῖν ἐμφανίσαι λέγεται τοῖς ἰσραηλίταις· καὶ τὰ μὲν πρῶτα χαρήσεσθαι τούτους, εἰ μὴ τοῦ Φαραὼ τοῦ προστάγματος ἐπενεχθέντος, ἡ τῶν ἀχύρων τοῖς πλινθουργοῖς ἀποστέρησις, πικροτέραν τοῖς κάμνουσι παρεῖχε τὴν ἀλγηδόνα· μεμαστιγμένοι τὲ καὶ πρὸς ἀπορίαν παντελῆ ἐληλακότες, τὸν Μωϋσέα διαλοιδοροῦνται καὶ τὸν Ἀαρών· τοῦ δὲ θεοῦ παρορμῶντος αὐτοὺς, σημείοις τὲ καὶ τέρασιν οἷς καθεξῆς τῶν λόγων προϊόντων κατ' εἶδος σημανοῦμεν καθοπλίζοντος, πολλαῖς μὲν Αἴγυπτον συμφοραῖς μεμαστιγωμένην, πολλαῖς δὲ

πληγαῖς πάντοσε τετρωμένην, ὀψὲ γοῦν πανουδὶ τῆς αἰγυπτίων κακώσεως σὺν χειρὶ κραταιᾷ καὶ βραχίονι ὑψηλῷ, ταύτην ἐν ἐσχάτοις κακοῖς ἀφέντες ἀπηλλάγησαν· ἐντεῦθεν θάλασσαν μὲν ἐδαφοστερήσαντες μέσην ἀβρόχοις ποσίν· ὑπ' ἐκείνῳ δὲ τὸ Χωρὴβ ὄρος ὁδηγηθέντες, θείας ἀξιοῦνται νομοθεσίας· τοῦ Μωϋσέως φανερῶς ὡς ἰδεῖν εἰκὸς τῆς Θεοῦ θεωρίας ἀξιωθέντος.

Πιστὸς ἐνὶ προτέροισι θυηπόλος ἔσκεν Ἀαρών. 316.

Οὗτος Ἀαρὼν Μωϋσέως ὢν ἀδελφὸς, ἀρχιερεὺς ἦν τοῦ Θεοῦ προφήτης ὑπάρχων, καὶ τοῦ λαοῦ σὺν τῷ Μωϋσῇ καθηγούμενος.

Μήνῃ δ' ἠελίῳ τε δρόμον σχέθεν ἠὺς Ἰησοῦς. 317.

Τοῦ Μωϋσέως μεταστάντος καὶ Ἀαρὼν, τοῦτον Ἰησοῦν υἱὸν ὄντα Ναυῆ, τοῦ λαοῦ προηγεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ὁ Θεὸς διατάσσεται· ἐν ᾗ γεγονὼς, πέντε βασιλέων τὴν χαναναίων οἰκούντων γῆν ἐπιθεμένων ὁμοθυμαδὸν αὐτῷ τοῦ πολέμου κρατήσας, μέλλοντα δύναι τὸν ἥλιον ἐπέχει, στήσας ἐπὶ τοῦ ὀχήματος αὐτὸν τριῶν ἐφ' ὡρῶν διάστημα, μέχρι παντελοῦς ἀπωλείας τῶν ἐναντίων· τῷ μὲν ἡλίῳ κατὰ Γαβαῶ κώμην, βραχὺ τῆς Ἱερουσαλὴμ διεστηκυῖαν, τῇ δὲ σελήνῃ κατὰ φάραγγα Σελὼν, τὸν δρόμον κατασχών· συλλαβὼν δὲ καὶ τοὺς πέντε βασιλεῖς ἐν σπηλαίῳ τινὶ καταδύντας, ἐπὶ ξύλων κρεμάσας ἀνεῖλε· τῆς δὲ γῆς κατακρατήσας, ταύτην κληροδοτεῖ ταῖς ὑπολειφθείσαις φυλαῖς τοῦ Ἰσραήλ.

Καὶ σὺ μάκαρ χριστοῖσι φέρων κέρας ἁγνὲ Σαμουήλ. 319.

Οὗτος ἐστὶ Σαμουὴλ ὁ κριτὴς, ὁ μετ' Ἠλεὶ τὸν ἱερέα κρίνας τὸν Ἰσραήλ· ὃς τὸν μὲν Σαοὺλ πρῶτον βασιλέα χρίει τῷ Ἰσραὴλ, δεύτερον δὲ τὸν Δαβὶδ μετ' ἐκεῖνον· οὗτος δὲ

χρίων τοὺς βασιλεῖς, κέρας ἔχων μετὰ χεῖρα ταῖς κεφαλαῖς τῶν χριομένων ἐπετίθει, ἐξ οὗ αὐτομάτως ἔλαιον ἀνεβλύζανε, τῆς κεφαλῆς τοῦ χριομένου καταχεόμενον· ὡς ἐντεῦθεν χριστὸν τὸν βασιλέα καλεῖσθαι.

320. Δαβὶδ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος ἦεν ἅπασιν.

Οὗτος ἐστὶ Δαβὶδ ᾧ ἐμαρτύρησεν ὁ Θεὸς λέγων· εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου· ὃς ὢν ποιμὴν προβάτων, βασιλεὺς Ἰσραὴλ ψήφῳ θείᾳ καθίσταται, πάντων τὲ τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος βασιλευσάντων ὑπάρχει διάδηλος, προφήτης τὲ καὶ θεοπάτωρ· τούτου γὰρ ἀπὸ τοῦ σπέρματος, Χριστὸς ἀναγορεύεται κατὰ σάρκα.

321. Καὶ Σολομῶν σοφίης πρῶτον κλέος.

Τὸν Σολομῶντα τίκτει Δαβὶδ καὶ τῆς αὐτοῦ διάδοχον βασιλείας καθίστησι· τούτῳ καθ᾽ ὕπαρ φανεὶς ὁ Θεὸς, καὶ ὅτι βούλοιτο τῶν κατὰ κόσμον παρ᾽ αὐτοῦ ἐξαιτῆσαι προτρεπόμενος, σοφίαν αὐτῷ δοθῆναι πρὸς τοῦ χρηματίζοντος ἐξῃτήσατο, πρὸς τὸ δύνασθαι τὸν λαὸν θεοπρεπῶς ἄγειν, καὶ κρίσιν ἔμφρονα τοῖς ὑπ᾽ αὐτῷ τεταγμένοις διεκφαίνειν· ταύτῃ τὸν Θεὸν ἀρεσθέντα, πρὸς τῇ λοιπῇ δόξῃ καὶ σοφίαν ὑποσχέσθαι παρασχεῖν τῶν προβεβασιλευκότων καὶ τῶν ἔπειτα γενησομένων, λόγος ἔχει· διὸ τὸν Σολομῶντα σοφίης πρώτην δόξαν εἰκότως ὁ θεσπέσιος ὀνομάζει Γρηγόριος.

322. Ἠλίαν δὲ πρὸς οὐρανὸν ἥρπασεν ἅρμα.

Προφήτης ὁ Ἠλίας ζήλῳ δὲ τῷ πρὸς Θεὸν πυρπολούμενος, πολλαῖς μὲν πληγαῖς ἁμαρτάνοντα τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ νοσοῦντα ἀποστασίαν, πολυτρόπως δαμάζει· τριῶν χρόνων καὶ μηνῶν ἓξ τὸν οὐρανὸν ἀποκλείσας, καὶ τὴν γῆν ἀνομβρίᾳ καταξηράνας, πολλοὺς δὲ τῶν ἀσεβούντων εἰς Θεὸν ἀνελὼν, ἔμπνους μεταστὰς ἅρματι πυρίνῳ

χαίρων ἐπιβὰς, οἷ Θεὸς προσέταξε μετετέθη, θάνατον οὐκ ἰδὼν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὅρων ἐν σαρκὶ μέχρι δεῦρο διάγων ὑπερανέχει.

Τίς δὲ νόμοιο μέσον καὶ πνεύματος οὐχὶ τέθηπεν, 323.

Φωτὸς Ἰωάννην ἐριηχέα πρόδρομον ἄκρου; 324.

Μέσος Ἰωάννης τοῦ νόμου λέγεται τοῦ πνεύματος, ὅσον μὲν προφήτης ὑπάρχων καὶ προφητῶν ἀποσφράγισμα, αὐτὸν δὲ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδὼν τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενον· πρόδρομος δὲ λέγεται κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὸ κήρυγμα· ἓξ γὰρ μηνῶν προγεννᾶται Χριστοῦ σαρκικῶς τικτομένου· οὗτος δὲ ὁ Ἰωάννης Ζαχαρίου παῖς ὑπάρχων τοῦ ἱερέως ἐξ Ἐλισάβετ στείρας οὔσης, τῷ Ζαχαρίᾳ κατά τινα χρησμὸν θυμιῶντι τὸν θεῖον ναὸν τίκτεται· οὗ χάριν ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου Ζαχαρίας ἐν τῷ ναῷ, τὸν Χριστὸν εἶναι τὸν Ἰωάννην ὑπονοοῦντος, ὧδε τὸ πέρας εἴληφε τῆς ἐν σαρκὶ βιοτῆς· Ἰωάννην δὲ διασωθέντα τῶν Ἡρώδου χειρῶν, χρόνους ἐπὶ τριάκοντα κατὰ τὴν ἔρημον βοτάναις καὶ τοῖς τῶν καλάμων ἀκροδρύοις ἀσκούμενον, προκηρύξαι Χριστὸν φανησόμενον ὁ Θεὸς ἀποστέλλει, ὃς ἐλθὼν προκαταγγέλλει Χριστοῦ τὴν ἐπιφάνειαν· τοῦ δὲ πλήθους συῤῥέοντος πρὸς αὐτὸν καὶ βαπτιζομένου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, παραγίνεται μέσος τῶν δήμων Ἰησοῦς, ὃν Ἰωάννης οὐκ ἠγνόησεν· ἀξιοῦντα δὲ τὸν Ἰησοῦν ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι διακωλύει, μὴ πρέπον εἶναι τοῦτο διανοούμενος· ἐπιμένοντα δὲ Χριστὸν καὶ ταύτῃ πρέπον πᾶσαν πληροῦν δικαιοσύνην αὐτὸν διαβεβαιούμενον, μόλις ὅμως βαπτίζει· θείου τε πνεύματος σωματικῶς ἐπιδημοῦντος αὐτῷ ἐν εἴδει περιστερᾶς, τῆς θεοπτίας ἀξιωθεὶς, καὶ πατρικῆς οὐρανόθεν φωνῆς ἀντιλαβόμενος, αὐτὸν εἶναι τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ μαρτυρήσας, τῷ

ΛΟΓΟΣ Β.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ.

Ἀρχόμενος ὁ θεῖος Γρηγόριος τοῦ εἰς παρθενίαν λόγου, καὶ μεγάλως βουλόμενος αὐτὴν ὑπερεξᾶραι, δεῖξαι τὲ ἀμυδρῶς ἐν τοῖς προτέροις φαινομένην, λαμπρότερον δὲ διαλάμπουσαν ἀπὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως, ἐκ θεολογίας εἰσβάλλει τὴν σεπτὴν τριάδα καὶ ἀδιαίρετον, πρώτην ἀποδεικνὺς παρθένον, μεθ' ἣν τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τὰς περὶ τὴν πρώτην ἱδρυμένας ἀκτῖνα· θεολογήσας δὲ καὶ ὡς ἑνὸν παραστήσας ἐξηγηματικῶς, τήν τε τῶν ἀγγέλων παρεισάγει δημιουργίαν, καὶ τοῦδε τοῦ παντὸς· ἀρχόμενος ἀπὸ φωτὸς, ὡς πρῶτον ὑπέστη τὸ φῶς ἄν φησι πλήρη φωτὸς γένοιντο τὰ ἔργα καὶ χαρίῃ· τόν τε οὐρανὸν παρεισάγει καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσάν τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ἥλιον, σελήνην, ἀστέρας, καὶ ζώων παντοίων εἴδη παντοδαπὰ, τήν τε τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν, καὶ τῆς ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ληφθείσης γυναικὸς τὴν πᾶσαν δημιουργίαν συντόμῳ λόγῳ περιλαβών.

131. Καὶ πολλοῖσι πάρος παιδεύμασι πλάσμα δαμασθὲν,
132. Γλώσσαις τεμνομένῃσι, καὶ ὕδασι καὶ πυρὸς ὄμβροις.

Μέμνηται τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς πυργοποιΐας, καὶ τῶν σοδομιτῶν· τοῦ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώπων εἰς πλῆθος ἐληλακότος, καὶ πάντων ὡς εἰπεῖν ἀπηλγηκότων, ἑκάστου τὲ πονηρὰ καθ' ἑαυτὸν διαπραττομένου, πορνείαις τὲ μοιχείαις καὶ ἀσελγείαις, γοητείαις τὲ καὶ εἰδωλολατρίαις τῶν πάντων διακεχυμένων, Νῶε τινὶ δικαίῳ κατὰ τὴν γενεὰν ἐκείνην προςάσσει, κιβωτὸν ὁ θεὸς κατασκευάσαι ξυ-

λίνην· ἐν ᾗ πανοικίᾳ γενόμενον, τοῦ γενησομένου κατακλυσμοῦ φυλαχθήσεσθαι· Νῶε τοίνυν ἐν ἔτεσιν ὅλοις ἑκατὸν τὴν κιβωτὸν ἀπαρτίσας, εἰσελθών τε πανοικίᾳ, καὶ τῶν θηρίων καὶ ζώων, πτηνῶν τε καὶ ἑρπετῶν πᾶν γένος κατὰ συζυγίαν ἑαυτῷ συναποκλείσας, τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο διαδιδράσκει ναυάγιον· τούτου γὰρ γενομένου, τὴν σύμπασαν ὁ Θεὸς ὄμβροις ἀπείροις κατέκλυσε, τοὺς οὐρανίους ἐπανοίξας καταῤῥάκτας, καὶ τῆς γῆς ὑποκάτωθεν τὰς ἀβύσσους διαῤῥήξας· τότε δὴ τῶν ὀρέων ὑπερχυθέντος τοῦ ὕδατος ἐπὶ πήχεις πεντεκαίδεκα, πᾶσαν σάρκα καὶ πᾶν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς ἀνάστημα ἄρδην εἰκὸς ἀπολέσθαι· Νῶε δὲ διασωθέντος μετὰ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τῇ θίβῃ ἐγκατακλείςων, ἀρχὴν ἐντεῦθεν τόδε τὸ πᾶν καὶ αὖθις κομίζεται, τοῦ Θεοῦ μεταμεταμεληθέντος, διαβεβαιωσαμένου τε μὴ δεῖν ἔτι κατακλυσμὸν ἐπαγαγεῖν, κἂν ὅτι πλεῖστον εἰς αὐτὸν ἀσεβήσαιεν οἱ ἄνθρωποι· τὸν ἐπὶ Θεοῦ μετάμελον οὐ τροπὴν οἴεσθαι, ἀλλ' ἀγαθότητος ἔμφασιν· τὸ γὰρ ἠπειλημένον μᾶλλον ἐκφοβεῖ, τὸ δ' ἀνοχὴν ὑπισχνεῖσθαι καὶ παίουσι τῆς ἀνωτάτω φιλανθρωπίας τεκμήριον· ἄλλοτε δὲ πάλιν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς πληθυνθέντος, καὶ πολλαῖς ταῖς εἰς Θεὸν ὕβρεσιν ἐνασχολουμένου, μιᾶς οὔσης τηνικαῦτα φωνῆς καθ' ὅλου τοῦ γένους, ματαιοπονίας ἐργασίαν αὖθις ἄνθρωποι σεμποιοῦνται, τὸ μηχαναῖς τισὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνορμῆσαι· πλίνθον οὖν καὶ πηλὸν κατασκευάσαντες, πύργον οἰκοδομεῖν ἐπιχειροῦσιν· ἀλλ' ὅτε πρὸς ὕψος ἐδόκει καθορᾶν τὸ μηχάνημα, τότε δὴ τῶν γλωσσῶν διαίρεσις τίς ἀθρόως τοῖς ματαιοπόνοις προσγίνεται· διαχυθέντες δὲ καὶ πρὸς ἄλλον ἄλλος ὁμονοεῖν οὐ δυνάμενοι, τῆς εἰκαίως αὐτοῖς ἐργαζομένης ἐργασίας στάσιν εἰλήφασιν ὧδε·

μόνος δέ τις Ἔβερ τοὔνομα, τῇ τούτων λέγεται ματαίᾳ μὴ συνθέσθαι ἐργασίᾳ· ὄμβρους δὲ πυρὸς τοὺς σοδομιτικοὺς φησὶ κεραυνούς.

165. Πρὸς ζωὴν παλίνορσον Ἀδὰμ καὶ κῦδος ἀνάξει.

Ἀδὰμ πρῶτος ὑπὸ Θεοῦ κατ' εἰκόνα δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος, πάντων βασιλεύειν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς λαχὼν, καὶ θείων ἐννοιῶν ὑπάρχων ἐργάτης, τρέφων τε νοήμασιν ἁπλοῖς τὴν ψυχὴν καὶ βοηθὸν κεκτημένος τὴν ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ληφθεῖσαν γυναῖκα, παράδεισον ᾤκησεν ὑπὸ Θεοῦ πεφυτευμένον· ἐντολῆς δὲ πρὸς Θεοῦ δοθείσης αὐτῷ, πάντων τῶν ἐν παραδείσῳ φυτῶν ἀφθόνως ἀπολαύειν, ἑνὸς δὲ μόνου ξύλου ἀπέχεσθαι τελεωτέρας τροφῆς, ἀγώνισμα τοῦτο θεμένου τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὸν ἀντίπαλον νικήσειε δαίμονα, τῆς βρώσεως ἡττηθεὶς ἐξόριστος γίνεται τῆς τρυφῆς· ὄφει γὰρ ὁ σατανᾶς ὀργάνῳ χρησάμενος, εἰσδὺς ἀνθρωπίνως τῷ Ἀδὰμ, τῇ δὲ γυναικὶ συμβουλεύσας τε καὶ τοῦ καρποῦ μετασχεῖν, ἐξαπατήσας, καὶ διὰ τῆς γυναικὸς τὸν πρωτόπλαστον ἀνατρέψας, γυμνοὺς καταλιπὼν ᾤχετο· φύλλα δὲ συκῆς περιθέμενοι, καὶ τῆς φωνῆς ἀκούειν τοῦ Θεοῦ μηκέτι φέροντες, εἰσέδυσαν οἱ προπάτορες ἐπὶ τὸ ἄλσος· ἀλλ' ὅτε κληθέντες Θεῷ παραστῆναι, διὰ τὴν γύμνωσιν οὐχ οἷοί τε καθεστήκασι, τοῦ μὲν Ἀδὰμ αἰτιωμένου τὴν γυναῖκα, τῆς δὲ τὸν ὄφιν ἀνταιτιωμένης, ἀπόφασιν τῷ μὲν ὄφει τὴν γῆν ἐσθίειν, τῷ στήθει δὲ καὶ τῇ κοιλίᾳ χαμαὶ φέρεσθαι δίδωσιν ὁ Θεὸς, ὑπὸ κατάραν θέμενος διὰ παντὸς, ἐχθρεύειν τε τῷ τῆς γυναικὸς σπέρματι καὶ πτέρναν αὐτοῦ ἐπιτηρεῖν, ὑπὸ δὲ τούτῳ κεφαλὴν διαθλᾶσθαι· τῇ δὲ γυναικὶ ὠδίνειν καὶ πονεῖν ἐν τῷ τεκεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐπιστρέφειν, ὑπ' αὐτοῦ τε ἄρχεσθαι καὶ κατακυριεύεσθαι· τῷ δὲ Ἀδὰμ ἱδρῶν

καὶ βιοῦν καὶ μόχθῳ τὸν ἄρτον ἐσθίειν, τῆς γῆς ἀκάνθας αὐτῷ καὶ τριβόλους ἀναβαλλούσης, φθείρεσθαί τε καὶ πρὸς τὴν μητέρα γῆν ἐπιστρέφειν, καὶ χοῦν ἄνωθεν οἷος ἦν πρὸ τοῦ γενέσθαι τῆς ψυχῆς αὐτῷ διαζευχθείσης ὑπάρξαι· χιτῶσι δὲ τὴν αὐτῶν γύμνωσιν δερματίνοις καλύψας ὁ θεὸς, τοῦ τῆς τρυφῆς ἀτίμως ἀποπέμπεται κτήματος· τάξας δὲ χερουβὶμ καὶ φλογίνην ῥομφαίαν φυλακὴν τῷ παραδείσῳ, τὸ τῆς ζωῆς αὐτοῖς ἐν μέσῳ τῷ ἄλσει πεφυτευμένον, ἀπρόσιτον ἔθηκε ξύλον.

Πίστις Ἐνὼχ μετέθηκεν, ὁ δ' ἐξ ὑδάτων ἐσάωσεν 309.
Κόσμον ὅλον, ψυχαῖς ὀλίγαις καὶ σπέρμασι πλωτοῖς, 310.
Νῶε μέγας. 311.

Ἐνὼχ ἕβδομος ὢν ἀπὸ Ἀδὰμ τῷ θεῷ εὐηρέστησε· τῶν γὰρ ἀνθρώπων ταῖς ἀσεβείαις μαινομένων, ἐπί τινος αὐτὸς ὄρους ἑαυτῷ ζῆν καὶ θεῷ λέγεται· λόγος δέ τις καὶ ἄλλος ἐστὶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτον ὁ Λάμεχ ἀνὴρ τὰ πάντα πονηρὸς ἀνελεῖν ἐπειράθη, τὰς αὐτοῦ τυραννικῶς ἀφελόμενος γαμετάς· τοῦτον ἀγαθὸν ὄντα τὸν Ἐνὼχ καὶ θεῷ εὐηρεστηκότα μετατίθησι ὁ θεὸς ζῶντα μέχρι νῦν, καὶ τῶν ὠδίνων ἀνώτερον τοῦ θανάτου διαφυλάξας· Νῶε δὲ καὶ αὐτὸς δίκαιος ὢν, κατακλυσμοῦ τὴν γῆν ἀφανίσαντος, πανοικίᾳ διεσώθη.

Ἀβραὰμ πατὴρ πτολίων τε καὶ ἐθνῶν, 311.
Καὶ θυσίην Χριστῷ παραβώμιον υἷα πεδήσας· 312.
Μωσῆς ἤγαγε λαὸν ἀπ' Αἰγύπτοιο βαρείης 313.
Θαύμασι σὺν μεγάλοισι, νόμον δ' ὑπεδέξατο πλαξὶν, 314.
Ὑψόθε λαϊνέῃσι, θεὸν δ' εἰσέδρακεν ἄντην. 315.

Μωϋσῆς ἰσραηλίτης ὢν ἐν Αἰγύπτῳ τεχθεὶς, προστάγματος τότε τοῦ Φαραὼ τοὺς τικτομένους παῖδας ταῖς ἑβραίοις

ἀπειλουμένου τῷ ποταμῷ ῥίπτεσθαι, τρίμηνον ὑπὸ τῶν γονέων φυλαχθεὶς, ἐπεὶ μὴ τέλεον δυνατὸν ἦν ἀποκρυβῆναι αὐτὸν, ἐκτίθεται· θῆβην γὰρ οἱ γονεῖς περιχρίσαντες ἀσφάλτῳ πίσσῃ, τὸ παιδίον ἐκβάλλουσι καὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ προσρίπτουσι, τὴν ἀδελφὴν νεάνιν οὖσαν, ἐπιτηρεῖν προστεταχότες· τῆς δὲ θυγατρὸς Φαραὼ κατὰ συγκυρίαν λούσασθαι παραγενομένης, τὴν θῆβην αἱ ταύτης ἅβραι τῶν ποταμίων ὄχθων ἀνελόμεναι, τῇ κυρίᾳ προσάγουσι· ταύτης δὲ τὴν θῆβην ἀνεωξάσης, καὶ παιδίον κλαυθμυριζόμενον θεασαμένης, συμπαθείας τρόπῳ κινηθείσης, ἐγνωκυίας τὲ τῶν ἑβραίων εἶναι τὸ παιδίον καὶ φεισαμένης, τῇ τε ἀδελφῇ τροφεύουσαν καλέσαι γυναῖκα διαταξαμένης, ἐκδεδωκυίας τὲ πρὸς γαλακτοτροφίαν, ἀνδρυνθέντα τῆς θρεψαμένης ἀντιλαβοῦσα, τοῖς βασιλείοις ἄγουσα δορυφορίαις καὶ πάσῃ σοφίᾳ παιδεύουσα τῶν αἰγυπτίων, υἱὸν οἰκεῖον ἀναγορεύει· χρόνου δὲ παρηκμακότος, ἤδη ταῖς ἀνδρείαις φρεσὶ τοῦ Μωϋσέως τελειωθέντος, καὶ πρὸς τὴν προγονικὴν εὐσέβειαν πυρπολουμένου, συνέβη τινὰ τῶν αἰγυπτίων τύπτειν ἑβραῖον τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν· ὁ δὲ Μωϋσῆς εὐκαιρίας λαβόμενος ἀναιρεῖ τὸν αἰγύπτιον, ὑπὸ δὲ ψάμμῳ καλύπτει· τῇ τε ἑξῆς ἀδελφοῖς ἑβραίοις πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένοις ὀφθεὶς, τὰ εἰς εἰρήνην συναλάσσειν ἐπειρᾶτο· τοῦ δὲ τὸν πλησίον ἀδικοῦντος ἀπωσαμένου αὐτὸν, καὶ τὸν πρὸ βραχέος ὑπομνήσαντος φόνον, ὃν οὐκέτι τῷ Φαραὼ κρύπτεσθαι δυνατὸν ἦν, δείσας, τὴν ἐπὶ Μαδιὰμ στέλλεται τρίβον· ἐν ᾗ γεγονὼς τῷ παρακειμένῳ προσκαθέζεται φρέατι· τῶν δὲ κατὰ συνήθειαν συνειλεγμένων ποιμένων τὰ πρόβατα ποτίζειν τὰ οἰκεῖα, νεανίδας τοῦ ἱερέως παρθένους θυγατέρας παρούσας μετὰ τῶν αἰπολίων τοῦ φρέατος ἀποδιωκόντων, τυραν-

νίδι δὲ τῶν παρθένων ἐπικρατούντων, αὐτὸς ἀναστὰς τοὺς μὲν ἀδικοῦντας καὶ αὖθις ἐμάστιζεν, ἴσην ἔχων τοῖς κακοῖς τὴν ἐκ προθέσεως διάπυρον ζηλοτυπίαν, κατοικτείρας δὲ καὶ πλέον τὰς παρθένους, αὐτοχειρίᾳ τῶν ὑδάτων τὰς δεξαμενὰς ἀναπλήσας, ταῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων τὰ θρέμματα προσαγαγεῖν ἐγκελεύεται· τάχιστα δὲ τῶν κορίων πρὸς τὸν πατέρα παρ᾽ ἔθος ἀφικομένων, ἐκείνου μὲν τὴν ταχυτητα καταπλαγέντος, τῶν δὲ τὸ αἴτιον εἰρηκυιῶν, προφάσει συνάπτεται τῷ ἀνδρὶ καὶ παρ᾽ αὐτῷ κατοικίζεται, καὶ δὴ τῶν θυγατέρων γήμας τὴν πρεσβυτέραν, Σεπφώρα δὲ ταύτης τοὔνομα, τεσσαρακονταετῆ χρόνον αὐτόσε διατρίβει· μεθ᾽ ὃν προσάγει ποιμαίνων κατὰ τὸ Χωρὴβ ὄρος, ὅπου βάτος ἦν, ᾗ προσεγγίσας θεοπτίας ἀξιοῦται, πῦρ γὰρ ἐδόκει τῇ βάτῳ συμπεφύρθαι, ἡ δὲ οὐκ ἐκαίετο· θαυμάσαντα δὲ τὸν Μωϋσέα, καὶ πλέον κατανοῆσαι προθυμούμενον φωνή τις ἀπείργει θειοτέρα τῆς βάτου ἐξενεχθεῖσα, ἡ δὲ ἦν λύειν παρακελευομένη τὰ τῶν ποδῶν ὑποδήματα, ἐγὼ δὲ φήσαντος εἰμὶ τοῦ λαλοῦντος, ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ· ἔμφοβος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς, ηὐλαβεῖτο κατανοῆσαι· πολλῆς δὲ τῆς ἐκ τοῦ λαλεῖν παῤῥησίας ὑπαρχθείσης, τοῦ μὲν θεοῦ προστάσσοντος τὴν αἰγυπτίων καταλαβόντα τὸν Μωϋσέα, τῆς αἰγυπτίων ἐξελέσθαι δουλείας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, εἰς τέλος τε τῆς κακώσεως ἀναβιβάσαι· τοῦ δὲ τὴν ἄφιξιν ἀναβαλλομένου, καὶ μὴ πρὸς τοῦτ᾽ ἐξαρκεῖν διαβεβαιουμένου, τῆς τε γλώσσης τὴν βραδύτητα προτιθεμένου, καὶ τῆς φωνῆς τὸ δύσηχον προφασιζομένου, θυμωθέντα τὸν θεὸν ἐπ᾽ αὐτῷ, χαλεπῇ θεοῦ ἀντικοτοῦντος ἀπειλῇ, τὰς μὲν οἵας ἔφαμεν προφάσεις ἀφεὶς, ὅτι μὴ παρ᾽ αὐτοῖς ἔλεγε πιστω-

θήσεται· ῥάβδον οὖν ἐν τῇ χειρὶ κατέχων προσρίψας τῇ γῇ τοῦτο προστάξαντος αὐτῷ τοῦ λαλοῦντος, εἰς δράκοντα ταύτην μετελθοῦσαν, μάλα δείσας διδράσκει· τῆς δὲ κέρκου λαβέσθαι καὶ αὖθις προστεταχότος θεοῦ, ταύτην εἶχεν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελθοῦσαν· ἀλλ' ἔτι διαπιστῶν τὴν χεῖρα τῷ κόλπῳ προσαγαγεῖν ἐγκελεύεται· ἀφ' οὗ λεπρῶσαν αὐτὴν ἐξαγαγὼν, αὖθις τὲ εἰσαγαγὼν, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν χροιὰν ἀποκαταστᾶσαν ἀπολαβὼν, τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ὁδοιπορίαν στέλλεται, σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς αὐτῷ τεχθεῖσι παιδίοις, τῷ πενθερῷ καὶ τοῖς προσφιλέσιν ἐξόδια προσομιλήσας καὶ μάλα φιλικά· γενομένῳ δὲ τῆς ὁδοιπορίας ἄγγελος ἐπιστὰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν Γηρσὰμ οὕτω λεγόμενον τοῦ Μωϋσέως, μικροῦ δεῖν ἀναιρεῖ· πλὴν εἰ μὴ δραμοῦσα τοῦ παιδὸς ἡ μήτηρ, καὶ ψῆφον ἀνελομένη, τὴν ἀκροβυστίαν ἀπέκοψεν αὐτοῦ, στῆναι φήσας τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου· ὡς ἐντεῦθεν τὸν ἄγγελον φεισάμενον ὑποχωρῆσαι· τοῦ δὲ Μωϋσέως κατὰ τὸ Σηεὶρ ὄρος γενομένου, τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ἔκ τινος χρηματισμοῦ κατὰ τὴν ἔρημον αὐτῷ συναντήσαντα, Ἀαρὼν δὲ ὄνομα τούτῳ, τῶν ὑπὸ θεοῦ προστεταγμένων αὐτῷ κοινωσάμενον, ἀμφοῖν ἐμφανίσαι λέγεται τοῖς ἰσραηλίταις· καὶ τὰ μὲν πρῶτα χαρήσεσθαι τούτους, εἰ μὴ τοῦ Φαραὼ τοῦ προστάγματος ἐπενεχθέντος, ἡ τῶν ἀχύρων τοῖς πλινθουργοῖς ἀποστέρησις, πικροτέραν τοῖς κάμνουσι παρεῖχε τὴν ἀλγηδόνα· μεμαστιγμένοι τὲ καὶ πρὸς ἀπορίαν παντελῆ ἐληλακότες, τὸν Μωϋσέα διαλοιδοροῦνται καὶ τὸν Ἀαρών· τοῦ δὲ θεοῦ παρορμῶντος αὐτοὺς, σημείοις τὲ καὶ τέρασιν οἷς καθεξῆς τῶν λόγων προϊόντων κατ' εἶδος σημανοῦμεν καθοπλίζοντος, πολλαῖς μὲν Αἴγυπτον συμφοραῖς μεμαστιγωμένην, πολλοῖς δὲ

πληγαῖς πάντοσε τετρωμένην, ὀψὲ γοῦν πανσυδὶ τῆς αἰγυπτίων κακώσεως σὺν χειρὶ κραταιᾷ καὶ βραχίονι ὑψηλῷ, ταύτην ἐν ἐσχάτοις κακοῖς ἀφέντες ἀπηλλάγησαν· ἐντεῦθεν θάλασσαν μὲν ἐδαφοστερήσαντες μέσην ἀβρόχοις ποσίν· ὑπ' ἐκείνῳ δὲ τὸ Χωρὴβ ὄρος ὁδηγηθέντες, θείας ἀξιοῦνται νομοθεσίας· τοῦ Μωϋσέως φανερῶς ὡς ἰδεῖν εἰκὸς τῆς θεοῦ θεωρίας ἀξιωθέντος.

Πιστὸς ἐνὶ προτέροισι θυηπόλος ἔσκεν Ἀαρών. 316.

Οὗτος Ἀαρὼν Μωϋσέως ὢν ἀδελφὸς, ἀρχιερεὺς ἦν τοῦ θεοῦ προφήτης ὑπάρχων, καὶ τοῦ λαοῦ σὺν τῷ Μωϋσῇ καθηγούμενος.

Μήνῃ δ' ἠελίῳ τε δρόμον σχέθεν ἠὺς Ἰησοῦς. 317.

Τοῦ Μωϋσέως μεταστάντος καὶ Ἀαρὼν, τοῦτον Ἰησοῦν υἱὸν ὄντα Ναυῆ, τοῦ λαοῦ προηγεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ὁ θεὸς διατάσσεται· ἐν ᾗ γεγονὼς, πέντε βασιλέων τὴν χαναναίων οἰκούντων γῆν ἐπιθεμένων ὁμοθυμαδὸν αὐτῷ τοῦ πολέμου κρατήσας, μέλλοντα δύναι τὸν ἥλιον ἐπέχει, στήσας ἐπὶ τοῦ σχήματος αὐτὸν τριῶν ἐφ' ὡρῶν διάστημα, μέχρι παντελοῦς ἀπωλείας τῶν ἐναντίων· τῷ μὲν ἡλίῳ κατὰ Γαβαὼ κώμην, βραχὺ τῆς Ἱερουσαλὴμ διεστηκυῖαν, τῇ δὲ σελήνῃ κατὰ φάραγγα Σελὼν, τὸν δρόμον κατασχών· συλλαβὼν δὲ καὶ τοὺς πέντε βασιλεῖς ἐν σπηλαίῳ τινὶ καταδύντας, ἐπὶ ξύλων κρεμάσας ἀνεῖλε· τῆς δὲ γῆς κατακρατήσας, ταύτην κληροδοτεῖ ταῖς ὑπολειφθείσαις φυλαῖς τοῦ Ἰσραήλ.

Καὶ σὺ μάκαρ χρισοῖσι φέρων κέρας ἁγνὲ Σαμουήλ. 319.

Οὗτος ἐστὶ Σαμουὴλ ὁ κριτὴς, ὁ μετ' Ἠλεὶ τὸν ἱερέα κρίνας τὸν Ἰσραήλ· ὃς τὸν μὲν Σαοὺλ πρῶτον βασιλέα χρίει τῷ Ἰσραὴλ, δεύτερον δὲ τὸν Δαβὶδ μετ' ἐκεῖνον· οὗτος δὲ

χρίων τοὺς βασιλεῖς, κέρας ἔχων μετὰ χεῖρα ταῖς κεφαλαῖς τῶν χριομένων ἐπετίθει, ἐξ οὗ αὐτομάτως ἔλαιον ἀνεβλύστανε, τῆς κεφαλῆς τοῦ χριομένου καταχεόμενον· ὡς ἐντεῦθεν χριστὸν τὸν βασιλέα καλεῖσθαι.

320. Δαβὶδ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος ἦεν ἅπασιν.

Οὗτος ἐστὶ Δαβὶδ ᾧ ἐμαρτύρησεν ὁ Θεὸς λέγων· εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου· ὃς ὢν ποιμὴν προβάτων, βασιλεὺς Ἰσραὴλ ψήφῳ θείᾳ καθίσταται, πάντων τε τῶν ἀπ' αἰῶνος βασιλευσάντων ὑπάρχει διάδηλος, προφήτης τε καὶ θεοπάτωρ· τούτου γὰρ ἀπὸ τοῦ σπέρματος, Χριστὸς ἀναγορεύεται κατὰ σάρκα.

321. Καὶ Σολομῶν σοφίης πρῶτον κλέος.

Τὸν Σολομῶντα τίκτει Δαβὶδ καὶ τῆς αὐτοῦ διάδοχον βασιλείας καθίστησι· τούτῳ καθ' ὕπαρ φανεὶς ὁ Θεὸς, καὶ ὅτι βούλοιτο τῶν κατὰ κόσμον παρ' αὐτοῦ ἐξαιτῆσαι προτρεπόμενος, σοφίαν αὐτῷ δοθῆναι πρὸς τοῦ χρηματίζοντος ἐξῃτήσατο, πρὸς τὸ δύνασθαι τὸν λαὸν θεοπρεπῶς ἄγειν, καὶ κρίσιν ἔμφρονα τοῖς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένοις διεκφαίνειν· ταύτῃ τὸν Θεὸν ἀρεσθέντα, πρὸς τῇ λοιπῇ δόξῃ καὶ σοφίαν ὑποσχέσθαι παρασχεῖν τῶν προβεβασιλευκότων καὶ τῶν ἔπειτα γενησομένων, λόγος ἔχει· διὸ τὸν Σολομῶντα σοφίης πρώτην δόξαν εἰκότως ὁ θεσπέσιος ὀνομάζει Γρηγόριος.

322. Ἠλίαν δὲ πρὸς οὐρανὸν ἥρπασεν ἅρμα.

Προφήτης ὁ Ἠλίας ζήλῳ δὲ τῷ πρὸς Θεὸν πυρπολούμενος, πολλαῖς μὲν πληγαῖς ἁμαρτάνοντα τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ νοσοῦντα ἀποστασίαν, πολυτρόπως δαμάζει· τριῶν χρόνων καὶ μηνῶν ἓξ τὸν οὐρανὸν ἀποκλείσας, καὶ τὴν γῆν ἀνομβρίᾳ καταξηράνας, πολλοὺς δὲ τῶν ἀσεβούντων εἰς Θεὸν ἀνελὼν, ἔμπνους μεταστὰς ἅρματι πυρίνῳ

χαίρων ἐπιβὰς, οὗ Θεὸς προσέταξε μετετέθη, θάνατον οὐκ ἰδὼν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὅρων ἐν σαρκὶ μέχρι δεῦρο διάγων ὑπερανέχει.

Τίς δὲ νόμοιο μέσον καὶ πνεύματος οὐχὶ τέθηπεν,
Φωτὸς Ἰωάννην ἐρημχέα πρόδρομον ἄκρου;

Μέσος Ἰωάννης τοῦ νόμου λέγεται τοῦ πνεύματος, ὅσῳ μὲν προφήτης ὑπάρχων καὶ προφητῶν ἀποσφράγισμα, αὐτὸν δὲ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδὼν τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενον· πρόδρομος δὲ λέγεται κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὸ κήρυγμα· ἓξ γὰρ μηνῶν προγεννᾶται Χριστοῦ σαρκικῶς τικτομένου· οὗτος δὲ ὁ Ἰωάννης Ζαχαρίου παῖς ὑπάρχων τοῦ ἱερέως ἐξ Ἐλισάβετ στείρας οὔσης, τῷ Ζαχαρίᾳ κατά τινα χρησμὸν θυμιῶντι τὸν θεῖον ναὸν τίκτεται· οὗ χάριν ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου Ζαχαρίας ἐν τῷ ναῷ, τὸν Χριστὸν εἶναι τὸν Ἰωάννην ὑπονοοῦντος, ὧδε τὸ πέρας εἴληφε τῆς ἐν σαρκὶ βιοτῆς· Ἰωάννην δὲ διασωθέντα τῶν Ἡρώδου χειρῶν, χρόνοις ἐπὶ τριάκοντα κατὰ τὴν ἔρημον βοτάναις καὶ τοῖς τῶν καλάμων ἀκροδρύοις ἀσκούμενον, προκηρύξαι Χριστὸν φανησόμενον ὁ Θεὸς ἀποστέλλει, ὃς ἐλθὼν προκαταγγέλλει Χριστοῦ τὴν ἐπιφάνειαν· τοῦ δὲ πλήθους συῤῥέοντος πρὸς αὐτὸν καὶ βαπτιζομένου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, παραγίνεται μέσος τῶν δήμων Ἰησοῦς, ὃν Ἰωάννης οὐκ ἠγνόησεν· ἀξιοῦντα δὲ τὸν Ἰησοῦν ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι διακωλύει, μὴ πρέπον εἶναι τοῦτο διανοούμενος· ἐπιμένοντα δὲ Χριστὸν καὶ ταύτῃ πρέπον πᾶσαν πληροῦν δικαιοσύνην αὐτὸν διαβεβαιούμενον, μόλις ὅμως βαπτίζει· θείου τε πνεύματος σωματικῶς ἐπιδημοῦντος αὐτῷ ἐν εἴδει περιστερᾶς, τῆς θεοπτίας ἀξιωθεὶς, καὶ πατρικῆς οὐρανόθεν φωνῆς ἀντιλαβόμενος, αὐτὸν εἶναι τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ μαρτυρήσας, τῷ

τε πλήθει τὰ εἰκότα διαλεχθεὶς, τὴν ἐπὶ τὸ πέραν ἀσπασάμενος ἔρημον, μετ' οὐ πολὺ τῇ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου περιτυχὼν μιαιφονίᾳ, τῆς ἐν βίῳ διατριβῆς τὴν οὐρανίαν ζωὴν ἀντηλλάξατο.

325. Τίς δὲ δυωδεκάδα κλεινῶν μετέπειτα μαθητῶν;

Δώδεκα Χριστὸς μαθητὰς ἐκλεξάμενος, ἐπισήμους τοῖς θείοις χαρίσμασι δι' ὧν ἐνήργουν δυνάμεων τοῖς πᾶσιν ἀνέδειξεν, οἷς καὶ τὴν οἰκουμένην διανείμας, τοῦ σωτηρίου κηρύγματος προστάττει καθηγεῖσθαι.

326. Τίς Παύλοιο μένος μεγαλήτορος οὐρανοφοίτου;

Παῦλος οὗτος ἑβραῖος τὸ γένος καὶ ζηλωτὴς, πολλοῖς διωγμοῖς τὴν ἐκκλησίαν πορθήσας, καὶ περισσῶς τοῖς μαθηταῖς ἐμμαινόμενος, μετὰ γραμμάτων καὶ τῆς τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀρχιερέων ἐξουσίας, τὴν Δαμασκὸν μετελεύσεσθαι προθυμεῖται, εἴ τινας αὐτόσε τῆς ὁδοῦ εὕροι γυναῖκας τὲ καὶ ἄνδρας, ἄξων εἰς Ἱερουσαλὴμ τιμωρηθησομένους· ᾧ τινι τῇ Δαμασκῷ προσεγγίσαντι Χριστὸς οὐρανόθεν ἅμα μὲν καταστράπτει, ἅμα δὲ καὶ πρὸς λόγους συγκαταβαίνει· πυνθανομένῳ δὲ τῷ φανέντι τί ποτε τοῦτον διώκει, κἀκείνῳ ἀντεπαγόντι τίς ἂν εἴη, μαθόντι τὲ τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνον εἶναι ὃν αὐτὸς διώκειν προθυμεῖται, τοῦ φανέντος τὰς ὄψεις κεκορεσμένας φωτὸς ἐπιφερόμενος, Ἀνανίου τινὸς τῶν αὐτόθι καθηγουμένου μαθητῶν ἐμφανισθέντος αὐτῷ, καὶ τὰς αὐτῷ πεπληγυίας ἀποκαταστήσαντος ὄψεις, τοῦ τῆς αναπλάσεως ἀξιωθεὶς ὕδατος, κήρυξ χρηματίζει Χριστοῦ, πᾶσαν τὲ τὴν οἰκουμένην σχεδὸν τοῖς Χριστοῦ δικτύοις ἐμβαλὼν, τρίτον οὐρανὸν ἐν σώματι ὢν διίπταται, εἰς δὲ τὸν παράδεισον ἁρπασθεὶς, ἀῤῥήτων κατηξιώθη ῥημάτων ὧν ἀνθρώποις βουλομένοις εἰπεῖν οὐκ ἐξόν.

Ψυχὴ δὲ Θεοῦ κρατέοντος ἄημα· 394.
Ἔκτοθεν εἰσπίπτουσα Θεοῦ πλάσει, οἶδεν ὁ μίξας, 395.
Πῶς τὸ πρῶτον ἔπνευσε καὶ εἰκόνα μίξατο γαίῃ. 396.

Τὴν ψυχὴν ἔμπνοιαν λέγει Θεοῦ· τὸν γὰρ ἄνθρωπον ἀρχῆθεν ὁ Θεὸς ἐκ γῆς λαβὼν καὶ χερσὶν ἀχράντοις διαπλάσας, ὕστερον ἐμφυσήσας πνοὴν αὐτῷ παρέχει ζωῆς· ὡς γενέσθαι ψυχὴν ζῶσαν, δι' ἧς ἔμψυχον καὶ τὸ σῶμα καὶ πρὸς τὰς κινήσεις ἐπιτήδειον.

Ὃν παῖς ἀθανάτοιο πατρὸς ἐστήσατ' ἄνωθεν, 412.
Ἐκγεγαὼς ἀλόχοιο καὶ ἄφθιτος, οὐ φθινύθοντος. 413.

Τῆς θείας γεννήσεως μέμνηται· τὸν γὰρ υἱὸν ὁ πατὴρ ἄνωθεν ἀχρόνως καὶ ἀϊδίως ἐγέννησεν, αὐτὸς μὲν ἄζυξ ὑπάρχων καὶ ἀσύνδετος ὁ πατήρ, ἄζυγα δὲ παῖδα γεννήσας τὸν μονογενῆ λόγον αὐτοῦ.

Καὶ τοκετοὺς ἐκάθηρε νόμῳ. 416.

Τῷ Μωϋσῇ προστάσσων ὁ Θεὸς καὶ νόμον διδοὺς, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τοὺς τοκετοὺς ἐκάθηρεν, ὁρίσας προστεταγμένας ἡμέρας αἷς ἐχρῆν τὰς τικτούσας καθαίρεσθαι, καὶ θυσίας περὶ καθαρσίων καί τινας ἁγνισμοὺς καὶ παρατηρήσεις.

Καὶ νηὸν ἔτισε,
Σώμασιν ἁγνοτάτοισιν ἀμειβαδίων ἱερήων. 417.

Τοὺς ἱερεῖς προστάσσει Θεὸς μὴ πρότερον τῶν θυσιῶν ἅπτεσθαι καὶ τῶν ἁγίων ἐπιβαίνειν, εἰ μὴ τὸ σῶμα νάμασι ῥαντίζοιντο καθαροῖς, τάς τε στολὰς ἀμείψαιεν, καὶ τὰ ἱμάτια πλύνωσι, καὶ γυναικῶν ἀπόσχοιντο, καὶ τῆς ἄλλης σωματικωτέρας ῥίπτοιντο κηλῖδος.

Μάρτυς Ἰωάννοιο πατὴρ μέγας, οὔτι πάροιθε, 418.
Σπερμήνας φίλον υἷα, τὸν ἔνδοθι δέξατο νηοῦ. 419.

Σκοπὸς τῷ διδασκάλῳ παραστῆσαι, μὴ χωρὶς ἁγνισμοῦ θεοπτίας δυνατὸν ἀξιωθῆναι· κεῖται πρὸ βραχέως.

422. Τοῦ δὲ νόμοιο τέλος, Χριστὸς μερόπεσσι κερασθεὶς,

423. Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς, ὅπως γάμος ἐς χθόνα νεύσῃ.

Παρθένος ἡ Μαρία θυγάτηρ Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, ἀνδρῶν εὐλαβῶν τὰ πάντα καὶ λευϊτῶν τὸ ἀξίωμα· ταύτῃ στείρᾳ οὔσῃ τῇ Ἄννῃ καὶ πολλαῖς τὸν θεὸν ὑπὲρ γονῆς λιταῖς ἐξευμενιζομένῃ, Μαρία τίκτεται ἡ θεοτόκος· ἣ καὶ καθ' ὑπόσχεσιν τῶν γονέων τῷ θείῳ ναῷ δῶρον προσάγεται· ἀνδρυνθεῖσαν οὖν κατά τινα θειότερον κλῆρον Ἰωσὴφ δαυΐδης μνηστεύεται, ἣν πρὸ τοῦ συναφθῆναι κατὰ γαστρὸς ἔχουσαν, Ἰωσὴφ ἐξ αὐτοψίας εἰδηθεὶς τὸ συμβὰν, ἄλλως τε δὲ δίκαιος ὢν, οὔτε παραδειγματίσαι τὴν παρθένον, οὔτε κατέχειν ἠνέσχετο, πλὴν εἰ μὴ θεοπτίας ἠξιώθη, τὸν φόβον αὐτοῦ τὸν περὶ τὴν παρθένον καὶ τὰς ὑπονοίας ἀφαιρουμένης· καὶ γοῦν ἡ παρθένος ἐκ πνεύματος ἁγίου συνειληφυῖα· Γαβριὴλ γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ ἄγγελος ἐπιστὰς χαίρειν καὶ θαῤῥεῖν προσέτασσεν, ἅτε τὸν βασιλέα τοῦ παντὸς ὡς παιδίον μέλλουσαν τίκτειν· ἀπιστούσῃ δὲ τῇ παρθένῳ καὶ τὸ μὴ χωρὶς ἀνδρὸς συναφείας τεκεῖν προβαλλομένῃ, παρθένον ἑαυτὴν καὶ τῆς ἀνδρῶν ὁμιλίας μακρὰν ἰσχυριζομένῃ, τὴν ἀμφίβολον ὑπόνοιαν ὁ Γαβριὴλ ὧδε λύει· πνεῦμα γὰρ ἅγιον ἐπελεύσεσθαι τῇ παρθένῳ, καὶ δύναμιν ἐπισκιάσειν ὑψίστου φησίν· ὁ μὲν οὖν οὕτως εἰπὼν ᾤχετο· τῇ δὲ τὸ λεχθὲν ἔργον ἦν· κατ' αὐτὰ γὰρ ἐκ πνεύματος ἁγίου συλλαβοῦσα, Χριστὸν ἀπεκύησε σωτῆρα θεὸν, παρθένος καὶ ὧδε μετὰ τόκον φυλαχθεῖσα.

430. Τίς δ' ἀγορῇσι γέγηθε, καὶ οἴδμασι, καὶ τίς ἀγῶσιν

431. Οὓς μύθοισιν ἔπηξαν ἐπ' ὠκυμόροισιν ἐφήβοις;

Ἀγῶσι χαίροντα τὸν Ἡρακλέα φησίν· οὗτος γὰρ δώδεκα διανῦσαι λέγεται ἄθλους πρῶτον ἐν Νεμαίᾳ τῇ χώρᾳ τὸν βριαρὸν ἀπέπνιξε λέοντα· δεύτερον, ἐν Λέρνῃ τὴν πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδραν· τρίτον, τὸν ἐρυμάνθιον κουφίσας ἔῤῥηξε κάπρον· τέταρτον, ἤγρευσε τὸν χρυσόκερων ἔλαφον· πέμπτον, τὰς ςυμφαλίδας ἐξεδίωξεν ὄρνιθας· ἕκτον, τὸν λαμπρὸν ζωστῆρα τῆς Ἀμαζονίδος ἐκόμισεν· ἕβδομον, Αὐγέου τὴν κόπρον ἐξήνυσεν ὑποστάς· ὄγδοον, ταῦρον ἐκ τῆς Κρήτης ἐξήγαγεν ὀλέθριον· ἔνατον, ἐκ Θράκης τὰς Διομήδους ἤλασεν ἵππους· δέκατον, ἐξ Ἐρυθείης * ἑκατὸν βόας ἤλασε τοῦ Γηρυόνου· ἑνδέκατον, ἐκ τοῦ ᾅδου τὸν Κέρβερον εἵλκυσε κύνα· δωδέκατον, εἰς Ἑλλάδα τὰ χρύσεα ἤνεγκε μῆλα· μύθους δὲ τὰς Ὁμήρου τερθρείας καλεῖ, μηδὲν ἐχούσας ἐπάξιον λόγου· οὗτος γὰρ τὸν τρωϊκὸν ἱστόρησε πόλεμον, εἴ τις ποτὲ ἦν πόλεμος· πολλῶν ἐς ταυτὸν βασιλέων καὶ ςρατοπέδων συνειλεγμένων πόρνης χάριν τινὸς τῆς Ἑλήνης· ἀγῶνας τινὰς ἐφήβων καὶ θεῶν θηλάνδρων διηγεῖται, καί τινας πελοπίδας ἐκ Πέλοπος μεγαλαυχεῖ, καὶ κεκροπίδας ἀπό τινος Κέκροπος, αἰακίδας τε καὶ ἡρακλείδας ἐξ Αἰακοῦ καὶ Ἡρακλέους τὸ γένος καταγομένους, κοινῇ δὲ πάντων καὶ θεῶν καὶ ἡρώων τρώσεις καὶ πτώσεις, ἀνατροπάς τε καὶ παλιμβόλων ἀπάτας θεῶν· ἐφήβους δὲ ταχυθανάτους, τοὺς περὶ τὸν πριαμίδην Ἕκτορά τε καὶ τὸν Πάριδα καὶ Αἰνείαν, Ἄδραστον καὶ Σαρπηδόνα, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν τρώων ἀριστῆας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐξ ἑλλήνων, Αἴαντε δύο τὸν τελαμώνιον, καὶ ὃν καλοῦσι λοκρὸν, καὶ τὸν τυδέα Διομήδην, Πάτροκλον τὸν Μενοιτίου, καὶ λαερτιάδην Ὀδυσσέα, καὶ πηλείδην αὐτόν φησιν Ἀχιλλέα, καὶ τοὺς τῶν Ἀτρέως παίδων ὑπασπιστάς· οὓς ἑξῆς τῶν

* Ἐσπερίας.

λόγων πρεϊόντων, πλατυτέρου γέλωτος, οὐ γὰρ ἀξιώσομεν λόγου.

433. Τίς σοφίην κενεαυχέα ἥτ' ἐνὶ χερσὶν,
434. Ἧτ' ἐν ἀραχναίοισι λόγοισι καὶ πλέγμασι κεῖται
435. Αὐτοῦ τικτομένοισι, καὶ ἠέρι λυομένοισιν;

Τὴν ἑλλήνων σοφίαν τῇ ἀράχνῃ Γρηγόριος ἀπεικάζει· ματαίως δὲ ταύτην καυχωμένην φησὶ, μόνοις γὰρ ἀραχναίοις λόγοις καὶ πλέγμασι κεῖται, οὐδὲν δὲ ἀράχνης ἐστὶν ἀσθενέστερον· ἐπὶ δὲ τόπου τίκτεσθαι ταύτην φησὶ καὶ ἐν τῷ ἀέρι λύεσθαι· δεικνὺς τὸ κενὸν αὐτῆς καὶ ἀνωφελὲς, καὶ πάσης ἀλογιστίας ἀλογώτερον.

438. Ταῦτα μὲν οὔτι γάμοιο διδάγματα τῆς δ' Ἀδάμοιο
439. Τίσιος ἀρχαίης τυτθὸν μέρος οἶσιν ὑφέρπει·
440. Πτέρναν ἐμὴν δοκέων πικρὸς ὄφις *,
Ῥίζα Κάϊν, Σοδόμων τε, καὶ οὓς ἐσκέδασ' ἐπὶ πύργῳ,
448. Χριστὸς ἀτασθαλέοντας, ὕβριν θ' ὧν ἔσβεσεν ὄμβρος.

* κεῖται ἡ κατὰ τοῦ Ἀδάμ.

449. Ῥίζα τῆς κακίας ὁ Κάϊν· οὗτος δὲ πρῶτος ἐξ Ἀδὰμ τίκτεται· ἔχων δὲ ἀδελφὸν τὸν Ἄβελ καὶ αὐτὸν δεύτερον ἐξ Ἀδὰμ γεγεννημένον, βληθεὶς ὑπὸ δαίμονος φθόνῳ, τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἀναιρεῖ· αὐτὸς μὲν ὁ Κάϊν γεωργικὸν ἐπανῃρημένος βίον, τῆς ἥσπερ εἰργάζετο γῆς τὰ καλλιστεύοντα μετασχὼν, τῷ θεῷ προσάγει τὰ δεύτερα· τοῦ δὲ Ἄβελ καὶ αὐτοῦ ποιμενικὸν ἄγοντος βίον, τῶν ἀκροθινίων τά τε καλλιστεύοντα καὶ πίονα προσάγει τῷ θεῷ· τοῦ θεοῦ προσεσχηκότος τῇ τούτου θυσίᾳ, τὴν δὲ τοῦ Κάϊν ὡς βδελυρὰν ἀπωσαμένου, λίαν τε λυπήσαντος αὐτὸν, ἐπὶ τούτων βασκανίᾳ βληθεὶς, ὡς ἐπ' ἄλλῳ τὸν Ἄβελ κατὰ τὸ πεδίον παραλαμβάνει· τὸν δὲ παρεπόμενον ἀκάκως, ἐπιτηρήσας λίθον κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ἀγαγὼν ἀναιρεῖ· πρῶ-

τος οὗτος μιαιφόνος· διὸ καὶ ῥίζα τῆς κακίας ὠνόμασται· πυθόμενον δὲ περὶ Ἄβελ τὸν Θεὸν, λανθάνειν ἐπειρᾶτο· τῆς δὲ τ' ἀδελφοῦ μνήσας ὁ Θεὸς αἱμοχυσίας, ὡς πάσης ἰσχυρότερον φθέγγεται γλώσσης, στένειν καὶ τρέμειν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσαν αὐτῷ καταδικάζει τὴν βιοτὴν, μήτε δὲ τὸν εὑρίσκοντα ἀναιρεῖν αὐτὸν, ἢ γὰρ ἂν ἐκδικήσεις ἑπτὰ παραλύσει ἀπειλεῖται· οὕτω μὲν οὖν τὸν μιαιφόνον καταδικασθέντα, καὶ Θεοῦ πόῤῥω βεβλημένον, γενεαλογίας ἡ θεόπνευστος γραφὴ ἀπηξίωσε· τοῦ δὲ Ἄβελ τοῦτον οἰχομένου τρόπον ἀσπέρμου, τῆς τοῦ Σὴθ, τρίτος οὗτος δὲ παῖς ἐξ Ἀδὰμ, γενεαλογίας ἀπάρχεται· λόγος ἔχει δὲ τὸν Λάμεχ ἐκεῖνον, οὗ τῆς κατὰ τὸν θεῖον Ἐνὼχ ἱστορίας ἐμνήσθημεν γεγονότες, τὸν Κάϊν ἀνελεῖν εὑρηκότα· διὸ καὶ ταῖς ἑαυτοῦ γυναιξὶν εἰπεῖν λέγεται ὡς ἀνεῖλεν ἄνδρα εἰς τραῦμα ἑαυτῷ, ὅτι φησὶν ἐκ Κάϊν ἐκδεδίκηται ἑπτάκις, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά· μὴ πιθανῶς ἔχειν δέ μοι δοκεῖ ταῦτα· καὶ γὰρ τῷ τὰς γυναῖκας ἀφελεῖν τοῦ Ἐνὼχ, κἀκεῖνον μετατεθῆναι τὸν Λάμεχ εἰς μετάμελον, εἰκὸς ταῦτα φάσκειν ἐληλυθότα, ἐπεὶ καὶ μετὰ φόνον καὶ δίκην ἅρπαξ ἦν καὶ μοιχὸς καὶ τῇ προθέσει φονεύς· τὸν δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγον καὶ τῶν σοδομιτῶν τῆς τε πυργοποιίας, εὑρήσεις ἀνωτέρω.

Τίς Φαραὼ κακόμητιν. 451.

Φαραὼ βασιλεὺς ὑπάρχων Αἰγύπτου, τὸν Ἰσραὴλ πικρῶς καταδουλούμενος, ἔργοις σκληροῖς δαμάζων καὶ βίᾳ καταδυναστεύων, πρὸς τὰς ἀπειλὰς τοῦ Θεοῦ τὰς διὰ Μωϋσέως αὐτῷ πεμπομένας καταφρονητικῶς ἔχων, καὶ τῆς δουλείας τὸν Ἰσραὴλ ἀπολύσειν σκληρυνόμενος ὑπερηφάνῳ γνώμῃ, κατὰ τὴν ἐρυθρὰν πανστρατιᾷ γενόμενος θάλασσαν, τοῖς

ἰσραηλίταις τμηθεῖσαν τὸν ἴσον ἐπιβὰς τρόπον, ὑποβρύχιος ὄλλυται, τοῦτο τέλος τῆς ἀνοίας ἄξιον κληρωσάμενος.

452. Ἀχαὰβ θράσος, ἀσσυρίων τε πικροτάτους βασιλῆας.

Οὗτος Ἀχαὰβ ὁ θρασύτατος, βασιλεὺς γέγονε παρανομώτατος Ἰσραὴλ· ὃς τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ θεοῦ ἀποστήσας, τῷ Βάαλ λατρεύειν καὶ τοῖς ἄλσεσιν ἐκδιδάσκει, τάς τε χρυσᾶς ἐν Ἰεζραὴλ δαμάλεις προσκυνεῖν παρασκευάζει· τούτου σύμβιος ἡ πόρνη ἦν Ἰεζάβελ, ἥ τις τὸν δίκαιον κατελιθοβόλησε συκοφαντήσασα Ναβουθὰ, τούς τε προφήτας ἐξωλόθρευσεν ἀποκτείνασα κυρίου, καὶ τράπεζαν ἐσθίειν βασιλικὴν τοὺς τῆς αἰσχύνης παρεσκεύασε προφήτας· τούτων κατὰ τοὺς χρόνους Ἠλίας ὁ θεσβίτης ὑπῆρχεν, ὃς τὸν οὐρανὸν ἀποκλείσας, τὴν γῆν ἀνυδρεῖν χρόνοις τρισὶ καὶ μησὶν ἐξήρανεν ἓξ· προστάξαντος δὲ τοῦ θεοῦ ἐμφανισθῆναι τῷ Ἀχαὰβ, ὥστε γενέσθαι ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐμφανισθέντα τὸν προφήτην Ἠλίαν, καὶ τῷ βασιλεῖ προστάξαντα τοὺς τῆς Βάαλ προφήτας εἰς τὸ Καρμήλιον ὄρος συναθροῖσαι, πεισθεὶς Ἀχαὰβ τοῦτο ποιεῖ· παντὸς δὲ τοῦ Ἰσραὴλ παραγενομένου, κατ' ὀφθαλμοὺς πάντων θυσίαν ἱερουργῆσαι τοῖς προφήταις προστάσσει τῆς αἰσχύνης, καὶ τὰ μὲν ξύλα στοιβάσαι, καὶ τὸν βοῦν κρεανομῆσαι, καὶ τοῖς ξύλοις ἐπιστοιβάσαντας, μὴ πῦρ ἐπιθεῖναι ἀλλὰ τὸν Βάαλ ἐπικαλέσασθαι, καὶ παρ' αὐτοῦ πῦρ αὐτομάτως ὑφαπτόμενον καὶ τὴν θυσίαν ὁλοκαυτοῦν ἐξαιτήσασθαι· τούτου δὲ γενομένου, καὶ τῶν τοῦ Βάαλ προφητῶν ἀπ' ἕωθεν ἕως δειλινοῦ τὸν Βάαλ ἐπιφωνουμένων, καὶ ὡς ἔθος αὐτοῖς τεμνομένων μαχαίραις καὶ σειρομάσταις, ἕως ἐκχύσεως αἵματος ἐπ' αὐτοὺς, φωνῆς δὲ μὴ οὔσης μὴ δ' ἀκροάσεως, τὸν προφήτην Ἠλίαν ἐκείνους μὲν μυκτηρίσαντα καὶ τῆς λύσ-

σης ἀποστήσαντα, θυσίαν ὁλοκαρπώσεως τελέσαι λέγεται τοιῶσδε· πρῶτα μὲν θυσιαστήριον οἰκοδομήσας ἐκ λίθων ἀπελεκήτων, καὶ τούτῳ θάλασσαν ὑποτυπώσας, καὶ ξύλα τῆς ὁλοκαρπώσεως ἐπισταβάσας, ἐπιθεὶς δὲ καὶ τὰ κρέα, καὶ τὴν θάλασσαν ὕδατος πληρώσας, ἐπικαλεσάμενός τε τὸν θεὸν, οὐράνιον παρέστησε πῦρ, τὰ μὲν ξύλα κατεδόμενον καὶ τὰ κρέα, τὸν δὲ χοῦν ἐκλεῖξαν σὺν τῷ ὕδατι, καὶ τὸν Ἀχαὰβ σὺν παντὶ τῷ Ἰσραὴλ ἐκδειματῆσαν· ἔπειτα τοὺς τῆς αἰσχύνης, ὀκτακόσιοι δὲ τὸν ἀριθμὸν καὶ πεντήκοντα οὗτοι, τράπεζαν ἐσθίοντες Ἰεζάβελ, συλλαβόμενος ἀναιρεῖ πάντας ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ τοῦ Ἀχαὰβ ἀποκλαιομένου, ἐξαποστέλλει τῇ γῇ τὸν ὄμβρον δι' εὐχῆς καὶ οὕτω παρασχόμενος· ταῦτα μὲν οὖν τῆς Ἰεζάβελ ἀκουσάσης, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Βααλεὶμ ἐγνωκυίας, ἀπειλαῖς τὸν προφήτην ἐκδειματούσης, τὸ Χωρὴβ ὑποδέχεται ὄρος, τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ τοσούτων νυκτῶν ὁδοιπορήσαντα βρώσεως ἄνευ καὶ πόσεως· αὐτοῦ δὲ γενομένου, καὶ θεοπτίας τὸν Ἠλίαν ἠξιωμένον, πάλιν εἶχεν ἰσραηλίτις γῆ τὴν κακίαν ἀποτρέποντα, τῆς εὐσεβείας δὲ προεστηκότα. Ἀσσυρίων δὲ πικροτάτους λέγει βασιλεῖς, τοὺς κατὰ Σενναχηρεὶμ καὶ Ναβουχοδονόσορ, οἵ τινες τὸν Ἰσραὴλ ἀποικίσαντες καὶ Ἰούδαν, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσας τὰς πόλεις ἐνέπρησαν Ἰσραήλ.

Τίς δὲ δίκαιον
Αἷμα πότῳ μάχλοις κινήμασι δόντα θυγατρός;

Τὸν Ἡρώδην ἐνταῦθα φησὶν, οὐ τὸν παιδοκτόνον ἀλλὰ τὸν Ἰωάννην ἀνελόντα· οὗτος γὰρ ὁ Ἡρώδης τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ μοιχεύων, ἐλεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, συλλαβὼν εἶχεν αὐτὸν ἐν εἱρκτῇ· γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ἡ θυγάτηρ Ἡρωδιάδος ὀρχήσα-

το· τοῦ δὲ Ἡρώδου ἀρεσθέντος, καὶ συνθεμένου παρέξειν ὅπερ ἂν τὸ κόριον ἐξαιτήσαιτο, ταύτῃ προβιβασθείσῃ ὑπὸ τῆς μητρὸς, τὴν τοῦ προδρόμου κεφαλὴν αἰτῆσαι προστάσσει μέσον ἐνεχθεῖσαν ἐπὶ πίνακι παρασχεθῆναι· τῷ πότῳ δὲ μίξαι τὸ προφητικὸν αἷμα, φιληδονίας καὶ τῆς ἀνωτάτω παρανομίας ἐστὶ κατηγόρημα.

454. Οὔλιον Ἡρώδην παιδοκοντόνον, ἠδὲ φονῆας
455. Χριστοῦ παμβασιλῆος, ὅσοι τ' ἐγένοντο διῶκται,
456. Πρόσθεν καὶ μετέπειτα.

Ἐνταῦθα τὸν παιδοκτόνον Ἡρώδην φησίν· οὗτος δὲ τῆς Ἰουδαίας παρανόμως βασιλεύσας, Χριστοῦ σαρκὶ τεχθέντος ἐν Βηθλεὲμ, καὶ μάγων ἐξ ἀνατολῶν ἀστέρος ποδηγίᾳ παραγεγονότων, τὸν τεχθέντα τε ἀναζητούντων βασιλέα, δέει τὸν Ἡρώδην συσχεθέντα, καὶ τοὺς ἰουδαίων ἱερεῖς πυνθανόμενον οὗ γεννᾶται Χριστὸς, ὅτι τε ἐν Βηθλεὲμ μεμαθηκότα, τοῖς μάγοις προστεταχότα τὸ παιδίον διερευνήσαντας ἐμφανίσαι· ὁ μὲν ἀστὴρ τοῖς νεήλυσιν ὡς ἔθος τὴν ἐπὶ τὸ παιδίον ἡγεμονεύει τρίβον· τῶν δὲ γενομένων ἔνθα Χριστὸς, καὶ δώροις αὐτὸν ἀμειψαμένων, ὑπ' ἀγγέλου τε χρηματισθέντων μὴ πρὸς Ἡρώδην ἀνακάμψαι, δι' ἄλλης τε ἀναχωρησάντων ὁδοῦ, Ἡρώδης μεμηνὼς ἅτ' ἐμπαιχθεὶς, τοὺς ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεῖ παῖδας ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, καθ' ὃν παρὰ τῶν μάγων ἠκρίβωσε χρόνον· φονεῖς δὲ Χριστοῦ Ἄννας ἐστὶ καὶ Καϊάφας, Ἡρώδης τε καὶ Πιλάτος, καὶ τῶν παρανόμων ἰουδαίων ὁ δῆμος· οἱ δὲ μετέπειται διῶκται, τῶν ῥωμαίων εἰσὶν οἱ βασιλεῖς, οἵ τινες τοὺς ἀποστόλους καὶ μάρτυρας ἀνεῖλον· πρώτους δὲ τῶν ἑβραίων φησὶ βασιλεῖς παρανόμους, ὡς τῶν προφητῶν ἀναιρέτας.

457. Τὸν πύματον πρῶτον τε κακὸν Βελίαο βέρεθρον,

Δεινὸν Ἰουλιανοῖο κράτος ψυχῶν ὀλετῆρος,
Οὗ θεόθεν πληγέντος ἐπὶ μόθον ἤρατο Χριστῷ.

Δεινόν φησὶ τὸν Ἰουλιανὸν βάραθρον εἶναι τοῦ διαβόλου· οὗτος γὰρ χριστιανὸς ὢν καὶ πρὸς γένους Κωνσταντίνῳ τῷ πρώτῳ χριστιανῶν βασιλεῖ, φεῦ τῆς ἀθλιότητος, εἰς δεισιδαίμονα πλάνην ἀπάγεται, τῶν ἀθλίων εἰδώλων ἀθλιότερος λάτρις καταςάς· οὗτος αὐτῷ Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ ἐν Ἀθήναις παιδευομένῳ συμπαρῆν, λόγων καὶ αὐτὸς μυηθησόμενος· ᾧ καὶ ὡς βασιλικῷ σεμνυνομένῳ γένει καὶ πρὸς λόγους ἐπιτηδείῳ, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες προσέτρεχον ὁμήλικες, μόνος δὲ Γρηγόριος τῆς ἐκείνου συνδυάσεως ἀπεπήδα, προβλέπων αὐτοῦ τὸ τῆς ψυχῆς μιαρώτατον, καὶ προφανῶς αὐτοῦ τὸ βδελυρὸν προαγορεύων· οὗτος ὑπὸ μὲν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου βασιλέως ὡς τυραννῆσαι βουληθεὶς ὑπερορίζεται, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκείνου τυγχάνει φιλανθρωπίας, ὡς εἴθε μὴ ἔτυχε· τῶν δὲ Κωνςαντίνου παίδων μετὰ Κωνςαντῖνον τοῦ βασιλικοῦ κράτους δεδραγμένων, εἶά τις κάκιςος θὴρ, τὴν μὲν πρόθεσιν ἔχων ποίμνιον διαρπάσαι, οὐ δυνάμενος δὲ τῇ τῶν ποιμένων ἐπαγρύπνῳ φυλακῇ, οἴκοι μένει, καιρὸν τῆς κακίας ἐπιτηρῶν, εἴργεται μὲν ὁ ἀτίθασσος ἐκεῖνος θὴρ, ἕως μεταστάντων τῶν Κωνσταντίνου παίδων, συνεργείᾳ τοῦ βακχεύοντος αὐτὸν ἀνδροφόνου δαίμονος τῶν βασιλικῶν ἀντελάβετο σκήπτρων· καὶ τὰ μὲν πρῶτα πειθοῖ τοὺς ὑπασπιστὰς ὑποκλέψας, εἰς τὴν ἰδίαν ὑποσύρει δεισιδαίμονα πλάνην· ἔπειτα δὲ προφανῆ διωγμὸν τοῖς Χριςοῦ φίλοις κινήσας, πᾶσαν ὁ τὴν ψυχὴν ἀπηλγηκὼς τὴν οἰκουμένην ἐσάλευσε· πλεῖστον δὲ τοῖς πιστοῖς ἐπιμαινόμενος, καὶ τὸν κατὰ Χριςοῦ πόλεμον ἐπαναδεδεγμένος, ταχέως ἀλλὰ καὶ κακῶς τοῦ

ζῆν ἀπαλλάττεται, πολλὰ μὲν εἰς Χριστὸν ἀσεβήσας· τῶν δὲ περσῶν ὡς τάχος ἀναρπασθεὶς, περσικὸν γὰρ πόλεμον συνάπτειν ἐπειγόμενος, κατὰ τοὺς τόπους ἐπελθὼν, αἰφνιδίως θεόπληκτος ὁ θεομάχος καθίσταται· μέχρις ἀναπνοῆς τῆς αὐτοῦ μυσαρωτάτης ψυχῆς, εἰς Χριστὸν βλασφημεῖν μὴ παυσάμενος· πολλὰς μὲν οὖν καὶ ἄλλων πολλῶν τὰς περὶ τούτου συγγραφὰς εὕροι τίς ἂν ἐρευνώμενος, μάλιστα δὲ τοῦ πάντων σοφίᾳ καὶ λόγῳ προβεβλημένου, Γρηγορίου φημὶ τοῦ θεολόγου, τοῦ καὶ πλείστοις τὸν θεομάχον ἐν ζῶσι καὶ μετὰ θάνατον βέλεσι κατατρώσαντος.

489. Πέτρης ἀῤῥαγέος γενέτης κληῖδα λαχόντος.

Πέτρος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν ὁ κορυφαιότατός ἐστιν, ὃν δήποτε ἐρομένῳ Χριστῷ τίνα φασὶν αὐτὸν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, τῶν μὲν ἄλλων μαθητῶν ἕκαστος τὸ δοκοῦν ἀπεκρίνατο ὡς οἱ μὲν Ἠλίαν, ἄλλοι Μωσέα φασὶν ἢ Ἱερεμίαν, ἤ τινα τῶν προφητῶν· ἐρωτήσαντι δὲ κἀκείνους τίνα φασὶν αὐτὸν εἶναι, προπηδήσας ὁ θερμότατος ἀπεκρίνατο Πέτρος· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· καὶ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦς, μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ· ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· κἀγώ σοι λέγω φησί· σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τούτου χάριν οὖν τὸν Πέτρον λαχεῖν τὴν κλεῖδα φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος.

498. Ἔμπαλιν ἢ Παύλοιο μέγα σθένος ἀμφοτέρωθεν,

499. Ὃς Χριστὸν μὲν ἄτιζεν, ἔπειτα δὲ πᾶσιν ἔφηνεν,

Τρέψας εἰς ἀγαθὸν ζήλου πυρόεσσαν ἐρωήν.

Τοῦ θείου Παύλου τῆς μεταβολῆς ἤδη προδεδηγημένης, λείπεται τῆς προθέσεως ἀποδεῖξαι τὸ μέγεθος· οὐ γὰρ τὸ πιστεῦσαι Χριστῷ, πρὸς σωτηρίαν τῇ θεολήπτῳ Παύλου ἐπήρκει ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταποιῆσαι τοῦ ζήλου τὴν διάπυρον ὁρμὴν πρὸς Χριστοῦ λειτουργίαν· ἐντεῦθεν αὐτῷ τῆς οἰκουμένης πάσης ὁ δρόμος κύκλῳ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἄρκυσι δεσμούμενος τῇ προθέσει βραχὺς ἐνομίζετο, εἰ μὴ καὶ πάσχων ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων, ἀκόρεστον εἶχε τὴν ἔφεσιν, προπηδῶν ἀεὶ τοῦ κηρύγματος καὶ ταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ πάθεσιν ὡς ψυχρὸς στομούμενος σίδηρος· ἀλλ' ἐκείνου μὲν τὸ ἔργον, τὸ παγκόσμιον γίνεται κήρυγμα, ζήλου θερμότητι καὶ προθυμίᾳ, τῶν Χριστοῦ δικτύων εἴσω βαλλόμενον· Γρηγόριος δὲ πυρίπνοον ὁρμὴν, τὸν ἐκείνου ζῆλον εἰκότως κατονομάζει μεταπεποιημένην ἐς τ' ἀγαθόν· οὐ γὰρ διωγμὸν εἴποι τίς ἂν τὸν Παύλου κατὰ Χριστοῦ πρότερον κεκινημένον, εὖ εἰδὼς διακρίνειν, ἀλλὰ ζήλου τινὸς ὁρμὴν θειοτέρου· τὸ γὰρ Μωσέα καὶ προφήτας καὶ νόμον ἀθρόον παυθήσεσθαι, παντὸς τῷ Παύλῳ θανάτου πικρότερον ἦν· ἀλλ' ὅσον εἰκὸς μεταποιηθῆναι τὸν τοσούτῳ σκιᾶς ὑπεραγωνιζόμενον, αὐτὴν ἀμιδήλως τὴν ἀλήθειαν ἐπεγνωκότα· τὸ γὰρ ἀντὶ τοῦ μετ' ἐξουσίας πράττειν, μᾶλλον πάσχειν, καὶ τοῦ κηρύγματος ὑπεραποθνήσκειν· ἀντὶ δὲ τοῦ τύπτειν τύπτεσθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα προθυμότατα φέρειν, τοῦ ζήλου παρίστησι τὸ διάπυρον, καὶ τὸ τῆς ἄνωθεν ψυχικῆς εὐγενείας ἀδούλωτον· Παῦλον δὲ καὶ τὸν τούτου ζῆλον Γρηγόριος φυσιολογήσας, συντόμῳ φράσει παρέστησεν· οὐ γὰρ Γρηγόριον θέμις τὸν Παῦλον φυσιολογήσειν, ἐπεί πέρ τις ἄλλος Παῦλος μικροῦ καὶ Γρηγόριος.

492. Ἐκ δ' ἑνὸς ἀρχεγόνοιο Κάϊν καὶ Ἄβελ ὑπέσαν,

493. Ζηλήμων θυσίης τε θεουδέος ἐσθλὸς ἀρητήρ.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Κάϊν καὶ Ἄβελ ἱστορία, ὡς ὁ μὲν Κάϊν ζηλότυπος ἦν καὶ φονεὺς, ὁ δὲ Ἄβελ θεοσεβοῦς θυσίας ἀγαθὸς ἱερεύς.

494. Ἰσαακίδαι δ' Ἠσαῦ τε κακὸς Ἰακὼβ τε φέριστος·
Καὶ πλέον, ἐκ γὰρ ἑνὸς, δίδυμος γόνος οὐδὲν ὅμοιος.

Ἰσαὰκ υἱὸς ὢν Ἀβραὰμ, ἔγημε Ῥεβέκκαν πρὸς γένους οὖσαν αὐτῷ, ἐξ ἧς διδύμους τίκτει τὸν Ἠσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ· ἀλλ' ἔτι τῶν ἐμβρύων ἐν τῇ μητρῴᾳ νηδύϊ τυγχανόντων, ἐῤῥέθη τῇ Ῥεβέκκᾳ ὡς δύο λαοὺς ἐν τῇ κοιλίᾳ φέρει, καὶ ὅτι τῷ ἐλάσσονι δουλεύσειεν ὁ πρῶτος· κατὰ καιρὸν δὲ ταύτης κυϊσκούσης, τῆς γαστρὸς ἐκπροκύπτει πρότερος ὁ Ἠσαῦ, παραχρῆμα δὲ ὀλισθήσας ἔξεισιν Ἰακὼβ τῆς Ἠσαῦ πτέρνης ἐπειλημμένος· εἰς μέτρον δὲ ἡλικίας καταστάντων, ὡς μὲν ἄπλαστος Ἰακὼβ, παρῴκει θεῷ συζῶν καὶ εὐσεβείᾳ τρεφόμενος, Ἠσαῦ δὲ πονηρότατος ἅτε καὶ ἐντρεχὴς, ἔχων φυσικὴν ἀκμαιότητα, θηρευτής τε ἦν καὶ τοξότης καὶ τὰ πάντα φιλοπόλεμος· γεγηρακότος δὲ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰσαὰκ καὶ βαρυωποῦντος καὶ πρὸς τὸ βιωτικὸν τέλος ἀποβλέποντος, καθ' ἑαυτὸν διανοουμένου προφάσει τὸν πρεσβύτερον εὐλογῆσαι παῖδα, κεκληκότος δὲ καὶ θηρεῦσαι θήραν αὐτῷ προστεταχότος, ἧς γευσάμενος εὐλογήσειν προεθυμεῖτο τὸν ἐπὶ τὴν θήραν ἠπειγμένον τὸν Ἠσαῦ, τοῦτον ἡ μήτηρ πτερνίζει τὸν τρόπον· τῷ νεωτέρῳ γὰρ παιδὶ φιλικῶς πως διακειμένη, τῆς ποίμνης θᾶττον ἐρίφους ἀγαγεῖν ἐπιτάσσει λίαν ὅτι καλοὺς δύο καὶ ἁπαλοὺς, τὴν εὐλογίαν αὐτῷ πανούργως ἐμπορευομένη· τὸν δὲ νέον, καὶ γὰρ εὐλαβὴς, τὸν πρεσβύτην ἀπατήσειν εὐλαβηθέντα,

μήπως ἀντ' εὐλογίας κατάραν ἐπισπάσειτο, λόγοις πολλοῖς ὅμως ὀψέ ποτε τὸν προσφιλῆ παῖδα τὸ καλῶς αὐτῇ παραστὰν διαπράξασθαι πείθει· καὶ δὴ τῶν ἐρίφων ἀχθέντων, ταχέως ἡ Ῥεβέκκα τὰ κρέα δίεφθα τῷ παιδὶ προσκομίσειν ἐπὶ κανοῦ τῷ πατρὶ διατάσσεται· ἀλλ' ἔτι τὸν Ἰακὼβ τοῖς λογισμοῖς ἀγωνιῶντα, καὶ τῶν κατὰ φύσιν αὐτοῖς τὰς αἰτίας προβαλλόμενον, ὡς αὐτὸς μὲν λεῖος ἐςὶν, Ἠσαῦ δὲ δασὺς, καὶ μήποτε τὸν πατέρα ψηλαφήσαντα καὶ τὸ δράμα μεμαθηκότα, κατάραν ὡς πατρὸς καταφρονήσαντα ἐπαγάγῃ δεδοικότα, τῶν ἐρίφων ἡ μήτηρ τὰς δορὰς ἀμφιθεμένη τῶν βραχιόνων τοῖς γυμνοῖς τοῦ παιδὸς καὶ τοῦ τραχήλου, τήν τε ςολὴν Ἠσαῦ τὴν καλὴν ἐνδύσασα, τῷ πατρὶ παρίστησι τῆς αὐτοῦ θήρας μετασχόμενον· ἐκπλαγέντα δὲ καὶ τὸ τάχος ἀγάμενον τὸν πρεσβύτην, ἡδέως τὲ τῆς βρώσεως ὅμως ἐμφορηθέντα, προσαγαγεῖν αὐτῷ τὸν παῖδα φήσαντα, καὶ φιλήσαντα καὶ τῆς τῶν ἱματίων ὀσμῆς ἀντιλαβόμενον, τίς τε εἴη πυνθανόμενον, καὶ ὅτι Ἠσαῦ ὁ παρεστὼς ἐστὶν ἀπατώμενον, ἔτι τὲ θαυμάζοντα καὶ τοὺς βραχίονας διερευνώμενον, ἐκπλήξεως γέμοντα τὸν πρεσβύτην ἀναβοῆσαι λέγεται, ὡς ἡ μὲν φωνὴ Ἰακὼβ, αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες εἶεν Ἠσαῦ· πολλαῖς τοίνυν τὸν Ἰακὼβ πατρικαῖς εὐλογίαις στηρισθέντα, τῆς τοῦ πρεσβύτου παραστάσεως τάχος ἐκβάλλει Ῥεβέκκα· τῆς δὲ θήρας αὐτίκα τὸν Ἠσαῦ παρόντα καὶ τῷ πατρὶ προσελθόντα, μεμαθηκότα δὲ πρὸς τοῦ πατρὸς ὡς πανούργως ἐλθὼν τὰς εὐλογίας ἀφείλατο Ἰακὼβ, στένοντα βαρὺ μετὰ φωνῆς τὸν Ἠσαῦ ὀδυρόμενον κατοικτείρας Ἰσαὰκ, τὰς μὲν εὐλογίας ἐπαύξει τῷ νεωτέρῳ Ἰακὼβ, τῷ δὲ Ἠσαῦ ζήσειν ἐν τόξῳ φησὶν αὐτοῦ καὶ μαχαίρᾳ, ὑπὸ δὲ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τελεῖν καὶ δου-

λεύειν αὐτῷ προαγορεύει· ταύτῃ τοι τὸν Ἠσαῦ πεπονημένον, καὶ τῷ Ἰακὼβ ἀντικοτοῦντα, καὶ καιρὸν ἐπιτηροῦντα τοῦ ἀνελεῖν αὐτὸν, εἰς Μεσοποταμίαν τὸν νεώτερον ἡ Ῥεβέκκα πέμπει παῖδα τοῖς συγγενέσιν αὐτῆς μιχθησόμενον, καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν εἰς γάμον ληψόμενον.

496. Καὶ Σολομῶν τὰ πρῶτα σοφὸς, μετέπειτα κάκιςος,

497. Ἡνίκα θηλυτέρῃσιν ἐφωμάρτησεν ἀλιτραῖς.

Εἴρηται ἡμῖν περὶ τοῦ Σολομῶντος ἤδη, καὶ τῆς θεόθεν αὐτῷ παρασχεθείσης σοφίας τὸ αἴτιον· ἀλλ' ὅπως σοφώτατος ὢν ἐξηπάτηται, χρεὼν εἰπεῖν, ταύτης ἐπιμνησθέντος τῆς ἱστορίας τοῦ θεηγόρου· Σολομῶν τοίνυν ὁ σοφώτατος τῆς Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλείας ἐπειλημμένος, σοφῶς τε διεξάγων τὰ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τῶν προβεβασιλευκότων σοφίᾳ πλούτῳ καὶ δόξῃ προκεκριμένος, γυναικίαις οἰστρηλατούμενος ἡδοναῖς, τοῦ ὄντως λήθην λαμβάνει θεοῦ· τὸ μὲν γὰρ πονηρὸν γενέσθαι τοῦτον, τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ σεσημείωται αἰνιγματωδῶς, πλέον δὲ καὶ τὸ μὴ τοῖς εὐσεβέσι συναριθμεῖσθαι, τοῦθ' ὑποφαίνει· τινὸς χάριν δὲ οἶμαι τοὺς θεοκινήτους οἰκονομίας μὴ τηλαυγῶς ἐκείνου κατηγορεῖν τῷ πρὸς τοὺς σοφοὺς φίλτρῳ φυσικῇ ὑπηγμένων τῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ μόνον φιλοῦσι τοὺς σοφοὺς ἄνθρωποι κατορθοῦντας, ἀλλ' ἔςιν ὅτε συμπάσχουσι καὶ προσπταίουσι· τοῦτον λόγος ἔχει τὸν Σολομῶντα πολλὰς γήμαντα γυναῖκας καὶ τὴν Φαραὼ θυγατέρα πασῶν ὑπομάζιον ἐναγκαλισμένον τῶν ἄλλων αὐτῷ προκεκριμένην, ὑπ' αὐτῆς τῷ πρὸς αὐτὴν ἀπατηθῆναι φίλτρῳ, καὶ τοῖς ἐκείνοις θεοῖς ἱερὰ τελέσαι, προφανῶς τε τοῖς ἄλσεσι θυμιᾷν καὶ τοῖς ὑψηλοῖς· τούτου Σολομῶντος παροιμιῶν πλήρεις εἰσὶν ἔνθεοι βίβλοι, δι' ὧν συμβουλεύει γυναικῶν πολυτρό-

πως ἀπέχεσθαι προφανότατα κράζων, οἶνος καὶ γυναῖκες ἀπώλεσαν σοφούς· ὃς τοιαῦτα φθεγγόμενος, τρυφῇ καὶ γυναιξὶν ἀθλίως ἁλοὺς, λήθην φεῦ λαμβάνει τοῦ σοφοδότου Θεοῦ.

Ἄγγελος ἦν τὸ πάροιθεν ἑωσφόρος, ἀλλὰ πεσόντος

Οὐρανίοις παρέμιμνεν ἑὸν * κλέος.

* cod. νεόν.

Ἑωσφόρος ὁ σατανᾶς λέγεται· οὕτω γὰρ φησὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· πῶς ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; αὐτὸς δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ὁ προφήτης τῆς πτώσεως ἐπάγει· σὺ δὲ, εἶπας τῷ πεσόντι, λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ σου· ἀναβήσομαι εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπάνω τῶν νεφελῶν θήσω τὸν θρόνον μου, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ· σὺ δὲ ῥιφήσῃ εἰς ᾅδου· ταύτης δὲ δι' ἐπῶν καὶ Γρηγόριος παρακατιὼν αὐτολεξὶ τῆς προφητείας μνήμην ποιεῖται, τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ διαβόλου πτώσεως ἐξηγούμενος, ὅτι φῶς ἔχων καὶ δόξαν μεγάλην· τὴν βασιλικὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἀφελέσθαι σκεψάμενος, ἄτιμος πέπτωκεν ὅλος σκότος γενόμενος ἀντὶ φωτός.

Ὡς δὲ μαθηταῖς 680.

Οὐδὲν Ἰούδας ὄνειδος ἐπεὶ πέσεν. 681.

Οὗτος Ἰούδας τῶν δώδεκα Χριστοῦ μαθητῶν εἷς ὑπάρχων, καὶ τῶν ἄλλων κατ' ἰσότητα τῶν θείων ἀπολαύων χαρισμάτων, φιλάργυρος ὢν καὶ ζηλότυπος, ἀργυρίων ἕνεκα καὶ κέρδους οἰκτροῦ, φεῦ τῆς αἰωνίου διήμαρτε ζωῆς, τὸν εὐεργέτην Χριστὸν καὶ διδάσκαλον προδοὺς τοῖς παρανόμοις ἰουδαίοις εἰς θάνατον.

ΛΟΓΟΣ Γ.

ΥΠΟΘΗΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΟΙΣ.

51. Μὴ δὲ σύ γ' ἐκ Σοδόμων προφυγὼν καὶ τέφραν ἀλύξας
52. Τοῦδε βίου, θείου τε πυρὸς στονόεσσαν ἀπειλὴν,
53. Εἰς Σόδομα βλέψειας, ἐπεὶ λίθος αἶψα παγήσῃ,
54. Στήλη καὶ κακίης καὶ ἀργαλέου θανάτοιο·
55. Μὴ δ' ἐκ μὲν Σοδόμων κλέψῃς πόδας, ἐν πεδίοις δὲ
56. Γείτοσι δηθύνειν ἆσσον πυρὸς, ἀλλὰ τάχιστα
57. Σώζεσθαι πρὸς ὄρος, μή σε πυρὸς ὄμβρος ἐπιστῇ.

Πᾶσα μὲν ἡ παροῦσα ἱστορία κεῖται ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ, καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον ἐξεσμένη· ἥ τις κατὰ τοὺς πονηροὺς σοδομίτας, καὶ τὸν Λὼτ, καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ τὴν παγεῖσαν εἰς στήλην γυναῖκα τοῦ Λὼτ, καὶ τὴν ἐν πεδίοις Σηγὼρ πόλιν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνάβασιν ἔπειτα σημαίνει· ἀλλ' ἐνταῦθα τῇ παρθένῳ ψυχῇ διαλεγόμενος ὁ θεολόγος ὑποθήκας παρέχει, τοῦτ' ἔστι συμβουλίαν· ὑποθήκη γάρ ἐστι τὸ παρακατατιθέμενον· ὅπως μὴ φησὶν σὺν τῇ ψυχῇ βλέψῃς εἰς Σόδομα τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν βίον, στήλη γὰρ ἂν κακίας γενήσῃ κατήγορον ἔχουσα ἐκτύπωσιν· μὴ δὲ τὸν βίον ἀποφυγοῦσα πλησίον ἵστασο τῶν βιωτικῶν, ὡς ἂν μὴ συμπαραληφθείης· τὸ γὰρ πλησιαίτερον, εὐχείρωτόν πως τῷ πυρὶ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὄρος σώζου φησὶ, καὶ μήκοθεν ἱδρυμένη καὶ τοῦ πυρὸς ἀνωτέρα· χθαμαλωτέραν γὰρ καὶ γειτνιῶσαν, σύνυλον καταναλώσει ῥᾷον· πόῤῥω δὲ καὶ τῆς ὕλης ἀνωτέραν, ἀμήχανον προσπελάσαι.

98. Μεῤῥᾶς πικρὸν ὕδωρ.

Μεῤῥὰ τόπος ἐστὶν ἐν Ἐλεὶμ ἔνθα τὴν θάλασσαν τὴν

ἐρυθρὰν οἱ ἰσραηλῖται περάσαντες, τῆς αἰγυπτίων κακώσεως ἀφέντες κατέπαυσαν· ἐνταῦθα δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων καὶ φοινίκων ἑβδομηκονταδύο ὑπῆρχον στελέχη, ἔνθα δὴ τὸν λαὸν καταπαύσαντα καὶ δίψει ἐκλυόμενον, πικρὸν γὰρ τὸ παρακείμενον ὕδωρ, ξύλον τί τῷ Μωϋσῇ δείκνυσιν ὁ θεὸς, οὗ ὁ λαβὼν καὶ προσρίψας τοῖς ὕδασιν, εἰς γλυκύτητα μεταποιήσας τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς πικρίαν, ἡδὺ καὶ μάλα καλὸν τῷ διψῶντι παρέχει λαῷ· τούτου χάριν πικρίαν τὸν τόπον ὠνόμασεν ἐκεῖνον· τὸ γὰρ Μεῤῥὰ τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ πικρία προσαγορεύεται.

Χρύσεα χαλκείων διαμείβεαι εἰ γανόωντος 127.
Ἀντὶ βίου μικρὴν καὶ ἀεικέα τέρψιν ἐδέξω. 128.

Ταύτην ὁ θεολόγος τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁμήρου συγγραφῆς οὖσαν, μεταφορικῶς παρεισάγει τῇ ψυχῇ διαλεγόμενος· Γλαῦκος γὰρ ὁ Ἱππολόχου, καὶ Διομήδης ὁ τοῦ Τυδέως, κατὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον εἰς μέσον παρῆλθον ἀμφότεροι διαγωνιούμενοι· ὡς δὲ ἦσαν ἐγγὺς ἀλλήλοις ἐπιόντες, τὸν Διομήδην προφωνῆσαι λέγεται τῷ Γλαύκῳ, τίς ἂν εἴη πυθόμενον τοσοῦτον αὐτὸν τῇ τόλμῃ τῶν ἄλλων προπεπηδηκότα· οὐ γάρ πω φησὶν ἀνὰ τὴν δοξοποιὸν μάχην πρό γε τούτου ἀνδριζόμενον ἑωράκει· Γλαύκου βελλεροφόντειον τὸ γένος καὶ θειότερον ἢ κατ' ἄνθρωπον εὐχομένου, Διομήδης ἐπιγνοὺς, προγονικὸν ἅτε κατασπάζεται φίλον· ἄμφω δὲ ἁρμάτων ἀποιχηθέντες, ἀλλήλοις τὰ τεύχη παραχωρήσαντες τὴν πρὸς ἀλλήλους ὧδε διέλυσαν μάχην· ἀλλ' ὁ μὲν ἥρως τὸν Γλαῦκον τεύχεσι χαλκείοις φιλοτιμησάμενος, χρυσέοις ἀντεφιλοτιμήθη· οἷς ἐνδεδῦσθαι τοῦτον συνέβη. Ταύτην ὡς ἔφαμεν μεταφορικῶς τὴν ἱστορίαν τῇ ψυχῇ Γρηγόριος ὑποτίθεται· τὸ γὰρ λαμπρυνομένου τοῦ ἀντιπάλου κἂν μικρὰν

τινα γοῦν παραδέξασθαι τέρψιν, καὶ τὸν τόνον παραχαλάσαι, χαλκεῖα χρυσίων ἐστὶν ἀντιδέχεσθαι, τουτέστι τῶν εὐτελῶν τὰ πολλῶν ἀντιπροΐεσθαι τιμιώτερα.

131. Καὶ δόμον αἰγλήεντα, καὶ Ἀλκινόοιο τράπεζαν.

Ἀλκίνοος τοῦ φαιάκων ἔθνους βασιλεὺς ὑπάρχων, φιλότιμός τε ἦν τὰ πάντα καὶ φιλόξενος· οὗτος πλουσίαις ἀμειβόμενος τοὺς παρατυγχάνοντας δωρεαῖς, οἴκους τε λαμπροὺς κεκτημένος, καὶ τράπεζαν τῶν πώποτε βασιλέων δαψιλεστέραν, Ὀδυσσέα πλάνῃ φερόμενον ναυηγὸν καὶ οἰκτρὸν ἀλήτην, κατὰ τὴν αὐτοῦ γενόμενον πόλιν, φιλοφρόνως ἐτίμησεν· ὅπως δὲ καὶ τοῦτο συμβέβηκε, τῶν λόγων προϊόντων λελέξεται· τούτων γὰρ ἐν πλάτει παρακατιὼν ὁ θεολόγος μνημονεύει.

135. Φύλλα συκῆς μ' ὡς πρόσθεν Ἀδὰμ Εὔαν τε καλύπτει,

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ β' λόγῳ.

138. Ἤ τινὰ πὰρ πυλεῶνα βεβλημένος ἄχθος ἀρούρης
Ἀνδρὸς ὑπερφιάλοιο, πένης καὶ Λάζαρος ἄλλος.

Κεῖται ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ.

152. Καὶ σὺ φίλοις τεκέεσσιν Ἰωναδὰβ ἔξοχε μῆτιν.

Ἑβραῖος ἦν τὸ γένος καὶ θεοσεβὴς ὁ Ἰωναδάβ· οὗτος δὲ τοῖς τέκνοις ἐνετείλατο μὴ γῆν ἀρόσαι, μὴ δὲ φυτεῦσαι ἄμπελον, οἴνου δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸ ἁβροδίαιτον ἀπέχεσθαι πάντων· ἐν σκηναῖς δὲ κατοικεῖν, καὶ θεῷ ζῆν καὶ τούτῳ μόνῳ προσανέχειν· Ἐσσαίους δὲ τούτους ἡ γραφὴ κατωνόμασεν.

164. Οἶδα δ' ἐγὼ καὶ λαὸν ὑποσχεσίης ἐπὶ γαῖαν
165. Ἵέμενον τοῦ πρόσθε στύλος πυρὸς ἡγεμόνευε,
166. Καὶ νεφέλης ἕλκοντος ἀσημάντου δι' ἐρήμης.

Λαὸς προθυμούμενος ἐπὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ὁ

ἰσραηλίτης ἐστὶν, ὃν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγὼν ὁ Θεὸς, ἐν στύλῳ πυρὸς ὡδήγησε καὶ νεφέλης ἐπὶ χρόνων τεσσαράκοντα ἔτη· γῆ δὲ τῆς ὑποσχέσεως ἐστὶν ἡ Χαναναία· ταύτην γὰρ εἰς κατάσχεσιν τῷ Ἀβραὰμ διδόναι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, εἶπεν ὁ Θεός· ταύτην ᾤκουν τὴν γῆν ἔθνη ἑπτὰ, ἀμοῤῥαῖοι, χαναναῖοι, χετταῖοι, φερεζαῖοι, γεργεσαῖοι, εὐαῖοι, ἰεβουσαῖοι· τούτους πάντας ἐξελὼν ὁ Θεὸς ἀπὸ προσώπου Ἰσραὴλ, τὴν γῆν αὐτῶν τῷ τοῦ Ἀβραὰμ κατεκληροδότησε σπέρματι, ὡς ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν.

Ὧ πόντος ὑπόειξε καὶ οὐρανὸς εἶδαρ ἔδωκεν. 167.

Τὴν ἐρυθρὰν Ἰσραὴλ διατμηθεῖσαν διελθὼν θάλασσαν, κατὰ τὴν ἔρημον γεγονὼς, οὐρανόθεν τροφὴν ὑποδέχεται· ἡ δὲ ἦν ὡς ἐγκρὶς μέλιτος, μάννα δὲ ταύτην ὁ Ἰσραὴλ κέκληκε· γογγύσαντι δὲ τῷ λαῷ καὶ κρεῶν ἐφιεμένῳ, ὀρτυγομήτραν εἰς πλῆθος ὁ Θεὸς ἐξαποστέλλει· ὄρνεον δὲ τοῦτο πτερωτὸν, ἥ τις πεσοῦσα πολλὴ κόρον αὐτοῖς τῆς ἐπιθυμίας παρέσχε τοσοῦτον, ὡς εἰς χολέραν μετατραπῆναι· οἷον γὰρ ἐστι πάσχειν τοὺς κοιλίας ὑποφόρους, ἀπλήστως τῆς ὀρτυγομήτρας ἐμφορηθέντες, νόσῳ περιελθόντες κακῶς τοῦ ζῆν οἱ πλείους ἀπηλλάγησαν· ὡς θανάτου τὸν λαὸν καταναμνηθέντος, ἐπιθυμίας μνήματα τὸν τόπον κατονομασθῆναι.

Καὶ πέτρη βλάστησεν ὕδωρ. 167.

Τοῖς ἰσραηλίταις κατὰ τὴν ἔρημον οὖσιν, ἀνυδρίᾳ ξηραινομένοις, ἐκ πέτρας ὕδωρ ἔβλυσεν ὁ Θεός· ἐπιςάντι γὰρ Μωϋσῇ τῷ λαῷ, καὶ τοῦτον μέλλοντι καταλεῦσαι, προσέταξεν ὁ Θεὸς τῇ ῥάβδῳ κροτῆσαι τὴν πέτραν· οὗ γενομένου ζῶν ὕδωρ ἀνεδόθη, καὶ διψῶντα κορέννυσι τὸν λαόν· τοῦτο τῆς ἀντιλογίας ἐκλήθη τὸ ὕδωρ, ἐκεῖσε γὰρ ὁ λαὸς ἀν-

τεῖπε Μωϋσῇ, Μωϋσῆς δὲ τῇ ῥάβδῳ τὴν πέτραν κροτήσας, μὴ φησὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν ταύτης ὑμῖν ἐξάξω τῆς πέτρας ὦ ἀπειθεῖς; ὅτου χάριν τῆς ποθουμένης καὶ αὐτὸς εἴργεται γῆς· γενόμενος γὰρ κατὰ τὴν μωαβιτῶν χώραν, ἄνεισιν ἐπ' ὄρους ὑψηλοτάτου, καὶ πᾶσαν τὴν ἀγαθὴν γῆν κατοπτεύει, ἣν τῷ Ἀβραὰμ εἰς κατάσχεσιν παρασχεῖν ὑπέσχετο ὁ Θεός· πλεῖστα δὲ λιταζόμενον τὸν Μωσέα ταύτης ἀξιωθῆναι, οὐ κατένευσεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἅμα τούτου τῶν σαρκὸς ἀπολυθῆναι δεσμῶν διετάξατο, τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἑώρακας, εἰπών, ἐπ' αὐτὴν δὲ οὐκ εἰσβήσῃ, ὅτι φησὶν οὐχ ἡγίακάς με ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας.

168. Ὁ δ' ἐχάσσατ' ὀπίσω – εὐρὺ ῥέων ποταμός.

Τὸν Ἰορδάνην φησί· μετὰ γὰρ τὴν Μωσέως τελευτὴν, Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καθηγουμένου τοῦ Ἰσραὴλ, μέλλουσι τὸν Ἰορδάνην διαβαίνειν, προσέταξεν ὁ Θεὸς τῷ Ἰησοῦ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης κυρίου τοὺς ἱερεῖς λαβόντας, μέσον στῆναι τοῦ Ἰορδάνου· τούτου δὲ γενομένου, τὸ μὲν ἐς πρηνὲς φερόμενον ὕδωρ· ἐπὶ τὴν τῶν ἁλῶν ὥρμησε θάλασσαν, τὸ δὲ ῥέον ἄνωθεν ἔστη πῆγμα, καθ' ὅλης τῆς κρηπῖδος πληρούμενον· ξηρανθέντος δὲ τοῦ Ἰορδάνου, διῆλθεν ὁ λαὸς ἀβρόχοις ποσὶν, ἑκάστῳ δὲ τῶν φυλάρχων ἀνελέσθαι λίθον προσέταξεν ὁ Θεὸς καὶ τοῖς ἐπιγενησομένοις μνημόσυνον ἀποθέσθαι, ἀλλὰ καὶ δώδεκα ἀντ' αὐτῶν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ θεῖναι τῆς διαβάσεως, τοὺς καὶ μέχρι νῦν ἱδρυμένους αὐτόσε.

169. Καὶ ἥλιος ἔσχεθε δίφρον,

Κεῖται ἡ ἱστορία ἐν τῷ β' λόγῳ.

170. Καὶ παλάμῃσι τρόπαιον ἀνὴρ ἔστησε ταθείσαις

Σταυρὸν ὑποσκιάων. 171.

Κεῖται ἡ ἱστορία ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

Πίστις δ' ἐπέδησεν ἀκωκάς. 172.

Κεῖται ὁμοίως ἐν τῷ α΄ λόγῳ. 173.

Ἠλίας δὲ κόραξι τράφη καὶ γραῖαν ἔθρεψεν

Σιδονίην τυτθῇσιν ἐνὶ ψεκάδεσσι βίοιο.

Ὅτε τὸν οὐρανὸν Ἠλίας ἀπέκλεισε, προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς εἰς χειμάῤῥουν πορευθῆναι Χεῤῥάθ, κἀκεῖθεν πιεῖν ὕδωρ· ἐνετείλατο δὲ τοῖς κόραξιν ὁ Θεὸς κομίζειν αὐτῷ τὴν τροφήν· ἔφερον μὲν οὖν αὐτῷ πρωῒ μὲν ἄρτον, τὸ δειλινὸν δὲ κρέας· ξηρανθέντος δὲ τοῦ χειμάῤῥου, πάλιν εἰς Σάρεφθα τῆς Σιδονίας πρός τινα χήραν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀποστέλλει· αὐτὴ δὲ τὸν μὲν βίον πάντων ὑπῆρχε μετριωτέρα, φιλόξενος δὲ καὶ τὴν πρόθεσιν μάλα πλουσίαν κεκτημένη· ταύτην ἐλθὼν ὁ Ἠλίας ξυλευομένην εὑρὼν, καὶ προσφωνήσας ἄρτον αὐτῷ ποιῆσαι προστάσσει ἐγκρυφίας, τῇδε γὰρ ὕδωρ αὐτῷ κομίσαι προσέταξε πρότερον, ἀφ' οὗ πεπωκὼς, ἄρτον αὐτῷ φησὶ λήψεσθαι· τῆς δὲ μὴ πλέον δρακὸς ἀλεύρου κεκτῆσθαι φησάσης ἐν τῇ ὑδρίᾳ, καὶ μικροῦ ἐλαίου ἐν τῷ καμψάκῃ, τούτου χάριν τὲ συλλέγειν τὰ ξυλάρια, καὶ τὸν ἄλευρον πέψασαν, ἅμα τῷ παιδὶ μονογενεῖ αὐτῇ ὄντι μεθέξειν καὶ παραχρῆμα τεθνήξεσθαι, ὁ προφήτης πορεύου φησὶν ὅτι τάδε λέγει κύριος· ἡ ὑδρία τοῦ ἀλεύρου οὐκ ἐκλείψει, καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐλαττονήσει, ἕως τοῦ δοῦναι κύριον τὸν ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν· ἅμα εἶπε, καὶ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἐπηκολούθει· παρ' αὐτῇ γοῦν ξενισθεὶς διεκαρτέρει· τὸν δὲ παῖδα τῆς γυναικὸς νοσηλευθέντα, πολλαῖς εἰκὸς ταῖς ὑπὸ τῆς γραὸς λοιδορίαις βαλλόμενος, ὡς ἐλθὼν καὶ τὰς αὐτῆς ἀναμνήσας ἁμαρτίας τὸν υἱὸν ἐθα-

νάτωσε, κατοικτίζεται θρυπτόμενος ἐκείνης πλέον· εἶμαι λέγων κύριε ὁ μάρτυς τῆς χήρας μεθ' ἧς ἐγὼ κατοικῶ, σὺ ἐθανάτωσας τὸν υἱὸν αὐτῆς· ἐν τοσούτῳ δὲ τὸν θεὸν δυσωπήσας, ἐμφυσήσας τε τῷ παιδαρίῳ, ζῶντα παραχρῆμα δίδωσι τῇ μητρί· τοῦτον δέ τινες φασὶν εἶναι τὸν Ἰωνᾶν· καὶ πιθανός γε ὁ λόγος, ἐπεὶ καὶ τύπος τῆς Χριστοῦ ὁ Ἰωνᾶς γέγονεν ἀναστάσεως.

177. Ἑβραῖοι δέ τε παῖδες ἑὴν ποθέοντες ἐδωδὴν,

178. Ὄφρακε μὴ βασιλῆος ἐνὶ χρανθῶσι τραπέζῃ.

Παῖδες οὗτοι Ἀνανίας Ἀζαρίας Μισαὴλ καὶ Δανιὴλ, ὧν ἀνωτέρω μεμνήμεθα· τούτους ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἑβραίων ἐπιλεξάμενος μετὰ καὶ ἄλλων ὡραίους, ἅτε καὶ τὸ γένος βασιλικοὺς, τῷ τῆς τραπέζης αὐτοὺς παραδίδωσιν ἄρχοντι, ἐντειλάμενος αὐτοὺς ἀπὸ τῆς βασιλικῆς διατρέφεσθαι τραπέζης, ἀφ' ὧν αὐτὸς ἤσθιεν ὁ βασιλεύς· τῶν δὲ παίδων εὐλαβείᾳ συζώντων, καὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης τοῖς παντοδαποῖς ἐδέσμασι μὴ χρανθῆναι βουλομένων, τὸν ταῦτα προσεταγμένον δι' ἀξιώσεως τούτων μὲν αὐτοῖς παραχωρῆσαι, τῶν ἐκ γῆς δὲ φυομένων ἐπιτρέψαι μετασχεῖν δυσωποῦσι, δεδοικότα δὲ μὴ σκυθρωποὺς αὐτοὺς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς τοῦτον ἀπάξοι, μὴ φροντίζειν περὶ τούτου πείσαντες, τῶν ἁβρῶν μὲν οὐκ ἐχράνθησαν, τῶν δὲ προσφυῶν ἐν ἀπολαύσει γεγόνασι τροφῶν· μάλιστα δὲ τῶν ἐκ βασιλικῆς τρεφομένων διαίτης ὡραῖοι τε ἦσαν καὶ μᾶλλον χαρίεις, ὡς καὶ τὸν βασιλέα τῆς ὥρας αὐτοὺς καὶ τῆς συνέσεως καταπλήττεσθαι, τοῦ πατρῴου θεοῦ χάριν αὐτοῖς παρεσχηκότος.

181. Καὶ Δανιὴλ λείουσι ῥιφεὶς βορὰ μαινομένοισιν

182. Θρέψεν οὔ τι λέοντας ἐπεὶ χεῖρας ἐξεπέτασσεν

Ἱερὴν δ' ἐνὶ χερσὶν ἐδέξατο δαῖτα προφήτου. 183.

Δανιὴλ λέουσι βορὰ ῥιφεὶς ὑπὸ Βαλτάσαρ τοῦ βασιλέως ἀσσυρίων, τοὺς μὲν λέοντας οὐκ ἔθρεψεν, αὐτὸς δὲ τροφὴν θεόπεμπτον ὑπεδέξατο· τὸν γὰρ προφήτην Ἀμβακοὺμ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὄντα, καὶ τοῖς ἰδίοις ἀμηταῖς τροφὴν κομίζοντα, φακοῦ δὲ ἦν ἕψημα, ἄγγελος τῆς κόμης ἀφήρπασεν, ἐν ῥιπῇ τε ἀπαγαγὼν εἰς Βαβυλῶνα, κατήγαγεν ἐν τῷ λάκκῳ· μεταλαβὼν οὖν τροφῆς ὁ Δανιὴλ, αὖθις ἀνάγει τὸν Ἀβακοὺμ, τὰς βασιλικὰς ἀμφὶ τὸν λάκκον τυγχανούσας σφραγίδας σώας φυλάξας· ἀναγαγὼν τε πρὸς τὰ οἰκεῖα, πάλιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀποκαθίστησι γῆν.

Σπλάγχνων δ' ἐκ μεσάτων ἀπερεύξατο θεῖον Ἰωνᾶν 184.
Θὴρ ἁλὸς οἷον ἔδεκτο τριήμερον. 185.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἰωνᾶν ἐξήγησις ἐν τῷ α' λόγῳ.

Ἀκρὶς Ἰωάννου δὲ τροφὴ καὶ κηρίον ἦεν 187.
Ἄγριον, ὑψηλόφων δὲ τρίχες ἔσθημα καμήλων. 188.

Τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἀκρίδες ἦν ἡ τροφὴ καὶ μέλι ἄγριον (1)· τὸ δὲ ἔνδυμα εἶχεν ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνη δερματίνη περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· κεῖται δὲ ἐν τῷ β' λόγῳ ἡ ἐξήγησις.

Τίς Θέκλαν ἐσάωσεν ὑπ' ἐκ πυρὸς; ἢ τίς ἔδησε 190.
Θηρῶν ὠμοβόρων κρατερὸν μένος; 191.

Θέκλα κόρη παρθένος ὑπῆρχε τῶν ἐνδόξων πόλεως οὖσα Ἰκονίου· ταύτης μήτηρ Θεοκλεία τοὔνομα, καὶ Θάμυρις τῶν ἐν τέλει ἐπιχωρίων μνήστωρ καθειστήκει· Παύλου τοίνυν τοῦ ἀποστόλου κατὰ τὴν ἰκονιαίων εἰς οἶκον Ὀνησιφόρου γενομέ-

(1) Congruit haec explicatio cum latina vulgata; discrepat autem ab illa paginae 33, quae ad sophronianam in anacreont. V. accedit.

νου, καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον τοῖς προσιοῦσι καταγγέλλοντος, περί τε ἁγνείας διαλεγομένου, καὶ τῆς ἀποκειμένης τοῖς παρθενεύουσι μακαριότητος, ἡσθεῖσα ἡ παρθένος, τῷ γὰρ οἴκῳ τοῦ Ὀνησιφόρου συνομοροῦσαν εἶχε τὴν οἰκίαν, ἐπί τινος ἐπεπάγη θυρίδος· οἰομένη δὲ παραπληξίᾳ τὴν παρθένον ἡ μήτηρ ἑαλωκέναι, τόν τε Θάμυριν μεταπεμψαμένη καὶ πολλαῖς πιθανότησι Θέκλαν ἐπιστρέφειν ἁμιλλωμένη καὶ μηδὲν ὠφελοῦσα, τῷ τῆς πόλεως ἡγεμόνι καυθησομένην ὡς ἄνυμφον παραδίδωσι παρθένον· πολλῆς τῷ Παύλῳ τούτου χάριν στάσεως γενομένης, πυρὰς δὲ ὑπαναφθείσης, καὶ μέσον τῆς Θέκλας βληθείσης, νεφέλη τίς δροσώδης ἐπισκιάσασα, τὸ μὲν πῦρ ἔπαυσε, τὴν παρθένον δὲ διεφύλαξε σῶαν· ταύτης δὲ τοῦ πυρὸς ἐκφυγούσης καὶ Παῦλον ἀναζητούσης, σὺν αὐτῷ τὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν γενομένης, τῶν ἐν ἀξιώμασιν ἄλλος, Ἀλέξανδρος τὴν προσηγορίαν, τῇ τῆς Θέκλης ἐπιμανεὶς ὥρᾳ, ταύτην βιαίως ἕλκειν ἐπειρᾶτο· καὶ τούτου δὲ πρὸς αὐτῆς ἀτίμως ἀποπεμφθέντος, στάσιν τὲ κατ᾽ αὐτῆς διεγείραντος, θηρίοις βορὰ μέσον σταδίου τὴν παρθένον καταδικασθεῖσαν, εἶχον μὲν οὐχ᾽ ἁλωτὸν οἱ θῆρες, αἰδέσιμον δὲ, οὐ γὰρ σπαρακτικῶς τοῦ σώματος τῆς παρθένου, θωπευτικῶς δὲ μᾶλλον προσήγγιζον.

194. Οὐδέ μεν οὐδ᾽ ἁγνῆς ἐπιλήσομαι, οὐ γὰρ ἔοικε,
195. Σουσάννης εἰ καί μιν ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνὴρ,
196. Σωφροσύνης ἣ τόσσον ἔσχε πόθον, ὥστε φυγοῦσαν
197. Χεῖρας ἀθεσμοτάτας, ψήφοις δ᾽ ἀδίκοισι δικαστῶν,
198. Ἐς μόρον ἑλκομένας, ποθ᾽ ὑπ᾽ ἐκ θανάτοιο σάωσεν
199. Πνεῦμα νέου, πολιοῖο φρένας, καὶ μήδεα πυκνά
200. Ὀρθοδίκου δήσαντος ὑπὸ σφετέροισι λόγοισι
201. Πρεσβυτέρους Βαβυλῶνος ἀλιτροτάτους ἀθεμίστους.

Σουσάννα θυγάτηρ ἦν Ἰωακεὶμ τοῦ Χελκίου· αὕτη σώφρων ὑπάρχουσα καί γε ὡραία, τῷ μὲν Θεῷ τὴν συνείδησιν, τὴν σωφροσύνην δὲ τῷ ἀνδρὶ διὰ σπουδῆς εἶχε φυλάττειν· ταύτην ἐν παραδείσῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆς συνεχῶς εἰσιοῦσαν δύο τινὲς τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραὴλ θεασάμενοι, τῇ ὥρᾳ ἐπιμανέντες αὐτῆς ἐνήδρευον· συνεχέστερον δ' ὑπαναχωροῦντες καὶ πάλιν γενόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τὸν εἰς τὴν Σουσάνναν ἀλλήλοις ὑποφαίνουσι δύστροπον οἶστρον· τότε δὴ κοινῇ τῆς βουλῆς ἔχονται τοῦ ταύτην εὐκαίρως κατασχεῖν, καὶ τὸ σπουδαζόμενον ἐπ' αὐτῇ πληρῶσαι μῦσος· ἐπιλαβόμενοι δὲ ταύτης ἐν ἡμέρᾳ λουομένης ὅτε μὴ παρῆσαν τῶν νεανίδων αὐτῆς σὺν αὐτῇ, πρὸς αἰσχρὰν μίξιν συνελθεῖν αὐτῆς ἐβιάζοντο· ἢ καταμαρτυρήσειν ἔλεγον αὐτῆς, ὡς μετὰ νεανίσκου ταύτην κατέλαβον· ἀλλ' ὅτε μὴ δὲ οὕτως πείθειν εἶχον αὐτὴν, αὐτῆς μὲν βοώσης, τῶν δὲ ἀντεπιβοωμένων, τοῖς συγγενέσι παροῦσι καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν, ψευδῆ τῆς Σουσάννης κατεμαρτύρουν· αἰδεσθέντων δὲ τῶν περὶ αὐτὴν καὶ ὑποχωρησάντων, τῇ ἑξῆς οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαὸν ἐκκλησιάσαντες, τοιαῦτα τῆς Σουσάννης κατεμαρτύρουν· οἱ δὲ ταύτην ὡς μοιχαλίδα καταλευσθῆναι κρίναντες ἀπήγαγον· μέλλουσι δὲ πρὸς τοῦτο χωρεῖν, Δανιὴλ παιδάριον ἔτι τῶν ἀπαγόντων ὡς ἀκρίτων κατεπιβοώμενος, εἰς τὸ κριτήριον ἐξ ὑποστροφῆς συγκαλεῖται· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους ὑπὸ τοῖς ἰδίοις δήσας λόγοις, ψευδεῖς τε κατὰ πάντα τοῖς πᾶσιν ἀποδείξας, τὴν μὲν Σουσάνναν τῆς παρανόμου κρίσεως σώσας, καὶ θανάτου λυτρωσάμενος, τοῖς οἰκείοις ἀποδίδωσι σῶαν, ἐκείνους δὲ τῷ ἴσῳ παραδοὺς θανάτῳ, παραδειγματίσας ἀπώλεσε· πρεσβυτέρους δὲ Βαβυλῶνος φησὶν, ἐπείπερ ἐν Βαβυλῶνι γέγονε ταῦτα, τῆς αἰχμαλωσίας Ἰσραὴλ αὐτόσε δια-

τριβούσης· ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον, Βαβυλὼν ἐστὶν ἡ ἁμαρτία· τῆς τοίνυν ἁμαρτίας ἀλλ᾽ οὐχὶ τοῦ Ἰσραὴλ πρεσβυτέρους ἐκείνους εἰκότως ἐκάλεσε τοὺς παρανόμους.

202. Παύλου δ᾽ αὐτὸς ἄκουσας ὅσης κακότητος ἄεθλον
203. Ὀσσατίων μόχθων τὲ καὶ ἀργαλέων μελεδώνων.

Ὁσάκις ἐὰν Παύλου Γρηγόριος ἐπιμνησθῇ, τῆς ἐκείνου μέρος ἀρετῆς ἐξηγεῖται· καὶ γὰρ πρὶν ἀλλαχοῦ περὶ Παύλου διαλεχθεὶς, αὖθις παρεισάγει· φησὶν οὖν ὅτι πολλοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ πόνους ὁ Παῦλος ἀνέτλη· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει, τῆς τε συγγραφῆς τοῦ Λουκᾶ καὶ τῶν αὐτοῦ Παύλου ἐπιστολῶν ἐν πείρᾳ τὶς καταστὰς, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ζωὴν ἐπίμοχθον τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ πάθεσιν εὕροι· διὸ καὶ γράφοντος ἐστὶν αὐτοῦ Παύλου Κορινθίοις ἀκοῦσαι, ὡς ἐν κόποις καὶ φυλακαῖς καὶ κινδύνοις τὸν βίον διήνυσεν· ὑπὸ γὰρ Ἰουδαίων, φησὶ, πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν τετύφθαι, τρεῖς ναυαγῆσαι, ἅπαξ λιθασθῆναι, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποιηκέναι, ὁδοιπορίαις εἶτα πολλάκις ὁμιλῆσαι, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, κόπῳ καὶ μόχθῳ, ψύχει καὶ γυμνότητι, λιμῷ καὶ δίψει, θανάτοις πολυτρόποις καὶ δεσμοῖς, διωγμοῖς τὲ καὶ μάστιξι, καὶ τέλος τῷ δι᾽ αἵματος μαρτυρίῳ.

205. Καὶ τριτάτοιο πόλου πρὸς χῶρον ἱκέσθαι
206. Καὶ θεῖναι γλυκερῇσιν ἐν ἄρκυσι κόσμον ἅπαντα.

Κεῖται ἐν τῷ β′ λόγῳ.

213. Τοὔνεκα καὶ δολόμητις ἐπὶ Χριστοῦ βασιλῆος
214. Ἐς πεῖραν καθέηκε, θεὸν βροτὸν ἄμμιγα λεύσσων

Πεινάοντ', ἐκέλευσε λίθους εἰς εἶδαρ ἀμεῖψαι. 215.

Μετὰ τὸ βαπτισθῆναι Χριστὸν, νηστεύσαντα τεσσαράκοντα ἡμερῶν κατὰ τὴν ἔρημον, πειράζει προσελθὼν ὁ σατανᾶς· πεινάσαντι γάρ φησι τῷ Ἰησοῦ, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται· Χριστὸς δὲ ὡς οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος εἰρηκὼς, ἄτιμον τὸν πειραστὴν ἀποπέμπεται· δεύτερον δὲ καὶ τρίτον πειράσας ὁ δαίμων διά τε δόξης ὡς αὐτῷ πάσας προσκυνήσαντι τὰς βασιλείας παρέξει τῆς γῆς, τότε τρίτον ὡς βαλεῖν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ὕψους κάτω τῆς θεότητος ἐπιδεικτιῶντα ἀπωσθεὶς, ἕως καιροῦ ἀνεχώρησε· καιρὸν δὲ φησὶν ὧδε πάντως τὸν καιρὸν κατὰ τὸ πάθος, ὅτε σφοδρὸν ἐπιθέμενος, τὸ μετ' ἤχου ὑπέμεινε πτῶμα, πάσης ἐλαθεὶς τῆς οἰκουμένης, καὶ πᾶσιν ὁ ἀλιτήριος δαίμων γέλως καταστάς.

Δείδω μὴ βιότοιο θεμείλιον ἐν ψαμάθοισι, 371.
Βαλλόμενος ὄμβρῳ ποταμοῖς ἀνέμοις τε σκεδασθῶ. 372.

Περὶ τῆς ἐπὶ πέτρᾳ παγείσης οἰκίας καὶ ἐπὶ ψάμμου, τοῦ τε πεσόντος εἰς τὴν γῆν σπόρου, καὶ τῶν ζιζανίων, περί τε τῶν παρθένων, τοῦ τε γάμου τοῦ ἑτοιμασθέντος, καὶ τῶν κεκλημένων καὶ παραιτησαμένων, τοῦ τε ῥυπαρὰν ἔχοντος στολὴν, τοῦ τε γρηγορήσαντος δούλου καὶ τῶν ταλάντων· ταῦτα μὲν ἅπαντα προβλήματα τῶν τοῦ σωτῆρος εἰσὶ παραβολικῶν λόγων, ἅ τινα καθ' ἓν ἑρμηνευόμενα, τηλαυγῶς λελέξεται.

Μὴ δ' ὡς Ἠλεῖδαι πατρὸς ἀτίσητε ἐφετμήν. 406.

Κεῖται περὶ τοῦ Ἠλεὶ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐν τῷ α' λόγῳ.

Καὶ Σολύμοις Σαμάρειαν ἀλιτροτάτην ἱεροῖσιν. 419.

Σολομῶντος τεθνηκότος, διάδοχος τῆς αὐτοῦ βασιλείας Ῥοβοὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ γίνεται· οὗτος συναθροισθέντα πρὸς

αὐτὸν τὸν λαὸν Ἰσραὴλ, καὶ τοὺς φόρους αὐτῶν αἰτούμενον ἐπικουφίσαι, τοῖς πρεσβυτέροις παῖς τοῦ πατρὸς συμβουλευσάμενος τίνα λόγον αὐτοῖς ἀποκρίναιτο, κἀκείνων ἁπαλῶς αὐτοῖς ἀποκριθῆναι συμβουλευσάντων, γνώμην καὶ τῶν νεωτέρων εἰληφὼς αὐτοῦ παίδων, τοῖς μὲν νεωτέροις σκληρῶς ἀποκριθῆναι τῷ λαῷ τῆς γῆς συμβουλεύσασι πεισθεὶς, ὃ τότε διαπραξάμενος, καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἀπειθήσας τῇ συμβουλίᾳ, εἰς τοὐναντίον τὸν λαὸν περιτρέπει, καὶ δέκα φυλῶν ἀπεχωρίσθη μέρος, εἰπόντες τοῦ λαοῦ, οὐκ ἔςι μερὶς ἡμῖν ἐν Ἰούδᾳ· ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰς τὰ σκηνώματά σου· τότε δὴ τῶν Σολομῶντος παίδων Ἱεροβοὰμ, υἱὸν Ναβὰτ αἱ δέκα φυλαὶ χρίουσιν ἐφ' ἑαυτὰς εἰς βασιλέα· μηχανᾶται οὖν οὗτος, ὥστε προφάσει τοῦ ναοῦ τὸν λαὸν ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἀπάγεσθαι, δαμάλεις χρυσᾶς καὶ τοῦ Βάαλ εἴδωλον, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐν Ἰεζραὲλ τῇ πρὸς τὴν Σαμάρειαν ἐνιδρύσαι, ὅπου καὶ θυσιαστήρια τοῖς Βααλεὶμ πηξάμενος, θύειν τὸν λαὸν Ἰσραὴλ παρεσκεύαζε· διὸ τὴν Σαμάρειαν ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ Ἰσραὴλ ἐνιδρύσας ὁ τοῦ Ναβὰτ Ἱεροβοὰμ, τῆς θείας λατρείας καὶ τοῦ πατρῴου νόμου ἀπέστησε· τούτου πολλαχοῦ τῆς γραφῆς κατηγορούσης ὡς πρῶτος ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραὴλ, εὕροι τίς ἄν· ἀλλὰ καὶ τὸ σολομώντειον ὧδε καλῶς ἐκληπτέον, τὸ τρίτον σαλεύεσθαι τὴν γῆν· τὸ δὲ τέταρτον οὐχ' ὑπομένειν, βασιλεύοντος δούλου· τοῦ γὰρ Σολομῶντος δοῦλος ἦν οἰκογενὴς Ἱεροβοάμ· ἀναγωγικῶς οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ταῦτα φησίν· οὐ γὰρ τῇ Ἱερουσαλὴμ τὴν Σαμάρειαν οἷόν τε ἐξισοῦσθαι.

432. Τίς δ' ἀΐων Σάπφειραν ἀτάσθαλον Ἀνανίαν τε
433. Κέρδεος οἳ σφετέροιο κακὸν μόρον ἠλλάξαντο;

Ἀνανίας ἦν τῶν πεπιστευκότων ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐν

Ἱερουσαλὴμ, Σάπφειρα δὲ τούτῳ γυνή· τοῖς δὲ πιστεύουσι τότε πάντα κοινὰ, τὰ γὰρ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις πιπράσκοντες, ἔφερον καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, ἑκάστῳ δὲ διεδίδοτο καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν· ὑπάρχοντος δὲ τῷ Ἀνανίᾳ χωρίου, πιπράσας, τὸ μὲν ἤγαγε, τὸ δὲ νοσφισάμενος κατέσχεν· ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ ψευσάμενος, λαβὼν ἀπόφασιν ἐξέψυξεν, εἰπόντος τοῦ Πέτρου· διὰ τί τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐψεύσω πειράσας; κομισθέντος οὖν Ἀνανίου πρὸς τῶν νεκροτάφων καὶ ἀποτεθέντος, οὐκ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς ἡ Σάπφειρα παραγενομένη ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐρωτηθεῖσα καὶ ψευσαμένη, καὶ αὐτὴ δεξαμένη τὴν ἀπόφασιν, παραχρῆμα ἐξέψυξε· καὶ ταύτης μετ' ἀνδρὸς συναποτεθείσης, φόβος ἐπέπεσεν ἐπὶ πάντας τοὺς ὁρῶντας ταῦτα.

Καὶ γλῶσσαν χρυσέην τίς ἐπεὶ νοσφίσατο λάθρη 435.
Ἀνδράσιν ἐν προτέροισι, παρέκνοον ἡγεμονῆος, 436.
Εἶμα τὲ χρῆμα τὲ βαιὸν, ὅλον δηλήσατο λαόν. 437.

Ἄχαρ ὁ τοῦ Χαρμὶ· οὗτος δὲ τὸ γένος ἦν ἰσραηλίτης, τοῦ ἀναθέματος ἀφελόμενος, ὅλῳ βλάβην ἐποίησε τῷ λαῷ· διαβεβηκότος γὰρ τοῦ λαοῦ τὸν Ἰορδάνην καὶ τὴν Ἱεριχὼ πολιορκοῦντος, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ τῷ λαῷ παντὶ διετάξατο, πάντα τῷ θεῷ ἀναθέσθαι καὶ μηδὲν τῶν ὑποπιπτομένων λαφυραγωγῆσαι· γενόμενοι δὲ τῆς πόλεως εἴσω, τῶν τειχέων αὐτομάτως πεπτωκότων, τὸν μὲν ἐν αὐτῇ λαὸν ἀνῄρουν· οὐ μὴν τῶν σκύλων προσέψαυον δέ· χρυσίον τοίνυν θεασάμενος ὁ Ἄχαρ, γλῶσσαν τὲ χρυσῆν καὶ ψιλὴν ἀφείλατο καταφρονήσας· τῶν δὲ λοιπῶν ἐμπρησθέντων λαφύρων, ταῦτα ἦν παρὰ τῷ Ἄχαρ· ἐν τοσούτῳ τοῖς ἀπὸ τῆς Γάης, πόλις δὲ τῆς ὀρεινῆς αὕτη, ὁ λαὸς παρετάξατο καὶ ἐτρά-

πη· Ἰησοῦς οὖν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἀπωδύρετο λιττόμενος τὸν Θεὸν ἀποκαλύψαι τὸ αἴτιον· χρηματισθεὶς δὲ περὶ τοῦ ἀναθέματος, ἔδωκε κλήρους κατὰ φυλήν· ἐπὶ δὲ τὴν φυλὴν Ζαρὲ ἔπεσεν ὁ κλῆρος, αὐτῇ κατὰ δήμους δίδωσι κλῆρον, κληροῦνται δὲ δῆμος οὗτος κατὰ πατριάς, πίπτει δὲ· οὕτω μὲν οὖν φωραθεὶς Ἄχαρ ὁ κλέπτης σὺν παντὶ κατελιθοβολήθη τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πάντα δὲ τὰ προσόντα αὐτῷ ἐνεπυρήσθη, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπόςασιν αὐτοῦ κατανάλωσε πῦρ.

485. Ὡς δὲ δίκη τὸ πάροιθε βοὸς κταμένου ἀροτῆρος
486. Δείδια μὴ κοτέησι Θεὸς ψήφοις ἀνίσοισι.

Βουθοίνας ὁ Ἡρακλῆς λέγεται, ταύτης χάριν τῆς αἰτίας· ὁ Ἡρακλῆς τὴν δρυοπίδα γῆν παρῄει, βαςάζων καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὕλλον· εἶτα τοῦ Ὕλλου πεπεινακότος, καὶ αἰτοῦντος τροφὴν, ἀροτριῶντα τινὰ Θειοδάμαντα οὕτω καλούμενον θεασάμενος, ᾔτησεν ὁ Ἡρακλῆς ἄρτον· ὃς δὲ οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ὕβρισεν· ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἕνα τῶν ἀροτριώντων βοῶν λαβὼν, ἔσφαξε, καὶ ἐθοινήθη αὐτὸς τὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκλήθη διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν βουθοίνας, ἐπειδὴ τὸν βοῦν ὅλον ἐθοινήθη· ἔνθεν αὐτῷ τῷ Ἡρακλεῖ γέγονεν ὁ πρὸς τοὺς Δρύοπας πόλεμος· τοῦ γὰρ Θειοδάμαντος ἀνελθόντος ἐν τῇ πόλει καὶ εἰπόντος ὡς πολέμιος ἐλήλυθεν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξῆλθον κατ' αὐτοῦ καὶ νενίκηκε πάντας ὁ Ἡρακλῆς· ὁ τοίνυν θεῖος Γρηγόριος πρὸς τοὺς κωλύοντας παρθενεύειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, ταύτην φησὶ τὴν ἱστορίαν· ὥσπερ γὰρ αἰτήσαντος ἄρτον τοῦ Ἡρακλέους ὁ Θειοδάμας μὴ δοὺς, τὸν ἀροτῆρα βοῦν καὶ τὴν ἰδίαν πόλιν ὀργισθέντος τοῦ Ἡρακλέους ἀπώλεσεν, οὕτω φόβος ἐςὶ μὴ καὶ αὐτοῖς, φησὶ, τοῖς γονεῦσιν ἀντικοτήσει Θεὸς ταύτης ἕνεκεν καὶ ἀπόλωνται τῆς προθέσεως.

Ἤλιτε δ᾽ ὅστις ἔμιξε φύσιν σάρκεσσιν ἄσαρκον, 491.
Ἀγγελικῶν τε πόθων καρτεροὺς ἀνέηκε γίγαντας. 492.

Τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κάϊν τῇ μὲν θείᾳ γραφῇ μὴ γενεαλογουμένους, ὅμως δὲ πονηροὺς ὄντας καὶ πολλαῖς πεφυρμένους ἁμαρτίαις, ἀνθρώποις ἀπεικαζομένους· τοὺς δὲ ἐκ τοῦ Σὴθ ἀναφυέντας δικαίους, ἅτε καὶ Θεῷ ἀνακειμένους, ἀγγέλους φησὶν ἡ γραφή· τούτους ἐπ᾽ ὀρέων ἰδιοτροποῦντας γυναικεῖος ὑπέσυρεν οἶστρος τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων, καταβάντες δὲ συγγίνονται ταύταις, συμφυρέντες τῇ ἁμαρτίᾳ· ὠργίσθη τοίνυν ὁ Θεὸς, τοὺς ἀγγέλους ἰδὼν ταῖς γυναιξὶ συνερχομένους· ἐντεῦθεν σημεῖον αὐτοῖς τῆς εἰς τοῦθ᾽ ἁμαρτίας οἱ γίγαντες ἐτίκτοντο· γίγαντες δὲ εἰσὶν οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος ὀνομαστοὶ ἄνδρες, ὑπερμεγέθεις τῇ τε ἕξει καὶ τῇ θέσει, καὶ ὅτι μάλιστα λίαν ἰσχυροί· τὸ δὲ τινὰ τίκτεσθαι τοιοῦτον, σημεῖον ἦν τῆς τῶν ἀγγέλων πρὸς τὰς γυναῖκας συναφείας· ἀσάρκους δὲ φησὶν ὁ Θεολόγος τῷ γράμματι παρεπόμενος· αὐτός τε ἐπὶ τὸ ἀναγωγικώτερον ἄγει· καὶ γὰρ, φησὶν, ἥμαρτεν ὅς τις τὴν ἄσαρκον φύσιν συνέμιξε τῇ σαρκὶ, τουτέστι τὴν ἀπάθειαν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ τῷ γάμῳ τὴν παρθενίαν.

Καὶ γαῖαν ἐκάθηρεν ἁμαρτάσιν οὐρανιώνων. 493.

Κατηγορεῖ τῆς ἑλλήνων ἀφροσύνης· ἐκεῖνοι γὰρ τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν προσκυνουμένοις θεοῖς τὰ μυσαρὰ προσνέμουσι πάθη, καὶ αὐτοῖς δὲ χάριν τοῖς πάθεσι φέρουσι.

Ἑλλήνων τάδε παισὶν, ἐπεὶ πάθεεσσιν ἐκεῖνοι 494.
Ἄλκαρ ἑοῖς μήσαντο θεοὺς στήσασθαι ἀλιτροὺς, 495.
Κλέπτας ἀνδρογύνους μοιχοὺς ἀλιτήμονας ἄνδρας, 496.
Ἀνδροφόνους τεκέων δηλήμονας ἠδὲ τοκήων. 497.

Κλέπτης ὁ Ἑρμῆς· κερδῶν γὰρ θεὸν αὐτὸν καλοῦσιν,

ὡς Ἀριςοφάνης ὁ κωμικὸς, ἐμπόλεον αὐτὸν φησὶν ἱδρυσόμεθα, τοῦτ' ἔςι κέρδους ἔφορον· οὗτος δὲ καὶ κνίσαις ἥδεσθαι κωμῳδεῖται· λέγεται δὲ καὶ δηλοκρίων, ὡς ἐπιδεικνυμένῳ αὐτῷ κρεαδίῳ κατέρχεσθαι ἐπὶ τὰ κρέα· καὶ μαρσίππιον αὐτὸν ποιοῦσι βαστάζοντα, ὡς τῆς κλοπῆς ἔφορον ὄντα· διὸ καλεῖται κερδῷος, κνῖσος, δηλοκρίων, καὶ κλὼψ, καὶ λόγιος· αὐτὸν δὲ φασὶν ἕλληνες καὶ πομπὸν, τοῦτ' ἔςιν ἄγγελον.

Ἀνδρόγυνος ὁ Διόνυσος· τοῦτον γὰρ φασὶ καὶ τὰ ἀνδρῶν ποιεῖν, καὶ τὰ γυναικῶν πάσχειν, καὶ τὰς βάκχας περὶ αὐτὸν καὶ μαιναδίας γινομένας ἐκβακχύειν, καὶ τοὺς σατύρους καὶ τοὺς σειληνοὺς ἐξορχουμένους περὶ αὐτόν· μυθεύονται δὲ τοῦτον ἔφορον εἶναι τοῦ οἴνου, καὶ ὅτι δέδωκε καὶ ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι, καὶ ἔπιον καὶ ἐμεθύσθησαν, καὶ μεθύσαντες μετὰ τῶν γυναικῶν χορεύουσι περὶ αὐτόν· σατύρους δὲ λέγουσιν εἶναι ποιμένας· οἱ δὲ φασί τινὰς περὶ τὸν Διόνυσον δαίμονας.

Μοιχὸς ὁ Ἄρης ἐςίν· οὗτος δὲ τὴν Ἀφροδίτην ἐμοίχευεν· Ἀφροδίτη δὲ γυνὴ ἦν Ἡφαίςου τοῦ καὶ Ἀμφιγύου· Ἥφαιστος οὖν χωλὸς θεὸς λέγεται καὶ χαλκεύς· γνοὺς δὲ μοιχευομένην τὴν Ἀφροδίτην ὑπὸ τοῦ Ἄρεως, ἔστησε τῷ Ἄρει παγίδας, ἐν αἷς ἐμπαγεὶς ὁ Ἄρης ἐκρατήθη· Ἥφαιςος οὖν συγκαλεσάμενος πάντας τοὺς θεοὺς, μέγαν αὐτοῦ κατέχεε γέλωτα· λέγουσι δὲ τὸν Ἥφαιστον Θερσίτην ὀλύμπιον· ἦν γάρ τις Θερσίτης, ὃς τῷ τῶν ἑλλήνων στρατοπέδῳ παρείπετο, οὐ πολέμου χάριν, τοῦ δὲ γελᾶσθαι· οὗτος δὲ χωλὸς τὲ ἦν, καὶ ςραβὸς, κυρτὸς, μαδαρὸς, ἀλλὰ καὶ προπετὴς, ὥς φησιν Ὅμηρος· Θερσίτ' ἀκριτόμυθε λιγύς περ ἐὼν ἀγορητής.

Θερσίτην τοίνυν ὀλύμπιον, τοῦτ' ἔστιν οὐράνιον, τὸν Ἥφαιστον Ἕλληνες καλοῦσιν· οὗτος γὰρ χωλός ἐστι καὶ αἰθαλώδης ὡς ἐκ τῆς ἀνθρακιᾶς, χαλκεὺς γάρ· καὶ προπετὴς καὶ γελωτοποιὸς, ὡς γὰρ ταῖς πάγαις τὸν Ἄρεα τῆς μοιχείας ἔῤῥιψε, συγκαλέσας ἐπ' αὐτὸν τοὺς θεοὺς, γέλωτα μέγαν ἐποίησε, μὴ φοβηθεὶς τὸν κυδοιμὸν καὶ τὸν δῆμον καὶ τὸν φόβον, οἵ τινες εἰσὶν υἱοὶ τοῦ Ἄρεως· Ἄρης γὰρ ὁ πόλεμος λέγεται· ὁ αὐτὸς δὲ Ἄρης λέγεται καὶ ἀνδροφόνος, ὡς Ὅμηρος, Ἄρες Ἄρες βροτολοιγέ.

Βλαπτικὸς τῶν γονέων ὁ Ζεὺς ἐστίν· οὗτος γὰρ τὸν ἴδιον ἔῤῥιψε πατέρα τὸν Κρόνον, διὸ καὶ τυραννοκτόνος καλεῖται· Κρόνος γὰρ μισότεκνος ὢν, ἐκ τῆς Ῥέας τοὺς τικτομένους αὐτῷ κατέπινεν· ἡ Ῥέα τεκοῦσα τὸν Δία, λίθον ἱματίῳ περιελίξασα, τῷ Κρόνῳ καταπιεῖν ἐπιδίδωσιν· ὁ δὲ καταπιὼν τὸν λίθον, ἐξήμεσεν ἅπαντας σὺν αὐτῷ τοὺς προκαταποθέντας, ὥστε πικρὸν λίθον λέγεται καταπιεῖν· ὁ οὖν Ζεὺς γνοὺς τοιοῦτον εἶναι τὸν ἴδιον πατέρα Κρόνον, ἐπανέστη αὐτῷ, καὶ ἐξέτεμεν αὐτοῦ τὰ αἰδοῖα, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλατο.

Κεῖται περὶ τῆς καταπόσεως ἀλλαχοῦ.

Ὁμοίως ὁ Κρόνος, ὅν τινα καλοῦσιν Οὐρανίδην, βλαπτικός ἐστι τῶν τέκνων· ὡς ἔφημεν γὰρ ὅτι τοὺς ἐκ τῆς Ῥέας αὐτῷ τικτομένους κατέπινε· καὶ τὸν Δία πανούργως ἔσωσεν ἡ Ῥέα εἰς Κρήτην φυγαδεύσασα, καὶ περὶ αὐτὸν αὐλοὺς τάξασα καὶ κορύβαντας, ἵνα κλαίοντος Διὸς ἦχον ποιῶσι τινὰ καὶ σκέπωσι τὸν κλαυθμυρισμόν· ταύτην δὲ πυῤῥικὴν ὄρχησιν φασί τινές· ἄλλοι ὁπλιτικὴν, ἐπειδὴ ταῖς ἀσπίσιν ἀλλήλων ἔτυπτον οἱ κορύβαντες· δαίμονες δὲ οὗτοι.

Ἄθρει δὲ πρώτιστον ὃς ἔπλετο μαργοσύνῃσι, 499.

500. Ταῦρος, κύκνος, χρυσὸς, ὄφις, πόσις, ὄρνις, ἅπαντα

501. Ὅσσά μιν ὠκὺς ἄνωξεν ἔρως κοῦρός τ᾽ ἀλαπαδνός.

502. Ταῦρος ὁ Ζεὺς γίνεται διὰ τὴν Εὐρώπην· ἐρασθεὶς γὰρ αὐτῆς, εἰς ταῦρον μεταβληθεὶς αὐτῇ συνεπλανᾶτο.

Κύκνος γέγονε διὰ τὴν Λήδαν· ποθήσας γὰρ αὐτὴν καὶ τὴν Νέμεσιν, κύκνος γενόμενος αὐταῖς συνεγένετο.

Χρυσὸς γέγονε διὰ τὴν Δανάην· λέγεται γὰρ χρυσὸς γενέσθαι, καὶ ῥυῆναι, καὶ οὕτως αὐτῇ συγγενέσθαι.

Ὄφις γέγονε διὰ τὴν Ὀλυμπιάδα τὴν Ἀλεξάνδρου μητέρα· λέγεται γὰρ μεταμορφωθῆναι εἰς δράκοντα καὶ οὕτως αὐτῇ συγγενέσθαι, διὸ καὶ δρακοντιάδης λέγεται ὁ Ἀλέξανδρος· ἄλλοι δέ φασι τὴν Ὀλυμπιάδα μοιχεύσαντα Νεκτεναβὼ τὸν βαβυλώνιον· ὅμως Φιλίππου λέγεται παῖς.

Ἀνὴρ γέγονεν ὁ Ζεὺς, διὰ τὴν Σεμέλην τὴν Διονύσου μητέρα· ταύτῃ γὰρ ὡς ἄνθρωπος συνεγένετο· ἡ δὲ Ἥρα μαθοῦσα καὶ ζηλοτυπήσασα, εἰς λόγους δῆθεν ἔρχεται μετὰ Σεμέλης ὡς ἀπατωμένης καὶ μὴ ἐρωμένης ὑπὸ Διός· διὸ ταύτῃ συμβουλεύει τῷ Διῒ παραγενομένῳ πρὸς αὐτὴν, αἰτῆσαι μετὰ κεραυνῶν καὶ βροντῶν συγγενέσθαι αὐτῇ, ὥσπερ οὖν καὶ τῇ Ἥρᾳ· τούτου δὲ γενομένου, μὴ ἐνέγκασα ἡ Σεμέλη ἐκεραυνώθη· Ζεὺς δὲ λαβὼν τὸ ἐν αὐτῇ ἔμβρυον, σχίσας τὸν μηρὸν ἔβαλεν αὐτό· πληρωθέντων δὲ τῶν ἐννέα μηνῶν ἐξήγαγεν αὐτό· διὰ τοῦτο καὶ μηρὸς ὠδίνων λέγεται, καὶ ἀτελὲς κύημα ὁ Διόνυσος· τινὲς δὲ ταύτῃ καὶ ἀνδρόγυνον φασὶν, ὡς ἐν κοιλίᾳ Σεμέλης καὶ ἐν τῷ μηρῷ τραφέντα τοῦ Διός· ἔχει δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ ὡς ἔφαμεν φθάσαντες, ὅτι καὶ τὰ ἀνδρῶν ἐποίει, καὶ τὰ γυναικῶν ἔπασχεν.

Ὄρνις πάλιν ὁ Ζεὺς γίνεται· ἐρασθεὶς γὰρ τοῦ Γανυμήδους, γενόμενος ἀετὸς ἥρπασε τοῦτον· φρὺξ δὲ ὁ Γανυ-

μήδης· ὁ δὲ μῦθος ἔχει, ὅτι ὁ Ζεὺς αὐτὸν ἥρπασε τὸν Γανυμήδην, ἵνα αὐτὸν οἰνοχόον ποιήσῃ ἡνίκα τοῖς θεοῖς ἀριστοποιεῖ· οὐχ᾽ οὕτως δὲ, ἀλλ᾽ ἐρασθεὶς αὐτοῦ, πρὸς παιδεραστίαν ἥρπασεν αὐτὸν ὁ Ζεύς· ὡσαύτως δὲ καὶ Ἡρακλῆς ἐν μιᾷ νυκτὶ ταῖς πεντήκοντα Θεστίου θυγατράσι συγγενόμενος, καὶ ταύτας πάσας ἐγγαστρώσας, ὁμοῦ θεὸς ἀνηγορεύθη· τοῦτον δὲ λέγουσι καὶ τριέσπερον, ὡς οἷα διὰ τριῶν γεννηθέντα νυκτῶν.

Ταῦτα, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, σέβοντες, ἀτιμάζουσι τὴν παρθενίαν.

> Ὡς πάρος αἱματόεντα ῥόον σχέθεν αἱμοῤῥοούσης 510.
> Ἁψαμένης, κλέφθη γὰρ ἑκὼν θεὸς, ἡ δὲ ῥεέθρων, 511.
> Αἰαλέη πηγὴ τῆμος θάλεν, εὖ τ᾽ ἐμαράνθη. 512.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ Δ. ΛΟΓΟΣ Ε. (1)

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ. Carm. IV.

> Οὔτε μόρον παίδων τίς ἑῶν ἐκλαύσατο τόσσον 3.
> Ἢ κεδνῶν τοκέων, ἠὲ φίλης ἀλόχου. 4.

Μέμνηται τῆς μὲν φυσικῆς πρότερον διαθέσεως· θάνατον δὲ λέγει παίδων καὶ κλαυθμὸν, ὃν Ἰακὼβ ἐκλαύσατο τὸν υἱὸν αὐτοῦ· τοῦτον γὰρ κάλλιστον ὄντα, καὶ τῷ πατρὶ προσφιλέστατον, ὡραῖον τὲ τῇ ὄψει, ζηλώσαντες οἱ ἀδελφοὶ, πρῶτα μὲν ἀποκτεῖναι βουλεύονται· ὅμως εἰς αὐτὸν φιλανθρωπότερον διατεθέντες, ἰσμαηλίταις ἀπέδοντο κατάγου-

(1) Deinceps diversum ab editionibus ordinem carminum sequitur Cosmas. Heic quidem in editionibus nihil est praeter quartum carmen.

σιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, οἳ καὶ αὐτοὶ τῶν αἰγυπτίων ἀπέδοντο τινὶ σπάδοντι Πεντεφρῇ καλουμένῳ· ὅπου δὴ καὶ σωφροσύνης ἀντιποιούμενος κατ' οἰκονομίαν τοῦ κρείττονος, τῆς αἰγυπτίων κατεκράτησε γῆς, ἀλλαχοῦ δηλωθήσεται· ὅμως τὸν χιτῶνα λαβόντες οἱ ἀδελφοὶ ὃν ἐνεδέδυτο Ἰωσὴφ, οὗτος δὲ ποικίλος ἦν, αἱμάξαντες προσφέρουσι τῷ πατρί· ὁ δὲ τοῦτον ἐπιγνοὺς, ὑπολαβών τε τὸν υἱὸν θηριάλωτον γεγονέναι, πένθος εἶχεν ἀπαρηγόρητον ἐπ' αὐτῷ· τιμίων δὲ γονέων φησὶν ὢν Ἰωσὴφ, ἐπένθησεν ἐπὶ τῷ ἰδίῳ πατρί· τοῦ γὰρ Ἰακὼβ πανοικίᾳ κατελθόντος εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὸ τὸν Ἰωσὴφ βασιλεῦσαι, περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς, μὴ ταφῆναι κατ' Αἴγυπτον Ἰακὼβ ἐνετείλατο· τελευτήσαντα δὲ πρὸς τὴν Χαναναίαν ὁ Ἰωσὴφ ἀποκομίζει, θάψας πρὸς τοῖς πατράσιν ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ διπλῷ ὃ ἐκτήσατο τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὼρ Ἀβραὰμ ἐν Συχὲμ, ἔνθα πρώτη τέθαπται Σάῤῥα· συνανέβη δὲ τῷ Ἰωσὴφ πλῆθος ἱκανὸν ἐξ Αἰγύπτου· ἐκεῖσε δὲ Ἰωσὴφ ἐπένθησε τὸν πατέρα ἐν τῇ ἅλῳ, καὶ ἐκόψαντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ οἱ αἰγύπτιοι κοπετῷ μεγάλῳ· καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, πένθος Αἰγύπτου· γυναικὸς δὲ φησὶ προσφιλοῦς περὶ τῆς Σάῤῥας· καὶ γὰρ φησὶν ἡ γραφὴ, ὅτι ἐπένθησεν Ἀβραὰμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πένθος μέγα, καὶ οἱ συχεμῖται δὲ σὺν αὐτῷ καὶ οἱ χεβρωνῖται.

5. Οὐ πάτρην γλυκερὴν μαλερῷ πυρὶ τεφρωθεῖσαν.

Μέμνηται τῶν Ἱερεμίου θρήνων· οὗτος γὰρ ἐμπρησθείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν ἀσσυρίων, τοῦ λαοῦ ἀπαχθέντος, ἐθρήνησε σφόδρα, καθήμενος ἀπέναντι τῆς Ἱερουσαλὴμ, αὐτὴ δὲ ἐμπεπύριστο.

6. Οὔτε νέσῳ στυγερῇ ἄψεα τειρόμενα.

Τῆς Ἰὼβ μέμνηται συμφορᾶς· οὗτος γὰρ δίκαιος ὢν ὑπὸ τοῦ διαβόλου εἰς πειρασμὸν ἐξητήθη, καὶ πάντα μὲν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα διακενῆς ὁ διάβολος ἀπολέσας, θανατώσας δὲ τούτου καὶ τοὺς παῖδας ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ, τοῦτον χαλεπωτάτῃ νόσῳ περιβάλλει· ὁ δὲ τὸν ἰχῶρα ξύων τοῦ σώματος ὀστράκῳ, καὶ ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐν τοῖς προπυλαίοις καθήμενος, ἔστενεν ὀδυρόμενος· ὅμως εὐχαρίστως φέρων, περισσῶς ἐστεφανώθη.

Πατρός τ' ἀρχεγόνοιο πλάνην καὶ μητρὸς ἀλιτρὴν 99.
Πάρφασιν ἡμετέρης μητέρα μαργοσύνης· 100.
Καὶ σκολιοῖο δράκοντος ἀτάσθαλον αἱμοβόροιο. 101.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἱστορία ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ.

Καὶ κρημνοὺς ὡς λεγεὼν ποθέει. 168.

Κεῖται ἐν τῷ α' λόγῳ.

Οὔτε λόγον τίοντες ὃν ἔνδοθι γινομένοισι, 175.
Θῆκε θεός. 176.

Κεῖται περὶ τοῦ ἐμφυσήματος ἐν τῷ β' λόγῳ.

Οὔτε νόμον τρομέοντες ὃν ἔν ποτε λαΐνέῃσι, 177.
Γράμματι ἀτρεκίην Χριστὸς ὑποσκιάων 178.
Πλαξὶν ἄναξ ἐχάραξε, καὶ ὕστατον ἐν κραδίῃσι. 179.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ ἐν τῇ κατὰ τὸν Μωσέα διηγήσει.

ΛΟΓΟΣ ς.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ. Ed. carm. V.

Ἄλλος Ἰὼβ νέος εἰμὶ, τὸ δ' αἴτιον οὐκ ἔθ' ὅμοιον. 31.

Ἤδη μὲν περὶ τοῦ μεγάλου βραχέως Ἰὼβ εἴρηται, ἀλλὰ καὶ νῦν εἰπεῖν οὐκ ὀκνητέον· Ἰὼβ ἀνὴρ γέγονε δίκαιος, τὴν

Αὐσίτιδα γῆν κατοικῶν, γένος μὲν ἄραψ τῶν Ἠσαῦ υἱῶν υἱός· τούτῳ ὁ θεὸς ἐμαρτύρησεν εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος, ἄκακος, ἀληθινὸς, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος· τοῦτον εἰς πειρασμὸν ὁ διάβολος παρὰ θεοῦ ἐξητήσατο· καὶ πρῶτα μὲν ἀπώλεσεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα, πρόβατα δὲ ἦν αὐτῷ ἑπτακισχίλια, κάμηλοι τρισχίλιαι, ζεύγη βοῶν πεντακόσια, ὄνοι θήλειαι νομάδες πεντακόσιαι, καὶ ὑπηρεσία πολλὴ σφόδρα, καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ αὐτὸς εὐγενὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν· καὶ παῖδες αὐτῷ ὑπῆρχον ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς· οὓς ἅπαντας ἄρδην ὁ μισόκαλος ἐξηφάνισε μετὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ, κινῆσαι βουλόμενος αὐτὸν εἰς βλασφημίαν· ὡς δὲ καρτερῶς ἔφερεν εὐχαριστήσας, οὐχ ἱκανὰ τὰ ὑπάρχοντα πρὸς τὸν πειρασμὸν ὁ διάβολος ὑπολαβὼν, αὐτὸν ἐξητήσατο· λαβὼν δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ σωματικὴν ἐξουσίαν, νόσῳ τοῦτον περιβάλλει δεινοτάτῃ· τὸ δὲ πάθος ἀπὸ ποδῶν αὐτῷ μέχρι κεφαλῆς ὑπῆρχε πονηρόν· ἔξω μὲν οὖν τῆς πόλεως ἐπὶ κοπρίας καθεζόμενον, καὶ τὸν ἰχῶρα τοῦ σώματος ἀποξεόμενον ὀστράκῳ, τὴν μὲν ἰδίαν γυναῖκα τῆς εἰς θεὸν βλασφημίας σύμβουλον αὐτῷ πρότερον διεγείρει, τῶν μὲν οἰχομένων εἰς μνήμην ἄγουσαν χρηστῶν, τῶν δὲ ἐν χερσὶ πονηρῶν λυπηρῶς ὑποτιθεμένην τὰς συμφοράς· ὡς δὲ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος, καὶ τῆς ἀπροσδοκήτου σωτηρίας τὴν ἀπόγνωσιν, φίλων τε καὶ πρὸς γένους καὶ τῶν οἰκείων τὴν ἀλλοτρίωσιν, ὀνείδη καὶ γέλωτα καὶ μυκτηρισμὸν, καὶ ἅπαξ εἰπεῖν τὴν πᾶσαν ἐπ' αὐτῷ τῶν πειρασμῶν ἀπεκένωσε βελοθήκην· ὡς δὲ τὸν ἀθλητὴν οἱ πλείονες εὐδοκιμώτερον κατέστησαν πειρασμοὶ, τῶν μὲν ἀγώνων αὐτὸς τὸ ἔπαθλον περι-

φανέστερον πρὸς τοῦ τῶν ἄθλων ἀρίστου διανομέως ὑποδέχεται, διπλοῖς τιμηθεὶς τοῖς ἀντιδώροις· καὶ γὰρ αὐτῷ διπλᾶ πάντα παρέσχεν ὁ Θεός· τῆς ἥττης δὲ χαλεπὸν καὶ γέλωτος ἄξιον τὸ πτῶμα μετ' ἤχου ὁ πειραστὴς ἀπενεγκάμενος, οἴχεται κατῃσχυμμένος.

Τρεῖς βίβλοισι τεῇσι μεγακλεεῖς εἰσὶ τελῶναι, 91.
Ματθαῖος τε μέγας, νηῷ τ' ἐνὶ δάκρυα λείψας, 92.
Ζακχαῖος τ'. 93.

Ματθαῖος τελώνης γέγονε· τοῦτον ἰδὼν Ἰησοῦς καθεζόμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι· ὁ δὲ ἀναστὰς καὶ πάντα καταλιπὼν, ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ γέγονεν αὐτοῦ μαθητής· οὗτος δὲ καὶ τὸ εὐαγγέλιον συνεγράψατο· τελώνης δὲ ἐστὶν ὁ τέλη τινὰ κομιζόμενος παρὰ τὸ εἰκός· ὅλον δὲ τὸ πρᾶγμα πλεονεκτικόν ἐστι καὶ ἐφάμαρτον· ἄλλος ἐστὶ τελώνης ὁ δακρύσας ἐν τῷ ναῷ, ὅς τις παρὰ τὸν μεγάλαυχον φαρισαῖον κατῆλθε δεδικαιωμένος.

Κεῖται δ' ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία ἐν τῷ α' λόγῳ.

Ζακχαῖος δὲ καὶ αὐτὸς τελώνης ὑπάρχων, Ἰησοῦν ἰδεῖν ἐπεθύμησε· καὶ τοῦτον παριόντα θεάσασθαι μὴ δυνάμενος, διά τε τὸν παρεπόμενον ὄχλον καὶ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας, μικροφυὴς γὰρ τὴν ἡλικίαν ὁ μεγαλόψυχος Ζακχαῖος, ἐπὶ συκομοραίας ἀνῆλθε θεάσασθαι τὸν ποθούμενον· ὃν Ἰησοῦς καλέσας, παρ' αὐτῷ τε ξενισθεὶς μαθητεύει· καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα τοῖς ἐνδέεσι καὶ πλεονεκτηθεῖσι τετραπλῶς ἀποδοὺς ὁ Ζακχαῖος, Χριστοῦ μαθητὴς ἐχρημάτισεν.

Τρεῖς δ' ἄρα λυσιμελεῖς, ὅ τε λέκτριος ὅς τ' ἐπὶ πηγῇ, 94.
Ἦν τε πνεῦμα πέδησεν. 95.

Πρῶτος ἐστὶ παράλυτος ὁ ἐν Καπερναοὺμ θεραπευθείς· ἐκεῖσε γὰρ διὰ τὸν ὄχλον μὴ δυνάμενοι αὐτὸν προσαγαγεῖν

τῷ Ἰησοῦ, τὴν στέγην ἀνακαλύψαντες τοῦ οἴκου, καθῆκαν αὐτὸν ἐπὶ κλίνης· Χριστὸς δὲ τὴν πίστιν αὐτῶν θεασάμενος, ἄμφω τῆς τε νόσου καὶ τῶν ἁμαρτιῶν τὸν κάμνοντα λύσιν εὑράμενον, τῷ λόγῳ τοῦ στόματος ἀπέλυσεν ὑγιῆ· ὁ δὲ ἐπὶ τῇ πηγῇ παράλυτος, ἐστὶν ὁ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χρόνοις τῇ τῆς προβατικῆς ἐγκαρτερῶν κολυμβήθρᾳ· ταύτης γὰρ ἄγγελος κατιὼν καὶ σαλεύων τὸ ὕδωρ, τῷ πρώτως κατιόντι τῆς οἱασοῦν κατείχετο νόσου τὴν λύσιν παρείχετο· δι' ἣν αἰτίαν πολλῶν διαφόροις καμνόντων πάθεσι παρόντων, ὁ παραλελυμένος οὗτος ἅτε πτωχὸς καὶ μηδένα τὸν βάλλοντα κεκτημένος ἐν τῷ ὕδατι, πρὸς τῇ νόσῳ καὶ τῷ χρόνῳ τρυχόμενος, τῆς ἀτυχίας διεκαρτέρει μάλα νεανικῶς· τοῦτον ἰδὼν Ἰησοῦς ὁ φιλάνθρωπος, ᾤκτειρε σπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐτῷ, καὶ πυθόμενος εἰ θέλει γενέσθαι ὑγιὴς, ὅτι καὶ ἀκούσας, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα χρόνους τούτου χάριν προσκαρτερεῖ τῇ κολυμβήθρᾳ, σύντομον τὴν ὑγείαν αὐτῷ τῷ λόγῳ τοῦ στόματος χαρισάμενος, τὴν ἰδίαν ἄραντα κλίνην τῶν αὐτόθι βαδίζειν παραχρῆμα προσέταξεν. Ἥν τινα δὲ ἔδησεν ὁ σατανᾶς, ἐκείνη ἐστὶν ἣν ἐν τῇ συναγωγῇ ἔλυσεν ἐν σαββάτῳ, δι' ἣν καὶ λοιδορούμενος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους φησὶν ὁ Ἰησοῦς, τίς ἐξ ὑμῶν ἔχει πρόβατον ἢ κτῆνος καὶ οὐκ ἀφίησιν αὐτὸ πιεῖν ὕδωρ ἐν σαββάτῳ; ταύτην δὲ χρόνοις ιη΄ θυγατέρα οὖσαν Ἰσραὴλ ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς, οὐκ ἔδει λυθῆναι; καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, ἐφιμώθησαν.

96. Τρεῖς δέ σοι ἐκ νεκύων φάος ἔδρακον· ὡς γὰρ ἄνωγας
97. Ἄρχοντος θυγάτηρ χήρης παῖς, ἐκ δὲ τάφοιο
98. Λάζαρος ἡμιδάϊκτος.

Θυγάτηρ ἐστὶ τοῦ ἑκατοντάρχου ἣν ἀνέστησεν ὁ Ἰησοῦς· οὗτος γὰρ βασιλικὸς ὢν ἀνὴρ εὐλαβὴς, ἠρώτα τὸν Ἰησοῦν

περὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ· καταβὰς δὲ Χριστὸς ἐν οἰκίᾳ, καὶ τὴν παῖδα τεθνηκυῖαν εὑρὼν, καὶ κοπετὸν ἐπ᾽ αὐτῇ καταστείλας ἅπαντα, αὐτὸς λαβόμενος τῆς παιδὸς, ἀνέστησε καὶ τοῖς γονεῦσι ζῶσαν παρέστησε. Παῖς δὲ τῆς χήρας ἐστὶν, ὁ ἐν τῇ πόλει Ναΐν· τοῦτον γὰρ προκομιζόμενον, καὶ τὴν μητέρα κατολοφυρομένην ἐπ᾽ αὐτῷ συναντήσας Ἰησοῦς, ἀψάμενος αὐτοῦ τῆς κλίνης, ἤγειρε καὶ τῇ μητρὶ παρέδωκεν ἐκ νεκρῶν ζῶντα. Λάζαρος δέ ἐστιν ὁ ἐν Βηθανίᾳ νεκρὸς τεταρτήμερος, ὃν Ἰησοῦς ἀνέστησε, φωνήσας ἐκ τοῦ μνήματος, οὗ καὶ μνήμην ἐν τῷ πρώτῳ πεποιήμεθα λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ Ζ.

ΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ. Ed. carm. X.

Καὶ θηρὸς ζοφερῇσιν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἐερχθεὶς 53.
Κήτεος εἰναλίου ὥς ποτ᾽ Ἰωνᾶς ἔδυ. 54.

Κεῖται ἐν τῷ α´ λόγῳ.

Οὐδὲ χεῖρας φονίους προσπτύξομαι, οὐδὲ γενείου, 65.
Δράξομαι, ὥστ᾽ ὀλίγης ἀντιτυχεῖν χάριτος. 66.

Μέμνηται τῆς κατὰ τὸν Πρίαμον συμφορᾶς· οὗτος γὰρ τῆς Τρωάδος ὢν βασιλεὺς, τίκτει παῖδας πεντήκοντα, ἐν οἷς Ἕκτορα καὶ Ἀλέξανδρον Πάριδα· Ἀλέξανδρος δὲ ταχείας ναῦς κατασκευάσας, ᾤχετο κατὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ξενισθεὶς παρὰ Μενελάῳ τῷ Ἀτρέως παιδὶ, βασιλεὺς δὲ τῆς Ἑλλάδος οὗτος καὶ Ἀγαμέμνων ὁ ἀδελφὸς, τὴν τούτου γυναῖκα Ἑλένην ἁρπάσας, εἰς Ἴλιον τὴν ἰδίαν ἀπάγει πόλιν, τῆς Τρωάδος προκαθεζομένην· Μενέλαος δὲ καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Ἀγαμέμνων, τούτου χάριν καταστρατοπεδεύσαντες

τῆς Τρωάδος, σὺν δυνάμει παρῆσαν πολλῇ· παρῆν δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ Ἀχιλλεὺς ὁ τοῦ Πηλέως, Αἴας Τελαμώνιος, αἰακίδαι λεγόμενοι, καὶ τῶν παρ' ἕλλησι θαυμαζομένων ἡρώων οἱ πρόκριτοι· Πριάμου δὲ καὶ αὐτοῦ τοῖς ἕλλησιν ἀντιπαραταττομένου καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων μάλιστα Ἕκτορος κατὰ τὴν μάχην ἀριστευόντων, πολλοὶ μὲν τῶν ἑλλήνων ὑπὸ ταῖς χερσὶν ἀνῃρέθησαν Ἕκτορος, αὐτὸς δὲ ταῖς Ἀχιλλέως χερσὶ διεφώνησεν· ἀμφοτέρων γὰρ ἀγωνισαμένων, πεσὼν Ἕκτορ εἵλκετο ὑπ' Ἀχιλλέως· Πρίαμος οὖν πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενος, ᾐτήσατο τιμήσας χρήμασι τὸν Ἀχιλλέα, τὸν τεθνηκότα λαβεῖν καὶ ταφῆς ἀξιῶσαι· τοῦ δὲ βαρέως φέροντος καὶ ἀπαναινομένου, Πρίαμος τῶν αὐτοῦ προκυλινδούμενος ποδῶν δακρυχέων, τὰς μὲν φονίους χεῖρας ἀσπαζόμενος, καὶ τῆς γενειάδος δραττόμενος, ἐλίσσετο τῆς ἀξιώσεως ἐπινεῦσαι τὸν Ἀχιλλέα· καὶ τῷ μὲν Πριάμῳ χάρις ἦν μεγάλη τὸν υἱὸν καί τοι νεκρὸν ἀπολήψεσθαι, Ἀχιλλεῖ δὲ τῷ ἀνδροφόνῳ τοῦτο κατανεῦσαι· φονίους δὲ χεῖρας φησὶν, ἐπείπερ αὗται τὸν ἐκείνου διώλεσαν παῖδα, ἃς ἠναγκάζετο Πρίαμος ὡς χρηστοδότους προσπτύσσεσθαι· μικρὰν τοίνυν χάριν Γρηγόριος φησὶν, ἕνεκεν δόξης ἀνθρωπίνης κολακεύειν, καὶ σχηματίζεσθαι πρὸς τὸ ταύτης ἐπιτυχεῖν· διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησίν· οὐ γὰρ ἐμῆς ἐστι πολιᾶς παίζειν, καὶ λάτρην εἶναι ἀπρεπῶς ἀντιθρόνων· λέγεται δὲ καὶ ἡ Θέτις κατ' ὄλυμπον γενομένου τοῦ Διὸς τῶν γονάτων καὶ τῆς γενειάδος δράξασθαι λιταζομένη περὶ Ἀχιλλέως.

67. Οὐθ' ἱερὴν ἐπὶ δαῖτα γενέθλιον ἠὲ θανόντος
68. Ἤ τινα νυμφαδίην σὺν πλεόνεσσι θεῶν.

Δοκεῖ μοι τῶν παρ' ἕλλησι τιμωμένων γενεθλίων μεμνῆσθαι· καὶ γὰρ Ἡρώδην ἄγειν γενέσια λέγεται· καὶ θα-

νόντες ὡς ἐπὶ Πατρόκλου θρηνοῦσι, καὶ νυμφικὴν δαῖτα μάλιστα πᾶσι περισπούδαστον· ἐν τούτοις γὰρ πᾶσιν ἄτοπα γεγένηνται πλεῖστα· εἰ δέ τις ταῦτα καὶ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ἐπιτηρήσοι, μᾶλλον εὑρήσει πένθος καλούμενα καὶ οὐκ εὐωχίαν.

Οὐδέ τί που συνέδροισιν ὁμόθρονος ἔσσομ' ἔγωγε 91.
Χηνῶν ἠὲ γεράνων ἄκριτα μαρναμένων. 92.

Τὰ τῶν γεράνων καὶ χηνῶν συνέδρια ἀκριτόφωνά τε ὄντα καὶ μάτην μαινόμενα, τοῖς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ προεδρεύουσιν ἀπεικάζει Γρηγόριος· διὸ καὶ τῆς τούτων ἀποπηδήσας ἀλογιστίας, τὸ μετ' ἐκείνων συνεδριάζειν, ἴσον ὑπενόει τῆς μετὰ χηνῶν καὶ γεράνων συνδυάσεως· τοῦτο δὲ τῶν ἑαυτοῦ καὶ Ὅμηρος μνημονεύσας ἐπῶν παρεισάγει παράδειγμα.

Ταῦτα μὲν, οἶσι φίλον, καὶ κερκώπων κράτος εἴη. 101.

Ταύτην εἴτε μεταφορικῶς οὖσαν τὴν ἱστορίαν εἴτε φυσικῶς παρενηνεγμένην, ἀκριβῶς οὐκ ἴσμεν· πλὴν σχόλιόν τι παρ' αὐτῷ κείμενον τῷ θεολόγῳ ἀνέγνωμεν οὕτω περιέχον· οἱ γὰρ κερκώπων παῖδες δόλιοι, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ζῶον, ἀλώπηξ δὲ, ὡς ἀπὸ τῆς κέρκου, μεγάλην γὰρ ταύτην ἔχον, κέρκωψ καλεῖται· φύσει δὲ δόλιον ἐστὶ καὶ πανοῦργον· διὸ καὶ πολλοῖς τοῖς μυθεύμασι γελωτοποιοῖς θρυλλοῦσι τοῦτο πολλά· καὶ γὰρ λέοντα τὸν βασιλικώτατον ἀπατήσειν καὶ πετεινὰ καὶ κτήνη καὶ θῆρας φασί· καὶ ἔτι φυσικὸν ἔχει τὸ πανοῦργον, λέγουσι σχηματίζεσθαι θάνατον, καὶ ἐξογκοῦσθαι πρὸς ἀπάτην τῶν πετεινῶν, ἡνίκα δὲ καθήκονται ὡς ἐπὶ πτώματι, διασπᾷν αὐτὰ καὶ κατεσθίειν· ἀλλὰ καὶ τοὺς κύνας πρὸς μῖξιν ἀπατᾷν ἡνίκα ταχυδρόμοις ἅλμασιν αὐτοῦ κατατύχοιεν· τοὺς δολίους οὖν καὶ ἀπατεῶνας ἔχει τὸ κράτος κατὰ τῶν εὐλαβῶν, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· ἔστι

δὲ καί τις ἑτέρα διήγησις περὶ Πασσάλου καὶ Ἀχλήμονος τῶν κερκώπων καὶ οὗτοι γὰρ δόλιοι καὶ λίαν ἀδικώτατοι.

Κεῖται δὲ ἡ κατ᾽ αὐτοὺς ἱστορία ἐν τῷ ριδ´ λόγῳ περὶ Μελαμπύγου.

ΛΟΓΟΣ Η.

Ed. carm. VI.

ΠΕΡΙ ΕΥΤΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

17. Οὗτος ἔην θαλερός τε καὶ ἄλκιμος εὖχος ἑταίρων
18. Ὑψιβιβὰς, μελέεσσιν ἐριζώοισι πεπηγώς·
19. Οὗτος κάλλιμος ἦεν ἑωσφόρος, ὄμματα πάντων
20. Ἕλκων, εἴαρος ἄνθος ἐν ἀνδράσιν, οὗτος ἀγῶσιν
21. Κύδιμος, ἔντεσιν οὗτος ἀρήϊος, οὗτος ἄριστον
22. Θηροφόνων σταδίοισι καὶ οὔρεσι κάρτος ἐγείρων.

Πολλαῖς ἐπῶν χιλιάσιν Ὅμηρος καὶ τῶν ἑλλήνων οἱ ποιηταὶ τὰς βίβλους τοιούτοις ἐμέλαινον ἐγκωμίοις, ἄρτι μὲν Ἀχιλλέα χολούμενον παρεισάγοντες, καὶ τῆς ἐκείνου μήνιδος παραίτιον, τὰς τῶν ἐφήβων ἀωρίας καὶ πτώσεις πιστούμενοι· πολλοῖς τε λόγων κύκλοις, τῶν ἑταίρων αὐτὸν εἶναι καύχημα καὶ τῆς πατρίδος ὑπέρμαχον παριστῶντες· ἄρτι δὲ μέλεσι πεπηγότα μεγάλων ζώων τὸν Τελαμῶνος Αἴαντα καὶ τεῖχος τοῖς προσφιλέσι καθεστηκότα θαυμάζοντες· ὡσαύτως ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἔνδοξον τὸν Τυδέως Διομήδην· ἀρήϊον Ἕκτορα φασὶ τὸν πριαμίδην, τοῦτον γὰρ κατὰ τὴν μάχην σὺν τῷ Ἄρεϊ δεδοξασμένον τοῖς τεύχεσι λέγουσιν ὡς Ὅμηρος, ἦρχε δ᾽ ἄρα σφιν Ἄρης καὶ πότνι᾽ Ἐνυώ· καὶ αὖθις, τῷ δ᾽ αἰεὶ πάρα εἷς γε θεῶν ὃς λοιγὸν ἀμύνει, καὶ νῦν οἱ παρὰ κεῖνος, Ἄρης βροτῷ ἀνδρὶ ἐοικώς· πλείστοις δὲ τὸν Ἀμφιτρυῶνος Ἡρακλέα τιμῶσιν ἕλληνες ἄθλοις, πολὺν ἀγῶ-

να περὶ τὰ τοιαῦτα τιθέμενοι καὶ σπουδήν· διὸ τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐτέλειαν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀποδεῖξαι βουλόμενος, ἐκ τῶν κατὰ τὸν βίον λαμπρῶν τὸν λόγον πιστοποιεῖται· καὶ γὰρ καὶ εἴ τινές φησὶ ποτὲ τοιοῦτοι γεγόνασι κατὰ τὸν βίον, ἀλλὰ γοῦν ἐπαύθησαν καὶ τοῖς ἀνοήτοις παρισώθησαν κτήνεσιν, ἐκοιμήθησαν γὰρ καὶ οὐκ ἀναςήσονται· ὥστε τὴν ἀρετὴν ἀοίδιμον κλέος κτῆμα διαιωνίζον, εἴ τις ἤρατο τῶν ἐκ γῆς διαπλασθέντων, ἐπίδοξος καὶ ζηλωτὸς τοῖς οὐρανίοις· εἰ δέ τις καὶ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ τοιαῦτα λέγει γεγράφθαι, σκοπείτω ὅτι εἰς δόξαν θεοῦ ταῦτα γεγράφασιν οἱ ἅγιοι· ἢ γὰρ ναζωραίους εὑρήσει τοὺς τοιούτους κεκλημένους ὡς τὸν ἀριστέα Σαμψὼν, ἢ θεόθεν κινουμένους ὡς Δαβὶδ γυμναῖς ταῖς χερσὶ συμπλεκόμενος ὑπὲρ τοῦ εἰς θεὸν ὀνειδισμοῦ· καὶ ὅσα τοιαῦτα πρὸς δόξαν εὕροις τοῦ θεοῦ γεγραμμένα.

ΛΟΓΟΣ Θ.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΑΚΟΠΑΘΕΙΑΣ.

Ed. carm. VII.

Ἦ ῥα μ' ὁ λυσσώδης καὶ βάσκανος οἷά τιν' Ἰὼβ, 14.
Ἐς δῆριν καλέει, σὺ δ' ἀλείφατι σόν με παλαιςὴν 15.
Τρίψας εὖ τε πάροιθεν μέγαν γυμνοῖς πρὸς ἀγῶνα. 16.
Ὡς κεν ἀεθλεύσαντι γέρας καὶ κῦδος ὀπάσσῃς 17.

Τῆς κατὰ τὸν Ἰὼβ πολλαχοῦ μεμνήμεθα ἱςορίας, ὅτι τοῦτον ἐξαιτήσας εἰς πειρασμὸν ὁ διάβολος, προσβαλὼν αὐτῷ πολυτρόπως, αὐτὸν μὲν οὐ κατήγαγεν, ἑαυτὸν δὲ μετ' ἤχου ἔπτωσε καὶ τῆς νίκης ἐκείνῳ περιφανέςερον γέγονε τὸ ἀγώνισμα· διπλοῖς αὐτὸν τοῦ θεοῦ τιμήσαντος, τοῖς οἷς περ αὐτὸν καταγωνίσασθαι προσεδόκησεν ὁ ἀντίπαλος.

ΛΟΓΟΣ Ι.

El. carm. VIII.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ.

28. Ἐν δὲ τόδ᾽ αἰάζω καὶ δείδια βῆμα Θεοῖο,
29. Καὶ ποταμοὺς πυρόεντας ἀφεγγέα τ᾽ αἰνὰ βέρεθρα.

Πάντων ἀνάστασιν ἔσεσθαι δικαίων τε καὶ ἀδίκων, καὶ τῶν ἐνθάδε βεβιωμένων ἀνταπόδοσιν, ἡ θεόπνευστος πιστεῦται γραφή· ποταμὸς δὲ πυρὸς ἕλκειν λέγεται κατὰ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὥς φησι Δανιὴλ, καὶ ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ἀφεγγῆ δὲ φησὶ τὰ τοῦ ᾅδου κατώτατα· ᾅδης δὲ λέγεται τόπος ἀειδὴς κατ᾽ ἐπωνυμίαν κεκλημένος, ὃν καὶ θεὸν ἕλληνες ὑπετόπασαν· Ὅμηρος γὰρ τοῖς ἕλλησι κατὰ τὸ Ἴλιον μαχομένοις, Ποσειδῶνα μυθεύεται διαλεγόμενον παρεισάγων, καὶ βαρέως φέρειν τῆς ὑπὲρ τῶν τριῶν τοῦ Διὸς εὐεργεσίας ἕνεκα· λέγοντα τύραννον εἶναι τὸν Δία, ἔτι κατασχεῖν θαλάσσης καὶ τῶν καταχθονίων ἁμιλλώμενον· ὅτι Κρόνος φησὶ Διῒ καὶ Ποσειδῶνι καὶ Ἄδῃ τοῖς τρισὶν υἱοῖς τῆς ὑπ᾽ οὐρανὸν βασιλεύειν προσέταξε· τὸ μὲν Διῒ γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ βασιλεύειν καὶ ἀέρος τὸ κράτος ἀπένειμεν, ἐμοὶ τὲ λέγων τῶν ἐν ὕδασι πάντων, Ἄδῃ δὲ τῶν ὑπὸ χθόνα καὶ νεκρῶν ἐμβασιλεύειν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν ταῦτα ληρείτωσαν· Γρηγόριος δὲ ὁ θεῖος ἀφεγγῆ βάραθρα φησὶ, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὃ τοῖς ἀπίστοις σὺν τῷ διαβόλῳ κατὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν ἐξητοίμασται.

Palimpsest
Spec

επεβεϲτατονπμε
παντας βιπλιοϲ
επιτηϲβαϲιλειαϲ
ημων αεπνονι
ημερα εκτη ιιιϲ
επεν εποϲιϲλιοϲ
ενεπαϲηπηχϲω
[illegible]
[illegible]
ποταμιαϲ
εντεπηχϲ
[illegible]
καιειδων καιβ
καιβιβλοϲ καιβ
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ΛΟΓΟΣ ΙΑ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΝ.

Ed. carm. IX.

Ἀλλ' σὺ τόσσος ἐμοί γε πόθος καὶ ἄλγος ἐκείνων 61.
Ὅσσος Ἀναστασίης Βηθλεὲμ ὑστατίης. 62.

Χριστοφόρος ἡ Βηθλεέμ· ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ σωτὴρ ἐτέχθη· πόλις δὲ ἡ Βηθλεὲμ τοῦ Δαβίδ· Δαβὶδ δὲ Χριστοῦ πατὴρ λέγεται κατὰ σάρκα· Βηθλεὲμ δὲ νέαν, τὴν Ἀναστασίαν Γρηγόριος καλεῖ, ἐν ταύτῃ γὰρ τὸν λόγον ταῖς τεθνηκυίαις ἐγέννησε ψυχαῖς· ταύτην μικρὰν οὖσαν τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ βραχεῖς συναθροιζομένους καὶ λίαν σπανίους τῶν ὀρθοδόξων εὑρηκὼς, ἦν γὰρ ἡ τῶν ἀρειανῶν δυσσεβὴς τὸ τηνικαῦτα πάντων αἵρεσις κατακρατοῦσα, διδάξας ηὔξησε, καὶ πάντα τὰ πλήθη τὰ τὴν βασιλίδα οἰκοῦντα πόλιν . . . .

Desideratur in codice folium unum,
id est paginae duae.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

Ed. carm. XI.

. . [νε]φέλης χωρῆσαι προσέταξε καὶ φωνῆς ἀκοῦσαι θεοῦ, καὶ ὡς ἀνθρώπῳ θεάσασθαι δυνατὸν ἦν· τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας ὑπὸ τὸ ὄρος προσμένειν, ἁγνοὺς μὲν ἀπὸ κοίτης γυναικῶν, ἐν ἱματίοις καθαροῖς, ἐῤῥαντισμένους τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, καὶ τῆς θείας φωνῆς μόνον ἀκούειν· κἂν θηρίον δὲ θίγῃ τοῦ ὄρους καταλιθοβοληθήσεται· ταύτην δὲ Γρηγόριος τὴν ἱστορίαν παρεισάγει, τὴν τινῶν ἀποτρέπων αὐθάδειαν ὡς ἀναξίως τοῖς ἱεροῖς προσέρχονται, οὐδὲν τῶν ἱερωσύνης ἐπιτηδείων κεκτημένοι, μόνης δὲ χάριν καταλαζονευόμενοι κενοδοξίας.

124. Δείδια δ' αὖ παίδων Ἀαρὼν μόρον οἵ ῥα θυηλὰς
125. Θέντες ἐπὶ ξείνοιο πυρὸς, ξείνως καὶ ὄλοντο.

Τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου προστάξας ὁ Θεὸς Μωσεῖ κατασκευάσαι, καὶ τὸν Ἀαρὼν ἱερατεύειν αὐτῷ ἐκλεξάμενος, ὅπως χρὴ θύειν προσετάξε· τῶν δὲ θυσιῶν τελεσιουργουμένων, ἣν ὅτε πῦρ ἐξήρχετο καὶ ταύτας αὐτομάτως κατήσθιε· ποτὲ γοῦν πυρὸς ἀναδοθέντος ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λαβόντες Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ οἱ τοῦ Ἀαρὼν παῖδες καὶ ἱερεῖς τὰ πυρεῖα, προσήγαγον πῦρ ἀλλότριον ἐνώπιον κυρίου· ὠργίσθη δὲ κύριος τοῖς παιδαρίοις ὅτι πῦρ ἀλλότριον προσεκόμισαν, καὶ ἐπαφῆκεν αὐτοῖς ἐν τῇ σκηνῇ πῦρ παρὰ κυρίου καὶ ἀνήλωσεν αὐτοὺς παραχρῆμα· τῷ δὲ Ἀαρὼν ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἔτι χρίσματι ὄντι, μὴ πενθῆσαι τὸν ἐμπυρισμὸν τῶν υἱῶν αὐτοῦ προσέταξεν ὁ Θεὸς, μήτε τῆς σκηνῆς ἐξιέναι, μήτε μὴν τὴν κεφαλὴν ἀποκιδαρῶσαι.

128. Ὡς δὲ καὶ Ἡλείδῃσιν ἐπέχραε λυγρὸς ὄλεθρος,
129. Ἡλείδαις ὅτι μάργον ἔχον νόον· ἢ γὰρ ἔβαλλον
130. Οὐχ' ἱερὰς παλάμας ἱερῶν καθύπερθε λεβήτων.

Τῶν υἱῶν Ἡλεὶ καὶ ἀλλαχοῦ μεμνήμεθα ἐν τῷ α' λόγῳ· Ὀφνεὶ δὲ καὶ Φινεὲς ὄνομα τούτοις· οὗτοι δὲ λαίμαργοι ὄντες, τὴν θυσίαν ἐνύβριζον τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπαρχὴν ἁγιαζόμενοι· διὸ καὶ χαλεπῆς τελευτῆς ἔτυχον· οὐχ' ὁσίας γὰρ ἔβαλλον χεῖρας ὑπεράνω τῶν ἱερῶν λεβήτων.

131. Οὐδὲ μὲν οὐδὲ Ἡλεὶ χόλον ἔκφυγεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
132. Οὐχ' ὁσίη γαστὴρ παίδων ἐχάλεψε δίκαιον,
133. Καί περ ἀεὶ βρίσαντα ὀνειδείοις ἐπέεσσιν.

Πολλάκις τοὺς υἱοὺς ὠνείδιζεν ὁ Ἡλεὶ, ἁμαρτάνειν εἰς Θεὸν παραινῶν αὐτοῖς· ἀλλ' ὅτι τὸν ζῆλον οὐ πρεπόντως διεξήγαγεν, οὐ φείσεται γάρ φησι ὁ Θεὸς ὁ ὀφθαλμός σου

ἐπὶ τῷ υἱῷ σου τῷ ἀποστατοῦντι Θεοῦ, τούτου χάριν καὶ αὐτὸς ἱερεύς τε ὢν καὶ ταῖς ἄλλαις διαπρέπων ἀρεταῖς, ὅμως τὴν ὀργὴν οὐκ ἐξέφυγεν, ἀλλ᾽ οἰκτρὸν ἔλαχε τέλος, τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν τῶν παιδαρίων ἐπικαταλαβούσης· ὅτι, φησὶν αὐτῷ ὁ Θεὸς, τοὺς υἱούς σου ἐδόξασας ὑπὲρ ἐμὲ, ἀπαρχὴν Ἰσραὴλ καὶ θυσίαν ἁγιάζεσθαι ἀναιδεῖ ὀφθαλμῷ.

Καὶ σὲ κιβωτὸν ἄνασσαν ὃς ἥδρασε χειρὶ βεβήλῳ 136.
Κλινομένην, θάνεν αἶψα. 137.

Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς τὴν κιβωτὸν διαθήκης κυρίου ἀναγαγὼν ἐξ οἴκου Ἀβεδδαρᾶ ἐξ ἀγροῦ εἰς πόλιν Δαβὶδ Σιὼν λεγομένην, θυσίας καὶ χαρμοσύνην ἐπιτελῶν, ὠρχεῖτο κατὰ πρόσωπον τῆς κιβωτοῦ διαθήκης κυρίου καὶ ἔπαιζε· τότε δὴ συστραφεῖσαν ἐπὶ τὴν ἅμαξαν τὴν κιβωτὸν καὶ κεκλιμένην, Ὀζᾶς ὁ τοῦ Ἀμιναδὰβ ἐπελάβετο τοῦ ἀνορθῶσαι· ὠργίσθη δὲ κύριος καὶ ἔπαισεν αὐτὸν ἐκεῖ καὶ ἀπέθανεν ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ παραχρῆμα· οὐ γὰρ ἤρεσε τῷ Θεῷ τὴν κιβωτὸν διαθήκης κυρίου ὑπὸ Ὀζᾶ ἀνορθωθῆναι, ἐπεὶ μήτε ἱερεὺς ἦν μήτε λευίτης, οἷς μόνοις τοῦτο ποιεῖν καὶ λειτουργεῖν κατὰ πρόσωπον τῆς κιβωτοῦ διαθήκης Θεοῦ Ἰσραήλ.

Θεοῦ δέ τε νηὸν ἔθηκεν, 137.
Ἄψαυστον παλάμῃσιν, ἐρείσματα τἀκτόθι τοίχων. 138.

Ἐπειδὴ πρώτη σκηνὴ καὶ δευτέρα ἦν, ἡ μὲν βατὴ πᾶσιν, ἡ δὲ μόνῳ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ ἅπαξ κατ᾽ ἐνιαυτὸν, ἥ τις ἅγια ἁγίων ἐλέγετο, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ· ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὡσαύτως ὁ τοῦ Σολομῶντος ναὸς, ἄψαυστος ἦν τοῖς πολλοῖς τὰ

ἐντὸς, ὅπου ἦν ἡ κιβωτὸς καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ δύο χερουβὶμ ἐκ χρυσίου.

Ὡς ὄφελον γετθαίαν ἀναπλήσαιεν ἀνίην,
Ἔνδικον ἱδρήεσσαν ἐφ' ἕδρῃ τίσιν ἔχοντες.

Ὅτε τοῖς ἀλλοφύλοις ἁλωτὸς ἡ κιβωτὸς γέγονε διαθήκης κυρίου, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ παρεθέμεθα τῆς κατα τοὺς παῖδας Ἠλεὶ τοῦ ἱερέως ἱστορίας μεμνημένοι, τότε δὴ πρὸς τοῖς σφῶν εἰδώλοις καταφροντικῶς ἔχοντες, παραῤῥίπτουσι· Δαγὼν δὲ τῷ θεῷ αὐτῶν ἔνεμα· ἕωθεν οὖν ἀναστάντες οἱ ἀλλόφυλοι, τὸν θεὸν αὐτῶν Δαγὼν ἐπὶ πρόσωπον εὗρον πεπτωκότα ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ, καὶ τὴν τούτου κεφαλὴν ἀφῃρημένην, τά τε ἴχνη τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἀφῃρημένα· ἀνορθώσαντες δὲ αὐτὸν, καὶ αὖθις ἀτίμως εὑρόντες πεπτωκότα, τὴν κιβωτὸν ἀπάγουσιν εἰς Γὲθ· τῶν σατραπειῶν δὲ αὐτῶν ἐξαιρέτως ἡ Γὲθ· γενομένης ἐκεῖσε δὲ τῆς κιβωτοῦ, θάνατος κατενέμετο αὐτούς· ὡσαύτως ἐν διαφόροις διακομιζομένη τόποις, τοὺς ἀλλοφύλους ἐβασάνιζε· φλυκτίδες οὖν ἐν ταῖς ἕδραις αὐτῶν ἀνέβαινον καὶ ἐλύπουν αὐτοὺς ἱκανῶς· τότε δὴ μὴ φέροντες τῆς κιβωτοῦ τὰς βασάνους, βουλεύονται τῆς γῆς αὐτῶν ταύτην ἐξαποστεῖλαι πρὸς γῆν Ἰσραήλ· ὡς ἂν δὲ γνοῖεν εἰ δι' αὐτὴν αὐτοῖς ἡ βάσανος γέγονε καὶ ὁ λοιμὸς, μυίας χρυσοῦς καὶ ἕδρας κατὰ τῆς σατραπείας αὐτῶν ποιήσαντες, τῇ κιβωτῷ προσφέρουσιν εἰς τιμὴν τῆς βασάνου· δύο δὲ νομάδας πρωτοτοκούσας βόας ἕλκειν τὴν ἅμαξαν τῆς κιβωτοῦ ζεύξαντες, εἰ μὴ ἐπιστρέφοιντο πρὸς τὰ οἰκεῖα τέκνα ἀλλ' ἐξ εὐθείας τὴν ἐπὶ τὴν ἰσραηλῖτιδα γῆν βαδίζοιεν τρίβον, αὐτῆς χάριν ἔσεσθαι τὴν ἐπὶ ταῖς ἕδραις αὐτῶν τιμωρίαν ἐτεκμήραντο· τούτου δὲ γενομένου, εἷλκον ἐξ εὐθείας τὴν ἅμαξαν,

μὴ ἐπιστρεφόμεναι πρὸς τὰ τέκνα, ἀλλ' ὡς ἄγοντος ἀγόμεναι προθυμότατα· οὕτω τὴν κιβωτὸν τοῖς ἰδίοις ἀποκαςήσαντες τόποις, μετὰ καὶ τῆς βασάνου ἀβλαβεῖς τὸ λοιπὸν διέμενον καὶ ἀτιμώρητοι· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι τοῖς καταφρονηταῖς τῶν θείων, καὶ ἀναξίως ἱερωμένοις, αἴθε βάσανος γειτθαία ὑπῆρχθη, καὶ τίσις ἑδραία ἐφ' ἕδρας ἐτιμωρήσατο.

Πέτρῳ δ' ἶσα φέροιτο θεοκτένος ἰσκαριώτης, 177.
Καὶ Σολύμοις ἱερῶσιν ἀλιτροτάτη Σαμάρεια. 178.

Ταῦτα πρὸς σύγκρισιν ὁ θεῖος Γρηγόριος παρεισάγει, διὰ τοὺς αὐτομολοῦντας τοῖς ἱεροῖς ἀξιώμασιν· ἀεὶ γὰρ τῶν θεοειδεστέρων εὐλαβουμένων, οἱ μᾶλλον κακοηθέστεροι τῶν ἱερῶν κατορχοῦνται· κατὰ γοῦν τὴν παρ' ἐκείνοις κρατήσασαν ἄνοιαν, ἴσως γένοιτ' ἂν ὅστις ὡς Ἰούδας κακότροπος τῷ κατὰ Πέτρον θεοειδεῖ τὴν ἀρετὴν, ὡσαύτως τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἀπεικαζομένη ἡ βέβηλος καὶ τῇ πόρνῃ Σαμαρείᾳ ἐξομοιουμένη· Σαμάρειαν γὰρ ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ λατρεύεσθαι Ἱεροβοὰμ ὁ τοῦ Ναβὰτ παρεσκεύασε, πρῶτος αὐτὸς ἐξαμαρτῶν τὸν Ἰσραήλ.

Κεῖται ἐν τῷ γ' λόγῳ.

Ἦν δ' ὅτε μωαβίταις ναὸς μέγας οὐ βατὸς ἦεν, 184.
Οὐδὲ μὲν Ἀμμανίτῃσιν ἐπὶ ςρατὸν ἤκαχον ἠῶν. 185.

Τοῦ Ἰσραὴλ τὴν μωαβίτιδα γῆν ἐξ Αἰγύπτου παριόντες, Βαλὰκ ὁ τοῦ Βεὼρ βασιλεὺς ὑπάρχων Μωὰβ, τὸν Βαλαὰμ μεταπέμπεται, νεκρομάντης δὲ οὗτος, εἰς τὸ καταράσασθαι τὸν Ἰσραὴλ παρὰ τὴν μωαβίτιν παρεμβεβληκότα· τοῦ δὲ παραιτησαμένου, ὁ Βαλαὰκ καὶ αὖθις δώροις αὐτὸν τιμήσειν ἐπαγγειλάμενος, ἔπεισε πορευθῆναι· κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἄγγελος θεοῦ ἐπιςὰς μετὰ ῥομφαίας, ἀνε-

λεῖν αὐτὸν ἐπειρᾶτο· τὸ μὲν οὖν ὑποζύγιον ἐξέκλινε τῆς ὁδοῦ, καὶ γὰρ ἔβλεπεν, αὐτὸς δὲ οὐχ' ἑώρα· τυπτήσας οὖν τὴν ὄνον εἷλκεν ἐπ' εὐθείας· ὡς δὲ μικρὸν προῄει, πάλιν ἐξέκλινε τῆς ὁδοῦ, καὶ Βαλαὰμ ἔπαισεν αὐτὴν τὸ δεύτερον· ἐλθοῦσι δὲ κατά τινα τόπον ἔνθα οὐκ ἦν ἐκκλίναι, πάλιν τὸν ἄγγελον ἡ ὄνος θεασαμένη, καὶ μὴ ἔχουσα ποῦ ἐκκλίνει, κατὰ τῶν τοίχων ἀπέκνισε τοῦ Βαλαὰμ τὰς κνήμας· ὁ δὲ ὀργισθεὶς, ἔπαισεν αὐτὴν τῇ μάστιγι μετὰ θυμοῦ· ἡ δὲ ὄνος ἀνοίξασα τὸ στόμα αὐτῆς ἀνθρωπίνῃ φωνῇ πρὸς αὐτὸν, τί φησιν ἔπαισάς με τοῦτο τρίτον; ὅτι τῆς ὁδοῦ ἐξέκλινας, ὁ Βαλαὰμ ἀπεκρίνατο, καὶ εἰ μάχαιρα ἦν μοι, τάχα ἂν ἐξεκέντησά σε· καὶ ἡ ὄνος φησίν· οὐχὶ ἐκ νεότητός σου ὑποζύγιον εἰμί σου καὶ ἐπ' ἐμὲ ἐπιβέβηκας, μή ποτέ σοι τοῦτο πεποίηκα; καὶ νῦν ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατὰ τὴν ὁδὸν ἔσπασται ῥομφαίαν ἀνελεῖν σε τοῦτο τρίτον, εἰ μὴ ἐξέκλινα τῆς ὁδοῦ· καὶ διανοιχθέντων αὐτοῦ τῶν ὀφθαλθαλμῶν, εἶδε τὸν ἄγγελον, καὶ σπεύσας προσεκύνησε· καὶ ὁ ἄγγελος, εἰ μὴ φησὶν ἐξέκλινεν ἡ ὄνος, ἄρα ἂν ἀπέκτανκά σε· καὶ νῦν πορεύου καὶ μὴ καταράσῃ τὸν Ἰσραὴλ, ὅτι εὐλογημένος ἐστί· πορευθεὶς δὲ πρὸς Βαλὰκ καὶ μᾶλλον εὐλογήσας ἢ καταρασάμενος τὸν Ἰσραὴλ, θυμωθέντα τὸν Βαλὰκ ἐπ' αὐτῷ καὶ συμβουλεῦσαι κατὰ τοῦ λαοῦ τί προτρεπόμενον, ὁ Βαλαὰμ φησὶ, ὅτι ἔστιν ὁ θεὸς αὐτῶν δίκαιος μισῶν ἀνομίαν· ὑμεῖς οὖν τὰς θυγατέρας ὑμῶν καλλωπίσαντες, ἀπολύσατε τῷ λαῷ· εἰ δὲ ἐκπορνεύσουσιν αὐτὰς καὶ ἐκκλίνουσι τοῦ θεοῦ αὐτῶν, αὐτὸς δὲ θανατώσει αὐτοὺς, ὅτι ἔθνος οὐκ ἰσχύει πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἶπε· Βαλαὰκ δὲ ταῦτα πεποίηκεν· ὁ δὲ λαὸς ἐξεχύθη πρὸς τὰς θυγατέρας Μωὰβ καὶ ἐξεπόρνευον εἰς αὐ-

τὰς, καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ· ἀνήφθη οὖν ἡ ὀργὴ, καὶ ἦν θάνατος ἐπὶ τὸν λαόν· ἕως Φινεὲς ὁ τοῦ Ἀαρὼν ἱερεὺς ἔστη, καὶ ἐξιλάσατο διελὼν τὸν ἰσραηλίτην καὶ τὴν μαδιανίτιν ἐν τῷ σειρομάστῃ, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις· Μωϋσῆς οὖν φησὶν ἐχθρανεῖτε τοῖς μωαβίταις· καὶ τῷ Μωϋσῇ φησὶν, ὁ θεὸς ἐκδίκησον τὴν ἐκδίκησίν μου ἀπὸ Μαδιὰμ καὶ Βαλαὰμ, καὶ τότε προστεθήσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου· οἱ δὲ Ἀμμανῖται τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ ἐκ Βαβυλῶνος μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπανελθόντος καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομοῦντος, ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπέβαινον καὶ διήρπαζον αὐτοὺς καὶ ἀνῄρουν στόματι ξίφους καὶ διεκώλυον τῆς ἐργασίας αὐτοὺς ἀνακόπτοντες, ἕως ξιφήρεις καὶ αὐτοὶ εἱστήκεισαν ἐργαζόμενοι· ἡνίκα δὲ παρεγένοντο πολεμεῖν, τὴν μὲν οἰκοδομὴν κατελίμπανον, ἀντιπαρετάττοντο δὲ τοῖς Ἀμμανίταις εἰς πόλεμον· Μωαβῖται φησὶν οὖν ἡ γραφὴ καὶ Ἀμμανῖται, οὐκ εἰσελεύσονται εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ· ἐστι δὲ καὶ ἡ γέννησις αὐτῶν ἀθέμιτος· αἱ γὰρ θυγατέρες Λὼτ οἴνῳ τὸν πατέρα μεθύσασαι, εἰσῆλθον πρὸς αὐτὸν καὶ συνέλαβον ἐξ αὐτοῦ· καὶ ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἔτεκε τὸν Μωὰβ, οὗτος ἐστὶ πατὴρ Μωαβιτῶν· ἡ δὲ νεωτέρα τὸν Ἀμμᾶν ἔτεκεν, οὗτος ἐστὶ πατὴρ Ἀμμανιτῶν· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι Μωαβίταις καὶ Ἀμμανίταις τὸ θεῖον ἄβατον ἐστὶ θυσιαστήριον, τοῦτ' ἔστι τοῖς βεβήλοις καὶ ἀθεμίτοις.

Ἄλλους δ' ὑδροφόροισιν ἐνηρίθμησεν Ἰησοῦς, 186.

Καὶ ξυλοφορτήγοισιν, ἐπεί ῥά μιν ἔξοχα * φῆσαν. 187.

* ita cod.

Πόλις ἐστὶ Γαβαὼν, τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡσεὶ δέκα σημείων διεστηκυῖα, ἥν τινα κατῴκει τὸ ἔθνος τῶν Χαναναίων· οἱ οὖν Γαβαωνῖται ὡς ἔγνωσαν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τῆς Ἱεριχῶ καὶ τῶν σύνεγγυς πόλεων κεκρατηκότας, ἦλ-

θεν πρὸς Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ περιεσχισμένους ἐνδεδυμένοι χιτῶνας, καὶ παλαιὰ περιβόλαια καὶ διεῤῥωγότας ἀσκοὺς ἐπιφερόμενοι, καὶ ἄρτους εὐρωτιῶντας, καὶ σανδάλια πεπαλαιωμένα ἐνδεδυμένοι, ὡς ἀπὸ γῆς μακρόθεν ἐληλυθότες, καὶ προσελάλουν τὰ εἰς εἰρήνην· ἀπατήσαντες δὲ τὸν Ἰησοῦν τοῖς τε φαινομένοις καὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῆς ἰδίας πατρίδος, διαθέσθαι αὐτοὺς παρεσκεύασαν· γνοὺς δὲ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα, καὶ τὸν ὅρκον μὴ δυνάμενος ἀθετῆσαι, ξυλοφόρους καὶ ὑδροφόρους τοῦ λαοῦ τοὺς Γαβαωνίτας ἔταξε, καὶ ἐδούλευον ἐν τούτοις τῷ Ἰσραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας Ἰησοῦ.

188. Λύει δὲ γόνον μεγάλοιο γερῆρον,
189. Σκηνῆς γάρ μιν ἔθηκεν ἐπουρανίης θεράποντα·
190. Κἀνθάδ' ὅρα θυέων τε καὶ οὔδεος ἠδὲ πόνοιο·
191. Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ χέρας εἶχον ἐπ' ἔργοις,
192. Ὅσσα γε ἦν νηοῖο, καὶ ἔκτοθεν ἐγκονέοντες.

Τὴν Λευὶ φυλὴν ὁ θεὸς εἰς λειτουργίαν ἑαυτῷ ἐξελέξατο· καὶ πᾶσαν μὲν αὐτοῖς τῶν θυσιῶν καὶ τῆς σκηνῆς τὴν λειτουργίαν τοῖς λευΐταις ἐπένειμε, κληρονομίαν δὲ ἐν Ἰσραὴλ οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἢ μόνον δεκάτας ἐκ πάντων τῶν ὑπαρχόντων τῷ λαῷ· οἱ οὖν λευῖται τάς τε θυσίας ἤσθιον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὰς δεκάτας ἐκομίζοντο· ἑκάστη δὲ τῶν λευϊτῶν πατριὰ λειτουργίαν ἀφωρισμένην εἶχεν ἐν τῇ σκηνῇ· οἱ μὲν γὰρ ἦσαν ἱερεῖς οἱ κατὰ τὸν Ἀαρὼν οἳ καὶ δεκατῶν δεκάτας ἐκομίζοντο· οὗτοι δὲ τὰς περὶ τὸ θυσιαστήριον ἔλαχον λειτουργίας, ὅσα τε τῆς σκηνῆς ἐντιμότερα, καὶ τὴν κιβωτὸν οὗτοι κατεῖχον· ἄλλοι τὰς δέῤῥεις καὶ τοὺς μοχλοὺς, ἕτεροι δὲ τὰς ἐπαρυστρίδας καὶ θυΐσκας· οἱ δὲ τὰ πυρεῖα καὶ τὰς μαχαίρας, καὶ ὅσα σκεύη τῆς λει-

τουργίας καὶ τῆς σκηνῆς· ἕκαστος δὲ φυλάττων τὴν ἰδίαν ἐπεγίνωσκε τάξιν· ταῦτα δὲ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, τῆς τότε καταβοῶν ἀταξίας· οὐ γὰρ διάκρισις ἦν τῶν κακίστων, ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ τὰ τῆς ἱερωσύνης εὐχείρωτα ἦν· καὶ τοῖς λευΐταις τὴν ἀρετὴν, οὐδὲν πλέον ὑπῆρχε τῶν δουλοτρόπων Γαβαωνιτῶν.

Ζητῶ Νῶε κιβωτὸν, ὅπως μόρον λυγρὸν ἀλύξω. 206.

Κεῖται ἐν τῷ β′ λόγῳ.

Καὶ Σοδόμων πυρόεντα πικρὸν καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον. 208.

Κεῖται ἐν τῷ α′ λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

ΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ.

Ed. carm. XII.

Οὐ γὰρ ἴης γενόμην μοίρης θρασὺς ἀσπιδιώτης. 19.

Ὅμηρος ὁ ποιητὴς τὸν Ἄρεα λέγων ἔφορον τοῦ πολέμου, μυθεύεται τί τοιοῦτον· ὅτι τὸν Τυδέως Διομήδην Παλλὰς Ἀθηνᾶ καθοπλίζουσα, Διὸς δὲ θυγάτηρ αὕτη καὶ πολεμικωτάτη, παρώτρυνε κατὰ τοῦ Ἄρεως· οὗτος γὰρ Ἕκτορι τῷ πριαμίδῃ συμπαρὼν κατὰ τὴν μάχην, πολλὴν δόξαν παρεῖχε, καταπληκτικὸν αὐτὸν δεικνὺς τοῖς πολεμίοις· Παλλὰς οὖν, ἡ καὶ Ἀθηνᾶ, Διομήδην ἐπελθεῖν τῷ Ἄρει παροτρύνει, μήτε αἰδοῖ τὸν Ἄρεα κατευλαβηθῆναι, κἂν ὅτι θεὸς οὗτος καὶ ἀνδροφόνος· προσεγγίσαντι δὲ τούτῳ καὶ Διομήδην ἀνελεῖν προθυμουμένῳ, τὸ βέλος ἡ Παλλὰς ἐπέσχε, κενὸν ἀποστρέψασα· Διομήδης δὲ κατὰ τοῦ Ἄρεως ἐνέγκας τὸ δόρυ, ἔτρωσε τῆς λαγόνος ἔνθα ζώννυται κατὰ τὸ ἔσχατον· ὁ δὲ μέγα φησὶν ἤχησεν ὡσεὶ χιλιάδας ἐννέα ἢ δέκα φωνῆσαι, πάντας δὲ φόβος συνέσχεν Ἄρεος ἀνακεκραγότος·

ταχυτάτοις ἅρμασι δὲ νεφῶν εἰς ὄλυμπον ἀνελθὼν, τῷ πατρὶ Διὶ τὰ κατὰ τῆς Ἀθηνᾶς διελέγετο, ὡς ὑπερήφανον καὶ θρασὺν ἄνδρα τοῖς ἀθανάτοις μάχεσθαι θεοῖς παροτρύνει, καὶ γὰρ ἔτρωσε φησὶ καὶ Ἀφροδίτην τῷ καρπῷ τῆς χειρὸς, ὡς δὲ κἀμέ· μικροῦ γὰρ ἢ ταῖς δειναῖς ἐνηριθμήθην τάξεσι τῶν νεκρῶν διαφωνήσας, ἢ ζῶν ἀσθενὴς ἐκείμην τοῖς μέλεσι· Ζεὺς δὲ βλοσυρὸν Ἄρεϊ προσεσχηκὼς, μέμψεις ἐπήγαγεν, ἀνδροφόνον αὐτὸν καὶ φιλοπόλεμον καλέσας, τόν τε θυμὸν ἐοικότα καὶ τὴν θρασύτητα τῇ τεκούσῃ αὐτὸν Ἥρᾳ, παλίνβολόν τε καὶ μιᾶς ἀσπιδιώτην μοίρας ἀποκαλέσας· Γρηγόριος τοίνυν ὁ θεολόγος, ὡς οὐδὲν Χριστοῦ προτιμότερον ἡγεῖται βουλόμενος ἀποδεῖξαι, τούτων ἐκ μεταφορᾶς μέμνηται· οὐ γὰρ φησὶ μιᾶς μοίρας τῆς μὴ πρὸς θεὸν ἀφορώσης θρασὺς ὑπέρμαχος γέγονα· ταῦτα μοι φίλος φησὶν οὐ φρονοῦσιν οἱ κριταὶ, ἁμαρτίαν δὲ λογίζονται τὸ μὴ κατ' ἰσότητα πάντων ἁμαρτεῖν, καὶ τοῖς καιροῖς ἐπίῤῥοπον ἔχειν με τὴν ψυχήν.

25. Ἀλλὰ τὰ μὲν λήθης κεύθοι βυθός.

Μῦθος καὶ οὗτος ἐστὶ τῆς λήθης ὁ βυθὸς παρ' ἕλλησι πρεσβευόμενος· οἱ μὲν γὰρ λήθης καλοῦσι βυθὸν, οἱ δὲ σιγῆς, ὡς Μαρκίων καὶ Μάνης· Πυθαγόρας δὲ καὶ Πλάτων, οἷς ἠκολούθησεν Ὠριγένης, προϋπάρχειν λέγουσι τὰς ψυχὰς τῶν σωμάτων, ἀπὸ δὲ τῶν κρειττόνων εἰς τὸ χεῖρον κατενεχθῆναι· τὸ γὰρ σῶμα δεσμὸν εἶναι λέγουσι καὶ φυλακὴν τῆς ψυχῆς· ὅτε γοῦν, φησὶν, αἱ ψυχαὶ πρὸς σῶμα καθικνοῦντο, λήθης πεπώκασι πόμα, ἵν' ὅπερ πάσχουσιν ἀγνοῶσιν· οὗτοι δὲ καὶ μεταγγίζεσθαι ταύτας ληροῦσιν ἐκ σωμάτων εἰς σώματα, ὡς περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τῷ περὶ ψυχῆς παρακατιὼν λελέξεται λόγῳ· φησὶν οὖν ὁ θεῖος

Γρηγόριος, ὅτι εἴ τις ποτὲ λήθης βυθὸς ἐστὶ, τὰς ἐμὰς συμφορὰς καταχρυπτέτω· πολλαὶ γὰρ καὶ παρὰ τῶν Θεῷ λατρεύειν οἰομένων, μέχρις ἡ τελευταία πάντων ἡμέρα τὰς προθέσεις ἀπογυμνώσει.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ.

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ. Ed. carm. XIII.

Ἐξ ἔτι τοῦ ὅτε μοι παρὴν ἐπομόρξατο ποινὴν 57.
Γεῦσις τ' οὐλομένη, καὶ φθόνος ἀντιπάλου, 58.
Πυρὶ ψύχοντι τὸ θαῦμα. 61.

Κεῖται ἐν τῷ α' λόγῳ.

Ταύτην οὐκ ἄν τις ἐκλάβοι τὴν ἱστορίαν εἶναι, τὴν κατὰ τὸν Τάνταλον ἢ τὸν Ἡρακλέα· ὁ μὲν γὰρ Τάνταλος, ἀνυδρίᾳ ξηραίνεσθαι λέγεται ἐν μέσοις τοῖς ὕδασιν· ὁ δὲ Ἡρακλῆς τοσοῦτον φλεχθήσεσθαι τῷ αἵματι τοῦ Νέσσου, ὡς καὶ τὸ ποτάμιον ῥεῦμα εἰς φλόγα μεταγαγεῖν· κεῖνται δὲ παρακατιὼν αἱ ἱστορίαι· σὺν ἀληθείᾳ τοίνυν πυρὶ ψύχοντι τὸ θαῦμα, περὶ τῆς δρόσου πηγασάσης τοῖς παιδαρίοις καμίνου τὴν ἱστορίαν ὑποληπτέον· κεῖται δὲ ἐν τῷ α' λόγῳ.

Εἰκὼν εἰμὶ Θεοῖο, καὶ αἴσχεος υἱὸς ἐτύχθην. 71.

Πᾶσαν ὁ Θεὸς τὴν κτίσιν δημιουργήσας, ὕστερον τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε κατ' εἰκόνα ἰδίαν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· γέγραπται γάρ· καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτω τῆς κτίσεως· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος Ἀδὰμ, εἰς ψυχὴν ζῶσαν· πῶς οὖν φη-

σὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος εἰκὼν ὑπάρχων θεοῦ, αἰσχύνης υἱὸς ἐγενόμην; πάντως διὰ τῆς ἁμαρτίας ἣν ἔτεκεν ἡ παρακοή.

Πλάσμα θεοῦ, παράδεισος, Ἐδὲμ, κλέος, ἐλπὶς, ἐφετμή.

87. Ὅπερ φησὶ τοιοῦτον ἐστίν· ὅτι εἴπερ μοι μάτην θεόθεν ἐςὶν ἡ ψυχὴ, ἢ οὐκ ἔςι μάτην μοι τὸ πλάσμα εἶναι θεοῦ, καὶ ὁ παράδεισος, ἥτε Ἐδὲμ καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἐντολή;

Ὄμβρος ὁ κοσμολέτης.

Ὁ ἐπὶ τοῦ Νῶε. Κεῖται ἐν τῷ α' λόγῳ.

88. Ὄμβρος ὁ πυρσοπόλος.

Ὁ ἐπὶ Σοδόμων. Κεῖται ἐν τῷ α' λόγῳ.

89. Αὐτὰρ ἔπειτα νόμος γραπτὸν ἄκος.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

90. Αὐτὰρ ἔπειτα — Χριςὸς ἐὴν μορφὴν ἡμετέρῃ κεράσας.

Κεῖται ὁμοίως ἐν τῷ β' λόγῳ.

91. Ὡς κεν ἐμοῖς παθέεσσι παθὼν θεὸς ἄλκαρ ὀπάζοι.

Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ἀνθρώποις, παθὼν ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέςη, ὡς ἂν τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσι παθὼν Χριστὸς παράσχοι βοήθειαν, καὶ θεὸν τὸν ἄνθρωπον κατασκευάσῃ τῷ εἴδει τῷ ἀνθρωπίνῳ ὃ προσείληφεν.

102. Σὺ δέ μοι δείματα πάντα λέγε,

103. Τάρταρον ἠερόεντα, Πυριφλεγέθοντας, ἱμάσθλας.

Μέμνηται καὶ Πλάτων τῶν ἐν ᾅδου κολάσεων, ἐν τῷ Φαίδωνι λέγων περὶ τῶν λήξεων καὶ τῶν ἀποκληρώσεων τῶν ψυχῶν, ὅτι οἱ ἀδίκως βεβιωκότες κολάζονται ἐν τῷ Κωκυτῷ καὶ ἐν τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἐν τῷ Ταρτάρῳ, ποταμὸς δὲ ὁ μὲν Κωκυτὸς ψυχρότατος, ὁ δὲ Πυριφλεγέθων θερμότατος· ὁ δὲ Τάρταρος μέσον τίς τόπος, ἐν ᾧ ἀνίμησίς ἐστι καὶ κατάποσις ὑδάτων καὶ καπνὸς, ἀφεγγὴς δὲ

ὁ τόπος· ὁ δὲ Ἀχέρων καὶ αὐτὸς μέσος, καθαρσίῳ ἐοικώς, οὐ κολάζων, ἀλλὰ ῥύπτων φησὶ τὰ ἁμαρτήματα.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ.

ΠΕΡΙ ΕΥΤΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. Ed. carm. XIV.

Ἄμφω καὶ πινυτοῖσιν ἐφήρμοσε ταῦτα πάροιθε, 79.
Τῷ μὲν κλαυθμὸς ἔην τάνθάδε, τῷ δὲ γέλως. 80.

Ἡράκλειτος καὶ Δημόκριτος οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ γεγονότες χρόνῳ, φυσικοὶ δὲ ὄντες, ὁμοίως τὴν τοῦδε κόσμου ἀλλεπαλληλίαν διέπαιξαν, ὁ μὲν γελῶν, ὁ δὲ κλαίων· ὁ μὲν γὰρ Δημόκριτος ἔγελα συνεχῶς τὰ πράγματα, ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἔκλαιεν· ἦν δὲ ὁ Δημόκριτος ἀβδηρίτης, ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἐφέσιος.

Ὡς τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ᾽ ἀλλήλοισι θορόντες 81.
Δῄουν ἀλλήλους εἵνεκα πορνιδίου. 82.

Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Πάρις, παῖς ὢν Πριάμου βασιλέως Τρωάδος, ἀφικόμενος εἰς Ἑλλάδα, καὶ παρὰ Μενελάῳ τῷ Ἀτρέως παιδὶ ξενισθεὶς, μοιχεύει τὴν τούτου γυναῖκα Ἑλένην, καὶ ταύτην ἁρπάσας, εἰς Ἴλιον τὴν ἰδίαν ἀπάγει πόλιν· ἕλληνες οὖν τῆς Τρωάδος καταστρατοπεδεύσαντες ἐπ᾽ ἔτεσιν ἱκανοῖς τρῶας κατέκοπτον, καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν κατεκόπτοντο ἕνεκεν τῆς Ἑλένης· ὕστερον δὲ πορθήσαντες καὶ αὐτὸ τὸ Ἴλιον εἷλον, ἐκεῖσε μέν τοι οἱ πλείους τῶν ἡρώων ἀναιρεθέντες, παμπληθεὶ δὲ τὴν Ἴλιον ἐξολέσαντες πόλιν.

Ὑπόθεσις τῆς ποιήσεως. Σχόλιον.

Ἡ δὲ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου αἰτία αὕτη. Ζεὺς ἐρασθεὶς Θέτιδος τῆς Νηρέως θυγατρὸς, αὐτὸς μὲν ἐκωλύθη συνελθεῖν αὐτῇ, Προμηθέως μαντευσαμένου ὡς ὁ ἐξ αὐτῆς γεν-

νηθεὶς, ἐκβάλλει τὸν πατέρα τῆς βασιλείας· δίδωσι δὲ τῷ Αἰακοῦ Πηλεῖ, οὗ πατὴρ ἦν αὐτὸς ὁ Ζεύς· τῶν δὲ γάμων γενομένων ἐν τῷ πηλείῳ ὄρει παρὰ Χείρωνι τῷ κενταύρῳ, πάντες εἰς τὴν εὐωχίαν ἐκλήθησάν οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεαὶ, πλὴν Ἔριδος· ἡ δὲ ὀργισθεῖσα στάσιν ἐπεχείρησεν ἐμβαλεῖν τῷ συμποσίῳ, καὶ χρυσῷ μήλῳ ἐπιγράψασα ΤΗ ΚΑΛΗ, ἔῤῥιψεν εἰς τὸ μέσον· περὶ οὗ τρεῖς ἀνέστησαν φιλονεικοῦσαι, Ἥρα καὶ Ἀφροδίτη καὶ Ἀθηνᾶ, ἑκάστη φάσκουσα ἑαυτὴν εἶναι καλήν· ὁ δὲ Ζεὺς δυσωπίας βουλόμενος ἀπαλλάξαι τὰς θεὰς, πέμπει δι' Ἑρμοῦ κριθησομένας πρὸς τὸν ἐν Ἴδῃ ποιμένα Πάριν· πρὸς ὃν ἀφικόμεναι ἐπηγγείλαντο τὰ τῆς κρίσεως δῶρα, ἡ μὲν Ἥρα βασιλείαν αὐτῷ παρέξειν, Ἀθηνᾶ δὲ τὴν ἐν πολέμοις ἀριστείαν, Ἀφροδίτη δὲ τὴν Διὸς καὶ Λήδας θυγατέρα Ἑλένην, κάλλει διαφέρουσαν πασῶν τῶν γυναικῶν· ὁ δὲ ἐπιθυμίᾳ κρατηθεὶς, προέκρινε τὴν Ἀφροδίτην· ἡ δὲ εἰς Λακεδαίμονα πλεύσαντα κελεύει τὴν Ἑλένην ἁρπάσαι, Μενελάου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς Κρήτην ἀποδεδημηκότος.

83. Κουρῆτες τ' ἐμάχοντο καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι,

84. Ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ θριξὶ τε χοιριδίαις.

Μελέαγρος ὁ τῶν Αἰτωλῶν βασιλεὺς, Ἀρτέμιδος καταφρονήσας, τὰς κατ' ἔθος αὐτῇ θυσίας οὐ προσέφερε, μικρὰν εἶναι ταύτην καὶ μηδενὸς ὑπονοήσας ἀξίαν λόγου· Ἄρτεμιν δὲ φασὶν οἱ μῦθοι τῶν θηρίων καὶ ζώων κρατεῖν, ὀρεστία γὰρ αὕτη, διὸ καὶ ἐλαφηβόλος καλεῖται, βάλλει γὰρ εὐστόχως τὰς ἐλάφους· τῷ γοῦν Μελεάγρῳ σύαγρον ὑπερμεγέθη πέμπει, καὶ τὴν τούτου κατέβλαπτε χώραν· Μελέαγρος δὲ τοὺς Κουρῆτας εἰς συμμαχίαν καλέσας, ἀναιρεῖ τὸν ἄγριον σύα· λαβὼν δὲ τὴν τοῦ συὸς κεφαλὴν καὶ τὰς

τρίχας, τῇ Ἀταλάντῃ ξένιον παρέσχεν· αὕτη δὲ παρθένος γυνὴ καὶ τοξότις· τοῦτο γνόντες οἱ Κουρῆτες, πόλεμον συνάπτουσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, καὶ οὕτως ἀλλήλους κατέκοπτον ἀντὶ συὸς κεφαλῆς καὶ χειριδίων τριχῶν· Ὅμηρος μὲν οὖν φησὶ κεφαλὴν καὶ δεράν· ὁ μέγας Γρηγόριος δὲ ἀντὶ τῆς δερᾶς, τρίχας φησὶν, εἴτε τοῖς μέτροις ἑπόμενος, ἐλεγεῖον γάρ.

Ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ θριξί τε χειριδίαις
Προείρηται, εἴτε φυσικῶς παριστῶν· οὐ γὰρ σῦς ἀποδορεῦται·
Αἰακίδαι μέγ' ἄεισμα θάνον γέ μεν, ὃς μὲν ἐν ἐχθροῖς, 85.
Μαινομένῃ παλάμῃ, αὐτὰρ ὃ μαχλοσύνῃ. 86.

Αἰακὸς οὗτος υἱὸς ἐγένετο τοῦ Διὸς, δίκαιος τὰ μάλιστα· διὸ ποτὲ ἀβροχίας γενομένης ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ κατ' ἐξοχὴν τῶν πόλεων ἄνδρες παρακαλοῦντες εὔξασθαι τῷ ἰδίῳ πατρὶ ἵνα γένηται ὑετός· ὁ δὲ στὰς καὶ εὐξάμενος, ἔλυσε διὰ τῆς εὐχῆς τοὺς αὐχμοὺς καὶ κατεῤῥύη ὕδωρ πολύ· μάλιστα δὲ καὶ ἐκ τούτου ἐδείχθη ἡ εὐσέβεια τοῦ Αἰακοῦ· οὗτος οὖν γεννᾷ δύο υἱοὺς, τὸν Πηλέα καὶ τὸν Τελαμῶνα· ὧν ὁ μὲν Πηλεὺς τίκτει τὸν Ἀχιλλέα, ὁ δὲ Τελαμὼν τὸν Αἴαντα, οἵ τινες ἐκαλοῦντο αἰακίδαι, τὴν ἀπὸ τοῦ πάππου τιμὴν ἔνθεν προσφερόμενοι, Ἀχιλλεὺς οὖν μετὰ Ἕκτορος ἀναίρεσιν, Πολυξένην τὴν Πριάμου θυγατέρα βουληθεὶς γῆμαι, εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει, καὶ κατὰ λόχον τινὰ τοξευθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὸ Πάριδος θνήσκει· Ἀχιλλεὺς οὖν μετὰ χρόνον Πύῤῥῳ τῷ ἰδίῳ υἱῷ κατὰ τὴν Τροίαν ὄντι, φαίνεται λέγων δεῖν αὐτῷ τυθῆναι τὴν Πολυξένην, δι' ἣν καὶ ἀπώλετο· Πύῤῥος οὖν μετὰ τὴν νίκην Πολυξένην λαβὼν, παρὰ τὸν τάφον ἔθυσε τοῦ ἰδίου πατρὸς Ἀχιλλέως· Αἴας δὲ ὁ τοῦ Τελαμῶνος ἀρι-

στεύσας καὶ πρῶτος ἐν τοῖς προμάχοις, ὡς μὲν Γρηγόριος ὁ θεῖος φησὶν, ἐν πολέμῳ μαινομένῃ χειρὶ ἀνῃρέθη· ὡς δέ τινες, ἑαυτὸν ἀνεῖλε· λέγουσι γὰρ τοῦ Ἀχιλλέως ἀναιρεθέντος, ὡς Αἴας καὶ Ὀδυσσεὺς εἰσῆλθον τὸ πτῶμα τοῦ Ἀχιλλέως λαβεῖν, καὶ Ὀδυσσεὺς εὐμήχανος ἅτε ὢν καὶ πανοῦργος, Αἴαντα μὲν τὸ σῶμα λαβεῖν Ἀχιλλέως ἠπάτησεν· αὐτὸς δὲ τοὺς πολεμίους ἀπείργει τοῖς ὅπλοις πεφραγμένος· γενομένοις δὲ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ κρινομένοις περὶ τῶν ὅπλων, Ὀδυσσεῖ τὴν ῥοπὴν ἕλληνες ἐχαρίσαντο· Αἴας δὲ μανεὶς καὶ παραπλὴξ γενόμενος, δι' ὅλης νυκτὸς τὰ τῶν ἑλλήνων κατέσφαττε ποίμνια καὶ τὰ κτήνη, οἰόμενος αὐτοὺς ἀποκτέννειν· ἡμέρας δὲ γενομένης, γνοὺς ἑαυτὸν ἐξεστακέναι, καὶ τὸν παρὰ πάντων αἰδούμενος γέλωτα, ξίφει λέγεται ἑαυτὸν ἀνελεῖν· διὸ καὶ θαυμάζουσιν ἕλληνες, ὡς Αἴας μὲν ἐν τῷ τοῦ Ἕκτορος ἀνῃρέθη ξίφει, Ἕκτωρ δὲ ἐν τῷ τοῦ Αἴαντος ἀνειλκύσθη ζωστῆρι, ὑπ' Ἀχιλλέως ἀναιρεθείς· καὶ γὰρ τὸν Ἕκτορα ποτὲ προσκαλεσάμενον τοὺς Δαναοὺς εἰς ἀγῶνα, Αἴας ἐξῆλθεν· ὡς δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἦσαν σχεδὸν ἀλλήλους τιτρώσκοντες, τοῖς ἑαυτῶν ἀμφότεροι πεισθέντες ἑταίροις, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπαύσαντο μάχης· δῶρα δὲ λαμπρὰ παρέσχον ἀλλήλοις· ἔχει δὲ τὸ ἔπος ὧδε· ὡς ἄρα φωνήσας, δῶκε ξίφος ἀργυρόηλον — σὺν κολεῷ τε φέρων καὶ εὐτμήτῳ τελαμῶνι — Αἴας δὲ ζωστῆρα δίδου φοίνικι φαεινόν· ἐφ' ὃν ζωστῆρα νεκρὸς ὑπ' Ἀχιλλέως ἐξ ἅρματος εἵλκετο· Αἴας δὲ τῷ τοῦ Ἕκτορος ξίφει, κακῶς τοῦ ζῆν ἀπηλλάγη.

87. Ἀμφιτρυωνίδαο μέγα κλέος, ἀλλ' ἐδαμάσθη,
88. Εἵματι σαρκοφάγῳ κεῖνος ὁ παντολέτης.

Πολὺς μὲν ὁ λόγος θρυλλεῖ τὸν Ἡρακλέα, ὅτι υἱὸς ὢν

τοῦ Διὸς καὶ Ἀλκμήνης, ἥρως τε ὢν τοὺς δώδεκα ἄθλους ἐξήνυσεν· ἡ δὲ παροῦσα ἱστορία ἔστιν αὕτη· οὗτος ὁ Ἡρακλῆς εἶχε γυναῖκα ὀνόματι Δηϊάνειραν, ἣν ἔλαβεν ἐξ Οἰνέως ἀντ' ἔρας τῆς γενομένης Ἀχελῴῳ τῷ ποταμῷ, ἐξ ἧς ἔτεκε καὶ τὸν Ὕλλον· ταύτην τοίνυν τὴν Δηϊάνειραν ἅμα τῷ λαβεῖν καὶ ἀποφέρειν ἐν τῇ οἰκείᾳ πατρίδι, ἰδὼν ὁ Νέσσος εἷς τῶν κενταύρων ἠράσθη, καὶ κατά τινα ποταμὸν ἠβουλήθη αὐτῇ συγγενέσθαι· ὁ οὖν Ἡρακλῆς μαθὼν, κατατοξεύει τὸν Νέσσον· ἀποθνήσκων δὲ ὁ Νέσσος, τοῦ αἵματος αὐτοῦ δίδωσι τῇ Δηϊανείρᾳ, ὑπειπὼν τε καὶ ἀπατήσας, ὅτι ἔσται σοι τοῦτο αἷμα πρὸς φίλτρον τοῦ Ἡρακλέους, ἵνα φησὶν ἐὰν μάθῃς ὅτι ἄλλης ἐρᾷ, χρίσῃς ἐκ τοῦ αἵματος τούτου τὸ ἔνδυμα τοῦ Ἡρακλέους, καὶ μεθιστᾷς αὐτὸν εἰς τὸν ἑαυτῆς πόθον· τοῦτο οὖν τὸ αἷμα εἶχεν ἡ Δηϊάνειρα· τοῦ οὖν Ἡρακλέους τῆς Ἰόλης τῆς Εὐρύτου θυγατρὸς ἐρασθέντος, καὶ λαβόντος καὶ διὰ τῆς τοῦ Λίχα πέμψαντος ὡς αἰχμάλωτον πρὸς τὴν Δηϊάνειραν, εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς ζηλοτυπίαν ἐκινήθη ἡ Δηϊάνειρα, καὶ βουληθεῖσα τὸν ἔρωτα μεταστῆσαι εἰς ἑαυτὴν, τὸν χιτῶνα τοῦ Ἡρακλέους χρίει τῷ αἵματι τοῦ Νέσσου καὶ δίδωσιν ἐνδύσασθαι τῷ Ἡρακλεῖ· τὸ δὲ ἦν ἀνδροφόνον τὸ αἷμα· ἐνδυσαμένου δὲ τοῦ Ἡρακλέους, ὑφῆψεν ὁ χιτὼν καὶ κατέφλεξε τὸν Ἡρακλέα· οὗτος δὲ καιόμενος καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ἐν τῷ πλησίον ποταμῷ, θερμὸν τὸ ὕδωρ ἐποίησεν· ἐξ οὗ λοιπὸν αἱ Θερμοπύλαι μεταξὺ Θετταλίας καὶ Φωκίδος.

Κῦροι τε Κροῖσοι τε κακὸν μόρον οὐχ ὑπάλυξαν. 89.

Κροῖσος Λυδίας ἦν βασιλεὺς πλούσιος σφόδρα, ὡς ἐντεῦθεν δειχθήσεται· Σόλων νομοθέτης ἦν Ἀθηναίων· οὗτος αἰτούμενος νομοθετῆσαι τοῖς νέοις, ἀπῄτησε τοὺς πολίτας

ὅρκον ὅτι περ δεκαετίαν φυλάσσουσι καὶ στέργουσι τοὺς παρ' αὐτοῦ τιθεμένους νόμους, καὶ λοιπὸν εἰ μὴ συναρέσουσιν αὐτοῖς, τὸ τηνικάδε λύουσι· τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα τέως προσθίσῃ αὐτοὺς ἐμμεῖναι ἐπὶ ὀλίγον χρόνον τοῖς δόγμασιν· ᾔδει γὰρ ὡς εἰ γεύσονται τῆς νομοθεσίας, λοιπὸν δυσμεταθέτως σχήσουσιν αὐτῶν· λαβὼν τοίνυν ὁ Σόλων τὸν ὅρκον παρὰ τῶν ἀθηναίων καὶ νομοθετήσας αὐτοῖς, ἐξῆλθεν ἀπ' Ἀθηνῶν ὀφείλων τὴν δεκαετίαν ἔξω ποιῆσαι· περιπολῶν οὖν τὰς πόλεις, ἦλθε καὶ εἰς Λυδίαν παρὰ Κροῖσον τὸν βασιλέα· ὃν ἐλθόντα ὁ Κροῖσος εἰς θαῦμα θέλων κινῆσαι, ἔπεμψεν εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, δεικνὺς αὐτῷ ὡς πολύχρυσος ὁ Κροῖσος· ἐπανήκοντα δὲ ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τὸν Σόλωνα, ἤρετο ὁ Κροῖσος ὅν τινα νομίζοι πάντων ἀνθρώπων εὐδαιμονέστερον; ὑπολαμβάνων, ὅτι δὴ αὐτὸν πρὸ πάντων εἴποι· ὁ δὲ Σόλων ἀπεκρίνατο, Τέλλον τὸν ἀθηναῖον· ὡρίζετο γὰρ ὁ Σόλων, οὐ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὑπερηφανίαν, ἀλλὰ τὸ ἀπαθῶς ζήσαντα· ἀποθανόντα δὲ, ἀριστεύσαντα· νῦν οὖν ἄπληστον καλεῖ τὸν Σόλωνα, ὡς πλείονα πλοῦτον τοῦ λυδίου χρυσοῦ ὀρεγόμενον θεάσασθαι· καὶ ὁ πλοῦτος εὐδαιμονία τίς περὶ τὰ ἐκτός· τρεῖς δὲ εὐδαιμονίας οἶδεν ὁ λόγος, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάθειαν, τὴν ἐν σώματι ὑγείαν, τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς πολυτέλειαν· ἐχρῆν οὖν τὸν Σόλωνα προσθεῖναι, ὅτι εἰ καὶ τῇ ψυχῇ ἧς ἄριστος, ἱκανός σοι καὶ ὁ πλοῦτος περὶ τὴν ἐκτὸς εὐδαιμονίαν· οὗτος οὖν ὁ Κροῖσος ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, κακὸν μόρον ὑπέμεινεν· ὁ γὰρ Ἀπόλλων Λοξίας λέγεται χρησμολόγος, μαντευόμενος γὰρ, οὐ σαφῶς οὐδὲ διαῤῥήδην τοὺς χρησμοὺς τοῖς χρησμῳδουμένοις ἔλεγεν, ἀλλ' ἀσαφῶς καὶ λοξῶς· διὸ ἤκουσε Λοξίας, ὡς τ' ἀναντία τῶν ἐκβησομένων

χρησμῳδῶν· ἐκ τούτου οὖν ἠπατῶντο πολλοὶ μεθ' ὧν καὶ ὁ Κροῖσος· ἦν γὰρ αὐτῷ δοθεὶς χρησμὸς οὗτος – Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει –. Νομίσας οὖν ὁ Κροῖσος ὅτι τὴν τῶν ἐναντίων λέγει ἀρχὴν, ἐπέρασε τὸν Ἅλυν ποταμὸν, καὶ τὴν ἰδίαν κατέλυσεν ἀρχήν· καὶ ταῦτα μὲν περὶ Κροίσου τοῦ λυδίου. Λεκτέον δὲ καὶ περὶ Κύρου, οὗ καὶ μέμνηται Γρηγόριος ὁ θεσπέσιος· Δαρεῖος ὁ μικρὸς υἱὸς Ξέρξου γεννᾷ υἱοὺς ἐκ τῆς Παρυσάτιδος Κῦρον καὶ Ἀρταξέρξην· ἀποθανόντος δὲ τοῦ Δαρείου, ἠμφισβήτουν οἱ δύο περὶ τῆς βασιλείας, καὶ τὸν μὲν Ἀρταξέρξην ὡς πρεσβύτερον ἦγεν ὁ χρόνος ἐπὶ τὸ βασιλεῦσαι, τὸν δὲ Κῦρον ὡς νεώτερον καὶ φιλούμενον ἡ μήτηρ προεβάλλετο· ἐπικρατεῖ δὲ ὁ Ἀρταξέρξης διὰ τὸν χρόνον, καὶ βασιλεύει αὐτός· ὁ οὖν Κῦρος μὴ θέλων ὑπείκειν τῷ Ἀρταξέρξῃ, αἰτεῖ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν δοῦναι αὐτῷ τὴν τῆς Ἀσίας σατραπείαν, οἷον ἐπαρχότητα· ὁ δὲ λαβὼν κατῆλθε περὶ τὴν Ἰωνίαν, κἀκεῖσε καθεζόμενος, εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν πάλιν τῆς βασιλείας, καὶ ὑποπείσας λακεδαιμονίων ἄνδρας τινὰς, καὶ ἄλλους ἕλληνας ὡς μυρίους, πείθων αὐτοὺς συνακολουθεῖν αὐτῷ· τούτων συνακολουθούντων ἀνῆλθεν ἄχρι Περσίδος, καὶ συμβολῆς γενομένης μεταξὺ τῶν Ἀρταξέρξου καὶ τῶν Κύρου, νικῶσιν οἱ Κύρου, καὶ ταῦτα ὄντες πολὺ ἐλάχιστοι πρὸς τὴν Ἀρταξέρξου στρατιάν· οἱ γὰρ ἕλληνες ᾔδεισαν καλῶς πολεμεῖν, καὶ ὀλίγοι ὄντες τέχνῃ τοὺς πολλοὺς ἐνίκων· ὁ οὖν Κῦρος ἐπαρθεὶς τῇ πρὸς ὀλίγον νίκῃ, ἐφορμᾷ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ φάλαγγος ἐπὶ τὴν Ἀρταξέρξου φάλαγγα, ὡς δῆθεν αὐτὸν κατασφάξων τὸν Ἀρταξέρξην· καὶ μόνος ὢν, διαφθείρεται, καὶ οὕτως τελευτᾷ μὴ βασιλεύσας. Ὁ οὖν θεῖος Γρηγόριος τῶν παρόντων τὸ μάταιον βουλόμενος ἀποδεῖξαι, τὰς

ἄκρας εὐδαιμονίας παρεισάγει, δεικνὺς ὅτι καὶ τῶν ἐλπιζομένων εὐδαιμόνων, καὶ αὐτῶν τῶν κειμένων ἔςιν ὅτε προαρπάζονται οἱ ἄνθρωποι, πάντων τῶν ἐν βίῳ καὶ ὄντων καὶ ἐλπιζομένων ἀθρόως ὑπεξιόντες.

91. Καὶ σὲ Δρακοντιάδη, μένος ἄσχετε, ὤλεσεν οἶνος.

Δρακοντιάδης ἐστὶν ὁ Ἀλέξανδρος· ὁ γὰρ Ζεὺς ὄφει ἐξομοιωθεὶς, τὴν Ὀλυμπιάδα τὴν Φιλίππου γυναῖκα ἐμοίχευσεν· ὁ οὖν Ἀλέξανδρος ἐπιτηδειότητα πολλὴν ἐκ φύσεως κεκτημένος καὶ φρόνησιν, πάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης ἐκράτησεν· ἦν δὲ καὶ σώφρων, ἀλλ' ὅμως οἰνόφλυξ· οὗτος οὖν τοῦ ζῆν κακῶς ἀπηλλάγη, τῇ μέθῃ διαφθαρείς· τινὲς δὲ φασὶν, ὅτι καὶ τὸ σῶμα λελώβητο ὑπὸ τῆς τρυφῆς· ὁ τοίνυν τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, καὶ πάσης κρατήσας τῆς γῆς, οἰκτρῷ τέλει τὸν βίον κατέστρεψεν.

91. Ἥρως Ἀτρείδης Ἶρος ἀλητοβόρος.

Ἥρως ἐστὶν ἡμίθεος ἀνήρ· Ἀτρέως δὲ παῖς ὁ Ἀγαμέμνων· οὗτος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς ὑπάρχων, τὸν τρωϊκὸν συνεκρότησε πόλεμον, καὶ τὴν Ἴλιον ἐπόρθησε πόλιν· Τάνταλος γὰρ Φρυγίας γέγονε βασιλεύς· οὗτος δὲ πόλεμον ἐσχηκὼς μετὰ Ἴλου τοῦ κτίσαντος τὸ ἐπὶ Τρωάς Ἴλιον, καὶ φοβούμενος τὴν ἧτταν, ἐπέτρεψε τῷ Πέλοπι τῷ ἰδίῳ παιδὶ λαβόντι χρήματα, ἐπὶ τὴν ἤπειρον ἀπάραι, εἰπὼν ταῦτα, ὅτι ἐὰν μὲν νικήσω ὑποςρέφεις πάλιν εἰς τὴν Φρυγίαν, ἐὰν δὲ ἡττηθῶ μενεῖς εἰς τὴν Εὐρώπην· λαβὼν οὖν ὁ Πέλοψ χρήματα, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν χώρᾳ Ἀπίᾳ καλουμένῃ, ἧς ἐβασίλευεν Οἰνόμαος· οὗτος δὲ εἶχε θυγατέρα Ἱπποδάμειαν ὀνόματι· ἐνταῦθα ἀγωνισάμενος ὁ Πέλοψ ἱππικὸν ἀγῶνα μετὰ Οἰνομάου καὶ νικήσας, ἔλαβε γυναῖκα τὴν Ἱπποδάμειαν, καὶ κατέσχε τὴν χώραν· ἀντὶ δὲ Ἀπ-

ίας ἐκάλεσεν αὐτὴν Πελοπόννησον, τοῦτ' ἔστι νῆσον τοῦ Πέλοπος· πελοπίδαι τοίνυν εἰσὶν, Ἀτρεὺς, Θησεὺς, Ἀγαμέμνων, καὶ Μενέλαος, καὶ τελευταῖον Ὀρέστης· ὁ οὖν Ἶλος Πέλοπα τῆς Φρυγίας ἐκβαλὼν, καὶ τὸ Ἴλιον οἰκοδομήσας, ὑπὸ τῶν πελοπίδων ὕστερον κατεστράφη· καὶ γὰρ Ἀγαμέμνων ὁ πελοπίδης, τὴν Ἰλίου πόλιν πορθήσας ἀπώλεσεν· Ἶρος δέ ἐστιν ὁ πλάνῃ τρεφόμενος, ὅς τις γέλωτος χάριν οἰκτρότατος ὢν ἐπάλαισε τῷ Ὀδυσσεῖ· Γρηγόριος οὖν ὁ θεῖος φησὶν, ὅτι καὶ ὁ ἡμίθεος Ἀγαμέμνων ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πλάνῃ τρεφόμενος οἰκτρότατος Ἶρος, ὁμοίως ἀπέθανον, μηδὲν περισσὸν ἢ κενὸν ὄνομα ἐν ἀνθρώποις καταλιπόντες.

Κωνσταντῖνος ἄναξ, θεράπων ἐμός. 95.

Κωνσταντῖνος ῥωμαίων γέγονε βασιλεύς· οὗτος θεοσεβὴς ὑπῆρχε καὶ πρῶτος ἐν βασιλεῦσι χριστιανός· διὸ καὶ πάσης σχεδὸν τῆς ὑπ' οὐρανὸν περικρατήσας, ὅμως ἀπέθανε· Γρηγόριος οὖν ὁ θαυμάσιος τοῦ βίου παριστῶν τὸ ἀβέβαιον, καὶ τοῦτο φησὶν, ὅτι ὁ τοσοῦτος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καὶ ὁ δοῦλος ὁ ἐμὸς ἴσως ἀπέθανεν· οὐδὲν δὲ πλέον ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἐκ τοῦ βίου, ἢ μόνον θρήνου τυχεῖν περισσοτέρου καὶ τάφου ἐνδοξοτέρου, καὶ κενὸν ἐν τοῖς λίθοις ἐπιτυμβίδιον καταλιπεῖν γράμμα· διὸ φησὶ τὴν ἀρετὴν πάντων εἶναι τῇ ψυχῇ περιφανέστερον κτῆμα, καὶ ταύτην ἐχρῆν σπουδαιότερον μεταδιώκειν.

Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε, τοῖα· τὰ δ' ἄλλοθι, τίς κ' ἐνίσποι 97.
Ὁππόσα τοῖς ἀδίκοις ὕστατον ἦμαρ ἄγει; 98.
Πῦρ βρόμεον, σκότος αἰνὸν, ἀπόπροθι φωτὸς ἐοῦσιν, 99.
Σκώληξ ἡμετέρης μνῆστις ἀεὶ κακίης. 100.

Ἤδη μὲν εἴρηται περὶ τῶν ἐν ᾅδου κολάσεων, ὡς καὶ τῶν ἑλλήνων οἱ σοφοὶ τούτων ἐμνημόνευσαν· καθὼς Πλά-

των, καὶ περὶ Κωκυτοῦ καὶ Πυριφλεγέθοντος καὶ Ταρτάρου καὶ Ἀχέροντος· καὶ ὁ Ἡσαΐας δὲ ὁ θαυμάσιος ὅτι πῦρ ἐστὶ καὶ σκώληξ, φησίν· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί· καὶ Δανιὴλ ὁ θαυμάσιος· ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· Χριστὸς δὲ ἡ ζωὴ ἡμῶν τοῖς ἀσεβέσι φησί· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· καὶ αὖθις, τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

105. Ποῦ μοι πρωτογόνοιο μέγα κλέος; ὤλετ' ἐδωδῇ·

106. Ποῦ Σολομῶν πινυτός; ἀλλὰ γυναιξὶ δάμη.

Κεῖνται ἀμφότερα ἐν τῷ β' λόγῳ.

107. Ποῦ δὲ δυωδεκάδος συναρίθμιος ἦν ὅ τ' Ἰούδας;

108. Κέρδεος ἀντ' ὀλίγου ἀμφεχύθη σκοτίην.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ Ις. ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

Ed. carm. XVI.

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΙΩΝ ΜΑΚΑΡΙΣΜΟΙ.

37. Καὶ Ῥαὰβ εὔκοσμον εἶχε βίον, ἀλλ' ἄρα καὶ τὴν
Κλεινὴν ἀκροτάτῃ θῆκε φιλοξενίῃ.

Ὅτε τοὺς κατασκόπους ἄνδρας δύο ἐκ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἀπέστειλεν Ἰησοῦς εἰς Ἱεριχὼ τὴν γῆν κατασκοπεῦσαι, τούτους Ῥαὰβ ὑπεδέξατο ἡ πόρνη· ὁ οὖν βασιλεὺς Ἱεριχὼ γνοὺς, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὴν λαβεῖν αὐτούς· ἡ δὲ φιλόξενος οὖσα συμπαθείας τρόπῳ, ὑπὸ τὴν λινοκαλάμην κατέκρυψεν· ὀψίας δὲ γενομένης καθῆκε διὰ θυρίδος, παρ-

ἀγγείλασα μὴ τὴν εὐθεῖαν ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος ὁδὸν πορευθῆναι· οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐποίησαν· τῶν δὲ κατ' εὐθεῖαν ἐπιδιωκόντων ἐπανελθόντων, αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἰδίους διασωθέντες, τὰ κατὰ τὴν Ῥαὰβ διεσάφησαν· Ἰησοῦς οὖν τὴν Ἱεριχὼ κατεδαφίσας, τὴν Ῥαὰβ πανοικίᾳ ζωγρήσας περιεποιήσατο, καὶ γὰρ αὐτῇ κατέθεντο οἱ κατάσκοποι ἄνδρες μηδένα τῶν προσηκόντων αὐτῇ διαφωνῆσαι, τὸ γὰρ σπαρτίον ἐπὶ τῆς θυρίδος δι' ἧς καθῆκεν αὐτοὺς ὑποδήσασα, πανοικίᾳ σὺν παντὶ τῷ γένει διεσώθη.

Ἐκ δὲ μόνης πλέον ἔσχε φαρισαίοιο τελώνης, 39.
Τῆς χθαμαλοφροσύνης τοῦ μέ γ' ἀειρομένου. 40.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ. ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ.

Ed. carm. XVIII.

Ἀνδροφόνοιο φυτοῦ πάντοτε γευομένη. 6.

Μέμνηται τῆς Ἀδὰμ παραβάσεως καὶ τῆς πικρᾶς βρώσεως, δι' ἧς ἐκβέβληται παραδείσου, πονεῖν καὶ βιοῦν καὶ θνήσκειν κατακριθείς.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

Τῶν καθαρῶν Χριστοῦ δραξαμένη θυσάνων. 26.

Κεῖται ἐν τῷ α' λόγῳ.

Τίς πρόγονον κακίης τε καὶ αἵματος ἡμετέροιο 39.
Δέξατ' ἐπεὶ γεῦσιν μύρατο καὶ ἀπάτην; 40.

Λόγος ἐστὶν ὡς Ἀδὰμ ἐκβληθεὶς τοῦ παραδείσου, καθίσας ἀπέναντι τῆς τρυφῆς, ἔκλαυσε πικρῶς· Χριστὸς δὲ νέος διὰ τοῦτο γέγονεν Ἀδὰμ, ἵν' ἐκεῖνον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγάγῃ μακαριότητα.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

41. Τίς σκολιὸν βασιλῆα γόοις ἐκάθηρε Μανασσῆ;

Μανασσῆς βασιλεὺς γέγονεν Ἰούδα πονηρότατος λίαν· οὗτος δὲ τετράμορφον εἴδωλον ἐν τῷ ναῷ Σολομῶντος ἔστησε, καὶ τὸν Ἰούδαν ἀπέστησεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅθεν εἴ τις ἀνάβοι κατὰ τὸ ἱερὸν προςάξας προσκυνεῖν τῷ εἰδώλῳ· πολλὰ μὲν οὖν καὶ λόγον ὑπερέχοντα κακὰ πεποίηκε, καὶ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν δὲ πατεῖν διέξοδον τῶν ὑδάτων τοῦ Σιλωὰμ ξυλίνῳ κατέπρισε πριόνι· τοσαῦτα δὲ καὶ πλέον πονηρὰ πεπραχὼς, ὅμως ἐξωμολογήσατο τῷ Θεῷ ἐπιστρέψας ἐκ τῆς κακίας· ὁ δὲ Θεὸς, καὶ τί γὰρ αὐτοῦ περὶ τὸ πλάσμα συμπαθέστερον; ἀφῆκεν αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας ἕνεκεν τῆς μετανοίας.

42. Τίς Δαυὶδ μεγάλης λύσατο ἀμπλακίης;

Δαυὶδ ὁ θεοπάτωρ, ᾧ ὁ Θεὸς ἐμαρτύρησεν εἰπὼν, εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου· οὗτος ὁ πάσης ἀρετῆς ἐργάτης καὶ διδάσκαλος, ὁ πρᾶος καὶ ἀμνησίκακος, καὶ ἅπαξ εἰπεῖν ὡμοιωμένος Θεῷ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀνθρώποις, ὅμως συναρπασθεὶς τοῦ εἰκότος ἀπεσφάλη· ἐν ὑπερώῳ γὰρ διάγων εἶδε γυναῖκα λουομένην ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῆς, ὡραίαν τῷ εἴδει καὶ σφόδρα καλὴν, Βηρσαβεὲ δὲ ὄνομα τῇ γυναικί· ταύτην ὀφθαλμοῖς περιέργοις κατανοήσας, ἐκλάπη τὸν νοῦν, καὶ μεταπεμψάμενος εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν, καὶ ἔλαβεν ἐν γαςρί· τοῦτο γνοὺς ὁ Δαυὶδ, καὶ τὸν ἐξ ἀνθρώπων μυκτηρισμὸν ἐντρεπόμενος, τὸν ἄνδρα μεταςέλλεται τῆς μοιχευθείσης, Οὐρίας ὄνομα τούτῳ, γενναῖος ἀνὴρ, ἐν προμάχοις ἀριςείας δὲ κατὰ τὸ στρατόπεδον ἀριστεύων· ᾧ τηνικάδε παραγενομένῳ πυθόμενος τὰ κατὰ τὴν

μάχην ὁ Δαυὶδ, οἴκοι καταλῦσαι προσέταξεν· Οὐρίας δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἠνέσχετο, μὴ δεῖν λέγων τοῦ στρατεύματος Ἰσραὴλ αὐλιζομένου κατ' ἀγρὸν καὶ πολεμοῦντος, αὐτὸν οἴκαδε καταλύειν καὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχεσθαι τῆς προσφιλοῦς γαμετῆς· Δαυὶδ οὖν τοῦτο μαθὼν, αὖθις πρὸς Ἰωὰβ τὸν ἄρχοντα τῆς δυνάμεως ἀποστέλλει τὸν Οὐρίαν, αὐτόχειρα τὸν ἴδιον ἐπαγόμενον ὄλεθρον· βιβλίον γὰρ ἐγέγραπτο πρὸς Ἰωὰβ συνάψαι τοῖς πολεμίοις, ἀνὰ δὲ τὴν ἰσχυρὰν στῆσαι μάχην πρὸς τῷ τείχει τὸν ἀνδρεῖον καί περ προθυμούμενον Οὐρίαν ἄντικρυ τῶν πολεμίων, ὑποχωρῆσαι τε, καὶ τοῦτον ἁλωτὸν τοῖς ὑπεναντίοις παραχωρῆσαι· τούτου δὲ γενομένου, λήσεσθαι τὸ τοσοῦτον κακὸν ὁ συνετὸς Δαυὶδ ὑπετόπαζεν· ἀλλὰ θεοῦ τίς τὸν μέγαν λήσεται ὀφθαλμόν; ὁ μὲν οὖν ταῦτα πεποίηκεν· ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ τὸν προφήτην Νάθαν ἀποστείλας, ὡς πλουσίος ἐπιξενωθέντος οὕτω τινὸς ὁδοιπόρου, ποίμνιον ἀμνάδων ἑκατὸν κεκτημένος, ἐφείσατο θῦσαι, καὶ πένητος ἀμνάδα μίαν ἁρπάσας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ κυρίου τρεφομένην, αὐτῆς συνεθοινήθη τῷ ξενισθέντι, ταύτῃ τὸ δρᾶμα διεξήει· Δαυὶδ μὲν οὖν ὁ θερμότατος ζήλῳ τῷ πρὸς εὐσέβειαν πυρπολούμενος, ἦ μὴν κακῶς τὸ ζῆν ὁ τοῦτο διαπραξάμενος καταστρέψειε, καὶ τὴν ἀμνάδα τοῦ πένητος ἀποτίσει δεκαπλασίονα, τὸν θεὸν ὀξέως ἐπωμόσατο· Νάθαν οὖν πρὸς αὐτὸν, σὺ εἶ φησὶ βασιλεῦ· καὶ γοῦν ὁ Θεὸς τὰ καὶ τά φησι περὶ σοῦ· εἰς αἴσθησιν τοίνυν ἐλθὼν ὁ Δαυὶδ καὶ μνήμην θεοῦ, ἡμάρτηκα τῷ κυρίῳ, φησί· καὶ Νάθαν πρὸς αὐτὸν, καὶ κύριος ἀφείλατο τὸ ἁμάρτημά σου· κλαύσας δὲ πικρῶς καὶ σποδὸν καὶ σάκκον ὑποστρωσάμενος, ἱκανῶς ἐξομολογησάμενος, τῆς ἀφέσεως κατηξιώθη.

43. Τίς χθαμαλὴν θρήνοισιν ἰδὼν ἐσάωσε Νινευή;

Πόλις ἦν Νινευὴ μεγάλη· ταύτης ἡ κραυγὴ πρὸς τὸν θεὸν ἀναβέβηκε· καὶ δὴ τὸν προφήτην Ἰωνᾶν ὁ θεὸς ἀποστέλλει, προφητεῦσαι τῇ Νινευῇ ὡς καταστραφήσεται τάχος· Ἰωνᾶς οὖν τὴν ἐπὶ Θαρσεὶς ὁδοιπορεῖ, φεύγων τὸ πρόσταγμα· σάλου δὲ γενομένου, κλήρῳ καταδικασθεὶς, εἰς βυθὸν ἐμβάλλεται· κῆτος αὐτὸν ὑποδέχεται, τριταῖον ἀπήμεσε θὴρ· πάλιν προστάσσεται, καὶ δὴ πορεύεται καὶ κηρύσσει, ὡς μετὰ τρεῖς ἡμέρας καταςραφήσεται Νινευή· νινευῖται γοῦν τῆς προφητείας ἀκούσαντες ηὐλαβήθησαν, οὐδὲ τοῖς λεγομένοις ἠπείθησαν, ἀλλ᾽ ἕκαςος τῆς πονηρᾶς ἀπέςη πορείας, νηςεύσαντες παμπληθεὶ, σάκκους τε περιθέμενοι, τά τε βρέφη σὺν τοῖς κτήνεσι τῇ νηστείᾳ δαμάσαντες, τῆς ἠπειλημένης ὀργῆς τὴν συμφορὰν ἔφυγον, τοῦ θεοῦ φιλανθρώπῳ ὄμματι καὶ εὐμενεῖ τὸ ἴδιον κατοικτείραντος πλάσμα.

44. Τίς δ᾽ ἐπὶ παιδὶ βάλεν δάκρυον ὀπλοτέρῳ;

Τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις θείας παραβολῆς μέμνηται τῆς κατὰ τὸν ἄσωτον παῖδα· καὶ γὰρ ὁ σωτὴρ παραβολικῶς τάδε φησὶν, ὅτι τίς ἄνθρωπος δύο υἱοὺς εἶχεν· ὁ δὲ νεώτερος τῷ πατρὶ προσελθὼν, αἰτήσας τὸ τῆς οὐσίας αὐτῷ ἐπιβάλλον μέρος καὶ λαβὼν ᾤχετο, καὶ τὸν πλοῦτον ἐπ᾽ ἀλλοδαπῆς δαπανήσας αἰσχρῶς, τελευταῖον ἐπτώχευσε· πενηθεὶς οὖν ἰσχυρῶς, τοῖς πολιτάρχαις τῆς χώρας οἷς ἔτυχε κολληθεὶς, βόσκειν χοίρους εἰς ἀγρὸν ὑπ᾽ αὐτῶν πέμπεται· τοσοῦτον δὲ λιμῷ πιεζόμενος, ὡς μὴ δύνασθαι τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι ἐμφορηθῆναι, τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν, ἐβουλεύσατο πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπανελθεῖν πατέρα, καὶ παραγίνεται· σκεπτόμενος δὲ τοῖς ποσὶ τοῦ πατρὸς ἐπικαμφθῆναι, καὶ ὡς οὐκ ἄξιος εἴη πα-

τέρα τοῦτον ὀνομάσαι, δέξασθαι δὲ καὶ τοῖς μισθίοις συναριθμῆσαι λέγειν διαλογιζόμενος, φθάσας ὁ πατὴρ καὶ μακρόθεν τὸν υἱὸν οἰκτρὸν θεασάμενος ἀλήτην ᾤκτειρε, καὶ δάκρυα σπείσας ἐπ' αὐτῷ, περιπλακεὶς τὲ τοῦ κακοῦ παιδὸς τῷ τραχήλῳ, καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, εἰς τὰ ἴδια χαίρων πάλιν ἕλκει δόματα, τούς τε δούλους συγκαλεσάμενος, χαίρειν διετάξατο τῇ τοῦ παιδὸς ἀφίξει· χρυσῷ δὲ τοῦτον δακτυλίῳ τιμήσας, στολῇ τε λαμπρᾷ κατακοσμήσας, καὶ τῆς πρὸ βραχέος δυσκλείας ἀπαλλάξας, μόσχον θύσας τοῖς φίλοις ἐπ' αὐτῷ σιτευτὸν, εὐωχίαν ἐποίησε, συμφωνίαις τὲ καὶ μουσικαῖς χορείαις ἐφαίδρυνε τὸ συμπόσιον· καὶ παιδὸς ὄντος ἀγαθοῦ λυπηθέντος, ὡς αὐτὸς τῷ πατρὶ τοσοῦτον προσκαρτερήσας δεύτερα τοῦ κακοβίου παιδὸς ἔλαχε γέρα, λόγοις ὁμαλοῖς ὁ πατὴρ τὴν λύπην μεταβαλὼν, ὅτι χαρῆναι ἔδει πέπεικε καὶ εὐφρανθῆναι, ὡς ὁ ἀπολωλὼς υἱὸς εὑρέθη, καὶ ὁ θανὼν ἀνεβίω.

Τίς χαίρων καθαροῖσιν ἑκὰς βάλεν οὐδὲ τελώνας; 45.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α' λόγῳ.

Τίς πρόβατον ὤμοις ἄνθετο πλαζόμενον; 46.

Παραβολὴν καὶ ταύτην ὁ σωτὴρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φησὶν, ὅτι ποιμὴν τὶς ἑκατὸν ἔχων ἀμνάδας, μιᾶς ἀπομονωθείσης καὶ πλανηθείσης ἀνὰ τὰ ὄρη, τὰς ἐνενήκοντα ἐννέα λιπὼν, κατ' ἴχνος ἐκείνης πορεύεται· ἣν εὑρὼν κ' ἐπ' ὤμων ἀράμενος, χαίρων ταῖς ἄλλαις ἐνηρίθμησε δεκάσι· χαρεῖται φησὶ χαρᾷ ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τῆς τοῦ ἀπολωλότος εὑρέσει, τῶν πολλῶν μᾶλλον καὶ ἀπλανῶν.

Τίς λεπροὺς ἐκάθηρε; 47.

Χριστὸς δέκα λεπροῖς τὴν κάθαρσιν ἐχαρίσατο, ὧν εἷς σαμαρείτης ὑπῆρχεν.

ὅρκον ὅτι περ δεκαετίαν φυλάσσουσι καὶ ςέργουσι τοὺς παρ' αὐτοῦ τιθεμένους νόμους, καὶ λοιπὸν εἰ μὴ συναρέσουσιν αὐτοῖς, τὸ τηνικάδε λύουσι· τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα τέως προεθίσῃ αὐτοὺς ἐμμεῖναι ἐπὶ ὀλίγον χρόνον τοῖς δόγμασιν· ᾔδει γὰρ ὡς εἰ γεύσονται τῆς νομοθεσίας, λοιπὸν δυσμεταθέτως σχήσουσιν αὐτῶν· λαβὼν τοίνυν ὁ Σόλων τὸν ὅρκον παρὰ τῶν ἀθηναίων καὶ νομοθήσας αὐτοῖς, ἐξῆλθεν ἀπ' Ἀθηνῶν ὀφείλων τὴν δεκαετίαν ἔξω ποιῆσαι· περιπολῶν οὖν τὰς πόλεις, ἦλθε καὶ εἰς Λυδίαν παρὰ Κροῖσον τὸν βασιλέα· ὃν ἐλθόντα ὁ Κροῖσος εἰς θαῦμα θέλων κινῆσαι, ἔπεμψεν εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, δεικνὺς αὐτῷ ὡς πολύχρυσος ὁ Κροῖσος· ἐπανήκοντα δὲ ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τὸν Σόλωνα, ἤρετο ὁ Κροῖσος ὅν τινα νομίζοι πάντων ἀνθρώπων εὐδαιμονέςερον; ὑπολαμβάνων, ὅτι δὴ αὐτὸν πρὸ πάντων εἴποι· ὁ δὲ Σόλων ἀπεκρίνατο, Τέλλον τὸν ἀθηναῖον· ὡρίζετο γὰρ ὁ Σόλων, οὐ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὑπερηφανίαν, ἀλλὰ τὸ ἀπαθῶς ζήσαντα· ἀποθανόντα δὲ, ἀριστεύσαντα· νῦν οὖν ἄπληςον καλεῖ τὸν Σόλωνα, ὡς πλείονα πλοῦτον τοῦ λυδίου χρυσοῦ ὀρεγόμενον θεάσασθαι· καὶ ὁ πλοῦτος εὐδαιμονία τίς περὶ τὰ ἐκτός· τρεῖς δὲ εὐδαιμονίας οἶδεν ὁ λόγος, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάθειαν, τὴν ἐν σώματι ὑγείαν, τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς πολυτέλειαν· ἐχρῆν οὖν τὸν Σόλωνα προσθεῖναι, ὅτι εἰ καὶ τῇ ψυχῇ ἧς ἄριστος, ἱκανός σοι καὶ ὁ πλοῦτος περὶ τὴν ἐκτὸς εὐδαιμονίαν· οὗτος οὖν ὁ Κροῖσος ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, κακὸν μόρον ὑπέμεινεν· ὁ γὰρ Ἀπόλλων Λοξίας λέγεται χρησμολόγος, μαντευόμενος γὰρ, οὐ σαφῶς οὐδὲ διαῤῥήδην τοὺς χρησμοὺς τοῖς χρησμῳδουμένοις ἔλεγεν, ἀλλ' ἀσαφῶς καὶ λοξῶς· διὸ ἤκουσε Λοξίας, ὡς τ' ἀναντία τῶν ἐκβησομένων

χρησμῳδῶν· ἐκ τούτου οὖν ἠπατῶντο πολλοὶ μεθ' ὧν καὶ ὁ Κροῖσος· ἦν γὰρ αὐτῷ δοθεὶς χρησμὸς οὗτος — Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει —. Νομίσας οὖν ὁ Κροῖσος ὅτι τὴν τῶν ἐναντίων λέγει ἀρχὴν, ἐπέρασε τὸν Ἅλυν ποταμὸν, καὶ τὴν ἰδίαν κατέλυσεν ἀρχήν· καὶ ταῦτα μὲν περὶ Κροίσου τοῦ λυδίου. Λεκτέον δὲ καὶ περὶ Κύρου, οὗ καὶ μέμνηται Γρηγόριος ὁ θεσπέσιος· Δαρεῖος ὁ μικρὸς υἱὸς Ξέρξου γεννᾷ υἱοὺς ἐκ τῆς Παρυσάτιδος Κῦρον καὶ Ἀρταξέρξην· ἀποθανόντος δὲ τοῦ Δαρείου, ἠμφισβήτουν οἱ δύο περὶ τῆς βασιλείας, καὶ τὸν μὲν Ἀρταξέρξην ὡς πρεσβύτερον ἦγεν ὁ χρόνος ἐπὶ τὸ βασιλεῦσαι, τὸν δὲ Κῦρον ὡς νεώτερον καὶ φιλούμενον ἡ μήτηρ προεβάλλετο· ἐπικρατεῖ δὲ ὁ Ἀρταξέρξης διὰ τὸν χρόνον, καὶ βασιλεύει αὐτός· ὁ οὖν Κῦρος μὴ θέλων ὑπείκειν τῷ Ἀρταξέρξῃ, αἰτεῖ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν δοῦναι αὐτῷ τὴν τῆς Ἀσίας σατραπείαν, οἷον ἐπαρχότητα· ὁ δὲ λαβὼν κατῆλθε περὶ τὴν Ἰωνίαν, κἀκεῖσε καθεζόμενος, εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν πάλιν τῆς βασιλείας, καὶ ὑποπείσας λακεδαιμονίων ἄνδρας τινὰς, καὶ ἄλλους ἕλληνας ὡς μυρίους, πείθων αὐτοὺς συνακολουθεῖν αὐτῷ· τούτων συνακολουθούντων ἀνῆλθεν ἄχρι Περσίδος, καὶ συμβολῆς γενομένης μεταξὺ τῶν Ἀρταξέρξου καὶ τῶν Κύρου, νικῶσιν οἱ Κύρου, καὶ ταῦτα ὄντες πολὺ ἐλάχιστοι πρὸς τὴν Ἀρταξέρξου στρατιάν· οἱ γὰρ ἕλληνες ᾔδεισαν καλῶς πολεμεῖν, καὶ ὀλίγοι ὄντες τέχνῃ τοὺς πολλοὺς ἐνίκων· ὁ οὖν Κῦρος ἐπαρθεὶς τῇ πρὸς ὀλίγον νίκῃ, ἐφορμᾷ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ φάλαγγος ἐπὶ τὴν Ἀρταξέρξου φάλαγγα, ὡς δῆθεν αὐτὸν κατασφάξων τὸν Ἀρταξέρξην· καὶ μόνος ὤν, διαφθείρεται, καὶ οὕτως τελευτᾷ μὴ βασιλεύσας. Ὁ οὖν θεῖος Γρηγόριος τῶν παρόντων τὸ μάταιον βουλόμενος ἀποδεῖξαι, τὰς

ἄκρας εὐδαιμονίας παρεισάγει, δεικνὺς ὅτι καὶ τῶν ἐλπιζομένων εὐδαιμόνων, καὶ αὐτῶν τῶν κειμένων ἔςιν ὅτε προαρπάζονται οἱ ἄνθρωποι, πάντων τῶν ἐν βίῳ καὶ ὄντων καὶ ἐλπιζομένων ἀθρόως ὑπεξιόντες.

91. Καὶ σὲ Δρακοντιάδη, μένος ἄσχετε, ὤλεσεν οἶνος.

Δρακοντιάδης ἐστὶν ὁ Ἀλέξανδρος· ὁ γὰρ Ζεὺς ὄφει ἐξομοιωθεὶς, τὴν Ὀλυμπιάδα τὴν Φιλίππου γυναῖκα ἐμοίχευσεν· ὁ οὖν Ἀλέξανδρος ἐπιτηδειότητα πολλὴν ἐκ φύσεως κεκτημένος καὶ φρόνησιν, πάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης ἐκράτησεν· ἦν δὲ καὶ σώφρων, ἀλλ' ὅμως οἰνόφλυξ· οὗτος οὖν τοῦ ζῆν κακῶς ἀπηλλάγη, τῇ μέθῃ διαφθαρείς· τινὲς δὲ φασὶν, ὅτι καὶ τὸ σῶμα λελώβητο ὑπὸ τῆς τρυφῆς· ὁ τοίνυν τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, καὶ πάσης κρατήσας τῆς γῆς, οἰκτρῷ τέλει τὸν βίον κατέστρεψεν.

94. Ἥρως Ἀτρείδης Ἶρος ἀλητοβόρος.

Ἥρως ἐστὶν ἡμίθεος ἀνήρ· Ἀτρέως δὲ παῖς ὁ Ἀγαμέμνων· οὗτος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς ὑπάρχων, τὸν τρωϊκὸν συνεκρότησε πόλεμον, καὶ τὴν Ἴλιον ἐπόρθησε πόλιν· Τάνταλος γὰρ Φρυγίας γέγονε βασιλεύς· οὗτος δὲ πόλεμον ἐσχηκὼς μετὰ Ἴλου τοῦ κτίσαντος τὸ ἐπὶ Τρωὴς Ἴλιον, καὶ φοβούμενος τὴν ἧτταν, ἐπέτρεψε τῷ Πέλοπι τῷ ἰδίῳ παιδὶ λαβόντι χρήματα, ἐπὶ τὴν ἤπειρον ἀπάραι, εἰπὼν ταῦτα, ὅτι ἐὰν μὲν νικήσω ὑποςρέψεις πάλιν εἰς τὴν Φρυγίαν, ἐὰν δὲ ἡττηθῶ μενεῖς εἰς τὴν Εὐρώπην· λαβὼν οὖν ὁ Πέλοψ χρήματα, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν χώρᾳ Ἀπίᾳ καλουμένῃ, ἧς ἐβασίλευεν Οἰνόμαος· οὗτος δὲ εἶχε θυγατέρα Ἱπποδάμειαν ὀνόματι· ἐνταῦθα ἀγωνισάμενος ὁ Πέλοψ ἱππικὸν ἀγῶνα μετὰ Οἰνομάου καὶ νικήσας, ἔλαβε γυναῖκα τὴν Ἱπποδάμειαν, καὶ κατέσχε τὴν χώραν· ἀντὶ δὲ Ἀπ-

ίας ἐκάλεσεν αὐτὴν Πελοπόννησον, τοῦτ' ἔστι νῆσον τοῦ Πέλοπος· πελοπίδαι τοίνυν εἰσὶν, Ἀτρεὺς, Θησεὺς, Ἀγαμέμνων, καὶ Μενέλαος, καὶ τελευταῖον Ὀρέστης· ὁ οὖν Ἶλος Πέλοπα τῆς Φρυγίας ἐκβαλὼν, καὶ τὸ Ἴλιον οἰκοδομήσας, ὑπὸ τῶν πελοπίδων ὕστερον κατεστράφη· καὶ γὰρ Ἀγαμέμνων ὁ πελοπίδης, τὴν Ἰλίου πόλιν πορθήσας ἀπώλεσεν· Ἶρος δέ ἐστιν ὁ πλάνῃ τρεφόμενος, ὅς τις γέλωτος χάριν οἰκτρότατος ὢν ἐπάλαισε τῷ Ὀδυσσεῖ· Γρηγόριος οὖν ὁ θεῖος φησὶν, ὅτι καὶ ὁ ἡμίθεος Ἀγαμέμνων ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πλάνῃ τρεφόμενος οἰκτρότατος Ἶρος, ὁμοίως ἀπέθανον, μηδὲν περισσὸν ἢ κενὸν ὄνομα ἐν ἀνθρώποις καταλιπόντες.

Κωνσταντῖνος ἄναξ, θεράπων ἐμός. 95.

Κωνσταντῖνος ῥωμαίων γέγονε βασιλεύς· οὗτος θεοσεβὴς ὑπῆρχε καὶ πρῶτος ἐν βασιλεῦσι χριστιανός· διὸ καὶ πάσης σχεδὸν τῆς ὑπ' οὐρανὸν περικρατήσας, ὅμως ἀπέθανε· Γρηγόριος οὖν ὁ θαυμάσιος τοῦ βίου παριστῶν τὸ ἀβέβαιον, καὶ τοῦτο φησὶν, ὅτι ὁ τοσοῦτος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καὶ ὁ δοῦλος ὁ ἐμὸς ἴσως ἀπέθανον· οὐδὲν δὲ πλέον ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἐκ τοῦ βίου, ἢ μόνον θρήνου τυχεῖν περισσοτέρου καὶ τάφου ἐνδοξοτέρου, καὶ κενὸν ἐν τοῖς λίθοις ἐπιτυμβίδιον καταλιπεῖν γράμμα· διὸ φησὶ τὴν ἀρετὴν πάντων εἶναι τῇ ψυχῇ περιφανέστερον κτῆμα, καὶ ταύτην ἐχρῆν σπουδαιότερον μεταδιώκειν.

Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε, τοῖα· τὰ δ' ἄλλοθι, τίς κ' ἐνίσποι 97.
Ὁππόσα τοῖς ἀδίκοις ὕστατον ἦμαρ ἄγει; 98.
Πῦρ βρόμεον, σκότος αἰνὸν, ἀπόπροθι φωτὸς ἐοῦσιν, 99.
Σκώληξ ἡμετέρης μνῆστις ἀεὶ κακίης. 100.

Ἤδη μὲν εἴρηται περὶ τῶν ἐν ᾅδου κολάσεων, ὡς καὶ τῶν ἑλλήνων οἱ σοφοὶ τούτων ἐμνημόνευσαν· καθὼς Πλά-

των, καὶ περὶ Κωκυτοῦ καὶ Πυριφλεγέθοντος καὶ Ταρτάρου καὶ Ἀχέροντος· καὶ ὁ Ἡσαΐας δὲ ὁ θαυμάσιος ὅτι πῦρ ἐστὶ καὶ σκώληξ, φησίν· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί· καὶ Δανιὴλ ὁ θαυμάσιος· ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· Χριστὸς δὲ ἡ ζωὴ ἡμῶν τοῖς ἀσεβέσι φησί· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· καὶ αὖθις, τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

105. Ποῦ μοι πρωτογόνοιο μέγα κλέος; ὤλετ' ἐδωδῇ·
106. Ποῦ Σολομῶν πινυτός; ἀλλὰ γυναιξὶ δάμη.

Κεῖνται ἀμφότερα ἐν τῷ β' λόγῳ.

107. Ποῦ δὲ δυωδεκάδος συναρίθμιος ἦν ὅ τ' Ἰούδας;
108. Κέρδεος ἀντ' ὀλίγου ἀμφεχύθη σκοτίην.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ Ις. ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

Ed. carm. XVI.

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΙΩΝ ΜΑΚΑΡΙΣΜΟΙ.

37. Καὶ Ῥαὰβ εὔκοσμον εἶχε βίον, ἀλλ' ἄρα καὶ τὴν
Κλεινὴν ἀκροτάτη θῆκε φιλοξενίη.

Ὅτε τοὺς κατασκόπους ἄνδρας δύο ἐκ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἀπέστειλεν Ἰησοῦς εἰς Ἱεριχὼ τὴν γῆν κατασκοπεῦσαι, τούτους Ῥαὰβ ὑπεδέξατο ἡ πόρνη· ὁ οὖν βασιλεὺς Ἱεριχὼ γνοὺς, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὴν λαβεῖν αὐτούς· ἡ δὲ φιλόξενος οὖσα συμπαθείας τρόπῳ, ὑπὸ τὴν λινοκαλάμην κατέκρυψεν· ὀψίας δὲ γενομένης καθῆκε διὰ θυρίδος, παρ-

ἀγγείλασα μὴ τὴν εὐθεῖαν ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος ὁδὸν πορευθῆναι· οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐποίησαν· τῶν δὲ κατ᾽ εὐθεῖαν ἐπιδιωκόντων ἐπανελθέντων, αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἰδίους διασωθέντες, τὰ κατὰ τὴν Ῥαὰβ διεσάφησαν· Ἰησοῦς οὖν τὴν Ἱεριχὼ κατεδαφίσας, τὴν Ῥαὰβ πανοικίᾳ ζωγρήσας περιεποιήσατο, καὶ γὰρ αὐτῇ κατέθεντο οἱ κατάσκοποι ἄνδρες μηδένα τῶν προσηκόντων αὐτῇ διαφωνῆσαι, τὸ γὰρ σπαρτίον ἐπὶ τῆς θυρίδος δι᾽ ἧς καθῆκεν αὐτοὺς ὑποδήσασα, πανοικίᾳ σὺν παντὶ τῷ γένει διεσώθη.

Ἐκ δὲ μόνης πλέον ἔσχε φαρισαίοιο τελώνης, 39.

Τῆς χθαμαλοφροσύνης τοῦ μέ γ᾽ ἀειρομένου. 40.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α᾽ λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ III. ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ.

Ed. carm. XVIII.

Ἀνδροφόνοιο φυτοῦ πάντοτε γευομένη. 6.

Μέμνηται τῆς Ἀδὰμ παραβάσεως καὶ τῆς πικρᾶς βρώσεως, δι᾽ ἧς ἐκβέβληται παραδείσου, πονεῖν καὶ βιοῦν καὶ θνήσκειν κατακριθείς.

Κεῖται ἐν τῷ β᾽ λόγῳ.

Τῶν καθαρῶν Χριστοῦ δραξαμένη θυσάνων. 26.

Κεῖται ἐν τῷ α᾽ λόγῳ.

Τίς πρόγονον κακίης τε καὶ αἵματος ἡμετέροιο 39.

Δέξατ᾽ ἐπεὶ γεῦσιν μύρατο καὶ ἀπάτην; 40.

Λόγος ἐςὶν ὡς Ἀδὰμ ἐκβληθεὶς τοῦ παραδείσου, καθίσας ἀπέναντι τῆς τρυφῆς, ἔκλαυσε πικρῶς· Χριςὸς δὲ νέος διὰ τοῦτο γέγονεν Ἀδὰμ, ἵν᾽ ἐκεῖνον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγάγῃ μακαριότητα.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

41. Τίς σκολιὸν βασιλῆα γόοις ἐκάθηρε Μανασσῆ;

Μανασσῆς βασιλεὺς γέγονεν Ἰούδα πονηρότατος λίαν· οὗτος δὲ τετράμορφον εἴδωλον ἐν τῷ ναῷ Σολομῶντος ἔστησε, καὶ τὸν Ἰούδαν ἀπέστησεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅθεν εἴ τις ἀνάβοι κατὰ τὸ ἱερὸν προςάξας προσκυνεῖν τῷ εἰδώλῳ· πολλὰ μὲν οὖν καὶ λόγον ὑπερέχοντα κακὰ πεποίηκε, καὶ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν δὲ πατεῖν διέξοδον τῶν ὑδάτων τοῦ Σιλωὰμ ξυλίνῳ κατέπρισε πριόνι· τοσαῦτα δὲ καὶ πλέον πονηρὰ πεπραχὼς, ὅμως ἐξωμολογήσατο τῷ Θεῷ ἐπιστρέψας ἐκ τῆς κακίας· ὁ δὲ Θεὸς, καὶ τί γὰρ αὐτοῦ περὶ τὸ πλάσμα συμπαθέστερον; ἀφῆκεν αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας ἕνεκεν τῆς μετανοίας.

42. Τίς Δαυὶδ μεγάλης λύσατο ἀμπλακίης;

Δαυὶδ ὁ Θεοπάτωρ, ᾧ ὁ Θεὸς ἐμαρτύρησεν εἰπὼν, εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου· οὗτος ὁ πάσης ἀρετῆς ἐργάτης καὶ διδάσκαλος, ὁ πρᾶος καὶ ἀμνησίκακος, καὶ ἅπαξ εἰπεῖν ὁμοιωμένος Θεῷ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀνθρώποις; ὅμως συναρπασθεὶς τοῦ εἰκότος ἀπεσφάλη· ἐν ὑπερῴῳ γὰρ διάγων εἶδε γυναῖκα λουομένην ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῆς, ὡραίαν τῷ εἴδει καὶ σφόδρα καλὴν, Βηρσαβεὲ δὲ ὄνομα τῇ γυναικί· ταύτην ὀφθαλμοῖς περιέργοις κατανοήσας, ἐκλάπη τὸν νοῦν, καὶ μεταπεμψάμενος εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν, καὶ ἔλαβεν ἐν γαστρί· τοῦτο γνοὺς ὁ Δαυὶδ, καὶ τὸν ἐξ ἀνθρώπων μυκτηρισμὸν ἐντρεπόμενος, τὸν ἄνδρα μεταςέλλεται τῆς μοιχευθείσης, Οὐρίας ὄνομα τούτῳ, γενναῖος ἀνὴρ, ἐν προμάχοις ἀριςείας δὲ κατὰ τὸ στρατόπεδον ἀριστείων· ᾧ τηνικάδε παραγενομένῳ πυθόμενος τὰ κατὰ τὴν

μάχην ὁ Δαυὶδ, εἴκει καταλῦσαι προσέταξεν· Οὐρίας δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἠνέσχετο, μὴ δεῖν λέγων τοῦ στρατεύματος Ἰσραὴλ αὐλιζομένου κατ' ἀγρὸν καὶ πολεμοῦντος, αὐτὸν οἴκαδε καταλύσειν καὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχεσθαι τῆς προσφιλοῦς γαμετῆς· Δαυὶδ οὖν τοῦτο μαθὼν, αὖθις πρὸς Ἰωὰβ τὸν ἄρχοντα τῆς δυνάμεως ἀποστέλλει τὸν Οὐρίαν, αὐτόχειρα τὸν ἴδιον ἐπαγόμενον ὄλεθρον· βιβλίον γὰρ ἐγέγραπτο πρὸς Ἰωὰβ συνάψαι τοῖς πολεμίοις, ἀνὰ δὲ τὴν ἰσχυρὰν στῆσαι μάχην πρὸς τῷ τείχει τὸν ἀνδρεῖον καὶ περ προθυμούμενον Οὐρίαν ἄντικρυ τῶν πολεμίων, ὑποχωρῆσαι τε, καὶ τοῦτον ἁλωτὸν τοῖς ὑπεναντίοις παραχωρῆσαι· τούτου δὲ γενομένου, λήσεσθαι τὸ τοσοῦτον κακὸν ὁ συνετὸς Δαυὶδ ὑπετόπαζεν· ἀλλὰ Θεοῦ τίς τὸν μέγαν λήσεται ὀφθαλμόν; ὁ μὲν οὖν ταῦτα πεποίηκεν· ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ τὸν προφήτην Νάθαν ἀποστείλας, ὡς πλουσίους ἐπιξενωθέντος οὕτω τινὸς ὁδοιπόρου, ποίμνιον ἀμνάδων ἑκατὸν κεκτημένος, ἐφείσατο θῦσαι, καὶ πένητος ἀμνάδα μίαν ἁρπάσας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ κυρίου τρεφομένην, αὐτῆς συνεθοινήθη τῷ ξενισθέντι, ταύτη τὸ δρᾶμα διεξήει· Δαυὶδ μὲν οὖν ὁ θερμότατος ζήλῳ τῷ πρὸς εὐσέβειαν πυρπολούμενος, ἦ μὴν κακῶς τὸ ζῆν ὁ τοῦτο διαπραξάμενος καταστρέψειε, καὶ τὴν ἀμνάδα τοῦ πένητος ἀποτίσει δεκαπλασίονα, τὸν Θεὸν ὀξέως ἐπωμόσατο· Νάθαν οὖν πρὸς αὐτὸν, σὺ εἶ φησὶ βασιλεῦ· καὶ γοῦν ὁ Θεὸς τὰ καὶ τά φησι περὶ σοῦ· εἰς αἴσθησιν τοίνυν ἐλθὼν ὁ Δαυὶδ καὶ μνήμην Θεοῦ, ἡμάρτηκα τῷ κυρίῳ, φησί· καὶ Νάθαν πρὸς αὐτὸν, καὶ κύριος ἀφείλατο τὸ ἁμάρτημά σου· κλαύσας δὲ πικρῶς καὶ σποδὸν καὶ σάκκον ὑποστρωσάμενος, ἱκανῶς ἐξομολογησάμενος, τῆς ἀφέσεως κατηξιώθη.

43. Τίς χθαμαλὴν θρήνεισιν ἰδὼν ἐσάωσε Νινευή;

Πόλις ἦν Νινευὴ μεγάλη· ταύτης ἡ κραυγὴ πρὸς τὸν θεὸν ἀναβέβηκε· καὶ δὴ τὸν προφήτην Ἰωνᾶν ὁ θεὸς ἀποστέλλει, προφητεῦσαι τῇ Νινευῇ ὡς καταστραφήσεται τάχος· Ἰωνᾶς οὖν τὴν ἐπὶ Θαρσεῖς ὁδοιπορεῖ, φεύγων τὸ πρόσταγμα· σάλου δὲ γενομένου, κλήρῳ καταδικασθεὶς, εἰς βυθὸν ἐμβάλλεται· κῆτος αὐτὸν ὑποδέχεται, τριταῖον ἀπήμεσε θὴρ· πάλιν προστάσσεται, καὶ δὴ πορεύεται καὶ κηρύσσει, ὡς μετὰ τρεῖς ἡμέρας καταστραφήσεται Νινευή· νινευῖται γοῦν τῆς προφητείας ἀκούσαντες ηὐλαβήθησαν, οὐδὲ τοῖς λεγομένοις ἠπείθησαν, ἀλλ' ἕκαστος τῆς πονηρᾶς ἀπέστη πορείας, νηστεύσαντες παμπληθεὶ, σάκκους τε περιθέμενοι, τά τε βρέφη σὺν τοῖς κτήνεσι τῇ νηστείᾳ δαμάσαντες, τῆς ἠπειλημένης ὀργῆς τὴν συμφορὰν ἔφυγον, τοῦ θεοῦ φιλανθρώπῳ ὄμματι καὶ εὐμενεῖ τὸ ἴδιον κατοικτείραντος πλάσμα.

44. Τίς δ' ἐπὶ παιδὶ βάλεν δάκρυον ὁπλοτέρῳ;

Τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις θείας παραβολῆς μέμνηται τῆς κατὰ τὸν ἄσωτον παῖδα· καὶ γὰρ ὁ σωτὴρ παραβολικῶς τάδε φησὶν, ὅτι τὶς ἄνθρωπος δύο υἱοὺς εἶχεν· ὁ δὲ νεώτερος τῷ πατρὶ προσελθὼν, αἰτήσας τὸ τῆς οὐσίας αὐτῷ ἐπιβάλλον μέρος καὶ λαβὼν ᾤχετο, καὶ τὸν πλοῦτον ἐπ' ἀλλοδαπῆς δαπανήσας αἰσχρῶς, τελευταῖον ἐπτώχευσε· πενηθεὶς οὖν ἰσχυρῶς, τοῖς πολιτάρχαις τῆς χώρας οἷς ἔτυχε κολληθεὶς, βόσκειν χοίρους εἰς ἀγρὸν ὑπ' αὐτῶν πέμπεται· τοσοῦτον δὲ λιμῷ πιεζόμενος, ὡς μὴ δύνασθαι τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι ἐμφορηθῆναι, τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν, ἐβουλεύσατο πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπανελθεῖν πατέρα, καὶ παραγίνεται· σκεπτόμενος δὲ τοῖς ποσὶ τοῦ πατρὸς ἐπικαμφθῆναι, καὶ ὡς οὐκ ἄξιος εἴη πα-

τέρα τοῦτον ὀνομάσαι, δέξασθαι δὲ καὶ τοῖς μισθίοις συναριθμῆσαι λέγειν διαλογιζόμενος, φθάσας ὁ πατὴρ καὶ μακρόθεν τὸν υἱὸν οἰκτρὸν θεασάμενος ἀλήτην ᾤκτειρε, καὶ δάκρυα σπείσας ἐπ' αὐτῷ, περιπλακεὶς τὲ τοῦ κακοῦ παιδὸς τῷ τραχήλῳ, καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, εἰς τὰ ἴδια χαίρων πάλιν ἕλκει δώματα, τούς τε δούλους συγκαλεσάμενος, χαίρειν διετάξατο τῇ τοῦ παιδὸς ἀφίξει· χρυσῷ δὲ τοῦτον δακτυλίῳ τιμήσας, στολῇ τε λαμπρᾷ κατακοσμήσας, καὶ τῆς πρὸ βραχέος δυσκλείας ἀπαλλάξας, μόσχον θύσας τοῖς φίλοις ἐπ' αὐτῷ σιτευτὸν, εὐωχίαν ἐποίησε, συμφωνίαις τὲ καὶ μουσικαῖς χορείαις ἐφαίδρυνε τὸ συμπόσιον· καὶ παιδὸς ὄντος ἀγαθοῦ λυπηθέντος, ὡς αὐτὸς τῷ πατρὶ τοσοῦτον προσκαρτερήσας δεύτερα τοῦ κακοβίου παιδὸς ἔλαχε γέρα, λόγοις ὁμαλοῖς ὁ πατὴρ τὴν λύπην μεταβαλὼν, ὅτι χαρῆναι ἔδει πέπεικε καὶ εὐφρανθῆναι, ὡς ὁ ἀπολωλὼς υἱὸς εὑρέθη, καὶ ὁ θανὼν ἀνεβίω.

Τίς χαίρων καθαροῖσιν ἑκὰς βάλεν οὐδὲ τελώνας; 45.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α' λόγῳ.

Τίς πρόβατον ὤμοις ἄνθετο πλαζόμενον; 46.

Παραβολὴν καὶ ταύτην ὁ σωτὴρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φησὶν, ὅτι ποιμήν τὶς ἑκατὸν ἔχων ἀμνάδας, μιᾶς ἀπομονωθείσης καὶ πλανηθείσης ἀνὰ τὰ ὄρη, τὰς ἐνενήκοντα ἐννέα λιπὼν, κατ' ἴχνος ἐκείνης πορεύεται· ἣν εὑρὼν κ' ἐπ' ὤμων ἀράμενος, χαίρων ταῖς ἄλλαις ἐνηρίθμησε δεκάσι· χαρεῖται φησὶ χαρᾷ ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τῆς τοῦ ἀπολωλότος εὑρέσει, τῶν πολλῶν μᾶλλον καὶ ἀπλανῶν.

Τίς λεπροὺς ἐκάθηρε; 47.

Χριστὸς δέκα λεπροῖς τὴν κάθαρσιν ἐχαρίσατο, ὧν εἷς σαμαρείτης ὑπῆρχεν.

Πικρὰς δ' ἀπείργαθε νούσους;

48. Σώμασι καὶ ψυχαῖς ἐσθλὰ χαριζόμενος.

Χριστὸς πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύσας, ταῖς ψυχαῖς καὶ σώμασιν ἀγαθὰ ἐχαρίσατο.

49. Σεῖο μάκαρ τάδε δῶρα, βροτῶν φάος· ἀλλ' ἐπιβαίης

50. Οἴδματος ἡμετέρου, καὶ σάλος αἶψα πέσοι.

Τοῖς μαθηταῖς κλυδωνιζομένοις ἐπιστὰς Ἰησοῦς κατὰ κυμάτων πεζοπορῶν, γαλήνην ἐποίησε· ταύτην τὴν ἱστορίαν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ παρεθέμεθα· Γρηγόριος τοίνυν ὁ θεηγόρος κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον μετὰ τὴν ἱκανῶς ἐξομολόγησιν, τῷ ἡμετέρῳ φησὶν ἐπίβηθι κύματι, τοῦτ' ἔστι τοῖς ταραχοποιοῖς πάθεσι· ὁ δὲ σάλος, λέγει δὲ τὸ μέλαν ἔπαρμα τῆς ἁμαρτίας, παραχρῆμα θραυσθήσεται.

ΛΟΓΟΣ Κ. ΚΑ. ΚΒ. ΚΓ. ΚΔ. ΚΕ. Κϛ. ΚΖ.

Αἰνιγματωδῶς ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ὁ θεῖος Γρηγόριος, περὶ τοῦ Ἀδὰμ φησὶ καὶ τοῦ τῆς βρώσεως ξύλου, περὶ Σοδόμων, περὶ Ταρτάρου, περὶ τῶν Ἱερεμίου θρήνων καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἁλώσεως, περὶ Ἠλία τοῦ προφήτου, περὶ Μωσέως καὶ τοῦ παιδοφόνου δόγματος Φαραὼ, περὶ Ἰωνᾶ, περὶ Δανιὴλ· τούτων δὲ πάντων τὴν ἱστορίαν ἐν τοῖς προλαβοῦσι παρεθέμεθα λόγοις· μνημονεύει δὲ πάλιν τοῦ τῆς λήθης νέφους, ὃ καλύψαι τὰς αὐτοῦ φρένας εὔχεται, οὐχ ὡς τοῖς ἑλλήνων δόγμασι τὴν ῥοπὴν χαριζόμενος, τῶν αὐτοῦ δὲ μᾶλλον συμφορῶν τὸ βάρος ὧδε λέγων σκεπασθῆναι· εἴ ποτε γὰρ εἴεν ἐμοὶ, φησὶ, τῷ πλήθει βαρουμένῳ τῶν συμφορῶν, ἀγαθόν τε εἴη καὶ μάλα προσφιλές.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ.

ΟΣΑ ΕΝΔΙΑΘΕΤΑΙ.

Ed. carm. XXXIII.

Τὴν ενδιάθετον γραφὴν ἀπαριθμεῖται, εἶεν, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς, Κριταὶ, Ῥοὺθ, Βασιλεῖαι, Παραλειπόμενα τῶν βασιλειῶν, Ἔσδρας, Ἰὼβ, Ψαλτήριον Δαβὶδ, Παροιμίαι Σολομῶντος, Ἐκκλησιαστὴς, Ἄσματα ἀσμάτων, Ὠσηὲ, Ἀμὼς, Μιχαίας, Ἰωὴλ, Ἀβδιοῦ, Ἰωνᾶς, Ναοὺμ, Ἀμβακοὺμ, Σοφωνίας, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας, Μαλαχίας, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ, Δανιὴλ· ἀρχαῖαι μὲν αὗται βίβλοι· νέαι δὲ Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκᾶς, Ἰωάννης, πράξεις ἀποστόλων, Παύλου δεκατέσσαρες ἐπιστολαὶ, καθολικαὶ ἑπτὰ, ὧν Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰούδα μία.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ.

ΜΑΣΤΙΓΕΣ.

Ed. carm. XXXIV.

Τὰς ἐπενεχθείσας ὑπὸ θεοῦ μάστιγας τοῖς αἰγυπτίοις, ὁ θεῖος ἀπαριθμεῖται Γρηγόριος· εἰσὶ δὲ αὗται, αἷμα, βάτραχοι, σκνίπες, κυνόμυια, κτηνῶν ὄλεθρος, φλυκτίδες, χάλαζα, πῦρ, ἀκρὶς, σκότος ψηλαφητὸν, ὄλεθρος πρωτοτόκων.

ΛΟΓΟΣ Λ.

Ed. carm. XXXV.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ.

Τῶν δέκα λόγων, ὧν ἐν πλαξὶ λιθίναις ὁ Θεὸς ἐτύπωσε τῷ Μωϋσῇ, μνήμην ποιεῖται Γρηγόριος ὁ Θεόληπτος· εἰσὶ δὲ οὗτοι, οὐ γνώσῃ Θεὸν ἄλλον, οὐ στήσεις εἴδωλον ἄπνοον ὁμοίωμα κενὸν, οὐδέ ποτε ματαίως μνησθήσῃ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, σάββατα φυλάξεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ μητέρα σου, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ.

Ed. carm. XXXVI.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ.

Μέμνηται τῶν δώδεκα πατριαρχῶν, ὁ μέγας Γρηγόριος τῶν ἐξ Ἰακὼβ ἐξεληλυθότων· εἰσὶ δὲ οὗτοι, Ῥουβεὶμ, Συμεὼν, Λευὶ, Ἰούδας, Δὰν, Νεφθαλεὶμ, Γὰδ, Ἀσὴρ, Ἰσάχαρ, Ζαβουλὼν, Ἰωσὴφ, Βενιαμίν.

ΛΟΓΟΣ ΛΒ.

Ed. carm. XXXVII.

ΜΑΘΗΤΑΙ.

Τῶν δώδεκα Χριστοῦ μαθητῶν, ὁ θεῖος μνημονεύει Γρηγόριος· εἰσὶ δὲ οὗτοι, Πέτρος, Ἀνδρέας, Ἰωάννης, Ἰάκωβος, Φίλιππος, Βαρθολομαῖος, Ματθαῖος, Θωμᾶς, Ἰάκωβος Ἀλφαίου, Ἰούδας, Σίμων, Ἰούδας ἄλλος.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ.

ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Ed. carm. XXXVIII.

Τὴν δοκοῦσαν τῶν εὐαγγελιστῶν διαφωνίαν ἐν ταῖς γενεαλογίαις, ὁ θεῖος ἑρμηνεύει Γρηγόριος· φησὶν οὖν ὅτι Λουκᾶς μὲν τὴν ἱερατικὴν γενεὰν ἀπαριθμεῖται, Ματθαῖος δὲ τὴν βασιλικήν· Χριστὸς δὲ βασιλεὺς δηλαδὴ καὶ ἱερεὺς, ὡς μὲν ἐκ μητρὸς, ἐκ γένους Λευὶ καταγόμενος· ὡς ἐκ δοκοῦντος δὲ πατρὸς, δαυιτικὸν ἐπιγραφόμενος ἀξίωμα· ὁ μὲν οὖν Ἰωσὴφ τοῦ μὲν Ἠλεὶ παῖς ἐπεγράφετο κατὰ τὸν νόμον, τοῦ δὲ Ἰακὼβ κατὰ τὴν φύσιν· Μωϋσέως γὰρ ἦν νόμιμον ἀσπέρμου τινὸς ἀποθνήσκοντος ἀδελφοῦ, τινὰ τῶν συγγενῶν τὴν γαμετὴν λήψεσθαι τοῦ τεθνηκότος καὶ τὸν οἶκον καὶ σπέρμα τῷ τετελευτηκότι ἀνιστᾷν· οὕτω τοῦ Ἠλεὶ τεθνηκότος ἀσπέρμου, τὸν Ἰωσὴφ ἐκ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἐγέννησεν ὁ Ἰακώβ· παριστᾷ δὲ τῶν δύο φυλῶν τὴν συνάφειαν ὧδε· Ναασσὼν ἄρχων Ἰούδα πρὸς γάμον ἠγάγετο τοῦ μεγάλου Ἀαρὼν τὴν θυγατέρα, λευίτης δὲ ὁ Ἀαρών· αὖθις δὲ καὶ τὸ περσικὸν δόρυ φησὶ τῶν φυλῶν συγχῦσαι τὴν τάξιν διὰ τῆς ἀποικίας· Χριστοῦ δὲ ὄντος θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, παρθένου δὲ μητρὸς ἀποκυηθέντος, τῇ προῤῥήσει πειστέον Ἡσαΐου, ἥ φησι, τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;

ΛΟΓΟΣ ΛΔ.

Adhuc ed. carm. XXXVIII.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΙ.

Υἱὸς οὖν θεοῦ καὶ θεὸς ὁ Χριστὸς, καὶ Δαβὶδ υἱὸς αὐτὸς, καὶ ἱερεὺς καὶ βασιλεύς. Τῶν ἐξ Ἀδὰμ ἔμπαλιν ἡ κατὰ Λουκᾶν γενεαλογιῶν, ὁ θεορρήμων μνημονεύει Γρηγόριος οὕτως· Ἀδὰμ, Σὴθ, Ἐνὼς, Καϊνὰν, Μαλελεὴλ, Ἰάρεδ, Ἐνὼχ, Μαθουσάλα, Λάμεχ, Νῶε, Σὴμ, Ἀρφαξὰδ, Καϊνὰν, Σάλα, Ἔβερ, Φαλὲγ, Ῥαγαῦ, Σερούχ, Ναχὼρ, Θάρα, Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, Ἰακὼβ, Ἰούδας, Φαρὲς, Ἐσρὼμ, Ἀρὰμ, Ἀμιναδὰβ, Ναασσὼν, Σαλμὼν, Βοὸζ, Ὠβὴδ, Ἰεσσαὶ, Δαβὶδ, Νάθαν, Ματθὰν, Μεννὰς, Μαλεὰς, Ἐλιακεὶμ, Ἰωαννὰν, Ἰωσὴφ, Ἰούδας, Συμεὼν, Λευὶ, Ματθὰτ, Ἰωρὴμ, Ἐλίεζερ, Ἰωσὴφ, Ἢρ, Ἐλμωδὰ, Κωσὰμ, Ἐδδεὶ, Μελχεὶ, Νηρεὶ, Σαλαθιὴλ, Ζοροβάβελ, Ῥησᾶ, Ἰωαννᾶν, Ἰούδας, Ὠσὼκ, Σεμεεὶν, Ματταθίας (*), Ἰωσὴφ, Ἰαννὰ, Μελχεὶ, Λευὶ, Ματθὰτ, Ἠλεὶ, Ἰωσήφ· οὕτω μὲν ὁ θεῖος Λουκᾶς· ὁ δὲ Ματθαῖος ὁ θαυμάσιος ἐξ Ἀβραὰμ μέχρι Δαβὶδ κατὰ τὸν Λουκᾶν, ἀπὸ δὲ Δαβὶδ ἐπὶ τοὺς σολομωντιάδας κατάγει οὕτως τὸν εἱρμὸν, Δαβὶδ, Σολομῶν, Ῥοβοὰμ, Ἀβιὰς, Ἀσὰ, Ἰωσαφὰτ, Ἰωρὰμ, Ὀζίας, Ἰωάθαμ, Ἄχαζ, Ἐζεκίας, Μανασσῆς, Ἀμὼς, Ἰωσίας, Ἰεχονίας ὃν εἰς Βαβυλῶνα αἰχμάλωτον ἤγαγον, Σαλαθιὴλ, Ζοροβάβελ, Ἀβιοὺδ, Ἐλιακεὶμ, Ἀζὼρ, Σαδὼχ, Ἀχὶμ, Ἐλιοὺδ, Ἐλεάζαρ, Ματθὰν, Ἰακὼβ, Ἰωσήφ.

(*) In margine suppletur: Μαὰθ, Ναγγαὶ, Ἐλεὶμ, Ναοὺμ, Ματταθίας.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ. ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΘΑΥΜΑΤΑ.

Ed. carm. XXXIX. et XL.

ΛΟΓΟΣ Λϛ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ.

Τῶν θείων θαυματουργιῶν καθ' ἕκαςον τῶν ἱερῶν εὐαγγελιστῶν καὶ τῶν παραβολῶν μέγας μνημονεύει Γρηγόριος· φησὶν οὖν, ὅτι Ματθαῖος τοσούτων ἐμνημόνευσε θαυμάτων· τοῦ λεπροῦ, τῆς πενθερᾶς Πέτρου, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦ κλύδωνος τῶν ἀνέμων, τοῦ λεγεῶνος, τοῦ παραλύτου, τῆς αἱμοῤῥοούσης, τῆς τοῦ ἄρχοντος θυγατρὸς, τῶν ἐνοδίων τυφλῶν, τοῦ βωβοῦ, τοῦ τὴν ξηρὰν ἔχοντος χεῖρα, τοῦ τυφλοῦ καὶ κωφοῦ, τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων, τῆς ἐν θαλάσσῃ πεζοπορείας, τῆς Χαναναίας, τῶν ἑπτὰ ἄρτων, τῆς μεταμορφώσεως, τοῦ σεληνιαζομένου, τῶν Ἱεριχὼ τυφλῶν, τῆς ἀναβλέψεως τῶν τυφλῶν, καὶ τῆς ἰάσεως τῶν χωλῶν τοῦ ἱεροῦ, καὶ τῆς τῶν μιαρῶν ἐξελάσεως, τῆς συκῆς, τοῦ σταυροῦ, τῆς ταφῆς, τῆς ἐγέρσεως. Παραβολὰς δὲ Ματθαῖος ταύτας γράφει, τοῦ πήξαντος τὴν οἰκίαν εὐπαγῶς καὶ τοῦ ψαφαρῶς, τοῦ εἰς τέσσαρας φύσεις πεσόντος σπόρου, τοῦ νοθευθέντος σπόρου, τοῦ νάπυος, τῆς ζύμης, τοῦ ἐν ἀγρῷ θησαυροῦ, τοῦ μαργαρίτου καὶ τοῦ ἐμπόρου, τῆς σαγήνης, τοῦ προβάτου τοῦ πλανηθέντος, τοῦ πικροῦ ὀφειλέτου, τῶν μισθωτῶν καὶ τῆς τοῦ μισθοῦ ἰσομοιρίας τοῖς ἐσχάτοις καὶ πρώτοις, τῶν κακῶν γεωργῶν, τοῦ πεμπομένου υἱοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς ἀμπελῶνα, τῶν ἐν τῷ γάμῳ σχεδίων, τῶν δέκα παρθένων, τῆς διανομῆς τῶν ταλάντων, τῶν προβάτων καὶ τῶν ἐρίφων.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ.

Ed. carm. XLI.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ.

Ἰωάννης δὲ τούτων ὁ θεολόγος ἐμνημόνευσε τῶν θαυμάτων, τοῦ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας γάμου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλικοῦ, τοῦ ἐπὶ τῆς πηγῆς παραλύτου, τῶν ε' ἄρτων, τῆς ἐν θαλάσσῃ πεζοπορίας, τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, τοῦ τετραημέρου Λαζάρου, τοῦ πάθους, τῆς ταφῆς, τῆς ἐγέρσεως, τῆς πρὸς τοὺς φίλους ὁμιλίας, τῆς Θωμᾶ ψηλαφήσεως, τῆς μετὰ τὴν ἔγερσιν βρώσεως.

Ed. carm. XLII. et XLIII.

ΛΟΓΟΣ ΛΗ. ΛΟΥΚΑ ΘΑΥΜΑΤΑ.

ΛΟΓΟΣ ΛΘ. ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Λουκᾶς δὲ τοσούτων αὖθις ἐμνημόνευσε θαυμάτων, τοῦ δαιμονῶντος, τῆς πενθερᾶς Πέτρου, τοῦ λεπροῦ, τοῦ παραλύτου, τοῦ ξηρὰν ἔχοντος χεῖρα, τοῦ παιδὸς, τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, τῆς ἁμαρτωλοῦ γυναικὸς, τῶν ἀνέμων, τοῦ λεγεῶνος, τῆς αἱμοῤῥοούσης, τῆς θυγατρὸς Ἰαείρου, τῶν ε' ἄρτων, τῆς μεταμορφώσεως, τῆς τοῦ μονογενοῦς ἰάσεως, τοῦ βωβοῦ, τῆς δεσμηθείσης ὑπὸ δαίμονος γυναικὸς, τοῦ ὑδερῶντος, τῶν δέκα λεπρῶν, τοῦ Ἱεριχοῦντος τυφλοῦ, τῶν ἐν τῷ σταυρῷ σημείων, τῆς ταφῆς, τῆς ἐγέρσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως. Παραβολῶν δὲ τοσούτων ἐμνήσθη, τοῦ θέντος ἀσφαλῆ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τῆς πέτρας, καὶ τοῦ παθόντος εὖ πλέον καὶ πλέον ἀγαπῶντος, τοῦ πεσόντος εἰς τέσσαρας φύσεις σπόρου, τοῦ

τοῖς λησταῖς περιπεσόντος, τοῦ παρὰ καιρὸν θυροκρουστοῦντος καὶ καλὰ κομιζομένου, τοῦ εἰσοικισθέντος πνεύματος σὺν ἄλλοις ἑπτὰ, τοῦ λογιζομένου καθελεῖν τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομῆσαι, τῶν παρθένων καὶ τοῦ νυμφῶνος, τοῦ καλῶς τοῖς ὁμοδούλοις χρησαμένου, τῆς κοπριζομένης συκῆς, τοῦ νάπυος, τῆς ζύμης, τῶν ἐν γάμῳ πενήτων, τῆς δραχμῆς, τοῦ πλανηθέντος προβάτου, τοῦ ἀσώτου, τοῦ τῶν χρεῶν περικόψαντος οἰκονόμου, Λαζάρου τοῦ πτωχοῦ, τῆς εὐτόνως λιταζομένης χήρας, τοῦ τελώνου καὶ φαρισαίου, τοῦ μερισμοῦ τῶν μνῶν, τῶν κακῶν γεωργῶν καὶ φονευτῶν τοῦ δεσπότου.

ΛΟΓΟΣ Μ. ΜΑΡΚΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ.

Ed. carm. XLIV.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ.

Μάρκος δὲ τοσούτων ἐμνήσθη θαυμάτων, τοῦ δαιμονῶντος, τῆς πενθερᾶς Πέτρου, τοῦ λεπροῦ, τοῦ παραλύτου, τοῦ ξηρὰν ἔχοντος χεῖρα, τῶν ἀνέμων καὶ τῆς θαλάσσης, τοῦ λεγεῶνος, τῆς αἱμοῤῥοούσης, τῆς θυγατρὸς Ἰαείρου, τῶν ε' ἄρτων, τῆς ἐν θαλάσσῃ πεζοπορείας, τῆς συροφοινικίσσης, τοῦ κωφοῦ καὶ ἀλάλου, τῶν ζ' ἄρτων, τοῦ μογιλάλου, τοῦ Βαρτιμαίου, τῆς ἀκάρπου συκῆς, τῶν ἐγγὺς τοῦ ναοῦ τυφλῶν καὶ χωλῶν ἰαθέντων. Παραβολῶν δὲ τοσούτων ἐμνήσθη, τοῦ πεσόντος ἐπὶ τὴν γῆν ἀνίσου σπόρου, τῶν ζιζανίων, τοῦ νάπυος, τοῦ θανόντος κληρονόμου χερσὶν ἀδίκων.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ.

Ed. carm. XLV.

ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ.

Κοινῇ τῶν παραβολῶν ὁ θεῖος μνημονεύει Γρηγόριος, ὧν οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ συνεγράψαντο· εἰσὶ δὲ αὗται, οἶκος ἐπὶ ψάμμου πηγνύμενος, σπόρος ἄνισος ζιζανίων, σῖτος συμφυὴς, ἐμπυρισμὸς τοῦ σὺν ζιζανίοις σπόρου, σίνηπι, μαργαρίτης, θησαυρὸς ἐν ἀγρῷ κεκρυμμένος, σαγήνη, ἀμπελὼν, υἱοὶ πεμπόμενοι παρὰ πατρὸς εἰς ἀγρὸν, κακοὶ γεωργοὶ, γάμος παιδὶ παρὰ πατρὸς, γάμου ῥιπτόμενος ῥυπαροχίτων, δέκα παρθένοι γρηγορεῦσαι, αἰφνίδιος ἐπιστασία δεσπότου, ἐρίφων μερισμὸς καὶ προβάτων, λύχνος φαίνων ἐπὶ λυχνίας, ἀεὶ προσδεχόμενος θεράπων τὸν δεσπότην, λῃσταῖς περιπεσὼν, ἑπτὰ σὺν ἄλλοις εἰσοικιζόμενον πνεῦμα, συκῆ ἄκαρπος, δραχμὴ, πρόβατον, υἱὸς ἄσωτος, παρὸς δεσπότης ἀχαρίστῳ δούλῳ, συνετὸς οἰκονόμος, προκιχρῶν, Λάζαρος πένης, φαρισαῖος καὶ τελώνης, χήρας ἀξίωσις εὔτονος, ἄρτος τέκνοις διδόμενος καὶ ἰχθὺς, ἀποθῆκαι σφραγιζόμεναι, καὶ πλούσιος ἐλπίδων προαρπαζόμενος, ταλάντων διανομὴ, μνῶν μερισμὸς, δοῦλος ἐπαινούμενος, ὡσαύτως ἄλλος κατακρινόμενος.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ.

Ed. carm. LIV.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΝΗΣΤΕΙΑΙΣ ΣΙΩΠΗΝ.

71. Μέλπω δ' οὐ Τροίην οὐκ εὔπλοον οἷά τις Ἀργώ.

Ὀδυσσεὺς ὁ λαερτιάδης μετὰ τὸ πορθῆσαι τὸ Ἴλιον εἰς τὴν Ἑλλάδα γῆν ὑποστρέφων, πολλὰ πλανηθεὶς, γυμνὸς,

ναυηγὸς εἰς Φαίακας ἐλθὼν, τῇ θυγατρὶ θεαθεὶς τοῦ Ἀλκινόου παρθένῳ τυγχανούσῃ, καὶ λόγοις αὐτὴν συνετοῖς καταιδέσας ὑπ' αὐτῆς τοῖς Φαίαξι δείκνυται καὶ τῷ βασιλεῖ Ἀλκινόῳ, ξένος μὲν καὶ γυμνὸς, ὅμως αἰδέσιμος καὶ τῶν ἄλλων ἐντιμότατος· γενόμενος δὲ κατὰ τὸ συμπόσιον, ἤκουσε τῶν ἐν Τροίᾳ συμφορῶν λυριζομένων καὶ ἀριστειῶν· πυθόμενος δὲ τοῦ δουρείου χάριν ἵππου εἴ τι τούτοις ἔγνωσται, μαθὼν ὅτι ναὶ, καὶ λεγόντων ἀκούσας, δακρυχέων ἔστενε βαρὺ, τοῖς ὁρῶσιν ἔκπληξιν ἐμποιῶν· μὴ τοῦτο πράττειν δὲ πρὸς ἐκείνων παραινούμενος, οὐ γὰρ καθήκει τὴν εὐωχίαν δάκρυσι πολυστόνοις ἀνασκευάζειν, μόλις ἐξεῖπε τὸ ἀπόῤῥητον, ὡς αὐτὸς ἐςὶν Ὀδυσσεὺς ἄχρι δεῦρο φερόμενος πλάνῃ.

Οὐδὲ συὸς κεφαλὴν, οὐ πολὺν Ἡρακλέα. 72.

Κουρῆτες καὶ Αἰτωλοὶ περὶ χοίρου κεφαλῆς ἀλλήλους κατέκοπτον. Κεῖται ἐν τῷ ιε' λόγῳ ἡ ἱστορία. Ἡρακλῆς δὲ τοὺς δώδεκα διήνυσεν ἄθλους. Κεῖται ἐν β' λόγῳ.

Καὶ πῦρ ξεῖνον ὄλεσσε θυηπόλου ἐν προτέροισι 99.
Παῖδας μὴ καθαρῶς ἁπτομένους θυσίης. 100.

Κεῖται ἐν τῷ ιβ' λόγῳ.

Τὴν δ' ἱερὰν ποτ' ἄκουσα θεοῦ μεγάλοιο κιβωτὸν, 101.
Ὡς καὶ κλινομένη κτεῖνε τὸν ἀψάμενον.

Κεῖται ἐν τῷ ιβ' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΜΔ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΙΩΠΗΝ.

Πυνθάνομ' ὡς Σαμίων τίς ἄναξ φθόνον ὡς ἀρκέσοιτο,
Δαίσας εὐδρομίην, μήσατο τοῖον ἄχος·
Πόρπην ὃν φιλέεσκε πατρώϊον, ἔμβαλε πόντῳ.

Πολυκράτης ὁ τῶν Σαμίων βασιλεὺς εὐτυχὴς ὢν, καὶ πάντα εὐδρομῶν, φοβηθεὶς τὴν εὐδρομίαν, οὐδέ ποτε γὰρ ἐλυπήθη, βουλόμενος ἑαυτῷ λύπην περιποιῆσαι, τὸν πατρῷον δακτύλιον ὃν ἐφίλει λαβὼν, εἰς θάλασσαν ἔῤῥιψεν· ἐδόκει δὲ λυπεῖσθαι περὶ τούτου, καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ προσφιλὲς τὸ βιβλίον *· ἰχθῦς οὖν ὑπεδέξατο τὸν δακτύλιον, ὃς ἐδεσμήθη λίνῳ· τὴν μὲν οὖν ἄγραν ὁ ἰχθυοβόλος τῷ βασιλεῖ, τῷ θεράποντι δὲ τὸν ἰχθῦν ὁ βασιλεὺς παρέσχεν· ἀνατεμὼν δὲ καὶ δακτύλιον εὑρὼν ἔνδον, τὸν μὲν ἐν τῇ χειρὶ πάλιν εἶχεν, αὐτὸν δὲ τὸν ὑποδεξάμενον ἰχθῦν, ἡ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ ὑπεδέξατο· οὕτως ἐκείνῳ καὶ βουλομένῳ περ οὐ συνέβη λυπηθῆναι.

* al. manu σφιβλίον.

ΛΟΓΟΣ ΜΕ. ΛΟΓΟΣ Μς.

ΕΠΟΣ ΗΡΩΪΚΟΝ ΚΑΙ ΙΑΜΒΕΙΟΝ.

Γέλως ὁ Πρωτεὺς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων.

Πρωτεὺς θρὰξ μὲν ἦν τὸ γένος, εἶχε δὲ υἱοὺς Μῶλον καὶ Τηλέγονον· τούτους λῃστὰς ὄντας ὁ Ἡρακλῆς ἐλθὼν ἀπέκτεινεν, ἀπεχθόμενος διὰ τοὺς Γηρυόνου βοῦς· τοῦτον οὖν ἀθυμοῦντα τὸν Πρωτέα διὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν τέκνων, καὶ ῥίψαντα ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ θεοὶ ἐλεήσαντες ἀπηθανάτισαν, καὶ γέγονεν ἐνάλιος δαίμων, καὶ ἔρχεται καὶ οἰκεῖ τὴν Φαρίαν νῆσον· οὗτος λέγεται καὶ μετὰ φωκῶν ἐνδιαιτᾶσθαι· οὗτος καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν Ἑλένην ἔλαβεν ἐλθόντος ἀπὸ τῆς ἑλλάδος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ εἴδωλον τῆς Ἑλένης· ὕστερον δὲ Μενελάου μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον μαθόντος, ὡς εἰς Αἴγυπτον ἐστὶν ἡ Ἑλένη, καὶ ἐλθόντος παρὰ τὸν Πρωτέα, δέδωκεν αὐτὴν αὐτῷ· λέ-

γεται δὲ αὐτὸς ὁ Πρωτεὺς μεταμορφοῦσθαι πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ ποτὲ μὲν φαίνεσθαι τοιόσδε, ποτὲ δὲ τοιόσδε, καὶ γὰρ καὶ μάντης ἦν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Φάρον μετεμόρφου τοῖς πλησιάζουσιν, ἵνα μὴ αἰτῆται λέγειν μαντείας καὶ προγνώσεις· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Μελάμπους μάντης ἦν καὶ ἱεροφάντης· οὗτος ἐξέφηνε τὰ ἱερὰ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς Ἕλλησιν, ἅπερ ἐμιμήσαντο Ἕλληνες· καὶ οὗτος δὲ τῶν μεταμορφουμένων ὡς μάντης ἦν· οἱ γὰρ μάντεις οὗτοι τηλικαύτην εἶχον φησὶ δύναμιν, ὥςε μεταμορφοῦσθαι εἰς ὅπερ ἂν θελήσωσιν, ὥστε μὴ γινώσκεσθαι παρὰ τῶν προσδιαλεγομένων· λέγει δὲ τοῦτον ὁ θεῖος Γρηγόριος παρακατιὼν ὧδε μεμνημένος δι' ἰαμβείων.

Πρωτεὺς σοφιστὴς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων
Ἢ καὶ Μελάμπους ἤ τις ἄλλος ἄστατος·
Χριστὸς ἐπήλυθεν ἄλκαρ ἐμεῖο,
Ὃς καὶ μαθητὰς ἐκ ζάλης ἐῤῥύσατο.

Καὶ πολλοὺς παθέων καὶ δαιμονίων ἀπὸ δεσμῶν, ἠλευθέρωσε, τῷ θελῆσαι δοὺς χάριν. Κεῖνται αἱ παροῦσαι ἱςορίαι, ἐν τῷ α´ λόγῳ.

Δόλοις ἔκλεψε τὸν γένους ἀρχηγέτην.

Κεῖται ἐν τῷ β´ λόγῳ. (1)

(1) Ne quid interim dicam de hoc et de praecedente Gregorii carmine, Protei certe et Melampodis historia iisdem propemodum verbis legitur apud Eliam cretensem in scholiis ad quartam eiusdem Gregorii homiliam.

ΛΟΓΟΣ ΜΖ.

Ed. carm. LIII.

ΕΝΟΔΙΑ.

Ἐν τούτοις τοῖς ἐνοδίοις λόγοις ἐν σχήματι εὐχῆς ὁ θεῖος Γρηγόριος πασῶν τῶν ὑπὸ θεοῦ γεγονυιῶν εὐεργεσιῶν τοῖς ἰσραηλίταις μέμνηται, ὡς πυρὶ καὶ νεφέλῃ τούτους καθωδήγησεν ὁ θεὸς, ὅτι τὴν ἐρυθρὰν αὐτοῖς τεμὼν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς διήγαγεν, ὅτι τὸν Φαραὼ πανστρατιᾷ κατεπόντισεν, ὁμαλὴν τὴν ὑγρὰν καὶ ποδίβατον τοῖς προσφιλέσι κατασκευάσας, οὐρανόθεν δὲ αὐτοῖς ἄρτον ὤμβρησε ξένον καὶ ἀσυνήθη, πέτραν ἀκρότομον διέῤῥηξε καὶ πηγὰς ἀνέβλυσε, τῶν ἐχθρῶν τὴν δύναμιν ἔτρεψε χερσὶν σταυροτύποις Μωϋσέως, τῇ σελήνῃ καὶ τῷ ἡλίῳ τὸν δρόμον κατέσχε δι' εὐχῆς Ἰησοῦ, τὰ ἰορδάνεια ῥεῖθρα τοῖς ἐπιγενομένοις ὑπεχώρησεν, ἡ δὲ ὁδὸς ῥᾳδία κατεσκευάσθη· αὐτὸς δὲ τοῖς ἀνθρώποις ὁμοιωθεὶς, τὴν οὐρανίαν ὑπέδειξεν ἄνοδον, ἀναστραφεὶς ἐπὶ γῆς, εἰς οὐρανὸν κουφισθεὶς, ἥξει τοῖς ἐπιθυμοῦσι λαμπρότερον ἢ τὸ πρὶν, ὃς καὶ πελάγους ἐπέβη, πόντος δὲ τοῖς ποσὶν ὑπεχώρησε τούτων· ἑκάστη τῶν ἱστοριῶν ἐν τοῖς ἤδη λεχθεῖσι προτέτακται· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἱκετευτικῶς· Χριστὲ βασιλεῦ, πύρινε στύλε, τοῦ Γρηγορίου τῇ πλανωμένῃ ψυχῇ διὰ τῆς ἐρήμου τοῦ βίου τῆς πικροτάτης, ἐπίσχες τὸν Φαραὼ καὶ παῦσον, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον τὸν κακὰ βουλευόμενον, καὶ τοὺς πικροὺς ἐργοδιώκτας, τοῦτ' ἔστι τοὺς δαίμονας, καὶ τοῦ πηλοῦ με τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς πλινθείας τῆς ῥυπαρᾶς ἐργασίας ἀπάλλαξον. πληγαῖς ἀπρεπέσι τοὺς ἐμοὺς ἐχθροὺς ὑποτάξας, οἷς πλήττονται ταῖς καθαραῖς καὶ θεοειδέσιν ἐννοίαις, καὶ

τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ· ταῦτα γὰρ τοῖς δαίμοσι μάστιγες εἰσὶν ἀπρεπεῖς· ὁμαλὴν δὲ παράσχοις ὁδὸν τὴν βιωτικὴν, δι' ἧς βαδίζω πρὸς τὴν πατρίδα τὴν θείαν κατεπειγόμενος· εἰ δέ με καταλάβῃ σπεύδων ὁ ἐχθρὸς, ἀλλὰ σύ μοι καὶ τὴν θάλασσαν διατμήξειας, ἄγων δι' ἧς οἶδας ἀσυνήθους καὶ θειοτέρας ὁδοῦ· ἰσχυρὰν δὲ τὴν ἄβατον διαπεράσοιμι τρίβον, σπεύδων εἰς τὴν ἐπηγγελμένην γῆν, τοῦτ' ἔστι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὸν ἐμὸν κλῆρον ὃν ὑπέσχου καὶ κατένευσας· καὶ ποταμοὺς στήσειας, ἐμπαθῆ ῥεύσεως ἀπογεννήματα· καὶ πολέμους ἀλλοφύλων, ἐνθυμήσεων πονηρῶν εἰς φυγὴν τρέψειας, τὸ πολυστένακτον ἀμβλύνας τῆς ἁμαρτίας βέλος· εἰ δὲ τῆς γῆς ἐπιβῶ τῆς ἱερᾶς τοῦ σώματος ἀπολυθεὶς, καὶ τὰ προειρημένα παρελθὼν, εἰς τὴν τῶν πράων καταντήσας χώραν καὶ κληρονόμος ἀναδειχθεὶς, Χριστὲ βασιλεῦ, φῶς τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖσε διηνεκέσιν ὕμνοις ἀσιγήτως δοξολογήσω.

ΛΟΓΟΣ ΜΗ.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ.

Ed. arcan. I.

Ὡς θῆρες Χριστοῖο κατ' οὔρεος ἀκροτόμοιο 11.
Λαμπομένου, Μωσῆι νόμον τ' ἐνὶ πλαξὶ γράφοντος, 12.
Αὐτίκα ῥηγνυμένοισιν ὑπὸ σκοπέλοισι δαμεῖεν. 13.

Τὸν νόμον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ διδοὺς ὁ Θεὸς, προσέταξε τῷ Μωϋσῇ τὸν λαὸν καθαγνίσαι καὶ τοῦ ὄρους ὑποκάτω στῆσαι, καὶ τῆς θείας ἀκοῦσαι φωνῆς, μὴ δὲ τῇ νεφέλῃ προσεγγίσαι ἢ προσαναβῆναι τῷ ὄρει· κἂν θηρίον δὲ θίγῃ, κινδυνεῦσαι λιθοβοληθῆναι· Μωϋσεῖ δὲ προσέταξεν ὁ Θεὸς, εἴσω χωρῆσαι τῆς νεφέλης καὶ τοῦ θείου γνόφου·

τὸ γὰρ ὄρος ἐκαίετο πυρὶ, διότι κύριος ἐν πυρὶ κατέβη καὶ νεφέλῃ· καὶ Μωϋσῆς ἐντὸς γενόμενος τοῦ γνόφου καὶ τῆς νεφέλης, τὰς θεοτύπους ἐπεδέξατο πλάκας, ἐν αἷς ἦν γεγραμμένα τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ δικαιώματα, λόγοι δέκα· Γρηγόριος τοίνυν ὁ θεολόγος περὶ τῆς ἁγίας τριάδος εἰπεῖν βουλόμενος, εἴργει μὲν τῷ λόγῳ τοὺς ἀμυήτους· εἴ τι δὲ θηριῶδες καὶ ἀνήμερον ἀποδιώκει, Μωϋσῆν μιμούμενος καὶ Ἡσαΐαν οἵ τινες τῷ λαῷ διαμαρτυρόμενοι, πρόσεχε φησὶν οὐρανὲ, καὶ λαλήσω, καὶ ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου· ὁ δὲ, ἄκουε οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησε· καὶ ταῦτα μὲν Γρηγόριος, καὶ πλέον τὸ πνεῦμα φησὶ τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, σὺ δέ μοι τὸν νοῦν καὶ τὴν γλῶσσαν ἀνάστησον, τὴν σάλπιγγα τῆς ἀληθείας τὴν μεγαλόφωνον· ὡς ἂν ἐμοῦ θεολογοῦντος, τέρπωνται πάντες κατὰ ψυχὴν ὁλικῶς ὅλῃ τῇ θεότητι συναφθέντες.

ΛΟΓΟΣ ΜΘ.

Ed. arcan. II.

ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ.

62. Ἦν βροτὸς ἀλλὰ θεός.

Ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς, τὴν μὲν πρώτην γέννησιν ἐκ πατρὸς ἔχων ἀπαθῶς, τὴν δευτέραν δὲ ἐξ ἡμῶν, καὶ ταύτην οὐκ ἀπό τινος ῥεύσεως, ἐκ πνεύματος δὲ ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου· ἐξ ἡμῶν δὲ λέγεται, καὶ γὰρ ἄνθρωπος ἡ παρθένος θεὸν σεσαρκωμένον ἀμιάντως τεκοῦσα, καὶ συνουσίας ἐκτὸς ἀνδρός.

Δαβὶδ γένος ἀλλ᾽ Ἀδάμοιο πλάστης.

Τῷ Δαβὶδ ὁ θεὸς ἐπηγγείλατο τὸν Χριστὸν ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν κατὰ σάρκα· Δαβὶδ δὲ βασι-

λεὺς Ἰσραὴλ υἱὸς Ἰεσσαὶ, βηθλεεμίτης φυλῆς Ἰούδα· πρῶτος οὖν Ἰακὼβ φησὶν, οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ οὗτος προσδοκία ἐθνῶν· υἱὸς οὖν Δαβὶδ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, ὁ πλάστης Ἀδὰμ, Ἀδὰμ δὲ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκτίσθη κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν.

Καὶ φάτνη μὲν ἔδεκτο. 65.

Τοῦ δόγματος παρ' Αὐγούστου Καίσαρος ἐξεληλυθότος, τὴν οἰκουμένην ὅλην ἀπογράψασθαι, καὶ πάντων εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα κατεπειγομένων, Ἰωσὴφ υἱὸς ὢν Δαβὶδ ἀπὸ Ναζαρὲθ εἰς Βηθλεὲμ ἀνῆλθεν εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ οὔσῃ ἐγκύῳ· καὶ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Μάγοις δέ τε ἡγεμόνευεν
Ἀστὴρ, δωροφόροι δ' ἄρ ἔβαν, καὶ γούνατ' ἔκαμψαν. 66.

Χριστοῦ γεννηθέντος, μάγοι παρεγένοντο ἀπὸ ἀνατολῶν ὑπὸ ἀστέρος ὁδηγούμενοι, καὶ Χριστὸν προσκυνήσαντες, δῶρα παρέσχον αὐτῷ χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν.

Ὡς βροτὸς ἦλθ' ἐπ' ἀγῶνα, ὑπέρσχεθε δ' ὡς ἀδάμαστος 67.
Πειραστὴν τρισσοῖσι παλαίσμασιν. 68.

Τρισὶ προσβολαῖς ὁ διάβολος Χριστὸν πειράζει, πεινῶντι λίθους εἰς ἄρτον προβάλλεται, τὰς βασιλείας τῆς γῆς αὐτῷ δείκνυσι, ταῦτα παρέξειν εἴ γε πεσὼν προσκυνήσει, διαβεβαιούμενος· εἰς δὲ τὸ πτερύγιον ἀγαγὼν τοῦ ἱεροῦ, βαλεῖν κάτω φησὶν, εἴπερ υἱὸς εἴη τοῦ θεοῦ· πάντων δὲ διαμαρτὼν, οἴχεται κατῃσχυμμένος. Κεῖται ἐν τῷ γ' λόγῳ ἡ ἐξήγησις.

Εἶδαρ ὑπέστη — θρέψε δὲ χιλιάδας.

Τροφῆς μὲν ὡς ἄνθρωπος μετέσχεν ὁ σωτὴρ, ἀλλ' ἐξ ἄρτων πέντε χιλιάδας ἐκόρεσεν. Κεῖται ἐν τῷ γ' λόγῳ.

69. Ὕδωρ τ' εἰς οἶνον ἄμειψεν.

Χριστὸς ἐν Κανᾷ γενόμενος τῆς Γαλιλαίας, εἰς γάμον ἐλθὼν, καὶ λείψαντος οἴνου, τοῦτο τῆς μητρὸς αὐτῷ διασαφησάσης, τοῖς παρεστῶσι τὰς ὑδρίας ὕδατος πληρῶσαι προστάξας, οἶνον ἐξ ὕδατος κιρνᾷν ἱλαρὸν τοῖς δαιτυμόσι καὶ μάλα ἡδὺν παρεσκεύασεν.

70. Λεύσατο, ἀλλ' ἐκάθηρεν ἁμαρτάδας, ἀλλ' ἐβοήθη,

71. Πνεύματι βρονταίης φωνῆς ὕπο, υἱὸς ἀνάρχου.

Χριστὸς ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθεὶς ὑπὸ Ἰωάννου, παρὰ μὲν πατρὸς ὡς υἱὸς ἀγαπητὸς μεμαρτύρηται, πνεῦμα δὲ τὸ πανάγιον σωματικῷ εἴδει κατῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὡσεὶ περιστερά. Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

72. Ὡς βροτὸς ὕπνον ἔδεκτο, καὶ ὡς θεὸς εὔνασε πόντον.

Χριστὸς καθεύδων ἐν τῷ πλοίῳ, κλύδωνος τοὺς μαθητὰς ἐκταράττοντος ἀναστὰς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις· ἡ δὲ θάλασσα γαληνῶς ὑφήπλωσε τῷ προστάγματι τὰ νῶν.

73. Γοῦνα κάμεν, παρέτοις δὲ μένος καὶ γοῦνατ' ἔπηξεν.

Χριστὸς κεκμηκὼς ἀπὸ τῆς ὁδοιπορίας, παρὰ τὴν πηγὴν τὴν ἐν Συχὲμ καθίσας, διελέχθη σαμαρείτιδι· ταύτῃ δὲ προειπὼν τὰ πεπραγμένα, καὶ ὑπ' αὐτῆς μηνυθεὶς τοῖς πολίταις, πρὸς αὐτὸν ἀφικομένοις τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐκήρυξεν, αὐτός τε γόνατα παραλελυμένα ἐστερέωσε, καὶ χεῖρας ἀνειμένας ἐνίσχυσε, καὶ μέλη ἔπηξε λελυμένα, καὶ χωλοὺς ἀνώρθωσε, καὶ πᾶσαν ἐθεράπευσε νόσον.

74. Εὔξατο· τίς δ' ἐσάωσε λιταζομένων ἀμενηνῶν.

Χριστὸς σταυροῦσθαι μέλλων προσηύξατο, πάτερ παρελ-

θέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν οὐχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ· ηὔξατο μὲν ὡς ἄνθρωπος· τῶν ἀσθενῶν δὲ εὐχομένων εἰσήκουσεν ὡς θεὸς Χριστὸς τὸ συναμφότερον.

Θῦμα Χριςὸς, καὶ ἀρχιερεύς· αἷμα θεῷ ἀνέθηκε, κόσμον ἐκάθηρεν· ἐσταυρώθη, τὴν ἁμαρτίαν καθήλωσε· νεκροῖς συνανεμίχθη, ἀλλ' ἀνέστησε τοὺς νεκρούς· ἐκεῖνα μὲν τῆς σαρκὸς, ταῦτα τῆς θεότητος· μὴ τοίνυν φησὶ Γρηγόριος ὁ θεσπέσιος, τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσι τὴν Χριστοῦ καθυβρίσῃς θεότητα.

ΛΟΓΟΣ Ν.

ΠΕΡΙ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Ed. arcan. III.

Ὅτε τὴν σωτήριον Χριστὸς οἰκονομίαν πληρώσας ἀνελήφθη, τὸ πανάγιον πνεῦμα τοῖς μαθηταῖς ὡς ἐπηγγείλατο παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν ἡμέρᾳ πεντηκοστῆς ἐξαπέςειλεν· ὤφθη δὲ ὡς ἦχος πνοῆς βιαίας φερομένης, καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι, καὶ τούτοις ὤφθησαν διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς πληρωθεῖσι τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· ἐκάθισε γὰρ ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐλάλουν γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ· παρῆσαν δὲ τῶν ἀπὸ παντὸς ἔθνους εὐλαβεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, οἵ τινες ἀκούοντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν, καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἐξ ἑνὸς ἀρχεγόνοιο δάμαρ καὶ Σὴθ ἐγένοντο, 38.
Οὐ τεκτὴ τεκτός τε, βροτοὶ γέ μεν ἔσκον ὁμοίως. 40.

Τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς πλάσας ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐμφυσήσας αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς, εἰς ἔκστασιν αὐτὸν ἀγαγὼν καὶ ὕπνον, τῶν πλευρῶν ἀφελόμενος αὐτοῦ μίαν, τὴν Εὔαν ἐδη-

μιούργησεν· ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἀδὰμ κατὰ συνάφειαν τῆς Εὔας, καὶ ὁ Σὴθ ὑπέστη· καὶ ἡ μὲν Εὔα οὔτε γεννητὴ καὶ ἐξ Ἀδὰμ, ὁ δὲ Σὴθ γεννητὸς καὶ αὐτὸς ἐξ Ἀδὰμ· τῶν δὲ δύο τὴν ὕπαρξιν ἐξ Ἀδὰμ ἐσχηκότων, οὐκ ἴσως μέντοι· λέγεται μὲν οὐ τεκτὴ ἡ γυνὴ, καὶ τεκτὸς ὁ Σὴθ, ἄμφω πατρὸς ἑνὸς γεγονότες.

ΛΟΓΟΣ ΝΑ.

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ· ΕΣΤΙ ΔΕ Ο ΛΟΓΟΣ ΕΞΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ.

ΛΟΓΟΣ ΝΒ.

Ed. arcan. V.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.

Τὰς ἑλλήνων δόξας ὁ θεολόγος ἀνατρέπων Γρηγόριος, περὶ τῆς προνοίας βουλόμενος ἀποδεῖξαι, τὸ πᾶν δὲ τοῖς μεγάλοις κινούμενον οἴαξι τοῦ θεοῦ, τῆς τούτων τερθρείας τὰ ἀπηχήματα προσφέρει συντόμως καὶ δι' αἰνιγμάτων· οὗτοι γὰρ τοῖς ἄστρασι τὴν πρόνοιαν ἀπονέμουσιν, ὅθεν τύχας καὶ εἱμαρμένας καὶ πεπρωμένας μοίρας καὶ γεννήσεις παρεισάγουσι· Γρηγόριος οὖν ὁ θαυμάσιος εὐσκόπως τούτων τὸ φρόνημα βάλλει· καλὸν δὲ καὶ τὸ βραχέα περὶ ἄστρων διαλεχθῆναι, ὅθεν ἐκεῖνοι πρὸς τὰς τοιαύτας δόξας ἀπεσφάλησαν· φησὶν οὖν ὁ θεῖος ἀνήρ.

27. Τείρεα τείρεσίν ἐστιν ἐναντία, τίς δ' ἄρ' ὁ μίξας;
28. Ὅς γὰρ δὴ συνέδησε, καὶ ἣν ἐθέλησιν ἔλυσεν·
29. Εἰ δὲ θεὸς, πῶς πρῶτον ὅμοι θεὸν ἐξετίναξεν;
30. Εἰ μὴ καὶ θεὸν αὐτὸν ὑπ' ἄστρασι σοῖσιν ἑλίξῃς
31. Εἰ δ' οὔ τις κρατέων, πῶς στήσεται; οὐ γὰρ ὄπωπα·
32. Κεῖνοι μὲν τοιοῖσι λόγοις θεὸν ἐκτὸς ἔχοιεν·

Ἢ γὰρ δὴ θεός ἐστιν, ἢ ἀστέρες ἡγεμονῆες. 33.

Ἑλλήνων οἱ σοφοὶ πολλὰς περὶ πολλῶν δόξας ἐκθέμενοι, καὶ μάλιστα περὶ τῶν ἄστρων, τῶν πολλῶν ἀπεσφάλησαν· ἐκεῖνοι δὲ ταῖς εἱμαρμέναις συνηγορεῖν ἐθέλοντες, ὧδε περὶ ἀστέρων ἐξέδωκαν· λέγουσιν Ἀριάδνης τινὰ στέφανον καὶ Βερονίκης πλόκαμον, τοιαῦτα τινὰ παραληροῦντες· Ἀριάδνη φησὶ θυγάτηρ Μίνωος ὑπῆρχε τοῦ Κρητῶν βασιλέως, ἐλθόντος Θησέως ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ Μινωταύρου· ἐκ τοῦ οὖν Θησέως ἔλαβεν αὐτὴν ὁ Διόνυσος καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐν τῷ Νάξῳ, καὶ συνεμίγη αὐτῇ, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτῆς στέφανον ἐν τῷ οὐρανῷ δι' ἄστρων ὑπεζωγράφησεν. Ἡ δὲ τοῦ πλοκάμου τῆς Βερονίκης ἔστιν αὕτη· Βερονίκη γυνή τίς ἦν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πτολεμαίου τοῦ εὐεργέτου καλουμένου· τοῦ οὖν ἀνδρὸς αὐτῆς Πτολεμαίου ὄντος ἐν πολέμοις, ηὔξατο ὅτι εἰ ὑποστρέψει ἄτρωτος, τὸν πλόκαμον ἀποκείρασα τὸν ἑαυτῆς, ἀναθήσει ἀνάθημα ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἀνέθηκεν ἡ Βερονίκη· Κόμων οὖν τίς ἦν ἀστρονόμος ἐπὶ τῶν ἑαυτῆς χρόνων, καὶ πρὸς κολακείαν αὐτῆς φησὶν ὅτι οἱ θεοὶ τὸν πλόκαμον τοῦτον ἐν ἄστροις ἐπέθηκαν· καὶ νῦν μέν ἐστι τίς βοτρυειδὸς τεθεὶς ἀσέρων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃ καλοῦσι πλόκαμον Βερονίκης. Ὁμοίως φασὶ περὶ κύκνου· Ζεὺς ἐρασθεὶς, ὡς μὲν τινὲς φασὶ, τῆς Νεμέσεως, οἱ δὲ τῆς Λήδας, βουλόμενος συγγενέσθαι καὶ μὴ ὁραθῆναι ὑπὸ τῆς Ἥρας, ἐξωμοιώθη κύκνῳ καὶ συνεγένετο τῇ ἐρωμένῃ· νῦν οὗτος ὁ κύκνος κατεστηρίχθη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἔστι φησὶν ὑποζωγραφηθεὶς καὶ ἄστρον ὁ κύκνος. Περὶ δὲ ταύρου φασὶ· ταῦρος τίς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἀνεδόθη περὶ τὴν Ἑλλάδα· οὗτος ἐλυμαίνετο τὴν χώραν καὶ ἐσίνετο πολλά· ἐπὶ τοῦτον ἐλθὼν ὁ Θησεὺς ἀνεῖλεν αὐτόν· καὶ βουλόμενοι οἱ θεοὶ

φησὶ μέγα δεῖξαι τοῦ Θησέως τὸ ἔργον, καὶ θεραπεῦσαι καὶ τὸν Ποσειδῶνα, κατεστήριξαν τὸν ταῦρον ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἔστι δι' ἀστέρων ὑποζωγραφηθείς. Περὶ δὲ λέοντος φασὶ, ὅτι λέων τὶς ζῶον ἄγριον ἦν ἐν τῇ Νεμαίᾳ, χώρα δὲ αὕτη τῆς Πελοποννήσου· οὗτος οὖν ὁ λέων ἐλυμαίνετο τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ· Εὐρυσθεὺς οὖν βασιλείων τῶν Μυκήνων καὶ μηνιῶν τῷ Ἡρακλεῖ, πέμπει τὸν Ἡρακλέα ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ λέοντος, καὶ ἐλθὼν ὁ Ἡρακλῆς ἀνεῖλεν αὐτόν· οἱ οὖν θεοί φησι βουλόμενοι τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἡρακλέους ἐπίδοξον ποιῆσαι, δι' ἀστέρων αὐτὸν τὸν λέοντα ἐν τῷ οὐρανῷ ἐζωγράφησαν. Περὶ δὲ τοῦ ὀφιούχου φασί· οὗτος ὁ ὀφιοῦχος Ἀσκληπιός ἐστιν ὁ τῆς ἰατρικῆς ἔφορος, σύμβολον δὲ ὁ ὄφις τοῦ ἀγήρω· λέγεται γὰρ ἀποδύεσθαι τὸ γῆρας ὁ ὄφις, καὶ ἀνανεοῦσθαι· ἐπεὶ οὖν ὁ Ἀσκληπιὸς διὰ τῆς ἰατρικῆς ἀνανεοῖ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, ποιοῦσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ δράκοντος· θέλοντες οὖν αὐτὸν φησὶν οἱ θεοὶ ἀντὶ ἀγάλματος ἀνιερῶσαι, δι' ἄστρων ἀνέθηκαν ἐν τῷ οὐρανῷ. Περὶ Οὐρίωνος, φασίν· Οὐρίων οὗτος ἐστὶν ὁ καταστηριχθείς, ἔστι δὲ οὗτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρῆσαι τοὺς θεοὺς ἐν τῇ βύρσῃ τοῦ βοὸς τοῦ σφαγέντος ἐπὶ τῇ τῶν θεῶν φιλοξενίᾳ ὑπὸ Θηβαίων βασιλέως γεννηθείς· ὁ ἱερεὺς τὶς τῆς Βοιωτίας ἦν βασιλεύς· οἱ θεοὶ βουληθέντες ἰδεῖν εἰ φιλοξενεῖ, ὡς ἄνθρωποι ἦλθον πρὸς αὐτὸν ὡς φιλοξενισθέντες ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ ἐδέξατο καὶ ἔθυσε βοῦν, καὶ ἐξένισεν αὐτούς· ξενισθέντες καὶ ἐξερχόμενοι οἱ θεοὶ, εἶδον τὴν βύρσαν τοῦ σφαγέντος βοὸς κειμένην κάτω, καὶ οὐρήσαντες οἱ θεοὶ εἰς αὐτὴν, ἐποίησαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ οὔρου καὶ τῆς βύρσης τὸν Οὐρίωνα· οὗτος γενόμενος ἠράσθη τῆς Ἀρτέμιδος, αὕτη δὲ σκορπίον ἀνήνεγκε κατ' αὐτοῦ, καὶ κρουσθεὶς ἐν τῶν σφυρῶν ἀπέ-

θανεν· οἱ οὖν θεοὶ ἐλεήσαντες αὐτὸν, ὑπεζωγράφησαν ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ τοῦ σκορπίου. Περὶ δὲ Ἠριγόνης φασὶν, ὅτι αὕτη θυγάτηρ ἦν τοῦ Ἰκαρίου· Ἰκάριος δὲ ἀθηναῖος ἐςὶ τὸ γένος· λέγεται μὲν οὖν ὁ Διόνυσος ἐφευρεῖν τὸν οἶνον, αὐτὸν γὰρ φασὶν ἕλληνες ἔφορον τῆς ἀμπέλου· οὗτος ὁ Διόνυσος ἐλθὼν ἐν Ἀθήναις, Ἰκαρίῳ τινὶ περιτυχὼν, δέδωκε φησὶν αὐτῷ κλῆμα ἀμπέλου φυτεῦσαι, καὶ ἐφύτευσε καὶ ἐγεώργησεν οἶνον, καὶ αὐτὸς ἔπιε καὶ ἔδωκε ποιμέσι πιεῖν· οἱ δὲ ποιμένες μεθυσθέντες, διὰ τὸ ἐκ παραδόξου πρῶτον πιεῖν, νομίσαντες φαρμαχθῆναι παρὰ τοῦ Ἰκαρίου, ἀποκτείνουσι αὐτόν· ἡ δὲ τούτου θυγάτηρ Ἠριγόνη, διὰ τῆς κυνὸς τοῦ Ἰκαρίου γνοῦσα ὅτι τέθνηκεν, ἐποτνιᾶτο καὶ ἤσχαλλε· ταύτην δὲ φησὶν ἐλεήσαντες διὰ τὸ πάθος, μετέθηκαν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ νῦν ἐν τοῖς ἄστροις ἐστὶ ἡ Ἠριγόνη· περὶ μὲν οὖν τῶν ἀνατεθέντων, ὡς ἕλληνες ληροῦσιν, ἱκανῶς ἔχει.

Λεκτέον δὲ περὶ οὗ φασὶ ζωοφόρου κύκλου· πρῶτος μὲν οὖν Ζαραθρούστης περὶ τούτου διεσκέψατο, βάρβαρος ὤν· Ζάμης δὲ μετὰ τοῦτον καὶ Δαμοίτας οἱ τούτου παῖδες· ἔπειτα Ὀρόνησος ὁ Δαιμοίτου παῖς· ἑξῆς δὲ μετὰ τούτους, Ὀςάνης· οὗτοι τὸν ζωδιακὸν κύκλον διεῖλον εἰς οἴκους καὶ θεοὺς καὶ συνοικεσίας καὶ διαφορὰς ἀέρων· ἑπτὰ μὲν ἔδοξαν εἶναι θεοὺς, τὸν ἥλιον φημὶ καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς πέντε πλάνητας, ἐντεῦθεν ἑπτάχορδον καὶ τὴν λύραν ἱστοροῦντες· φασὶ μὲν οὖν ἀΐδιον εἶναι θεὸν πάντων ὑπέρτατον, ἐξ οὗ πάντας εἶναι τοὺς ἄλλους διαβεβαιοῦνται, τοὺς τιτᾶνας καὶ δαίμονας, καὶ γηγενεῖς, καὶ κουρῆτας, καὶ ἥρωας, καὶ εἴδωλα θεῖα, καὶ δαιμόνια, τῶν ἀνθρώπων ὡς φασὶ βασιλεύοντα· ἑπτὰ μὲν ἐφόρους φασὶ, δι' ὧν τὰ ἀποτελε-

σματικὰ συμβαίνει, Ἄρεα, Ἀφροδίτην, Δήμητραν, Διόνυσον, Ἀθηνᾶν, Ἥφαιστον, Ἄτεμιν, τινὲς δὲ καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν προστιθέασι, τοῖς νοσοῦσιν ἐπαμύνοντα· ἄλλοι δὲ ζώνας ὀνομάζοντες τοὺς ἑπτὰ, οὕτως ἀριθμοῦται, Κρόνος, Ζεὺς, Ἥλιος, Ἄρης, Ἀφροδίτη, Ἑρμῆς, Σελήνη· περὶ δὲ τῆς ζωδιακῆς οἰκήσεως, φασὶν εἰς ἓξ οἴκους διῃρῆσθαι τοῦτον τὸν τρόπον, Κρόνου μὲν οἶκοι, αἰγόκερως καὶ ὑδροχόος· Διὸς δὲ, τοξότης καὶ ἰχθῦς· Ἄρεως, σκορπίος καὶ κριός· Ἀφροδίτης, ζυγὸς καὶ ταῦρος· Ἑρμοῦ δὲ, παρθένος καὶ δίδυμος· Ἡλίου δὲ, λέων καὶ καρκῖνος· σύνοικοι δὲ τούτων, Ἡλίου μὲν Ἀπόλλων· Ἑρμοῦ, Μοῦσα· Ἀφροδίτης, Ἀντέρως· Ἄρεως, Ἄτη· Διὸς, Ἥρα· Κρόνου, Ῥέα· οὗτοι μὲν τούτων σύνοικοι ἐπὶ τῶν ἓξ ζωδίων, οἷον λέοντος, παρθένου, ζυγοῦ, σκορπίου, τοξότου, αἰγόκερως, καὶ ἑξῆς, Διὸς σύνοικος, Ποσειδῶν· Ἄρεως, Πλούτων· Ἀφροδίτης, Ἵμερος, Ἄρτεμις νεφέλη· Σελήνης μὲν οἶκος οὐκ ἔςι, κατὰ δὲ συμπάθειαν· οὕτως Ἡλίου σύνοικοι, λέων καὶ καρκῖνος· καὶ οὗτοι ἐπὶ τῶν ἄλλων ἓξ ζωδίων, οἷον ἰχθύων, κριοῦ, ταύρου, καρκίνου, διδύμου, ὑδροχόου· τῶν δὲ διῃρημένων εἰς ἀέρα λς΄ θεῶν τὰ ὀνόματα φασὶν ὧδε, Ἀϊδωνεὺς, Περσεφόνη, Ἔρως, Χάρις, Ὧραι, Λιταὶ, Τιθὺς, Κυβέλη, Πραξιδίκη, Νίκη, Ἡρακλῆς, Ἑκάτη, Ἥφαιστος, Ἶσις, Σάραπις, Θέμις, Μοῖραι, Ἑςία, Ἐρινὺς, Κοῦρος, Νέμεσις, Νύμφαι, Λητῶ, Καιρὸς, Λοίμη, Φόρη, Ἀνάγκη, Ἀσκληπιὸς, Ὑγιεία, Τόλμα, Δίκη, Φόβος, Ὄσιρις, Ὠκεανὸς, Δόλος, Ἐλπὶς, ἀφ᾽ ὧν ἑξήκοντα ἄλλους εἶναι φασίν· ἐκ δὲ τούτων, τὴν ἄπειρον κίνησιν τοῦ ζωοφόρου κύκλου καὶ τῶν πλανήτων· τὰς μὲν οὖν περὶ τούτων δόξας ὁ θεῖος Γρηγόριος συντόμως ἀνατρέπων,

καὶ γὰρ ἐντεῦθεν τὰ ἀποτελεσματικὰ συμβαίνειν ἐφαντάσθησαν, ἀδιέκβατον ὁδὸν πλανηθέντες, ὧδε φησὶν, ὅτι τοῖς ἄστρασιν ἀστέρες εἰσὶν ἐναντίοι, δι' ὧν ἄραις ἔσται προνοίας, ἤ τις ἄνταρσις ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ τρεπόμενον καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν δοίη τίς ἂν, ὑπ' ἄστρασιν ἑλίσσων· ὅτι μὲν οὖν οὕτως ἕλληνες ἐφαντάσθησαν, εἰκότως ἡ πολυσχεδὴς αὐτῶν δέδεικται πλάνη· ὡς ἂν δὲ μὴ καὶ αὖθις τοῖς αὐτοῖς ὑπαχθεῖεν ἄνθρωποι, προαναστέλλων ὁ θεῖος Γρηγόριος φησὶ δι' ἐπῶν.

Κεῖνοι μὲν τοιοῖσι λόγοις, Θεὸν ἐκτὸς ἔχοιεν·
Ἤδη γὰρ Θεός ἐστιν, ἢ ἀστέρες ἡγεμονῆες·
Αὐτὰρ ἐγὼ τόδε οἶδα, Θεὸς τάδε πάντα κυβερνᾷ,
Νωμῶν ἔνθα καὶ ἔνθα Θεοῦ λόγος, ὅσσα θ' ὕπερθεν,
Ὅσσα τὲ νέρθεν ἔθηκε νοήμασι τοῖς μὲν ἔδωκεν
Ἁρμονίην τε δρόμον τε διαμπέα, ἔμπεδον αἰεί·
Τοῖς δὲ βίου στρεπτόν τε καὶ εἴδεα πολλὰ φέροντα·
Ὧν τὰ μὲν ἡμῖν ἔφηνε, τὰ δ' ἐν κευθμῶσι φυλάσσει
Ἧς σοφίης θνητοῦ δὲ θέλει κενὸν εὖχος ἐλέγχειν.

Καὶ ἀλλαχοῦ (1) δὲ φησὶν αὐτὸς ὁ θεῖος ἀνήρ.

Σοὶ μὲν, ἄναξ, φαέθων ὑψίδρομος ἄστρα καλύπτει,
Κύκλον ὑπερτέλλων ἔμπυρον, ὡς σὺ νόας.
Σοὶ ζώει, φθινύθει τε ἀμοιβαδὶς ὄμμα τὸ νυκτὸς (2)
Μήνη πλησιφαὴς αὖθις ἐπερχομένη.
Σοὶ δὲ ζωοφόρος τε κύκλος καὶ μέτρα χορείης,
Ὥραις μέτρα φέρει ἤπια κιρναμέναις.
Ἀπλανέες τε πλάνοι τε πάλιμπορον ἀΐσσοντες,
Ἀστέρες ἠγαθίης εἰσὶ λόγος σοφίης.

(1) Carm. LV. v. 15-22.
(2) In cod. coniunctim ὀμματόνυκτος.

Ταῦτα μὲν ὁ μέγας Θεολόγος, τὴν δεισιδαίμονα πλάνην ἀνασκευάζων· οὕτω δὲ καὶ Βασίλειος ὁ μέγας περὶ τῶν ζ ζωνῶν καὶ κάδων, ὧν ἕλληνες ληροῦσι, συλλήβδην· τὸ δὲ ἐσφάλθαι τοῦ εἰκότος αὐτοῖς διαβεβαιοῦται.

53. Σιγάσθω Χριστοῖο μέγα κλέος ἄγγελος ἀστὴρ,
54. Ἀντολίηθε μάγοισιν ἐπὶ πτόλιν ἡγεμονεύσας,
55. Ἔνθα Χριστὸς ἔλαμψε βροτοῦ γένος ἄχρονος υἱός·
56. Οὐ γὰρ τῶν τίς ἔην, ὅσσων φραστῆρες ἔασιν
57. Ἀστρολόγοι, ξεῖνος δὲ καὶ οὐ πάρος ἐξεφαάνθη.

Χριστοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐξ ἀνατολῶν παρεγένοντο μάγοι ὑπὸ ἀστέρος ὁδηγούμενοι· Γρηγόριος οὖν φησὶν ὁ θαυμάσιος, ὅτι ξένος ἦν ὁ ἀστὴρ καὶ μὴ πρότερον φανεὶς, ὅς τις τὴν ἐπὶ Βηθλεὲμ ὁδὸν τοῖς μάγοις ἡγεμόνευεν· εἰ δὲ λέγοι τίς, ὅτι πῶς ψευδοῦς οὔσης τῆς περὶ τῶν ἀστέρων δόξης, Χριστοῦ γεννηθέντος ἀστὴρ προηγεῖται, τοῦτο σκοπείτω ὅτι παρ' ἑβραίοις μὲν ἀφανὴς ἦν· τούτοις γὰρ ἡ Χριστοῦ προηγόρευτο διὰ τῶν προφητῶν γέννησις, καὶ οὗ γεννᾶται καὶ ὅθεν προέρχεται· Χαλδαίοις δὲ τὸν πάντα βίον ἀστροπολεύουσιν, εἰκότως ἀστὴρ φαίνεται ταῖς αὐτῶν δόξαις μαχόμενος, ξένος γὰρ καὶ οὐ καθ' οὓς ἐνόμιζον ἦν ἐξηγητὰς καὶ γενετάρχας· καὶ Γρηγόριος γὰρ ὁ ἱεροφάντης τοῦτο σημαίνων φησὶν, ὅτι τότε ἐφάνη, ὅτε τοῖς ἀστρολόγοις ὁμοῦ τὰ βουλεύματα πέπτωκε τῆς τέχνης, τὸν δεσπότην τῶν οὐρανίων σὺν τοῖς οὐρανίοις τιμώντων. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος περὶ τῆς Πυθίας, καὶ τοῦ τρίποδος καὶ τῶν ἄλλων λεγομένων παρ' ἕλλησι θεῶν, ὡς Χριστοῦ γεννηθέντος οἱ μὲν ἔχαιρον τὴν Ἀφροδίτην τεκεῖν λέγοντες· οἱ δὲ διεσαφήσαντες ἔκλαιον ὡς οὐκ Ἀφροδίτη τέτοκεν ἀλλά τις Μαρία, τὸν τὴν αὐτῶν διολλύοντα πλά-

νην· και τοῦτο πιθανῶς· καὶ γὰρ ἕκαστον εἰκὸς ὅθεν εἶχε τὸ βέβαιον πληροφορηθῆναι· ταύτην ἦγον ἔκπαλαι δὲ τὴν ἡμέραν, ἑορτὴν ἕλληνες, καθ' ἣν ἐτελοῦντο κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐν ἀδύτοις τισὶν ὑπεισερχόμενοι, ὅθεν ἐξιόντες ἔκραζον, ἡ παρθένος ἔτεκεν, αὔξει φῶς· ταύτην Ἐπιφάνιος ὁ μέγας τῆς Κυπρίων ἱερεὺς φησὶ τὴν ἑορτὴν καὶ Σαῤῥακηνοὺς ἄγειν τῇ παρ' αὐτῶν σεβομένῃ Ἀφροδίτῃ, ἣν δὴ χαμαρᾶ τῇ αὐτῶν προσαγορεύουσι γλώττῃ.

ΛΟΓΟΣ ΝΓ. ΛΟΓΟΣ ΝΔ.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ. Ed. arcan. VII.

Ἰξίονος τινὰ κύκλον ἀλιτροτάτοιο φέροντες, 38.

Θῆρα, φυτὸν, βροτὸν, ὄρνιν, ὄφιν, κῦνα, ἰχθῦν ἔτευξαν. 39.

Ἑλλήνων οἱ σοφοὶ τὰ περὶ ψυχῆς διαφόρως ἐκδεδωκότες, καὶ τοῦτο φασὶν ὅτι τοῦ σώματος ἐξιοῦσα ἡ ψυχὴ πλάζεται καὶ εἰσπίπτει ἐν ἄλλῳ σώματι, πολλάκις δὲ καὶ θηρίον γίνεται, καὶ φυτὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ ὄρνεον, καὶ ὄφις, καὶ ἰχθῦς, καὶ χοῖρος καὶ ὄνος, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν εἰς ὅπερ καταντήσει, τοῦτο καὶ γίνεται· γίνεται δὲ καὶ ἑκατοντάκις καὶ διακοσάκις, καὶ χιλιάκις εἰ τύχοι, καὶ ληθαργεῖ, ποῖαν δορὰν ἀφῆκε καὶ τίς αὐτὴν κατεῖχε δερματίς· πρὸς οὖν τὸν τοιοῦτον λῆρον ὁ θεοφάντωρ Γρηγόριος φησὶ, ὅτι τὴν Ἰξίονος περιφορὰν ἣν ἕλληνες μυθεύονται, τῇ ψυχῇ προσπερίζουσιν· ἄστατος γάρ· φασὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ Ἰξίονος τάδε· Ἰξίων ἠράσθη τῆς Ἥρας, ἡ δὲ Ἥρα προσαγγέλλει τῷ Διΐ· Ζεὺς οὖν βουλόμενος γνῶναι εἰ οὗτος ἐρᾷ αὐτῆς ἐξομοιοῖ νεφέλην τῇ Ἥρᾳ, καὶ ἔστησεν αὐτήν· ὁ δὲ Ἰξίων νομίσας αὐτὴν εἶναι τὴν Ἥραν, συμμίγνυται αὐτῇ

τῇ νεφέλῃ· καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ζεὺς κολάζει αὐτὸν οὕτως· τροχῷ διατείνας αὐτὸν, ἐποίησεν ἀεὶ φέρεσθαι τὸν τροχὸν, καὶ ἔστιν ἀεὶ οὕτως ἀνακυκλούμενος καὶ καταφερόμενος, ταύτην τίνων τὴν τιμωρίαν· ῥοιζοῦται δὲ τῷ τροχῷ διατεταμένος καὶ κυλινδούμενος βιαίᾳ φορᾷ· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ῥοιζοῦσθαι· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι τῷ περὶ ψυχῆς δόγματι τῶν ἑλλήνων, ἡ τοῦ Ἰξίονος ἁρμόσειε περιφορά.

ΛΟΓΟΣ ΝΕ. ΛΟΓΟΣ Νϛ. ΛΟΓΟΣ ΝΖ.

Unicum carm. arcan. VIII. Οἱ προκείμενοι λόγοι εἰσὶν οὗτοι, περὶ διαθηκῶν, περὶ ἐπιφανείας Χριστοῦ, περὶ βαπτίσματος· οὗτοι μὲν οὖν καὶ μέρος τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου ἐξηγηματικοί εἰσιν· αὐτὸς γὰρ ὁ θεολόγος τὴν τοῦ παντὸς δημιουργίαν ἐξηγεῖται· καὶ περὶ τῆς Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως, τοῦ τε γραπτοῦ νόμου, καὶ τῆς χάριτος τῶν ἑβραίων ἐπὶ τούτοις, καὶ τῶν βασιλευσάντων αὐτοῖς, καὶ τοῦ νεοκληρονόμου λαοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἡμῶν τῶν χριστιανῶν· ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος Γρηγόριος ὁ θεῖος φησὶν, ὅτι περ ἦν τοῖς ἑβραίοις πάλαι χριόμενον ταῖς φλιαῖς τὸ τοῦ προβάτου αἷμα κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἀπωλείας τῶν Αἰγύπτου πρωτοτόκων· τοῦτο καὶ ἡμῖν ἡ σφραγὶς καὶ τὸ βάπτισμα, δεκάτη γὰρ πληγὴ ἡ τῶν πρωτοτόκων ὑπῆρχεν ἀπώλεια· τῷ Μωσεῖ τοίνυν ὁ θεὸς περὶ τοῦ πάσχα διαταξάμενος, ὅπως θύειν χρὴ καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον εὐτρεπίζεσθαι· μετὰ γὰρ τὴν τοιαύτην πληγὴν, μηκέτι μένειν εἰς Αἴγυπτον ἔφησεν, ὅμως τῆς οἰκίας μέχρις αὐτῆς προϊέναι προσέταξεν, ἀλλ' οἴκοι καθημένους τοῦ πάσχα μεταλαβεῖν, κρέα δὲ ἦν ὀπτὰ μετὰ ἀζύμων ἐσθιόμενα καὶ πικρίδων· τοίνυν αἵματος τοῦ ἀμνοῦ προσέταξεν

ὁ Θεὸς προσρᾶναι ταῖς φλιαῖς τῶν ἐν αἷς ὑπῆρχον θυρῶν, σημεῖον τοῦ μὴ θίγειν αὐτῶν τὸν ὀλοθρευτήν· τούτου δὲ γενομένου, κατέβη κύριος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀπώλετο πᾶν πρωτότοκον ἐν αὐτῇ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ἐπὶ δὲ ταῖς οἰκίαις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οὐκ ἐπάταξεν ὀλοθρεύων· τὸ γὰρ αἷμα τοῦ ἀμνοῦ, σημεῖον ἦν ἐπὶ τὰς φλιὰς αὐτῶν· τούτου δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις συμβεβηκότος, κατέσπευδον αὐτοὺς ἐξελθεῖν τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ ἐξῆλθον· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι καθὼς ἐκείνοις ἦν σημεῖον τὸ αἷμα τοῦ ἀμνοῦ, οὕτω καὶ ἡμῖν τὸ βάπτισμα καὶ τὸ χρίσμα.

ΛΟΓΟΣ ΝΗ.

ΠΕΡΙ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ.

Εἰ μὲν δή μοι πείθε τὸ λῷον· εἰ δὲ μελαίνεις
Τὸν χάρτην πολλαῖς χιλιάσιν ἐπέων,
Δεῦρ' ἄγε πλαξὶ τεαῖς ὀλιγόστιχα ταῦτα χαράξω
Γράμματ' ἐμῇ γραφίδι, ἣ μέλαν οὐδὲν ἔχει.

Ὁ θεοπτικώτατος Γρηγόριος πρὸς Ἀπολινάριον τὸν λαοδικέα ταῦτα φησὶν ἀποτεινόμενος· οὗτος γὰρ πρεσβύτερος ὢν, τῆς ἑλλήνων ἐξερμώμενος παιδεύσεως, τῶν ἑλληνικῶν ἐξηγητὴς ἦν καὶ δευτερωτής· πολλάκις οὖν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐκκλησίας παραινούμενος μὴ ἐξηγεῖσθαι τὰ τῶν ἑλλήνων διὰ τὸ πρεσβύτερον εἶναι, κατεφρόνησεν· ὕστερον δὲ τοῦτον τῆς ἐκκλησίας οἱ ἐπίσκοποι ἀφώρισαν, παύσαντες αὐτὸν τοῦ λειτουργεῖν· ὁ δὲ παραζηλωθεὶς εἰς αἵρεσιν ἐτράπη, τὸν γὰρ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἄνουν ἐδογμάτισεν ὁ παράφρων· πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα τὰ Γρηγορίου τοῦ θείου κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀπολιναρίου νεανευ-

ματα, μέγιστον δὲ τὸ τῶν ἐμμέτρων ἐπῶν ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δώρημα δι' αὐτοῦ παρασχεθέν· τοῦ γὰρ Ἀπολιναρίου κατὰ τὴν Καππαδοκῶν γῆν ἐν τοῖς ὁρίοις Γρηγορίου γεγονότος, πόθῳ τῷ πρὸς τὸν λόγον οἱ πλείους ὑπεκλέπτοντο, καὶ πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολοῦντες, τῆς ἐκείνου μετελάμβανον λύμης· τοῦτο γνοὺς ὁ γέρων, ὁ ἀθλητής, ὁ πολλὰς ἐν βίῳ λαβὼν ὀλυμπιάδας, ἡ σταγὼν ἡ τῷ Θεῷ πολὺν ἁρμόσασα κόσμον, τὸ τῆς ἁγνείας ἀμάραντον βλάστημα, καὶ τῆς σωφροσύνης ἀνόθευτον γέννημα, ὁ καθαροῖς ἀπαθείας χείλεσι τὰ χείλη μίξας τὰ καθαρὰ, καὶ πρὸς τὴν ἀσώματον ἐν σώματι φύσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ λελογισμένος, ὁ τῷ νῷ νοῦς ἀνακραθεὶς, καὶ τῷ λόγῳ λόγον ἱερουργήσας, καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐγκυμονήσας, τῶν θεηγορικῶν ἐμμέτρων ἐπῶν τὰς βίβλους κατεσκεύασε, πρεσβύτης λίαν ὑπάρχων καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐν σαρκὶ βιοτῆς ἀποβλέπων· ὁ γὰρ Ἀπολινάριος τινὰ καὶ αὐτὸς ἔμμετρα ἐξετίθετο, ὑποκλέπτων τὴν τινῶν περὶ αὐτοῦ δόξαν· ὡς τῆς ἑλληνικῆς γὰρ παιδεύσεως προασπιστὴν, οἱ τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν ἡγεμόνες ἐβδελύσσοντο· βουλόμενος τοίνυν ὁ μέγας Γρηγόριος ἄμφω τοῦτον κατά τε θείαν σοφίαν καὶ μέν τοι καὶ ἧς ἐδόκει προασπίζειν, ἀνόητον ὅτι μάλιστα καὶ λίαν ἀπαίδευτον ἀποδεῖξαι, τὸν εἰς αὐτὸν πεποιημένον στίχον ὕστατιον, μετὰ τοῦ παρεισενηνεγμένου ἐλεγείου, ἔκ τε παλαιᾶς τῶν ἔξωθεν ἱστορίας, καὶ μὴν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συγγραφῆς θαυμασίως συνέθηκε· καὶ τί γὰρ οὐκ ἐκπλήξεως γέμει τῶν Γρηγορίου; ὅμως φησὶν, εἰ πολλαῖς χιλιάσι λόγων, ὦ οὗτος, μελαίνεις τὸν χάρτην, δεῦρο ταῖς σαῖς πλαξὶν ὀλιγόστιχα ταῦτα χαράξω τῇ ἐμῇ γραφίδι, ἥ τις μέλαν οὐδὲν ἔχει.

Τὸ μὲν οὖν εἰπεῖν μελαίνεις τὸν χάρτην, τῆς ἐκ τῶν ἔξωθεν συγγραφῆς ἐστὶν ἱστορία· λέγεται δὲ τῆς Σαμίων τυραννίδος, ἔςι δὲ αὕτη· Ἱςιαῖος σάμιος μὲν ἦν τὸ γένος, φίλος δὲ γενόμενος Δαρείου τοῦ περσῶν βασιλέως, ἐλήφθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Περσίδι, καὶ ἐκεῖ διαιτώμενος ἐπεθύμει ἰδεῖν τὴν ἰδίαν πατρίδα· μὴ ἀπολυόμενος δὲ, γράφει τῷ ἰδίῳ ἀνεψιῷ τῷ Ἀρισταγόρᾳ μελετῆσαι ἀποςασίαν, καὶ πείθει καί τινας τῶν Ἰωνίων ἀποστῆναι· γράφει δὲ οὕτως· λαβὼν πιστὸν οἰκέτην, καὶ τούτου τὴν κεφαλὴν ξυρήσας, ἐγχαράττει τῇ κεφαλῇ ὃ ἠβούλετο δηλῶσαι, εἶτα μελαίνει τὴν χάραξιν, καὶ ἀφῆκας ἀνενεγκεῖν τὰς τρίχας, καὶ μετὰ τὸ κομάσαι αὐτὸν ἀποπέμπει, λέγων τῷ οἰκέτῃ πάλιν ἐκεῖσε ἀποξυρηθῆναι, ἵνα ἀναγνῷ Ἱστιαίου τὰ γράμματα· ἀναγνοὺς τοίνυν ὁ Ἀριςαγόρας καὶ μαθὼν, ἐποίησε τὴν ἀποστασίαν σχεδὸν πάντων τῶν Ἰωνίων· εἶτα μανθάνει ἐν Πέρσαις ὁ βασιλεὺς, καὶ σύμβουλος γίνεται τῷ Ἱστιαίῳ ὡς ἕλληνι τί δεῖ ποιῆσαι· καὶ συμβουλεύεται παρὰ τοῦ Ἱσταίου, αὐτὸν πέμψαι εἰς τὴν Ἀσίαν ὡς ἱκανὸν ὄντα διαλῦσαι τὰ περὶ τῆς ἀποςασίας· ἐλθὼν οὖν ὁ Ἱςιαῖος ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ὡς ὕποπτος γενόμενος ὅλου τοῦ πράγματος, παρὰ τοῦ Ἀρταφέρνου ὑπάρχου Σάρδεων ἤκουσε, τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψεν Ἱστιαῖος ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρας, ὑπόδημα δὲ τὴν ὅλην κατασκευὴν ἔλεγεν.

Ὁ τοίνυν θεολόγος Γρηγόριος τῶν ἐπῶν ταῖς χιλιάσι τοῦτον τὸν τρόπον μελαίνειν τὸν χάρτην τῷ Ἀπολιναρίῳ φησίν· ἡ γὰρ ἐκείνου διδασκαλία, τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἀποστασία· τὸ δὲ λέγειν ὅτι γράψω ταῖς πλαξὶν ἀμελάνῳ γραφίδι, τῆς θείας διδασκαλίας παρίστησι τὸ λαμπρόν· πλαξὶ γὰρ ὁ θεὸς τοὺς δέκα λόγους τῷ Μωϋσῇ γράψας, μέλα-

νος οὐκ ἐδέησε· γέγραπται γὰρ ὅτι ἡ γραφὴ Θεοῦ καὶ τὸ ἔργον Θεοῦ· οὐκ ἀμφίβολον δὲ τὸν τοῖς τοῦ Γρηγορίου λόγοις τε καὶ δόγμασιν ἑπόμενον, τῆς λαμπρᾶς καὶ ἀπεριλήπτου θεότητος ἐν μεθέξει γενόμενον, οὐράνιον τινὰ δοκεῖν οὐ χαμαίζηλον.

ΛΟΓΟΣ ΝΘ.

Ed carm. XLVII.

ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΟΝ ΤΟΝ ΕΞΙΣΩΤΗΝ.

Καὶ θυσίην μεγάλοιο πατρὸς ζηλῶσαι παλαιοῦ.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἀβραὰμ ἱστορία ἐν τῷ α′ λόγῳ.

Ἣν δὲ πάρος γαίηθεν ἐς οὐρανὸν εἶδε ταθεῖσαν
Ἰσαακίδης Ἰακὼβ ἡμέτερος προπάτωρ
Κλίμακα τήνδ' ἀνιὼν ὥς κεν θεὸν αὐτὸν ἴδηται.

Μετὰ τὸ εὐλογηθῆναι τὸν Ἰακὼβ ὑπὸ τοῦ Ἰσαὰκ, καὶ τὰς εὐλογίας κομίσασθαι μετὰ δόλου, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ γεγράφαμεν, ἀντικοτοῦντος αὐτῷ τοῦ Ἡσαῦ καὶ προσδοκῶντος τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς εἰς τὸ τὸν Ἰακὼβ ἀποκτεῖναι, ἡ τούτων μήτηρ Ῥεβέκκα βουλομένη τὸν νεώτερον περιποιήσασθαι παῖδα, προσοχθήσασα δὲ τῇ ψυχῇ τῶν μεθ' ὧν κατῴκουν Χαναναίων ταῖς θυγατράσι, πρὸς τοὺς αὐτῆς ἀδελφοὺς ἐν Μεσοποταμίᾳ πέμπει χρόνον αὐτοῖς συμπαραμεῖναι, καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν ἀγαγεῖν πρὸς γάμον ἑαυτῷ· γενόμενος δὲ κατὰ Λαμμαοῦς οὕτω καλούμενον τὸν τόπον, εἶδεν ἐν τῇ γῇ ἐστηριγμένην κλίμακα, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανὸν, οἱ δὲ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς, ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτήν· ἀνέστη δὲ πρωῒ καὶ θαυμάσας ἔφη, ὅτι ἔστι κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν· καὶ εἶ-

πεν, ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος, οὐκ ἔστι τοῦτο ἀλλ' ἢ οἶκος Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ· ἔλαβε δὲ τὸν λίθον ὃν ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ κατέχεεν ἔλαιον ἐπ' αὐτὸν, καὶ εἶπεν· ἐὰν ᾖ κύριος ὁ Θεὸς μετ' ἐμοῦ διαφυλάσσων με ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ πορεύομαι, καὶ δῷ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι, καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, καὶ ἔσται κύριος μοι εἰς Θεὸν καὶ ἡ στήλη αὕτη ἣν ἔστησα, ἔςαι μοι σημεῖον, καὶ πάντων ὧν ἐάν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι· καὶ εὐξάμενος, εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ᾤχετο.

Παρθενικὰς δὲ γυναῖκας ὅσαι κλείουσιν ἄνακτα 225.
Νυμφίον ἁγνοτάταις μιγνύμενον κραδίαις, 226.
Αἳ Χριστὸν δοκέουσιν ἀκοιμήτοις φαέεσσιν, 227.
Οὔ τι μαραινομένας λαμπάδας ἁψάμεναι. 228.

Μέμνηται τῶν φρονίμων παρθένων, αἳ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ συνεισῆλθον εἰς τὸν νυμφῶνα λαμπάσι πυρσουμέναις· δέκα γὰρ παρθένοις τὴν βασιλείαν ὁμοιοῦσθαι τῶν οὐρανῶν φησὶν ὁ σωτὴρ, ὧν αἱ μὲν πέντε φρόνιμοι, αἱ δὲ πέντε μωραί· τὰς μὲν οὖν μωρὰς μὴ τροφὴν πυρὸς ἔλαιον ἐπιφερομένας, λαμπάσι σβεννυμέναις, ἐπεὶ μὴ τῷ νυμφίῳ συναντήσειν οἷόν τε ἦν, τὸν καιρὸν τῆς παρασκευάσεως εἰς τὸν τοῦ πριᾶσθαι καταναλωσάσας, ἔξω τῶν γάμων εἶχε τὸ πέρας· τὰς τοὐναντίον ἐμπαρασκεύους δὲ καὶ φρονίμους, ἐλαίῳ τὰς λαμπάδας ὃ μεθ' ἑαυτῶν εἶχον ἐπιφερόμεναι κατακοσμησάσας, ἐξ ἑτοίμου φαιδρὰς ὁ νυμφὼν εἰσεδέχετο· καί γε τῆς θύρας προβοώσας τὰς ἀθλίας, ὕστερον ἐπικαταλαβούσας, ὅτι μὴ ταύτας οἶδεν ὁ λαλῶν ἔνδοθεν ἐπαμειβόμενος, τῆς χαρᾶς τοῦ νυμφῶνος ἀκλεῶς ἀποπέμπεται.

Ναὶ μὴν καὶ τῇσιν γε μέγας νόος ἄῤῥενι θυμῷ 233.

234 Ῥιπτεύσαις δολερὴν Εὔαν ἀπὸ κραδίης.

Εὐλαβῶν μεμνημένος γυναικῶν ὁ θεολόγος, ἀνδρείαν ἔχειν ταύτας ψυχὴν διισχυρίζεται· τὴν δολίαν δὲ φησὶν Εὔαν ῥιπτούσας ἀπὸ καρδίας· ἡ γὰρ Εὔα γυνὴ τοῦ πρωτοπλάστου δὲ τῇ τοῦ ὄφεως πεισθεῖσα συμβουλίᾳ, τοῦ καρποῦ γευσαμένη προώριον, καὶ τ' ἀνδρὶ παρασχοῦσα, τῆς πικρᾶς καταδίκης πεπείραται· διὸ τὰς εἰς ἀνδρῶν ἐννοίας τῇ τῆς ἀρετῆς αὐστηρότητι ληξάσας, τὴν ἁπαλωτέραν Εὔαν ἢ τὸ γυναικεῖον ἀδρανὲς κατοπτεύεται, τῆς δουλούσης κακίας μηκέτι δεκτικὰς τυγχανούσας ἀποδύεσθαι, καὶ τῆς προμήτορος ἀνορθοῦν τὸ σφάλμα διαγορεύει.

245. Οὐ μέγα· καὶ Χριςὸν γὰρ ἀπ' οὐρανοῦ ἀςερόεντος
246. Σαρκὶ σὺν ἀνδρομέῃ γαῖαν ἐπερχόμενον,
247. Καὶ τέκον ἡμερίοις ἁγνῆς διὰ μητρὸς ἰόντα
248. Παρθένου, ὄφρα νόμον ἀνδρόμεον τελέσῃ
249. Ἀχράντοισι γονῇσι, καὶ ἐκ τύμβοιο θορόντα
250. Ἤματι ἐν τριτάτῳ θερμοτέροισι πόθοις
251. Πρῶται θηήσαντο, φίλοις τ' ἤγγειλαν ἑταίροις,
252. Γευόμεναι Χριστοῦ γεῦσιν ἄκος προτέρης.

Πάνυ τῶν εὐλαβῶς διακειμένων τουτωνὶ γυναικῶν φροντίζων ὁ θεολόγος, εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἐληλακέναι φησὶν, ὡς μὴ θαυμάζειν ἐν γυναιξὶ τοσαύτην ἀρετὴν ὁρωμένην, ἐπεὶ γυναικῶν Χριςὸς ἐξεγεννήθη σαρκικῶς ἐπιδημήσας ἡμῖν, καὶ Χριστὸν αὐτὸν ἀναστάντα πρῶται τοῦ τάφου τεθέανται· πόθῳ γὰρ διανυκτερευούσαις καὶ τὴν ψυχὴν περὶ τοῦ νεκροῦ τετηκυίαις, οὐκ ἔςι νεκρὸς, ἀλλὰ ζῶν ὁ θανὼν ἐμφανίζεται· τοσοῦτον γυναῖκες εἰς ἀρετὴν ἐπιτήδειαι, καὶ μύρου πνοῆς ζωτικῆς ἐκ τάφου νεκρῶν ἀντελάβοντο, ῥίπτουσαι τῆς ἀρχαίας δυσώδους ἁμαρτίας τὸ ῥυπῶδες· χαίρε-

τε δὲ πρώταις ἐκείναις αἷς πονεῖν καὶ λυπεῖσθαι προσέταξε Χριστὸς μέγα φωνήσας, καὶ τοῖς φίλοις μηνύειν τὴν χαρὰν διετάξατο.

Χρύσεα μὲν Λυδοῖσι δόμοις ἐχαρίζετο μῦθος 263.
Ψήγματα, καὶ ποταμοῦ ὀλβοδότοιο ῥόον· 264.
Χρυσοφόροι δ' Ἰνδοῖσι μελαγχρώτεσσιν ἄφυσσον, 265.
Μύρμηκες κοίλης πλοῦτον ἀπὸ ψαμάθου. 266.

Πακτωλός ἐστι ποταμὸς ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἐν ᾧ χρύσαμμος γίνεται· ἐν αὐτῷ δὲ βοτάνη τίς ἐστιν, ἧς ὑπὸ τὴν ῥίζαν ὁ χρυσός· ταύτην μὲν οὖν τὴν βοτάνην ἀποσπῶντες, τὴν χρύσαμμον ἐν τῇ ῥίζῃ μετὰ χρυσέων ἀποκομμάτων ἔφερον· εἰ δέ τις ἄνευ τῶν βρύων ματαιοπονῶν ἦν, εἶχε τῶν ἐλπισθέντων οὐδέν· ὡσαύτως ἐν τῇ αἰθιοπίδι γῇ χρύσαμμός ἐστιν ἔν τισι κοιλώμασι ψάμμου, ὅθεν οὐδὲν ἄνδρες πορίσασθαι δύνανται· μύρμηκες δὲ ὄντες πολλοὶ ἐν τῷ τόπῳ, ταύτην ἀπὸ τῆς κοίλης ἀνάγουσι ψάμμου· τῶν δὲ μυρμήκων τὴν χρύσαμμον Αἰθίοπες ἀπολαμβάνοντες, τὸν δόκιμον ἕψουσι χρυσόν· ταύτην ἡ θεία γραφὴ τὴν γῆν Εὐϊλὰτ κατονομάζει· τὸ δὲ χρυσίον φησὶ τῆς γῆς ἐκείνης καλόν.

Καὶ Χριστὸς μερόπεσσι φέρου παρεόντος ἐμίχθη, 337.
Ἡνίκα γαῖαν ὅλην Καῖσαρ ἀπεγράφετο· 338.
Καὶ τέλος αὐτὸς ἔδωκε. 339.

Τὸ μὲν ἀπογραφῆναι Χριστὸν, γέγονεν ἐπὶ Αὐγούστου, παρ' οὗ δόγμα πᾶσαν ἀπογράψασθαι τὴν οἰκουμένην ἐξῆλθε· τότε γὰρ Ἰωσὴφ ἀνῆλθεν ἐν Βηθλεὲμ ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ οὔσῃ ἐγκύῳ, καὶ πλησθεισῶν τῶν ἡμερῶν τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, ἔτεκε Χριστὸν θεὸν σωτῆρα τὸν κύριον· τότε δὲ φόρου παρόντος, Καίσαρι δοῦναι τέλος ἐπὶ τῶν Ἡρωδιανῶν γέγονεν, ὅτε Χρι-

στὸς δὲ τῷ Πέτρῳ κατὰ τὴν θάλασσαν γενομένῳ, προσέταξε τὸν ἀγρευόμενον ἰχθῦν ἀνατεμεῖν, καὶ δύο δηνάρια τοῖς ἐγκάτοις κείμενα τοῦ ἰχθύος εὑρηκότα, ὑπὲρ ἀμφοτέρων τοῖς πράκτορσι παρασχεῖν, ὃ καὶ γέγονεν.

345. Οὐχ ἅλις ὄττι βροτοῖσι βαρὺν ζυγὸν ἤγαγε πρώτη
346. Ἀρχεγόνου κακίη, καὶ φυτὸν ἀνδροφόνον,
347. Βασκανίη τε δράκοντος, ἀτασθαλίη τε γυναικὸς
348. Γεῦσις τ' οὐλομένη γνώσιος ἀντιπάλου.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἱστορία ἐν τῷ β' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ Ξ.

Ed. carm. XLVIII.

ΕΙΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ ΤΟΝ ΕΞΙΣΩΤΗΝ.

1. Ὄμβρῳ διψάδα γαῖαν ἀπέκλυσεν, ὅς μιν ἔδησεν.

Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην· οὗτος γὰρ προσευξάμενος, τὸν οὐρανὸν ἀπέκλεισε χρόνους τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ, καὶ τὸν ὄμβρον δι' εὐχῆς ἤγαγε μετὰ τὸ καθιερῶσαι τὴν θυσίαν, καὶ τοὺς προφήτας παραδειγματίσαι τῆς αἰσχύνης, τὸ ἴσον οὐ δυνηθέντας ἐκ τῆς προκλήσεως. Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

2. Ἄλλος τ' ἐξ ὑδάτων ἥρπασε κόσμον ὅλον.

Τὸν Νῶε φησίν· οὗτος γὰρ ἐκ πάντων τῶν θηρίων καὶ κτηνῶν καὶ ἑρπετῶν συνατποκλείσας εἰς τὴν κιβωτὸν ἑαυτῷ, τοῦ κατακλυσμοῦ διέσωσεν. Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

3. Καὶ νοῦσός τις ἄρηξεν.

Ἐλισσαῖον φησὶ τὸν προφήτην· πρὸς αὐτὸν γὰρ Νεεμμὰν ὁ σύρος λεπρὸς ὢν παρεγένετο, καὶ διὰ προστάγματος τοῦ προφήτου λουσάμενος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἀφῆκε τὴν λέπραν αὐτοῦ καθαρισθείς.

Ὅς δ' ἐκ πολέμων ἐσάωσεν.

Λέγει τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν· οὗτος γὰρ τὸν ἥλιον στήσας καὶ τὴν σελήνην, τοὺς πολεμίους διώλεσε· καὶ Μωσῆς ἐν τῷ ὄρει σταυροειδῶς τὰς χεῖρας τετυπωμένος, τὸν Ἀμαλὴκ ἔτρεψεν.

Πάλιν τὸν Γεδεὼν αἰνίττεται· οὗτος γὰρ τὸν Μαδιὰμ ὡσεὶ ἑκατὸν χιλιάσι εἴκοσι, ἅμα τριακοσίοις ἐπάταξε· σὺν αὐτῷ γὰρ ἀθροισθέντος λαοῦ πρὸς παράταξιν Μαδιάμ, προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τὸν λαὸν καταγαγεῖν εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ τῶν λαπτόντων τῇ χειρὶ κυνὸς τρόπῳ ἐπισχεῖν, τὸν δὲ λοιπὸν λαὸν ἀποστρέψαι· τούτου δὲ γενομένου, τριακοσίων μόνων τῶν λαψάντων ὑπαρχόντων, κατῆλθεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν νυκτὸς ἐν λαμπάσι καὶ κερατίναις· καὶ ταῖς μὲν κερατίναις ἐσάλπισαν αἱ τρεῖς ἀν' ἑκατὸν ἀρχαὶ, καὶ τὰς ὑδρίας ἐν αἷς ὑπῆρχον αἱ λαμπάδες, ταύτας ἐξετίναξαν, καὶ τὴν παρεμβολὴν Μαδιὰμ μετέστησαν ἐκταράξαντες· καὶ μάχαιραν ἀνδρὸς ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ κύριος ἔδωκε, καὶ ἀπώλετο πᾶσα ἡ παρεμβολή· καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν τὸν Ζεβεὲ καὶ Σαλμανᾶ, καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν τὸν Ὠρὴβ καὶ τὸν Ζὴβ συλλαβόμενος, ἐν στόματι ξίφους ἀνεῖλεν.

Καὶ Βαρὰκ καὶ Δεβόῤῥα γυνὴ τὸν λαὸν κακούμενον ὑπὸ Μαδιὰμ ἐξείλοντο, καὶ Σισάρᾳ πόλεμον συνάψαντες, καὶ τοῦτον τροπωσάμενοι· τὸν δὲ Σισάρα γυναικὶ προσφυγόντα, καὶ δίψῃ φλεγόμενον, Ἰαὴλ δὲ ὄνομα τῇ γυναικὶ, ὑπὸ τὴν σκηνὴν δεξαμένη γάλα ποτίσασα, καθευδῆσαι τοῦτον καὶ διαναπαύσασθαι πείθει, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ὕπνου λαβομένη εὐκαιρίας, ἰσχυρῶς ἐπισκελίσασα, τὸν πάσσαλον τῆς σκηνῆς ἤγαγε κατὰ τοῦ γνάθου Σισάρα, καὶ προσήλωσε τῇ γῇ οἰκτρῶς ὑποτρύζοντα καὶ τοῖς ταύτης μηροῖς ὑποσκαρίζοντα.

Καὶ Σαμψὼν ναζωραῖος Θεοῦ, λέοντα διέσπασεν ὡσεὶ ἔριφον, καὶ χιλίους ἀνεῖλεν ἄνδρας ὄνου σιαγόνι, παρ' ἧς καὶ διψῶντι ψυχρὸν ὕδωρ αὐτῷ καὶ μάλα γλυκὺς ἀνεδόθη· καὶ πύλας πόλεως ἰσχύϊ χειρῶν ἀπέσπασε, καὶ φέρων εἰς ὄρος ἀνέτρεχεν ὑψηλὸν νωτοφόρος· καὶ χιλίας ταῖς κέρκοις ἀλώπεκας προσδήσας, λαμπάδας ἀμφὶ τὰς κέρκους ὑφάψας, τῶν ἀλλοφύλων ἐνέπρησεν ἀμητούς· καὶ πασσάλοις ἑπτὰ τοὺς βοστρύχους καινοῖς κάλωσι συνυφασμένους, ὡς οὐδενὸς ὄντος ἐξείλετο, καὶ δεσμοὺς χειρῶν καὶ ποδῶν διέῤῥηξε κραταιῶς, εὐχῆς χάριν ἀκερσεκόμης, ναζωραῖος γὰρ ἦν· ἀλλ' ὅτε γυναικὸς ἡττηθεὶς ἐξεφήνετο ἀπόῤῥητον, ἁλωτὸς ἦν, τῆς κόμης ἀποκαρθείσης αὐτῷ· καί γε τῶν πολεμίων ὑπορυχθεὶς ὄμματα, δέσμιος ἐν οἴκῳ καθήμενος φυλακῆς, πυροῖς ῥοιζηδὸν ταχυδρόμον μύλον ἐφείλκεν ἀείστροφον· μακρὰ τῆς κόμης ἐπανθούσης, εὐξάμενος δὲ, μέσος ἦν ἀλλοφύλων, ὅτε παιζόμενος, ἵδρυμα δὲ τῶν σεβασμίων αὐτοῖς ὁ τόπος, ἄμφω τῶν ἐν οἷς ἵδρυτο στύλων ὁ σηκὸς χερμάδην λαβόμενος, καὶ σφοδρῶς περικλονήσας· ὅλοις ὁμοῦ τὸν σηκὸν τοῖς ἀλλοφύλοις τάφον ἔθηκε σὺν ταχὺ μορήσας.

Καὶ Δαβὶδ παιδάριον ἁπαλὸν, ἰσχυρὸν πολεμιστὴν ἐτροπώσατο, τεύχεσιν ἀστράπτοντα καὶ μέλεσι γαυρούμενον μεγαλοζώοις· ἥρως ἐκ Γὲθ Γολιὰθ, τὴν παράταξιν ὠνείδισεν Ἰσραὴλ, οὐκ ἦν διαγωνιούμενος ἐκείνου προσκαλουμένου· μέγα φρονῶν ὁ ἀλλόφυλος, εἰς Θεὸν τὸ στόμα καθώπλιζεν ἐπαιρόμενος, καὶ Δαβὶδ παρεζήλωσεν· οὐδὲ ζῆν ὀνειδιζομένου Θεοῦ κατεδέχετο, καὶ τὸν λαὸν Ἰσραὴλ ὡς ἔλαφος ὑπερήλλατο, καὶ ὡς δορκὰς ἀντιπαρέτρεχε, λεόντειον ἔβρυχεν, ὡς ἀετὸς ὑπερίπτατο· ῥάβδον ἐξησκημένος, καὶ λίθους τρεῖς καὶ σφενδόνην καὶ τὸ πρὶν ὑδροφόρον κάδιον,

λιθοφόρον εὐστόχως τοῦ κράνους δὲ Γολιὰθ καταλεύσας, πρηνῆ βαλὼν, ἔδραμε καὶ τὴν κάραν ἀπέτεμε, καὶ κράτος τοῖς ὁμοφύλοις ἐποίησεν, ἀνὰ τὴν μάχην τὴν ἰσχυρὰν πάντων ἀνδρείως ἀποδυσαμένων, καὶ τῶν ἀντιπάλων τὰς παρεμβολὰς κατατεινάντων.

Ἄλλος δ' οὐρανόθεν λαὸν ἔθρεψε μέγαν. 4.

Μωϋσῆς οὗτος· μάννα γὰρ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς οὐρανόθεν παρέσχε καὶ ὀρτυγομήτραν.

Κεῖται ἐν τῷ γ' λόγῳ.

Λάζαρος ἐν προθύροις, δὸς ψίχας ἀλλοτρίας. 14.

Κεῖται ἐν τῷ α' λόγῳ.

Καὶ Χριστὸς μερόπεσσι φέρου παρεόντος ἐμίχθη. 15.

Κεῖται ἐν τῷ θ' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΞΑ.

ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ.

Ed. carm. XLIX.

Εἶδός τε μέγεθός τε παλαιοτάτοισιν ὁμοῖος 121.
Αἰακίδῃσιν ἔης, ἢ αἰτωλῷ Μελεάγρῳ. 122.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἀχιλλέα καὶ Αἴαντα ἱστορία ἐν τῷ ιέ λόγῳ· ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὸν Μελέαγρον περὶ χόρου κεφαλῆς.

Κλῆρον ἔχειν ποθέω πατρῷον ὥς ποτε λόγχην 127.
Σπαρτιάται. 128.

Οἱ Σπαρτιάται ὑπὸ τοῦ Κάδμου σπαρέντες ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ Ἄρεως δράκοντος, ὃν ἐν τῇ πηγῇ ἀπέκτεινεν, ἀνεφύησαν ἔνοπλοι ὡς ὁ μῦθος· εἶτα χρησάμενοι ἑαυτοῖς ὀλιγοστοὶ ὑπελείφθησαν· οἰκήσαντες δὲ τὴν Λακεδαίμονα, τοῖς ἐξ αὐτῶν τά τε ὅπλα καὶ τὴν τούτων παρέδωκαν χρῆσιν.

Πέλοπός τε γένος πελοπήϊον ὦμον.

Τάνταλος Φρυγίας ἦν βασιλεύς· οὗτος γεννᾷ τὸν Πέλοπα· τούτῳ τῷ Ταντάλῳ ποτὲ οἱ θεοὶ ἐπεξενώθησαν· λαβὼν οὖν τὸν Πέλοπα τὸν ἴδιον υἱὸν ὁ Τάνταλος, κατασφάττει καὶ κρεουργεῖ καὶ ἕψει καὶ παρατίθησιν εὐωχίαν τοῖς θεοῖς· τούτων δὲ τῶν κρεῶν ἡ Δημήτηρ λαβοῦσα τῇ χειρὶ, ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ὤμου· αἱ δὲ ἄλλοι θεοὶ ἐλεοῦντες τὸν Τάνταλον καὶ θαυμάσαντες ὅτι τοῦ παιδὸς αὐτοῦ κατεφρόνησε, συντιθέασι τὰ κρέα καὶ ἀποτελοῦσι σῶον τὸν Πέλοπα· ἦν δὲ παρὰ τὸ σαρκίον ἐκεῖνο, ὃ ἔφαγεν ἐκ τοῦ ὤμου ἡ Δημήτηρ· προσθέντες οὖν ἐλεφάντινόν τι κατὰ τὸν ὦμον, ἐπλήρωσαν σῶον τὸν Πέλοπα· οὕτω λοιπὸν ἅπαν τὸ γένος τῶν πελοπίδων, ἐκ τούτου ἦν ἐπίσημον, ἐχόντων πάντων ἐν τοῖς ὤμοις τὸν ἐλεφάντινον τόπον.

129. Καὶ σκῆπτρον πατέρων εἰς υἱέας αἰὲν ὁδεῦον.

Σκῆπτρον φησὶ τὸ τοῦ Ἀτρέως, ὅπερ ἐν τῇ αὐτῇ ὁδεῦον γενεᾷ, διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, καὶ ἤρξατο μὲν ἀπὸ Ἡφαίστου καὶ Διὸς, ἔληξε δὲ εἰς Ἀγαμέμνονα, ὡς Ὅμηρος φησί.

130. Κεκροπίδαι τέττιγα πλέκων ὕπερ υἱέα γαίης

131. Γηγενέες.

Κέκροψ βασιλεὺς γέγονεν Ἀθηνῶν, ὅστις μεγάλως τὴν Ἀττικὴν κατεκόσμησεν· οὗτος δέ ἐστιν ὁ καλούμενος διφυὴς, ὅτι δύο φωνὰς ἦν ἠσκημένος, μίαν τῆς Ἑλλάδος, μίαν δὲ τῆς Αἰγύπτου· λέγεται γὰρ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἄποικοι εἰσὶν αἰγυπτίων ἀπὸ Σαέως πόλεως· ἡγεμὼν οὖν ἐστὶ τῆς ἀποικίας οὗτος ὁ Κέκροψ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔμαθε τὴν ἑλλάδα φωνὴν, ἔχων καὶ τὴν αἰγυπτίαν· ὁ δὲ λόγος ὁ λέγων αὐτόχθονας εἶναι τοὺς Ἀθηναίους, μῦθος ἐστὶ, λαβὼν τὸ πλάσμα ἀπὸ τοῦ μηδέ ποτε μεταστῆναι, μᾶλ-

λον καὶ ἀναστῆναι τοὺς οἰκήσαντας εἰς τὴν Ἀττικήν· λεπτόγεως γὰρ οὖσα ἡ χώρα, οὐ πάνυ ἦν ζηλωτή, ὥστε τοὺς ὄντας ἐκδιωχθῆναι, καὶ ἄλλους μετοικισθῆναι· κεκροπίδαι τοίνυν λέγονται οἱ Ἀθηναῖοι, τὴν ἐκ τοῦ Κέκροπος ἐπιφερόμενοι τιμήν· τὸν δὲ τέττιγα λέγονται φέρειν ἐπὶ τῶν πλοκάμων, ὡς μὲν ἔστι νοεῖν τὴν εὐγλωττίαν· ὁ γὰρ τέττιξ ἀεὶ λάλος ἐστὶ καὶ ἡδὺς, ἡλίου δὲ φίλος, καὶ παρ' ἀνθοκόμοις οἰκῶν ἀρούραις.

Αὐτὰρ ἐγὼ κέλομαί σε τὰ μὲν κάλλιστα ποθεῦντι
Ἕπεσθαι, καὶ χεῖρα φέρειν πάτερ εἰ δὲ κακοῖσι
Τερποίμην, παίδων με τεῶν ἀπὸ τηλόθι ῥίψον
Ὡς νόθον, εὐγενέος Ῥήνου κριθέντα ῥεέθροις,
Ἢ καθαρῶν αἰετῶν ψευδῆ γόνον ἀκτινέσσιν.

Ἐνταῦθα μὲν τοῦ Ῥήνου ποταμοῦ διακρίνειν τοὺς εὐγενεῖς τῶν παίδων ἐκ τῶν νόθων τὰ ῥεύματα, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· ἀλλαχοῦ δὲ εἰς Κυνοσαργὲς τοῦτο γίνεσθαι φάσκει· τόπος γὰρ ἦν ἐν Ἀθήναις Κυνοσαργὲς οὕτω λεγόμενος, ἐν ᾧ οἱ νόθοι ἐκρίνοντο, εἰ τοῦ δέοντος γέγονεν υἱός· ἐκαλοῦντο δὲ παρὰ Ἀθηναίοις καὶ οἱ ἀπελεύθεροι νόθοι· νόθοι δὲ καὶ οὗτοι ὡς πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐκ γεννητῆς, καὶ οὗτοι δὲ ἐκρίνοντο καὶ ἐδοκιμάζοντο, εἰ ὅλως ἠλευθερώθησαν· Κυνοσαργὲς δὲ ἤκουσεν ὁ τόπος ἀπὸ τούτου· θυσίας πλησίον ἐν ἱερῷ γενομένης, εἰσελθὼν ὁ κύων ἥρπασε κρέα τοῦ θύματος, καὶ ἤγαγεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ ἐκτίσθη τίς νεὼς, καὶ ἐκλήθη Κυνοσαργὲς οἱονεὶ κυνὸς σάρκες, ἀπὸ τῶν σαρκῶν καὶ τοῦ κυνός· ὕστερον δὲ τοῦ κάππα ἐξελθόντος, εἰσῆλθε τὸ γάμμα. Οἱ δὲ ἀετοὶ κρίνουσι τὸν ἴδιον γόνον ταῖς ἀκτῖσι τοῦ ἡλίου· ὅτ' ἂν γὰρ τοὺς νεοσσοὺς ἡ ἀετὸς τῶν ὠῶν ἐξαγάγῃ, ὁ πατὴρ παραγίνεται,

καὶ τὰ μὲν ἴδια τέκνα ἐπιγινώσκει, τὰ δὲ νόθα τῆς καλιᾶς ἀποβάλλεται· τινὲς διότι καὶ τὸν ἀετὸν φασὶν ἀναιρεῖν, νόθον εἴπερ εὕροι γεγεννημένον· τὴν δὲ διάκρισιν ταῖς ἀκτῖσι ποιεῖται τοῦ ἡλίου.

ΛΟΓΟΣ ΞΒ.

Ed. carm. L.

ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΥΙΟΝ.

83. Εἰ δὲ πένης φρενοπλὴξ τε καὶ οὐ μελέεσσι πεπηγὼς
84. Τί πρήξεις, οὐ χεῖρα τεὴν σκήπωνι παρέξεις;
85. Οὐκ ὤμοισιν ἐοῖσιν ἀειρόμενός με σαώσεις
86. Ὡς Ἀγχισιάδης γενέτην ἐὸν ἐκ πολέμοιο;

Ὁ μὲν θεῖος Γρηγόριος τὸν Ἀγχίσου Αἰνείαν, οὗτος
δὲ λίβυς ἦν, εἰς συμμαχίαν τρώων παραγεγονὼς, τὸν ἴδιον
πατέρα Ἀγχίσην ἐπ᾽ ὤμων ἀράμενος, πόῤῥω κομίσαι φησὶ
τοῦ πολέμου· καὶ τοῦτο μὲν πάντως γέγονεν, εἰ καὶ διαφεύγει·
πλὴν αὐτὸς τοὐναντίον Αἰνείας λέγεται πόῤῥω τοῦ
πολέμου ὑπ᾽ Ἀφροδίτης κεκομίσθαι, ταύτης γὰρ υἱὸς ἐχρηματίζεν,
ὡς ὁ μῦθος, ἣ τῶν Διομήδους χειρῶν ἀραμένη,
διέσωσεν ἀποθεμένη μακρόθεν τῆς μάχης· διὸ τὸν Διομήδην
λέγεται ταύτην κατεπιδιώκοντα, κατ᾽ ἄκρας τρῶσαι τῆς χει-
*Il. ε. 334. ρὸς τῷ ὀξυτάτῳ δόρατι· ἔχει δὲ τὸ ἔπος· * – ἀλλ᾽ ὅτε δή
ῥ᾽ ἐκίχανε πολὺν καθ᾽ ὅμιλον ὀπάζων – ἔνθ᾽ ἐπορεξάμενος
μεγαθύμου Τυδέος υἱὸς – ἄκρην οὔτασε χεῖρα μετάλμενος
ὀξεῖ δουρὶ· – ἀβληχρήν· εἶθαρ δὲ δόρυ χροὸς ἀντετόρησεν
– ἀμβροσίου διὰ πέπλου ὃν αἱ χάριτες κάμον αὐταὶ – πρυμνὸν
ὑπὲρ θεναρὸς, ῥέε δ᾽ ἄμβροτον αἷμα θεοῖο. – Ὡς ὁ
μῦθος, αἵματι καὶ δάκρυσι σταζομένην ὧδε τῆς μάχης ὁ
Διομήδης ἀπέπαυσε· κατ᾽ ἀντίφρασιν οὖν παρῆκται τῷ θεο-

λόγῳ ἡ ἱστορία· τοῦτο δὲ ποιεῖν ἔθος αὐτῷ, καὶ μάλιστα πάντων ὡς ὅτ' ἂν λέγῃ — ἢ σκιὰν ὡς στερεὴν ἢ ἀχλύν. — Τὸ γὰρ ςερεὸν ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦς εἴληφεν ἐνταῦθα· τοῦτο δὲ ποιεῖν τοῖς σοφοῖς σύνηθες· ἔστι δὲ καί τις ἑτέρα περὶ πατρὸς καὶ παιδὸς ἱςορία τοιαύτη· Σικελία νῆσος ἐστὶ μεγίστη κειμένη περὶ τὴν Ἰταλίαν· ἐν ταύτῃ πόλις ἐστὶ Κατάνη οὕτω λεγομένη· ὑπεράνω τῆς Κατάνης, τόπος ἐςὶν ὄρος, ἐξ οὗ ἀναδίδοται πῦρ πολὺ καὶ διηνεκές· καλεῖται δὲ Αἴτνη· παρὰ δὲ Ἕλλησιν, Ἡφαίστου κρατῆρες· τοῦτο δὲ πῦρ ἔστιν ὅτε τοσοῦτον ὑπερβλύζει, ὥστε καὶ ποταμηδὸν φέρεσθαι, καὶ ῥεῖν ὡς ὕδωρ μετὰ τῆς ἀναδιδομένης αὐτῷ ὕλης· ἔστι δέ τι καὶ θεῖον τὸ πῦρ τοῦτο· λέγεται γὰρ ὅτι ποτὲ τὶς πατὴρ μεθ' υἱοῦ, εὑρέθη ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, καὶ ἄφνω ἐῤῥύη ποταμηδὸν τὸ πῦρ, καὶ ἄπορον αὐτοῖς γέγονε τὸ παρελθεῖν· ὁ δὲ παῖς ἔλαβε τὸν πατέρα καὶ ἐβάστασε, καὶ τὸ πῦρ αἰδεσθὲν τὴν πρᾶξιν τοῦ υἱοῦ, ἀνεκόπη τῆς ἐπιῤῥοῆς, καὶ παρῆλθεν ὁ πατὴρ καὶ ὁ παῖς ἀβλαβεῖς.

Ὀρφείῃ κιθάρῃ μῦθος πέλεν, ὥσπερ ἐΐσκω, 193.
Πάντας ἄγων μελέεσσιν ὁμῶς ἀγαθούς τε κακούς τε. 194.

Ὀρφεὺς Θρᾷξ μὲν ἦν τὸ γένος, ὅθεν καὶ τὸ θρησκεύειν λέγεται, τοῦτ' ἔστι τοῖς θεοῖς εὐσεβεῖν· οὗτος δὲ πρῶτος λέγεται τὰς τελετὰς εἰσηγήσασθαι, κατὰ τὸν τρόπον τῶν τελετῶν· οὗτος δέ ἐστιν Ὀρφεὺς, ὁ λεγόμενος διὰ τῆς λύρας θέλγειν καὶ τὰ ἄψυχα, καὶ διὰ τῶν τῆς λύρας κρουσμάτων ἐξημεροῦν καὶ τὰ ἄγρια· λέγεται δὲ ὅτι οὕτως προσηνῶς καὶ ἡδέως ταῖς ᾠδαῖς αὐτοῦ καὶ αἱ δρῦς καὶ τὰ ἄλογα ζῷα ἤγοντο, καὶ λίθοι καὶ ποταμοί· τούτου δὲ ποιήματα φέρονται, ἅ τινα ὡς θεολογίας ἔχουσιν Ἕλληνες· φησὶν

οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι εἴ τις ποτὲ ἦν κιθάρα τοῦ Ὀρφέως, λόγον ταύτην εἶναι ὑπολαμβάνω· ὅτι, φησὶ, τοιαύτην δύναμιν λόγων εἶχεν Ὀρφεὺς, ὥστε μεταποιεῖν τὰς ψυχὰς τὰς σκληρὰς καὶ πετρώδεις καὶ ἀντιτύπους.

195. Ὡς δ' ἀμφιονίη λύρη καὶ λᾶας ἔπειθεν,
196. Ψυχὰς ἀντιτύπους πετρώδεας.

Κἀνταῦθα τὴν λύραν Ἀμφίονος, λόγον εἶναι φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος μεταποιοῦσαν τὰς λιθώδεις ψυχάς· λέγεται δὲ ὡς ὑπὸ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου αἱ τῆς Ἑλλάδος ἑπτάπυλοι διὰ κιθάρας ᾠκοδομήθησαν πύλαι, εἰσὶ δὲ αὗται θαύματος ἄξιαι.

* ex marg. Σχόλιον *. Χρὴ εἰδέναι ὡς Ἐπιμηθεὺς τὴν λύραν ἐφευρεῖν καὶ τἄλλα τῆς μουσικῆς λέγεται· ὅθεν καὶ πλάστης ὁ Προμηθεὺς ἀνθρώπων μυθολογεῖται διὰ τὸ τοὺς ἄγαν ἰδιώτας εἰς παιδείαν μεταβάλλειν τῇ προσούσῃ αὐτῷ σοφίᾳ.

196. οἶδα δὲ πομποῦ
197. Φάρμακον, ὡς λόγος ἦεν, ὃν ἐρχομένῳ κατὰ Κίρκην
198. Λαρτιάδῃ πόρε δῶρον, ὅπως κε σύεσσιν ὀρήξῃ,
199. Οἷς ἑτάροις, μὴ δ' αὐτὸς ἔδοι συοθρέμμονα φορβήν.

Πομπός ἐστιν ὁ Ἑρμῆς· οὗτος δὲ τῷ Ὀδυσσεῖ κατὰ Κίρκην πλανωμένῳ, γυνὴ δὲ αὕτη τὴν οἴκησιν ἐν ἐρήμῳ νήσῳ κεκτημένη καὶ φαρμακὶς, συοτρόφον παρέχουσα βρῶσιν, συναντήσας, δέδωκε φάρμακον ὅπως τοῖς ἰδίοις ἑταίροις χοίροις οὖσι βοηθήσῃ μὴ δὲ αὐτὸς τὴν χοιροποιὸν ἔδεται βρῶσιν· ἡ γὰρ Κίρκη τοὺς παρεμπίπτοντας αὐτῇ, βρῶσιν τινὰ παρέχουσα, χοίρους ἐποίει· ᾗ καὶ Ὀδυσσεὺς περιέτυχεν ἐν τῇ πλάνῃ· αὐτὴ δὲ τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ τὴν τοιαύτην παρασχοῦσα τροφὴν, πεποίηκε χοίρους· ἔχων δὲ τοῦ πομποῦ τὸ φάρμακον Ὀδυσσεὺς οὐ γέγονε χοῖρος, ἀλλὰ καὶ

τοῖς ἑταίροις ἐβοήθησε τοῦτο γεγονέναι· δοὺς γὰρ αὐτοῖς τοῦ πομπαίου φαρμάκου, πάλιν εἰς ἀνθρωπείαν αὐτοὺς μετεπείησε φύσιν· ὁ μὲν οὖν μῦθος βρῶσιν τινὰ λέγει τὴν τῆς Κίρκης χειροτρόφον· ἄλλοι δὲ τὴν πρὸς αἰσχρὰν μῖξιν ἐπιθυμίαν εἶναι φασίν· ὡσαύτως δὲ τὸ τοῦ πομποῦ φάρμακον, αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, τὸ λυτήριον ταύτης· μυθεύεται γὰρ ὅτι τοσούτῳ τῆς Κίρκης κατεκράτησεν Ὀδυσσεὺς, ὥστε πεῖσαι συγκαθευδῆσαι, καὶ πρὸς ἄτοπον μῖξιν συνελθεῖν αὐτῷ· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος, λόγον εἶναι τὸ φάρμακον διαβεβαιοῦται· τοσοῦτον γὰρ Ὀδυσσεὺς φησι πυκινόφρων ὑπάρχων καὶ περὶ λόγους ἐντρεχὴς, οὔτε χοῖρος γέγονεν ὅπερ ἐστι φρενοπληξίας τεκμήριον, ἀλλὰ γὰρ ἐβοήθησε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν τοῦτο πεπονθέσι κατὰ φρένας.

Μῦθον καὶ Πολυδάμνα κεράσσατο Θῶνος ἄκοιτις
Αἰγυπτίη, δῶκε δ' Ἑλένη ξεινήϊον ἐσθλὸν,
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Ἑλένη ἐστὶ περὶ ἧς ὁ πολυθρύλλητος ἐπὶ πλεῖον ὑπήρχθη πόλεμος ἀμφὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ Φρυγίους· αὕτη δὲ πάνυ μεταμεληθεῖσα τῷ συμπαρεῖναι Ἀλεξάνδρῳ, δεινῶς κατὰ ψυχὴν ἔπασχεν, ὡς Ὅμηρος ἐν τῇ πρὸς Ἕκτορα ταύτης διαλέξει δι' ἐπῶν ὧδε φησίν.

Τὸν δ' Ἑλένη μύθοισιν ἠμείβετο δῖα γυναικῶν· Iliad. ζ. 343. sq.
Δᾶερ ἐμεῖο κυνὸς κακομηχάνου ὀκρυοέσσης,
Ὥς μ' ὄφελ' ἤματι τῷ ὅτε με πρῶτον τέκε μήτηρ
Οἰχέσθαι φέρουσα κακὴ ἀνέμοιο θύελλα
Εἰς ὄρος ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Ἔνθα με κῦμ' ἀπόερσε πάρος τάδε ἔργα γενέσθαι·
Αὐτὰρ ἔπει τάδε γ' ὧδε θεοὶ κακὰ ἐτεκμήραντο
Ἀνδρὸς ἔπειτ' ὤφελλον ἀμείνονος εἶναι ἄκοιτις

Ὃς ῥ' ᾔδει νέμεσίν τε καὶ αἴσχεα πολλ' ἀνθρώπων·
Τούτῳ δ' οὔτ' ἂρ νῦν φρένες ἔμπεδοι οὔτ' ἄρ ὀπίσσω
Ἔσσονται· τῷ κέν μιν ἐπαυρήσεσθαι ὀίω·
Ἀλλά γε νῦν εἴσελθε, καὶ ἕζεο τῷδ' ἐπὶ δίφρῳ
Δᾶερ, ἐπεί σε μάλιστα πόνος φρένας ἀμφιβέβηκεν
Εἵνεκ' ἐμεῖο κυνὸς, καὶ Ἀλεξάνδρου ἕνεκ' ἄτης·
Οἷσιν ἐπεὶ Ζεὺς θῆκε κακὸν μόρον, ὡς καὶ ὀπίσσω
Ἀνθρώποισι πελώμεθ' ἀοίδιμοι ἐσσομένοισι.

Ταύτῃ λυπηρῶς τὴν Ἑλένην διακειμένην, ἡ Πολυδάμνα φάρμακον πιεῖν παρέσχετο λήθην τῶν κακῶν ἐμποιοῦν· ὁ μὲν οὖν μῦθος οὕτως ἔχει· Γρηγόριος δέ φησιν ὁ θεῖος, ὅτι λόγος ἦν παρηγορικὸς τῇ Πολυδάμνᾳ, δι' οὗ τὴν τοσαύτην λύπην τῆς Ἑλένης ἠδύνατο παραμυθεῖσθαι· αἰγυπτίαν δὲ φησὶν εἶναι τὴν Πολυδάμναν· καὶ γὰρ εἰς τὴν νῆσον φαρίαν τὴν Ἑλένην εὑρεῖν λέγεται Μενέλαος παρὰ τῷ Πρωτεῖ, μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον.

* ex marg. Σχόλιον *. Χρὴ εἰδέναι ὡς Ὅμηρος κυκεῶνα τὸ φάρμακον φησὶ, τὸ ὑπὸ τῆς Κύρκης ἐνέργειαν ἔχων τοιαύτην, ὡς δύνασθαι μεταβαλεῖν ἀπ' ἀνθρωπίνων σχημάτων εἰς θηριώδεις μορφὰς τοὺς ἐσθίοντας.

208. Τεκμαίρου δ' Ὀδυσσῆϊ τὸν ἐκ πόντοιο φυγόντα
209. Γυμνὸν καὶ μελέεσσι τετρυμμένον αἰπὺν ἀλήτην,
210. Μύθοισιν πυκινοῖσιν ἱκέσσιον ἀντιάσαντα,
211. Παρθενικὴ περ ἐοῦσ' ᾐδέσσατο καὶ βασίλεια,
212. Φαιήκεσσι τ' ἔδειξε καὶ Ἀλκινόῳ βασιλῆϊ
213. Ξεῖνον, ναυηγὸν, πάντων γεραρώτατον ἄλλων.

Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ πλάνῃ ναυηγὸς εἰς Φαίακας κατήχθη· τῶν δὲ Φαιάκων Ἀλκίνοος ἦν βασιλεὺς ὁ φιλόφρων· ἡ τοίνυν Ἀλκινόου θυγάτηρ παρ' αἰγιαλὸν κατελθοῦσα, τὸν Ὀδυσ-

σέα γυμνὸν ὑπό τινα σκέπην ἐθεάσατο καθεζόμενον· προσαγαγοῦσα δὲ καὶ τί ποτε τὸ συμβὰν αὐτῷ πυνθανομένη, καί περ οὖσα παρθένος, τοσούτῳ τὸν Ὀδυσσέως ἡδέσθη λόγον, ὥστε τοῖς τοῦ ἰδίου πατρὸς αὐτὸν βασιλικοῖς ἀμφιθέμασι περιστεῖλαι, καὶ ὡς μέγα τί τῷ βασιλεῖ δεικνύειν Ἀλκινόῳ καὶ τοῖς ἄλλοις Φαίαξιν, ὅτι τῶν ἄλλων πάντων ἦν ἐντιμότατος ὁ ξένος καὶ γυμνὸς καὶ ναυηγὸς ἀλήτης; προὔχων τοῖς τε λόγοις καὶ τῇ συνέσει.

Δελφὶς δ' εὐδιόωσαν ὑπεὶρ ἅλα νῶτα φαεινοῖς 234.
Γυροῖς εὐγνάμπτοισιν ἑλισσόμενος πυμάτοισιν, 235.
Σκιρτῷη κατὰ κῦμα τεὸν βίον ἡγεμονεύων 236.
Ὥς ποτε καὶ νώτοισιν ἀοίδιμον ἤγαγ' ἀοιδόν. 237.

Κιθαρῳδὸς ἦν ὁ Ἀρείων.

Οἷα γέρων μεγάλοισιν ἀεθλητῆρσι κελεύων, 254.
Ἀμφὶ κόνιν πισαῖαν ἐπισταμένοισι λόγοισι. 256.

Σχόλιον ἀνέγνωμεν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ θείου Γρηγορίου περὶ τῆς πισαίας κόνεως ὡς παρ' Ὁμήρῳ κεῖται· γέροντα μὲν ἐγκελευόμενον τοῖς μεγάλοις ἀθληταῖς Νέστορα φημὶ, καὶ γὰρ εἰς ἀγῶνας παρακαλοῦμενος Ἕκτωρ, τοὺς τῶν Ἑλλήνων Δαναοὺς ἀρίστας, πάντων εὐλαβηθέντων, αὐτὸς σχετλιάσας διελέγετο, τὰ κατὰ τὸν κορυνήτην Ἐρευθαυλίωνα τὸν Λυκούργου παρεισάγων, ὡς αὐτὸς ἀνεῖλεν ἀγωνισάμενος ἔτι νέος ὢν παρὰ πάντας τῇ ἡλικίᾳ ἐν τῇ κατὰ συστάδην πρὸς Ἀρκάδας μάχῃ· γέρων δὲ λέγεται παρ' Ὁμήρῳ καὶ Ποσειδῶν, ὃς ὁμοιωθεὶς τῷ Κάλχαντι πρὸς τοὺς Αἴαντας πρώτους εἶπε, καὶ αὐτοὺς προθυμουμένους· ἔχει δὲ τὸ ἔπος ὧδε· — * ἀλλὰ Ποσειδάων γαιήοχος ἐννοσίγαιος — ἀργείους * Il. ν. 43. ὄτρυνεν βαθείης ἐξ ἁλὸς ἐλθὼν — εἰσάμενος Κάλχαντι δέμας καὶ ἀτειρέα φωνήν· — Αἴαντε πρώτω προσέφη μεμαῶτε

Il. ν. 208. καὶ αὐτῷ· καὶ ἑξῆς· – Βῆδ' ἰέναι παρά τε κλισίας καὶ νῆας Ἀχαιῶν – ὀτρυνέων Δαναοὺς, Τρώεσσι δὲ κήδε' ἔτευχεν Ἰδομενεὺς δ' ἄρα οἱ δουρικλυτὸς ἀντεβόλησεν.

Τούτῳ μὲν οὖν πάλιν ὁ Ποσειδῶν διαλέγεται ὁμοιωθεὶς
* ν. 89. τῷ Θόαντι κατὰ τὴν φωνὴν, καὶ ἑξῆς *· – ἀλλ' Ἐνοσίχθων – ῥεῖα μετεισάμενος, κρατερὰς ὤτρυνε φάλαγγας· – Τεῦκρον ἐπὶ πρῶτον καὶ Λήϊτον ἦλθε κελεύων – Πηνέλεών θ' ἥρωα Θόαντά τε Δηΐπυλόν τε – Μηριόνην τε καὶ Ἀντίλοχον μήστωρας αὐτῆς. – Φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὡς παρὰ Νικοβούλου πρὸς τὸν υἱὸν περὶ λόγους προθυμούμενον, ὅτι δὴ μᾶλλον πρὸς οἷς οὐκ ἀπείργω, ἀλλὰ καὶ προθυμούμενον πλέον διεγείρω προτρεπόμενος, οἷά γέρων τοῖς λόγοις τοῖς ἐμπείροις μεγάλους ἀθλητὰς διεγείρων, ἐγκελευόμενός τε πρὸς ἀγῶνα. Κεῖται δὲ πλατυτέρως ἐν τῷ μθ' λόγῳ περὶ τῆς πισσίας κόνεως . . . .

ΛΟΓΟΣ ΞΓ.

Deest in codice quaternio integer, id est paginae sexdecim. Est autem hoc carmen in editionibus LI.

. . . . κρήνη μελάνυδρος· τῶν δὲ Σαοὺλ ὀφθαλμῶν ταῦτα βλεπόντων, σκότος περιεχύθη δεινόν· αὐτὸν δὲ πλανώμενον, εὐστόχως οἱ τοξόται κατὰ τῶν ὑποχονδρίων βεβληκότες, ὡς ἐπὶ θήραν προθυμούμενοι κύνες ταχεῖς ἔσπευδον ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ τὸν ὁπλοφόρον ἐπ' αὐτῷ σπάσασθαι τὴν ῥομφαίαν ἠντιβόλει· μὴ πειθομένῳ δὲ τὸ ξίφος ἑαυτοῦ τοῖς κενεῶσι περιπείρας τὸ ἴδιον, πικρὸν ὁμοῦ καὶ μακρὸν τὸν θάνατον ἐπεσπάσατο· ταῦτά τις ἀμαληκίτης ὡς ἅτε φίλῳ τῷ Δαβὶδ ἀπαγγεῖλαι σπουδάζων, τὸν χλιδῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ βραχίονος Σαοὺλ καὶ τὸ κατὰ κράνους βασίλειον φέρον ἔρχεται τῷ Δαβὶδ, καὶ χάριν ὡς ἐῴκει κατα-

τιθέμενος, τὰ μὲν ἄλλα σὺν ἀληθείᾳ διέξεισιν, ὅτι δὲ καὶ τὸν Σαοὺλ αὐτὸς ἐπάταξε, κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ἀπεφήνατο ψεῦδος· αὐτίκα μὲν οὖν ὁ φιλόθεος Δαβὶδ ὑπὸ συμπαθείας ἑλκόμενος, ἐπὶ μὲν τῷ Σαοὺλ καὶ τῷ Ἰωνάθαν ἐπένθησεν ἱκανῶς, ἔπειτα τῷ τ' ἀπαγγείλαντι, πῶς οὐκ ἐφοβήθης τὸν θεὸν ἐπενεγκεῖν τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὸν χριστὸν κυρίου, προστάξας καί τινι τῶν ὑπασπιστῶν ἀνελεῖν αὐτὸν, καὶ τοῦτο φησί· τὸ αἷμά σου ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου· διότι τὸ στόμα σου κατὰ σοῦ ἀπεφήνατο, ὅτι σὺ ἐπάταξας τὸν χριστὸν κυρίου· οὕτω δὲ καὶ τοῦ Ἀβεννὴρ ἐπιβουλευθέντος ὑπὸ Ἰωὰβ, ἔκλαυσε Δαβίδ· καὶ τῷ Σολομῶντι τελευτῶν ἐνετείλατο καταγαγεῖν τὸν Ἰωὰβ ἐν αἵματι εἰς ᾅδου ἀντὶ τοῦ Ἀβεννήρ· καὶ τοῖς υἱοῖς Ῥεμμὼν τοῖς Βηρωθέοις τῷ Βαανᾷ καὶ Ῥιχὰβ κακὴν δίκην παρέσχεν, ὅτι τὸν Ἰεβοσθὲ κατέκτειναν ἐν τῷ κοιτῶνι, τῷ Δαβὶδ τὸ δοκεῖν χαριζόμενοι, τὴν κεφαλὴν Ἰεβοσθὲ πρὸς αὐτὸν εἰς Χεβρὼν ἀπαγαγόντες· θᾶττον δὲ στόματι ξίφους ἀναιρεθέντες καὶ παρὰ τὴν κρήνην κρεμασθέντες· ἀρετὴ γὰρ καὶ πρᾳότης ἦν τῷ Δαβὶδ περισπουδαστότερον ἤπερ βασιλεία.

Οὔτε σε πατρῴης ἀπεμέρσαμεν ὦ ἄνα τιμῆς. 327.

Τὰς παρὰ τέκνων ἐπαγομένας τοῖς γονεῦσιν ἀτιμίας, ἃς καὶ ὁ νόμος ὑπαιτίας τίθησι τῆς πατρικῆς αὐτοὺς ἀποκληροῦν γνησιότητος, οὐδαμῶς ἐπενεχθήσεσθαι τῷ χολουμένῳ πατρὶ παρὰ τῶν τέκνων φησίν· οὐ πατρικῆς ἀπεμερίσαμέν σε τιμῆς, ὅσα πολλάκις παρὰ τῶν παίδων προσάγεται τῷ πατρί· ὁ γὰρ Ζεὺς τὸν ἴδιον πατέρα ἐκ τῶν οὐρανῶν ῥίψας, ὡς ὁ περὶ τούτου μῦθος, τῆς βασιλικῆς αὐτὸν τιμῆς ἀπεμέρισε· καὶ τὸν Δαβὶδ τυραννήσας Ἀβεσσαλὼμ τῆς βασιλείας ἐδίωξεν.

328. Οὐδὲ μὲν ἀσταχύεσσιν ἐπεχράομεν σέο χώρης.

Τοῦ μὲν Ἰωὰβ τὸν ἀμητὸν ἐνέπρησεν Ἀβεσσαλὼμ, οὐ μὴν πατρὶ πρὸς παιδὸς ὑπῆρχθαι πώποτε ἀκηκόαμεν· δύναιτ' ἂν δὲ καὶ ὧδε νοηθῆναι, ὅτι τῶν αὐθαδείας ἔργων πρῶτον ἐστὶ, καὶ τῆς ἐσχάτης σύμβολον ἐμβροντησίας.

330. Οὐδὲ λέχους ἐπέβημεν, ὃ μὴ φίλον, ἀφραδέοντες.

Τὰς μὲν παλλακὰς Δαβὶδ πατρὸς Ἀβεσσαλὼμ ἐταπείνωσεν, ἐντρέψαι τὸν πατέρα βουλόμενος καὶ τῆς πατρῴας τιμῆς ἀποχωρίσαι κατεπειγόμενος· Ῥουβεὶμ δὲ τοῦ Ἰακὼβ ὁ πρωτότοκος τὴν παλλακὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βάλλαν ἐταπείνωσεν, αἰσχύνην τοῦ πατρὸς καταχέας, ὡς αὐτὸς ἐν ταῖς εὐλογίαις Ἰακὼβ περὶ Ῥουβεὶμ, σκληρῶς φέρεσθαι καὶ σκληρῶς αὐθάδης, ἀνέβης γὰρ ἐπὶ κοίτην πατρός σου, τότε ἐμίανας τὴν στρωμνὴν οὗ ἀνέβης.

331. Οὐδὲ δόλον φρασάμεσθα σὺν ἀνδράσι δυσμενέεσσιν.

Δόλον τῷ Ἰακὼβ οἱ περὶ τοῦ Ἰωσὴφ κακατεχνησάμενοι ἐσκέψαντο ἀδελφοί· τοῦτον γὰρ ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεφιλημένον, ἐνυπνίοις τὲ θειοτέροις τῆς ἧς περ τιμῆς ἀξιωθήσεσθαι ἤμελλε προβλέποντα τὴν ἀπόβασιν, οἱ ἀδελφοὶ βαλλόμενοι φθόνῳ, θανατῶσαι βουλεύονται· καὶ δὴ ποτὲ κατά τινα ποιμαίνουσι χῶρον ἀποστείλας τὸν Ἰωσὴφ Ἰακὼβ εἰς ἐπισκοπὴν τῶν ἄλλων αὐτοῦ παίδων, ἐλθόντα βοθύνῳ καταβάλλουσιν ἀνύδρῳ κατὰ τὴν ἔρημον· καί τι χρηστότερον αὐτῷ βουλευσάμενοι, μὴ καλὸν εἶναι τὸν ἀδελφὸν θανατῶσαι φήσαντες, ἰσμαηλίταις εἰς Αἴγυπτον κατιοῦσι, τριάκοντα δηναρίων ἀπέδοντο, τὸν δὲ περὶ αὐτὸν αἱμάξαντες ποικίλον χιτωνίσκον, δόλῳ τὸν πατέρα λαβόντες, ὡς ὑπὸ θηρὸς ὤλετο, πένθος αὐτῷ παρεῖχον ἀφόρητον· ὁ δὲ καταχθεὶς εἰς Αἴγυπτον, καὶ τῶν Φαραὼ τῷ προέχοντι

ὠνηθεὶς, ὑπό τε τῆς κυρίας ἐρασθεὶς, καὶ γὰρ ὡραῖος ἦν, καὶ σωφροσύνης ἀντισχεθεὶς, λοιδορηθεὶς, εἱρχθεὶς, ἐνύπνια συγκρίνας τοῖς παισὶ Φαραὼ, καὶ αὐτῷ μετέπειτα Φαραὼ προφητεύσας, χάριτος πλησθεὶς, πάσης βασιλεύσας γῆς Αἰγυπτίων, προστάτης ἦν τοῦ γένους καὶ τῶν ἐπιβούλων κύριος ἀδελφῶν. Δόλον δὲ τῷ Δαβὶδ σὺν τῷ Ἀχιτόφελ καὶ Ἀβεσσαλὼμ ἐβουλεύσατο.

ΛΟΓΟΣ ΞΔ.

ΠΡΟΣ ΝΕΜΕΣΙΟΝ ΑΡΧΟΝΤΑ ΕΛΛΗΝΑ. Ed. carm. LXI.

Ἢ σταυροῦ μεγάλοιο χαράγματι, μὴ δὲ μένοντι 83.
Ἠέρα μέσον ἔγραψε, τύπος δ' ἔστησε τρόπαιον, 84.
Ὡς τὸ πάρος Μωσῆος ἀγακλέος ἐν παλάμῃσιν. 85.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α' λόγῳ.

Οἱ παθέεσσιν 91.
Ἄλκαρ ἑοῖς μήσασθε, θεοὺς στήσασθαι ἀλιτροὺς, 92.
Ψεύστας, πατροφόνους, σκολιοὺς, ἐπίορκον ὀμοῦντας, 93.
Ἅρπαγας, ἀνδρογύνους, μοιχοὺς, ἐπιβήτορας ἀνδρῶν. 94.
Ἄθρει δὲ πρώτιστον ὃς ἔπλετο μαργοσύνῃσι,
Ταῦρος, κύκνος, χρυσὸς, ὄφις, πόσις, ἄρκτος, ἅπαντα
Ὅσσά μιν ὠκὺς ἀνῶγεν ἔρως, κοῦρος τ' ἀλαπαδνός.

Κεῖνται αἱ πᾶσαι προκείμεναι ἱστορίαι ἐν τῷ γ' λόγῳ.

Σκέπτεό μοι στρατὸν ἄλλον ἀγακλειτῶν ἐπικούρων, 103.
Ἰθυφάλους κερθέντας ἀναύχενας ἡμιδράκοντας 104.
Θῆρας θηρομιγεῖς τε γελοῖον εἶδος ἔχοντας. 105.

Ἰθύφαλλοι εἰσὶν οἱ περὶ Διόνυσον γενόμενοι· ἐν γὰρ τῇ Διονύσου ἑορτῇ, φαλλοὺς δερματίνους σχηματιζομένους εἰς αἰδοῖα ἄνδρες περιετίθεσαν Ἕλληνες ἑαυτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ

θεοῦ· καί τινας τῶν φαλλῶν ἀπήρτων ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἑαυτῶν, ἄλλους δὲ περὶ τὴν ὀσφὺν τὴν ἑαυτῶν ἰθυτενῶς περιεδέσμουν, μιμουμένους αἰδοῖον ὄρθιον, οὓς καὶ ἰθυφάλλους ἐκάλουν· ὡς εἶναι τῶν φαλλῶν τοὺς μὲν ἰθυφάλλους, τοὺς δὲ πλαγιοφάλλους· τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν ἐραστὴν τοῦ Διονύσου· λέγεται γὰρ ὅτι ἠράσθη μειράκιον τοῦ Διονύσου· εἶτα τοῦτο πρὶν ἐπιτύχῃ τῆς ἀσελγείας ποντισθὲν περὶ τὴν Λέρνην ἀπέθανεν· ὁ οὖν Διόνυσος ἀφοσιώσασθαι βουλόμενος τὸν ἔρωτα τοῦ ἀποθανόντος μειρακίου, σύκινον αἰδοῖον πελεκίσας, περιῆψεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τράχηλον, καὶ οὕτως περιῄει· καὶ ἐκ τούτου τιμῶντες τὸν Διόνυσον ἕλληνες, τοὺς φαλλοὺς περιετίθεσαν ἑαυτοῖς.

Ἀναύχενοι δὲ εἰσὶν οὗτοι· τὴν Ἑκάτην θεὸν νομίζουσιν ἕλληνες, καὶ οἱ μὲν αὐτὴν εἶναι λέγουσι τὴν Ἄρτεμιν, οἱ δὲ τὴν σελήνην, ἄλλοι Ὠδικὴν * τινα θεὸν ἐν φάσμασιν ἐκτόποις φαινομένην τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτήν· μάλιστα δὲ φαίνεται τοῖς καταρωμένοις· τὰ δὲ φάσματα αὐτῆς δρακοντοκέφαλοι φαίνονται ἄνθρωποι, καὶ ὑπερμήκεις καὶ ὑπερμεγέθεις, ὥστε ἐκ μόνης τῆς θέας καταπλῆξαι καὶ δειματῶσαι τοὺς ὁρῶντας· ἡμιδράκοντες δὲ εἰσὶν οὗτοι· λέγουσι τὴν Ἀθηνᾶν ἕλληνες παρθένον οὖσαν, τεκεῖν δρακοντόμορφον ἄνθρωπον τοιῶσδε· ὁ Ζεὺς φησὶ βουλόμενος ἀποκυῆσαι τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ, ἐδεῖτο συνεργοῦ τοῦ λαβόντος καὶ πλήξοντος τὴν κεφαλὴν ἵνα ἀποκυηθῇ· καὶ λόγους προσφέρει τῷ Ἡφαίστῳ περὶ τούτου· ὁ δὲ Ἥφαιστος οὐκ ἄλλως εἵλετο σχίσαι τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς, εἰ μὴ τὴν γεννωμένην διαπαρθενεύσει· καὶ ἠνέσχετο ὁ Ζεύς· λαβὼν δὲ ὁ Ἥφαιστος τὸν βούπληγα, τέμνει τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς, καὶ ἐξῆλθεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἐπε-

* ita cod.

θίωκεν αὐτὴν ὁ Ἥφαιστος ἵνα αὐτῇ συγγένηται, καὶ ἐπιδιώκων ἐπεσπέρμαινεν ἐπὶ τὸν μηρὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ λαβοῦσα ἔριον, ἐξέμαξε τὸ σπέρμα καὶ ἔῤῥιψεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐγένετο ἐκ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἐρίου ἄνθρωπος δρακοντόπους ὃς ἐκαλεῖτο Ἐριχθόνιος, ἀπὸ τοῦ ἐρίου καὶ τῆς χθονὸς λαβὼν τὸ ὄνομα.

Θῆρες εἰσὶ καὶ θηρομιγεῖς εἴδε· φασὶν ἕλληνες ὅτι ἐσπάρησαν καὶ ἀνεφύησαν αὐθημερὸν γίγαντες· ἔστι δὲ ἡ ἱστορία αὕτη· ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας λέγεται ὁ Κάδμος ἢ ἄλλός τις, ὃς λαβὼν τοὺς τοῦ δελφίνου δράκοντος ὀδόντας, ἔσπειρεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἀνεδόθησαν ἔνοπλοι ἄνδρες· ἀνεδόθησαν δὲ ἀπὸ μηροῦ ἕως ἄνω, καὶ οὕτως ἱστάμενοι ἐπολέμουν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους· γελοῖον δὲ λέγει εἶδος τούτους ἔχοντας, ἐπείπερ συντέθεινται πολυμόρφως ἐκ διαφόρων ζώων τὲ καὶ κτηνῶν καὶ θηρίων· καὶ γὰρ καὶ Τριπτόλεμος δρακόντων ἐπτερωμένων ἐπιβὰς, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν Κελεὸν, ἐφιλοτιμεῖτο τὰ σπέρματα· ἡ γὰρ Δημήτηρ πλανωμένη περὶ τῆς θυγατρὸς Περσεφόνης, ἦλθεν ἐν κώμῃ Ἐλευσίνῃ, καὶ παρὰ τοῦ Τριπτολέμου μαθοῦσα ὡς Πλουτεὺς αὐτὴν ἥρπασεν, ἔςη τῆς πλάνης· ὅθεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, τὰ σπέρματα τῷ Τριπτολέμῳ δέδωκε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους σπείροντας τὰ ἀπὸ γῆς ἐδίδαξεν ἐσθίειν· βαλάνους γὰρ πρὸ τούτου ἤσθιον σπέρμα φηγοῦ, ὅθεν καὶ τὸ φαγεῖν ἐκλήθη· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα τινὰ παρ' ἕλλησιν ἀγαλμάτια μικρὰ· ἐν οἷς ἦν κεφαλὴ κυνὸς, καὶ παραφυομένη ἄλλη κεφαλὴ αἰλούρου, καὶ ἑτέρα ἱέρακος, καὶ ἔσεβον ἕλληνες ταῦτα καὶ ἐν οἴκοις ἔγραφον· οὐ μόνον δὲ τοιαύτην φύσιν ἔγραφον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα θηριόμορφα τινὰ, ἃ ἐσέβοντο οἱ αἰγύπτιοι.

134. Αὐτοῖς δ᾽ αὖ νόος ἐστὶν ὑφειμένος εἴδει μάχλῳ,
135. Σεμνότερος, πινυτοῖσιν ἐρώμενος ἀμφιπρόσωπος
136. Ἑρμᾶς δίγλυφος, οἷα πρόσω τὸ μὲν, ἄλλο δ᾽ ὄπισθεν.

Τοῖς τοιούτοις φησὶ ψευδωνύμοις θεοῖς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτὸ κατηφὲς τῇ πορνικῇ μορφῇ συγκεχυμένον, ὡς τοῖς συνετοῖς ἐρᾶται περιεστρόσωπος ἐκείνοις· καὶ ὁ μὲν Ἑρμᾶς δίγλυφος ἐστὶν, ἄλλό τι ἔμπροσθεν, ἄλλο δὲ ὄπισθεν· οὕτως γὰρ Ἕλληνες τὸν Ἑρμᾶν ἀνατιθέασιν.

148. Τίς Σκύλλης σκοπέλους σε διεκπλώοντα κελεύει
149. Σπεύδειν εἰς Ἰθάκην, μή πως πάρος ἐνθάδ᾽ ὄληαι;

Μυθεύεται κατὰ τὸ τυρσηνικὸν πέλαγος, θηρίον ἐπ᾽ ὀρέων, ὅπέρ ἐστι γυνὴ μὲν περικαλλὴς, μέχρις ὀμφαλοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν δὲ κυνῶν κεφαλαὶ προσπεφύκασιν αὐτῇ ἕξ, τὸ δὲ ἄλλο αὐτῆς σῶμα ὀφιῶδες· ὅπερ θηρίον φησὶ τοὺς παραπλέοντας τὰ πελάγη ταῦτα κατήσθιεν ἀφειδῶς καὶ θηριωδῶς· Ὀδυσσεὺς οὖν ἰθακήσιος ὢν τὴν ἐνεγκαμένην, μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον πολλὰ πεπλάγχθαι λέγεται· καὶ γὰρ Ὅμηρος ὧδέ φησι περὶ αὐτοῦ δι᾽ ἐπῶν.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν.

Οὗτος οὖν κατὰ τοὺς σκοπέλους γέγονε τῆς Σκύλλης, πρὶν ἢ δὲ παραγενέσθαι, συμβουλικῶς ἡ Κίρκη πρὸς αὐτὸν τάδε φησί· βουλομένη παρ᾽ ἑαυτῇ κατασχεῖν αὐτὸν, καὶ τὸν ἐκ τῆς Σκύλλης κίνδυνον ὑποφαίνουσα, δι᾽ ἧς παραπλέων ὁ Ὀδυσσεὺς, ἓξ τῶν ἑταίρων ἀπώλεσεν, ἄνωθεν τῆς Σκύλλης πρὸς ἑαυτὴν ταῖς ἓξ κεφαλαῖς τοσούτους ἀνελκυσάσης καὶ δεινῶς καταβρωσάσης, καὶ τῶν μὲν ἐπιβοωμένων, Ὀδυσσέως δὲ βλέποντος καὶ βοηθῆσαι μὴ δυναμένου.

150. Τίς δ᾽ ὀλοήν σε Χάρυβδιν ἀπηνέα; τίς δ᾽ ἐπὶ πηγὴν

Τῆς καθαρῆς θεότητος ἐν ἰλῦϊ δηθύνοντα· 151.
Ἰλὺς πρόσθ' ἀπέδησε, τόδ' ἔκφυγεν ἀγλαὸν ὕδωρ. 152.

Περὶ τὸ σικελικὸν τοῦτο καὶ τυρσηνικὸν πέλαγος ἐστι τίς τόπος ἐν ᾧ ἡ θάλασσα γίνεται ἄμπωτις καὶ ῥαχία, καὶ διΐσταται τὸ ὕδωρ, ὥστε τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, εἴγε δυνατὸν, ὁρᾶσθαι· ἄμπωτις δέ ἐστιν οἱονεὶ ἀνάπωτις τίς καὶ ἀναῤῥόφησις· τὸ δὲ ὕδωρ ὑπονοστεῖ ἔν τισι κοιλώμασι τῶν πετρῶν, καὶ πάλιν ἐκρήγνυται, ὃ καὶ καλεῖται ῥαχία· ἦν δὲ ὁ τόπος οὗτος τοῖς πλέουσιν ἄβατος, ἐπικίνδυνός τε καὶ θανάτου μεστός· ὀλοβρύχιον γὰρ ἐγίνετο ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τὸ πλοῖον, εἰ συνέβη πλέοντος τοῦ πλοίου, γενέσθαι ῥαχίαν καὶ ἄμπωτιν· μέμνηται τούτων καὶ Ὅμηρος ὧδε λέγων δι' ἐπῶν· — ἔνθεν μὲν Σκύλλη, ἑτέρωθι δὲ δῖα Χάρυβδις· — ἀντίθετον δὲ ἐκάλεσε τὴν Χάρυβδιν πρὸς τὴν Σκύλλαν παραβαλών.

Ὀρφεὺς θῆρας ἄγοι, Πέρσῃ δ' ἀσκραῖος ἀείδοι 241.
Ἡσίοδος, Τροίην δὲ καὶ ἄλγεα πρὸς Ὅμηρος, 242.
Μουσαῖος τε Λῖνός τε, θεῶν ἄπο μέτρα φέροιεν, 243.
Οἳ ῥα παλαιοτάτῃσιν ἐπικλεές εἰσὶν ἀοιδαῖς. 244.
Ἑρμῆς ὁ τρισάριστος ἐμοῖς ἐπέεσσιν ἀρήγοι, 245.
Οὐδὲ θέλων, σταυρὸν δὲ σέβοι μέτροισι Σιβύλλα 246.
Τῆς μεγάλης θεότητος ἐλαυνομένη βελέεσσιν, 247.
Οὐδὲν ἐπιστρέφομαι, καὶ εἴ τινες ᾖσαν ἵκοντο, 248.
Οὐ θεόθεν, βίβλων δὲ παρακλέψαντες ἐμεῖο. 249.

Ἤδη μὲν περὶ Ὀρφέως ἡμῖν εἴρηται, ὡς θρὰξ ἦν τὸ γένος, καὶ ὅτι λύραν αὐτὸς λέγεται κρούειν εὐστόχως, ᾗ τοὺς λίθους εἷλκε, καὶ θῆρας ἐκοίμιζε, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ τῆς κιθάρας τὸν τρόπον, κατά τε τὸν πρόχειρον καὶ μέν τοι καὶ τὸν ἀναβεβηκότα νοῦν εὐκρινῆ κατεστήσαμεν.

Κεῖται ἐν τῷ ξγ' λόγῳ.

Ἀσκραῖος δέ ἐστιν Ἡσίοδος, οὗ διὰ πτωχείαν ὁ πατὴρ Ἄσκρην ᾤκησε κώμην· ᾄδει δὲ Πέρσῃ· τὰ δὲ ᾄσματα λέγει τινὲς εἰσὶ πρὸς ψόγον, καὶ ὥσπερ φησὶ τὸ θρησκεύειν Θρακῶν ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ θύειν θεοῖς χαλδαῖοι ἐφεῦρον ἤτοι κύπριοι· διαφερεῖται οὖν ἡ ἱστορία· χαλδαῖοι δὲ ἔθνος ἐστὶ περσικόν· τὴν δὲ ἀστρονομίαν λέγονται πρῶτοι εὑρηκέναι βαβυλώνιοι διὰ Ζωροάστρου· δεύτεροι δὲ ἐδέξαντο αἰγύπτιοι· τὴν δὲ γεωμετρίαν εὗρον αἰγύπτιοι, ἐκ τοῦ ἀπλέτου τῆς γῆς καὶ τῆς διαιρέσεως τῶν χωρῶν προδιδαχθέντες, καὶ εἶθ' οὕτως συγγράψαντες καὶ χρώμενοι· τὴν δὲ μαγείαν φησὶν εὗρον μῆδοι πρῶτοι, εἶτα πέρσαι· διαφέρει δὲ μαγεία γοητείας· ἡ μὲν μαγεία ἐπίκλησίς ἐςι δαιμόνων ἀγαθοποιῶν πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς σύςασιν· ὥσπερ τὰ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ τυανέως θεσπίσματα δι' ἀγαθῶν γεγόνασι· γοητεία δέ ἐστιν ἐπίκλησις δαιμόνων κακοποιῶν περὶ τοὺς τάφους εἰλουμένων ἐπὶ κακοῦ τινὸς σύςασιν· γοητεία δὲ ἤκουσεν ἀπὸ τῶν γόων καὶ τῶν θρήνων τῶν περὶ τοὺς τάφους γινομένων· φαρμακεία δὲ ὅτ' ἂν διά τινος σκευασίας θανατηφόρου πρὸς φίλτρον δοθῇ τινὶ διὰ στόματος· ἰστέον δὲ ὡς Ἄτλαντα φασὶ τὸν Προμηθέως ἀδελφὸν ἐφευρεῖν τὴν ἀςρολογίαν, ἐπιστήμης δὲ ἕνεκεν φέρειν πεφήμισται τὸν οὐρανὸν αὐτόν· Εὐριπίδης δὲ ὁ τραγικὸς ὅρος ὑπερνέφελον ἔφησε τὸν Ἄτλαντα. Ἡσίοδος θεογονίας λέγει τινάς· ἔστι δὲ καὶ αὐτὸς τῶν πραττομένων ποιητῶν, οὗ τινος τρία ποιήματα πράττονται, ἡ καλουμένη θεογονία, καὶ τὰ καλούμενα ἔργα καὶ ἡμέραι, καὶ ἡ καλουμένη ἀσπίς· ἐν τῇ οὖν θεογονίᾳ Ἡσίοδος ἄρχεται καταριθμεῖσθαι τὰς γενέσεις τῶν θεῶν· καὶ γάρ φησιν· ἐν ἀρχῇ ἦν ἔρεβος καὶ χάος, τοῦτ'

ἔστι ζόφος καὶ βυθός· ἐκ τοῦ χάους καὶ τοῦ αἰθέρος ἐγεννήθη οὐρανὸς καὶ γῆ· ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁ Κρόνος· ἐκ τοῦ Κρόνου, Ζεὺς, Ποσειδῶν, Πλούτων· εἶτα καταφέρει σειρὰς γενῶν καὶ θεῶν καινοτέρων ὀνομάτων, καὶ ὅτι οἵδε οἱ θεοὶ μετὰ τῶνδε ἐπολέμησαν, καὶ οἵδε ἡττήθησαν, καὶ οἵδε διεσπάραξαν τόνδε ἢ τούσδε· οἱ γὰρ Τίτανες λέγονται τὸν Διόνυσον διασπαράξαι· Τίτανες δὲ εἰσὶν ὑποταρτάριοι τινὲς, ὡς Ὅμηρος· — τοὺς θ' ὑποταρταρίους οἳ Τιτῆνες καλέονται· — μέμνηται δὲ καὶ τούτων ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ λέγων, ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Τιτάνων· Τίτανας καλῶν τοὺς περὶ τὸν Ἀντίχριστον συμμάχους, ἐξ ὑποδείγματος τοῖς ἑρμηνευταῖς ληφθέν· καὶ γὰρ πολλοῖς κέχρηνται τοῖς τῶν ἔξωθεν, καὶ μάλιστα τοῖς ἐξ αὐτῆς φύσεως τοὔνομα λαχοῦσιν, ὡς ᾅδης καὶ ἀμείδητος, καὶ γάρ ἐστιν ἀηδὴς καὶ ἀγέλαστος ὁ χῶρος· Πλουτεὺς δὲ πάλιν ὅτι πάντοτε δεχόμενος, οὐδέ ποτε δίδωσι· καὶ ὅσα τοιαῦτα φερωνύμως ἢ μεταφορικῶς ἐκλήθη· καὶ γοῦν Ἡσίοδος τοιαῦτα τινὰ ὀνόματα παρεισάγει· Κόττον καὶ Βριάρεων λέγει τινὰς γεννᾶσθαι ἀπὸ ἑκατὸν χειρῶν ἔχοντας· οὗτοι φησὶ τοὺς γίγαντας ἐπολέμησαν μετὰ τῶν θεῶν· οἱ γὰρ γίγαντες μυθεύονται κατὰ τῶν θεῶν ἐπαναστῆναι, ἕως ἂν ἐκεραύνωσεν αὐτοὺς ὁ Ζεύς· ὁμοίως δὲ περὶ τῶν δρακοντοπόδων ὁ Ἡσίοδος λέγει, ὅτι ἐγεννήθησαν ἄνθρωποι δρακοντόποδες· μέμνηται δὲ τῶν κεραυνοφόρων ὁ θεῖος Γρηγόριος τῶν ἑαυτοῦ λόγων καὶ ἀλλαχοῦ· καὶ τὸν μὲν Δία κεραυνοφόρον φησὶν, ὅτι τοῖς γίγασι κεραυνὸν ἐπαφῆκεν· οὗτος δὲ καὶ τὴν Σεμέλην ἀνήλωσε τὴν Διονύσου μητέρα· φασὶ δὲ παραληροῦντες Ἕλληνες, Ἀστεροπὴν καὶ Βροντὴν τινὰς, οἵ τινες τὴν ἀστραπὴν καὶ τὴν βροντὴν ἐχάλκευσαν τῷ Διῒ καὶ τοὺς κε-

Il. ξ. 279.

ραυνούς· ὅθεν καὶ τὰς νήσους καὶ τοὺς τάφους καὶ βέλη τινὰ ἐπαφεῖσθαι λέγει παρὰ τῶν θεῶν· ταῦτα τοίνυν Ἡσίοδος μυθολογεῖ· τὰ δὲ τούτων πικρὰ γεννήματα λέγει· ἐκ δὲ τοῦ τῶν γιγάντων αἵματος ταῦτα φησὶ γεγονέναι τὰ θανατηφόρα ζῶα, οἷον ἅπερ αὐτὸς καταριθμεῖται, τὴν περὶ τὴν Λέρνην ὕδραν· αὕτη δὲ ἐστὶν ὁ ἐννεακέφαλος ὄφις, οἱ δὲ πεντηκοντακέφαλος, ὃν λέγουσιν ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους· καὶ τὴν Χίμαιραν ἧς μέμνηται Ὅμηρος δι' ἐπῶν οὕτω λέγων — πρῶτον μὲν ῥὰ Χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέ-
Il. ζ. 179. λευσε — πεφνέμεν', ἣ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος οὐδ' ἀνθρώπων — πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ Χίμαιρα — δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο· — ταύτην ἀνεῖλεν ὁ Βελλεροφόντης εὑρὼν ἐκ θεοῦ τὸν Πήγασον ἵππον ἐν Πάτραις τῆς Λυκίας. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Κέρβερον φησίν· οὗτος δὲ κύων ἦν περὶ τὴν πύλην τοῦ ᾅδου τρεῖς κεφαλὰς ἔχων· καὶ τοὺς μὲν κατιόντας περὶ τὸν ᾅδην ἔσαινε, τοὺς δὲ ἀνιόντας κατήσθιεν· ὃν ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς ὅτε διὰ τὴν Περσεφόνην κατῆλθε συναρπάσαι τῷ Πειρίθῳ ἀνιών. Καὶ περὶ Γοργόνων δὲ φησὶν ὅτι τρεῖς ἦσαν γυναῖκες, φοβερὰ τοσοῦτον τὰ πρόσωπα ἔχουσαι, ὥστε τοὺς θεωμένους αὐτὰς ἀποθνήσκειν· λέγεται δὲ ὁ Περσεὺς τὴν μίαν τούτων ἀνελεῖν τῷ λόγχῳ δρεπάνῳ· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Ἡσιόδου θεογονίας.

Ὅμηρος δὲ πολέμους καὶ σφαγὰς ἄνω καὶ κάτω τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ἱστορεῖ, καὶ μυρίων κακῶν συμφορὰς γεμούσας παρεισάγει, καὶ τινὰ ληρήματα, ἅττα διὰ τὸ πλῆθος οὐκ εὔκαιρον καθ' ἓν διηγήσασθαι· βραχέα δὲ καὶ τῶν αὐτοῦ παραθήσομεν ληρημάτων· καὶ γὰρ ἐν τῇ πολυθρυλλήτῳ τούτου ἱστορίᾳ τῶν ποιημάτων, Δία καὶ Κρόνον περι-

στρέφει μυθολογῶν, Ἥραν τὲ, καὶ Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν ἐπὶ τούτοις, Ἀπόλλωνά τε, καὶ τὴν πικρὰν Ἐνὺν, καὶ ὅσους ἁπλῶς ἐκ τῆς ποιήσεως ἴσμεν· ἔστι δὲ ποτὲ μὲν κωμῳδοποιὸς, ποτὲ δὲ τραγῳδός· κωμῳδὸς μὲν ὡς ὅτ' ἂν ἔνια τινὰ εἰς θεοὺς εἰρημένα παρ' αὐτοῦ ἀποσκώμματα παρεισάγει, οἷον ὅτι Ἥρα φορήσασα καὶ καλλωπισαμένη ἀπῆλθε παρὰ τῷ Διὶ, καὶ ἠπάτησεν αὐτὸν καὶ συνεκαθεύδησεν αὐτῇ, καὶ εἴτι τούτου γελοιωδέστερον φάσκει· τραγῳδὸς δὲ, ὁποῖος ὅτι ἔνια πένθιμα περὶ τῶν θεῶν μυθολογεῖ· οἷον ὅτι τὸν Ἥφαιστον κατεκρήμνισεν ἐν Λήμνῳ, καὶ τὴν Ἥραν αἰθέρι καὶ νεφέλαις ἐκρέμασε, σιδηροῖς ἄκμωσι καθελκομένην, καὶ χρυσαῖς ἁλύσεσι δεδεμένην· ὅτι πρὸς ὕπνον φησὶν αὐτὸν ὑπέσυρε, τὸν ὕπνον ἐπελθεῖν αὐτῷ παρακελευσαμένη· καὶ κατὰ τοῦ Ἡρακλέους τὸν σάλον ἐξεγείρασα τῆς θαλάσσης, ὅτε τῆς Τροίας ὑπέστρεφε, τοῦτον σὺν τῷ Τελαμῶνι πορθήσασα, καὶ γὰρ λέγεται ζῆλον ἔχειν πρὸς τὸν Ἡρακλῆν τὴν Ἥραν, καὶ τούτου χάριν ὑποσύραι πρὸς ὕπνον τὸν Δία, ὡς ἐκείνου ἀπολλυμένου, μὴ τάχος ἀναστὰς ὁ Ζεὺς βοηθήσειε· καὶ τοῦτο φησὶν ἀφυπνισθέντα τὸν Δία μαθεῖν, καὶ τοιαύταις τὴν Ἥραν ὑποβαλεῖν τιμωρίαις.

Καὶ ἑτέρωθι ὡς Ἀφροδίτη καὶ Ἄρης ὑπὸ Διομήδους ἐτρώθησαν· καὶ αὐτὸς Ἀπόλλων ἐκινδύνευσε τοῦτο παθεῖν· ὅτι τὲ τὸν Ἄρεα Ὦτος καὶ Ἐφιάλτης ἐν κεράμῳ χαλκῷ δέσμιον κατέσχον· οὗτοι γὰρ Ἀλωέως ὄντες παῖδες, περὶ τὴν Θετταλίαν οἰκοῦντες, τύραννοι τὴν φύσιν ὑπάρχοντες, ἀνταρσίαν ἐμελέτησαν κατὰ τῶν θεῶν· ὁ οὖν Ἄρης, φησὶν, ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν· εἶτα ἡττηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἐδέθη χαλκῷ κεράμῳ· χαλκὸς δὲ κέραμος ἡ πόλις ἐστὶν οὕτω καλουμένη, ἢ εἶδος δεσμοῦ δυσχεροῦς καὶ δυσλύτου· λέγονται δὲ οἱ περὶ

Ὦτον καὶ Ἐφιάλτην, ὡς ἐννεάτεις ὄντες, τὸ μὲν μῆκος εἶχον τῆς ἡλικίας ὀργυιῶν ἐννέα, τὸ δὲ πλάτος ἐννέα πηχῶν· ηὔξανον δὲ κατ' ἐνιαυτὸν κατὰ μὲν τὸ μῆκος πῆχυν ἕνα, σπιθαμὴν δὲ κατὰ τὸ πλάτος· ἐβουλεύσαντο οὖν τὴν Ὄσσαν τῷ Ἄθῳ περιθεῖναι, ὄρη δέ εἰσι περὶ τὴν Θράκην, ὅπως εἰς οὐρανὸν ἀναβάντες τοῖς θεοῖς πολεμήσωσι· διὸ καὶ αὐτοὺς ὁ Ζεὺς ἐκεραύνωσε, προδοθέντος χρησμοῦ τῇ μητρὶ αὐτῶν Μελιόνῃ, ὅτι διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν κεραυνωθήσονται· ὑφ' ὧν ὁ Ἄρης, ὡς ἔφαμεν, ἡττηθεὶς, χαλεπῶς κατεπονεῖτο· ὡς αὐτοῦ λέγοντος Ὁμήρου δι' ἐπῶν
Il. ε. 387. ἐστὶν ἀκοῦσαι· — χαλκέῳ δ' ἐν κεράμῳ δέδετο τρεῖς καὶ δέκα μῆνας· — καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης ἆτος πολέμοιο· — εἰ μὴ μητρυιὴ περικαλλὴς Ἠερίβοια· — Ἑρμέᾳ ἐξήγγειλεν — ἤδη τειρόμενον, χαλεπὸς δέ ἑ δεσμὸς ἐδάμνα. — Ὡσαύτως περὶ Ἥρας καὶ Ἡρακλέους ὡς ἀκίδι ταύτην ἐβεβλήκει κατὰ τοῦ δεξιοῦ μαζοῦ· ἔχει δὲ τὸ ἔπος ὧδε· — τλῆ δ' Ἥρη ὅτε μὶν κρατερὸς παῖς Ἀμφιτρύωνος — δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι βεβλήκει. — Πάλιν τε παρεισάγει τὸν Διόνυσον τὴν ἀπειλὴν τοῦ Λυκούργου φεύγοντα, κατὰ θαλάσσης εἰσπηδῆσαι, ὃν ὑπεδέξατο σύντρομον ἡ Θέτις· ἔχει δὲ τὸ ἔπος·
Il. ζ. 130. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος δὴν ἦν ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν· — ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας — σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι — θύσθλα κατέχευαν, ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου — θεινόμεναι βουπλῆγι· Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς — δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ — δειδιότα, χαλεπὸς γὰρ εἶχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ.

Ταῦτα δὲ δῆθεν δακρύων ἄξια, καὶ τῇ μὲν τραγῳδίᾳ τὸ δάκρυον ἕπεται, τῇ δὲ κωμῳδίᾳ γέλως· τοσαῦτα δὲ συμ-

βῆναι κακὰ φησὶν, ὥστε καὶ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς φοβηθῆναι τὰς συμφοράς· τοῦ γὰρ Ἀχιλλέως φησὶ κατὰ κράτος ἀριστεύοντος, φόβος ἔλαβε τὸν Δία, μήπως κατὰ τὸ εἱμαρμένον Ἀχιλλεὺς πορθήσῃ τὸ Ἴλιον· τοῦτο δὲ φοβούμενος, φησὶ, τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπει τὸν βουλόμενον ᾧ βούλεται ἀπελθεῖν καὶ βοηθῆσαι, ἵνα οἱ μὲν τοῖς τρωσὶν οἱ δὲ τοῖς ἕλλησι βοηθήσωσι· τούτων ἐπιτραπέντων, ὁ μὲν Ζεὺς βροντᾷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, φησὶν, ὁ δὲ Ποσειδῶν σείει τὴν θάλασσαν· Ἄδης δὲ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ οὐρανοῦ σαλευθέντων, ἐφοβήθη μή πως καὶ τῆς γῆς σειοθείσης, ἐξανάῤῥηξις γένηται τῶν καταχθονίων, καὶ δημοσιευθῇ τὰ κατ᾽ αὐτῶν· ἔστι δὲ τὰ ἔπη ταῦτα· — δείσας δ᾽ ἐκ θρόνου ἆλτο Il. υ. 62. καὶ ἴαχε, μή οἱ ὕπερθεν — γαῖαν ἀναῤῥήξειε Ποσειδάων ἐνοσίχθων. — Μωυσαῖος καὶ Λῖνος, παλαιοὶ μὲν εἰσὶ καὶ τῶν περὶ Ὀρφέα σύντροφοι καὶ τῷ χρόνῳ, οἱ καὶ λέγονται τὰ μέτρα παρὰ τῶν θεῶν μαθεῖν, καὶ πρῶτοι ὑπ᾽ αὐτῶν ἐμπνευσθῆναι· εἰσὶ δὲ παρὰ ταῖς ἀρχαιοτέραις ἱστορίαις ἐπίδοξοι· καὶ περὶ τούτων ἀρκετὸς ὁ λόγος· ἀλλαχοῦ δὲ τῶν μέτρων, καὶ τῆς δάφνης καὶ τῶν μαντικῶν πομάτων, καὶ τῶν μουσοπνεύστων ποιησόμεθα μνήμην, καὶ τὰς περὶ τούτων λεπτομερέστερον παραθήσομεν ἱστορίας· καὶ γὰρ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τοῖς κατὰ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ, τούτων ἁπάντων ἐμνημόνευσεν.

Ἑρμῆς τῶν θεολόγων τῶν παρ᾽ ἕλλησιν ἐστὶν ἡ ἀκρότης, ὅθεν καὶ τρισάριστος λέγεται, καὶ γὰρ εἰς τριάδα καὶ σωτήριον οἰκονομίαν πολλὰ προφητεύειν δοκεῖ τηλαυγῶς τε λίαν καὶ θαυμασίως· οὗτος δὲ ὁ Ἑρμῆς, ἐν τοῖς τοῦ θείου Μωϋσέως χρόνοις ὑπῆρχε· σὺν αὐτῷ δὲ Μωϋσῇ τῆς αἰγυπτίων ἐμυήθη σοφίας· καὶ εἰ μὲν τὸν Ἑρμῆν αὐτὸν εἶναι

Μωϋσέα διαβεβαιοῦνται· Μωϋσῆς μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὁ Ἑρμῆς, Μωϋσέως δὲ σύγχρονος, καὶ παρὰ τῶν μωσαϊκῶν βιβλίων τὰς ὑποθέσεις λαβὼν, ἀποῤῥητότερος μέν ἐστι θεολογῶν· τρισάριστος δὲ κέκληται, τρισένα γὰρ θεὸν λέγειν πρῶτος ἐφεῦρε. Σιβύλλα βασίλισσα μὲν ὑπῆρχε, φιλόσοφος δὲ μέτροις λόγων εὐδοκιμήσασα, καὶ πολλαῖς ἄλλαις κατὰ τὸν βίον φιλοσοφίαις· αὕτη προφανῶς περὶ τοῦ σταυροῦ προηγόρευσε, καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς πάντων τῶν ἐθνῶν ὕστερον σωτηρίας· τούτους δὲ καὶ ἐνταῦθ' οὕτως εἰρήκασιν.

Ὅμως ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀποτρέπεται, οὐ γὰρ ἀξίους κρίνει θεολογίας, ἀλλ' ὡς κλέπτας διελέγχει· καὶ γὰρ Ἑλλήνων οἱ σοφοὶ τῶν ἱερῶν βίβλων παρακλέψαντες, τοῖς ἑαυτῶν μύθοις προστεθείκασιν, ὡς Ὅμηρος· πᾶσαν γὰρ τὴν κατὰ τὸν Σαοὺλ καὶ Δαβὶδ συγγραφὴν, τοῖς ἑαυτοῦ ληρήμασι μετεποίησε· καὶ γὰρ τοῦ Δαβὶδ εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἀριστεῖαι αἷς Ὅμηρος τοὺς οἰκείους ἀνθρωπίζειν ἁμιλλᾶται κώνωπας· καὶ μὴν καὶ τῶν δυνατῶν παίδων Δαβὶδ, οἵ τινες θεόθεν κραταιούμενοι, τῶν ὑπερφυῶν ἀνεδείχθησαν ἐνδεῖκται· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ θεῖος ἀπόστολος μαρτυρεῖ μονονουχὶ λέγων· ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεὼν, Βαρὰκ, Σαμψὼν, Ἰεφθάε, Δαβὶδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρὸς, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων, ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ταῦτα γὰρ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Χαλὲβ, Ἰεφθάε τε, καὶ Γεδεὼν, Βαρὰκ, καὶ Σαμψὼν, καὶ Δαβὶδ, καὶ Ἰωνάθαν, καὶ οἱ κραταιότατοι

παῖδες Δαβὶδ· ὁ μὲν εἰς μέρος ἀπείργων τὴν δύναμιν πᾶσαν τῶν πολεμίων, καὶ μόνος εἰς μυριάδας ἀνθιστάμενος, καὶ τούτοις ἄβατον εἰς τὸ πρόσω τὴν ὁρμὴν ἐπισχών· ὁ δὲ μιᾷ φορᾷ καὶ προθυμίας ἅλματι ὀκτακοσίους ἀνελὼν, καὶ τὴν σπάθην ἄλλος τῶν πολεμίων τοσοῦτον φρύξας ὡς ἔχειν δυσαπόσπαστον τῆς παλάμης· οἵ τε κομίσαντες ὕδωρ ἐκ τοῦ λάκκου Βηθλεὲμ καὶ πᾶσαν ἀναῤῥήξαντες τὴν τῶν ἐναντίων παρεμβολὴν, οἵ τε διασπῶντες λέοντας ὡσεὶ ἔριφον, οἵ τε τοῖς γίγασι γυμνοὶ προσιόντες καὶ δαμάζοντες τούτους, οἵ τε ῥάβδῳ καὶ λίθοις καθύπερθεν τὴν παράταξιν μεταστήσαντες, ὅσα τε ἄλλα σὺν ἀληθείᾳ τοῖς θεοφόροις ἠρίστευται· ταῦτα γὰρ Ὅμηρος τονθορύζων καὶ βληχώμενος τοῖς ἰδίοις μεταπλάττεται μύθοις· τεκμήριον δὲ τοῦ ψεύδους, καὶ τῶν ὀνομάτων ἡ σύνθεσις· καὶ γὰρ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ τὰ πατρωνυμικὰ συντιθέμενα εὐφυῶς ἴδοι τίς ἄν· οὐ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς τοσούτοις ὀνόμασι κῶλον εὕροι τίς, ἀλλὰ καὶ τὰς βραχείας καὶ τὰς μακρὰς, ὡς ἀπὸ συνθέσεως κειμένας· ὅπερ ἐστὶ τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἀρίδηλον, ὅτι μεταγαγὼν τὴν ἀληθῆ δόξαν εἰς πλάσματα, τοὺς μηδέπω γεγονότας ὡς ὄντας μυκᾶται, κολοιῶν ἀμφιθέμενος τρόπον, ἀλλοτρίοις τε καλλωπιζόμενος ἄνθεσι· μὴ τοίνυν ἀντωπήσῃ τίς τοῖς τοιούτοις ῥήμασιν, οὐ γὰρ θέμις, τῆς βροντώσης φωνῆς τὰ θεῖα ἀκούων Γρηγορίου λέγοντος – οὐδὲν ἐπιστρέφομαι, καὶ εἴ τινες ἄσσον ἵκοντο – οὐ θεόθεν, βίβλων δὲ παρακλέψαντες ἐμεῖο.

Φοῖβος μαντεύοιτο θεῶν μόρον οὐκέτ' ἐόντων. 253.

Ἤδη μὲν εἴρηται περὶ τοῦ λοξίου θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτι τοὺς χρησμοὺς ἀσαφῶς παρεῖχεν, ὅθεν εἰς τοὐναντίον τοῖς χρησμῳδουμένοις ἀπέβαινε, διὸ καὶ λοξίας ἐκλήθη· ἔστι μὲν οὖν Φωκὶς χώρα ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἐν ταύτῃ πόλις ἐστὶ κα-

λουμένη Δελφοί· ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἔστιν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὃ καλεῖται πυθώ· ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ ἦν ὁ τρίπους, καὶ αἱ μαντεῖαι, καὶ ψῆφοι ἦσαν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ τρίποδος· ἡνίκα οὖν ὁ μαντευόμενος ἠρώτα περὶ τῆς μαντείας, αἱ ψῆφοι ἥλλοντο καὶ ἐκινοῦντο ἐν αὐταῖς· τότε οὖν ἡ μάντις ἐνεφορεῖτο καὶ ἔλεγεν ἅπερ ἤθελεν ὁ Ἀπόλλων· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ προφῆτις πυθία, ἣν ἀλλαχοῦ τῶν ἑαυτοῦ λόγων ὁ θεῖος Γρηγόριος πληροῦσθαι καὶ ἐμφορεῖσθαι φησὶ ἐνθουσιᾷν μηκέτι τοῖς συνήθεσι κεχρῆσθαι δυναμένην· καὶ μὴν ἀλλαχοῦ φησὶν ἀνδριάντα φθεγγόμενον, καὶ οὗτος δὲ ἦν ἐν Δελφοῖς τὸ τηνικάδε, φωνὴν ἔναρθρον ἠκριβωμένως ἀπολύων· καὶ γὰρ ἄναρθροι τῶν δαιμόνων εἰσὶν αἱ φωναὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄργανα πρὸς διατύπωσιν τῆς ἐξερχομένης φωνῆς· πῶς δέ φησι θεῶν μηκέτι ὄντων μαντεύεται θάνατον; οἶμαι τὸν χρησμὸν ὃν Ἀπόλλων ἐν Κυζίκῳ παρέσχε τοῖς πυθομένοις, περὶ δὲ τοῦ ναοῦ τίνος ἂν ἔσται φήσας· τὸν μὲν δόμον Μαρίας ἔσεσθαι τινὸς παρθένου ἀδαοῦς, ἐφετμεύσας τρισένα θεὸν ὑψιμέδοντα, οὗ τινος ἔγκυος ὁ λόγος ὀφθήσεται· ὥσπερ δὲ πυρφόρον τόξον μέσον διαδραμὼν, κόσμον ἅπαντα ζωγρήσει· καθεξῆς φάσκων αὐτογενὴς θεὸς, αὐτεξούσιος, ἀγαθὸς, θεὸς πρὸ αἰώνων γνωριζόμενος.

256. Κασταλίη τε, δάφνη τε, δρυὸς μαντεύματα κείσθω,
257. Μηκέτ' ἀριστεύοντα μετ' ἀνδράσιν ἀφραδέεσσιν.

Ἐστι τίς ἐν Ἀντιοχείᾳ πηγὴ, Κασταλία λεγομένη, ἐν ᾗ λέγεται τὸν Ἀπόλλωνα παρεδρεύειν, καὶ μαντείας καὶ χρησμοὺς τοῖς ἐρχομένοις περὶ τὸ ὕδωρ λέγεσθαι· λέγεται δὲ ὅτι ἡνίκα ἐμαντεύετό τις, αὔρας λεπτὰς καὶ πνοὰς τὸ ὕδωρ ἀνεδίδου, καὶ ἀναδιδομένων τῶν τοιούτων πνευμάτων, οἱ ἱερεῖς οἱ περὶ τὴν πηγὴν, ἔλεγον ἃ θέλει ὁ δαίμων· ἡ δὲ

Δάφνη κόρη τίς ὑπῆρχεν ἐκ Λάδωνος τοῦ ποταμοῦ καὶ γῆς τὴν γέννησιν εὐτυχήσασα· αὕτη, φησὶ, περικαλλής τε οὖσα τῷ εἴδει, καὶ ὡραϊζομένη ταῖς ὄψεσιν, εἰς ἔρωτα ἐκίνησε τὸν Ἀπόλλωνα· ὁ δὲ Ἀπόλλων κινούμενος ἐκ τοῦ ἔρωτος ἐπεδίωκε τὴν Δάφνην, εἴ πως ἰσχύσει συγγενέσθαι τῇ κόρῃ· ἡ οὖν κόρη τὴν παρθενίαν ἐθέλουσα φυλάξαι, τῇ οἰκείᾳ μητρὶ τῇ γῇ προσηύξατο βοηθῆσαι αὐτῇ· ἡ δὲ γῆ διανοίξασα τοὺς ἑαυτῆς κόλπους ἐδέξατο τὴν παῖδα, καὶ ψυχαγωγῆσαι θέλουσα τὸν Ἀπόλλωνα, φυτὸν ἀνῆκεν ὁμώνυμον τῇ κόρῃ, ὅπερ λαβὼν Ἀπόλλων, στέφεται παρὰ τὸν τρίποδα μαντευόμενος καὶ ψυχαγωγούμενος ὑπὲρ τῆς ἐρωμένης αὐτῷ Δάφνης.

Δρυὸς δὲ μαντεύματα εἰσὶ ταῦτα· Δωδώνη πόλις ἐστὶ περὶ τὴν Ἤπειρον· ἐν ταύτῃ ἦν δρῦς ἐν ᾗ ἐλέγετο ὁ Ζεὺς ἐπισκιάζειν καὶ μαντείας διδόναι τοῖς χρήζουσιν ἐξ αὐτῆς τῆς δρυὸς κινήματά τινα ἐξηχούμενα· Ὅμηρος δὲ περὶ τοῦ δωδωναίου μαντείου φησὶν, ὅτι Σελλοὶ δωδωναίων ἔθνος, ἱερεῖς τῆς φηγοῦ προεβάλλοντο, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ φηγῷ, μαντεῖον ἦν τοῦ Διὸς ἡ καλουμένη δωδωναία δρῦς· οὗτοι οὖν οἱ ἱερεῖς οἷα θεοῦ τυγχάνοντες θεραπευταὶ ἁγνεύοντες ἑαυτοὺς, οὔτε ἐλούοντο, οὔτε ἐπὶ κλίνης ἐκάθευδον ἀλλὰ χαμαὶ, ὡς αὐτὸς Ὅμηρος ὧδε φησὶ δι' ἐπῶν ὡς παρ' Ἀχιλλέως εὐχομένου· – Ζεῦ ἄνα δωδωναῖε πελασγικὲ τηλόθι ναίων Il. π. 233.
– Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ – σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι. – Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι τὸ μαντεῖον τοῦτο τὸ λεγόμενον δωδωναία δρῦς τὸ τοῦ Διὸς γυναικῶν ἦν ἐκείνων οὐσῶν τῶν προφητίδων· καὶ εἰσῄεσαν οἱ μαντευόμενοι περὶ τὴν δρῦν· ἡ δὲ δρῦς δῆθεν ἐκινεῖτο, καὶ λοιπὸν αἱ γυναῖκες ἐφθέγγοντο, ὅτι τάδε προλέγει ὁ

Ζεύς· ἐκεῖσε δὲ καὶ λέβης ἐν Δωδώνῃ ἦν, καὶ γὰρ ἀνδριὰς ἐφ' ὕψους τὶς εἱστήκει βαστάζων ῥάβδον, καὶ παρ' αὐτὸν ἵστατο λέβης· οἱ οὖν μαντευόμενοι ἤρχοντο παρὰ τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ηὔχοντο· ὅτε οὖν ἤθελε, φησὶν, ὁ Θεὸς χρησμῳδῆσαι, ὁ ἀνδριὰς ἐκεῖνος ἔπαιε τῇ ῥάβδῳ τὸν λέβητα, εἶτα ἤχει ὁ λέβης, καὶ ἐκ τοῦ λέβητος ἦχός τις ἀπετελεῖτο ἐναρμόνιος, καὶ ἐνεφοροῦντο αἱ προφήτιδες, καὶ ἔλεγον ἃ αὐταῖς ὁ δαίμων ἐνέβαλεν.

Δαίμων τ' Αἰγύπτοιο Θεὸς κενεηγόρος Ἄμμων.

Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἐπὶ τὰ περσικὰ στρατοπεδεύων, τὴν μὲν Λιβύην παρελθὼν, ἐπὶ τὴν ἀμμωνιακὴν χώραν παραγενόμενος, ἱερὰ τελέσας Ἄμμωνι τῷ ἐγχωρίῳ Θεῷ, χρησμὸν αὐτὸν φῆναι λιτάζεται· τοῦτον δὲ πατέρα πρὸς τῆς οἰκείας μητρὸς Ὀλυμπιάδος εἶναι πυθόμενος, ὡς πατρὶ τὲ προσευχόμενος ἐξελιπάρει· τὸν μὲν οὖν χρησμὸν ὡς ᾔτησε καθ' ὕπνους παρασχόμενος, προσέταξε τέμενος καὶ πόλιν αὐτῷ δείμασθαι, κατὰ τὴν πρωτεῖδα Φαρίαν νῆσον, ὃ καὶ πεποίηκεν ἐκ τοῦ περσικοῦ ἐπανελθὼν πολέμου· Γρηγόριος οὖν ὁ θεῖος κενεηγόρον, τοῦτ' ἐστι ματαιολόγον, τὸν Ἄμμωνα διαγορεύει, διότι καὶ τὸν χρησμὸν κατὰ μίμησιν Ἀπόλλωνος ὑποφαίνει.

259. Βράγχη δ' ἐπὶ τοῖσιν καὶ ὀφρυόεις Ἐπίδαυρος.

Ὅτι φησὶν ἰχθυόμορφοι ὄντες οἱ τῶν αἰγυπτίων Θεοὶ, βράγχην ἔχουσι καὶ λόφον ὑπὲρ κεφαλῆς· λόφος δέ ἐστιν ὁ Ἐπίδαυρος ἀνατεταμένος καὶ ὑψηλός.

260. Καὶ τελεταὶ κρυπταί τε καὶ ὄμμασιν ἀντιόωσαι,
261. Κλεινῆς ἐν προτέροισιν Ἐλευσῖνος αἴσχεα νυκτός.

Κρυπταὶ τελεταί εἰσιν, αἱ κατὰ τὸν Κελεὸν καὶ Τριπτόλεμον· ἡ γὰρ Δήμητρα εἶχε θυγατέρα τὴν Περσεφόνην·

ταύτην ἥρπασεν ὁ Πλούτων· περιοῦσα δὲ ἡ μήτηρ καὶ ζητοῦσα τὴν θυγατέρα, ἦλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ καταλύει παρὰ Τριπτολέμῳ τινὶ ἐν κώμῃ Ἐλευσῖνι οὕτω καλουμένῃ· μανθάνει οὖν παρὰ τοῦ Τριπτολέμου ὅτι Πλούτων ἥρπασε τὴν Περσεφόνην, καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς εὐεργεσίας δίδωσι τῷ Τριπτολέμῳ τὰ σπέρματα, λέγω δὴ σῖτον καὶ κριθὴν, ἐντειλαμένη μὴ φθονῆσαι ἀλλὰ περιελθεῖν καὶ σκορπίσαι πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ σπέρματα, ἵνα μάθωσι τὸ σπείρειν καὶ γεωργεῖν καὶ ἐσθίειν τοὺς ἡμετέρους καρπούς· πάλαι γὰρ ἤσθιον τὰς βαλάνους ἐκ τῶν φηγῶν, ὅθεν ἀπὸ τῆς φηγοῦ τὸ φαγεῖν εἴρηται· λέγεται δὲ ὅτι Τριπτόλεμος λαβὼν ἅρμα δρακόντων πτερωτῶν, καὶ συμπαραλαβὼν καὶ τὸν Κελεὸν, οὕτως ἐπλανᾶτο, καὶ φιλοτιμούμενος τὰ σπέρματα δέδωκεν· ἀλλὰ καὶ θεσμὸν τινὰ μυστηρίων ἐδίδαξεν ἅ τινα τελοῦνται οἱ ἕλληνες· ὡς γὰρ παρὰ τοῖς θεοδιδάκτοις χριστιανῶν ἐστὶ τὸ φώτισμα, οὕτως καὶ παρ' ἐκείνοις ἡ τοιάδε· ἡ δὲ τοιαύτη τῶν ἑλλήνων ἑορτὴ λέγεται μυστήρια καὶ ἐλευσίνια καὶ δημήτρια· εἴρηται δὲ τῷ θεολόγῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς τὰ μὲν εὖ ποιῆσαι, τὰ δὲ εὖ παθεῖν τὴν Δήμητραν· τὸ μὲν οὖν εὖ παθεῖν ἐστὶ τὸ μαθεῖν περὶ τῆς Περσεφόνης καὶ στῆναι τῆς πλάνης, τὸ δὲ εὖ ποιῆσαι τὸ παρασχεῖν ἀντὶ τῆς τοιαύτης χάριτος τοῖς ἀνθρώποις σπέρματα.

Αὐλῶν τε φρυγίων μανίη τόκος ἔκτομος ἠχή. 262.

Ἐν τῇ Φρυγίᾳ Ῥέα ἡ μήτηρ τῶν θεῶν ἐσεβάσθη· Διὸς μὲν καὶ Ποσειδῶνος καὶ Πλούτωνος καὶ Ἥρας μήτηρ ἡ Ῥέα τούτων τῶν θεῶν, γυνὴ δὲ Κρόνου· ταύτῃ οὖν ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἐγίνοντο τελεταί τινες, καὶ ἐνθουσιῶντες οἱ τελοῦντες καὶ τελούμενοι καὶ ἐξιστάμενοι ἑαυτῶν, κατέτεμνον τὰ μέλη

ὑπὸ ξίφους, μὴ αἰσθανόμενοι ὅτι τέμνουσιν ἑαυτούς· καὶ αὐλοί τινες ηὔλουν καταθέλγοντες αὐτοὺς καὶ παρεγείροντες περὶ τὴν ἐκτομήν· ἄχρι δὲ τοῦ παρόντος τινὲς περὶ τὰ ὄρη τῆς Καρίας ἕλληνες ἀλόγιστοι κατατέμνουσιν ἑαυτούς, ὡς λόγος, τῷ παλαιῷ τούτῳ κρατούμενοι ἔθει· οἱ μὲν οὖν φρύγες, ὡς ἔφημεν, κατέτεμνον ἑαυτοὺς μαχαίραις, οὐκ ἀποκτεῖναι θέλοντες ἀλλὰ μόνον αἱμάξαι· τοῦτο δὲ ἐποίουν κηλούμενοι αὐλοῖς, ἵνα καὶ ἁπλῶς φέρωσι πληττόμενοι· μετὰ δὲ τὰς πληγὰς, πρὸς ἀκαθάρτους μίξεις ἐχώρουν, γυναικῶν δὴ λέγω οὐκ ἀνδρῶν.

263. Δικταῖοι κορύβαντες ἐνόπλια μαργαίνοντες.

Κρόνος τῇ Ῥέᾳ γενόμενος σύνοικος, ἅπερ ἔτικτεν αὕτη παιδία λαμβάνων αὐτὸς κατέπινε· καὶ οὕτως ἐπὶ πολλῶν τούτου γενομένου, ἄτεκνος ἔμενεν ἡ Ῥέα· ὅτε οὖν ἐγέννησε τὸν Δία ἡ Ῥέα φοβουμένη μή πως καὶ τοῦτο τὸ βρέφος καταποθὲν ἀπόληται, λίθον μὲν σπαργανώσασα δέδωκε τῷ Κρόνῳ ὡς βρέφος καταπιεῖν, τὸν δὲ Δία ὑπεξέθετο ἐν τῇ Κρήτῃ, καὶ παρέταξε τῷ βρέφει τούτῳ τοὺς κορύβαντας καὶ τοὺς κουρῆτας ὀρχεῖσθαι καὶ κροτεῖν καὶ κτυπεῖν τὰ ὅπλα αὐτῶν καὶ γίνεσθαι τινὰ ἦχον τὸν δυνάμενον ὑποκλέπτειν καὶ παρακρούειν τὸν ἐκ κλαυθμοῦ τοῦ παιδίου ἦχον, ἵνα μὴ, φησὶν, ὁ Κρόνος μαθὼν ποῦ κρύπτεται τὸ παιδίον, τοῦτο λαβὼν καταπίῃ· τούτων μὲν οὖν μέμνηται τῶν ἑαυτοῦ λόγων ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀλλαχοῦ φάσκων ὧδε. — Οὐ Διὸς ταῦτα γοναὶ καὶ κλοπαὶ τοῦ κρητῶν τυράννου, κἂν ἕλληνες ἀπαρέσκωνται· οὐδὲ κουρήτων ἦχοι καὶ κρότοι, καὶ ὀρχήσεις ἔνοπλοι θεοῦ κλαίοντος ἠχὴν συγκαλύπτουσαι, ἵνα λάθῃ, πατέρα μισότεκνον· δεινὸν γὰρ ἦν ὡς παιδίον κλαυθμυρίζεσθαι, τὸν ὡς λίθον καταποθέντα· πατὴρ μὲν οὖν μι-

σότεκνος ὁ Κρόνος, ἐπεὶ τοὺς τικτομένους ἐκ τῆς Ῥέας κατέπινε· παιδίον δὲ κλαυθμυριζόμενον ἐστὶν ὁ Ζεύς· κουρῆτες δὲ καὶ κορύβαντες οἱ παρὰ τῆς Ῥέας ὀρχεῖσθαι τεταγμένοι, πυῤῥίχην γὰρ ὄρχησιν ταύτην καλοῦσι· κτύπον γάρ τινα ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἐποίουν οὗτοι, πρὸς τὸ ὑπερηχεῖσθαι τὸν κλαυθμὸν τοῦ παιδίου· οἱ μὲν οὖν σοφοὶ τῶν ἑλλήνων, θεὸν εἶναι τὸν Δία φασί· Γρηγόριος δὲ ὁ θεῖος θεολόγος τὴν δημώδη ἱστορίαν εἰ καὶ τίθεται τοῦτον κρητῶν τύραννον ποιούμενος οὕτως λέγει· ὅτι Ζεὺς τύραννος ἦν Κρήτης, καὶ θέλοντες αὐτὸν θεραπεύειν οἱ ὑπήκοοι, ἐμυθολόγουν ὡς ἐκ Κρόνου τινὸς καὶ Ῥέας τὴν γέννησιν ἔσχεν, ἐπεὶ γόης ἄνθρωπος ἦν καὶ λίαν ἀσεβέστατος, διὸ καὶ ἐπάγει· κἂν ἕλληνες ἀπαρέσκωνται, καὶ γὰρ οὐ βούλονται τοῦτον ἕλληνες ἄνθρωπον εἶναι ἀλλὰ θεόν· στηλιτεύων δὲ τὴν τούτων ἄνοιαν ὁ μέγας θεηγόρος Γρηγόριος, καὶ τὸν τάφον ἐν Κρήτῃ εἶναι λέγει τοῦ Διός· ὁ γὰρ Ζεὺς ἐκεῖσε τραφεὶς καὶ ἀποθανὼν, εἰς τάφον ἐτέθη ὅς τις τάφος ἐπιγραφὴν ἔχει, τὸν Δία κατακεῖσθαι αὐτόθι, ἔλεγχον ὄντα τῶν λεγόντων θεὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ γὰρ ἐλέγχονται ὅτι καὶ ἄνθρωπος ἦν καὶ τέθνηκε, καὶ κεῖται ἐν Κρήτῃ· ὡς δέ τινες, ὅτι καὶ σκηπτὸν δεξάμενος ἐκεραυνώθη, τοῦ ὄντως θεοῦ τῷ δυσσεβεστάτῳ καὶ ψευδωνύμῳ θεῷ πῦρ καὶ θεῖον καὶ πνεῦμα καταιγίδος μερίδα ποτηρίου κατ' οὐρανόθεν ἐπομβρήσαντος τῷ ἁμαρτωλῷ.

Βάκχοι τ' ἀμφὶ γόνον σεμελήιον οὐρεσιφοῖται. 264.

Βάκχοι καὶ σιληνοὶ δαίμονες τινές εἰσιν ὀπαδοὶ καὶ ὁμοκέλευθοι τοῦ Διονύσου· μέμνηται δὲ τούτων καὶ ἄλλοσε Γρηγόριος ὁ θεῖος ὧδε φάσκων· οἶδε Διόνυσος ταῦτα, καὶ μηρὸς ὠδίνων ἀτελὲς κύημα· ὥσπερ ἄλλο κεφαλὴ πρότερον,

καὶ θεὸς ἀνδρόγυνος, καὶ στρατὸς ἔκλυτος, καὶ χορὸς μεθυόντων, καὶ Θηβαίων ἄνοια, καὶ Σεμέλης κεραυνὸς προσκυνούμενος. Σεμέλη μὲν θυγάτηρ γέγονε Κάδμου τοῦ Θηβῶν βασιλέως· ταύτης ἠράσθη ὁ Ζεὺς καὶ συνεγένετο αὐτῇ, καὶ εἰς ζῆλον καὶ φθόνον ἐκίνησεν Ἥραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· ζηλοτυπήσασα οὖν ἡ Ἥρα, ἀπέρχεται πρὸς τὴν Σεμέλην καὶ λέγει αὐτῇ, ὅτι ἀπατᾷ σε τὸ ὅλον· οὐδὲ γὰρ Ζεύς ἐστιν ὁ συγγινόμενός σοι· ἐμοὶ γάρ φησιν ὅτε συγγίνεται μετὰ ἀστραπῶν καὶ κεραυνῶν συγγίνεται· ἐὰν οὖν ἔλθῃ πρὸς σὲ ὁ Ζεὺς εἰπὲ αὐτῷ, ὅτι ὡς συγγίνῃ τῇ Ἥρᾳ οὕτως σύνελθέ μοι, καὶ εἰ μὲν συγγίνεταί σοι μετὰ βροντῶν καὶ κεραυνῶν, τῷ ὄντι ὁ Ζεύς σοι συγγίνεται· εἰ δὲ ἄλλως πῶς, οὐκ ἔςιν ὁ Ζεύς· ταῦτα ὑποθεμένης τῆς Ἥρας, ἐλθόντος τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Σεμέλην, ᾐτήθη παρ' αὐτῆς συγγενέσθαι αὐτῇ ὡς τῇ Ἥρᾳ συγγίνεται· εἶτα συγγινομένου μετὰ κεραυνοῦ, ἀπέθανεν· ὁ οὖν Ζεὺς θᾶττον τὸ ἔμβρυον ὃ ἦν ἐν τῇ Σεμέλῃ λαβὼν, ἔβαλεν εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἔῤῥαψεν ἕως οὗ γένηται τῶν ἐννέα μηνῶν· ἦν δὲ οὗτος ὁ Διόνυσος ἀτελὲς μὲν κύημα, τοῦτο τὸ ἔμβρυον τὸ βληθὲν εἰς τὸν μηρόν. Καὶ ἄλλος δὲ ποιητὴς δύστοκον καλεῖ τὸν Διόνυσον ὧδε λέγων· εἶπε δὲ φύτλην Βάκχου διστόκοιο· – τὸ δὲ λέγειν ὥσπερ ἄλλο κεφαλὴ πρότερον, περὶ τῆς Ἀθηνᾶς φησί· ταύτην γὰρ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὁ Ζεὺς ἀνέδωκε καθωπλισμένην· οὕτω δὲ καὶ περὶ ταύτης ὁ προλαβὼν ἔφησε ποιητὴς – τεύχεσιν ἀστράπτουσαν ἀνηκόντιζεν Ἀθήνην· – τοῦτον μὲν τὸν κεραυνὸν, ἡ τῶν Θηβαίων ἄνοια σέβει καὶ προσκυνεῖ· καὶ γὰρ ἐπὶ μωρίᾳ διαβάλλονται Θηβαῖοι, καὶ ἔςι παροιμία ἡ λέγουσα, ἡ Βοιωτία ὗς· προσκυνοῦσι δὲ τὸν κεραυνὸν, ὅτι τὴν Σεμέλην κατέφλεξεν ἥτις

ἦν Κάδμου θυγάτηρ τοῦ βασιλέως αὐτῶν· οὗτος μὲν οὖν ὁ Διόνυσος λέγεται τοῦ οἴνου καὶ τῆς μέθης ἔφορος εἶναι, καὶ αὐτὸν δὲ μέθυσον ποιοῦσι καὶ τοὺς Βάκχους καὶ Σειληνοὺς σὺν αὐτῷ μεθύσους ἀναγορεύουσιν· Ἥρα γὰρ αὐτῷ τὸ μεθύσκεσθαι εἰσηγήσατο ἵνα γένηται παράφρων, ὠργίζετο γὰρ αὐτῷ ἡ Ἥρα ὡς υἱῷ τοῦ Διός, ἐζηλοτύπει γὰρ τοὺς ἐκ Διὸς γεννωμένους.

Καὶ νυχίης Ἑκάτης κακὰ φάσματα. 265.

Τὴν Ἑκάτην θεὸν εἶναι νομίζουσιν Ἕλληνες, καὶ οἱ μὲν αὐτὴν λέγουσιν εἶναι τὴν Ἄρτεμιν, οἱ δὲ τὴν σελήνην· ἄλλοι δὲ ᾠδικήν τινα θεὸν ἐν φάσμασιν ἐκτόποις φαινομένην τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτήν, μάλιστα δὲ φαίνεται τοῖς καταρωμένοις· τὰ δὲ φάσματα αὐτῆς δρακοντοκέφαλοι φαίνονται ἄνθρωποι, καὶ ὑπερμήκεις καὶ ὑπερμεγέθεις, ὥστε ἐκ μόνης τῆς θέας καταπλῆξαι καὶ δειματῶσαι τοὺς ὁρῶντας.

Ὡς δὲ ναοῖο

Μιθραίου κακὰ ἔργα καὶ ὄργια οὐκέτ' ἄπιστα. 266.

Τὸν Μίθραν ἄλλοι μὲν ἄλλως ἐνόμισαν, οἱ μὲν γὰρ τὸν ἥλιον, οἱ δὲ τὸν ἔφορον τοῦ πυρός, ἄλλοι δὲ ᾠδικήν τινα δύναμιν· γίνονται δὲ τούτῳ τῷ Μίθρᾳ τινὲς τελεταὶ καὶ μάλιστα παρὰ χαλδαίοις· οἱ δὲ τελούμενοι τῷ Μίθρᾳ, κατὰ βαθμόν τινα κολάσεων ἐτελοῦντο· πρότερον δὲ τὰς ἐλαφροτέρας κολάσεις παρελάμβανον, καὶ εἶθ' οὕτως τὰς δραστικωτέρας, οἷον πρότερον ἐλίμωττον αὐτοὺς τοὺς τελουμένους ἐπὶ πεντήκοντα τυχὸν ἡμέρας· εἶτα εἰ ἤγαγον καρτερικῶς, ἐποίουν αὐτοὺς πάλιν ξυσθῆναι ἐπὶ δύο ἡμέρας· εἶτα πάλιν εἰς χιόνα ἐμβληθῆναι ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας· λέγονται δὲ τοῦ Μίθρου αἱ κολάσεις ὀγδοήκοντα εἶναι, ἃς κατὰ βαθμὸν δεῖ τὸν τελεσθησόμενον παρελθεῖν· πρὸς μὲν

σὺν αἷς ἔφαμεν, καὶ διανήξασθαι ὕδωρ πολλὰς ἡμέρας, εἰς πῦρ ἐμβαλεῖν ἑαυτὸν, ἐν ἐρήμῳ διαιτηθῆναι, καὶ ἀσιτῆσαι, καὶ ἄλλα πολλὰ, ἄχρις οὗ τὰς ὀγδοήκοντα κολάσεις παρέλθοι· ἀδύνατον δὲ παρ' αὐτοῖς τὰς τοῦ Μίθρου τελεῖσθαι τελετὰς τὸν μὴ διὰ πασῶν παρερχόμενον τῶν κολάσεων, καὶ δεικνύοντα τινὰ ἑαυτὸν ὅσιον καὶ ἀπαθῆ.

267. Γαλλαίης Κυβέλης ὀλολύγματα.

Αἰγύπτιοι μὲν κνώδαλα τιμῶντες καὶ ἑρπετὰ τὰς ἴβεις ἐσέβοντο, καὶ τοὺς κροκοδείλους καὶ τοὺς ὄφεις, τὰς αἰλούρους καὶ γαλαίας, καὶ τινὰ γένη τῶν ἰχθύων, ἐξ ἀλόγου τιμῆς ἑαυτοῖς ἀτιμίαν περιζόμενοι· τῆς δὲ τῆς γαλλαίας ἐναλλαγῆς κραυγὴν, ἀπὸ διηγήσεως παρελάβομεν, ὅτι κατά τινα τόπον ἐπίσημον ἦν ἄγαλμα τοῦ Διός· τούτῳ δὲ τῷ ἀγάλματι θυσίας τινὰς προσέφερον, καὶ φωνῆς γαλλαίας ὡς ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος ἐρχομένης, ἀντελαμβάνοντο· ὁ δὲ τούτῳ προσκαρτερῶν ἱερεὺς, λυχναψίας τινὰς καὶ φωταυγίας κατά τινα λόγον ποιῶν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος ἐρχομένας προσγινομένας ὑπέφθειρε γυναῖκας τοῦτον τὸν τρόπον· ἔλεγε φησὶν αὐταῖς ὅτι ὁ Ζεὺς ἐρασθεὶς βούλεταί σοι συγκαθευδῆσαι· τῆς δὲ προθύμως ἑπομένης, τοιαύτας φωνὰς καὶ λαμπάδας ἐποίει ὥστε δειματῶσαι τὴν παροῦσαν· αὐτὸς δὲ σχηματιζόμενος τὸν Δία, τὴν τοιαύτην διὰ πάσης ὑποφθείρων νυκτὸς, προὔπεμπεν ἕω· ὀψὲ δὲ γυναικὶ σωφρόνι περιτυχὼν καὶ φιλάνδρῳ, φωραθεὶς τῆς ἐσχάτης ἀπέλαυσεν αἰσχύνης· γαλλαίη δέ ἐστιν ἡ Ῥέα· Γάλλος γάρ τις ᾄσων καὶ τυμπανίσων ἐπὶ τὸ ταύτης ἱερὸν ἐπορεύετο· δριμέος δὲ χειμῶνος τούτου καταλαβόντος, σπηλαίῳ κατέφυγεν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὰ κύμβαλα, καὶ τὸ τύμπανον ἀνασείσας, τὸν μὲν θῆρα ἐκφοβεῖ· ναὸν δὲ ἀναθεὶς αὐ-

τῇ, γαλλαῖης Κυβέλης ἐπονομάζει· ταύτῃ δὲ οἱ θεοφόρητοι ἀνετίθεσαν.

Ὅσσά τε Νεῖλον
Καρποδότην τίουσιν ἐν αἴσχεσιν, ἀνδρογύναισιν. 268.

Τὸν Νεῖλον αἰγύπτιοι ὡς θεὸν τιμῶσιν ἐν τῇ ἀναβάσει, καὶ τοῦτον εὐφήμουν ὡς εὐφορίας αἴτιον, αὐτὸ τὸ αὐξόμενον ὕδωρ οἰόμενοι θεὸν εἶναι· φησὶν οὖν Ἀρισταίνετος ὁ ἱστορικὸς, ὅτι ἑορτάζουσιν αἰγύπτιοι τῷ Νείλῳ ἑορτὴν πανδημεὶ πάντες καὶ πᾶσαι ἐρχόμεναι παρὰ τὰ θέατρα τῶν πόλεων, κἀκεῖσε θοινῶνται ἕκαστος ὃ ἔχει, χοροὺς τε συστησάμεναι γυναῖκες ᾄδουσι τῷ εἰδώλῳ ᾠδὰς ἃς τῷ Διῒ ᾄδονται ὡς τῷ Νείλῳ, τοῦ Διὸς ἔργον ποιοῦντος καὶ ἄρδοντος τὴν χώραν· ἀνδρογύνων δέ φησι τιμὰς, τῷ πανδημεὶ τοὺς ἄῤῥενας ἅμα γυναιξὶν ἐκβακχεύεσθαι, καὶ πολλάκις ὡς ἐν μέθῃ καὶ ἀσελγαίνειν.

Ἴσιδος Ὀσίριδός τε μνήματα δακρυόεντα. 269.

Αὕτη ἡ Ἶσις ἐνομίσθη τῇ Ἰοῖ τῇ ἁρπασθείσῃ ἀπὸ τοῦ Διός· ὁ γὰρ Ζεὺς, φησὶν, ἥρπασε τὴν Ἰὼ, καὶ φοβούμενος τὴν Ἥραν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, μετέβαλε τὴν Ἰὼ εἰς βοῦν, καὶ ποτὲ μὲν εἰς λευκὴν, ποτὲ δὲ εἰς μέλαιναν, ποτὲ δὲ εἰς ἰάζουσαν, καὶ οὕτως ἐπλανᾶτο μετ' αὐτῆς· ἦλθεν οὖν καὶ ὁ Ζεὺς μετὰ τῆς Ἰοῦς πλανώμενος· καὶ τιμῶσιν οἱ αἰγύπτιοι τὴν Ἰὼ ἤτοι τὴν Ἶσιν· διὸ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος αὐτῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κέρατα βοὸς ἐγγλύφουσι σημαίνοντες τῆς κόρης τὴν ἐπὶ βοῦν μεταβολήν. Ὁ δὲ Ὄσιρις παρ' αἰγυπτίοις ἐνομίσθη θεός· καὶ οἱ μὲν λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τὸν Διόνυσον, οἱ δὲ ἕτερον· τοῦτον οὖν τὸν Ὄσιριν ὑπὸ τοῦ Τύφωνος ἐσπαράχθαι φασὶ, καὶ μέγα πένθος γενέσθαι τοῖς αἰγυπτίοις, ὥστε ἐπὶ πάντα χρόνον μνήμην

ποιεῖσθαι τοῦ σπαραγμοῦ τοῦ Ὀσίριδος· ὥσπερ δὲ φασὶ τὸν Διόνυσον ὑπὸ τῶν Τιτάνων ἐσπαράχθαι, οὕτως καὶ Ὄσιριν ὑπὸ τοῦ Τύφωνος· δαίμων δὲ καὶ οὗτος ὁ Τύφων· μυκήματα δὲ φησὶ δακρύων ἄξια, τὸ τὴν Ἴσιν εἰς βοῦν μεταβληθῆναι καὶ μυκᾶσθαι, καὶ τὸν Ὄσιριν διεσπαράχθαι καὶ πενθεῖσθαι.

270. Καὶ Σάραπις ξύλον αὖον ἔχων δηλήμονα μῦθον,

271. Καὶ μόσχος πολύσαρκος Ἄπις καὶ Μέμφις ἄνοια.

Τοῖς αἰγυπτίοις ὑπὲρ χρόνον τινὰ κατὰ περίοδον ἐγεννᾶτο βοῦς, ἐκ σέλατος σελήνης συλληφθεὶς ὁ βοῦς, ἐκαλεῖτο δὲ παρ' αὐτοῖς Ἄπις· ἔχει δὲ καὶ τινὰ σημεῖα περὶ τὴν οὐρὰν καὶ τὴν γλῶτταν, ἐξ ὧν σημείων ἐγνωρίζετο ὅτι ὁ Ἄπις ἐςί· τούτου οὖν τοῦ βοὸς γεννωμένου, ἑορτὴν ἐποίουν οἱ αἰγύπτιοι, ὡς θεοῦ αὐτοῖς ἐπιδημήσαντος, καὶ παρετίθεσαν τῷ βοῒ ἐν φάτνῃ πανδαισίαν πολλὴν εὐωχοῦντες τὸν θεὸν Ἄπιν.

Καὶ σὺ λάκαινα τάλαινα διαςαδὸν ἔνθα καὶ ἔνθα

272. Τεμνομένων μάστιξι νέων ἐπιβώμιος ἀλκή.

273. Λακεδαιμόνιοι πρὸς καρτερίαν γυμναζόμενοι, ἑορτὴν ἐποίουν ἐν ᾗ ἐμάστιζον ἀλλήλους καὶ ἀνδρείαν τινὰ ἐκ τούτου ἐπαιδεύοντο, ἵνα καρτερικῶς ἔχοιεν περὶ τοὺς πολέμους· ἐτίμων δὲ οἱ λάκωνες ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν μαστιγιῶν τὴν Ἄρτεμιν· ταύτην γὰρ φασὶ παρθένον θεὸν, καρτερικὴ γὰρ ἡ παρθένος καὶ ὑπεράνω πάσης δειλίας καὶ ἐμπαθείας· μαλακίαν δὲ λέγει τετιμηκέναι τοὺς λάκωνας καὶ θρασύτητα, ἀλλαχοῦ τῶν ἑαυτοῦ λόγων ὁ θεολόγος ὧδε φάσκων, οἱ γὰρ αὐτοὶ, καὶ μαλακίαν ἐτίμησαν καὶ θρασύτητα ἐσεβάσθησαν· μαλακίαν μὲν ἢ ὅτι ἐποίουν καὶ τινὰ ἑορτὴν συσσιτίαν καλουμένην, ἐν ᾗ κοινῶς πάντες ἤσθιον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἐθηλύνοντο, ἢ ὅτι κἀκεῖ τὸ τῆς παιδεραστίας ἐπενέμετο πάθος, ὥσπερ ἔχομεν περὶ τοῦ Παυσανίου καὶ τοῦ Ἀργι-

λίου, ὅτι παιδικὰ ἦν ποτὲ Ἀργίλιος τοῦ Παυσανίου· τὸ δὲ θρασύτητα σεβασθῆναι, περὶ τῆς καρτερίας καὶ τῆς ἀνδρείας ὁ λόγος ἦν· τῷ γὰρ πλέον καρτεροῦντι ἆθλον ἐδίδοτο· ἡ μέν τοι θεὸς Ἄρτεμις παρθένος οὖσα καὶ σώφρων, ὅμως ἔχαιρε τοῖς ἐπιβωμίοις αἵμασι καὶ τοῖς τῆς ξενοκτονίας.

Καὶ γετικὸς Ζάμολξις ὀϊστεύων δι' ὁμίλου. 274.

Ἔστι δέ τις καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἑαυτοῦ λόγων, ἧς ἐπιμέμνηται ἱστορίας, τὸν Ἀβάριδος τοῦ ὑπερβοραίου οἰστόν· οὗτος δὲ ὁ Ἄβαρις, ὡς Ἡρόδοτος φησὶν, ἐξ ὑπερβοραίων ἦν ἄνθρωπος τίς· οἱ δὲ ὑπερβοραῖοι ἀρκτικώτεροι εἰσὶ καὶ ἐνδότεροι τῶν σκυθῶν· οὗτος οὖν ὁ Ἄβαρις λέγεται ἔνθεος γενόμενος, περιϊέναι τὴν Ἑλλάδα κύκλῳ μετὰ βέλους, καὶ χρησμοὺς τινὰς καὶ μαντείας λέγειν ὡς ἔνθους· Λυκοῦργος δὲ ὁ ῥήτωρ μέμνηται τοῦ Ἀβάριδος ἐν τῷ κατὰ Μενεσαίχμου λόγῳ λέγων, ὅτι λιμοῦ γενομένου ἐν τοῖς ὑπερβοραίοις, ἦλθεν ὁ Ἄβαρις ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐμισθώτευσε τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὸ χρησμολογεῖν, καὶ οὕτως κρατῶν τὸ βέλος ὡς σύμβολον τοῦ Ἀπόλλωνος, τοξότης γὰρ οὗτος ὁ θεὸς, περιῄει χρησμολογῶν ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Πάντα θεῶν ταύρων τε κακὴ ξείνοισι θυήλη. 275.

Ταῦροι ἔθνος ἐστὶ περὶ τὴν Σκυθίαν· ἐν τούτοις μετετέθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἡ θυγάτηρ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια ἐν τῷ μέλλειν αὐτὴν θύεσθαι ὑπὲρ ἑλλήνων ἐν τῇ Αὐλίδι, ὑπὲρ ἧς ἔλαφον ἡ θεὸς ἀμείψασα δέδωκεν θῦσαι· αὕτη οὖν ἡ Ἰφιγένεια οὖσα ἐν τοῖς Ταύροις διὰ τὸ μὴ γνωσθῆναι παρὰ τῶν ἐπιξενομένων τίς ἐστιν, ἐπέτρεπεν αὐτοὺς θύειν τῇ Ἀρτέμιδι· καὶ αὕτη ἦν ἡ ξενοκτονία ἣν λέγει ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀλλαχοῦ φάσκων ἐπὶ λέξεως, οὐ δὲ Ταύρων ξενοκτονίαι· καὶ αὖθις· καὶ τὴν ἀντιδοθεῖσαν ἔλα-

φον τῆς παρθένου· ὕστερον δὲ Ὀρέστης, υἱὸς δὲ καὶ αὐτὸς Ἀγαμέμνονος, δειματούμενος ὑπὸ τῶν Ἐρινύων, καὶ ἐλθὼν παρὰ τοῖς Ταύροις καὶ συλληφθεὶς ὡς ξένος ἐπ' ἀναιρέσει, καὶ προσενεχθεὶς ὡς ἱερεία τῇ Ἰφιγενείᾳ, ἐπεγνώσθη διὰ τοῦ ἐλεφαντίνου ὤμου, καὶ ἀφείθη τῆς θυσίας· οὕτως λοιπὸν λαβὼν ὁ Ὀρέστης τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, λέγω δὴ τὴν Ἰφιγένειαν, κομίζει εἰς τὴν Ἑλλάδα.

276. Καὶ Πολύμνοιο (1) καλοῖο θεὸς φαλὸν ἀμφαγαπάζων
277. Δουράτεον.

Λέγεται μειράκιον ἐρασθῆναι τοῦ Διονύσου· εἶτα τοῦτο πρὶν ἐπιτύχῃ τῆς ἀσελγείας *etc. ut p.* 155-156. μέμνηται δὲ τούτων ὁ θεῖος Γρηγόριος καὶ ἀλλαχοῦ φάσκων, οὐδὲ φαλλοί τινες καὶ ἰθύφαλλοι αἰσχροὶ καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς πράγμασιν· ἐν γὰρ τῇ τοῦ Διονύσου ἑορτῇ, φαλλοὺς δερματίνους *etc. ut loc. cit.* τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν ἐραστὴν τοῦ Διονύσου· – οὗτος δὲ ὁ παῖς Πολύμνος ἐκαλεῖτο.

Μάχλην τε Κύπριν τίουσα ἑορτή.

Τὴν Κύπριν εἶναι φασὶ τὴν Ἀφροδίτην, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, οὐ δὲ Ἀφροδίτης πορνικὰ μυστήρια τῆς αἰσχρῶς ὡς αὐτοὶ λέγουσιν Ἕλληνες καὶ γεννωμένης καὶ τιμωμένης· αὕτη μὲν οὖν ἡ Ἀφροδίτη ἐκ τῶν αἰδοίων τοῦ Οὐρανοῦ τὴν γέννησιν μυθεύεται ἔχειν· ὁ γὰρ Κρόνος, φησὶν, ὁ υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ, λαβὼν τὸ δρέπανον ἀπέκοψε τοῦ ἰδίου πατρὸς τὰ αἰδοῖα καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ταῦτα τὰ αἰδοῖα πεσόντα καὶ ἀφρὸν συνάξαντα, ἀπεκύησαν τὴν Ἀφροδίτην· διὸ καὶ Ἀφροδίτη καλεῖται

(1) Cod. heic Προσύμνοιο ut in edd. Sed corrigitur infra Πολύμνος.

ὡς ἐκ τοῦ ἀφροῦ καὶ τῆς καταδύσεως γενομένη· ταύτῃ τοι καὶ τὴν γέννησιν αἰσχρὰν ἔχειν αὐτὴν καὶ τὴν τιμὴν ὁ μέγας ἀπεφήνατο θεολόγος· ὁμοίως γὰρ αἱ τιμαὶ αὐτῆς δι' αἰσχρουργίας καὶ αἱ ἑορταὶ δι' ἡδυπαθείας καὶ πορνείας ἐτελοῦντο· καὶ γὰρ καὶ τῆς πορνείας ταύτην ἔφορον εἶναι τὴν Ἀφροδίτην φασί· Κύπρις δὲ λέγεται πᾶν τὸ καθ' ἡδονὴν συνουσιαστικὸν, καὶ ἀφροδίσιον αὖθις. 278.

Κερδαλέη, καὶ Λίνδος ἐφυβρίζουσ' ἱερεῦσι.

Κερδὼ καλεῖται ἡ ἀλώπηξ, ἔνθεν καὶ κερδαλὴ ἡ πονηρία καὶ ἡ δολιότης, δόλιον γὰρ καὶ πονηρὸν τὸ ζῶον τοῦτο ἡ ἀλώπηξ· πορνικὴν οὖν ἑορτὴν τιμᾶν τοὺς ἕλληνας φησὶ πανούργως τὴν ἐπ' ὀνόματι Κύπριν· καὶ γὰρ αὐτὸ κυρίως τὸ πάθος τῆς πορνείας ἐτίμων· Λίνδος δὲ πόλις ἐστὶ παλαιὰ τῆς Ῥόδου· ἐν ταύτῃ ἱερεῖ τῷ θύοντι καὶ θοινωμένῳ τὸν βοῦν οἱ θύοντες κατηρῶντο καὶ διελοιδοροῦντο καὶ ὕβριζον ὕβρεις οὐχ' ὁσίας.

Ἐμπεδόκλεις, σὲ μὲν αὐτίκ' ἐτώσια φυσιόωντα, 281.
Καὶ βροτὸν αἰτναίοιο πυρὸς κρητῆρες ἔδειξαν 282.
Σάνδαλ' ἀποβράσσαντες ἐλαφρονόοιο θεοῖο 283.
Χάλκεα, καὶ σὲ βροτοῖσιν ἐπ' ἐπαίσχεα πᾶσιν ἔθηκαν. 284.

Οὗτος Ἐμπεδοκλῆς πυθαγόριος ἦν τὴν φιλοσοφίαν, σικελιώτης τὸ γένος· βουλόμενος δὲ κενοδοξῆσαι ὅτι δὴ ἀνιερώθη καὶ μετάρσιος γέγονεν εἰς οὐρανοὺς, ἔβαλεν ἑαυτὸν ἐν τῷ ἀναδιδομένῳ πυρὶ τῆς Αἴτνης, τοῦτο δὲ τὸ πῦρ ἔλεγον ἕλληνες, οἱ τοῦ Ἡφαίστου κρατῆρες· καὶ αὐτὸς μὲν ἀπώλετο ὑπὸ τοῦ πυρὸς· ὁ δὲ θεὸς βουληθεὶς δημοσιεῦσαι αὐτοῦ τὴν κενοδοξίαν, τὸν σάνδαλον αὐτοῦ ἀποπτυσθῆναι σῶον ἐκ τοῦ πυρὸς ἐποίησε, καὶ οὕτως ἐγνώσθη ὅτι μετάρσιος μὲν οὐ γέγονε, κατεκάη δὲ ἀξίως τῆς οἰκείας κενοδοξίας.

(*)

Ἥρακλες, Ἐμπεδότιμε, Τροφώνιε, λήξατε μύθων.

Ἤδη μὲν ἡμῖν εἴρηται περὶ Νέσσου καὶ Ἡρακλέους ἐν τῷ ιε΄ λόγῳ ὅτι Δηϊανείρᾳ Νέσσος ὁ ἱπποκένταυρος τοξευθεὶς τοῦ οἰκείου δέδωκεν αἵματος, ἐπειπὼν αὐτῇ τοῦτο κατέχειν, καὶ εἴ ποτε τὸν Ἡρακλῆν συμβῇ ἄλλης ἐρασθῆναι, τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ χρίσαι τοῦ αἵματος, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτῆς πόθον ἐπαναγαγεῖν, ὅπερ Δηϊάνειρα ποιήσασα, πυρίκαυστον τὸν Ἡρακλῆν πεποίηκε, καὶ γὰρ ὑφῆψεν ἐκ τοῦ Νέσσου αἵματος τὸ ἱμάτιον, καὶ οὕτως ἑαυτὸν εἰς ποταμὸν καιόμενον ἔβαλε· θερμανθέντος δὲ τοῦ ποταμίου ῥεύματος, οὕτως ἀπώλετο παρὰ τὰς καλουμένας Θερμοπύλας· ἔχει δὲ τὸ ἔπος ἐπὶ λέξεως ὧδε· – ἀμφιτρυωνίδαο μέγα κλέος, ἀλλὰ ἐδάμη – εἵματι σαρκοφάγῳ κεῖνος ὁ παντολέτης· – Τροφώνιος δὲ καὶ Ἐμπεδότιμος ὑπῆρχον μὲν ἐκ τῆς Βοιωτίας πόλεως Λεβαδίας, μάντεις δὲ τὰς τέχνας· καὶ οὗτοι δὲ βουλόμενοι κενοδοξῆσαι καὶ δεῖξαι ὅτι ἀνελήφθησαν, ἑαυτοὺς ἔν τισιν ὑποβρυχίοις ἔβαλον τόποις ἐπὶ τῷ τεθνᾶναι καὶ μὴ εὑρεθῆναι αὐτῶν τὰ λείψανα· ἐγνώσθησαν δὲ ὅτι ἐν σπηλαίοις ἀπέθανον, διὰ τὸ μαντεῖον φανῆναι τὸν τόπον· ἔστι δέ τις παροιμία ἡ λέγουσα, εἰς Τροφωνίου μεμάντευσαι· εἴρηται δὲ ἐπὶ τῶν ἀγελάστων καὶ ὠχριόντων· πᾶς γὰρ ὁ καταβαίνων εἰς τὸ μαντεῖον ἐκεῖνο, ἀγέλαστος ἀνῄει καὶ ὠχριῶν διηνεκῶς· ἔλεγχος δὲ ἦν οὗτος αὐτῶν τούτων, ὅτι ὠχριεύσαντες καὶ μηδέ ποτε ἐν τῷ ὑποβρυχίῳ γελάσαντες τεθνήκασιν· ἠξιώθησαν δὲ Τροφώνιος καὶ Γανυμήδης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μαντεύεσθαι διὰ τὸ κτίσαι αὐτοὺς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ οἰκείων χρη-

(*) Est initium epigrammatis LXXXVI. apud Muratorium.

μάτων, μέμνηται δὲ τούτων καὶ ἀλλαχοῦ Γρηγόριος ὁ θεῖος ὧδε φάσκων· καὶ Τροφωνίου κατὰ γῆς παίγνια καὶ μαντεύματα· ἐπείουν δὲ τελετάς τινας οἱ κατιόντες ἐν τῷ Τροφωνίου σπηλαίῳ μαντεύεσθαι, καὶ ὡς χρησμῳδηθέντες ἀνῄεσαν ὠχροὶ καὶ ἀγέλαστοι.

Καὶ σύ γ' Ἀρισταίου κενεαύχεος ὀφρὺς ἄπιστε. 287.

Καὶ οὗτος Ἀρισταῖος βοιωτεὺς ἦν Λεβαδίας ὁμοίως τῆς πόλεως, καὶ οὗτος τὸν ὅμοιον τῷ Τροφωνίῳ τρόπον ἀπώλετο κενοδοξήσας.

ΛΟΓΟΣ ΞΕ.

ΚΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΛΛΩΠΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Ed. carm. LXIII.

Ἱστὸν Πηνελόπης, τὸν νὺξ λύεν, ἦμαρ ὕφαινεν, 41.
Ἔνδοθι τὴν Ἑκάβην, ἔκτοθι τὴν Ἑλένην. 42.

Πηνελόπη γυνὴ γέγονεν Ὀδυσσέως· Ὀδυσσεὺς δὲ μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον λέγεται πολλὰ πλανηθῆναι ἐπὶ χρόνον πολύν· συνήχθησαν οὖν μνήστορες ἐπὶ τὴν Πηνελόπην καὶ παρεκαθίζοντο ταύτῃ, ἤσθιον δὲ ἀπὸ τῶν Ὀδυσσέως κτημάτων· ἔλεγον οὖν τῇ Πηνελόπῃ ἐπιλέξασθαι ὃν ἂν ἐθέλοι, καὶ τούτῳ συζυγῆναι· ἡ δὲ Πηνελόπη μαθοῦσα ζῆν τὸν Ὀδυσσέα καὶ προσδεχομένη αὐτὸν, χιτῶνα ποικίλον ὑφαίνουσα, τοὺς μνηστῆρας ὑπέκλεπτεν ἐπὶ χρόνον πολύν· ἔφη γὰρ αὐτοῖς, ὅτι τὸν ἱστὸν ἀπαλλάσσουσα, μετὰ ταῦτα μνηστευθήσομαι· οἱ μὲν οὖν τοῦτον ὑπεκλέπτοντο τὸν τρόπον, τὴν ἡμέραν καθεζόμενοι καὶ ὁρῶντες ὑφαίνουσαν τὴν Πηνελόπην, αὕτη δὲ νυκτὸς ἀνισταμένη ἀνέλυεν ἅπερ ὕφαινεν ἐν ἡμέρᾳ· ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦτο ποιοῦσα, φωραθῆναι λέγεται, καὶ τότε αὐτῇ πάντες ἐπιθέμενοι συνεγένοντο· ὅθεν

συλλαβοῦσα τίκτει τὸν Πᾶνα, διὸ καὶ Πᾶν ἐκλήθη· καθὼς ἐν τῷ ξς' λόγῳ εἴρηται. Ἑλένη δέ ἐστι περὶ ἧς ὁ τρωϊκὸς συνεκροτήθη πόλεμος πρὸς τοὺς ἕλληνας· πόρνη δὲ ἡ Ἑλένη, καὶ γὰρ Μενελάου σύμβιος οὖσα, τῷ Πάριδι Ἀλεξάνδρῳ ἐπιμανεῖσα, σὺν αὐτῷ εἰς Ἴλιον γενομένη, τὰ μυρία δεινὰ τοῖς ἕλλησι καὶ τρωσὶ προεξένησεν· αὕτη δὲ πρὸς πόλεμον αὐτὸν Ἀλέξανδρον διεγείρει, καθὼς Ὅμηρος ὡς παρ'
Il. ζ. 333. ἐκείνης φησίν· — Ἕκτορ ἐπεί με κατ' αἶσαν ἐνείκεσας οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν· — τοὔνεκά τοι ἐρέω, σὺ δὲ σύνθεο καί μευ ἄκουσον· — οὔτι ἐγὼ τρώων τόσσον χόλῳ οὐδὲ νεμέσσει — ἥμην ἐν θαλάμῳ, ἀλλ' ἔθελον ἄχεϊ προτραπέσθαι· — νῦν δέ με παρειποῦσ' ἄλοχος μαλακοῖς ἐπέεσσιν — ὥρμησ' ἐς πόλεμον· — Ἑκάβη δὲ μήτηρ μέν ἐστιν Ἕκτορος καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ Πολυξένης, γυνὴ δὲ Πριάμου τοῦ τρώων βασιλέως· αὕτη δὲ σώφρων τὰ μάλιστα καὶ τῶν θηλειῶν θεῶν προσφιλής, ὡς αὐτοῦ λέγοντος ἀκούειν ἐστὶν Ὁμήρου δι' ἐπῶν·
Il. ζ. 288. — αὕτη δ' ἐς θάλαμον κατεβήσετο κηώεντα — ἔνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι ἔργα γυναικῶν — σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς — ἤγαγε σιδωνίηθεν ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον· — τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν· — τῶν ἕν ἀειραμένη Ἑκάβη φέρε δῶρον Ἀθήνῃ — ὃς κάλλιστος ἔην ποικίλμασιν ἠδὲ μέγιστος — ἀστὴρ δ' ὡς ἀπέλαμπεν, ἔκειτο δὲ νείατος ἄλλων· — βῆ δ' ἰέναι πολλαὶ δὲ μετεσσεύοντο γεραιαί. — Τὸ δὲ λέγειν τὸν θεολόγον ταῖς καλλωπιζομέναις γυναιξὶν ὅτι ἔσωθεν τὴν Ἑκάβην, καὶ ἔξωθεν τὴν Ἑλένην, τοῦτό ἐστιν, ὅτι πορνικῶς τὰς καλλωπιζομένας ἀδύνατον ἐπαγγέλλεσθαι σωφροσύνην.

53. Κῆπος Ἀδώνιδος ἡ δέ τοι χάρις ὀλεσίκαρπος.

Οὕτως Ἄδωνις ἐνομίσθη εἶναι θεός· τοῦτον Ἰουλιανὸς

ἔσεβεν, ὡς ἐν τοῖς στηλιτευτικοῖς λόγοις ὁ θεῖος Γρηγόριος ἔφη· ἄνθρωπος δὲ ὢν ἠράσθη ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης· ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἄρεως, διὰ τὸ ἀντερασθῆναι ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης τὸν Ἄρεα· εἴτε τοίνυν οἰκεῖον ἔχοντα κάλλος τὸν Ἄδωνιν καὶ διὰ τοῦτο ἀπολέσθαι κατὰ τὸν ἀναβεβηκότα λόγον φασὶν Ἕλληνες, οὐκ ἴσμεν· εἴτε καὶ κῆπον ἔχειν διολλύντα τοὺς οἰκείους καρποὺς, οὐκ ἔχομεν λέγειν· τὸ γὰρ ἐρασθέντα ζηλοτυπηθῆναι καὶ τοῦτον ἀπολέσθαι τὸν τρόπον, εἰς ὑπόνοιαν ἄγει τοιάνδε· καλὸν δὲ τῶν στηλιτευτικῶν λόγων μνημονεύσαντες, τὴν δι' ἣν Ἄδωνις Ἰουλιανὸς, παραθέσθαι ὑπόθεσιν· οὗτος γὰρ ὁ μυσαρὸς εἰς γαλιλαίους τὸ τῶν χριστιανῶν μετέθηκεν ὄνομα διαπαίζων τὴν θρησκείαν· Γρηγόριος δὲ ὁ θεοφόρος ἀντιδιαπαίζων ἀξίως τὸν ἀνόητον, διαφόροις ὀνόμασιν ἀποκαλεῖ· λέγει μὲν αὐτὸν εἰδωλιανὸν, ὡς τοῖς εἰδώλοις προσανέχοντα· πισαῖον αὖθις, ὡς τὸν ἐν Πισιδίᾳ τιμῶντα, Ζεὺς γὰρ ἐν Πίσᾳ τῇ πόλει τῆς Ἤλιδος ἐξαιρέτως ἐτιμᾶτο· ἀδωναῖον δὲ διὰ τὸν Ἄδωνιν ὃν ἐτίμα καὶ ἔσεβε· καὶ σίταυρον ἐπὶ τούτοις τὸν Ἰουλιανὸν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐπωνόμασεν, ὡς ὁλοκλήρους ταύρους τῷ Διῒ θυσιάζοντα καὶ κατακαίοντα.

Πῶς δὲ σύ γ' εἶδος ἔχουσα κολοιοῦ, εἴγε κολοιὸν 55.
Εὔπτερον ἀλλοτρίοις ἄνθεσι μῦθος ἔχων, 56.
Αὖθις γυμνὸν ἔθηκε γελοῖον. 57.

Ἔστι τίς μῦθος τοιόσδε· κρίσις ἣν φησὶ περὶ κάλλους ὀρνέων, Ζεὺς δὲ διαιτητὴς ὑπῆρχε τῆς κρίσεως· ἣν δὲ ὁρισθεῖσα ἡμέρα ἐν ᾗ ἔδει συναυλισθῆναι τὸν Δία τὰ ὄρνεα· τῇ προτέρᾳ δὲ τῆς ὁρισθείσης ἡμέρας, παρὰ τῷ ποταμῷ φοιτήσαντα τὰ ὄρνεα, τοῖς νάμασιν ἀπενίζοντο τὰ πτερὰ, ἵνα τὸ φυσικὸν ἑκάστῳ διαλάμψῃ κάλλος· ὁ δὲ κολοιὸς, ἔστι

δὲ τοῦτο τὸ ὄρνεον εὖ μάλα μικρὸν μὲν τὸ σῶμα, ἀκαλλὲς δὲ τὸ εἶδος, τῶν ἐκπεσόντων παρὰ τοῖς ὕδασι πτερῶν περιθεὶς ἑαυτῷ, ἧκε καὶ αὐτὸς παρὰ τὸν Δία, ὡς ληψόμενος τοῦ κάλλους τὸ νικητήριον· ἀνέμου δὲ πνεύσαντος καὶ ἀποσκεπάσαντος τὰ ἀλλόφυλα τῶν πτερῶν, γυμνὸς εὑρέθη τοῦ κάλλους· ἔχων δὲ τὴν ἐκ φύσεως αὐτῷ περικειμένην ἀμορφίαν, οὕτως τῆς αἰσχύνης ἀπέλαυσεν.

Εἰ τάχα καὶ συφεῶσιν ἐνὶ σκοτίοισι πέσοιεν
Εἰρχθέντες Κίρκης χρίσμασι θηροτόκοις.

Αἰήτου θυγάτηρ Κίρκη λέγεται· τοῖς δὲ ἰδίου πατρὸς ἅρμασιν ἐπ' ἔρημον μετενεχθῆναι νῆσον· αὕτη φαρμακὶς τυγχάνουσα, βρῶσιν τινὰ τοῖς παρεμπίπτουσι παρέχουσα, χοίρους ὡς ὁ μῦθος ἀπετέλει· τῇδε καὶ Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ πλάνῃ περιτυγχάνει, τοῖς δὲ χρίσμασιν οὐχ ἑάλω τῆς Κίρκης, φάρμακον ἔχων Ἑρμοῦ τοῦ πομποῦ· τὰς τοίνυν καλλωπιζομένας γυναῖκας ὁ θεῖος Γρηγόριος τῇ Κίρκῃ ἀπεικάζει· ταῖς δὲ τούτων ἄρκυσι τοὺς ἐμπίπτοντας, χοίρους ὀνομάζει· εἴργονται γὰρ ὡς τῆς Κίρκης τοῖς χρίσμασιν οἱ ταῖς γυναικείαις τερπόμενοι ζωγραφίαις ἐν συφεῶσιν.

Πανδώρην ἐνέπουσι πυρὸς μαλεροῖο κλαπέντος
Ποινὴν ἡμερίοις ἄντιτον ἐλθέμεναι,
Ἀντὶ πυρὸς, πῦρ ἄλλο καλοῦ κακὸν ὡς καὶ φλέγησι.

Τὴν Πανδώραν οἱ τῶν ἑλλήνων σοφοὶ, τὴν πρωτόπλαστον καλοῦσι γυναῖκα· Πανδώραν δὲ φασὶ διὰ τὸ πᾶσι δεδωρῆσθαι· ὥσπερ οὖν καὶ τὸν Νῶε λέγουσι Δευκαλίωνα, καὶ τὸν ἐπὶ τούτου κατακλυσμὸν μυθολογοῦντες παρεισάγουσιν· ἔθος γὰρ αὐτοῖς, ὡς φθάσαντες εἴπομεν, τῶν θεοπνεύστων βίβλων ἀποτέμνειν, τὰς ἱστορίας καὶ πρὸς τὸν οἰκεῖον καταπλάττειν μῦθον· φασὶν οὖν ὅτι πῦρ ἦν πρὸ τῆς γυναι-

κὸς, ἐξ οὗ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἦν μετασχεῖν· ἐκλάπη οὖν τὸ πῦρ ὑπὸ Προμηθέως· οἱ οὖν θεοὶ, φησὶν, ἐποίησαν τὴν Πανδώραν γυναῖκα, καὶ παρέσχον τοῖς ἀνθρώποις πῦρ ἄλλο ἀντὶ τοῦ κλαπέντος πυρὸς, ἵνα, φησὶν, τοὺς ἀνθρώπους ἐκκαίῃ, τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπινοήσαντες ταύτην· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καταχάρδιον ὑπέκκαυμα τὴν αὐτῆς φύσιν οὕτως ἐπινοήσαντες. Κεῖται πλατυτέρως ἀλλαχοῦ.

Οὐκ ἀΐεις καὶ πρόσθε τεὸν πατέρ' ὡς ἀπάτησεν 129.
'Ανδροφόνοιο φυτοῦ εὔχροος ἀγλαΐη. 130.

Μέμνηται τῆς κατὰ τὸν 'Αδὰμ παραβάσεως· ἔστι δὲ ἡ ἱστορία ἐν τῷ β' λόγῳ.

Τοῦτο δὲ καὶ πλέον ἐστὶ γελοῖιον, οἶδεν ἄκοσμον 139.
Εἶδος ἔχουσα γυνὴ, καὶ πατέει Δανάην. 140.

Δανάη γυνή ἐστιν ἐρωμένη Διὸς, 'Ακρισίου μὲν θυγάτηρ, Περσέως δὲ μήτηρ· αὕτη δὲ τρόποις ἐμηχανᾶτο στιβαζομένη, αἰσχροῖς δὲ σχήμασι κλειζομένη· διὸ ὁ Ζεὺς ὡς χρυσὸς αὐτῇ φαινόμενος συνεκάθευδεν αὐτῇ· περιτιθεμένη γὰρ ἑαυτῇ τὸ χρυσίον ἡ Δανάη, εἶδος ἐστὶν ἐν ᾧ μετεμορφοῦτο ὁ Ζεὺς οὕτως εὐσχήμονι, καὶ γὰρ διεῤῥύη τὸ χρυσίον, καὶ συνεγένετο αὐτῇ· μιμεῖται τοίνυν τὴν Δανάην, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, γυνὴ καλλωπιζομένη, κἂν εὔσχημον εἶδος ἔχῃ προσεπινοοῦσα χρωμάτια τινὰ δι' ὧν τοὺς ἀνθρώπους ἐφέλκεται, ὡς ἡ Δανάη.

Πυνθάνομ' ὡς κενεὴν καὶ ἀνείδεον ὑστερόφωνον, 153.
'Ηχώ τις ποθέων, πλάζεθ' ὑπὲρ σκοπιῶν. 154.

Ἤδη μὲν περὶ Πανὸς εἴρηται, ὡς αὐλητὴς ὢν τῶν ὀρέων τοῖς ἀντηχήμασιν ἐτέρπετο τῆς ἑαυτοῦ φωνῆς.

Καὶ μορφῆς ποτ' ἑῆς τὶς ἐράσσατο, καὶ κατὰ πηγῆς 155.
Ἤλατ' ἐπ' εἰδώλῳ κάλλεος οὐλομένου. 156.

Κεῖται μὲν ἐν τῷ ξγʹ λόγῳ. Νάρκισσος οὗτος ἦν ὁ κυνηγέτης, ὃς ὢν χαρίεις τὴν ὄψιν ὑπεράγαν, ἐργῶν τὲ τῇ Ἀφροδίτῃ, καὶ πιόμενος ἐπὶ πηγὴν ἔρχεται· τῆς οἰκείας δὲ μορφῆς ἐρασθεὶς τῆς πηγῆς κατεπήδησεν· ὁμοῦ τοῦ κάλλους τοῦ ὀλεθρίου τῷ εἰδώλῳ τὸν θάνατον ἐπισπασάμενος.

157. Ἄλλη δ᾽ ἂν ποταμοῦ καλοῖς ἐπεμήνατο ῥείθροις
158. Μαίνετο οὐδ᾽ ὄχθας ἦγ᾽ ἀπέλειπε φίλας,
159. Λάπτεν ὕδωρ χείρεσσιν ἀφύσσετο, ἀφρὸν ἔμαρπτεν·
160. Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὣς πυρόεις ὕδασι λῆγε πόθος.
161. Οὕτω τυφλὸν ἔρως καὶ ἀνάρσιον.

Ἥρα ποτὲ τοῖς ὕδασιν ἐπεμάνη· ἄλλοι δὲ τὴν Τυρώ φασι τὸν ἐγχώριον ποταμὸν ἐρᾷν τὸν Ἐνιπέα, ἔνθα γενομένη, ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ παρεκαθέζετο· φλεγομένη δὲ ὑπὸ τοῦ πόθου, τὰ γέλωτος ἔπραττεν ἔργα, ἔπινεν ὕδωρ, ἤντλει ταῖς χερσὶν, ἐκράτει προσεγγίζουσα, τὸν ἀφρὸν ἐλούετο, διηντλεῖτο καὶ τυχεῖν οὐκ ἠδύνατο τοῦ ποθουμένου, οὐ γὰρ οἷόν τε συγγενέσθαι αὐτῇ τὸ ὕδωρ· ὡς δὲ ταῦτα ἐποίει, πλέον ἐξήπτετο, καὶ ὁ πυρωθεὶς ἔρως ἐν τοῖς ὕδασιν οὐκ ἤθελε παύσασθαι· οὕτω, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, τυφλόν τι καὶ ἄδικον ἔρως λίαν, καὶ τὸν ἔμφρονα πολλάκις ἔξω τοῦ νοῦ βάλλων· τοῦτο δὲ φησὶ κατὰ γυναικῶν καλλωπιζομένων, ὅτι διὰ πολλῶν τρόπων οἰστρηλατοῦνται, στιβαζόμεναι, χρωματιζόμεναι, κοσμούμεναι, καὶ σωφροσύνην σχηματιζόμεναι, δι᾽ αὐτῶν τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸν ἐγκάρδιον ὑποφαίνουσιν ἔρωτα. Κεῖται ἐν τῷ ρμβʹ λόγῳ.

165. Πείθομαι ὡς ποτὲ ταῦρον ἀνὴρ σοφὸς ἤπαφε τέχνῃ
166. Χρώμασι μορφώσας δουρατέην δάμαλιν·
167. Ξεῖνος ἔρως, ἀπνόοισιν ἐπ᾽ εἴδεσιν, ἔμπνοα βαίνει
168. Ὁππότε καὶ σὺ νέοις μήσαιο τοῖον ἄγος.

Λόγος ἐστὶν ὅτι τῶν ἀρχαίων τὶς σοφὸς ζωγράφος δάμαλιν ξυλίνην στήσας ἐζωγράφησεν, ὥς μέν τινες ὅτι ὑδάτων δαμάλεως τοῖς χρώμασιν ἐπιμίξας καὶ οὕτως σκευάσας ἔστησεν ὅμως τὴν δάμαλιν τὴν ξυλίνην· ταῦρος δὲ ἐνεχθεὶς καὶ παραστὰς ἐπεμαίνετο τῇ δαμάλει τῇ ξυλίνῃ ξένον ἔρωτα ἐπιδεικνύμενος· φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι αἱ ζωγραφούμεναι γυναῖκες ψιμυθίοις καὶ φοικαρίοις καὶ χρώμασιν ἄλλοις τοὺς ἄνδρας ἐπισπῶνται πρὸς ἔρωτα· εἰ γὰρ ἐπ' ἄψυχα μανίαν τῷ ταύρῳ τὰ τοιαύτα πεποίηκεν, πόσῳ μᾶλλον ἐπ' ἀνδράσιν τῇ ὁμοίᾳ περιεχομένοις σαρκί;

Ὀρφεὺς θῆρας ἔπειθε, σὺ δ' ἀνέρας εἶσιν ὁμοῖος 169.
Θήρεσιν ἐστὶ νοὸς, θηλυμανής τε βίος. 170.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ὀρφέα διήγησις ἐν τῷ ξβ' λόγῳ.

Πῶς δὲ σὺ τόσσον ἔρωτος ἐπ' ἀνδράσι κεστὸν ἄγουσα 185.
Λυσιγάμοιο γύναι τῆλε μένεις κακίης; 186.

Τὴν Ἀφροδίτην εὔφορον εἶναι φασὶ τῆς πορνείας καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἁπάντων καὶ πρὸς ἡδονὴν σαρκὸς ἐρώντων· ὅθεν ὡς Ὅμηρος φησὶ, τὴν Ἀφροδίτην ἔχειν τὰ πρὸς ἀπάτην ἐπιτήδεια πολλαχοῦ τὶς ἂν ἴδοι, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἥραν· μᾶλλον ὁ Ζεὺς Ὁμήρῳ μεμυθολόγηται τοῖς τρωσὶν ἐχαρίζετο καὶ τοὺς ἕλληνας ἡττᾶσθαι παρεσκεύαζεν διὰ τὴν τῆς Θέτιδος ἱκετείαν ἕνεκεν Ἀχιλλέως, ἵνα ζητήσωσιν αὐτὸν ἕλληνες ἡττώμενοι, καὶ γὰρ ἦν παροξυσμὸς μεταξὺ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος ἕνεκεν Χρυσηΐδος καὶ Βρισηΐδος· Χρύσης γὰρ ἱερεὺς ὢν Ἀπόλλωνος παρῆν ἐπὶ ναύσταθμον τῶν ἑλλήνων Χρυσηΐδα τὴν ἰδίαν λυτρωσόμενος παῖδα, γέρας Ἀγαμέμνονι δοθεῖσαν ὑπ' ἑλλήνων, αὕτη γὰρ καὶ Βρισηῒς ἡ τοῦ Ἀχιλλέως ἐξαίρεται τῆς αἰχμαλωσίας ὑπῆρχον νεάνιδες· λύτρων δὲ πολλῶν ὑπὸ Χρύσου παρεχομένων,

Ἀγαμέμνων οὐ προσέσχεν, ἀλλὰ γὰρ ἠτίμησεν τὸν ἱερέα πρὸς τούτοις· ὁ δὲ τῷ Ἀπόλλωνι κατὰ τῶν ἑλλήνων ἐντυγχάνει, λοιμικῆς δὲ νόσου τὸ ϛρατόπεδον νεμομένης, Κάλχαντος ἀληθὲς διασαφήσαντος, Ἀγαμέμνων ἠναγκάζετο τὴν Χρυσηΐδα τῷ πατρὶ τῷ οἰκείῳ ἀποδοῦναι· διέστηκεν δὲ πρὸς Ἀχιλλέα ὡς ἅτε Κάλχαντα τὸν χρησμὸν ὧδε φῆναι παρεσκευασμένον· ἀφελεῖται οὖν τὴν Βρισηΐδα τοῦ Ἀχιλλέως, δι' ἣν εἰς λόγους καταϛάντες διηνέχθησαν· Ἀχιλλέως δὲ κλαίοντος ἀντὶ τῆς κόρης, ἡ μήτηρ Θέτις ἀνελθεῖν λέγεται καὶ λόγοις αὐτὸν αἱμυλίοις μεταβαλεῖν· εἶθ' ἔπειτα εἰς Ὄλυμπον ἀφικομένη τῷ Διῒ προσαγγέλλει τοῖς τρωσὶν ἐπαμύναι, ὅπως ἕλληνες ἡττώμενοι δεηθῶσιν Ἀχιλλέως· Ζεὺς δὲ τῆς Θέτιδος τὴν ἱκετείαν δεξάμενος ἐπὶ μὲν τῇ ὑποσχέσει κεκίνηκε τὰς ὀφρύας, τὰς δὲ τρίχας τῆς κεφαλῆς σεῖσαι κατανεύσει λέγεται, συγκινῆσαι τε τὸν οὐρανὸν ὅλον τῶν τριχῶν αὐτοῦ κινουμένων· τῆς τοίνυν Θέτιδος τὴν ἱκετίαν πληρῶσαι θέλων ὁ Ζεὺς καὶ εἰς πέρας ἄγων, τοῖς μὲν τρωσὶν ἐβοήθη τοῖς δὲ ἕλλησι κακὰ ἐβουλεύετο· φροντίζουσα δὲ τῶν ἑλλήνων ἡ Ἥρα βουλεύεται πρὸς μίξιν ἀπατῆσαι τὸν Δία καὶ πρὸς ὕπνον καθελκύσαι, ὅπως καθεύδοντος τοῦ Διὸς ἀβοήθητοι γενόμενοι τρῶες τοῖς ἕλλησιν ἡττηθῶσιν· ταῦτα βουλευσαμένη λαμβάνει τὰ καλλωπίσματα ἐκ τοῦ κέστου τῆς Ἀφροδίτης· ὁ δὲ κέϛος κάψιον ἐστὶ τί, ἱμᾶς ποικίλος, ἐν ᾧ πάντα τὰ πρὸς κάλλος καὶ εὐμορφίαν καὶ χάριτας ἐναπόκειντai· εἶτα κοσμησαμένη ἄνεισιν παρὰ τὸν Δία καὶ κινεῖ αὐτὸν πρὸς ἡδονὴν καὶ λαγνείαν· καθέλκει οὖν αὐτὸν εἰς ὕπνον τριῶν ἡμερῶν· καθευδόντων δὲ, φησὶ, βοτάνας ἀνέδωκεν εὐώδους ἡ γῆ, κρόκον φημὶ καὶ λωτὸν καὶ ὑάκινθον· ἔχει δὲ τὸ ἔπος ὧδε· — τοῖσι

δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην — λωτὸν θ' ἑρσήεντα ἰδὲ κρόκον ἠδ' ὑάκινθον· — πυκνὸν καὶ μαλακὸν ὃς ἀπὸ χθονὸς ὕψος ἔεργεν. — Φησὶν οὖν ὁ θεσπέσιος θεολόγος ὅτι τὸν κέστον τῆς Ἀφροδίτης ἐπιφέρεται γυνὴ τοιούτοις σχηματιζομένη καλλωπισμοῖς πρὸς ἀπάτην ἀνδρῶν καὶ λαγνείαν· ἡ δὲ τοσοῦτον κέστον φέρουσα πῶς δύναται σωφρονεῖν, κἂν τοῦτο πολλάκις οἰηθείη; λυσίγαμον δὲ τὸν κέστον καλεῖ, καὶ γὰρ τῶν πρὸς αἰσχρὰν μίξιν ὑπηρέτης ἐστὶν καὶ πρόξενος τὰ πρὸς ἀπάτην ἔχων κείμενα, ὡς φησὶν αὐτῇ Διομήδης τῇ Ἀφροδίτῃ· — εἶκε Διὸς θύγατερ πολέμου καὶ δηϊοτῆτος — ἦ οὐχ ἅλις ὅττι γυναῖκας ἀνάλκιδας ἠπεροπεύεις; — Γάμος δὲ οὐκ ἂν κληθείη τὸ δι' αἰσχρότητος τὴν σύστασιν ἔχων· λύει τοιγαροῦν γαμικὸν θεσμὸν ἡ τοιῶσδε κεχρημένη γυνή. Il. ξ. 347. Il. ε. 348.

Κελτοὶ μὲν κρίνουσι γόνον Ῥήνοιο ῥεέθροις. 221.

Οἱ Κελτοὶ ἔθνος εἰσίν· ποταμὸς δὲ τῇ τούτων προσπαράκειται χώρᾳ Ῥῆνος καλούμενος· ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Ῥήνου τὴν γονὴν διακρίνουσι, καὶ γὰρ παρὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενοι, εἰ γνήσιος ἐστιν ὁ παῖς ἢ ἀλλότριος, τόδε ὕδωρ σαφηνίζει τούτοις τὴν γονὴν, καὶ εἰ μὲν νόθον ἐστὶ τὸ παιδίον . . . * * Deest aliquid.

Ἐσθὴρ εἶδος ἔτευξεν ἐράσμιον, ἀλλά τι κείνης 291.
Ἔργον ἀριπρεπέος ἔθνος ἔμεινεν ὅλον. 292.

Ἐσθὴρ τῶν θυγατέρων ἦν Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, αὕτη δὲ ὡραία ἦν τῷ εἴδει σφόδρα· Ἀταρξέρξης τοίνυν ὁ περσῶν βασιλεὺς ἐρασθεὶς αὐτῆς εἰς γυναῖκα ταύτην προσελάβετο· τῷ οὖν Ἀταρξέρξει δυναστεύων τίς ἦν Ἀμᾶν τοὔνομα, ὃς αὐτοῦ τῆς βασιλείας εἶχεν τὰ δεύτερα· ζήλῳ τοίνυν βαλλόμενος τῷ πρὸς ἰουδαίους Ἀμᾶν, πείθει τὸν

Ἀταξέρξου πάντας ἀναιρεθῆναι τοὺς ἰουδαίους· Μαρδοχαῖος τίς πρὸς γένος ἦν τῇ Ἐσθὴρ ἀνὴρ φρόνιμος καὶ σοφὸς καὶ πνεύματος ἔμπλεος θείου· ταχτῆς δὲ οὔσης τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὸ πρόσταγμα πληροῦν ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους ὁ βασιλεὺς διετάξατο, τὴν Ἐσθὴρ εἰς λόγους κινήσας ὁ Μαρδοχαῖος πείθει καλλωπισαμένην εἰς τὸν βασιλέα παρ' ἔθος αὐτομολῆσαι, οὐ γὰρ εἰ μὴ κέκλητο δυνατὸν ἦν αὐτὴν ἀφικέσθαι· ταύτην δὲ ποικίλως ἐστιβασμένην ὁ Ἀταξέρξης θεασάμενος πρὸς αὐτὸν ἀφικομένην, ἔκλυτος ὑφ' ἡδονῆς γεγονὼς ἐξελίμπανεν· ἡ δὲ πλέον ἐξάπτειν αὐτὸν βουλομένη τοὐναντίον ἀντεξελύετο λυγιζομένη καὶ καταμαλακιζομένη· τούτου δὲ ταύτης ἐπειλημμένου καὶ μή ποτε διαφωνήσοι δεδειττωμένου, φιλήμασί τε καὶ ψήγμασι καὶ ὅσοις ἐστὶν ἀνακτᾶσθαι τοὺς ἐκλελυμένους σχηματιζομένους, τῆς Ἐσθῆρος τὸ ἀπόῤῥητον διασαφησάσης, αὐτίκα τὴν μὲν πρόσταξιν ἠκύρωσεν ὁ βασιλεὺς, μηδὲν τῶν δογματισθέντων ἰουδαίους πεπονθέναι προστάξας, τὸν δὲ ταύτης αὐτῷ τῆς συμβουλίας Ἀμᾶν αἴτιον ξύλῳ κρεμάσας ἀπώλεσεν, πᾶσαν τὴν ἐκείνου ἀρχὴν τῷ σοφῷ προσνείμας Μαρδοχαίῳ· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι Ἐσθὴρ καλλωπισαμένη τὸ ἔθνος ἔσωσεν ὅλον, οὐ γὰρ ἀπατῆσαι ἀλλὰ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἠγωνίσατο· τοῦτο δὲ καὶ Ἰουδὶθ ἐποίησεν Ὀλοφέρνου πολιορκοῦντος μετὰ πολλῆς δυνάμεως, τῆς πόλεως ἐξελθοῦσα καὶ τοῖς πολεμίοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦσα, καλλωπισαμένη τε καὶ Ὀλοφέρνην δι' ἀπάτης ἀνελοῦσα, καὶ τοῖς ὁμοφύλοις εὑραμένη σωτηρίαν.

293. Γράψε ποτ' ὄμματα πόρνης Ἰεζάβελ ἀγριόθυμος,

294. Λοῦσε γε μὴν πόρνας αἵματι πορνιδίῳ.

Αὕτη ἔστιν Ἰεζάβελ ἡ τοῦ Ἀχαὰβ γυνὴ, ἧς ἐμνήσθη-

μεν ἐν τῷ κατὰ τὸν προφήτην Ἠλίαν διηγήματι· αὕτη μετα τὸ τὸν Ἀχαὰβ ἀποθανεῖν, καὶ Ἠλίαν μετατεθῆναι, ἔτι ἐβασίλευεν, υἱὸν ἔχουσα τὸν Ἰωρὰμ τοῦ Ἰσραὴλ βασιλέα· ἦν δὲ τὸ τηνικαῦτα προφητεύων Ἐλισσαῖος· συνέβη τοίνυν τοὺς ἄρχοντας συναθροίσθαι ἐν Ῥεμμὼθ Γαλαὰδ ἐν οἷς ἦν Ἰοῦ τῶν ἀρχόντων εἷς καθεζόμενος· Ἐλισσαῖος τοίνυν ἀπέστειλεν τὸ παιδάριον αὐτοῦ χρῖσαι τὸν Ἰοῦ εἰς βασιλέα ἐν μέσῳ τῶν ἀρχόντων, ὃς ἐλθὼν λέγει αὐτῷ· λόγος κυρίου πρὸς σὲ ἄρχων τῆς δυνάμεως· ὁ δὲ ἐξανέστη καὶ κατ' ἰδίαν σὺν αὐτῷ πορεύεται· καὶ φησὶ, τάδε λέγει κύριος· ἔχρισά σε εἰς βασιλέα ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· καὶ τοῦτο εἰπὼν ᾤχετο· οἱ μὲν οὖν ἐπυνθάνοντο τί ποτε ἦν ὁ λόγος· Ἰοῦ δὲ φησὶν, ἀνὴρ ἐστὶν ἐξεστακὼς, τὰ καὶ τά φησιν ἀπήγγελλέ μοι· οἱ δὲ συνεστράφησαν ἐν ἑαυτοῖς, κύριος γὰρ φησὶν ἤλλοίωσε τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐβόησαν ἕκαστος, καὶ ἀναστάντες ἔχρισαν αὐτὸν· καὶ ἐβασίλευσεν Ἰοῦ ἐν Ῥεμμὼθ, καὶ πάντας ἀνεῖλεν παραχρῆμα τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ, καὶ τὰ θυσιαστήρια καθεῖλεν· τοῦ δὲ Ἰωρὰμ ἀκούσαντος καὶ αὐτὸν ὁρῶντος ἐπὶ τοῦ ἅρματος παραγενόμενον, εἰς συνάντησίν τε παρατάξασθαι ἐξιόντος, πληγεὶς πέπτωκεν καὶ ἀπέθανεν· Ἰεζάβελ δὲ πόρνη οὖσα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστιβάσατο, καὶ τὴν στολὴν ἠλλάξατο, δι' ἐπόπτου παρέκυπτεν, θέλξαι τὸν Ἰοῦ βουλομένη· αὐτὸς δὲ παριὼν ἴδεν αὐτὴν, καὶ προσέταξεν κατεαγῆναι ὅθεν διέκυπτεν· καὶ οὕτως αὐτῆς διασκορπισθείσης τὸ μὲν αἷμα κύνες ἔλιξαν κατὰ τὴν Ἠλιοῦ προφητείαν ἐν μερίδι τοῦ ἀμπελῶνος Ναβουθὲ οὗ ἀπέκτεινεν· αἱ δὲ πόρναι τῷ ταύτης αἵματι παρὰ τὴν κρήνην ἐλούσαντο.

ΛΟΓΟΣ Ξϛ.

Ed. carm. LVI.

ΠΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ.

98. Παντός σοι μύθοιο καὶ ἔργματος ἔμπνοος εἰκών,
99. Θηλυτέρη Χειμωνὶς ὑπὸ προπόδεσσι γάμοιο,
100. Ἥ σ' ἐκ πατρὸς ἐδέκτο καὶ ἔπλασεν ἤθεσι κεδνοῖς·
101. Αὐτοκασιγνήτη μεγ' ἀμύνονος ἀρχιερῆος
102. Ἀμφιλόχου, τὸν ἔπεμψα Θεῷ Θέκλῃ γε σὺν ἁγνῇ.

Αὕτη ἐστὶν Ὀλυμπιὰς ἡ κατὰ τὸν χρυσόστομον Ἰωάννην, ἐπὶ μὲν τῶν χρόνων Γρηγορίου τοῦ θεολόγου κόρη τυγχάνουσα παρθένος ἔτι, καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐν ἀκροάσει γενέσθαι κατηξιωμένη· διόπερ καὶ εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἐλήλακεν ὕψος ὡς τοιαύτη γενέσθαι οἷον ἂν αὐτὴν ὁ τῶν θεοφόρων χορὸς μεγαλαυχεῖ· καὶ γὰρ καὶ Βασίλειος ὁ θεῖος καὶ Γρηγόριος ὁ τούτου ἀδελφὸς τῆς Ὀλυμπιάδος μνήμην ποιοῦνται, πολλοῖς αὐτὴν ἐγκωμίοις ἐξαίροντες, ὡς αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ νυσσαέως ἐστιν ἀκοῦσαι ἐν τῇ βίβλῳ τῶν εἰς τοὺς μακαρισμοὺς λόγων· αὕτη μὲν οὖν τῶν Γρηγορίου τοῦ μεγάλου θεολόγου λόγων ἠξιωμένη, μέλλουσα πρὸς γάμον συνάπτεσθαι ἀνδρὶ, τοῦτο γὰρ ὑπὸ τῶν γονέων ποιεῖν ἠναγκάζετο, καὶ γὰρ ἦσαν τῶν ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ ὑφ' ἡλίῳ πλούτῳ προέχοντες καὶ ἀξιώμασιν, ὅμως τῶν θείων οὐκ ἐλιθάργησε διδασκαλιῶν· τοῦτον οὖν τὸν λόγον δι' ἐπῶν πρὸς αὐτὴν ὁ θεολόγος γεγράφηκεν· πάσης δὲ σοφίας ἔμπειρος ἡ Ὀλυμπιὰς, ὅπως χρὴ τῷ γάμῳ προσιέναι καὶ συζῆν τῷ ἀνδρὶ· ἱκανῶς οὖν καταρτήσας αὐτὴν ὑπόδειγμα, τὴν ἀδελφὴν Ἀμφιλοχίου τοῦ τῆς εἰκονιαίων ἐπισκόπου παράγει· αὕτη δὲ σοφὴ τὰ πάντα καὶ ταῖς κατὰ θεὸν ἀρεταῖς διαφαί-

νοῦσα, ἡ καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἤθεσι σεμνοῖς ὑποδεξαμένη διέπλασεν· θηλυτέραν δὲ Χειρώνην ταύτην φησὶν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Ἀχιλλέα παραδείγματος μεγαλαυχούμενος· οὗτος γὰρ τεχθεὶς, Χείρωνι τῷ ἱπποκενταύρῳ τροφεῖ ὁμοῦ καὶ διδασκάλῳ παραδίδοται ὑπὸ Θέτιδος τῆς μητρός· ὁ οὖν Χείρων λαβὼν τὸν Ἀχιλλέα τοῖς ὀπισθίοις αὐτοῦ μέρεσι κατὰ τὸ ἱππικὸν ἐπικαθίσας ἔθος, ἐγύμναζεν τὰ πολεμικὰ καὶ μάλιστα διδάσκων τὴν τοξίαν· ὃν καὶ διέτρεφεν ἐλάφων μυελοῖς καὶ ἄλλων ζώων· διὸ καὶ Ἀχιλλεὺς κέκληται μὴ μετασχὼν χείλους· χεῖλος γὰρ ἡ χορτώδης ὑπάρχει τροφή· τὴν τοίνυν ἀδελφὴν Ἀμφιλοχίου Χειρώνην θηλυτέραν φησὶν, ὅσον ἐν γυναιξὶν ὑπερέχουσαν, ἐκ τοῦ πατρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα δεξαμένην καὶ σεμνοῖς ἤθεσι διαπλάσασαν· ὡς γὰρ ὁ Χείρων ἔμπειρος ὢν τῶν πολεμικῶν, τοιοῦτον ἀνέδειξε τὸν Ἀχιλλέα παιδεύσας οἷος ἦν, οὕτω δὴ καὶ αὐτὴ τῶν κατὰ Θεὸν ἀρετῶν ἐργάτης τε οὖσα καὶ διδάσκαλος, τοιαύτην ἀνέδειξε τὴν Ὀλυμπιάδα· τοσοῦτον μεγάλοις παιδοτρίβαις τὸ προσμένειν, μέγαν τὸν παιδαγωγούμενον ἀπεργάζεται· ὡς ἔστιν ἀρχαίας ἐπιμνησθῆναι φράσεως, ὅτι μεγάλων διδασκάλων μεγάλοι γενήσονται καὶ οἱ μαθηταί· ὥσπερ γὰρ ἁπαλὸς τυρὸς τοῦ καλάθου τὸν τύπον ἀναδέχεται, οὕτω δὴ τῶν διδασκάλων τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἕξιν καθ' ἣν εἴτε νωθροὶ εἴτε διεγηγερμένοι τύχοιεν οἱ μαθητευόμενοι ἀνατυποῦνται· ταύτης δὲ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀδελφιδοῦς Σέλευκος ἦν, πρὸς ὃν τὴν ἰαμβικὴν ἐπιστολὴν Ἀμφιλόχιος γεγράφηκεν (1) ὡς ἀπὸ συνηθείας ὤν, θαῤῥῶν

(1) Ergo etiam Cosmas iambicum illud tribuit Amphilochio; quod sententiae contradicit Billii tribuentis Gregorio nazianzeno.

τὲ καὶ τὸν νέον πρὸς λόγους διεγείρων, ἐν ᾗ πρὸς τὸ τέλει τῆς Ὀλυμπιάδος μέμνηται διὰ ἰάμβων λέγων ὧδε· — τὴν σεμνότητος ἁγνείας τ' ἀσκήσεως — ἔμψυχον εἰκόνα πίστεώς τε σφράγισμα — Ὀλυμπιάδα πρόσειπε τὴν σὴν τιτθίδα· — λέγει δὲ Γρηγόριος ὁ θεῖος σὺν Θέκλῃ τῇ ἀοιδίμῳ τὸν Ἀμφιλόχιον προπέμψαι, καὶ γὰρ αὐτοῦ προτετελεύτηκεν πρὸς γένους ὑπάρχων αὐτῷ· ἦν δὲ τῆς εἰκονιαίων ἐπίσκοπος, ὅθεν ἡ καλλίνικος ὡρμᾶτο μαθήτρια Παύλου λέγω δὲ Θέκλα ἡ φίλαγνος καὶ καλλιπάρθενος μάρτυς.

ΛΟΓΟΣ ΞΖ. ΛΟΓΟΣ ΞΗ.

Ed. carm. LVIII.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΔΙ' ΕΠΩΝ.

22. Πυνθάνομ' Ἀλφειοῖο καλὸν ῥόον, ὡς διὰ πικρῆς
23. Ἔρχεθ' ἁλὸς, μέγα θαῦμα, γλυκὺς πόρος, οὐδ' ἐπίμικτος.

Ἀλφειὸς ποταμός ἐστιν τῆς Ἀρκαδίας, Ἀρκαδία δὲ πόλις (χώρα) Πελοποννήσου· ἔστι δὲ πηγὴ ἐν Σικελίᾳ τῇ νήσῳ Ἀρεθούσῃ τοὔνομα· λέγεται οὖν ὅτι ὁ ποταμὸς ἠράσθη τῆς πηγῆς τῆς Ἀρεθούσης, καὶ ἐρασθεὶς διαδὺς τὸ πέλαγος ἀναδίδεται ἐν Σικελίᾳ παρὰ τὴν πηγὴν, μὴ συναναμιχθεὶς τῇ ἁλμυρίδι τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ καθαρὸν τὸ νᾶμα διαφυλάττων πρὸς τὴν ἐρωμένην· ἐπειδὴ δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐμνήσθημεν, καλὸν καὶ τὸ κατὰ τὸν Ὅμηρον παραθέσθαι ἀρκαδικὸν ζήτημα· καὶ γὰρ τούτου μέμνηται ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανοῦ στηλιτευτικοῖς ὁ θεῖος Γρηγόριος· Ὅμηρος ὁ ποιητὴς περὶ τὴν Ἀρκαδίαν γεγονὼς ἁλιεῦσι φθειριζομένοις περιέτυχεν, καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς οὕτως· — ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίης ἁλιήτορες ἦ ῥ' ἔχομέν τι; — ἔστι δὲ ὁ νοῦς τῆς ἐρωτήσεως οὗτος· ὦ ἄρκαδες ἄνδρες ἁλιεῖς τὴν τέχνην ἆρα ἐθη-

ράσαμέν τι; οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀπεκρίναντο τοῦτο τὸ ἔπος· ἦν δὲ πηρὸς Ὅμηρος τὰς ὄψεις· καὶ φασὶν οἱ ἁλιεῖς — ὅσσ' ἕχομεν λιπόμεσθα, τὰ δ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα· — ὁ δὲ νοῦς τοῦ ἔπους οὗτός ἐστιν· οὓς μὲν φθεῖρας ἐθηράσαμεν, οὐκ ἔχομεν· οὓς δὲ οὐκ ἰσχύσαμεν θηράσαι, φέρομεν ἐν τοῖς ἱματίοις· οὐκ ἐνόησεν δὲ τὸ λεγόμενον ὁ Ὅμηρος, καὶ μικρὸν ἐκεῖσε γενόμενος ἀπὸ λύπης ἀπέθανεν· φασὶ δὲ καὶ τὸν χρησμὸν αὐτοῦ πρὸ τούτου δεδόσθαι, ὁπότ' ἂν αὐτῷ προταθείη ζήτημα, καὶ μὴ εὕροι, τεθνήξεσθαι τότε. Φασὶ δὲ καὶ περὶ Ἀριστοτέλους ὅτι μαθητὴς γέγονεν Πλάτωνος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα περὶ τὸ φυσικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας ἐπιδοὺς ἐσπούδασε πάντων τῶν μετὰ τὰ οὐράνια σώματα τὰς αἰτίας εἰπεῖν καὶ τὰς φύσεις, οἷον γῆς θαλάττης ἀέρος αἰθέρος ζώων φυτῶν ὑετῶν χιόνος σεισμῶν κομητῶν πάντων ἁπλῶς· οὗτος οὖν τὴν πάντων διερευνησάμενος φύσιν ἐβουλήθη καὶ τὴν τοῦ Εὐρίπου φυσιολογῆσαι φύσιν· καὶ μὴ ἰσχύσας καταλαβεῖν, ἔῤῥιψεν ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς θαλάσσης, τοῦτο ἐπιφθεγξάμενος· ἐπειδὴ Ἀριστοτέλης οὐχ εἷλεν τὸν Εὔριπον, Εὔριπος ἐχέτω τὸν Ἀριστοτέλην, καὶ τέθνηκεν οὕτως ὁ Ἀριστοτέλης· ὁ δὲ Εὔριπος τόπος ἐστὶ τῆς θαλάσσης μεταξὺ τῆς Εὐβοίας νήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς, ὃς ἑπτάκις τρέπεται τῆς ἡμέρας· τρέπεται δὲ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῷ ὑποφεύγειν καὶ οἱονεὶ ἀναρροφεῖσθαι καὶ πάλιν ἐξερεύγεσθαι καὶ ἀναπληροῦσθαι τὸ ὕδωρ πάλιν ὡς ἦν· τοῦτο δὲ γίνεται ὡς εἶπον ἑπτάκις τῆς ἡμέρας· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τοῖς στηλιτευτικοῖς ὡς ἄμφω τεθνήκασιν ἀπὸ κοινοῦ Ὅμηρος καὶ Ἀριστοτέλης, ὁ μὲν γὰρ Ὅμηρος διὰ τὸ ἀρκαδικὸν τέθνηκεν ζήτημα, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης διὰ τὸ τοῦ Εὐρίπου ἀπόρημα.

ΛΟΓΟΣ ΞΘ. ΛΟΓΟΣ Ο.

Ed. carm. LVII.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ.

Καὶ πόρνοι κραταίουσι λόγοι, τὸ δὲ φάσγανον, αἶ, αἶ
Τίς πήξει Φινεὲς πορνοφόνῳ παλάμῃ;
Ζηλήμων ψυχήν τε καὶ σύνομα.

Ἤδη μὲν περὶ τῶν μωαβιτῶν καὶ ἀμμανιτῶν ἐν τῷ δωδεκάτῳ εἴρηται ἡμῖν λόγῳ ἐν ᾧ τὴν κατὰ τὸν νεκρομάντην Βαλαὰμ καὶ τὴν τοῦ Βεὼρ Βαλὰκ παρηγάγομεν ἱστορίαν, μνήμην τοῦ Φινεὲς ποιησάμενοι ζήλου· νῦν δὲ πλατυτέροις περὶ τούτου εὔκαιρον ἐκθέσθαι· τὰς θυγατέρας οἱ μωαβῖται τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἀνιοῦσιν ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τὴν αὐτῶν γενομένοις χώραν εἰς ἀπάτην προβάλλονται κεκαλλωπισμένας· ὁ δὲ λαὸς ἐξεχύθη καὶ ἐπόρνευεν μετ' αὐτῶν, καὶ ἐτελοῦντο τῷ Βεελφεγὼρ θεῷ αὐτῶν· γέγονεν οὖν θραῦσις ἐν τῷ λαῷ μεγάλη, καὶ τῆς ὀργῆς ἀναφθείσης ὁ λαὸς ἀοράτως πληττόμενος ἔπιπτεν· Φινεὲς οὖν υἱὸς Ἐλεάζαρ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως κατά τινα λόχον εἰσδύντας θεασάμενος ἰσραηλίτην, Ζαμβρὴ ἦν τοὔνομα, καὶ τὴν τοῦ ἄρχοντος Μαδιὰμ θυγατέρα, ζηλώσας τὸν σιρομάστην ἑλὼν ἀμφοτέρους ἐπαλλήλους ὄντας διέπειρεν κατὰ γαστρὸς τὸν σιρομάστην διαμπερὲς, ὃ δὴ λέγεται, διελάσας· οὕτω δὲ τὴν θραῦσιν κοπάσαι συμβέβηκεν, τοῦ Φινεὲς ἐξιλασαμένου, καθὼς ψάλλει Δαβίδ· καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην· τοῦ θεοῦ τῷ ζήλῳ τοῦ Φινεὲς ἐξιλεώσασθαι μεμαρτυρηκότος· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος· αἶ, αἶ, θρηνητικῶς ὅτι δὴ πόρνοι κρατοῦσι λόγοι τῶν τεμνόντων τὴν τριάδα Ἀρειανῶν καὶ εὐ-

θεὶς ἐστὶ Φινεὲς τὴν πορνείαν ἐξολοθρεῦσαι τῷ πορνοφόνῳ τῆς εὐσεβείας λόγῳ· καὶ γὰρ αὐτοῦ τῆς βασιλίδος ἐξελθόντος ὀφρὺν ἐπαίρετο δυσσεβής.

Ἢ τίς ἀρήξει

Δόγμασιν ἑβραίοις πλησσομένοις ἀδίκως 24.

Μωσῆς ἐκ δ' ὀλέσας αἰγύπτιον αὐτίκα μῦθον; 25.

Μωϋσέως χάριν ἡμῖν πλατέως ἐν τῷ β' εἴρηται λόγῳ· Μωϋσῆς δὲ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὑπ' αἰγυπτίου τυπτόμενόν τινα θεασάμενος, ζηλώσας τὸν μὲν αἰγύπτιον ἐπάταξεν, πέρας αὐτῷ τῆς κακίστης αὐθωρὸν παρασχόμενος, καὶ τοῖς ἐφεξῆς ὑπ' αὐτοῦ τὸν ὅμοιον μέλλουσι καταπονεῖσθαι τρόπον, τὴν ἐκείνου ταχίστην ἀπαλλαγὴν λύτρωσιν εὑράμενος· ὁ μὲν οὖν θεοφάντωρ Γρηγόριος, ὡς φθάσαντες ἔφημεν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημήσας, μαθὼν τοὺς τῆς ἀσεβείας ὑπασπιστὰς τονθορύζοντας αὖθις καὶ τῶν εὐσεβῶν κατορχουμένους δογμάτων, ἐκ παραγώγου φησὶν, τίς Φινεὲς τὸν πόρνον διολέσειε λόγον; τίς κατὰ Μωϋσέα τοῖς ἑβραίοις δόγμασι, τοῦτ' ἔστι τοῖς εὐσέβεσι καὶ γνησίοις βοηθήσει, τὸν αἰγύπτιον λόγον, τουτέστι τὸν σκοτεινὸν καὶ συνεσκιασμένον καὶ πόῤῥω τυγχάνοντα τοῦ θείου φωτὸς ἐξαφανίσας; οὐ γὰρ Γρηγόριος ἐγώ φησι πάρειμι ὅς τις μόνος τοῦτο πράττειν, θεόθεν εἰληφὼς τὸ δύνασθαι κέκτημαι, οὐδέ τις φησὶ τοσαύτην δόξαν δύναται κτήσασθαι παρὰ τῷ μεγάλῳ λαῷ· τοσοῦτον ἡ τοῦ ἀνδρὸς δύναμις καὶ παῤῥησία, τῷ μὲν λόγῳ βροντῶσα, ταῖς δὲ πράξεσιν ἐξαστράπτουσα· οὐ γὰρ διὰ κενῆς αὐτῷ ταῦθ' εἴρηται· καὶ γὰρ ὁσημέραι κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν Μωϋσῆς μὲν ἐπὶ ζήλῳ καὶ Φινεὲς καὶ Ἠλίας μεγαλαυχοῦνται τῇ γραφῇ δακτυλοδεικτούμενοι, καὶ Γρηγόριος μόνος πάντων τῷ λόγῳ προ-

λάμπων δόξαν ἔχει μεγάλην παρὰ πάντας ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ θαυμαζόμενος.

33. Μηδ' ὡς Εὐρίποιο πολυπλάγκτοιο ῥέεθρον
34. Τήνδε μετακλίνοι ἔνθα καὶ ἔνθα ῥέων.

Τίς φησὶ τὴν πίστιν ἀμετάτρεπτον φυλάξει, μηδαμῶς αὐτὸς κατὰ τὸν Εὔριπον πολυπλανητοῖς ῥεύμασι ταύτην μετατρέπων ὧδε κἀκεῖσε; ὁ γὰρ Εὔριπος τόπος ἐστὶ τῆς θαλάσσης μεταξὺ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς *etc. ut p.* 199. τίς οὖν, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, τὴν πίστιν δύναιτ' ἂν ἄτρεπτον κατασχεῖν, μὴ τῷ Εὐρίπῳ ἐξομοιούμενος;

(*)

Ed. carm. LX.

63. Καὶ γὰρ πρόσθ' ἐπέδησας Ἰὼβ μέγαν, ἀλλ' ἐδαμάσθης·
64. Ὥς μιν ἀεθλοθέτης ἐστεφάνωσε μέγας,
65. Καὶ θῆκεν περίβωτον ἑῷ κηρύγματι νίκην,
66. Πάντα δ' ἔδωκεν ἔχειν διπλᾶ τὰ οἱ κέδασας.

Ἰὼβ ἦν τίς δίκαιος ἀνὴρ πλούσιος, ὃν ὁ διάβολος εἰς πειρασμὸν ἐξαιτήσας, τὰ μὲν ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπώλεσεν διὰ κενῆς, αὐτὸν δὲ νόσῳ περιέβαλε δεινοτάτῃ· τοῦ γε μὴν εὐχαρίστως φέροντος, ὁ μὲν διάβολος ἡττήθη· περιβόητον δὲ τὴν νίκην ὁ Θεὸς ποιησάμενος διπλοῖς ἐτίμησεν ἅπασι τὸν οἰκεῖον θεράποντα.

69. Λάζαρος ἐν νεκύεσσιν ἐγὼ νέος, ἀλλὰ βόησον,
70. Ἔγρεο, καὶ ζήτω σοῖσι λόγοισι νέκυς.

Κεῖται περὶ τοῦ Λαζάρου ἐν τῷ α' λόγῳ.

71. Λυσιμελὴς νέος εἰμὶ ὀλέκτριος, ἀλλὰ βόησον,
72. Πήγνυσο, καὶ κλίνην βήσομαι ὕψι φέρων.

(*) Sequentia continuatim leguntur in codice.

Κεῖται ἐν τῷ ϛ΄ λόγῳ.

Σῶν κλέπτω θυσάνων παλάμαις ἄκος, ἀλλὰ ῥέεθρον 73.
Αἵματος ἴσχε τάχος σαρξὶ μαραινομέναις. 74.

Ὁμοίως ἐν τῷ α΄ λόγῳ κεῖται περὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης.

Σοὶ δ' ὑποκάμπτομ' ἐγώ γε τεὸν λάχος ὡς Χαναναία 75.
Γυρὸν ἔχουσα δέμας, ἀλλ' ἀνάειρέ μ' ἄναξ. 76.

Χαναναία τίς ἦν γυνὴ, ἧς ἡ θυγάτηρ κακῶς ἐδαιμονίζετο· ἡ προσελθοῦσα Χριστῷ, καὶ σωτηρίαν αἰτοῦσα, τὴν δωρεὰν εἰσαναβάλλεται, μὴ δεῖν εἰπὼν, τοὺς παῖδας ἀφέντα, τὸν ἄρτον διδόναι τοῖς κυναρίοις· τῆς δὲ τοῖς ποσὶ προκυλινδουμένης Χριστοῦ, πειθανόν τε καὶ πίστεως γέμον, ὅτι δὴ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν ἀπολαύουσι καὶ κύνες εἰπούσης, μὴ τοσαύτην ἐν Ἰσραὴλ πίστιν ἔσην ἐν αὐτῇ μαρτυρήσας Ἰησοῦς εὑρηκέναι, τὴν χάριν κατανεύει, μὴ μόνον τῆς δαιμονικῆς λύμης τὸ θυγάτριον ἀπαλλάξας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τοῖς δαίμοσι φοβερὰν καταστήσας.

Σοὶ δ' ὕπνος ἐπεὶ γλυκύς· ἀλλὰ τάχιστα 77.
Ἔγρεο καὶ στήτω σοῖσι λόγοισι σάλος. 78.

Χριστὸς πλεόντων τῶν μαθητῶν ὑπνώσας ἐν τῷ πλοίῳ ἐκάθευδεν· πνευμάτων δὲ βιαίων καὶ θαλαττίων κυμάτων τῇ σκάφῃ προσρηγνυμένων, οἱ μαθηταὶ περιστάντες Ἰησοῦν ἀφυπνίζουσιν, ὃς ἀναστὰς τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμησεν καὶ τῇ θαλάσσῃ· ἦν δὲ παραυτίκα γαλήνη.

(*)

Οὐδὲ τρίχες ἰσχὺν ἔχουσ' ὀλίγην. Ed. carm. LIX. 36.

Τοὺς βαθεῖς ἕλκοντας πώγωνας καὶ τοὺς χιτῶνας σύ-

(*) Continuatim item sequentia in codice.

ροντας καὶ σχήματι ταπεινῷ ἐνδυμάτων διαθρυπτομένους, Γρηγόριος ὁ θεῖος διασύρων φησὶν, εἰ πώγωνα κτήσαιο μέγαν, ὦ οὗτος, καὶ σολοικίζεις καὶ λίαν ἰδιώτης ὑπάρχεις, ἀλλ᾿ οὖν τοῖς ἐρῶσιν ἄγγελος εἶ· τοῦτο δὲ φησὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπάρκιον ἔστω κτῆμα τῷ βουλομένῳ· καὶ τριχῶν δύναμις λέγεται μεγάλη ὡς ἡ τοῦ Σαμψὼν, ὃς λέων ὡσεὶ ἔριφον διεσπᾶτο, καὶ χιλιάδες ἦσαν ἁλώσιμοι τῆς αὐτοῦ χειρὸς τὴν ἰσχὺν οὐχ ὑφιστάμεναι, καὶ πύλαι πόλεως ἀνεῤῥιπίζοντο νωτοφορούμεναι, καὶ μοχλοὶ διεθρύπτοντο, καὶ περίβολοι καθείλκοντο βίαν χειρῶν οὐ τετληκότες, δεσμά τε καὶ χάλκιοι διελύοντο πάσσαλοι· καὶ τῷ μὲν ναζιραίῳ Σαμψὼν τοσαῦτα κόμη κεχάριστο· τῷ δὲ βουλομένῳ καὶ προστασίας λαοῦ καὶ δόξης τῆς παρὰ πολλῶν τετυχηκέναι, πώγων ἀρκέσει βαθὺς, ἐξωμὶς τὲ σύρουσα, καὶ χιτὼν τῆς ζώνης διαῤῥέων, ὠχρότης ὀλίγη παρειᾶς, καὶ πλάγιος αὐχὴν, καὶ κλεπτομένη φωνὴ, καὶ σκυλάκιον σαίνισμα, καὶ τοῖς παραδυναστεύουσι λόγος ἔτι μάλιστα θωπευτικὸς, καὶ τρόπος ὑφήμερος, καὶ βραχέα λογύδρια τῆς γραφῆς ἀποτμήματα· προσθήσομεν δὲ τέρψεως χάριν καὶ ὀλιγοστὰ τροπάρια λιγυρώτατα· τὸν γὰρ τοιούτοις θαύμασι προβεβλημένον τίς παραστήσει λόγος; ὧν τὰ πάντα κεκονιαμένος τάφος καὶ πλήρης μυδαλέων νεκρῶν· τοῖς ἀβλέπτοις βιωτικοῖς ἀστερομοῦσος οὐρανὸς κατοπτεύεται, καί γε σχηματιζόμενος ἀφελότητα, τηνικαῦτα μέγιστος ἀναγορεύεται τῶν ἀσωμάτων ἀρχάγγελος.

ΛΟΓΟΣ Ος.

ΕΙΣ ΑΓΑΠΗΤΟΥΣ.

Apud Muratorium epigramma CCV.

Τίς θήσει φλογίνην ῥομφαῖαν ἐμῷ παραδείσῳ;
Τίς δώσει μεγάλης παρθενίης φύλακα;

Φλογίνην ῥομφαῖαν ὁ Θεὸς ἔταξε στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, τοῦ τῆς τρυφῆς κτήματος τοῦ προπάτορος ἀπωσάμενος· καὶ τὴν μὲν ἱστορίαν ἐν τῷ β' λόγῳ κειμένην εὑρήσεις· τὴν δὲ παρθενίαν θείῳ παραδείσῳ ἀπεικασμένην φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· τίς θήσει φυλακὴν τῷ ἐμῷ παραδείσῳ; τοῦτ' ἔστι τῇ θεοειδεῖ παρθενίᾳ, ὡς ἂν μή τις δραμὼν τὸν καρπὸν πρoώριον ἀποσυλήσει.

Murator. epigr. CCXI.

Ἄρσενα πάντ' ἀλέεινε, συνείσακτον δὲ μάλιστα,
Μεῤῥᾶς πικρὸν ὕδωρ, παρθένε, πειθέο μοι.

Τὸν συνείσακτον βίον τῷ πικρῷ τῆς Μεῤῥᾶς ὕδατι Γρηγόριος ὁ θεῖος παραβάλλει· Μεῤῥᾶς δὲ πηγὴ πικρὸν τὸ ῥεῖθρον ἀνεδίδου. Κεῖται δὲ ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ γ' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΟΖ. ΛΟΓΟΣ ΟΗ.

ΟΤΙ ΚΑΙ ΠΑΙΖΕΙΝ ΕΣΤΙ ΣΕΜΝΩΣ.

Murator. epigr. CCXVII.

Οἱ δ' Ἐλικῶνες
Ἔῤῥετε, καὶ δάφναι, καὶ τριπόδων μανίαι.

Τὸ μὲν πρόχειρον τῆς ἐννοίας τοὺς Ἐλικῶνας νοεῖν ὑποτίθεται, τοὺς στρογγυλιστάς· καὶ γὰρ ἐν τῷ γελᾷν ἀτάκτως καμαροῦνταί τινες, καὶ ἐν τῷ παίζειν ἀσέμνως ἐξάλ-

λονται, καὶ ὀρχούμενοι γυρίζονται· καὶ Ἐλαιὴ δὲ πόλις ἐστὶ τῆς Βοιωτίας ἐν ᾗ πολλή τίς ἀσεμνότης ὑπῆρχεν· δάφνας δὲ φησὶν ὡς ἀπὸ τῆς ἐρασθείσης κόρης ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν ἀπὸ τοῦ γέλωτος τοῦ ἀσέμνου σημαίνων εἶμαι διάχυσιν, καὶ τὸν ἔκτοπον οἶστρον· τριπόδων δὲ μανίας πάντως τὸ κατὰ τὸν τρίποδα ἐξάλλεσθαι· καὶ γὰρ ἐν τῷ τρίποδι τὰς μαντικὰς ἐξάλλεσθαι ψήφους ὁ λόγος ἔχει.

ΛΟΓΟΣ ΟΘ.

Murator. epigr. CXCVI.

ΕΙΣ ΦΙΛΑΓΡΙΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΥΠΟΜΟΝΗΝ.

Ἔστιν Ἐπικτήτοιο μέγα κλέος ἐν προτέροισιν,
Ἔστιν Ἀναξάρχου· ὧν ὁ μὲν ἀγνύμενος
Τὸ σκέλος οὐκ ἀλέγιζεν, ὁ δ' ὄλμου χεῖρας ἐχόντος
Κοπτόμενός γ' ἐβόα πτίσσετε τὸν θύλακον.

Ἐπίκτητος φιλόσοφος ἦν· οὗτος ἐδέθη τὸ σκέλος ὑπὸ τοῦ τυράννου Λακεδαίμονος καὶ διεῤῥήγνυτο τὸ σκέλος· ὕστερον δὲ ἠβουλήθη ὁ τύραννος λῦσαι αὐτόν· ἤρετο οὖν αὐτὸν οὕτως· θέλεις ὦ Ἐπίκτητε λύσω σε; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· τί γὰρ δέδεμαι; ὡς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δῆθεν μὴ δεδεμένης· διὸ λέγεται μὴ τὸ σῶμα ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχειν, ἀλλὰ ἡ ψυχή. Ὁμοίως Ἀνάξαρχος φιλόσοφος ἦν· οὗτος συσχεθεὶς ὑπὸ Ἀρχελάου τοῦ τυράννου, καὶ βληθεὶς ἐν ὄλμῳ, ἐπτίσσετο μοχλῷ ξυλίνῳ· πτίσσεσθαι δὲ ἐστὶ, τὸ δίκην πτισάνης τύπτεσθαι· ἔνθεν καὶ πτισάνη εἴρηται παρὰ τὸ τύπτεσθαι· πτισσόμενος δὲ τοῦτο ἔφη· πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, οὐ γὰρ πτίσσεις Ἀνάξαρχον, αἰνιττόμενος, οἷα φιλόσοφος δῆθεν, τοῦ σώματος μηδένα λόγον ποιεῖσθαι· ὁ τοίνυν θεῖος Γρηγόριος τῷ Φιλαγρίῳ κάμνοντι δεινῶς ἐπὶ

χρόνον πολὺν τὸ σῶμα, καὶ μηδὲν τούτου φροντίζοντι, χάριν τὰς παρούσας παρήγαγεν ἱστορίας, δεικνὺς τοῦ Φιλαγρίου τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές, ὃς κάμνων καὶ νόσῳ τρυχόμενος, καὶ τὸ σῶμα ἀχρειωθεὶς, ὅμως κατὰ ψυχὴν ἀνδρεῖος ἦν καὶ ἐῤῥωμένος.

ΛΟΓΟΣ Π. ΛΟΓΟΣ ΠΑ. ΛΟΓΟΣ ΠΒ.

ΕΙΣ ΓΙΓΑΝΤΙΟΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΝ.

Murator. epigr. CCXXV.

Ἄλλος μὲν Βαβυλῶνος ἐπίδρομον ἅρμασι τεῖχος,
Ἄλλος δ' Αἰγύπτου δείματο πυραμίδας.
Καὶ πόντον πεζὸς τὶς ἐπήλασε, καὶ διὰ γαίης
Νῆας ἐϋσσέλμους ἤγαγε θρηΐκης.

Μέμνηται τούτων ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς Βασίλειον τὸν θεῖον ἐπιταφίῳ φάσκων ἐπὶ λέξεως οὕτως· τί μοι πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ἑπτάπυλαι Θῆβαι, καὶ αἰγύπτιαι πυραμίδες, καὶ Μαυσώλου καρικὸς τάφος, καὶ Κολοσσοῦ χαλκὸς ἄμετρος, καὶ ναῶν μεγέθη καὶ κάλλη τὰ μηδὲν ὄντα; περὶ μὲν οὖν τοῦ Μαυσώλου τάφου καὶ τῶν ναῶν εἰρησέται προϊόντος τοῦ λόγου· καὶ γὰρ ἐπὶ λέξεως μέμνηται τούτων τοῖς ἐφεξῆς κατὰ τυμβορύχων· περὶ δὲ τῶν ἑπταπύλων καὶ Θηβῶν καὶ πυραμίδων, καὶ τείχεων, λεκτέον ἡμῖν· ἑπτάπυλοί εἰσιν αἱ τῆς Ἑλλάδος αἱ ὑπὸ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου κτισθεῖσαι διὰ κιθάρας· αἱ δὲ αἰγυπτίαι Θῆβαι εἰσὶν ἑκατοντάπυλοι· μεγίστη δὲ πάλαι γέγονε, καὶ οὕτως μεγίστη ὥστε ἑκατὸν ἔχειν τὰς πύλας. Τὰ δὲ βαβυλώνια τείχη λέγεται εἶναι ἰσχυρώτατα· ἀπὸ γὰρ πλίνθου ὀπτῆς καὶ ἀσφάλτου λυομένης ἐκτίσθησαν· καὶ τὸ πλάτος ἔχοντα πολὺ τοσοῦτον ὡς δύνασθαι ἐπ' αὐτοῦ τρέχειν καὶ ἅρματα δι' ὀχη-

μάτων· καὶ τὸ μῆκος δὲ πολὺ καὶ τὴν περιφέρειαν ἔχουσι πολλήν. Αἱ δὲ πυραμίδες καὶ αὗται θεάματές εἰσιν ἄξιαι ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐκτισμέναι, ἅς τινας πυραμίδας οἱ μὲν χριστιανοὶ λέγομεν εἶναι τὰ ὁρεῖα τοῦ Ἰωσὴφ ἔνθα τὸν σῖτον ἀπέθετο τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῆς εὐθηνίας· οἶκοι γάρ εἰσιν ὑπερμεγέθεις, περιβόλοις ἀξιαγάστοις πεπυκνωμένοι· Ἕλληνες δὲ τάφους τῶν βασιλέων εἶναι φασίν, ὧν ἐστὶν καὶ Ἡρόδοτος. Ὁ δὲ Κολοσσὸς ἐστιν ὁ ἐν Ῥόδῳ ἀνακείμενος τότε ἀνδριὰς χαλκὸς λίαν θαυμαστὸς ὑπερμέγεθες, ὡς τινὲς φασὶν ὀγδοήκοντα πηχέων ἔχων τὸ ὕψος, ιβ´ δὲ τὸ πλάτος· τοῦτον δὲ καθεῖλον Ἀγαρηνοὶ τὸν ἀνδριάντα ληϊζόμενοι τὴν Ῥωμανίαν, κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας ἀναιρεθέντος. Πεζὸς μὲν τὴν θάλασσαν οὐδεὶς πως λέγεται σὺν ἀληθείᾳ διελάσαι, πλὴν Μωϋσέως καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα τμηθείσης εἰς δύο· Χριστὸς δὲ, καὶ Χριστοῦ θελήσαντος Πέτρος, ἦλθεν διὰ κυμάτων πεζοποροῦντες. Τὸ δὲ διὰ ξηρᾶς ναῦς ἀγαγεῖν τῆς Θράκης, πολλοὶ μὲν πρότερον πεποιήκασιν, ἀλλὰ καὶ Κωνσταντῖνος πεποίηκεν ὁ νέος διὰ ξηρᾶς ἐλάσας τὰς ναῦς· ἔστιν γὰρ περὶ τὴν Θράκην τόπος ἐξ μιλίων διάστημα ξηρᾶς ἔχων, καὶ τῶν θαλασσῶν μεταξὺ διϊστῶν· ὅθεν εὐεπίβατος ἡ Θράκη τοῖς Γέθθοις· Γεθθία δὲ τοῖς Θραξὶ [ὅμορος·] καὶ Γόθθοι μὲν ἐπιόντες τὰς οἰκείας ναῦς, αὗται δὲ μονόξυλοι, διαπερῶσι πρὸς Θρᾶκας, Θρᾶκες δὲ πολλάκις ἐντεῦθεν ἐπὶ Γετθίαν διὰ ξηρᾶς τὰς οἰκείας καθέλκουσι ναῦς· κύκλος ἐστὶ πολὺς τῆς διὰ τῆς στενῆς θαλάσσης εἴτε ἀνιοῦσιν ἢ κατιοῦσιν μέχρις αὐτόσε· θάλασσα δὲ στενὴ ἐστιν ἡ διὰ τῆς Ἀβύδου, πόλεως δὲ τῆς τρωάδος αὕτη, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν φέρουσα, κἀκεῖθεν

ἐπὶ τὴν ποντικὴν παραπέμπουσα θάλασσαν μιλίων ἔχουσα διάστημα μικρῷ πρὸς τριακοσίων· οὕτω μὲν οὖν, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, τοσαῦτα Γιγάντιος δὴ λιθοξόος ὑπάρχων ὄρη τινάξας κῆπον μοι κατεσκεύασεν ἐκτὸς ὑδάτων ἀρδευόμενον, λέγει δὲ τὸ τῆς ἀρετῆς εὔτροπον ὑπόδειγμα.

ΛΟΓΟΣ ΠΓ.

ΕΙΣ ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗΝ.

Apud Murator. epigr. I.

Βροντὴν Ἀτθὶς ἔνεικε νεόκτυπον.

Οἱ τῶν ἑλλήνων σοφοὶ τὴν βροντὴν εἶναι φασὶν ἀπὸ τῶν κυκλώπων· λέγονται δὲ γενέσθαι οἱ κύκλωπες ἐν τῇ Σικελίᾳ νήσῳ περὶ τὰ ὀρινὰ ταύτης, ποιμενικὸν βίον ἐπιτηδεύοντες βιαιότερον· λέγονται δὲ οὗτοι ἀνθρωποφάγοι τινές· τούτων δὲ τρεῖς εἶναι φασὶν τοὺς ἐξοχωτάτους, τὸν Βρόντην, τὸν Ἀστερόπην, τὸν Ἄργην· οὗτοι δὲ φασὶ χαλκεῖς ὄντες τὴν τέχνην, διὰ τῆς οἰκείας τέχνης τὴν βροντὴν κατεσκεύασαν τῷ Διῒ καὶ τὴν ἀστραπήν· κύκλωπες δὲ ἐλέγοντο, ὡς μὲν Ἡσίοδος, ὅτι ἕνα μόνον εἶχον κυκλοτερῆ ὀφθαλμόν· ὢψ γάρ ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς, διὸ καὶ κύκλωψ, τοῦτ' ἔστι κυκλοτερῆ τὸν ὀφθαλμὸν ἔχων· Παλαίφατος δὲ κύκλωπας αὐτοὺς καλεῖ, ὅτι κυκλοτερῆ τινὰ νῆσον ᾤκουν· οὗτοι μὲν οὖν καὶ τοὺς Ὀδυσσέως κατεδίωξαν ἑταίρους· γενόμενος δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν χῶρον Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ πλάνῃ, κύκλωπι περιτυχὼν, εἴργεται σὺν τοῖς ἑταίροις εἰς ἄντρον· ἐν ᾧ τὴν μὲν νύκτα ὁ κύκλωψ σὺν τοῖς προβάτοις ηὐλίζετο, τὴν ἡμέραν δὲ λίθῳ μεγίστῳ φράττων τὰ πρόβατα ἔβοσκεν· τῶν οὖν ἅμα τῷ Ὀδυσσεῖ καθειργμένων, καθημέραν ἤσθιεν ἕνα, τὸν Ὀδυσσέα καταλιπὼν ἔσχατον, ἅτε δὴ χαριῆ καὶ προσηνέστερον·

αὐτὸς μὲν οὖν βακτηρίαν ὁ κύκλωψ προσφάτως αὐτῷ τοῦ δρυμοῦ τμηθεῖσαν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀποθέμενος, ἧς τὸ μέγεθος ὡς ἱςὸς νηὸς, ᾤχετο· καὶ δὴ ταύτην Ὀδυσσεὺς ὀξύνας τὸν κύκλωπα ἀπετύφλωσεν· τοιῶσδε κύκλωψ Ὀδυσσέως ἤρετο τοὔνομα, Ὀδυσσεὺς δὲ, Οὖτις λέγεται, ἀπεκρίνατο· μέλλοντος δὲ τοῦ κύκλωπος τὸν Ὀδυσσέα φαγεῖν, λαβὼν οἶνον Ὀδυσσεὺς προσφέρει τῷ κύκλωπι ἐπειπὼν, κύκλωψ λάβε καὶ πίε οἶνον· κύκλωψ οὖν δεξάμενος παρ' ἔθος πιὼν ἐμεθύσθη· τῷ δὲ καθεύδοντι βαθὺ τὸ ξύλον ἐπιβαλὼν ἀπετύφλωσεν ὁ Ὀδυσσεύς· κύκλωψ οὖν ἀνανήψας καὶ μὴ βλέπων, ἀνὰ τὸ ἄντρον ταῖς χερσὶ τὸν Ὀδυσσέα ζητῶν οὐκ εἶλεν, ἀμφὶ τὰ μῆλα τούτου κρυπτομένου· ςὰς δὲ κύκλωψ πρὸς τῇ θύρᾳ τοῦ σπηλαίου τὸν λίθον ἀπωσάμενος, καθ' ἓν ταῖς χερσὶν ἐξιοῦσι τοῖς προβάτοις ἐπιτιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπιμελῶς ἠρευνᾶτο· κριοῦ δὲ μεγίστου τῆς ἀγέλης προηγουμένου τοῖς ἐρίοις Ὀδυσσεὺς ὑπὸ τὴν κοιλίαν προσδήσας ἑαυτὸν, οὕτω λαθὼν ἔξεισι τοῦ σπηλαίου· πολλὰ τοῦ κύκλωπος ὕστερον καταγελάσας· κύκλωψ δὲ τῇ σκάφῃ τὸν Ὀδυσσέα γνοὺς ἐπιβάντα, πέτρας ἀποκινήσας ἐπ' αὐτὸν ἀφῆκεν, καὶ τὴν θάλασσαν διαναστήσας τῇ τῶν λίθων ἑρμῇ, σάλον αὐτοῖς ἐξετάραξεν· Ὀδυσσεὺς οὖν χάριν τῷ κύκλωπι καταθέμενος ὡς εἰ σφενδόνων ἐπιμείνοι, θᾶττον εἰς Ἰθάκην ἐπειγόμενος ἐκπέμψειεν, τοῦ βάλλειν ὁ κύκλωψ ἐπαύσατο, μᾶλλον εὐεργετεῖν ἢ ἀμύνασθαι τὸν ἐχθρὸν ὑποτοπάσας· φωνήσας δὲ φοβερὸν μετ' οἰμωγῆς, ἅπαντας θᾶττον τοὺς κύκλωπας συνειλεγμένους καὶ τίς πυνθανομένους ἡ συμφορὰ καὶ πόθεν, Οὖτις με φονεύει ὁ κύκλωψ ἀπεκρίνατο· εἰ οὖν οὔτις ὁ φονεύς ἐςὶν, θεόθεν εἶναι τούτῳ τὴν ὀργὴν οἱ κύκλωπες ἐπειπόντες ᾤχοντο· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι νεόκτυπον

βροντὴν ἤγαγεν Ἀτθὶς, εἴτε τὴν μοῦσαν τῆς ξένης γλώττης Ἀτθίδος, καὶ τὸ αὐτῆς σημαίνων πρὸς τὴν καλλιέπειαν καὶ τέχνην ἐναρμόνιον· εἴτε τοὺς λόγους τοῦ οἰκείου σοφιστοῦ Προαιρεσίου νεόκτυπον ὡς βροντὴν κατὰ τὴν Ἑλλάδα φερομένους, καὶ νέον τὶ βροντῶντας ἀποσκοπήσας ταῦτα φησί.

ΛΟΓΟΣ ΠΔ. ΛΟΓΟΣ ΠΕ.

ΕΙΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟΝ.

Apud Murator. carm. III.

Εἴ τις Τάνταλός ἐστιν ἐν ὕδασιν αὖος ἀπίστοις,
Εἴ τις ὑπὲρ κεφαλῆς πέτρος ἀεὶ φοβέων.

Τάνταλος υἱὸς ἦν τοῦ Διός· οὗτος, ὡς Ἕλληνες φασὶν, ἠξιώθη τῆς τραπέζης τῶν θεῶν, καὶ ἀξιωθεὶς ἐδημοσίευσεν τὰ μυστήρια αὐτῶν, καὶ κολάζεται κόλασιν διὰ τοῦτο τοιάνδε· ἐν τοῖς ὑπὸ γῆν δικαιοτηρίοις ἐστὶν ἔχων πέτραν ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ κάτω ὕδωρ πολὺ καὶ βλαστήματα καρποφόρα, καὶ ἤρται ὁ λίθος κατ' αὐτοῦ· ἐὰν οὖν θέλει πιεῖν ἐκ τοῦ παρακειμένου ὕδατος πίπτει ἡ πέτρα ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ τιμωρεῖται· οὕτως οὖν λιμῷ καὶ δίψει τήκεται, ἐρῶν μὲν ἀφ' ὧν ἔδει φαγεῖν καὶ πιεῖν, μὴ δυνάμενος δὲ διὰ τὴν ἐπηρτημένην αὐτῷ πέτραν· μέμνηται δὲ τούτων καὶ ἀλλαχοῦ Γρηγόριος ὁ θεῖος λέγων, ἢ τὸ τοῦ μύθου πείσεσθαι ἀνυδρίᾳ ξηραίνεσθαι ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος.

Δαπτόμενον τ' ὄρνισιν ἀγήραον ἧπαρ ἀλιτροῦ.

Μέμνηται τούτου καὶ ἀλλαχοῦ κείρεσθαι λέγων τὸ ἧπαρ ὑπὸ τῶν ὀρνίθων· ἔστι δὲ ἡ κατὰ τὸν Προμηθέα ἱστορία. Προμηθεὺς οὗτος λέγεται κλέψαι τὸ πῦρ παρὰ τῶν θεῶν, καὶ ἐνεγκεῖν εἰς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι περὶ τὰ κρέα

τῆς θυσίας ἀπατήσας τὸν Δία, εἰς ὀργὰς ἐκίνησεν διττάς· Ζεὺς οὖν βουλόμενος αὐτὸν τιμωρήσασθαι, ἐποίησεν ἀετὸν κατεσθίειν αὐτοῦ τὸ ἧπαρ, καὶ τὴν μὲν ἡμέραν κατήσθιε τὸ ἧπαρ, τὴν δὲ νύκτα πάλιν ἀνεπληροῦτο, καὶ πάλιν ἤρχετο ὁ ἀετὸς καὶ ἤσθιεν αὐτὸ, ἕως οὗ ὁ Ἡρακλῆς ἐλθὼν ἐτόξευσεν τοῦτο τὸ ὄρνεον· ἀγήρασν δὲ φησὶ κατεσθίεσθαι δι' ὃν ἔφαμεν τρόπον, ὅτι κατὰ πᾶσαν νύκτα πληρούμενον, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοῦ Προμηθέως τὸ ἧπαρ ἠσθίετο· τούτων τεσσάρων ἱστοριῶν ὑφ' ἓν μέμνηται Γρηγόριος ὁ θεῖος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν στηλιτευτικῶν αὐτοῦ λόγων· φημὶ δὴ τῆς κατὰ τὸν Τάνταλον, ἐν οἷς αὐτὸν καὶ ἐπιγενείοις τοῖς ὕδασιν οὖσιν ξηραίνεσθαι φησὶν, ὅτι τῆς γενειάδος μὲν ἅπτεται τοῦ ὕδατος, δίψει δὲ φλεγόμενος πιεῖν οὐ δύναται διὰ τὸν τῆς ἐπηρτημένης πέτρας φόβον· ὡσαύτως τῆς Ἰξίονος περιφορᾶς, περὶ ἧς ἡμῖν εἴρηται ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ, ὅτι τῆς Ἥρας ὁ Ἰξίων ἐρασθεὶς, τροχῷ δεσμεῖται ὑπὸ Διὸς διηνεκῶς ῥοιζούμενος, καὶ τοῦτον κολαζόμενος τὸν τρόπον· εἶτα δὲ καὶ περὶ Προμηθέως, ὅτι τὸ πῦρ κλέψας καὶ τὸν Δία περὶ τὰ κρέα τῆς θυσίας ἀπατήσας, διηνεκῶς τὸ ἧπαρ ὑπ' ἀετοῦ κατεσθίεται.

Καὶ πυρόεις ποταμὸς καὶ ζόφος ἀθάνατος,
Τάρταρέοι τε μυχοὶ καὶ δαίμονες ἀγριόθυμοι.

Κεῖται περὶ Φλεγέθοντος καὶ ζόφου καὶ Ταρτάρου καὶ Κωκύτου καὶ Ἀχεροῦντος ἐν τῷ ιδ' λόγῳ. Πλάτων γὰρ ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ Φαιδῶνι περὶ τούτων διεξῆλθεν.

Ἄλλαι τὲ φθιμένων τίσιες εἰν ἀΐδῃ.

Τῆς Λητοῦς ἐρασθῆναι λέγεται Τιτυὸς, καὶ ἐρασθεὶς αὐτῆς ἐκράτησεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κρηδέμνου· Ἄρτεμις δὲ καὶ Ἀπόλλων παῖδες ὄντες τῆς Λητοῦς κατετόξευσαν αὐτὸν καὶ

ἀνεῖλεν· καὶ νῦν φησὶν ἐν τῷ ᾅδῃ ἔχει τὰ βέλη ἐμπεπαρμένα καὶ κολάζεται· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ἄλλαι τε φθιμένων τίσιες εἰν ἀΐδῃ.

(*)

Apud Murator. epigr. IX.

Ὡς φοβεραὶ ψυχῶν μάστιγες οὐχ' ὁσίων·
Οὗτος ἐμοῖσι λίθοισι φέρει στονόεντα σίδηρον,
Οὗτος ἐμοὶ, φεῦ φεῦ, ποῦ δὲ λίθος Σισύφου;

Πανοῦργος ὁ Σίσυφος καὶ πολλὰ εἰς τὸν Δία ἁμαρτὼν, ὡς ὁ μῦθος, τῷ μὲν Αἰσώπῳ ποταμῷ τὴν ἥνπερ αὐτοῦ Ζεὺς ἥρπασε θυγατέρα δείξας, χρόνοις ε' δεσμεύει τὸν θάνατον· μηδενὸς δὲ τοσοῦτον ἐπὶ χρόνον τελευτῶντος, λυθεὶς ὁ θάνατος αὐτὸν ἀφαιρεῖται· γενόμενος ἐν τοῖς ᾅδου δὲ ταύτην ἔσχε τὴν τιμωρίαν· λίθον αὐτὸν μέγαν ἀνακυλίειν ὁ Ζεὺς προσέταξεν ἐπί τι γεώλοφον· ὁ δὲ λίθος ἐπ' ἄκρῳ γενόμενος τῷ βουνῷ, αὖθις κατεκυλινδεῖτο, ἕως οὗ τὸ πεδίον κατελάμβανεν· ὁ δὲ Σίσυφος τοῦτον πάλιν ἀνάγων, μόχθῳ πολλῷ διηνεκῆ τιμωρίαν ὑπέμεινεν.

ΛΟΓΟΣ ΠΖ. ΛΟΓΟΣ ΠΗ.

Apud Murator. epigr. XXVII.

ΕΙΣ ΕΥΦΗΜΙΟΝ.

Αἱ χάριτες μοῦσαι· τί ῥέξομεν; οὔχετ' ἄγαλμα
Χειρῶν ἡμετέρων Εὐφήμιος ἐν μερόπεσσι;
Χ' αἱ μοῦσαι χαριτέσσιν· ἐπεὶ φθόνος ἐςὶν ἀλιτρός.

Χάριτες εἰσὶ τρεῖς, Πασιθέα, ἡ Πειθὼ, καὶ Εἰρήνη (1) Μοῦσαι δὲ ἐκ Διὸς καὶ Μνημοσύνης ἐννέα, Κλειὼ, Εὐτέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Ἐρατὼ, Πο-

(1) Cod. Πασιθέα, exin lacuna, in qua recentior manus scripsit ἡ Πειθὼ καὶ Εἰρήνη.

λυμνία, Οὐρανίη, Καλλιόπη, ἥτις καὶ προέχει πασῶν· ταύτης υἱὸν φημίζουσιν Ὅμηρον τὸν ποιητὴν ἑλλήνων, ὃς τῶν ἄλλων παρ' αὐτοῖς ἐςὶν ἐπίσημος· ταύτας δὲ πάντας μουσικοῦ τυγχάνειν ἐφόρους φασί· ταύτῃ καὶ μουσικὸν ἅπαν, τὸ τερπνὸν νομιζόμενον· καὶ μουσόπνευστος ὁ περί τι τῶν τοιούτων δεξιός· μουσότευκτος δὲ ἄγαν ὁ εὔμορφος.

Apud Murator. epigr. XXVIII.

(*)

Κάλλιμος ἠϊθέων Εὐφημιὰς, ὦ σε θανών περ
Καλλίμος ἐν χώροις χῶρος ὅδ' ἠλύσιος.

Μέμνηται τῶν ἠλυσίων πεδίων ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς Βασίλειον τὸν θεῖον λόγῳ φάσκων ἐπὶ λέξεως ὧδε· οὐδὲν ὁ Μίνως ἐκεῖνος καὶ ὁ Ῥαδάμανθυς, οὓς ἀσφοδέλων λειμώνων καὶ ἠλυσίων πεδίων ἐτίμησαν ἕλληνες. Πλάτων μὲν οὖν ὁ φιλόσοφος, ἐν τῷ Φαιδῶνι περὶ Ταρτάρου καὶ Πυριφλεγέθοντος Κωκυτοῦ τε καὶ Ἀχεροῦντος εἰπὼν, καὶ ὅτι τοὺς κακοὺς ἐκεῖσε δεῖ κολάζεσθαι, φησὶ καὶ περὶ τῶν ἀσφοδέλων λειμώνων, καὶ ἠλυσίων πεδίων, ὅτι δὴ τοὺς ἀρετῇ βεβιωκότας τοιοῦτος ὑποδέξεται χῶρος· τὸ μὲν οὖν ἠλύσιον ἔςιν ὄνομα τοῦ τόπου, οἱονεὶ ἀλύσιον καὶ ἀπολύσιον· τὸ δὲ τοῦ ἀσφοδέλου καὶ τοῦτο φυτοῦ τινὸς ἐςὶν ὄνομα ὀσμὴν ἔχοντος οὐ φαύλην καὶ τὸ ἄνθος ἐπιτερπές· ἕλληνες οὖν φασὶν, ὅτι ὁ Μίνως καὶ ὁ Ῥαδαμάνθυς εἰς τοῦτον μετετέθησαν τὸν χῶρον, ὡς εὐσεβεῖς· λέγονται γὰρ οὗτοι Διὸς υἱοὶ, ὧν ὁ μὲν Μίνως νομοθέτης ἦν, παρὰ τοῦ πατρὸς δεξάμενος τὴν νομοθετικήν· ὁ δὲ Ῥαδαμάνθυς δίκαιος δικαστὴς, ὡς παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν δικαιοσύνην μαθών· διὸ τοιούτοις αὐτοὺς μετὰ θάνατον τιμῶσι χώροις· Γρηγόριος δὲ ὁ θεῖος Βασίλειον τὸν μέγαν, ταῖς ὄντως ἀρεταῖς ἀπαςράψαντα βουλόμενος ὑπερεξᾶραι καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν, οὐδὲν,

φησὶ, πρὸς τούτου ὁ Μίνως ἐκεῖνος καὶ ὁ Ῥαδαμάνθυς, οὓς τοσοῦτον ἐθαύμασαν Ἕλληνες ἐπ' εὐσεβείᾳ, ὡς καὶ τοιοῦτον αὐτοῖς μυθολογῆσαι χῶρον, φημὶ δὴ τὸν ἠλύσιον καὶ ἀσφόδελον λειμῶνα· καὶ μέν τοι Εὐφήμιον νέον ὄντα καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς διαπρέψαντα κάλλιστον ἐν χώροις φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· ὁ δὲ χῶρος ἠλύσιος τοῦτ' ἔστι τερπνός τε ὁμοῦ καὶ τῶν πώποτε θαυμαζομένων οὐ δεύτερος.

ΛΟΓΟΙ ΠΘ. ϥ. Α. Β. Γ. Δ. ϥΕ. ϥϛ. ϥΖ. ϥΗ.

ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ.

Apud Murator. epigr. LXIV.

Εἴ τινα δένδρον ἔθηκε γόος καὶ εἴ τινα πέτρην,
Εἴ τις καὶ πηγὴ ῥεῦσεν ὀδυρομένη,
Πέτραι καὶ ποταμοὶ καὶ δένδρεα λυπρὰ πέλοισθε
Πάντες Καισαρίῳ γείτονες ἠδὲ φίλοι.

Δένδρα μὲν ἔθηκεν ὁ θρῆνος τὰς τοῦ Φαέθοντος ἀδελφὰς, ὃς υἱὸς ὢν τοῦ ἡλίου, ὡς ὁ μῦθος, θνητὸς, νήπιος ὢν ᾔτει τὸν πατέρα τὸ πύρινον ἡνιοχῆσαι ἅρμα, καὶ λάμψαι τοῖς ἀνθρώποις· οὐκ ἰσχύσας δὲ οὐδὲ τὴν κατὰ τάξιν εὑρηκὼς ἐξανύσαι πορείαν, ὡς ἔνιοι, κεραυνωθεὶς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐῤῥίφη, ὡς δὲ ἕτεροι, ὑπὸ τῆς ἀμέτρου φλογὸς τοῦ πυρίνου ἅρματος κατεκάη· τοῦτον αἱ ἀδελφαὶ ἐπένθουν οἰκτρῶς· ἃς ἐλεήσας ὁ Ζεὺς εἰς αἰγείρους μετέβαλεν· αὗται λέγονται καὶ μετὰ τὸ ἀποδενδρωθῆναι δακρύειν ἤλεκτρον ἐν τῷ Πακτώλῳ * ποταμῷ. Ἡ δὲ Νιόβη ἐξ υἱοὺς καὶ ἐξ θυγατέρας ἐσχηκυῖα κατεκαυχᾶτο τῆς Λητοῦς ὡς αὕτη μὲν δύο τέτοκεν τῷ Διῒ, αὐτὴ δὲ δώδεκα· ἀνθ' ὧν οἱ τῆς Λητοῦς ὀξυνθέντες Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις ἀπέκτειναν τοὺς ἐξ

* ita cod.

αὐτῆς· ἡ δὲ τῷ πένθει κατείχετο· ταύτην ὁ Ζεὺς οἰκτείρας, ἐκείνους μὲν ἔθαψεν, αὐτὴν δὲ εἰς λίθον μετέβαλεν, ἀφ' ἧς τῶν ὀφθαλμῶν πηγὰς δακρύων ἐκρέειν φασὶν καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

Apud Murator. epigr. LXXIII. LXXVIII. LXXXI.

ΛΟΓΟΣ ϞΘ. ΛΟΓΟΣ Ρ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ.

Μέμνηται Μωϋσέως καὶ τῆς Βηθλεὲμ καὶ τῆς Χριστοῦ μεταμορφώσεως. Κεῖνται δὲ ἱστορίαι ἐν τοῖς ἤδη προλεχθεῖσιν.

Apud Murator. epigr. LXXXIV.

ΛΟΓΟΣ ΡΑ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ.

Σάῤῥα σοφὴ τίουσα φίλον πόσιν.

Σάῤῥα μεμαρτύρηται τὸν Ἀβραὰμ τετιμηκέναι, καθὼς Πέτρος φησὶν ὁ ἀπόστολος, ὡς Σάῤῥα τῷ Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν κύριον αὐτὸν καλοῦσα· καὶ γὰρ ὅτε πρὸς αὐτὴν περὶ τοῦ Ἰσαὰκ γέγονεν ἐπαγγελία ὑπὸ τὴν σκηνὴν οὖσα λεγόντων ἀκούσασα πρὸς Ἀβραὰμ τῶν ξενωθέντων αὐτοῖς ἀγγέλων περὶ τῆς συλλήψεως αὐτῆς, ἐγέλασεν καὶ φησὶν, εἰ οὔπω μέν μοι γέγονεν ἄχρι τοῦ νῦν, ὁ δὲ κύριός μου πρεσβύτης· διὸ καὶ ἠρνήσατο μετέπειτα φοβηθεῖσα καὶ ὡς οὐκ ἐγέλασα λέγουσα· ὅμως κατὰ τὸν καιρὸν εἰς ὥρας τὸν Ἰσαὰκ τέτοκεν.

Ἄννα σὺ δ' υἷα φίλον καὶ τέκες εὐξαμένη,
Καὶ νηῷ μιν ἔδωκας ἁγνὸν θεράποντα Σαμουήλ.

Ἡ μὲν τοῦ Σαμουὴλ μήτηρ Ἄννα τὸν Σαμουὴλ εὐξαμένη τῷ θεῷ καὶ τεκοῦσα προσήνεγκεν· ἡ δὲ Νόννα τοῦ

θείου Γρηγορίου ἡ μήτηρ καὶ τέτοκεν εὐξαμένη, καὶ τῷ Θεῷ τουτονὶ τὸν μέγαν παρέσχεν ἀρχιερέα.

Ἡ δ' ἑτέρη κόλποις Χριστὸν ἐδέκτο μέγαν.

Ἑτέρα ἐστιν Ἄννα τῆς Θεοτόκου ἡ μήτηρ (1), ἥτις τὴν Μαριὰμ διὰ τῆς προσευχῆς κυήσασα, Χριςὸν δι' αὐτῆς τὸν ὄντως μέγαν Θεὸν ἀνθρωπίνως τοῖς κόλποις ὑπεδέξατο· μήτηρ μὲν οὖν Χριστοῦ Μαρία ἡ Θεοτόκος, Μαρίας δὲ μήτηρ Ἄννα, καὶ πατὴρ Ἰωακείμ.

(*)

Ἐμπεδόκλεις σὲ μὲν αὐτίκ' ἐνώτισα φυσιόωντα, Apud Murator. epigr. LXXXV.
Καὶ βροτὸν αἰτναίοιο πυρὸς κρητῆρες ἔδειξαν.

Ὁ Ἐμπεδοκλῆς βουλόμενος ἑαυτῷ Θεοῦ δόξαν περιποιήσασθαι, ἐν τῷ ἀναδιδομένῳ πυρὶ τῆς Αἴτνης βαλὼν ἑαυτὸν ἀνῃρέθη. Κεῖται ἡ ἱστορία ἐν τῷ ξδ' λόγῳ.

Νόννη δ' οὐ κρητῆρας ἐσηλάτο, πρὸς δὲ τραπέζῃ
Τῇδέ ποτ' εὐχομένη καθαρὸν θύος ἔνθεν ἀέρθη.
Καὶ νῦν θηλυτέρῃσι μεταπρέπει εὐσεβέεσσι
Σουσάννῃ Μαριάμ τε καὶ Ἄνναις ἕρμα γυναικῶν.

Σουσάννα σώφρων οὖσα χεῖρας ἀθεσμοτάτας ἐξέφυγεν ἱερέων ἀκολάςων. Κεῖται ἐν τῷ γ' λόγῳ. Μαριὰμ δὲ ἐςὶν ἡ Μωϋσέως ἀδελφὴ καὶ Ἀαρὼν, ἥτις μετὰ τὴν διάβασιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τὴν παντελῆ τῶν αἰγυπτίων καθαίρεσιν, λαβοῦσα τὸ τύμπανον, πασῶν ἐξῆρχεν τῶν ἰσραηλιτίδων, χορεύουσα καὶ τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν ᾄδουσα, ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. Ἄννα δέ ἐστιν ἡ

(1) Ergo videtur corrigendus Muratorius, qui Annam heic intelligit illam piam vetulam, quae Iesum parvulum in templo cum Simeone excepit. Certe hoc Cosmae priscum testimonium pro Anna divae Virginis genitrice non est negligendum.

τοῦ Σαμουὴλ μήτηρ, ἥτις τεκοῦσα, τῷ κυρίῳ ἐξωμολογήσατο, ἐςερεώθη λέγουσα ἡ καρδία μου ἐν κυρίῳ· αἷς τὴν ἰδίαν συγκρίνει μητέρα Γρηγόριος, ἐπείπερ εὐχομένη παρὰ τῇ θείᾳ τραπέζῃ, τῆς ζωῆς ἐλύθη τῆς ἐπικαίρου.

Apud Murator. epigr. LXXXVI.

(*)

Ἡρακλες, Ἐμπεδότιμε, Τροφώνιε, λήξατε μύθων (1)
Καὶ σύ γ' Ἀριςαίου κενεαύχεος ὀφρὺς ἄπιστε.

Κεῖνται αἱ παροῦσαι ἱστορίαι ἐν τῷ ξδ' λόγῳ.

Apud Murator. epigr. XCII.

(*)

Οὐ μόσχων θυσίην σκιοειδέα οὐδὲ χειμάῤῥων,
Οὐδὲ πρωτοτόκων Νόννα ἔθηκε θεῷ,
Ταῦτα νόμοις προτέροισιν ὅτ' εἰκόνες, ἣ δ' ἀρ' ἑαυτὴν
Δῶκεν ὅλην βιοτῷ μάνθανε καὶ θανάτῳ.

Μόσχων θυσίαν καὶ χιμάῤῥων καὶ πρωτοτόκων λύτρα τῷ Μωϋσῇ προσέταξεν ὁ θεὸς νομοθετῶν διδόναι θεῷ· Γρηγόριος δὲ φησὶν, ὅτι τοῖς σκιώδεσι ταῦτα ἀναγκαῖα ἦν· νυνὶ δὲ οἷον Νόννα πεποίηκεν ἑαυτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν παῖδα καθιερώσασα τῷ θεῷ.

Apud Murator. epigr. CVIII.

Πίστις Ἐνὼχ μετέθηκε καὶ Ἠλίαν.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

Apud Murator. epigr. CX.

Δῶκε θεῷ θυσίην Ἀβραὰμ παῖν, ὡς δὲ θύγατρα
Κλεινὸς Ἰεφθάε, ἀμφοτέροι μεγάλην.

Ἡ μὲν ἱστορία τῆς Ἀβραὰμ θυσίας ἐν τῷ α' λόγῳ κεῖται. Ἡ δὲ τῆς Ἰεφθάε θυσίας ἐξήγησις ἐςιν αὕτη. Τίκτεται δὲ αὐτῷ καὶ Ἰεφθάε ἀπὸ παλλακῆς, ἀνὴρ ἀμφοτεροδέξιος, σοφός τε καὶ θείου πνεύματος καὶ δυνάμεως πλή-

(1) Male μύθους apud Muratorium, cuius vide adn. Secundum casum more graeco posuit etiam Horatius II. od. 9. 17. *desine mollium querelarum.*

ρης· τούτου οἱ ἀδελφοὶ ζηλώσαντες ἀτίμως, αὐτὸν ὡς παλλακῆς υἱὸν ἐξαποστέλλουσι, πατρῴας αὐτὸν ἀπωσάμενοι κληρονομίας· ὁ δὲ ἀναστὰς ἐπ' ἀλλοδαπῇ μετῴκησεν· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ πόλεμος ἐφύετο τῶν Ἀμμανιτῶν, παρῆσάν τε τὸν Ἰσραὴλ κακωσόμενοι· πτοηθέντες δὲ καὶ γενόμενοι ἔντρομοι, τὸν Ἰεφθάε συμμαχῆσαι σφίσιν ἐξελιπάρουν· αὐτὸς μὲν οὖν εὖ εἰδὼς τῇ μὲν κακίᾳ προσανέχειν, τοῖς ἀτίμοις δὲ μὴ προχείρως συνέπεσθαι, πρεπόντως καὶ ὡς θέμις ἦν ἀπεκρίνατο, ὑμεῖς γάρ με φησὶν μεμισήκατε καὶ παρ' ὑμῶν ἐξαπεστάλκατε, καὶ νῦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης ὑμῶν ἐρεῖτε δεῦρο καὶ πολέμησον τὸν πόλεμον ἡμῶν· οἱ δὲ τοῖς ῥήμασιν καταιδεσθέντες αὐτοῦ, συνιέντες τε καὶ μέν τοι πρὸς τὸν πόλεμον ἱκανὸν ὑπάρχοντα προγινώσκοντες, ὅμως ἠπίοις ῥήμασιν κατεμάλασσον, αὐτὸν ἄρχειν μετὰ τὸν πόλεμον παντὸς Ἰσραὴλ ὑποσχόμενοι· πεισθέντος γοῦν καὶ πρὸς τὴν μάχην ἀφικομένου, οἱ μὲν πολέμιοι κατὰ κράτος ἐτρέποντο· τούτῳ δὲ δι' εὐχῆς ἦν, τὸν πρώτως αὐτῷ συναντήσοντα τῶν οἰκείων ἐπανιόντα καθιεροῦν τῷ θεῷ· μονόπαις δὲ τούτῳ παρθένος ἦν ὅτι λίαν καλὴ, ἣ προσυπαντήσασα τῷ πατρὶ μετὰ χαρμοσύνης καὶ τυμπάνων, τῶν ἄλλων προηγεῖτο· βαρὺ δὲ καὶ λίαν στενάξας ἐκ βάθους ὀδυνηρὸν, οἴμμοι φησὶ θύγατερ, ἐμπόδιος ἕστηκάς μοι, τὸ γὰρ στόμα μου περὶ σοῦ πρὸς τὸν θεὸν ἤνοιξα, καὶ νῦν σκόλωψ γέγονας ἐν ὀφθαλμοῖς μου· οὐ γὰρ δυνήσομαι τὴν εὐχὴν παραβῆναι· ἡ δὲ νεάνις ἀλύπῳ τε προθέσει καὶ ψυχῆς ἀνδρειότητι, πληρώσαις ἔφη πάτερ τὴν ὑπόσχεσιν οὗ χάριν συνέτριψεν κύριος τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ χεῖρας σου· μικρὸν δὲ ταῖς συνεταίραις ταύτην συνεῖναι φήσασα συγχωρῆσαι, τὴν παρθενίαν ἀνὰ τὰ ὄρη τεσσάρακοντα ἡμερῶν

κλαύσασα μετὰ τῶν παρθένων Ἰσραὴλ, πατρικῆς ὑπὸ χειρὸς ἐργασθεῖσα τῷ Θεῷ καθιερώθη.

Apud Murator. epigr. CVI.

Σάῤῥα φίλη πῶς τὸν σὸν Ἰσαὰκ λίπες ἡ ποθέουσα
Τῶν Ἀβραὰμ κόλπων ὡς τάχος ἀντιάσαι;

Σάῤῥαν τὴν ἰδίαν ἀποκαλεῖ μητέρα, διὰ τὸ αὐτὸν ἐξ ἐπαγγελίας κατὰ τὸν Ἰσαὰκ τεχθῆναι, καὶ τῷ Θεῷ καθιερωθῆναι· κόλπους δὲ φησὶν Ἀβραὰμ εἰς ὃ πτωχὸς ἐπαναπαύσασθαι λέγεται. Κεῖται περὶ τῶν κόλπων τοῦ Ἀβραὰμ ἱστορία ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

Apud Murator. epigr. CXVI. 9.

Στήλη σοι θανάτου μελεδώδεος ἥδε τράπεζα,
Νέννα παρ' ᾗ ἐλύθης εὐχομένη πύματα.

Χρὴ εἰδέναι ὅτι ὁ ψόγος διὰ τῶν ἐγκωμιαστικῶν προέρχεται, οἷον γένους παιδεύσεως καὶ πράξεων· εἰ γὰρ μή τις εὐγενὴς ἢ φρόνιμος ἢ εὔτροπος εἴη, ψεκτὸς τοῖς πᾶσι καθέστηκεν· στήλη δὲ διηνεκές ἐστι κατηγόρημα ἐπί τε τῶν εὖ ἐχόντων καὶ τῶν ἐναντίων, οἷον ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Ἀρίθμιον ἐξελίτην στηλιτεύουσιν ὅτι διέφθειρεν τοὺς Ἕλληνας χρήμασιν ἐπὶ τὸ μᾶλλον ὑπακοῦσαι τῷ πέρσῃ, ἀτιμώσαντες καὶ αὐτὸν καὶ ἅπαν αὐτοῦ τὸ γένος, ἄδειαν δεδωκότες ἐν τοῖς γράμμασι τῷ βουλομένῳ ἀνελεῖν αὐτὸν, ἐπιγράψαντες καὶ τὴν αἰτίαν ἐν στήλῃ ἥτις ἦν αὐτῷ ψόγος, ὅτι φησὶ τὸν χρυσὸν τῶν ρ΄ μήδων εἰς Πελοπόννησον ἤγαγεν· ὡσαύτως καὶ τῶν εὐεργετῶν ἀνεγράφησαν αἱ εὐεργεσίαι στηλωθεῖσαι, ὡς περὶ τοῦ βοσπορίτου Λεύκωνος τοῦ ἄρχοντος εὐεργεσία ἐν Ἀθήναις ἀνεγράφη· στήλης δὲ ἄξιον τῆς ἰδίας μητρὸς τὸ τέλος φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, οὐχ ὡς ἄν τις ὑπολάβοι τὴν στήλην ἐπὶ ψόγῳ, ἀλλ' ὥστε τὸν ἔπαινον εἰς τὸ διηνεκὲς ἀνακεῖσθαι· στήλη δέ ἐστιν ἢ λίθος ἢ χαλκὸς ἐπὶ μήκη τετράγωνος ἐν ᾧ στηλιτεύεται ὁ γραφόμενος, καθὼς

ἐν τῷ κατὰ τυμβωρύχων λόγῳ φησὶν, στήλῃ γράψατε νεκροφόνον τούμπαλιν· ἢ τὸ καλῶς ἐνταῦθα σημαίνων γραφῆναι.

ΛΟΓΟΙ ΡΒ. ΡΓ. ΡΔ. ΡΕ. Ρϛ. ΡΖ. ΡΗ. ΡΘ. ΡΙ. ΡΙΑ. ΡΙΒ. ΡΙΓ. ΡΙΔ.

Apud Murator. epigr. CXL.

ΚΑΤΑ ΤΥΜΒΩΡΥΧΩΝ ΔΙ' ΕΠΩΝ.

Ἑπτὰ βίοιο πέλει τάδε θαύματα, τεῖχος, ἄγαλμα,
Κῆποι, πυραμίδες, νηὸς, ἄγαλμα, τάφος.

Τεῖχος ἐστὶν τὸ Βαβυλῶνος ὅπερ ἔφημεν ἐπίδρομον τοῖς ἅρμασι· οἱ δὲ φασὶ τὸ Ῥώμης Καπετώλιον· ἔστι γὰρ κτίσμα μέγα περιβόλοις συνεχόμενον ἐν ᾧ πλήθη ζωδίων ἐςὶν, καὶ σημεῖον ἑκάστῳ τούτων ἦν ποτέ· καὶ γὰρ φασὶ κώδωνας ἐκ χειρὸς ἀποκρεμασθῆναι τούτων· ζωδίον δὲ κατ' ἔθνος ἦν ἅπαν, ὅπερ φησὶν ἐσήμαινεν διὰ τοῦ κώδωνος τὴν οὗπερ εἰκονίζει κίνησιν ἐσθ' ὅτε πολεμικὴν ἔθνους· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα θαύματα ἄξια κατὰ Ῥώμην ἐστίν. Ἄλλοι δὲ φασὶν ἐν Ἡρακλείᾳ τυγχάνειν ἵδρυμά τι κατὰ ἀμφιθεάτρου, ἐν ᾧ καλλίστη μὲν καὶ θαυμασία τίς ἐστιν οἰκοδομή· ἔχει δέ τι καὶ πλέον· κατὰ γὰρ τὸ ἀκρότατον τῆς οἰασοῦν γωνίας τοῦ τείχους εἴ τις καθ' ἑαυτὸν τῷ λίθῳ μυστικῶς λόγον ἐπαφῇ, τὸν ἑτέρωθεν ἱστάμενον τηλαυγῶς ῥήματος ἀκροᾶσθαι φασίν. Ἄγαλμα δὲ ἐστὶν ὁ ἐν Κολοσσαῖς τῇ λεγομένῃ Ῥόδῳ χαλκὸς ἀνδριὰς ὃν ὑπερμεγέθη τυγχάνοντα καθεῖλον Ἀγαρηνοὶ γεγονότες αὐτοῦ· οὗτος δὲ ὀγδοηκονταπήχυς ἐλέγετο εἶναι. Κῆποι δὲ εἰσὶν Ἀλκινόου καὶ Ἀδώνιδος· Ἀλκινόος δὲ τῶν Φαιάκων γέγονεν βασιλεὺς, φιλόξενος καὶ λαμπρὸς τίς τούς τε οἴκους καὶ κήπους καὶ τὰς εὐωχίας· ἡ γὰρ Ἀλκινόου πλουσία μάλιστα καὶ φιλότιμος

τράπεζα. Πυραμίδες δὲ οἱ παρ' ἡμῶν λεγόμενοι τοῦ Ἰωσὴφ σιτοβολῶνες τῆς κατ' Αἴγυπτον Βαβυλῶνος μικροῦ διεστηκότες. Ναὸς δὲ ὁ ἐν Κυζίκοις τῇ πόλει· μέγας γὰρ οὗτος καὶ θαύματος ἄξιος, ὃς τῷ μὲν Ἀπόλλωνι πρότερον ἵδρυτο, ἐπ' αὐτοῦ δὲ προκεχρησμῴδηται Μαρίας ἔσεσθαι μετὰ ταῦτα, ἧς κέκληται καὶ ἐςίν· ἠξίωσε δ' ἄν τις, εἰ μὴ νεώτερον εἴηται, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλεως ναὸν τὸν πάλαι θαυμαςώτερον ὄντα θεαμάτων. Ἄγαλμα πάλιν ἐςὶν τὸ ἐν Σμύρνῃ τοῦ Βελλεροφόντου, ὅπερ ἐστὶν ἐπ' ὀχήματος ἐπὶ τὴν θάλασσαν προκύπτων τοῦ τείχους, ὅ τε Πήγασος ἵππος μικρὸν ὄπισθεν τοῦ ποδὸς κατεχόμενος, πολλάκις μὲν ἠρέμα σαλευούσης συνεπόμενος χειρὸς, προθούμενος δὲ σὺν βίᾳ μένων παγεῖος καὶ ἀκράδαντος. Τάφος δὲ ἐστὶν ὁ τοῦ Μαυσώλου ἐν Κάραις, περὶ οὗ νῦν εἰρήσεται πλατυτέρως. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νεώτερα καθέστηκεν, ἅ τινα θαύματος ἀξιοῦσιν ἄνθρωποι· τάς τε Ἑπταπύλους τῆς Ἑλλάδος ἃς Ἀμφίων καὶ Ζῆθος ᾠκοδόμησαν διὰ κιθάρας, καὶ τὰς Θήβας ἑκατονταπύλους, καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας Φάρον ἐπὶ τεσσάρων φάσκοντες ὑελίνων ἐστηρίχθαι παγούρων εἴ γε ἀληθῶς, καὶ τούτων ἄλλα τινὰ νεότερα γέγονεν ἔν τε δομήσεσι καὶ ναοῖς ἀγάλμασι καὶ περιβόλοις καὶ λουτροῖς καὶ φορος αοῖςκαὶ πράγμασι διαφόροις.

Apud Murator. epigr. CXLVII.

Μαυσώλου τάφος ἐστὶ πελώριος, ἀλλὰ Κάρεσσι
Τίμιος, οὗ τίς ἐκεῖ τυμβολέτης παλάμη.

Ὁ Μαυσώλου τοῦ κάρος τάφος μέγιστος ἐστί· Μαύσωλος γὰρ Καρίας γέγονε τύραννος· Καρία δὲ πρὸς τῇ ἀσιανῇ χώρᾳ καὶ αὕτη μεγίστη τίς ἐστὶν ἐπαρχία ἕως Τρωάδος διατείνουσα· οὗτος οὖν ὁ Μαύσωλος τάφον ᾠκοδόμησεν ἑαυτῷ πολυανάλωτον ἐν χώματι τινὶ καὶ λιμναζούσῃ λίμ-

νη, ἔνθεν κειμένου τοῦ τάφου· γράφεται δὲ καὶ καρικὸς τάφος, ἵνα ᾖ κτητικός· γράφεται δὲ καὶ κάρος, ἵνα ᾖ ἐθνικὸν τοῦ Μαυσώλου τοῦ κάρος ὁ καρικὸς τάφος· οὕτω γὰρ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς Βασίλειον τὸν μέγαν λόγῳ, κτητικός φησὶ καὶ Μαυσώλου καρικὸς τάφος· ἐν Κνίδι * δὲ ἄλλος τάφος ἐστὶν Τίμωνος προσαγορευόμενος· οὗτος πλούσιος μὲν ἦν ἐκ προγόνων, βραχὺς δὲ καὶ νέος τὴν ἡλικίαν ὀρφανισθεὶς τὸν προγονικὸν πλοῦτον διεσκόρπισεν συναναστρεφόμενος λούπαξιν· ὕστερον μέν τοι πενεθεὶς, ὑπ' αὐτῶν κατεγελᾶτο τῶν τὴν αὐτοῦ καταναλωσάντων περιουσίαν· εἶτα πάλιν πλουτήσας, κἀκείνων, οἰομένων κατ' ἔθος αὐτῷ κολλᾶσθαι, καὶ λόγοις ἐξαιρόντων εὐφήμοις, καὶ φιλικὰ τῷ δοκεῖν ἐπιβοώντων, χαῖρε κύρι Τίμων, αὐτὸς ἑαυτῷ προσλαβὼν ἀπεκρίνατο, χαῖρε Τίμων, χαῖρε κύρι Τίμων, χαῖρε κύρι πολὺ Τίμων, χαῖρε τὸ ἐμὸν βαλάντιον, διὰ τούτου σημαίνων τῆς εὐπορίας εἶναι καὶ φροντίσεως τὴν τιμὴν ἁρμοδίαν, εἰδώς τε τοὺς κόλακας μέχρι τότε κολακεύειν ἕως ὁ πλοῦτος ῥεῖ, καὶ τρυφὴν αὐτοῖς ἐμποιεῖ· πτωχεύοντος γὰρ τοῦ πρὶν εὐεργετοῦντος, αὐτοὶ πρῶτοι τῶν συμφορῶν αὐτῷ παραίτιοι γίνονται· τούτου δὲ τοίνυν τοῦ Τίμωνος τάφος ἐστὶν ἐν Κνίδι, τῆς αὐτοῦ μνημόσυνον ἀρετῆς· ἔστι δὲ καὶ ἕτερος τάφος ἐν Καλαβρίᾳ τοῦ καρατομηθέντος ναυάρχου· τοῦτον δὲ φασὶ σημᾶναι πρῶτον τὴν φαρίαν πάροδον ἐν Κατάναις, διὰ τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Καλαβρίας διαῤῥέοντος πόρου· τούτου δὲ τὸν τάφον ἐφ' ὕψους ἀνακείμενον, τιμῶσιν οἱ ναυτικοὶ, λυχναψίας τινὰς ἀμφ' αὐτὸν ἐπιτελοῦντες, καὶ μάλα γε γαννυμένως εὐωχούμενοι.

* ita cod.

Στῆλαι καὶ πλεκόεντες ἐν εὔρεσιν, ἔργα γιγάντων. Apud Murator. epigr. CLXIII.

Πρὸς τοὺς τυμβωρύχους ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀποτεινόμε-

νος, τὰ θαυμαστὰ προβάλλεται ἔργα, ὅτι δὴ ταῦτα μὲν ἐπὶ θαύμασιν ᾄδονται, οὐδεὶς δὲ πώποτε θαύματος ἔργον ἐπεδείξατο, τάφον τινὰ καθελών· ὡς εἶναι νέον τὸ θαῦμα τοῖς κακῶς ἐπιτηδεύουσιν· προςτίθησιν οὖν τοῖς τοῦ βίου θαύμασιν καὶ τὰς στήλας, καὶ τῶν γιγάντων τὰ ἐν ὄρεσιν ἔργα, καὶ τούτων μὲν εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸν λόγον προκαταβεβλήμεθα, καὶ πάλιν εἰπεῖν οὐκ ὀκνητέον· στῆλαι μὲν οὖν εἰσὶν ἃς Ἡρακλῆς εἴληφεν παρὰ τῶν τὰ Γάδειρα κατοικούντων, θαυμαστὸν τί τὸ μὴ πέρα τῶν Ἡρακλέους στηλῶν τοῦτ᾽ ἐςι Γαδείρων περατὸν εἶναι· γιγάντων ἔργα δὲ τὰ κατὰ τοὺς Μελιονίδας· τῆς γὰρ Μολιόνης δύο υἱοὺς Ὦτον, καὶ Ἐφιάλτην τεκούσης, οἱ κατ᾽ ἐνιαυτὸν ηὔξανον κατὰ μὲν τὸ μῆκος πῆχυν ἕνα, κατὰ δὲ τὸ πλάτος σπιθαμήν· λέγεται τούτους ὑβριστὰς γεγονέναι καὶ λίαν ὑπερηφάνους, οἳ τὴν Ὄσσαν τῷ Ἄθῳ βουλευσάμενοι ἐπιθῆναι, τοῖς θεοῖς ἀντᾶραι κατ᾽ οὐρανὸν γενόμενοι προὐθυμήθησαν· ἡ οὖν Ὄσσα καὶ ἡ Ἀθὼ δύο εἰσὶν ὄρη περὶ τὴν Θρᾴκην, ἅ τινα ἀλλήλοις ἐπιθῆναι σκεψαμένους, καὶ δι᾽ αὐτῶν εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν οἰηθέντας, κεραυνωθέντας ἀπολέσθαι τούτους ὁ μῦθος διαγορεύει· ταῦτα φησὶν ἔργα πεπληρωμένα τῶν γιγάντων ἐν ὄρεσιν ὁ θεῖος Γρηγόριος· ἀλλ᾽ ἐκείνοις μὲν ὁ σκηπτὸς ἀντὶ τοῦ τολμήματος, ὡς εἴθε καὶ τοῖς τυμβωρύχοις ἡ ὁμοία ὑπήρχθη δίκη.

Apud Murator. epigr. CLXXIII.

Δήποτε Κῦρος ἄναξ βασιλήϊον ὡς ἀνέωξε
Τύμβον, ἐπὶ χρυσῷ γράμμα τόδ᾽ εὗρε μόνον.
Οἴγειν ἀπλήστοιο τάφους χερός.

Τῶν ἀρχαιοτέρων τίς βασιλέων τάφον ἑαυτῷ δειμάμενος, πολλοῖς ἐπιςώσατο τρόποις πλήρη τοῦτον ὑπάρχειν χρυσίου· τῷ δὲ σκοπὸς ἦν τὴν ἀπληςίαν στηλιτεῦσαι τοῦ μέλ-

λοντες αὐτὸν ἐπ' ἐλπίδι χρυσοῦ διανοίγειν· οὐδὲν ἐναπέκειτο δὲ τῷ τάφῳ πλὴν ἐπιγράμματος· ἐγγέγραπτο δὲ ἀπλήστου χειρὸς τάφους ἀνοίγειν· Κῦρος οὖν ὁ βασιλεὺς δελεασθεὶς τῇ περιφανείᾳ τῆς ἔξωθεν τοῦ τάφου θεωρίας, ὡς ἐπὶ χρήμασι τὸν τάφον ἀνέωξεν· εὑρηκὼς δὲ τῶν ἐλπισθέντων οὐδὲν, τῆς οἰκείας πλεονεξίας ἔλεγχον τὴν ἐπιγραφὴν εὑράμενος διὰ στόματος γέγονε πάντων ἐπ' ἀπληστείᾳ.

Ὡς ἐπὶ βουκτασίῃ γαῖαν ἀρεῖσα δίκη. Apud Murator. epigr. CLXXVI.

Ταύτην ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ ἱστορίαν παρεθέμεθα· ἔστιν δὲ ἡ κατὰ τὸν βουθοῖνα Ἡρακλῆν καὶ Θειοδάμαντα τὸν ἀροτῆρα καὶ τοὺς Δρύοπας.

Ἤλυθεν εἰς ἀΐδην τίς, ὁ δ' ἐπτάτο, ἄλλος ὀλέσσας
Θῆρας· ὁ δὲ πλεκτὸν υἱέϊ τεῦξε δόμον. Apud Murator. epigr. CLXXVII.

Μέμνηται πάλιν τῶν δοκηθέντων εἶναι θαυμαστῶν παρὰ ἀνθρώποις, ὅτι δὴ τοιοῦτον πεποίηκεν, ὁ τὸν τάφον ἀναῤῥήξας, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διὰ στόματος πάντων ἐστὶν ἐπὶ λώβῃ· ὁ μὲν οὖν εἰς ᾅδην ἐλθὼν ἔστιν ὁ Πειρίθους, ὃς ἄπυγος ἐκλήθη, κατελθὼν γὰρ εἰς τὸν ᾅδην διὰ τὸ ἁρπάξαι τοῦ Πλούτωνος τὴν Περσεφόνην, ἐδέθη κάτω παρὰ πέτραις τισίν· ὁ δὲ Ἡρακλῆς κατελθὼν θέλων λαβεῖν τὸν Πειρίθουν, αὐτὸν μὲν ἀνείλκυσεν, αἱ δὲ πυγαὶ αὐτοῦ προσέμειναν τῇ πέτρᾳ· ἐκλήθη οὖν ὁ Πειρίθους ἄπυγος· αὐτὸς μὲν οὖν ὡς ὁ μῦθος κατῆλθεν εἰς τὸν ᾅδην, καὶ αὐτὸς ἐπετάσθη τοῦτον τὸν τρόπον, ἑλκύσαντος αὐτὸν τοῦ Ἡρακλέους· μυθεύεται δὲ κύων τὶς εἶναι παρὰ τὰς πύλας τοῦ ᾅδου, τρεῖς ἔχων κεφαλὰς, ὃς καὶ τρίκρανος καλεῖται καὶ τρικέρβερος· οὗτος τοὺς μὲν κατιόντας ἐν τῷ ᾅδῃ σαίνει κολακεύων, τοὺς ἀνιόντας δὲ δεινῶς κατεσθίει· φύλαξ γὰρ τῶν πυλῶν εἶναι λέγεται τοῦ ᾅδου· ὁ οὖν Ἡρακλῆς κατελθὼν

τῷ Πειρίθῳ τὴν Περσεφόνην συναρπάσαι, ἀνιὼν ἀπέκτεινεν αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ τοῦ Πειρίθου μνήμην ἠγάγομεν ἄπυγον αὐτὸν εἰρηκότες· ἔστιν δὲ ἐν τῷ πρώτῳ στηλιτευτικῷ λόγῳ περί τε τῶν ἀπύγων καὶ μελανπύγων τῷ θείῳ λόγος Γρηγορίῳ, τὸν μὲν ἄπυγον τὸν Πειρίθουν εἶναι ἰςέον, μελάνπυγον δὲ τὸν Ἡρακλῆν αὐτόν· δύο γὰρ εἶναι τινὰς ἀδελφοὺς ὁ λόγος διαγορεύει κατὰ γῆν πᾶσαν ἐπιδεικνυμένους ἀδικίαν, ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐλέγετο Πάσσαλος, ὁ δὲ ἕτερος Ἀκλήμων· ἐλέγοντο δὲ καὶ Κέρκωπες διὰ τὴν τῶν ἔργων δριμύτητα, ὡς φησὶ Δῖος ὁ ὑπομνηματιςής· τούτοις δὲ ἡ μήτηρ Τεμνονὶς τοὔνομα ἑωρακυῖα κατὰ γῆν πολλὰ δεινὰ ἐργαζομένους, εἶπεν μὴ περιτυχεῖν Μελανπύγῳ· καὶ ποτὲ τοῦ Ἡρακλέους ὑπὸ δένδρον κοιμωμένου καὶ τῶν αὐτοῦ ὅπλων ἐπικεκλιμένων τῷ φυτῷ, πλησιάσαντες οὗτοι τοῖς ὅπλοις ἐπιχειρῆσαι ἠβουλήθησαν· εὐθὺς δὲ ὁ Ἡρακλῆς αἰσθόμενος λαβὼν αὐτοὺς κατὰ κέφαλα ἐπὶ ξύλῳ δεσμεύσας ἐβάςασεν· τότε οὖν ἐκεῖνοι τῆς ἐντολῆς ἐμνήσθησαν τῆς ἑαυτῶν μητρὸς ἑωρακότες κρεμάμενοι τοῦ Ἡρακλέους τὴν πυγὴν μελαίναν ἐκ τῆς τῶν τριχῶν δασύτητος, καὶ πρὸς ἀλλήλους αὐτὸ τοῦτο διαλεγόμενοι, γέλωτα πολὺν προσῆψαν τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ εὐθὺς αὐτοὺς καὶ τῶν δεσμῶν ἐλυτρώσατο καὶ ἀπέλυσεν. Ὁ δὲ κατασκευάσας τῷ υἱῷ πλεκτὸν οἶκον * . . .

* Deest aliquid.

Ὁ δὲ τοὺς θῆρας ὠλέσας αὐτὸς ἐστὶν Ἡρακλῆς, ὡς δοκεῖ τῷ μύθῳ· θῆρας διέσπασε Σαμψὼν ὁ τοῦ θεοῦ ναζιραῖος· τὸν γὰρ λέοντα ταῖς χερσὶ διεῖλεν ὡσεὶ ἔριφον· καὶ Δαβὶδ ἔτυπτεν τὸν λέοντα καὶ τοῦ φάρυγγος κατέχων ἀπέπνιξεν ἐν τῷ ποιμνίῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παιδάριον ὤν, καὶ τὴν ἄρκον ἔτυπτεν καὶ ἀπέπνιγεν καὶ τῶν ςομάτων ἐκ μέσων αὐτῶν ἀπέσπα τὴν θῆραν· καὶ Βαναΐας ὁ καβασαη-

λίτης ὁ παῖς Δαβὶδ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμέραις χιόνος ἐν λάκκῳ καταβὰς τὸν λέοντα γυμνὸς ὢν ἀπέπνιξεν.

Χρυσὸς μὲν Λυδίοισιν (1) ἐπέκλυσεν. Apud Murator. epigr. CLXXIX.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ νθ´ λόγῳ, καὶ ὅσα μὲν ἄλλα περὶ τῶν ἐν ᾅδου κολάσεων ὁ παρὼν μέμνηται λόγος τῶν συμβωρύχων κατευχόμενος ἐν τοῖς ἤδη προλεχθεῖσι λόγοις εὑρήσεις ἅπαντα.

ΛΟΓΟΣ ΡΙΕ. ΛΟΓΟΣ ΡΙϛ.

ΠΕΡΙ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Iambicum] XXIV.

Ὁ παρὼν λόγος δογματικός ἐστιν· μέμνηται δὲ τῆς Ἀδὰμ διαπλάσεως καὶ παραβάσεως, καὶ τῆς Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως, καὶ τῶν εἰς κοινὴν τοῦ γένους σωτηρίαν αὐτοῦ παθημάτων. Κεῖνται δὲ ἐν τοῖς προκειμένοις λόγοις ταῦτα διαφόρως.

Λ Ο Γ Ο Σ ΡΙΖ.

Π Ε Ρ Ι Π Ρ Ο Ν Ο Ι Α Σ. Iambicum II.

Χρὴ εἰδέναι ὡς Ἐπίκουρος ὁ φιλόσοφος μὴ προνοεῖσθαι τὸν θεὸν τῶν τῇδε πραγμάτων ἐδόξασεν· οὗτος δὲ τέλος παντὸς ἀγαθοῦ τὴν ἡδονὴν ἐτίθετο· καὶ οἱ μὲν νῦν ἐξηγηταὶ λέγουσι τίθεσθαι τὴν ἡδονὴν οὐ τὴν ἀκάθαρτον ἀλλὰ τὴν φυσικωτάτην κατάστασιν, καὶ τοῦτον οἱ φιλόσοφοι ἀποσκορακίζουσιν καὶ ὡς μὴ λέγοντα πρόνοιαν, καὶ ὡς τὴν ἡδονὴν τέλος ὁριζόμενον τοῦ καλοῦ, ἀλλ᾽ οὐχὶ τὸ πρῶτον

(1) Male apud Muratorium Ῥοδίοισι. Et quidem in loco mox citato νθ p. 141. sermo est de aurifluo Lydiae Pactolo.

καὶ μόνον καλὸν ὅπερ ἐστὶ Θεός· χρὴ σημειώσασθαι ὡς ὁ θεῖος Γρηγόριος τὸν Θεὸν πρῶτον καλὸν καὶ ἔσχατον ὀρεκτὸν ἀποκαλεῖ καὶ δυσόρεκτον· τὴν δὲ πρόνοιαν ἑλλήνων παῖδες ἐξαίρουσιν, τῇ φορᾷ τὸ πᾶν ἐπιτρέποντες καὶ τοῖς ἄστροις καὶ τοῖς ἀποτελεσματικοῖς προσανέχοντες, τύχας καὶ γενέσεις καὶ εἱμαρμένας παρεισάγουσιν· Γρηγόριος οὖν ὁ θεῖος τὴν τῆς προνοίας ἄρσιν ἀνταρσιν ἰσχυριζόμενος εἶναι Θεὸν, τὸν Δαβὶδ παρεισάγει καὶ Μωϋσῆν καὶ Ἐλισσαῖον, ὧδε φάσκων δι' ἰάμβων.

62. Δαυεὶδ δέ σε πειθέτω καὶ Μωϋσῆς ταῦτα,
63. Ἐλισσαιός τε, οὗ τρέμω μεμνημένος·
64. Ὁ μὲν κολασθεὶς ἐνδεῶς τοῖς πταίσμασιν,
65. Ὁ δ' ἀντὶ μακρῶν καὶ Θεοῦ λαβὼν θέαν,
66. Νόμον τε, καὶ τοσοῦτον ἐκσῶσαι στρατόν.
67. Ὁ δ' ἐκ βραχείας ὕβρεως καὶ νηπίοις
Πληγὴν τοσαύτην ἀντιδοὺς παρ' ἐλπίδα.

Ὁ μὲν Δαβὶδ μερικῶς ἐκολάσθη τοῖς πταίσμασιν, ἡνίκα τὴν Οὐρίου γυναῖκα μοιχεύσας τὸν Οὐρίαν ἐφόνευσεν, τὸν ὅμοιον παθὼν τρόπον ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ τοῦ ἰδίου υἱοῦ· οὗτος γὰρ τὰς παλλακὰς αὐτοῦ ἐταπείνωσεν, καὶ τοῦτον πρὸς βραχὺ τῆς βασιλείας ἀπέστησεν, ἐπ' ἀλλοδαπῆς αὐτὸν ἀπελάσας, ὡς ἐν τῷ ξγ' διεξήλθομεν λόγῳ· πάλιν τε κολάζεται τὸν λαὸν Ἰσραὴλ ἀριθμήσας· καὶ γὰρ ἄγγελος παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν θραῦσαι ἐν τῷ λαῷ· τριῶν γὰρ αὐτῷ προταθέντων παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἢ λιμῷ διαφθαρῆναι τὴν γῆν, ἢ χερσὶν ἐχθρῶν καταπονεῖσθαι διωκόμενον, ἢ θανάτῳ τριῶν ὑποβληθήσεσθαι ἡμερῶν· εἰς χεῖρας Θεοῦ παραδοὺς ἑαυτὸν, ἴδεν ἄγγελον ἐσπασμένον ῥομφαίᾳ καὶ θραύοντα· ἐξ ὡρῶν δὲ πάρεργον ἦν ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀπὸ Δᾶν

πεπτωκυῖαι καὶ ἕως Βηρσαβέε· μικροῦ δὲ τὸν λαὸν εἰκὸς συντριβῆναι εἰ μὴ σπεύσας Δαβὶδ ἐξωμολογήσατο, τὴν ὀργὴν ἐφελκυσάμενος· ὡς αὐτοῦ μὲν ἁμαρτῶντος μὴ δεῖν ἐπὶ τὸν λαὸν τὴν θείαν ἐπενεχθήσεσθαι μῆνιν· οὕτω δὲ καὶ θυσίαις τὸν θεὸν ἐξιλεώσασθαι ταῖς ἐκ Σιὼν ἐξενεχθείσαις λέγεται παρὰ τὴν ἅλω τοῦ Ὀρνᾶ, δι' ὧν ἁπάντων ἵλεω τὸν θεὸν ποιησάμενος, τὴν ὀργὴν ἀνεχέτισεν παραυτίκα· Μωϋσῆς δὲ μικρᾶς ἀντιτιμᾶται προθέσεως τοσοῦτον, ὡς καὶ θεὸν αὐτὸν φανεροῖς κατιδεῖν ὀφθαλμοῖς, καὶ τοσούτου προστασίαν δέξασθαι πλήθους καὶ τῶν μεγάλων τεράτων ὑπηρετῆσαι θεῷ, καὶ θεὸν ὅμως Φαραὼ χρηματίσαι· οὐ γὰρ ἢ ζῆλον ἐνδιάθετον ἐπεδείξατο πατάξας τὸν αἰγύπτιον, καὶ τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ συγκακουχεῖσθαι τοῦ συμβασιλεύειν προκρίνας τοῖς αἰγυπτίοις· οὕτως Ἐλισσαῖος μικρᾶς χάριν ὕβρεως, καὶ ὅτι λίαν εὐτελοῦς τοῖς νηπίοις ἀντιμετρήσας τοσαύτην ἀπανθρωπίαν, ἄρκους τοῦ δρυμοῦ τῷ λόγῳ προστάξας ἐξελθούσας ἀνελεῶς τοὺς ἀθλίους σπαράξαι· οὐ γὰρ πλὴν ἐκερτόμησαν αὐτὸν ἢ βοήσαντες, ἀνάβαινε φαλακρὲ ἀνάβαινε, ὅπερ ἦν τῇ νηπιαζούσῃ σύγγνωστον ἀδείᾳ, καὶ μέν τοι τοσαύτης ἐπειράθησαν αὐτίκα τῆς ἀπανθρωπίας, οὐχ ὡς τοῦ προφήτου ταῖς λοιδωρίαις τῶν παίδων προσεσχηκότος, ἀλλὰ τῆς μελλούσης αὐτοῖς ἐπιφύεσθαι πονηρίας πρὸ τοῦ βλαστῆσαι ῥιζόθεν τὸν καρπὸν ἀποκείραντος, ὅπερ αὐτοῖς καὶ ψυχικῆς αἴτιον ὑπῆρχεν σωτηρίας· οὐ γὰρ δὴ τίς εἴποι ταῦτα συγκρίνων τὴν κατὰ τινὰ γέννησιν ἐμοὶ ἢ εἱμαρμένην συμβῆναι, οὐδὲ τῇ φορᾷ καὶ τοῖς ἄστροις ἐπιστρέψει τοὺς οἴακας τοῦ παντὸς, ἀλλ' ὡς ὁ θεῖος ἀπέδειξεν Γρηγόριος τῷ θεῷ τὴν πρόνοιαν παραχωρήσοι, πιστεύσῃ τε τοῖς τῶν θείων κριμάτων πεδαλίοις οἰακίζεσθαι καὶ περιστρεφέσθαι δὴ τὸ πᾶν.

ΛΟΓΟΣ ΡΙΗ.

Iambicum XV.

ΟΡΟΙ ΠΑΧΥΜΕΡΕΙΣ.

Ὁ παρὼν λόγος ὁρίζεται πάντα τὰ ὄντα, σημαίνων ἑκάστου τὴν ποιότητα· δηλεῖ δὲ δι' ἣν αἰτίαν ἕκαστον τῆς οἰας ἔτυχεν κατατωνμάσθη προσηγορίας· περὶ δὲ τὰ τέλη μέμνηται τῆς Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως, καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἔδρακε καθ' ἡμᾶς γεγονὼς, μέχρις αὐτοῦ τῆς δευτέρας ἐνδόξου παρουσίας. Καὶ κεῖνται ἐν τοῖς ἤδη προλεχθεῖσιν αἱ ἱστορίαι.

ΛΟΓΟΣ ΡΙΘ.

Iambicum XVIII.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

206. Ἐξ ὧν στοαί τε προσώπων ὀφρύες,
207. Ἀκαδμίαι τε καὶ πλοκαὶ πυῤῥωνίων,
208. Σκέψις ἐφεξῆς τεχνιτῶν ληρήματα.

Ξενοκράτης καὶ Ἀριστοτέλης Πλάτωνος γεγόνασι μαθηταὶ, οἵ τινες αὐτοῦ καὶ τὴν διατριβὴν διεδέξαντο· καὶ ὁ μὲν Ξενοκράτης ἐποίησε τὴν στοϊκὴν αἵρεσιν, Ἀριστοτέλης δὲ τὴν περιπατητικὴν αἵρεσιν· εἰσὶ δὲ τῆς φιλοσοφίας οἱ ὁρισμοὶ, οἷον, ἐξ ὑποκειμένου, ἐκ τέλους, ἐξ ὑπεροχῆς, ἐξ ἐτυμολογίας, καὶ τὰ ἑξῆς· αὖθις τὲ οἱ φερόμενοι εἱρεταὶ τῶν ὁρισμῶν τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὡς εἰς θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν διαιρεῖται, καὶ τὸ μὲν ὡς εἰς φυσιολογικὸν καὶ μαθηματικὸν καὶ θεωρητικόν· τὸ δὲ εἰς ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν καὶ οἰκονομικόν· καὶ τὸ μὲν τούτων αὖθις εἰς ἀριθμητικὴν καὶ μουσικὴν καὶ γεωμετρικὴν καὶ ἀστρονομίαν, οἷον

τὸ μαθηματικὸν, τὸ δὲ εἰς νομοθετικὸν καὶ δικαςικὸν οἷον τὸ πολιτικὸν καὶ ὅσα καθεξῆς ἑαυτοὺς συνιστῶντες ἐπεισήγαγον· αἱ δὲ ἀκαδημίαι καὶ πυῤῥώνειοι πλοκαί εἰσιν αὗται· λέγονται τινὲς πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις περὶ τῆς σκέψεως, οἷον περὶ τῶν λόγων τῆς σκέψεως ὀνομασιῶν αὐτῆς καὶ ἐννοιῶν καὶ ἀρχῶν αὐτῆς, εἰ δογματίζει ὁ ἐπίσκοπος, εἰ αἵρεσιν ἔχει, εἰ φυσιολογεῖ, εἰ ἀναιρεῖ τὰ φαινόμενα, τί τὸ κριτήριον τῆς σκέψεως, τί τὸ τέλος, τίνες οἱ ὁλοσχερεῖς τρόποι τῆς ἐποχῆς, τίνες οἱ δέκα τρόποι καὶ τίνες οἱ πέντε, τίνες αἱ σκεπτικαὶ φωναὶ, τίς ἡ οὐδὲν, τίς ἡ μᾶλλον, τίς ἡ ἀσάφεια, τί τὸ ἔξεςιν, καὶ τὸ τάχα, καὶ τὸ ἐπέχω, καὶ οὐδὲν ὁρίζω, τί τὸ πάντα ἀκαταλείπτως ὅτι παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται, τίς ἡ ἐπισκεπτικὴ ὁδὸς τὴν ἐπὶ τὴν Ἡρακλείτου φιλοσοφίαν, εἰ διαφέρει τί ἡ Δημοκρίτου τῆς σκέψεως, εἰ διαφέρει τί τῶν ἀκαδημίων ἡ σκέψις, εἰ ἡ κατὰ ἰατρικὴν ἐμπειρία, εἰ αὐτὴ ἐςὶν τῇ σκέψει, πόθεν ἀρκτέον τῆς πρὸς τοὺς δογματικοὺς ζητήσεως, τί τὸ κριτήριον, εἰ ἔστι κριτήριον ἀληθείας, τί τὸ ὑφ' οὗ, τί τὸ δι' οὗ, τί τὸ καθὸ, περὶ ἀληθοῦς καὶ ἀληθείας, εἰ τί ἀληθὲς, τί τὸ σημεῖον, ἢ εἰ τίς σημεῖον ἐνδεικτικὸν, τίς ἡ ἀπόδειξις, τίνες αἱ δραστικαὶ ἀρχαὶ, τί Θεὸς, τί τὸ αἴτιον, καὶ ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη, τίνες αἱ ὑλικαὶ ἀρχαὶ, εἰ καταληπτὰ τὰ σώματα, τίς ἡ κρᾶσις, τίς ἡ κίνησις, περὶ τῆς μεταβλητικῆς κινήσεως, περὶ αὐξήσεως καὶ μειώσεως, περὶ ἀφαιρέσεως καὶ προσθέσεως, περὶ μεταθέσεως, περὶ ὅλου καὶ μέρους, περὶ φυσικῆς μεταβολῆς, περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, περὶ τόπου, περὶ χρόνου, τί τὸ ἠθικὸν μέρος, εἰ ἔστιν τί τοῦτο φύσει, εἰ ἔστιν τίς περὶ τὸν βίον τέχνη, εἰ ὠφελεῖ τὸν ἔχοντα αὐτὴν, περὶ ἀριθμοῦ,

τί ἐστι φύσει ἀγαθὸν καὶ κακὸν διάφορον· αὗται μὲν αἱ τῶν πυῤῥωνίων ὑποτυπώσεων πλοκαί· λῆρον δὲ ταύτας φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, παρεισάγουσι γὰρ Ἀριστοτέλην καὶ Ἐπίκουρον καὶ ἄλλους τῶν στοικῶν ὡς ἀπεφήναντο περὶ ἀκαταλήπτων· αὖθις Κλειτόμαχον καὶ Καρνεάδην καὶ λοιπῶν αἱ ζητήσεις τῶν ἀκαδημιακῶν· αἱ τῶν σκεπτικῶν ἐφεξῆς, περὶ τῶν ἀνωτάτω τριῶν φιλοσοφιῶν, τῆς δογματικῆς, τῆς ἀκαδημιακῆς, καὶ τῆς σκεπτικῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι τὸν Πύῤῥωνα περὶ τὴν σκεπτικὴν τῶν πρὸ αὐτοῦ σωματικώτερον καὶ ἐπιφανέστερον προσεληλυθέναι τῇ σκέψει, ἥν τινα καὶ δύναμιν ὁρίζονται καὶ πάθος, περὶ τῶν σκεπτομένων· καὶ πολὺς ἂν εἴη λόγος τὰ ἐφεξῆς ἐν πλάτει ληρήματα διεξιέναι, ὅσα τε ἀπορεῖν οἶον τὲ καὶ ἀμηχανεῖν καὶ ἐνθουσιᾷν καὶ ἐξεστακέναι· ἅ τινα πάντα τεχνιτῶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ληρήματα ἐπεφήνατο.

218. Τίς οὐκ ἀκούει τὸν σινωπέα τὸν κύνα;

Φιλόσοφος μὲν οὗτος ὑπῆρχεν κυνικός· κυνικοὶ λέγονται ὡς ἐκ μεταφορᾶς τοῦ κυνός· ἔχουσι γὰρ τὸ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἔξω διακριτικόν· οὗτος ἀκτησίαν εἰς τὸ ἀκρότατον ἀσπαζόμενος, οὐ γὰρ ἢ μόνον βακτηρίαν ἐκέκτητο, οἶκον δὲ ὕπαιθρον ἐν μέσῳ τῆς πόλεως στρεπτὸν πίθον, καὶ τροφὴ αὐτῷ ἦν αὐτοσχέδιος· εἴτε τοίνυν οὗτος εἴτε τῶν ἀρχαίων κυνῶν τίς βασιλεῖ προσελθὼν ἠξίου τροφῆς λαβεῖν τί· δίδωσι δὲ ὁ βασιλεὺς, εἴτε τιμῶν εἴτε δοκιμάζων ὅμως χρυσίου τάλαντον· ὁ δὲ δεξάμενος ἄρτον ὠνησάμενος περισσὸν ἔῤῥιψεν εἰπὼν, λαβεῖν ἔχρηζον οὐ τὸν ἄβρωτον τῦφον· οὗτος μὲν οὖν εἴτε Διογένης ἐστὶν εἴτε ἄλλος οὐκ ἴσμεν· ὅμως καὶ Διογένης πίθον ᾤκει διὰ τὸ κρύος, ἡμέρας δὲ ἐξιὼν προσήει τῷ ἡλίῳ· ποτὲ γ' οὖν θερμαινομένου αὐτοῦ,

ἐπέστη Ἀλέξανδρος ὁ μακεδὼν ἀποσκοτῶν αὐτῷ τοῦ μὴ θερμαίνεσθαι· εἶπεν δὲ τί βούλει σοι χαρίσομαι ὦ Διόγενες; ὁ δὲ εἶπεν, τὸ μικρὸν ὑπεκτῆναι μου ἵνα θερμανθῶ· καὶ τίς ἄλλος Σωστάτης ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων φιλόσοφος ἵστατο φθειριζόμενος ἔν τινι τόπῳ ἐν ἡλίῳ· ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἄνωθεν ἀπό τινος ἀπόπτου θεασάμενος κατῆλθεν ἵνα αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια λάβοι, ὁ δὲ Σωστάτης ἰδὼν αὐτὸν εἰσῆλθεν εἰς κλάσμα πίθου κειμένου καὶ ὑπεκρύβη τὸν Πτολεμαῖον· ὕστερον δὲ τοῦτον τινὲς ὡς ἀτυχῆ διέβαλλον· ἄλλοι δὲ φασὶν ὅτι αὐτὸς ὁ Πτωλεμαῖος ἐπεφθέγξατο τὸ ἰάμβειον τοῦτο· — θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίθον· — αἰνιττόμενος ὅτι ὁ πίθος ἐκεῖνος μεστὸς ἐστὶ φρενῶν, καὶ ὅμως διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀτυχῆ οὐδὲν ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ πληθὺς τῶν φρενῶν· οὐκ ὀρθῶς δὲ ταῦτ᾽ ὑπειλήφασιν· φιλοσοφία γάρ ἐστὶ τὸ πάντων ἀνώτερον τῶν ὁρωμένων κεκτῆσθαι τὸ φρόνημα· καὶ Γρηγόριος ὁ θεῖος ἀμέλει ταύτῃ τὸ φιλόσοφον ἐπαινεῖ τὸ καὶ βασιλείας αὐτῆς ὑπερανεστακέναι τῷ λογισμῷ.

Κράτης δ᾽ ὁμοίως χρημάτων ὑπερτιθεὶς, 228.
Αὐτὸν μεθείς τε μηλόβοτον τὴν οὐσίαν. 229.

Κράτης θηβαῖος ἦν τῆς Βοιωτίας τὸ γένος· οὗτος φιλοσοφῆσαι θέλων τὴν κυνικὴν φιλοσοφίαν, λαβὼν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἔῤῥιψεν τῷ δήμῳ κηρύξας οὕτως, Κράτης ἀπολύει τὰ Κράτητος, ἵνα μὴ τὰ Κράτητος κρατήσει τὸν Κράτητα, καὶ τὰ χωρία αὐτοῦ εἴασεν γενέσθαι μηλόβοτα· μηλόβοτον δὲ ἐστὶ χωρίον ἐν ᾧ ἀπολύονται τὰ πρόβατα εἰς τὸ βόσκεσθαι· μῆλα γὰρ τὰ πρόβατα καλοῦνται, ὅθεν καὶ μηλονόμοι οἱ ποιμένες, καὶ μηλωτὴ ἡ δορὰ τοῦ προβάτου.

Φασὶν τὸν αὐτὸν ὥς τινες δ᾽ ἄλλον τινὰ 236.
Τῶν φιλοσοφούντων ἐξ ἴσου φρονήματος 237.

238. Πλέοντα τοῦ κλύδωνος ἀγριουμένου·
239. Ἔπειτα φόρτῳ τῆς νεὼς βαρουμένης,
240. Ῥίπτειν προθύμως εἰς βυθὸν τὰ χρήματα·
241. Τοῦτον δ' ἐπειπεῖν ἄξιον μνήμης λόγον·
242. Εὖ γ' ὦ τύχη μοι τῶν καλῶν διδάσκαλε,
243. Ὡς εἰς τρίβωνα ῥαδίως συστέλλομαι.

Τὸν αὐτὸν Κράτητα φασὶν, ὡς δέ τινες Ἀντισθένην, ἄλλοι δὲ Ζήνωνα, κυνικοὶ δὲ φιλόσοφοι καὶ οὗτοι, ὅμως τούτων εἷς πλέων καὶ χειμῶνος συμβάντος καὶ ναυαγίου γενομένου, εὐχαρίστως φέρων τὴν ἐσομένην αὐτῷ πενίαν, πρὸς τὴν τύχην ἐφθέγξατο, εὖ γε ὦ τύχη, χάριν σοι ὁμολογῶ ὅτι τὴν ἐμὴν οὐσίαν ἄχρι τοῦ τριβωνίου περιέστησας, ὥς τινων τῶν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐμπεφορτισμένων τῇ νηΐ.

244. Ἄλλος παρῆκεν οὐσίαν τοῖς ἐκ γένους.

Τὸ μὲν τοῖς συγγενέσι τὴν οὐσίαν παραχωρῆσαι μικρὸν εἶναι δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, καί περ ὂν μέγιστον· καὶ γὰρ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὡς ἐπὶ μεγάλῳ τὸν τοῦτο πεποιηκότα θαυμάζει, ὡς ἐξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς ἀκολουθείας ἔστι καταστοχάσασθαι· οἱ γὰρ πλείους τὸν ἐμφιλόσοφον οὐκ εἰδότες βίον, ὡς πάντων ἐστὶ τῶν ἐρωμένων ὑπερανέχων, τοῖς δοκοῦσι κατὰ τὸν βίον εὐδαίμοσιν ὑποσύρονται, ἀμέλει παρ' αὐτὰ τοῦ βίου ὑψηλὸν ἐπανελέσθαι τῶν τίνα συμβαίη πάντων, οἱ συγγενεῖς τυραννίδι τῆς ἐκείνου κρατεῖν οὐσίας ἁμιλλῶνται, μὴ δεῖν φάσκοντες τὸν φιλόσοφον χρημάτων ἀντιποιεῖσθαι, καὶ συνηγόρους τῆς ἀνοίας οὐκ ὀλίγους εὑρίσκουσιν· οὐ τῆς τυχούσης οὖν ἀρετῆς ἔστιν ὑπερφρονεῖν τυραννούμενον, εἴγε μάλιστα καὶ τοὺς τυραννεῖσθαι δύναιτ' ἂν πολλάκις ἰσχυρότερος εἶναι· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Γρηγόριος αἰνίττεται πεπονθέναι φάσκων· πρὶν

τί λαβεῖν τίουσιν, ἀτὰρ στυγέουσι λαβόντες· καὶ πάλιν· ἁρπάλσαις παλάμαις ἤρκεσα δυσμενέων· — καὶ αὖθις· τὰ δ' ὀλίτρων παλάμῃσιν ἐλώρια θήκατο δαίμων· — ὁ μὲν οὖν φιλόσοφος οὐκ ἂν ποτὲ παρὰ τῶν μὴ τῶν αὐτῶν αὐτῷ τῆς φιλοσοφίας ἐπαγγελμένων βίον νουθετούμενος πεισθείη, κᾂν ὅτι καλῶς ὑπέχειν δοκοίη τὸ προσφερόμενον· ὕβρις γὰρ παρὰ τῶν ἐμπαθεστέρων νουθετεῖσθαι· εἰ γὰρ καλὸν ἐςὶ τὸ λεγόμενον, ἐχρῆν ἑαυτοῖς ἐπιλέγειν τὸ χρήσιμον· ἀνοίας γὰρ τῆς ἀνωτάτω τυφλώττοντας, περὶ φωταυγίας ἑτέροις διαλέγεσθαι· καὶ πρὸς ἀνάβλεψιν προτρεπομένους ἄλλους, σφᾶς ἐν τυφλότητι διαμένειν.

Ἄλλος δ' ὑπερβὰς ταῦτα ὡς ἀνθρώπινα 245.
Ἅπανθ' ὅσ' εἶχεν εἰς μίαν βῶλον τινὰ, 246.
Χρυσῆν συνελὼν, ἔπειτ' ἀναχθεὶς εἰς βάθος 247.
Βυθῷ δίδωσι τὴν ἀλαζόνα πλάνην, 248.
Μὴ δεῖν γὰρ ἄλλῳ προξενεῖν τὸ μὴ καλόν. 249.

Οὗτος τὴν πᾶσαν ὕπαρξιν αὐτοῦ πιπράσας, καὶ συναγαγὼν τὸ χρυσίον εἰς μίαν βῶλον, ἀναχθεὶς κατὰ μέσης τῆς θαλάσσης, τῷ βυθῷ προσρίπτει τὴν βῶλον τοῦ χρυσίου, μὴ κρίνας ἄλλῳ παρασχεῖν, ὡς ἂν μὴ τοῦ κακοῦ πρόξενος ἄλλοις γένηται· ἀλαζωνίαν γὰρ ἔφασκεν τὴν ἀπὸ τοῦ πλούτου πλάνην ὑπάρχειν.

Δηλοῦσι σησαμοῦσιν ἄρτοι κρίθινοι 276.
Ὑπεξιόντες, καὶ τραγῳδίας ἔπη, 277.
Ὡς ἕν τι καὶ τόδ' εὐστόχως εἰρημένον· 278.
Ὦ ξένε τυράννοις ἐκ ποδῶν μεθίστασο. 279.

Τυράννους οἶδεν ὁ θεολόγος τοὺς θρασεῖς λόγους, ὡς ἐκ τῆς τραγῳδίας· μάλιςα γὰρ οἱ τραγικοὶ τῇ τοιαύτῃ κέχρηνται τροπῇ· σησαμοῦσι δέ φησι κρίθινοι ἄρτοι, τοῦτ' ἔστιν

εὐτελεῖς· τοῦτο δὲ παράδοσις ἐστίν· τοιοῦτον μὲν ἐστὶν τὸ παρὰ τραγικοῖς μᾶλλον δὲ κωμικοῖς λεγόμενον, ὅτι διὰ τῶν ἡδυτέρων ἄρτων τοὺς εὐτελεῖς ἀποφαυλίζουσιν ἄρτους· καταπαίζει οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος τῇ παραδόσει χρώμενος τῷ διὰ τῆς στωμυλίας τῆς ἡδυνούσης ἐν τῷ φθέγγεσθαι ἀποφαυλίζειν τοὺς παρατυγχάνοντας διελέγχων αὐτούς· τοιοῦτος δὲ ἦν ὁ Διογένης· αὐτὸς γὰρ τοὺς ξένους ὑπεξήστησεν, ἵνα εἴ τι Διογένης διὰ τῆς στωμυλίας ἐποίει ἀποχωρεῖν τοὺς τὴν σκιὰν αὐτῷ ἐμποιοῦντας· τοῖς τυράννοις δὲ ἀντὶ τοῦ τοῖς λόγοις τοῖς τυραννικοῖς, ποιῶν ἀναχωρεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας· σκοπὸς δὲ τῷ θείῳ Γρηγορίῳ ἀποδεῖξαι μὴ κατ' ἀρετὴν τοὺς ἑλλήνων σοφοὺς ταῦτα πεποιηκέναι, ἀλλὰ κατ' ἐπίδειξιν· τί γὰρ ἔδει φησὶ βωμῶν τὲ καὶ κηρυγμάτων ἐπὶ τούτοις, εἰ κατ' ἀρετῆς πόθον ἀλλὰ μὴ φαντιῶντες ἔπραττον;

280. Σέριν τε φεύγουσ' ἐκ μέσων ἡδυσμάτων,
281. Ὄψον πενήτων· ἀφθονός τε γῆς χάρις.
286. Καλὸν Κλεάνθους τὸ φρέαρ· καὶ Σωκράτους
287. Τὸ ζῆν πενιχρῶς, τ' ἄλλα δ' ὡς ἀσχήμονα
288. Οἱ Χαρμίδαι τὲ καὶ σκέπη τριβωνίων,
289. Ὑφ' οἷς τὰ θεῖα τοῖς νέοις ὁ γεννάδας
290. Συνῆν· μόνοι γὰρ οἱ καλοὶ νοήμονες.

Κλέανθος καὶ αὐτὸς εἷς τῶν κυνικῶν φιλοσόφων· οὗτος ἔν τινι φρέατι στήσας ἑαυτὸν ἱδρύετο τοῖς παροῦσιν ὕδωρ, καὶ διδοὺς πιεῖν ἐλάμβανεν παρ' αὐτῶν ἄρτον καὶ ἤσθιεν· θαυμάζεται δὲ παρὰ τῶν φιλοσόφων καὶ αὐτὸς ὡς καρτερικός. Ὁ δὲ Σωκράτης φιλόσοφος ὢν περιῆγεν τὴν ἀγορὰν, καὶ μειράκια προετρέπετο ἐπὶ φιλοσοφίαν, καὶ μάλιστα πρὸς φιλοσοφίαν ἐνόμιζεν εἶναι ἐπιτήδεια τὰ περικαλλῆ μειράκια·

τοὺς γὰρ εὐμόρφους οἱ φιλόσοφοι λέγουσιν εἶναι καὶ εὐφυεῖς· ἦν οὖν δόξα παρὰ ἀθηναίοις ὅτι παιδεράστης ἦν ὁ Σωκράτης, διὰ τὸ ἐπιλέγεσθαι τοὺς εὐμόρφους· εὑρίσκεται δὲ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ καὶ πανταχῇ οὕτως λέγων ὅτι καλὸς ὁ Θεαίτητος, καὶ καλὸς ὁ Χαρμίδης· ἄντικρυς οὖν ἐν τοῖς λόγοις ἔμφασιν παρέχει ὁ Πλάτων, ὅτι Σωκράτης ὑποπτεύθη τοιοῦτος εἶναι, διὰ τὰς τοιαύτας ὡς εἰπεῖν ἀντερωτήσεις, ὅτι καλὸς μὲν εἶ, ἀλλ' οὐ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ τὴν ψυχήν· ὑπενοήθη δὲ ὅτι καὶ τῷ Ἀλκιβιάδι συγγίνεται κατὰ τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα· οἱ δὲ περὶ Σωκράτους λέγουσιν ὡς οὐ κατὰ τὸν ἐμπαθῆ, ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον ἔρωτα. Ἄνυτος οὖν καὶ Μέλιτος ᾐτήσαντο τὸν Σωκράτην ὡς δαιμόνια καινὰ παρεισφέροντα τῇ πολιτείᾳ· κατεκρίθη οὖν ὡς διαφθείρων τοὺς νέους ἀποθανεῖν πιόντα κώνειον, καὶ πιὼν ἀπέθανεν· σκέπας δὲ τριβωνίων φησὶ ὑφ' αἷς τοῖς νέοις συνῆν τὰ θειότερα ὡς οἱ περὶ αὐτὸν, ἄλλοι δὲ φασὶν τὰ αἰσχρότερα.

Ἀλκμαιόνος δὲ τίς τόδ' αἰνέσει ποτὲ, 294.
Ὃς πρῶτ' ἀθηναίων τῶν ἀοιδίμων φέρων 295.
Ἀνὴρ γένει τὲ καὶ κράτει πνέων μέγα 296.
Τοσοῦτον ὤφθη χρημάτων ἡττώμενος, 297.
Ὅσον περ εἰκὸς ἦν φανῆναι κρείττονα. 298.

Οὗτος Ἀλκμαίων ἀθηναῖος ἦν, τὸ γένος ἐπίσημος, λίαν τὴν ἐλευθερίαν ἀεὶ φυλάττειν ἐθέλων τοῖς ἀθηναίοις· τυραννιθείσης οὖν τῆς πόλεως ὑπὸ Πισιστράτου, μὴ φέρων ὁρᾷν δουλευούσας τὰς Ἀθῆνας ἐξῆλθεν οὗτος, καὶ δὴ ἐξελθὼν μηχανᾶται, καὶ σκοπὸν εἶχεν, πῶς τὴν ἐλευθερίαν ἀθηναίοις ἀποκαταστῆσαι· ἀπελθὼν οὖν ἐν Δέλφοις εἰς τὸ ἀπολλώνιον ἱερὸν, ἐκμισθοῦται παρὰ Δέλφων τὸ ἱερὸν ἐπὶ μισθόφορα· ἐκμισθωσάμενος δὲ καὶ ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν πάν-

τας καὶ πάσας τὰς τοῦ Ἀπόλλωνος διακόνους, πείθει τὴν ἱερεῖαν τὴν πυθεῖαν, ἵνα εἴ τις ποτὲ λακεδαιμόνιος μαντευσόμενος εἰσέλθοι, μηδὲν αὐτὸ λέγειν ἄλλο ἢ ὅτι τὰς Ἀθήνας ὑμῖν λέγει ἐλευθεροῦν ὁ θεός· τούτου συνεχῶς καὶ πλειστάκις γενομένου, παρορμήθησαν λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐξέβαλον ἐλθόντες ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς τυράννους· μέγα οὖν κλέος ἐκ τοτε ὁ Ἀλκμαίων ἀπηνέγκατο, τὰς Ἀθήνας ἐλευθερώσας· ἀλλ' ὁ τοσοῦτος ὤφθη χρημάτων ἡττώμενος, ἐλθὼν γὰρ ἐν Λυδίᾳ πρὸς τὸν Κροῖσον, ἐσχάτως γελᾶται παρὰ λυδίοις· Κροῖσος γὰρ ἐν ταμείῳ χρυσίου πάντα προθεὶς ἔχειν ὅσον βούλοιτο τῶν ψηγμάτων τῷ Ἀλκμαίωνι προστάσσει· ὁ δὲ τοὺς κόλπους πλήσας καὶ τὰς γνάθους καὶ τὴν κόμην τοῦ χρυσίου ἐξῆλθεν, καὶ τῆς ἀπληστείας ὅσον ἦν καταγελᾶσθαι τὸν χρυσόπαστον εἰκὸς ὑπὸ Λυδίων τῆς ἀμετρίας αὐτῶν διαπαιζόντων· διὸ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος.

305. Προῆλθε λυδοῖς πλούσιος γελώμενος.
306. Τί δ' ὁ Πλάτων σοι καί περ ὢν σοφώτατος;
309. Ὁ μὲν καπήλου δυστυχοῦς ἔζη βίον,
310. Πόνους διαντλῶν κέρδεσι θαλαττίοις
311. Ἔλαιον ἦν ὁ φόρτος· οὔπω τοῦτ' ἴσως
312. Ἐρεῖς ἄπληστον καὶ πενία, τί προσνέμεις.
313. Τὸ δὲ τραπέζας προσκυνεῖν τυραννικὰς
314. Πλάτωνα φεῦ λόγων τὲ καὶ σεμνῶν τρόπων
315. Ἐῶ λέγειν, πρᾶσιν τε καὶ οὐχὶ πρᾶσιν·
316. Εἰ μὴ λίβυς τις τῆς Πλάτωνος Ἑλλάδος,
317. Ὤφθη γ' ἀμείνων καὶ μικροῦ τιμήματος
318. Δόξαν τὲ καὶ Πλάτωνος ὠνεῖται λόγους.

Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου καθάπτεται ὁ θεῖος Γρηγόριος ὡς καπηλικῶς ζήσαντος, πράσει γὰρ ἐνησχολεῖτο καὶ οὐ

πράττει· τὴν ἐμπορίαν δὲ αὐτοῦ φησὶν ἔλαιον εἶναι· τῆς οὖν ὄντως φιλοσοφίας ἀλλότριον τὸ ἐμπορεύεσθαι πραγματείας ἐστίν· ὁ γὰρ ἐμπορευτὴς βαναυσώδης ἐστὶν ἀλλ' οὐ λόγιος, καὶ γὰρ τὸ πρὸς λόγους ὄντως ἀφορῶντι δόξα μόνη γένοιτ' ἂν ἡ ἐκ τῶν λόγων· ποῖος γὰρ ἂν ἐκεῖνος καὶ λόγιος εἴη πλούτῳ τὴν δόξαν θηρώμενος; ἀλλὰ μὴ καὶ πενίᾳ συζῶν ἐσχάτῃ, τῶν τὰ διαδήματα περικειμένων τῇ σοφίᾳ λαμπρότερος κατοπτεύοιτο· πλὴν ἀλλ' ἴδομεν τὸν νοῦν τοῦ θεολόγου· καὶ γὰρ φησίν· ἔστω πενία σύγγνωστον πολλάκις ἡ ἐμπορία ὅπερ οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἵνα φησὶ συγκαταβάσει χρησόμεθα, τίς ἂν ἐκεῖνον φιλόσοφον ὁρίσαιτο τὸν τραπέζης λίχναις κυνιδίων ἐντετηκότα δίκην; ἢ κ' ἂν γοῦν μοίρας ἀξιώσειεν ἐμφρόνως, σαίνοντα καθορῶν τοῖς ὡσεὶ κοψίχας αὐτῷ προσρίπτουσιν, ἢ τινὸς ἀποκεκνισμένου κωλεοῦ μοίραν τροφὴν κυνός; ὃ δὴ φησὶ Γρηγόριος ἄγαν λυμώττοντος· εἰ γὰρ δεσπότην παθῶν τὸν φιλόσοφον ὁ τῆς ἀληθείας ἐπίσταται λόγος, τὸν κοιλίας ὑπόφορον ἀργυρωνήτων οἰκοτρίβων τὸν οἰκότριβα φιλόσοφον χείρονα καταθήσεται· πρὸς δὲ τὰς δοκούσας σαθρὰς ἀπολογίας ἀρκετὸν εἰς ἀπόδειξιν τὸ καὶ βασιλέων αὐτῶν ἰσχυρότερον εἶναι καὶ παθῶν αὐτοκράτορα τὸν φιλόσοφον· οὐ γάρ ἐστι μηχανὴ τοῖς ὅπως οὖν ἁμιλλωμένοις ἑλεῖν τὸν φιλόσοφον· τὸ γὰρ κατὰ ψυχὴν τρόπον τινὰ συμπεπλεγμένον αὐτῷ καὶ συνημμένον, οὐ βυθὸς, οὐ διωγμὸς, οὐ γυμνώτης, οὐ μάστιγες, οὐ δὲ μάχαιρα καθαρίσαι δυνήσονται· τοίνυν φιλόσοφος ἐκεῖνος κεκλῆσθαι καὶ λόγιος, ὃς καὶ θωπείας καὶ πλούτου καὶ τῶν ἄλλων φημὶ, τῶν πρὸς τὸ ἁβροδίαιτον ὑπέρτερος καθορᾶται· πρὸς ὃν καὶ γῆς κρατοῦντες ἐπείγονται τύραννοι καὶ μεγιστάνες· ἀλλ' οὐχ ὡς ἐμπορίας εἵνεκα καὶ τραπέζης λίχ-

νης ἡδυβόρων βεβαρημένης ὄψων καὶ κύλικος ἡδυπότου ταῖς τῶν πλουσίων ἀράχνης δίκην ἐντέτηκε γωνίαις· ὀρθρίζειν γὰρ οὐχ ὁ πλούσιος ἀλλ᾽ ὁ σοφὸς καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους ἡ Σολομῶντος βούλεται παροιμία· καὶ μὴν καὶ Γρηγορίου τοῦ θεσπεσίου, ἰαμβός ἐστιν καίριος γεγραμμένος· — σοφῶν θύρας ἔκτριβε, πλουσίων δὲ μή· — πῶς ἂν οὖν ὁ πρὸς ὃν ὀρθρίζειν ἅπαντας ἔδει καὶ φέρεσθαι, φερόμενος μᾶλλον καὶ τῶν ἀλογωτέρων ταῖς θύραις παρεδρεύων κληθείη φιλόσοφος; ἤ τινος καὶ γοῦν μοίρας λογιότητος μετειληχέναι πιστευθήσεται; ἀλλ᾽ ἴδομεν τὴν ἱστορίαν· ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν Πλάτωνος λυχνίαν· Πλάτων τοίνυν ὁ φιλόσοφος ἀκούων ὅτι μεγαλοφυής ἐστιν ὁ Διονύσιος ὁ τῆς Σικελίας τύραννος, ἔπλευσεν πρὸς αὐτὸν καὶ οἱ μὲν ἐξηγηταὶ τοῦ Πλάτωνος οἱ νεώτεροι φασὶ διὰ δύο τοῦτον αἰτίας καταπλεῦσαι, τοῦ ἱστορῆσαι τὸ πῦρ τὸ ἐκ τῆς Αἴτνης ἀναδιδόμενον, καὶ τοῦ πεῖσαι Διονύσιον φιλοσοφῆσαι· πολλοὶ δὲ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων φασὶν, ὡς διὰ λιχνίαν πρὸς τὸν Διονύσιον ἀπῆλθεν ὁ Πλάτων· οἷς καὶ ὁ μακάριος Γρηγόριος μᾶλλον συντίθεται, καὶ οὐ τοῖς νεωτέροις Πλάτωνος ἐξηγηταῖς· λέγει δὲ καὶ Ξενοφῶν εἰς τὴν πρὸς Αἰσχίνην ἐπιστολὴν, ὡς διὰ λαιμαργίαν ὁ Πλάτων εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς Διονύσιον τὸν τύραννον ἀπῆλθεν· ὅπερ φησὶ καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀλλαχοῦ, ὅτι διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀρίστων Διονυσίου ἀπῆλθεν· καὶ ποιεῖται τεκμήριον τὸ καὶ πραθῆναι αὐτὸν, ἐπράθη γὰρ τῷ ὄντι· λαβὼν γὰρ αὐτὸν ὁ Διονύσιος δέδωκε τῷ ναυάρχῳ Πολλίδι τῷ λακεδαιμονίῳ τῷ τηνικαῦτα διάγοντι ἐκεῖσε· εἶτα ὁ Πολλὶς ἐλθὼν εἰς Αἴγυπτον, πωλεῖ αὐτὸν πεντήκοντα μνῶν τῷ Ἀννικέρει.

319. Τοῦ δ᾽ ἐκ Κυρήνης μέγα μὲν ἡ παῤῥησία·

῞Ομως δ' ἔμιξε τῷ ἐλευθέρῳ τρυφὴν, 320.
Βλάπτων τὸ καλὸν ἁλμυρῷ τῷ δόγματι, 321.
Μύρον γὰρ ὄζον σὺν πότῳ κατέπνεεν· 322.
Τὸ δ' εὐχάριστον τοῦ τρόπου καὶ στωμύλον 323.
Ὁδηγὸν εἶχε λημμάτων. 324.

Ξενοκράτης ὁ τοῦ Πλάτωνος μαθητὴς, ὁ τὴν στοϊκὴν αἵρεσιν ποιήσας, σώφρων μὲν εἶναι λέγεται ἀλλὰ τρυφητής· τοσοῦτον δὲ σώφρων εἶναι λέγεται ὁ Ξενοκράτης ὅτι καὶ τρυφῶν οὐκ ἐκινεῖτο πρὸς τὰ ἀφροδίσια· διὰ τοῦτο οὗτος φησὶ τάξαι τὰ πάθη ὑπακούειν τῷ λόγῳ· ὁ οὖν μακάριος Γρηγόριος ὡς λαιμάργου κατηγορεῖ αὐτοῦ· καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ξενοκράτους· τῷ γὰρ εἰπεῖν ὅτι τῷ ἐλευθέρῳ τὴν τρυφὴν ἔμιξεν, πείθει περὶ Ξενοκράτους εἰρῆσθαι, ὡς ἂν δὲ μὴ τὴν ἱστορίαν ἀμφίκρημνον καταλίποιμεν· εὔκαιρον καὶ περὶ τῆς στωμυλίας εἰπεῖν καὶ παῤῥησίας· τὸν γὰρ Διογένην αἰνίττεσθαι δοκεῖ μοι τῷ λόγῳ· οὗτος γὰρ κυνικὸς ἐλέγετο φιλόσοφος, κυνικὸς δὲ ἐκλήθη ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν χερσαίων κυνῶν· ὥσπερ γὰρ οἱ κύνες ἔχουσι τί καὶ οὗτοι καὶ φυλακτικὸν καὶ διακριτικὸν, διακρίνουσι γὰρ τοὺς οἰκείους τῶν ξένων καὶ φυλάττουσιν, οὕτω καὶ οὗτος ἐμιμεῖτο τὸ διακριτικὸν καὶ φυλακτικὸν, καὶ τὰ μὲν τῆς φιλοσοφίας ἐφύλαττεν δόγματα, διέκρινε δὲ τοὺς ἐπιτηδείους καὶ ἀνεπιτηδείους πρὸς φιλοσοφίαν· οὗτος οὖν ὁ Διογένης τοιοῦτος ὢν, ἦν εἰκότως εὐπαῤῥησίαστος· ἤλεγχε δὲ καὶ δυνάστας καὶ ἐλλογίμους, καὶ πάντα ἄνθρωπον δῆθεν διὰ τὸ καλόν· ἐλέγχων δὲ, ἀστειότερον καὶ γελοιωδέστερον ἤλεγχεν· πρὸς τοῦτο οὖν ἀποβλέπων ὁ θεῖος Γρηγόριος, ἀπατητικὸν αὐτὸν μᾶλλον ἢ φιλόσοφον καλεῖ· στωμυλία γὰρ ἡ κατὰ ἀστειότητα προερχομένη, ἀπάτη.

Οὕτω ποτε

325. Στολῇ γυναικῶν Ἀρχελάου τοῦ σοφοῦ
326. Οὐκ οἶδ' ὅπως τε καὶ δι' ἣν τὴν αἰτίαν
327. Δωρουμένου, Πλάτων μὲν οὐ προσήκατο
328. Ἴαμβον εἰπὼν καίριον ἐξ Εὐριπίδου,
329. Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν·
330. Ὡς δὲ τὸ δώρημ' ἦλθεν εἰς αὐτοῦ χέρας
331. Φέροντος ἀνδρὸς καὶ προθύμως λαμβάνει
332. Καὶ τὴν ἰάμβου κομψότητ' ἰαμβίῳ
333. Βάλλει τόδ' εἰπών· καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
334. Οὖσα γε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται.

Ταύτην οὐκ ἄν τις ἱστορίαν καλέσοι, κατηγορίαν δέ· καὶ γὰρ τὸ δρᾶμα διηγεῖται ὡς Ἀρχελάου στολὴν γυναικείαν παρέχοντος, Πλάτων οὐ προσήκατο, ἴαμβον ἐξ Εὐριπίδου φθεγξάμενος· ὕστερον δὲ φέροντος ἄνδρος καὶ προσήκατο, καὶ τὴν ἰάμβου κομψότητα βάλλει ἰαμβείῳ, ὡς εἴ γε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται, γυναικείαν καί περ ἀμφιβαλλόμενος στολήν· τοῦ λόγου σημαίνοντος τὸ τῆς λιχνείας αὐτοῦ καὶ τοῦ τρόπου τὸ πλεονεκτικόν· ταύτῃ γὰρ δουλότροπος ἢ φιλόσοφος φωραθήσεται.

335. Ὁ δ' αὐτὸς Ἀρχέλαος, ὡς φασὶν, ποτὲ
336. Λαβεῖν θελήσαντός τι τοῦ Σοφοκλέους,
337. Εὐριπίδῃ δίδωσι τῷ σοφωτάτῳ,
338. Τοσαῦτ' εἰπειπών, σὺ μὲν ἄξιος δοκεῖς
339. Ζητεῖν, ἐμοὶ γε λαμβάνειν Εὐριπίδης
Δεικνὺς ὅπως ἄριστον εὐγενὴς τρόπος.

Καὶ ταύτην κατηγορίαν εἰκότως ὑποληπτέον, ᾗ συμπέπλεκται καὶ τὶς ἔπαινος· ὡς ὁ μὲν Σοφοκλῆς δουλοπρεπῶς ᾔτει λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀρχελάου, ὁ δὲ τῷ μηδὲν αἰτή-

σαντι δίδωσιν Εὐριπίδῃ, κρίνας ἐκεῖνον εἶναι μᾶλλον φιλόσοφον τὸν καὶ πρὸς τὰ δοκοῦντα δυσχερῆ καρτερικὸν καὶ ἀνάλωτον· τοῦτο δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ταῖς παρθενικαῖς ὑποθήκαις ὁ θεῖος εἰσάγει Γρηγόριος ὧδε φάσκων δι' ἐπῶν, μή σε δολώσῃ – χρειὼ ἥ τε τάχιστα καὶ ἔμφρονα φῶτα δαμάζει. Καὶ αὖθις· μάζα στενή σοι καὶ σκέπη τὸ φορτίον – ὧν μήποτ' αἰσχρὸν εἵνεκεν πάθῃς. carm. III. 211.

Τάξας δὲ τοῖς Ἕλλησι τοὺς φόρους ποτὲ 341.
Ὁ Λυσιμάχου καὶ τ' ἄλλα τῶν πρώτων φανεὶς 342.
Ἐν δημαγωγίαις τε καὶ στρατηγίαις 343.
Τοσοῦτον ὤφθη χρημάτων ἀνώτερος, 344.
Ὥσθ' ὅτι μὲν ἔσχε τοὔνομ' ἐκ τῆς πράξεως 345.
Δίκαιος ὤν τε καλούμενος εἰς ἔτι 346.
Ἑκὼν παρήσω, τὰς δὲ παῖδας ἡ πόλις 347.
Ἐκδοῦσα τιμᾷ χρήμασι πενίαν καλὴν 348.
Αὐτόν τ' ἔθαψεν οὐκ ἔχονθ' ὅθεν ταφῇ. 349.

Τὴν ἀρετὴν παριστῶν τοῦ ἀνδρὸς φησὶν ὅτι καὶ στρατηγίας ἄγων καὶ δημαγωγίας καὶ φόρους τάξας χρημάτων ὑπερίδεν, ἐξ ὧν βουλομένῳ κτήσασθαι δυνατὸν ἦν· τοσοῦτον δὲ χρημάτων ἀνώτερος ὤφθη ὡς καὶ πενίᾳ συζῆν ἐσχάτῃ, τάς τε γὰρ παῖδας αὐτοῦ φιλοφρόνως τιμήσασα χρήμασιν ἡ πόλις ἀντὶ τῆς ἐναρέτου πενίας ἐκδέδωκεν, αὐτόν τε κηδίας ἠξίωσε περιφανοῦς οὐ κεκτημένον ὅθεν κηδευθείη· καὶ τί γὰρ πλέον ἢ δίκαιον εἰς ἔτι καὶ νῦν, αὐτὸν ἀναγορεύεσθαι τῆς ἀρετῆς ὁ τρόπος πεποίηκεν.

Ὡς μὴ παλαιοῖς ἰσχυριζοίμην μόνον 351.
Πύῤῥου κρατήσας ἐν μάχῃ Φαβωρῖνος 352.
Ἦν δὲ στρατηγὸς τῶν περιβλέπτων ἄγαν 353.
Καὶ τοῖς δ' ἐνίκα μᾶλλον, ὡς γὰρ εἰς στενὸν 354.

355. Ὁ Πύῤῥος ἦλθεν ἐλπίδων ἐφειράθη
356. Χρυσοῦ ταλάντοις τὸν στρατηγὸν ἁρπάσαι·
357. Ὁ δ' οὐκ ἐδέξατ' ἀλλ' ὅμως ἐσπείσατο.
358. Ἐπεὶ δ' ὁ Πύῤῥος ὡς λέγουσ' εἰρηνικὰ,
359. Παίζων πρὸς αὐτὸν, τῶν ἐνόπλων θηρίων
360. Ἐν τῶν ἐλέφανθ' ὑπερφυᾶ τε καὶ μέγαν
361. Οὔπω κατ' ὄψιν οἱ τέως ἐγνωσμένον
362. Ἔδειξε ῥινὸς ὑπερφανείσης ἀθρόως
363. Οὔτ' ἐπτοήθη καὶ τὸ δ' εἶπεν ἵλεως
364. Οὔ μ' οὔτε χρυσὸς εἷλεν οὔτε θηρίον.

Βούλεται τὸν Φαβωρῖνον καὶ αὖθις τὸν τῶν ῥωμαίων στρατηγὸν ἐκ ταύτης ὑπεξάραι τῆς ἀρετῆς· καὶ γάρ φησι Πύῤῥου, τύραννος δὲ οὗτος καταχρατήσας ἐκείνου, χρυσοῦ ταλάντοις αὐτὸν οἰηθέντος ἀπατῆσαι, οὔτε τὸ χρυσίον προσήκατο, καὶ πρὸς φιλανθρωπίαν ἐπένευσεν· καὶ δὴ τῶν ἐνόπλων θηρίων ἐλέφαντα προσχαρῶς τῷ Φαβωρίνῳ (1) αἰφνίδιον παραστήσας οὐκ ἐξεδειμάτωσεν, ὡς ἄξιον εἶναι μνήμης τὸ παρὰ τοῦ Φαβωρίνου (2) λεχθὲν, ὡς οὐδὲ χρυσός με βέλτιστε οὔτε θηρίον εἷλεν.

374. Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀθλιώτερον,
375. Ἄνευ δὲ χαλκοῦ Φοῖβος οὐ μαντεύεται.

Πολλοὺς μὲν τῶν χρημάτων ὑπερφρονήσαντας ἐπαίνων ἀξιώσας ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὡσαύτως καὶ τῶν ἡττηθέντων ἅτε δουλοπρέπων καταπτύσας, συμβουλίαν τινὰ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον προβαλλόμενος, πείθειν δοκεῖ τὸ φιλοσοφοῦντας μὴ χρημάτων ἡττᾶσθαι· πρὸς δὲ τὰς πολλῶν ἀφορῶν προαιρέσεις, ἠθικεύεται τινὸς ἐξ αὐτῶν εἰσάγων ἀπο-

(1) Codex Φαβωρίῳ. Dic potius Φαβρικίῳ, heic et alibi.
(2) Cod. Φαβωρίου.

λογίων, ὥστε καὶ πλείονα τούτων διεξέλθοι, τῶν χρημάτων αὐτοῖς οὐκ ἂν γένοιτό τι προτιμώτερον· οὐ γὰρ γένος ἐστὶν γενίζειν, ἡ γὰρ τρυφὴ καὶ τοῦ πλούτου τὸ λῆμον τοῦτο δὴ γένος, ἀλλ' οὐδὲ πένητος ἀνδρὸς ἀθλιώτερον τί τῶν ὄντων εἴη, καὶ Φοῖβος αὐτὸς καίπερ εἶναι θεὸς νομιζόμενος ἄνευ χαλκοῦ οὐ μαντεύεται· οὐ γὰρ τῷ Ἀλκμαίωνι τὰς Ἀθήνας ἐλευθεροῦν ὑπήρχθη μὴ τὸ ἐν Δελφοῖς ἀπολλώνιον μισθοφορίᾳ κρατήσαντι, καὶ διὰ τῆς δόσεως τὴν Πυθίαν τὰ φίλα τούτῳ λέγειν, ὡς πάλιν θεοῦ χρησμῳδουμένην πεπεικότι· ταῦτα μὲν πρὸς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης μοχθηρίας δυσκάθεκτον, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἡδονὴν ἐπιῤῥεπὲς προῆκται τῷ θεολόγῳ· τὸ γὰρ πενιχρῶς ζῆν μετ' ἐλευθερίας ἄμεινον εἶναι τοῦ πλούτῳ κακῶς διαχεῖσθαι βουλομένου τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου· τοὔμπαλιν τὸ πλουτεῖν ἀλόγως ἐν ἀφροσύνῃ προκριτέον τοῖς πλείοσι τοῦ φιλοσόφως βιοῦν καὶ αὐτάρκως καὶ τῆς μετὰ πτωχείας ἀρετῆς τε καὶ δικαιοσύνης τὴν ἐν πολυτελείᾳ βλάβην τε καὶ ἁμαρτίαν ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς οἰκείας αἱροῦνται ψυχῆς· κεῖται δὲ ἡ κατὰ τὸν Ἀλκμαίωνα ἱστορία πρὸ βραχέως· τὸ δὲ λεγόμενον ἄνευ χαλκοῦ Φοῖβος οὐ μαντεύεται, δημῶδες ἐςὶν καὶ ἀρχαῖον· Φοῖβον δὲ καλοῦσιν Ἕλληνες τὸν Ἀπόλλωνα, οὗ καὶ τὰ μαντεῖα.

Σοφὸν πένητα μᾶλλον ἢ Μίδαν κακόν. 391.

Ὁ Μίδας οὗτος Φρυγίας ἦν βασιλεύς· ἦν δὲ καὶ φιλάργυρος καὶ χρυσομανής τις, ὡς τὸ ἔργον ἐδήλωσεν· ηὔξατο οὖν ἵνα οὗ ἐὰν ἅψηται, χρυσὸς γένηται· εἰσηκούσθη οὗτος, καὶ οὗ ἐὰν ἥψατο ἢ χειρὶ ἢ στόματι, χρυσὸς ἐγένετο, καὶ οὕτως πάντα μὲν ἦν αὐτῷ χρυσός· μὴ δυνάμενος δὲ φαγεῖν, ἀπώλετο· καὶ γὰρ ἡ τροφὴ ἡ διδομένη αὐτῷ διὰ τοῦ ςόματος ἀπεχρυσοῦτο, ἐφθάρει οὖν τῷ λιμῷ· ἄλλοι

δὲ ἱστοροῦσιν ὅτι χρησμὸν λαβὼν ἔζησεν, ἦν δὲ ὁ χρησμὸς διελάσαι ἅρματι, καὶ ὅπου ἂν ἐπισθῇ τὸ ἅρμα στῆναι, καὶ κτίσαι πόλιν· καὶ ἐποίησεν οὕτως, καὶ κτίζει τὴν Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας, ἔστι δὲ ἄγκυρα σιδήριον πλοίου ποταμίου, ὅπερ ἐπισχὼν ἔστιξε τὸν Μίδαν, καὶ οὕτως ἐκτίσθη ἡ πόλις καὶ ἐκλήθη Ἄγκυρα.

393. Ληρεῖ δέ μοι Θεόγνις ὡς λῆρον πλατὺν
394. Κρημνοὺς προτιμῶν τῆς ἀπορίας καὶ βυθοὺς
395. Κακῶς τε κύρνῳ νομοθετῶν εἰς χρήματα.

Οὗτος Θεόγνις φιλόσοφος ὢν, ἤνθει κατὰ τοὺς καιροὺς Κύρου τοῦ περσῶν βασιλέως· Κῦρος δὲ φιλόχρυσος ὢν καὶ τάφον ἐπὶ χρήμασιν ἀνοίξας, ἐντὸς οὐδὲν εὑρηκὼς πλέον στηλιτεύεται· ὁ δὲ Θεόγνις κακὸς αὐτῷ νομοθέτης ἦν εἰς χρήματα, ταύτην ἀνθρώποις μόνην εὐδαιμονίαν ἰσχυριζόμενος, πλέον αὐτῷ τὸ πάθος ἀναφλέγων· ὅρον δὲ τίθησι τῆς πενίας κρημνοὺς καὶ βυθοὺς καὶ ἀγχόνην προκρίνειν ὡς τὰ μάλιστα.

296. Ὅμηρε καὶ σὺ πῶς τοσοῦτον ἀστάτῳ
297. Πράγματι νέμεις, ὥστε φράσαι ποῦ τῶν ἐπῶν
298. Ὁπηδὸν εἶναι τὴν ἀρετὴν τῶν χρημάτων;

Ὅμηρος ὁ ποιητὴς τῶν χρημάτων εἰπὼν τὴν ἀρετὴν ἀκόλουθον εἶναι, αὐτὸς αὖθις ἀπολογεῖται ὡς οὐχ οὕτως ἔχων εἴρηκε, ἀλλ' ὡς τοὺς ἔχοντας οὕτως ἀθλίως· ἀρκετὸν γὰρ πρὸς ἀπόδειξιν τὰ κατὰ τὸν Ὀδυσσέα, ὃς γυμνὸς ναυηγὸς καὶ ἀλήτης ἐσχάτως ἐκ θαλάσσης ῥιφεὶς, τοῖς συνετοῖς λόγοις κατήδεσεν τὴν βασίλειαν, καὶ τοῖς Φαίαξιν καὶ τῷ Ἀλκινόῳ τιμιώτερος ἦν τῶν ἄλλων ἁπάντων.

409. Πλήρη γενέσθαι τῆς ἀμετρίας δίκην
410. Θεὸς τίθησιν ὧνπερ ἠξίου τυχεῖν,
411. Οὗ χρυσὸς ἦν ἄβρωτος, ὃς σ' εἶχε νέκυς.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία πρὸ βραχέως.

Αὕτη γε μήτηρ καὶ τάφος γεννημάτων 425.
Κόπτουσα τοὺς κόπτοντας ὡς δίκη δίκην 426.
Τοῦ πρωτοπλάστου γεύσεώς τε καὶ πλάνης. 427.

Μεταγαγὼν τὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν διάλεξιν ἐπὶ τὴν ὄντως φιλοσοφίαν περὶ τῆς γῆς διαλέγεται, καὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ἀρχόμενος ὡς ἡμῖν τοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν γῆ τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ περιττὰ, μόνη δὲ τῶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις· αὕτη γὰρ φησὶν ἡ γῆ καὶ μήτηρ καὶ τάφος ἐστὶ τῶν τέκνων κόπτουσα τοὺς κόπτοντας αὐτὴν, ἀφ' οὗ τῆς ἐντολῆς ὁ Ἀδὰμ ἐπελάθετο καὶ τῆς πικρᾶς ἡττήθη βρώσεως.

Ἐδέμ τε καὶ παράδεισος εὐθαλὴς φυτοῖς 468.
Πηγή τ' ἐς ἀρχὰς τέσσαρας τετμημένη. 469.

Ἡ Ἐδὲμ γῆ πυῤῥὰ λέγεται· ὁ δὲ παράδεισος ἐστιν ὃν ὁ Θεὸς ἐφύτευσεν ἐν Ἐδὲμ, ἐν ᾧ καὶ τὸν Ἀδὰμ ἔθετο, ὃν καὶ πηγὴ ἀναβαίνουσα ἐπότιζεν, ἥτις εἰς τέσσαρας ἀφορίζεται.

Τὸν πατριάρχην τὸν θεόπτην τὸν μέγαν 490.
Οἴκου γένους τε πατρίδος ἐξελκύσας 491.
Ὁ τῶν μεγίστων οἰκονόμος μυστηρίων 492.
Εἰς γῆν μετήγαγ' εὐκόλως ἀλλοτρίαν 493.
Ξένον, πάροικον, ἄστεγον, πλανώμενον· 494.
Πίστις γὰρ ἦγεν ἐλπίδων τῶν μειζόνων. 495.

Φησὶν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι εἴπω· καὶ ἐξῆλθεν μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἀπέρχεται, καὶ κατεσκήνωσεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν· Ἀβραὰμ δὲ ἐκ Χαῤῥὰν ὑπῆρχεν, τῆς πρὸς τῇ Μεσοποταμίᾳ Συρίας· πιστεύσας δὲ τῷ

θεῷ καὶ ταῖς μεγάλαις ἐλπίσι τρεφόμενος τὲ καὶ στηριζόμενος, τῶν ἐπαγγελιῶν ἐπιτυχὼν κληρονόμος θεοῦ ἀνεδείχθη.

496. Ἄρτον δ' Ἰακὼβ καὶ σκέπην ᾔτει μόνον
497. Ὁρμῶν ποταμῶν ποτ' εἰς μέσην, ὥσπερ λόγος,
498. Εἰ καὶ πολυθρέμμων ἐπάνεισιν ὕστερον.

Ἐκ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀποδιδράσκων Ἰακὼβ, ὡς ἤδη λέλεκται, τῆς κατὰ τὴν κλίμακα θεοπτίας δι' ὕπνου πρότερον ἀξιωθεὶς, ἀναστὰς ηὔξατο λέγων, ἐὰν ᾖ κύριος ὁ θεὸς πατέρων μου ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ᾗ πορεύομαι, καὶ δῷ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι καὶ ἀποστρέψει με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, καὶ ἔσται κύριος μοι εἰς θεὸν, καὶ ἡ στήλη ἣν ἔστησα, ἔσται μοι οἶκος θεοῦ· καὶ πάντων ὧν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι· ταῦτα μὲν εὐξάμενος ᾤχετο· γενόμενος δὲ ἐν Χαῤῥὰν πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ παρ' αὐτῷ κατοικήσας εἴκοσι χρόνους τήν τε Λίαν καὶ τὴν Ῥαχὴλ τὰς θυγατέρας Λάβαν ἀγόμενος ἑαυτῷ γυναῖκας, πολύπαις καὶ πολυκτήμων, τῆς Μεσοποταμίας ἐπάνεισιν, ὡς ἀλλαχοῦ πλατύτερον δηλωθήσεται.

500. Μωσῆς ὅτ' εἴσω τοῦ γνόφου μόνος μόνῳ
501. Θεῷ προσωμίλησε καὶ πλαξὶ νόμον
502. Διπλοῦν ἐδέξαθ' ᾧ λεὼν ἦγεν μέγαν.
503. Τότ' οὖν μερίζων ἣν κατέσχον ἐκ θεοῦ
504. Ἄλλοις μὲν ἄλλην γῆν ἐμέτρησε ξένην,
505. Υἱοῖς δὲ Λευὶ κλῆρον οὐ νέμει μόνοις,
506. Κλῆρος γὰρ αὐτοῖς ὁ κράτιστος ἦν θεός.

Μωϋσῆς εἴσω τῆς νεφέλης χωρήσας, καὶ τὸν νόμον δεξάμενος, πάσαις μὲν ταῖς φυλαῖς διὰ θείου προστάγμα-

τος ἔνειμεν κληρονομίαν, τὴν δὲ φυλὴν Λευὶ οὐ συνηρίθμησεν· ὁ γὰρ κύριος μερὶς καὶ κλῆρος τοῖς λευίταις· οὗτοι δὲ τὰς ἀπαρχὰς καὶ δεκάτας τοῦ λαοῦ ἡγιάζοντο. Κεῖται ἐν τῷ ιβ΄ λόγῳ περὶ Μωϋσέως.

Ἰωναδὰβ δὲ παισὶν εἰσάγων ποτὲ 507.
Ἀκτησίαν τε καὶ τὸν ὑψηλὸν βίον. 508.

Κεῖται ἐν τῷ γ΄ λόγῳ.

Οὗτος μὲν οὖν τοιοῦτος· Ἠλίαν δὲ ποῦ 522.
Θήσομεν, ὃν Κάρμηλος ἔτρεφε μέγας; 523.

Ἠλίας ὁ θεσβίτης εἰς τὸ Καρμήλιον ὄρος ἡσυχάζων, τῷ θεῷ προσωμίλει, καὶ τῶν μεγίστων θαυμάτων ὧν ἐπεδείξατο θεὸν ἔχων ἀμύντορα καὶ συνήγορον, ὑπερβὰς τὰ ἀνθρώπινα, ζῶν μετετέθη πυρὸς ἅρματι ὡς πρὸς οὐρανὸν ἀναβάς. Κεῖται ἐν τῷ γ΄ λόγῳ ἡ ἐξήγησις.

Ἐλισσαίου τὲ κλῆρος ὃς παρ' Ἠλίου 532.
Χάρις τὲ καὶ τὸ κλεινὸν ἐξ ὕψους δέρος. 533.

Μέλλοντος ἀναλαμβάνεσθαι τοῦ προφήτου Ἠλίου, συνόντος αὐτῷ τοῦ γνησίου μαθητοῦ Ἐλισσαίου, φησὶν Ἠλίας, αἴτησαι τί ποιήσω σοι πρὶν με ἀναληφθῆναι ἀπὸ σοῦ· καὶ εἶπεν Ἐλισσαῖος· γενηθήτω δὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐπί σε διπλῶς ἐπ' ἐμέ· καὶ εἶπεν Ἠλίας· ἐσκλήρυνας τοῦ αἰτήσασθαι· καὶ εἶπεν· ἐὰν ἴδῃς με ἀναλαμβανόμενον, καὶ ἔσται σοι οὕτως· ἐὰν δὲ μὴ, οὐ μὴ γένηται· καὶ ἐγένετο πορευομένων αὐτῶν ἐπορεύοντο καὶ ὡμίλουν, καὶ ἰδοὺ ἅρμα πυρὸς καὶ ἵπποι πυρὸς, καὶ διεχώρησαν ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων, καὶ ἀνελήφθη Ἠλιοῦ ἐν συσσεισμῷ ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ Ἐλισσαιὲ ἑώρα καὶ ἐβόα, πάτερ πάτερ, ἅρμα Ἰσραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἴδεν αὐτὸν οὐκ ἔτι· καὶ ἐπελάβετο τῶν ἱματίων Ἐλισσαιὲ, καὶ διέῤῥηξεν αὐτὰ

εἰς δύο ῥήγματα, καὶ ὕψωσεν Ἠλιοῦ τὴν μηλωτὴν, ἣ ἔπεσεν ἐπάνωθεν Ἐλισσαιὲ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἐλισσαιέ.

534. Ὁ δὲ πρὸ γαστρὸς ἱερὸς, ὢ τοῦ θαύματος,
535. Πάντως ἀκούεις τὸν Σαμουὴλ τὸν μέγαν.

Κεῖται ἡ ἐξήγησις ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

Ἀλλ' ἐπεὶ τῷ Θεολόγῳ σκοπὸς ἐστὶν τὴν ἀρετὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν καὶ τὸν ἀπέριττον ἀποδεῖξαι βίον, προσθήσομεν καὶ τοῦτο· Σαμουὴλ ὁ τοῦ Θεοῦ ναζιραῖος ἐν ἔτεσι πλείστοις κρίνας τὸν Ἰσραὴλ, γενόμενος κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἐγκαινιζομένης τῆς Σαοὺλ βασιλείας, λυπηθέντος αὐτοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς, μὴ σκληρόν σοι φανείτω· οὐ γάρ σε ἐξουδενώκασιν ἀλλ' ἐμέ· μαρτυροῦντος δὲ τοῦ Θεοῦ τῷ προφήτῃ παρὰ καιρὸν ὥρας ἐν ἡμέραις θερισμοῦ πυρῶν, ὑετὸς ἦν πολὺς καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ τὸν λαὸν ἐκδειματοῦσαι, ὃς ἦν αὐτίκα τοῦ προφήτου ἱκέτης τοῦ τὸν ἵλεω τὸν Θεὸν καταστῆσαι· Σαμουὴλ τοίνυν τὴν τούτων μοχθηρίαν διελέγξας, ὡς οὐκ ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἤ τινος τῶν αὐτῶν ἐπεθύμησεν, οὐδὲ δῶρον μέχρις ὑποδήματος εἰλήφει παρά τινος· καὶ γὰρ φησίν· ἰδοὺ συντέθραυσαι πᾶς Ἰσραὴλ ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ, εἰπάτω δὴ φησὶν ἄνθρωπος καὶ διελεγξάτο με εἰ μέχρις ὑποδήματος παρά τινος εἴληφα· τοῦ δὲ λαοῦ καταιδεσθέντος ἅμα καὶ πτοηθέντος καὶ πρὸς ἱκεσίαν ἀφορῶντος, αὐτὸς φησί· μηδαμῶς μοι γένοιτο ἁμαρτεῖν ἐνώπιον κυρίου, τοῦ παρασιωπῆσαι βοᾷν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς κύριον· τοσοῦτον ἡ τοῦ Σαμουὴλ ἀρετὴ, τοσούτου πλήθους παρόντος θαῤῥῆσαι λέγειν, ὅτι μέχρι ὑποδήματος οὐκ εἴληφε παρά τινος, κριτὴς ὑπάρχων καὶ πάντων καθηγούμενος· ὃς δι' εὐχῆς τὰς βροντὰς καὶ ἀστραπὰς καὶ τοὺς ἀπείρους ὑετοὺς θᾶττον ἐπισχὼν, ἔδειξεν τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ εὐδοκίαν τε καὶ ἐπίπνοιαν.

Τίς ἦν παλαιᾶς καὶ νέας μεταίχμιον 539.
Θεοῦ διαθηκῶν ὡς σκιᾶς καὶ σώματος, 540.
Τὴν μὲν κατείργων τῆς δ᾽ ἀνοίγων εἰσόδους 541.
Τίς φωτὸς ἄκρου προτρέχων λύχνος μέγας; 542.
Τίς ἐν γεννητοῖς πρῶτος, οὗ μάρτυς Θεὸς, 543.
Ἔρημον ᾤκει καὶ ξένην εἶχε τροφὴν 544.
Καμήλιον δ᾽ ἔσθημα δέρματος στροφῇ 545
Ἐσφίγγετ᾽; ἔγραψε τὸν Ἰωάννην λόγος. 546.

Ἰωάννης ὁ θεῖος πρόάγγελος, ἔρημον οἰκήσας ἀκρίδας εἶχε τὴν τροφὴν καὶ μέλι ἄγριον, τὸ δὲ ἔνδυμα αὐτοῦ τρίχες καμήλων, καὶ ζώνην δερματίνην εἶχεν περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· τούτῳ προσῆλθον τελῶναι καὶ στρατευόμενοι, τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς ἐπειπεῖν καὶ ὑποθέσθαι ἀντιβολοῦντες· ὁ δὲ τοῖς μὲν τελώναις μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς διετάξατο, τοῖς δὲ στρατευομένοις μηδένα ἀδικεῖν καὶ τοῖς ὀψωνίοις ἀρκεῖσθαι· προσελθόντων δὲ καὶ ἑτέρων κἀκείνοις φησὶν, ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων ἄρτους οὕτως ποιείτω· καὶ χρυσίου ἀκτησίαν λόγῳ κηρύττων, καὶ ἔργῳ βεβαιῶν, καὶ βίον νομοθετῶν τὸν κοινωνικόν.

Τί δ᾽ ὅν τις εἴποι πρὸς τὸν ἐκ τέχνης τροφὴν 548.
Παῦλον πορίζοντ᾽, ἢ τὸν ἐκ θέρμων μόνων 549.
Τρυφῶντα Πέτρον τοὺς μεγάλους ἀποστόλων; 550.

Παῦλος μὲν ὁ θεῖος ἀπόστολος σκηνοποιὸς ἦν τὴν τέχνην· φησὶ γὰρ ὅτι παρὰ τῷ Ἀκύλᾳ κατέμεινεν καὶ εἰργάζοντο ἀμφότεροι, ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην· οὗτος δὲ εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον ἐτίθη τὸ εὐαγγέλιον, καθώς πού φησιν αὐτός· τίς οὖν μου ἐστὶν ὁ μισθὸς, ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον, εἰς τὸ μὴ κατα-

χρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ; καὶ πάλιν· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ αἱ χεῖρες αὗται ὑπηρέτησαν· καὶ αὖθις· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινὰ, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε. Πέτρος δὲ τῶν ἀποστόλων ὁ ἀκρότης, ἐκ θέρμων ἐτρέφετο, καὶ γὰρ προσενεχθέντων • • χρυσίου παρὰ τῆς • • ἅπαντα διαδοὺς, οὐδὲν ὑπελίπετο· καὶ δὴ καταλαβούσης ἑσπέρας μὴ ἐχόντων αὐτῶν ὅθεν τὰς σωματικὰς πορίσονται χρείας, ἀσσαρίου κειμένου θέρμους ὠνησάμενοι τὴν φυσικὴν ἀνάγκην παρηγορήσαντο.

554. Ἄλλοι παρῆκαν συγγενοῦσιν ἁλιάδας

555. Καλούμενοι θεῷ πρὸς ἁλίαν κρείττονα.

Ἰάκωβος ἦν καὶ Ἰωάννης οἱ τῆς βροντῆς· τούτους γὰρ εὑρὼν Ἰησοῦς δίκτυα καταρτίζοντας, ἤδη Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν σαγηνεύσας, φησὶ γὰρ δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· τῶν δὲ ἀπελθόντων, αὖθις τὸν Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον εὑρὼν καὶ προσφωνήσας αὐτοῖς ἀκολουθεῖν, αὐτοὺς μὲν λέγεται τὸ πλοῖον ἀφέντας καὶ τὸν πατέρα Ζεβεδαῖον ἀκολουθῆσαι καλοῦντι Χριστῷ, πάντας δὲ κατὰ τὸν Ἰησοῦ λόγον ἀνθρώπων ἁλιεῖς χρηματίσαι.

566. Ὅρα τὸ μεῖζον· οὐδὲ τῷ νέῳ μαθεῖν

567. Χρήζοντι, πῶς ἂν τοῦ τελείου κατατύχοι·

568. Ἄλλῳ τὸ ἄκρον ἢ μόνῳ περιγράφει

569. Τὸ δεῖν ἅπαντα τοῖς πένησι σκορπίσαι.

Προσῆλθεν τὶς νεανίσκος τῷ Ἰησοῦ καὶ φησὶ, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· τὰς ἐντολὰς οἶδας· καὶ ἁπλῶς

διασαφήσας τοὺς ί λόγους τοῦ νόμου, καὶ τοῦ νεανίσκου ταῦτα πάντα φυλάξαι μεγαλαυχοῦντος, φησὶν ὁ Χριστός· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· τοῦ δὲ νεανίσκου λυπηθέντος, περὶ κτημάτων γὰρ μάλιστα ἦν, Ἰησοῦς· ὡς δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν διαπρυσίως ἀπεφήνατο, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ τῆς τρυμαλίας βελώνης ὑποδείγματι, ὡς θᾶττον ταύτης διελεύσεται κάμηλος, ἢ πλούσιος τὴν βασιλείαν κτήσεται τοῦ θεοῦ, βεβαιότερον διεσάφησεν.

Οὕτω τελεοῖ καὶ τελώνας εἰσόδῳ 573.
Πάντα προθύμως τῷ θεῷ δωρουμένους· 574.
Καὶ πειθέτω σε Ζακχαῖος, ὃς πλουτῶν κακῶς 575.
Οἴκτῳ πενήτων τῇδε ἠδικημένων 576.
Πλουτεῖ τὸ πένεσθαι καὶ ῥύπου καθαίρεται. 577.

Ὁ μὲν Ματθαῖος τελώνης ὑπάρχων, φωνήσαντος αὐτῷ τοῦ σωτῆρος ἀκολούθει μοι, καταλιπὼν τὸ τελωνεῖον ἠκολούθησεν αὐτῷ· Ζακχαῖος δὲ τελώνης καὶ αὐτὸς ὑπάρχων καὶ παράγοντι Χριστῷ, διὰ τὸν περὶ αὐτὸν ὄχλον οὐκ ἔχων ὅπως τῆς θέας μετάσχοι, μικροφυὴς γὰρ τὴν ἡλικίαν ἦν, ἄνεισιν ἐπὶ συκομοραίας· οὗ τὴν πίστιν Ἰησοῦς θεασάμενος καὶ τὸν πόθον κατανοήσας προσεφώνησεν, καὶ παρ' αὐτῷ ξενισθεὶς εἰς μαθητείαν ἐφελκύσατο· Ζακχαῖος γὰρ οὗ ἕνεκεν Ἰησοῦς παρ' αὐτῷ ξενισθεὶς τὴν σωτηρίαν τῷ οἴκῳ παρέσχεν αὐτοῦ, πάντα τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς καθυπέσχετο δώσειν· καὶ εἴ τινος τί ἀφείλατο, ἢ ἠδίκησεν ἢ ἐπλεονέκτησεν, πενταπλάσιον ὡμολόγησεν ἀποτίσειν.

Ἐν πλησμονῇ τὸ Κύπρις, ἐν πεινῶσι δ' οὔ. 587.

Λέγεται Κύπρις ἡ Ἀφροδίτη ἡ αὐτὴ καὶ Παφεία· Κρό-

νος δὲ, φησὶ, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὰ αἰδοῖα, τοῦτ' ἔστι τοῦ οὐρανοῦ, ὡς Ἕλληνες παραληροῦσιν, ἀπέῤῥιψεν· τὰ δὲ κατὰ θαλάσσης πεσόντα συνήγαγεν ἀφρὸν πολὺν, ἐξ οὗ γέγονεν ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ἐν Κύπρῳ ἐξεβράσθη· λέγεται δὲ τῆς ἡδονῆς ἔφορος εἶναι καὶ τῶν κατὰ τοὺς σωματικοὺς ἔρωτας μανιῶν· Παφεία δὲ λέγεται, ὅτι ἐν Πάφῳ τέθαπται μετὰ Κινύρου· παντὸς οὖν αἰσχροῦ τὴν Ἀφροδίτην ἔφορον εἶναι φασίν· ὁ τοίνυν θεῖος Γρηγόριος φησὶν ὅτι ἐν τοῖς τρυφῶσι τὸ Κύπρις, τοῦτ' ἔστιν τὰ τῆς Ἀφροδίτης ἔργα πορνεῖαι καὶ ἡδοναὶ καὶ αἰσχρότης· ἐν δὲ τοῖς ἐγκρατευομένοις καὶ πεινῶσιν, οὐδαμῶς.

597. Ὀρθῶς λέγει που Κερκιδᾶς ὁ φίλτατος
598. Τέλος τρυφώντων αὐτὸς ἐσθίων ἅλας,
599. Αὐτῆς τρυφῆς τε τ' ἁλμυρὸν καταπτύων;
600. Τίς δ' οὐκ ἐπαινεῖ τὸν τρυφῶντι τῷ νέῳ
601. Φήσαντα παῦσαι προστιθεὶς σοῦ τὰς πέδας
602. Ἐξαγριῶν τε τὸ σπαράσσον θηρίον;
603. Κἀκεῖνο δ' οἶον στοϊκῶν τῶν φιλτάτων
604. Ὡς ἄλλος ἄλλῳ σαρκίῳ τὶς προσλαλῶν.

Τὴν στοϊκὴν διατριβὴν Ξενοκράτης ὁ Πλάτωνος μαθητὴς συνεστήσατο· οὗτοι δὲ τοῖς ἐκ περιπάτου ἁμιλλώμενοι καὶ γαστρὸς κατεῖχον καὶ ἡδονῆς, καὶ τὴν εἰς ἄκρον ἀκτησίαν ἠσπάζοντο· τούτων τὶς ὡς ἄλλῳ τῷ ἰδίῳ προσδιαλεγόμενος σώματι, τὰς μὲν τρυφὰς προτιθεὶς εὐστόχως τῷ λόγῳ κατέπτυεν, ὅτι χρὴ τὸν φιλοσοφεῖν βουλόμενον διαβαινόμενος τοῖς ἀναγκαίοις πρὸς χρεῖαν ἀρκεῖσθαι, δι' ὧν δυνατὸν τὸ ζῶον διακρατηθὲν μὴ λιμῷ διαφθαρῆναι καὶ θανάτῳ, τὸ δὲ περιττὸν τῆς χρείας οὐ φιλοσόφοις ἀλλὰ τοῖς κτηνώδεσιν ἀνθρώποις παριέναι.

Ταῦτ' οὐκ ἀμείνω τῶν πάλαι βλακευμάτων 611.
Σαρδαναπάλλου τοῦ Νινοῦ ὅς ὤν ποτε 612.
Πλούτῳ τε λαμπρὸς καὶ τρυφῇ διεφθορὼς 613.
Ἐβούλετ' αὐτῷ καὶ γεράνου μηκίστερον 614.
Λαιμὸν γενέσθαι ἡδονῆς μακρᾶς χάριν. 615.

Σαρδανάπαλλος οὗτος δὲ τρυφητὴς ὤν τοσοῦτον ἄπληστος ἦν, ὥστε βούλεσθαι καὶ πρὸ θέσεως ἔχειν γεράνου λαιμὸν μηκίστερον κεκτῆσθαι· βλακεύματα δὲ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος τὰς τῶν ἠθῶν καὶ τρόπων ἐκλύσεις· ταύτας εἰκὼς τοῖς τρυφῶσι παρέπεσθαι.

Ὦ θεῖε Δαβὶδ, σοὶ δὲ διψῶντι φρέαρ 616.
Γῆς ἀλλοφύλων καὶ ποτὸν κρατούμενον, 617.
Ἐπεὶ δι' αἱμάτων τε καὶ μάχης τινὸς 618.
Ὑπηρετοῦντο τῷ πόθῳ, χεροῖν λαβὼν 619.
Ἔσπεισας ὕδωρ, οὐ γὰρ ἐξ ἀλλοτρίων 620.
Κακῶν ἐδέξω τὸν σὸν ἐκπλῆσαι πόθον. 621.

Ὁ μακάριος Δαβὶδ τοῖς ἀλλοφύλοις παρατασσόμενος, ἐν ἀγρῷ αὐλιζόμενος δι' ἐπιθυμίας γέγονε τοῦ ἐκ φρέατος Βηθλεὲμ ὕδατος· τούτῳ μὲν οὖν κατά τινα θειοτέραν ἔννοιαν τὴν ἔφεσιν γεγενῆσθαι φασὶν οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι· Χριστὸν γὰρ τὸν ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ διψῆσαι φασὶν τὸν Δαβὶδ, καὶ τῷ περὶ τούτου φλέγεσθαι πόθῳ· ἡ δὲ ἱστορία ἐστιν αὕτη· Δαβὶδ ηὐλίζετο τοῖς ἀλλοφύλοις παραταττόμενος· οὗτοι δὲ κύκλωθεν ἀμφὶ τὴν Βηθλεὲμ καθεζόμενοι, τὸ φρέαρ τοῖς ἰσραηλίταις ἀνεπίβατον ἐποίουν· τρεῖς δὲ νεανίαι τῆς ἐπιθυμίας τὸν βασιλέα θεραπεῦσαι τῇ τοῦ ὕδατος ἀρύσει βουλόμενοι, λάθρα τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀλλοφύλων μέσης χωρήσαντες, τοῖς ἰδίοις ὅπλοις ἀπείργοντες τοὺς πολεμίους, κάλπην ὕδατος ἀρυσάμενοι τοῦ ποθου-

μένου φρέατος, αὖθις τὴν παρεμβολὴν διασχίσαντες, τῷ βασιλεῖ Δαβὶδ τὸ νᾶμα προσφέρουσιν· δεξάμενος δὲ καὶ μὴ βουληθεὶς ἐν αἵματι τῶν ἀνδρῶν ἐκπιεῖν, σπείσας τὸ νᾶμα καρτερῶς εἴχετο τῆς ἐπιθυμίας ἄνω κείμενος.

632. Πυρὸς δ' ἀπειλὴν καὶ λεόντων χάσματα
633. Ἤνεγκαν, ὥστε μὴ βέβηλον ἐν ξένῃ
634. Τροφὴν προέσθαι βαρβάρων προστάγματι.

Μέμνηται τοῦ Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν παίδων ὡς τῆς βασιλικῆς τραπέζης τὴν ἐδωδὴν οὐ προσήκαντο. Κεῖται δὲ ἐν τῷ γ' λόγῳ ἡ ἐξήγησις.

635. Ἀφ' οὗ δὲ Χριστῷ συμπλακεὶς ὁ δυσμενὴς
636. Ἀπῆλθε σαρκὸς εὐγενοῦς ἡττημένος
637. Ἐκ τετταράκοντ' ἀσιτίας νυχθημέρων
638. Ὡς μᾶλλον αἰσχύνοιτο τῆς πείρας σφαλείς,
639. Νόμος προῆλθε τῆς φίλης κενώσεως.

Χριστοῦ τεσσαράκοντα νηστεύσαντος ἡμέρας καὶ πεινάσαντος, προσελθὼν ὁ διάβολος ἐπείρασεν αὐτὸν καταβαλεῖν· ἀπωσθεὶς δὲ καὶ καταισχυνθείς, ἀπῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ μέχρις καιροῦ, καθὼς γέγραπται. Κεῖται δὲ περὶ τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῷ γ' λόγῳ.

675. Τί ταῦτα; τὰς Λεὼ θαυμάζεις κόρας
676. Τὰς τῶν Ἀθηνῶν προσσφαγείσας ἀσμένως.

Λεὼς ἀνὴρ οὕτω καλούμενος ἐν Ἀθήναις τριῶν θυγατέρων ὑπῆρχε πατήρ· λιμοῦ δὲ γενομένου ἐχρηματίσθησαν ὡς εἰ ταύτας σφάξειεν, τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγήσονται· τὰς δὲ μαθούσας ἑαυτὰς χρήσασθαι φασὶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πολιτῶν, αἷς ἑορτὴν ἐπετέλουν καὶ ὡς ἡρωΐδας ἐσέβοντο. Καὶ περὶ Θεανοῦς δὲ τῆς πυθαγορίας φασὶν ὡς ὑπὸ τυράννου συσχεθεῖσα τῆς πατρίδος ὡς εἰπεῖν τὰ ἀπόῤῥη-

τα, τὴν γλῶσσαν ἀποδακοῦσα ἐνέπτυσε τῷ τυράννῳ μὴ θέλουσα καὶ ἀναγκαζομένη ἐξειπεῖν, ἀφαιρεθέντος τοῦ τῆς φωνῆς ὀργάνου· χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι πόρνας τὰς πυθαγορίας κόρας ἐν τῷ πρὸς τὰς παρθένους λόγῳ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἀπεφήνατο.

Μενοικέως τε τὴν πρόθυμον εἰσφορὰν 677.
Θηβῶν ὑπερθανόντος ὡς σώσῃ πόλιν; 678.

Μενοικεὺς Κρέοντος ἐστιν υἱὸς βασιλέως Θηβῶν· πολεμουμένης οὖν τῆς ἰδίας πατρίδος τῶν Θηβῶν ὑπὸ τῶν ἑπτὰ στρατηγῶν, ἐχρησμῴδησεν Τιρεσίας, μάντης ὢν παρ' αὐτοῖς παύσειν τὸν πόλεμον καὶ ἔσεσθαι αὐτοῖς νίκην, εἰ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν αὐτοχθόνων τῶν ἀναδοθέντων ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος τὶς ἑαυτὸν δῷ πρὸς ἀναίρεσιν· δίχα δὲ τοῦ πατρὸς Κρέοντος τοῦτο μαθὼν ὁ Μενοικεὺς, ἑαυτὸν δίδωσι πρὸς ἀναίρεσιν.

Κλεομβρότου τε τοῦ σοφοῦ τὸ τίμιον 679.
Πήδημ' ἀφ' ὕψους ὡς ἀπέλθοι σώματος, 680.
Ἐπεὶ Πλάτωνος τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ 681.
Πεισθεὶς ἔρωτι λύσεως κατεσχέθη; 682.

Κλεόμβροτος ἀμβρακιώτης τὸ γένος, πόλεως δὲ αὐτῷ τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου, ἐντυχὼν οὗτος τῷ Φαιδῶνι τῷ περὶ ψυχῆς διαλόγῳ Πλάτωνος, καὶ μαθὼν ὡς ἄμεινον ἐστὶν τῆς ψυχῆς ὁ χωρισμὸς τοῦ σώματος, ἔῤῥιψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ τέθνηκεν, ἵνα δῆθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐξελθοῦσα χωρισθῇ τοῦ σώματος.

Λέγεις Ἐπικτήτου τε τὸ κλασθὲν σκέλος, 683.
Πρὶν ἢ τί ῥῆξαι ῥῆμα δοῦλον τῆς βίας; 684.
Πτισμὸν τ' ἐν ὅλμῳ τὸν Ἀναξάρχου γερῶν; 687.

Κεῖνται ἐν τῷ οθ' λόγῳ αἱ ἱστορίαι.

691. Καὶ Σωκράτους τὸ κώνειον φιλοτησίαν
692. Ξένην τοσοῦτον ἡδέως σοι σπωμένην;

Κεῖται πρὸ βραχέων.

757. Πίσαν δέ μοι σὺ καὶ κόνιν τὴν δελφικὴν
758. Αὔχει, Νεμέαν τὲ, καὶ πίτυν τὴν Ἰσθμίαν,
759. Δι' ὧν ἔφηβοι δυστυχεῖς ἔσχον κλέος
760. Ἄθλων τιθέντες μικρὰ καὶ μικροῦ πέρα *
761. Πυγμῆς πάλης τὲ καὶ δρόμου καὶ ἁλμάτων,
762. Ἃ μήτε νικᾶν μήτε νικᾶσθαι μέγα·
763. Οὐ γὰρ θεὸς τὸ ἆθλον ἡ σωτηρία.

* ita cod.

Ἐν Πίσᾳ καὶ Δέλφοις καὶ Νεμέοις καὶ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἑορταὶ τοῖς θεοῖς ἤγοντο καὶ ἀγῶνες· πανταχόθεν δὲ πάντες ἐφοίτων ἀγωνίσασθαι, καθ' ὃ πεῖρας ἕκαστος εἶχεν· παντοίων τοίνυν ἀγώνων ἀγομένων, οἱ νικῶντες μεγάλως ἐδοξάζοντο· ἆθλον δὲ ἐτίθετο καθ' ἕκαστον τῶν ἀγώνων ὡς ἐπὶ Πατρόκλου γέγονεν, πρῶτον ἱπποδρομίας, εἶτα πεζοδρομίας, πυγμῆς, πάλης, ἁλμάτων, ὁπλομαχίας, τοξευμάτων, ἀκοντίων, ἔστιν ὅτε καὶ ναυμαχίας, ἄρσεως, καὶ ὅσοις ἐπιδεικτιᾶν ἔστιν τοὺς ἐντρεχεῖς τὰ τοιαῦτα· κατὰ τοὺς εἰρημένους δὲ τόπους τὰ τοιαῦτα ἀπετελεῖτο· διὸ πανταχόθεν ἐφοίτων, οἱ μὲν ἀγωνισόμενοι, οἱ δὲ θεασόμενοι.

777. Ξενοκράτην λέγουσιν ὡς πόρνης τινὸς
778. Οἵ προσριφείσης ἔκ τινων πειρωμένων,
779. Καὶ γὰρ καθεύδων νυκτὸς ἡνίκ' ᾔσθετο,
780. Οὔτ' ἐπτοήθη τῷ ξένῳ τῆς ὕβρεως,
781. Οὔτ' ἐξανέστη καὶ φυγεῖν ἠνέσχετο.

Ἡ παροῦσα ἱστορία τὴν ἰδίαν ἐξήγησιν ἔχει περὶ Ξενοκράτους καὶ τῆς αὐτῷ προσριφείσης πόρνης· τούτῳ γάρ τινες ὕβριν βουλόμενοι προσπορίσαι, ταύτην αὐτῷ προσέῤῥι-

ψαν· αὐτὸς δὲ αἰσθόμενος οὔτε ἀνέστη, οὔτε ταύτην ἀπεδίωξεν, ἀλλ' ἀκίνητος μείνας, ἔργῳ τὴν ἀπάθειαν ὑπέδειξεν, ὥϛε τὴν πόρνην εἰπεῖν, ὅτι τί μοι πεποιήκατε, νεκρῷ προσρίψαντες ἀνδρί; ὅμως δὲ λαίμαργος ἦν· καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ ὡς λαιμάργου καθάπτεται ὁ θεῖος Γρηγόριος.

Ἐπίκουρος ἡδονὴν μὲν ἠγωνίζετο 786.
Εἶναι τὸ ἆθλον τῶν ἐμοὶ πονουμένων. 787.

Ἐπίκουρος φιλόσοφος γέγονεν, ὅϛις μὴ προνοεῖσθαι τὸν Θεὸν τῶν τῆδε πραγμάτων ἐδόξαζεν· οὗτος δὲ τέλος παντὸς ἀγαθοῦ τὴν ἡδονὴν ἐτίθετο· καὶ οἱ μὲν νέοι ἐξηγηταὶ φασὶν οὐ τὴν ἀκάθαρτον ἡδονὴν, ἀλλὰ τὴν φυσικωτάτην κατάϛασιν· καὶ τοῦτον δὲ οἱ φιλόσοφοι ἀποσκορακίζουσιν, καὶ ὡς μὴ λέγοντα πρόνοιαν, καὶ ὅτι τὴν ἡδονὴν τέλος τίθεται, καὶ οὐ τὸ πρώτιϛον καὶ μόνον ἀγαθὸν, ὅπερ ἐϛὶν ὁ Θεός.

Οὐδ' ὁ Πολέμων ἐμοίγε σιγηθήσεται 792.
Καὶ γὰρ τὸ θαῦμα τῶν ἄγαν λαλουμένων. 793.

Οὗτος ὁ Πολέμων τὰ μὲν πρῶτα λάγνος γέγονεν καὶ φιλήδονος· οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώποις αἰσχρότερον οἷον τε ἦν ἢ λαγνότερον εὑρεῖν· τοσοῦτον δὲ ἤλασεν σωφροσύνης, ὥστε τινὸς ἑταιριζομένης νεανίσκῳ παρεπομένης κατά τινα πυλεῶνα ἐφ' ὃν εἰκὼν ἀνέκειτο τοῦ Πολέμωνος, μελλούσης εἰσιέναι, τὸν Πολέμωνα γεγραμμένον θεασαμένην, δρόμῳ φυγεῖν λέγεται τὴν ἑταίραν πτοήσασαν τοῦ Πολέμωνος τὴν θεωρίαν ἐκ μόνης τῆς γραφίδος· Πολέμων δὲ ἱϛορεῖ τὰ κατ' ἕλληνας, ὡς Ἰώσιππος καὶ Φίλων τὰ κατ' ἑβραίους.

Δι' ὧν ἀνέπνει φασὶν οὐ μάλ' ἡδύ τι 808.
Τοῦτον λέγω Δίωνα, οὗ πολὺς λόγος. 809.

Καὶ οὗτος Δίων σωφροσύνην ἀσκήσας εἰς γάμους ἐλθὼν καὶ λέκτρα, ἀφροδισίων ἄπειρος ὢν, μεταμεληθεὶς τῇ γυν-

καὶ φησίν· ὦ γύναι, σὺ γάρ μοι τὴν νόσον ἔφρασας· ἡ δὲ διεβεβαιοῦτο πάντων λογίζεσθαι τῶν ἀῤῥένων τὸ σύμπτωμα τοῦτο, ὅπερ ἦν τοῦ σεμνοῦ δήλωμα τρόπου.

816. Τίς οὐκ ἐπαινεῖ τὸν Ἀλέξανδρον τότε
817. Ὃς τὰς Δαρείου παῖδας ὡς ἡττημένου
818. Εἰς χεῖρας εἷλεν, εὐπρεπεῖς εἶναι μαθὼν,
819. Εἰς ὄψιν οὐκ ἐδέξατ᾽, εἶναι γὰρ κακὸν
820. Ἀνδρῶν κρατήσανθ᾽ ἧσσον᾽ εἶναι παρθένων;

Ἀλέξανδρος ὁ μακεδὼν τὰς Δαρείου θυγατέρας αἰχμαλωτίδας λαβὼν, μαθὼν αὐτὰς εὐπρεπεῖς ὑπάρχειν, οὐδὲ θεάσασθαι κατηξίωσεν, ἐπειπὼν, αἰσχρὸν τοὺς ἄνδρας ἑλόντας, ὑπὸ γυναικῶν ἡττηθῆναι.

831. Τίνων ἔρωτες εἰπέ μοι καὶ ἀῤῥένων;
832. Δεῖ γὰρ πλέον τί τοὺς θεοὺς ὑμῶν ἔχειν·
833. Τίνων φρυγίσκοι μείρακες καὶ συμπόται
834. Ἥδιστον νέκταρ᾽ οἰνοχοοῦντες εἰσλύτως. *

* ita cod.

Ὅπερ λέγει τοιοῦτον ἐςὶν, ὅτι τίς οἰνοχοεῖν βούλεται τὸν Γανυμήδην; φρυγίσκος δὲ νεανίας ὁ Γανυμήδης, ὃν ἥρπασεν ὁ Ζεὺς εἰς ἀετὸν μεταβληθείς. Κεῖται δὲ ἡ παροῦσα ἐξήγησις ἐν τῷ γ' λόγῳ· νέκταρ δὲ πόμα τῶν κατ᾽ ὄλυμπον ὑπάρχει θεῶν, ἡδὺ τί καὶ ἐξαίρετον, ὡς Ὅμηρος φησίν.

836. Τίνων γάμων κλοπαὶ τὲ καὶ δεσμῶν ὕβρεις
837. Θέατρον αἰσχρὸν καὶ γέλως κεκλημένος *;

* ita cod.

838. Πῶς πάντα ποιοῦσ᾽ αἱ γυναῖκες τὸν Δία,
839. Ταῦρον, κεραυνὸν, κύκνον, ἄνδρα, θηρίον,
840. Χρυσὸν, δράκοντα, τὰς ἔρωτος ἐκτάσεις *

* ita cod.

841. Τὸν ὕπατόν τε καὶ κάκιστον μήστορα.

Ταῦρος ὁ Ζεὺς διὰ τὴν Εὐρώπην· κεραυνὸς διὰ τὴν Ἥραν· κύκνος διὰ τὴν Λήδαν· ἀνὴρ διὰ τὴν Σεμέλην· θη-

ρίον καὶ δράκων διὰ τὴν Ὀλυμπιάδα· χρυσὸς διὰ τὴν Δανάην. Κεῖνται δὲ πᾶσαι αἱ ἱστορίαι ἐν τῷ γ' λόγῳ.

Τίς ἡδονῶν δέσποιναν ἡγεῖται θεόν; 842.
Βωμούς τ' ἐγείρει καὶ ναοὺς παθήμασιν; 843.

Τὴν Ἀφροδίτην φασὶ τῶν ἡδονῶν ἔφορον, καὶ θεὸν αὐτὴν προσαγορεύουσιν Ἕλληνες, καὶ προσκυνοῦσιν ὡς ἡδονῆς δέσποιναν, κόστον αὐτῇ τινὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας χαριζόμενοι, ἐν ᾧ τὰ τῶν ἐρώτων ἀποκεῖσθαι σεμνύνονται· διὸ καὶ παντοίοις αὐτὴν ὀνόμασιν τιμῶσιν ἡδονῆς, εἶτ' ἀφροδίσια καλοῦσι τὴν συνουσίαν ὡς ἐκ τῆς Ἀφροδίτης· κύπρος λέγουσι πάλιν ὡς ἐκ τοῦ Κύπρις· καὶ γὰρ Κύπρις λέγεται καὶ Παφεῖα, ὡς περὶ τούτων ἤδη πολλαχοῦ λέλεκται.

Τίνων δὲ νύκτες νυκτὸς ὄντως ἄξιαι 844.
Σεμνῶς ἀτίμων συμβόλοις τιμώμεναι; 845.

Τὸν Κελεὸν φασὶν καὶ τὸν Τριπτόλεμον παρὰ τῆς Δήμητρος νυκτός τινας μαθεῖν τελετὰς αἰσχρὰς καὶ ἀσελγεῖς. Κεῖται ἡ ἱστορία ἐν τῷ ξθ' λόγῳ.

Ἰθύφαλοί τε καὶ φάλος γέλως μέσος, 846.
Θεὸν νέον μιγνύντες ἐν τοῖς πλάσμασιν, 847.
Ἃ καὶ λεγόντων ἐγκαλύπτεσθαι πρέπον. 848.

Τῷ Διονύσῳ ἑορτὴν ἄγοντες οἱ Ἕλληνες, φάλοις ἐτίμων αὐτόν· φάλος δὲ ἐκ δέρματος ῥουσίου σχῆμα αἰδοίου ἀνδρός· τοῦτο περιετίθουν ἐν τοῖς τραχήλοις καὶ ἐν τοῖς μέσοις μηροῖς, καὶ ἐξωρχοῦντο τιμῶντες ἐκ τούτου τὸν Διόνυσον· τὴν δὲ τιμὴν ταύτην ἦγον τῷ Διονύσῳ διὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου θυγατρὸς γεννᾶται ὁ Διόνυσος· αὕτη κεραυνωθεῖσα ἐζητεῖτο ὑπὸ Διονύσου· περιπλανωμένῳ δὲ καὶ ζητοῦντι Πολύμνος παῖς οὕτω λεγόμενος περιέτυχεν τῷ Διονύσῳ, καὶ ὑπέσχετο δείξειν αὐτῷ τὴν μη-

τέρα, εἰ παιδεραστήσει αὐτόν· ὁ δὲ Διόνυσος ὑπέσχετο τοῦτο· λέγει αὐτῷ ὁ Πολύυμνος, ὅτι ἐν Λέρνῃ ἐστὶν ἡ Σεμέλη· εἶτα εἰσελθὼν ὁ Διόνυσος ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἵνα περάσει ἐν τῇ Λέρνῃ, συνηκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Πολύυμνος· καὶ ὁ μὲν, φασὶν, ὡς θεὸς ἐσώθη· ὁ δὲ Πολύυμνος τέθνηκεν· λυπηθεὶς δὲ ὁ Διόνυσος ὅτι τέθνηκεν ὁ ἐραστὴς αὐτοῦ, πρὸς τιμὴν αὐτοῦ αἰδοῖον ξύλινον συκίνου ξύλου πελεκίσας κατᾶγεν ἀεὶ εἰς μνήμην ὡς εἶπον τοῦ Πολυύμνου· δι' αἰτίαν οὖν τοιαύτην τοῖς φάλλοις τιμῶσι τὸν Διόνυσον· φάλλοι οὖν εἰσὶ πάντες· ἰθύφαλλοι δὲ οἱ ἐπὶ τῶν μηρῶν ἐπ' εὐθείας δεσμούμενοι.

849. Ἑρμαφρόδιτοι Πᾶνες ἄσχημον γένος.

Οὗτοι διφυεῖς ἐλέγοντο, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φύσιν ἔχοντες· μυθίζονται δὲ ὡς ἀπὸ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότες.

850. Θεοῖς τραγοσκέλεις τε καὶ τράγοι τρόπον,
851. Παρ' οἷς γάμων χορεύτριαι καὶ παρθένοι
852. Συνεισφέρουσαι πρᾶκα πορνείας πόρον.

Τὸν Πᾶνα Μενδῆτα καλοῦσιν αἰγύπτιοι· ἔστι δὲ τραγόπους ἢ τραγοπρόσωπος· σέβονται δὲ τὸν Μενδῆτα, ἤγουν τὸν Πᾶνα, ὥστε μὴ γεύεσθαι αἰγῶν, διὰ τὸ εἶδος ἔχειν αἰγῶν τὸν θεόν· ποιοῦσι δὲ τινὰς τελετὰς αἰσχρὰς ἐν αἷς τὸν Πᾶνα ἱστοροῦσιν αὐλοῦντα, καὶ παρθένους δῆθεν αἰσχρῶς γυμνουμένας καὶ χορευούσας, καὶ τινὰ αἰσχρὰ ταῦτα παρέπεται· διὸ φησὶ σὺν εἰσφέρουσαι πρᾶκα πορνείας πόρον.

859. Ταῖς σφῶν δ' ἑταίραις τὴν Ἀφροδίτην σοφοὶ
860. Μορφοῦσιν, ὡς θεοῖντο τῷ σοφίσματι·
861. Καὶ Φειδίᾳ τὰ παιδικὰ ἐν τῷ δακτύλῳ
862. Τῆς παρθένου γραφέντα πάντ' ἀρκεῖ καλῷ.

Φειδίας τὸ μὲν γένος λέγεται συρακούσιος ἄριστος ἀστρολόγος τὴν τέχνην, Ἀρχιμήδους πατήρ· οὗτος ἀγαλματοποιὸς ὢν, καὶ Διὸς ξόανον κατασκευάσας ἐπὶ θρόνου καθήμενον, ὅπερ λέγουσιν Διὸς φειδιακοῦ.

Πόρνας ναοῖς τὲ καὶ θεοῖς τιμωμένας, 866.
Εὐφροσύνην μέλαιναν ἐν τῷ θηρίῳ· (1) 867.
Σεμνὸν γὰρ ἦν καὶ τοὔνομ' ἐν ναοῖς μέσοις 868.
Τὴν Ἑλλάδος δέσποιναν ἧς λόγος πολὺς 869.
Ἐξ Ὑκκάρων φθαρεῖσαν αἰσχρὰν Λαΐδα. 870.

Λαῒς πόρνη ἦν ἐξ Ὑκκάρων, φθαρεῖσα κατήντησεν εἰς Κόρινθον, κἀκεῖσε δημοσίως ἑταιριζομένη τῇ τῆς ὄψεως ὥρᾳ πάντας τοὺς τῆς Ἑλλάδος εὐπάτριδας ἐφείλκετο, χρήματα πολλὰ παρεχομένους· ἧς καὶ εἰκόνας καὶ ἐπιγράμματα πολλοὶ ἀνετίθεσαν, ναοῖς τιμῶντες καὶ δημοσίοις τόποις.

Τῶν ναζιραίων τῶν νέων συστήματα 911.
Πλήθοντα καὶ στίλβοντα τοῖς ἔνδον καλοῖς 912.
Ἃ παρθένοι τιμῶσιν μέχρις αἵματος. 913.

Ναζιραῖος ἐστὶν ὁ τῷ θεῷ ἀφιερωμένος, οἷος ἦν ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ Σαμψών· νέους δὲ φησὶ ναζιραίους τὰ πλήθη τῶν παρθενευόντων καὶ ἀσκουμένων, ὧν ἄπειρός ἐστιν ἀριθμὸς ἐν ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ θεωρούμενος.

Τί σοι λέγοιμ' ἂν Θέκλαν ἢ τίν' ἢ τίνας 914.
Ὅσαι θεῷ τὸ κάλλος ἐσφραγισμένον 915.
Τηρεῖν θέλουσαι κινδύνοις προσέδραμον; 916.

Κεῖται ἡ περὶ Θέκλης ἐξήγησις ἐν τῷ γ' λόγῳ.

(1) Ita se habet versiculus in codice; at in edd. Εὐφρώ, φρύνην, λέαιναν αἰγὸν θηρίον.

ΛΟΓΟΣ ΡΚ.

S. Gregor. ed. Lips. p. 156.

ΓΝΩΜΑΙ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΙ.

8. Κλέπτεις τὰ σαυτοῦ μὴ διδοὺς· καινοῦ χρέους·
Ἀνανίας πειθέτω σε Σάπφειρά τε.

Ἀνανίας καὶ Σάπφειρα κλέπται τυγχάνοντες, ὑπὸ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου κατακριθέντες διεφώνησαν.

Κεῖται ἐν τῷ γ΄ λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΡΚΑ.

Ed. Lips. p. 175.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ.

20. Τί μοι τὰ πόῤῥω; κειμένῳ δ' ἑωσφόρῳ
21. Μὴ συγκατηνέχθησαν ἀγγέλων χοροί;

Ἑωσφόρος πεσὼν καὶ ἀστραπὴ λέγεται ὁ διάβολος· ὁ μὲν γὰρ Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ· πῶς ἔπεσεν ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; ὁ δὲ κύριος φησίν· ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα.

Κεῖται δὲ ἡ ἐξήγησις ἐν τῷ β΄ λόγῳ.

22. Τί δ' οὐχ Ἰούδας ἦν φονεὺς τοῦ δεσπότου;
23. Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ δόξα· τοῦτο δ' οὐ σκοπεῖς;

Κεῖται ἐν τῷ β΄ λόγῳ.

44. Ἄλλοι δὲ φευγέτωσαν, ὡς θῆρες ποτὲ,
45. Τὸ Σινᾶ πλαξὶν ἐντυπουμένου νόμου.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἐξήγησις ἐν τῷ ιβ΄ καὶ ἐν τῷ μη΄ λόγῳ.

49. Ἂν δὲ προσδέῃ χαμψάκης σοι πηγάσει
50. Ὑδρεία τε δώσει πυθμένος γεωργίαν.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἠλίαν καὶ τὴν σεραφθίαν χήραν ἱστορία ἐν τῷ β′ καὶ γ′ λόγῳ.

Ἄρτοις τρέφονται πέντε μύριος λεώς· 51.
Πόσῳ σὺ μᾶλλον ἡ Θεοῦ παραστάτις; 52.

Κεῖται ἐν τῷ α′ καὶ β′ λόγῳ.

Ἡ καὶ κανοῦν προθεῖσα τῷ Θεῷ σύ γε 57.
Ἀποστερήσεις καὶ Σοδόμων ἡ φυγοῦσα πῦρ 58.
Παλινδρομήσεις; μὴ λίθος παγῇς ἁλός. 59.

Κεῖται ἐν τῷ β′ καὶ γ′ λόγῳ.

Χρυσῆς τί γλώσσης ἐστὶν εὐτελέστερον, 62.
Ψιλῆς τε διδράχμου τε τῶν ἀναστάτων; 63.
Ἀλλὰ κλαπέντα καὶ στρατὸν διώλεσεν. 64.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἄχαρ ἐξήγησις ἐν τῷ ιβ′ λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΡΚΒ.

ΚΑΤΑ ΘΥΜΟΥ.

Ed. Lips. p. 229.

Εὐθὺς βόησεν τῶν μαθητῶν ῥήματα 61.
Ἐπιστάτα, κλύδων με δεινῶς ἀμφέπει, 62.
Τίναξον ὕπνον καὶ σὸν ἐκσώσεις στόλον. 63.

Κεῖται ἐν τῷ ιθ′ λόγῳ.

Τίνες μάλιστα προσφιλέστατοι Θεῷ, 186.
Τί πρῶτον ἢ μέγιστον ἐξησκηκότες; 187.
Μωϋσῆς ἐκεῖνος, Ἀαρὼν, οἱ φίλτατοι, 188.
Δαβὶδ, Σαμουὴλ, εἶτα Πέτρος ὕστερον· 189.
Οἱ μέν γε μαστιχθεῖσαν Αἴγυπτον τόσαις 190.
Πληγαῖς ἀσωφρόνιστον εἶχον· ἀλλ' ὅμως 191.
Φειδοῖ προσῆγονθ' ὡς τῷ Φαραῷ θράσος, 192.
Ἕως ἐπεκλύσθησαν ἐκ τῆς ὕβρεως, 193.

194. Οἷς μὴ τὸ μακρόθυμον ἤνεγκεν σέβας
195. Ὡς ἂν μάθωσι πάντες αἰδεῖσθαι τόδε.

Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν προφῆται ὑπάρχοντες τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ καθηγούμενοι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τῆς αἰγυπτίων κακώσεως ἐξελκῦσαι παρὰ τοῦ θεοῦ σταλέντες, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ διεξήλθομεν λόγῳ, πολλαῖς μάστιξι τοὺς αἰγυπτίους ἐκάκωσαν, τοῦ θεοῦ σημείοις καὶ τέρασι συνεπισχύοντος αὐτούς· πρῶτον μὲν οὖν τὴν ῥάβδον ἀπέναντι Φαραῶ ῥίψας Ἀαρὼν εἰς δράκοντα μετέβαλεν· ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως καὶ οἱ τῶν αἰγυπτίων ἐπαοιδοὶ ταῖς φαρμακίαις αὐτῶν, καὶ τὰς ἰδίας ῥίψαντες ῥάβδους εἰς ὄφεις μετεποίησαν, ἀλλ' ἡ ῥάβδος ἡ τοῦ Ἀαρὼν τὰς ἐκείνων κατέπιεν ῥάβδους, ὅθεν τὸ μὲν τέρας ἀνόνητον ἦν· τοῦ Φαραῶ σκληρυνθέντος . . τάξαντες, πλήξας τῇ ῥάβδῳ τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Μωϋσῆς εἰς αἷμα μετέβαλεν· εἶτα βατράχους ἡ γῆ ἀνέδωκεν ὀλεθρίους, καὶ σκνῖπες τὴν γῆν ἀμφεκάλυψαν καὶ τὸν ἀέρα· τῆς δὲ κυνομυίας αὖθις ἡ τῶν αἰγυπτίων γῆ πλήρης γέγονεν καὶ τοῖς τετράποσιν· εἶτα θάνατος ἐπῆλθεν, καὶ φλυκτίδες πρὸς τούτοις ἀναζέουσαι τοῖς σώμασιν τῶν ἀνθρώπων· ἔβρεξε δὲ χάλαζα πυρὶ σύμμικτος αὖθις· ἐπὶ δὲ τούτοις ἀκρὶς ἐπελθοῦσα πᾶσαν βοτάνην ἀπώλεσεν ἐν Αἰγύπτῳ· σκότος ἔπειτα ψηλαφητὸν τὴν Αἴγυπτον κατεκάλυψεν· ὕστερον δὲ πᾶν πρωτότοκον ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους ἀπώλετο τῶν αἰγυπτίων· ἐπὶ μὲν οὖν ταῖς εἰρημέναις πληγαῖς ἀσωφρόνιστος ἦν ὁ τῶν αἰγυπτίων κρατοῖς· φιλανθρώπως δὲ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καθ' ἑκάστην βάσανον τοῖς αἰγυπτίοις προσηγάγοντο τὸν θεὸν αὐτοῖς ἵλεω προκαθιστῶντες· τοῖς δὲ τὸ φιλάνθρωπον ἀνοίας περισσοτέρας ἐγίνετο ἀφορμή· τῆς γὰρ μάστιγος λωφούσης, αὐτίκα τῆς συμφορᾶς

ἐπιλανθανόμενοι, περισσοτέρως ἐμαίνοντο· τέλος δὲ τοῦ λαοῦ τῆς αὐτῶν ἐκδημήσαντος χώρας, κατὰ τὴν ἔρημον ὁδηγούμενοι θράσει πολλῷ κρατούμενοι καὶ ἀνοίᾳ κατεδίωκον ὀπίσω αὐτῶν, οὔτε τῶν πληγῶν ὧν πεπείραντο μνημονεύοντες, οὔτε τὸν φαινόμενον εὐλαβηθέντες καθηγεμόνα, πῦρ γὰρ αὐτῶν νύκτωρ προηγεῖτο κίονος σχήματι κατὰ τὸν ἀέρα διατεινόμενον, καὶ νεφέλη συσκιάζουσα μεθ' ἡμέραν· ἀμφὶ δὲ τὴν ἐρυθρὰν στρατοπαιδεύσαντες θάλασσαν δι' ὅλης ηὐλίσθησαν τῆς νυκτὸς, ἧς τινος διαιρεθείσης ἐκ θείας προστάξεως, ὁ μὲν λαὸς μέσην διελάσας πεζεύων τὴν θάλασσαν διαπορθμεύει, τεῖχος ἐνταῦθα κἀκεῖθεν ὁμοίως ἀποπάγεντων ἑκατέρωθεν τῶν ὑδάτων· οἱ δὲ δὴ κακοδαίμονες ἀμφὶ τὸν Φαραὼ θρασύτητι τοῦ διατετμημένου καθορμήσαντες πόντου, θᾶττον ὑποβρύχιοι γεγονότες παντελῶς καταποντίσθησαν, τοῦτο τέλος οἰκτρὸν τῆς ἀβουλίας εὑράμενοι· διὸ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐπάγων, ὡς κρεῖσσον καταφρονεῖν θρασύτητος ἢ φιλανθρωπίας ὧδέ πως· κρεῖσσον θρασὺν γὰρ ἢ πρᾷον περιφρονεῖν· καὶ γὰρ ἄμεινον χείρονος ἢ τοῦ φιλανθρώπου καταφρονεῖν.

Αἰνῶ Σαμουὴλ ὃς πόθ' ὕβριν δυσφορῶν
Ῥήξαντος αὐτῷ τὴν διπλοΐδα τοῦ Σαοὺλ,
Εἶτ' ἀξιωθεὶς ὥστε συγγνώμην ἔχειν
Ἀφῆκεν εὐθὺς τῷ λόγῳ τὴν αἰτίαν.

Σαοὺλ ὁ τοῦ Ἰσραὴλ βασιλεὺς, ἦν μὲν υἱὸς Κὶς, ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ὃς ἐχρίσθη βασιλεὺς ὑπὸ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου· τούτῳ θρασὺς ἦν πόλεμος πρὸς τοὺς Ἀμαληκίτας· ἀπιόντι δὲ, διὰ Σαμουὴλ προσέταξεν ὁ θεὸς μὴ φείσασθαι τοῦ Ἀμαλὴκ, μήδε κατοικτεῖραι πρεσβύτερον ἢ νεανίσκον αὐτοῦ, μήτε μὴν γυναῖκα καὶ παιδίον ὑπομάζιον· ἀλλ' ἀρ-

δην ἅπαντας ἀπολέσαι, καὶ μὴν τούτοις καὶ τὴν ὕπαρξιν συναπολέσαι, μήτε δὲ ζωγρῆσαι τῶν κτηνῶν αὐτῶν τι, μὴ δὲ βοῦς ἱερεῦσαι καὶ θρέμματα τῆς αὐτῶν προνομῆς, ἢ τῷ θεῷ προσοῖσαι παντελῶς ἐνετείλατο· ταῦτα μὲν οὖν ὁ Σαοὺλ ἀκηκοὼς, τοὐναντίον ἅπαν διεπράξατο· καὶ γὰρ αὐτῶν τοὺς νεανίσκους ἠλέησεν, καὶ καλλιστεύοντα τῶν κτηνῶν ἐξώγρησεν, καὶ τὴν ὕπαρξιν προενόμευσεν· ἐλθόντι δὲ τῷ Σαμουὴλ εἰς συνάντησιν, ἐπειρᾶτο λαθεῖν· ὁ δὲ Σαμουὴλ, ἅτε προφήτης τὸ πᾶν ἐγνωκὼς, τίς ἡ φωνὴ, εἶπε τῷ Σαοὺλ, τῶν ποιμνίων ἡ ἐν τοῖς ὠσίν μου ἐρχομένη; καὶ Σαοὺλ, ἐξ Ἀμαλὴκ, ἅπερ ἐνήνοχα θῦσαι τῷ θεῷ σου, φησίν· ὁ δὲ Σαμουὴλ ἀπεκρίνατο, μεματαίωσαι σφόδρα καὶ ἠγνόηκας· ἀγαθὸν γὰρ ὑπακοὴ ὑπὲρ θυσίαν, καὶ νῦν μεματαίωσαι σύ· ταῦτα εἰπὼν ἐξανέστη· Σαοὺλ δὲ τῆς διπλοΐδος Σαμουὴλ ἐπελάβετο, ἡ δὲ διεῤῥάγη· στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, διέῤῥηξεν κύριος τὴν βασιλείαν ἐκ χειρός σου· καὶ ἦν Σαμουὴλ πενθῶν ἐπ' αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας· ὁ δὲ Σαοὺλ τὸν προφήτην ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ δέξασθαι αὐτὸν ἐξελιπάρει· καὶ δὴ συγκαταβάσει χρησάμενος ὁ προφήτης, ὑπό τε συμπαθείας κατακαμφθεὶς, αὖθις ὑποστρέψας τῷ λαῷ τὸν βασιλέα περίδοξον καταστήσας, ἐπειρᾶτο δι' οἴκτου τὸν θεὸν αὐτῷ καὶ πάλιν εὐμενῆ καταστῆσαι· ταῦτα μὲν ἡ τοῦ προφήτου συμπάθεια καὶ πραότης· ἀλλ' ὁ θεὸς ἀδέκαστος ὢν δικαστὴς καὶ προβλέπων, μὴ πενθεῖν ἐπὶ Σαοὺλ τῷ Σαμουὴλ διετάξατο, τοῦ βασιλεύειν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, ἅτε δὴ παρωσάμενος· ἀλλ' εἰς Βηθλεὲμ ἐξ αὐτῆς ἀπάραντα, τὸν υἱὸν Ἰεσσαὶ Δαβὶδ εἰς βασιλέα χρίσαι τὸν ἐν τῷ ποιμνίῳ προσέταξεν· καὶ γὰρ ἀγαθὸς τῷ κυρίῳ.

Δαβὶδ ὑπομνήσθητι καὶ τῶν κρουμάτων 202.
Ἐξ ὧν πονηροῦ πνεύματος Σαοὺλ ποτὲ 203.
Ἠλευθέρωσεν· εἶτ' ἀγνώμονος τυχὼν 204.
Φεύγων, ἀλύων τὸν περὶ ψυχῆς τρέχων * 205.
Δοθέντος αὐτῷ τοῦ Σαοὺλ ἐφείσατο· 206.
Καὶ τοῦτο δίς τε καὶ μόγις σεσωσμένος· 207.
Ἡ διπλοῒς γνώρισμα τῆς ἐξουσίας 208.
Κεκαρμένη, φακός τε τοῦ κράνους κλαπείς. 209.

* ita cod.

Πολλῶν ὁ Σαοὺλ εὐεργεσιῶν διὰ Δαβὶδ ἀπολαύσας, πολυτρόπως αὐτὸν ἐπεβούλευεν, ὁ δὲ τόπον ἀμείβων ἐκ τόπου τοῦ μάτην ἐχθραίνοντος αὐτῷ τὴν κακίαν ἐξέκλινεν· ποτὲ γοῦν οἱ Ζηφαῖοι, πόλις δὲ τῆς Χαναναίας Ζῆφαι, πρὸς Σαοὺλ παραγενάμενοι, τὸν Δαβὶδ κρυπτόμενον παρ' αὐτοῖς κατεμήνυον ἐν Ἐγγαδδί· καὶ δὴ Σαοὺλ ἐξ Ἰσραὴλ τρισχιλίους ἐπιλεξάμενος ἄνδρας ἐκπορεύεται συλλαβεῖν αὐτὸν, καὶ γενόμενος ἐν σπηλαίῳ Σαοὺλ εἰσῆλθεν παρασκευάσασθαι· καί γε Δαβὶδ ἐνδότερον ἅμα τοῖς αὐτοῦ κρυπτόμενος ἦν· ὡς δὲ Σαοὺλ καὶ πάντες ὕπνωσαν οἱ περὶ αὐτὸν, παρώτρυνον τὸν Δαβὶδ οἱ περὶ αὐτὸν ἀναστάντα πατάξαι τὸν Σαοὺλ, ταύτην εἶναι φάσκοντες τὴν ἡμέραν ᾗ τὸν ἐχθρὸν εἰς χεῖρας ἀποκλείσειν αὐτῷ τὸν Θεὸν προηγόρευται, ὡς ἂν αὐτῷ χρήσαιτο κατ' ἀρέσκειαν· Δαβὶδ δὲ μηδαμῶς τοῦτο πράττειν ἐπωμόσατο τὸν Θεὸν, εἰ τὴν χεῖρα τοῦ διαφθεῖραι τὸν χριστὸν ἐποίσει κυρίου· πλὴν ὅτι τῆς διπλοΐδος Σαοὺλ λαθραίως ἀποκείρας τὸν εὐχείρωτον ἐφείσατο διαφθεῖραι, πλείοσι λόγοις πεπεικὼς τοὺς συνόντας αὐτῷ μὴ δεῖν ὁπωσοῦν μὴ δ' ὅσιον τῷ χριστῷ κυρίου τῷ βασιλεῖ λοιμῶς ἐπιέναι, μηδὲ χεῖρας αὐτῷ φονίους ἐπανατείνειν· οὗτος εἶπεν· οἱ δὲ τοῖς λόγοις ὑπήκοον, οὐδ' ἠπείθησαν, ἀλλ'

ἡσύχασαν· ἀναστὰς δὲ Σαοὺλ τὸν Δαβὶδ προθυμούμενος συλλαβεῖν εἴχετο τῆς ὁδοῦ· βραχὺ δὲ προῄει, καὶ Δαβὶδ κατὰ πόδα τοῦ σπηλαίου προπηδήσας, καθάπερ ὑψιπέτης ἀετὸς κορυδῶν ὑπεριπτάμενος χαμαιπετῶν ἔστη, καὶ λέγεις προσεφώνει ταχυτάτοις τὸν βασιλέα, καὶ δή φησι· κύριε βασιλεῦ· Σαοὺλ δὲ τὴν φωνὴν ἐπεγνωκὼς εἶναι τοῦ Δαβὶδ ἀπεστράφη· καὶ φησὶν ὁ λαλῶν· τί τὸ ἀδίκημά μου καὶ τί τὸ ἁμάρτημά μου ἐναντίον σου, ὅτι καταδιώκεις ὀπίσω μου ὡς καταδιώκει ὁ νυκτικόραξ, καὶ δεσμεύεις τὴν ψυχήν μου λαβεῖν αὐτήν; ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ βλέπουσι τῶν μετὰ σοῦ, ὡς ἀπέκλεισέν σε κύριος εἰς τὰς χεῖρας μου ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ οὐκ ἠβουλήθην ἀποκτεῖναί σε· καὶ τὸ πτερύγιον ἰδοὺ τῆς διπλοΐδος σου ἐν τῇ χειρί μου, καὶ οὐκ ἀπέκταγκά σε· καὶ νῦν ὀπίσω τίνος καταδιώκεις σὺ βασιλεῦ Ἰσραήλ; ὀπίσω κυνὸς τεθνηκότος ἢ ψύλλου ἑνός· γένοιτο κύριος εἰς κριτὴν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ, ἡ δὲ χείρ μου οὐκ ἔσαι ἐπὶ σέ, καθὼς λέγει ἡ παραβολὴ ἡ ἀρχαία, ἐξ ἀνόμων ἐξελεύσεται πλημμέλεια, ἡ δὲ χείρ μου οὐκ ἔσται ἐπὶ σέ· ταῦτα μὲν ὁ Δαβίδ· Σαοὺλ δὲ κατανυγεὶς ἔκλαυσεν, καὶ φησί· φωνή σου αὕτη, τέκνον Δαβὶδ, καὶ ἔκλαυσεν, καὶ εἶπεν Σαοὺλ· δίκαιος σὺ ὑπὲρ ἐμὲ ὅτι ἀνταπέδωκάς μοι ἀγαθά, ἐγὼ δὲ ἀνταπέδωκά σοι πονηρά· καὶ νῦν ἀπήγγελκάς μοι ὡς ἀπέκλεισέν με κύριος εἰς τὰς χεῖράς σου καὶ οὐκ ἀπέκταγκάς με· καὶ εἰ εὕροι τίς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ καὶ προπέμψοι αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, καὶ κύριος ἀνταποδώσει αὐτῷ ἀγαθὰ ὃν τρόπον πεποίηκάς μοι· καὶ νῦν οἶδα ὅτι βασιλεύων βασιλεύσεις ἐν Ἰσραήλ, καὶ στήσεται ἡ βασιλεία Ἰσραὴλ ἐν χειρί σου, καὶ νῦν ὄμοσόν μοι ὅτι οὐκ ἀφανίσεις τὸ ὄνομά μου μετ' ἐμὲ ἐκ τοῦ

οἴκου τοῦ πατρός μου· καὶ ὤμοσεν αὐτῷ· καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· ταυτὸ μὲν ἐποίησεν, καί τοι τὰ χείριστα πεπονθώς· ἀλλ' οὐκ ἀνῆκεν τὴν ἀπειλὴν ὁ μὴ βουληθεὶς συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι Σαοὺλ, ἐπεὶ μηδαμῶς ἤρεμεν ἡ μοχθηρία· πάλιν δὲ στρατοπαιδεύσας ἐπ' αὐτὸν ἐκπορεύεται, καὶ δὴ λαμπηδόσι τυπεὶς κατὰ κράνους ἡλιακαῖς ὑπὸ λαμπάνη ἐν ἀγρῷ, καθ' ἣν δὲ καὶ σκιάδιον· τῷ δὲ πρὸς κεφαλῆς ψυχροῦ πλήρης φακὸς ὕδατος ἦν καὶ δόρυ· ὡς δὲ γλυκὺς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν σὺν αὐτῷ κατεῖχεν ὕπνος, τὸν φακὸν ὁ Δαβὶδ ἀφελόμενος ᾤχετο· καὶ τὸ δόρυ μικρὸν ἐν μέσῳ· καὶ τῶν βλεφάρων αὐτοῖς τὸν ὕπνον ἐξετίναξεν εὐκράων ἀνέμων συρίγματα ἠρεμαῖα, σὺν τέττιγες ἠχοῦντ' ἐξ ἀκρεμόνων· περὶ δὲ τὸν Σαοὺλ ἄλλοθεν ἄλλος περιστάδων τεύχεσιν ἀστράπτοντες περιεστήκεισαν· ὡς δ' ὁ πάνυ μάλιστα τῆς δυνάμεως καθηγούμενος Ἀβεννὴρ, ἔστη δὲ μάλα πλησιέστερον ὁ Δαβὶδ, ὀνειδίσας τὸν Ἀβεννὴρ κατακερτομῶν ὁ γλυκύτατος· υἱοὶ φησὶ θανάτου πάντες ὑμεῖς, οἱ φυλάσσοντες τὸν κύριον ὑμῶν τὸν βασιλέα, ὅτι εἰσῆλθεν εἷς διαφθεῖραι τὸν βασιλέα, καὶ οὐκ ἦν αἰσθανόμενος· καὶ νῦν τῶν παιδαρίων ἓν διελθέτω, καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος ἀνελέτω καὶ τὸ δόρυ, καὶ γίνεσθε εἰς υἱοὺς δυνάμεως, καὶ φυλάσσετε τὸν κύριον ὑμῶν τὸν βασιλέα· καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὸ σκεῦος ἐπιδοὺς καὶ πιστωσάμενος ἔργῳ τὸν βασιλέα, καὶ αὖθις εὐχείρωτον αὐτὸν καταστάναι, πρὸς ἑαυτὸν ἐπορεύθη· τρίτον ἄλλοτε πάλιν ὁ Σαοὺλ αὐτοῦ καταστρατοπαιδεύσας, καὶ γενόμενος σχεδὸν ἐπ' αὐτῷ, φήμης ἐπικαταλαβούσης ὡς ἐπέθεντο ἀλλόφυλοι τῇ γῇ τοῦ Ἰσραὴλ, ὑποστρέψας, οὐ προσέθετο τὸν Δαβὶδ ἔτι πολεμεῖν· τὸν μὲν γὰρ αὐτίκα πόλεμος ὁ τῶν ἀλλοφύλων ἁλωτὸν ἀπειρ-

γάσατο· τὸν δὲ Δαβὶδ εἶχε μὲν ἡ Σικελὰκ οὐ μακρὸν ἐπὶ χρόνον· εἶχε δὲ μετέπειτα Χεβρὼν τοῦ Ἰούδα σκήπτρου βασιλεύοντα· εἶχε δὲ τοῦτον πάντως ἡ θεία μετέπειτα πόλις Ἱερουσαλὴμ Ἰσραὴλ βασιλεύοντα.

210. Τί δεῖ λέγειν τὸν υἱὸν ὡς ἠνέσχετο
211. Τὸν πατροφόντην καὶ τύραννον ἀπρεπῆ;
212. Ὅπου γ' ἐκεῖνον καὶ κλάει τεθνηκότα
213. Θρήνοις τε πολλοῖς ἀνακαλεῖ καὶ λόγοις,
214. Τὸν μηνυτήν τε τοῦ πάθους ἀμύνεται
215. Ὥσπερ λαβών τιν' ἐχθρὸν οὐκ εὐάγγελον.

Κεῖται ἡ ἱστορία ἐν τῷ ξγ' λόγῳ.

218. Ὡς καὶ προσάντης τῷ στρατῷ καταστάθεὶς,
219. Μικροῦ γενέσθαι τοῦ κράτους ἀλλότριος.

Ὡς πενθῶν ἦν Δαβὶδ τὸν Ἀβεσσαλὼμ, μαθὼν ὁ στρατὸς ηὐλαβεῖτο τὴν πύλην εἰσιέναι τῆς πόλεως, εἰ μὴ παραστὰς Ἰωὰβ ὁ τῆς δυνάμεως ἄρχων ἐπιπληκτικοῖς ῥήμασι τὸν Δαβὶδ ἔπεισεν ἀναστάντα, τὸν στρατὸν τῆς ἀγαθῆς προθέσεως ἀποδέξασθαι καὶ συμμαχίας, ἢ κατ' αὐτὴν αὐτοῦ τὸν Ἰσραὴλ τὴν ἡμέραν ἀποστήσεσθαι, καὶ τοῦ κράτους ἀλλότριον αὐτὸν καταστῆναι· ταύτῃ δὲ τὸν Δαβὶδ εἴξαντα, τοὺς πολεμιστὰς ἀποδέξασθαι λέγεται· τοῦ δὲ τοσούτου πράγματος τῆς νίκης, τὴν Δαβὶδ συμπάθειαν, καὶ τῆς βασιλείας οἰκειοτέραν αὐτῷ τὴν φιλανθρωπίαν ἀποδεῖξαι, σκοπὸς τῷ θείῳ Γρηγορίῳ.

220. Τί δ' οὐ τὸν ὑβριστὴν Σεμεεὶ ἐγκαρτερεῖ
221. Δύσφημον ὄντα τῷ κλέει τῆς εἰσόδου;

Ὁ Δαβὶδ ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ ἀποδιδράσκων, λίθοις βάλλοντα τὸν Σεμεὶ πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους ἐλαιῶνος καὶ πολλαῖς ὕβρεσι δυσφημοῦντα φέρων ἠπίως, οὐ

προσέσχεν· ὁ δὲ Σεμεὶ τῶν οἰκείων ὑπῆρχε Σαοὺλ· βουληθέντι δὲ τῶν παιδαρίων ἑνὶ διελθεῖν καὶ ξίφει τοῦ ζῆν τὸν ὑβριστὴν ἀπαλλάξαι, τῶν δὲ Σαρουΐας υἱῶν ταχύπους ἦν Ἀσαὴλ, οὐ μόνον ἀπείργεται τῆς ὁρμῆς, ἀλλ' ἤδη καὶ λόγοις ἀνιάζουσιν βάλλεται· τί μοι καὶ ὑμῖν, λέγοντος τοῦ Δαβὶδ, υἱοὶ Σαρουΐας; ἄφετε τὸν Σεμεὶ καταράσασθαι τὸν Δαβὶδ, ὅτι κύριος εἶπεν αὐτῷ, εἴ πως ἴδοι κύριος τὴν ταπείνωσίν μου καὶ ἀποστρέψει μοι τὴν βασιλείαν, ἀντὶ τῆς κατάρας· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τοῦ Θεοῦ συνήθως εὐεργετήσαντος τὸν Δαβὶδ, ἐπανιόντι καὶ πορθμεύοντι τὸν Ἰορδάνην, ἱκέτης οἰκτρὸς ὁ Σεμεὶ παραστὰς τὴν ἁμαρτίαν ἀναμιμνήσκων, τῆς φιλανθρωπίας ἀντιτυχεῖν ἐλιτάζετο· καὶ τῆς μὲν αὐτίκα παραπολαύσας, ὅτι μὴ χρηστὸν εἶχε φρόνημα, μετὰ τὴν Δαβὶδ ἀποβίωσιν κακῶς τοῦ ζῆν τῷ Σολομῶντι περιτυχὼν ἀπηλλάγη.

Πέτρου δὲ δῆτα τοῦ σοφοῦ τεθαύμακα 222.
Ὡς μακροθύμοις καὶ λίαν νεανικοῖς 223.
Ἤνεγκε Παύλου τὴν καλὴν παῤῥησίαν, 224.
Καὶ ταῦτ' ἐν ἄστει τηλικούτῳ καὶ τόσοις 225.
Ἐπαινέταις τε καὶ μαθηταῖς τοῦ λόγου 226.
Ὁ συντράπεζος οὐ καλῶς ἦν ἔθνεσιν 227.
Εἰ καὶ τόδ' ᾤετο ὠφελήσειν τὸν λόγον. 228.

Παῦλος ὁ θεσπέσιος Γαλάταις ἐπιστέλλων τάδε φησίν· ὅτε ἦλθεν εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ πρόσωπον ἀντέστην τῷ Κηφᾷ, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν· πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν, ὅτε δὲ ἦλθον ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ ἰουδαῖοι· ὥστε καὶ Βαρνάβας συνυπήχθη τῇ ὑποκρίσει αὐτῶν· ἀλλ' ὅτε

ἴδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπεν τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων, εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς ζῇς, πῶς τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ταῦτα Παύλου φήσαντος, Πέτρος ὁ θαυμάσιος μάλα χαίρων ἀποδεξάμενος, τὸ μὲν σφάλμα διωρθώσατο, καὶ γὰρ ἅπτεται μῶμος καὶ τῶν ἀρίστων, ὡς εἶναι μόνου θεοῦ τὸ ἀνέγκλητον, τῆς δὲ παῤῥησίας τὸν Παῦλον ἐπαινέσας, φίλον εἶχεν ἐλέγχοντα, τῆς κενοδόξου προσλήψεως τὸ καλῶς ἔχον προτιμήσας· οὐ γὰρ τὸ πρῶτος εἶναι καὶ τῶν ἄλλων θεολόγων ἀκρότατος (1) καί περ τοσαύτην δόξαν κεκτημένος, ἀντεμέτρησεν τῇ τοῦ Παύλου παραινέσει.

231. Οὐκ ἂν παρέλθοιμ' οὐδὲ τὸ Στεφάνου καλὸν
232. Ὃν οἶδ' ἀπαρχὴν μαρτύρων καὶ θυμάτων,
233. Λίθοις ἐχώννυτ', ἀλλ' ὅμως τοῦ θαύματος
234. Μέσος λιθασμοῦ φθόγγος ἐξηκούετο·
235. Αὐτός τε συγχώρησιν ὡς εὐεργέταις
236. Διδοὺς λιθασταῖς, τὸν θεὸν τ' αἰτούμενος.

Στέφανος γέγραπται πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως· οὗτος πρῶτος διάκονος ἐπὶ τῆς χρείας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταὰς, συνέχυνεν τοὺς ἰουδαίους, ἀποδεικνὺς τὸν Χριστὸν υἱὸν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸν ἐκλεκτόν· τῶν δὲ τῷ Στεφάνῳ συμβαλλόντων, λιβερτινοὶ δὲ, καὶ κυρηναῖοι, καὶ ἀλεξανδρεῖς οὗτοι, καὶ κίλικες, καὶ ἀσιανοὶ, μὴ δυναμένων αὐτῶν ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ὃ ἐλάλει, μάρτυρας κατ' αὐτοῦ ψευδεῖς ἐπὶ βλασφημίᾳ συστησαμένων, ἀνάρπαστος ὁ Στέφανος μέσος ἦν ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν παρανόμων· ὃς πυνθανομένῳ ἀρχιερεῖ περὶ τῶν λεγομένων, τῆς

(1) Adnotemus testimonium de Petri primatu.

δημηγορίας ἀπαρξάμενος καὶ τοῦ λέγειν καιρὸν λαβόμενος ἐπιτήδειον, τῶν μὲν κατηγορούντων ἐνέφραξε τὰ στόματα, τῇ δὲ μυστικῇ θεολογίᾳ τῆς εὐωδίας ὅλον ἐπλήρωσεν τὸν ἀέρα· τούτῳ δὲ τῶν οὐρανίων πυλῶν ἀναπετασθεισῶν, αὐτὸς ὁ Θεὸς ὡς ἐφικτὸν ἦν ὁρατὸς, οἱ δὲ παρόντες κοινωνοὶ τῆς εὐφροσύνης κατά γε Στεφάνου τὴν πρόθεσιν ὑφ' ἡδονῆς τινὸς θειοτέρας τὴν θεωρίαν παραδηλοῦντες, ἢ μᾶλλον ἀποπλαγέντες τὸν θεόπτην ὡς βλάσφημον κατεδίκαζον· ὡς δὲ τῆς πόλεως ἑλκόμενον, οἷα πάσχειν εἰκὸς τοὺς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπηγμένους, πρὸ πυλῶν ὡς ἄρνα μεθ' ὅσους τοὺς σπαραγμοὺς, μέσον εἶχον τὸν Στέφανον οἵαις ἀπειλαῖς βρυχωμένους καὶ τῶν χειλέων συνδῶς ἀπαφρίζοντας βλοσυρὸν, ὑπόδρα ἀτενίζοντας ὑπ' ἐμπύρῳ τῷ βλέμματι καμήλειον τετρυγότας, πυκναῖς τε λίθων νιφάσι καταχωννύντας, καὶ καθόλου τοῦ σώματος παντόσε τοξεύοντας ἀπρεπῶς, αὐτὸς ὁρῶν ὡς εὐεργέταις οὐ μόνον κακοῖς οὐκ ἠμείψατο λόγοις τοὺς φονευτὰς, ἀλλὰ γὰρ τῆς θείας ψυχῆς ὡς εὐῶδες θυμίαμα τὴν ὑπὲρ τῶν φονευτῶν ἀμνησίκακον προσευχὴν προπέμψας, οὕτω ταύτην παρεπομένην εἰς χεῖρας Θεοῦ παραδέδωκεν· οὐκ ἂν δὲ παρέλθοιμι τὴν Λουκᾶ τοῦ θεσπεσίου γραφὴν ἥ φησὶ, καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, κύριε Ἰησοῦ Χριςὲ δέξαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.

Ταῦτ' οὐ προδήλως τῆς Θεοῦ τυπώσεως,
Καὶ τῶν ἐκείνου καὶ παθῶν καὶ δογμάτων;
Ὃς ὢν Θεός τε καὶ κεραυνῶν δεσπότης
Ὡς ἀμνὸς ἦγετ' εἰς σφαγὴν ἀφωνίᾳ.

Λέγεται θεομίμητος ὁ Στέφανος ταύτῃ· καὶ γὰρ Ἰησοῦς

τοῖς σταυροῦσι τὸν πατέρα προκαθιστὰς Ἵλεω φησὶ, πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν· ὡς δὲ πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη κατὰ τὴν Ἡσαΐου πρόῤῥησιν, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἠνέωξε τὸ στόμα αὐτοῦ.

260. Μεμνήσομαι δὲ καὶ τίνων καὶ συντόμως·
261. Παίειν ἔμελλεν ὁ Σταγειρίτης τινὰ
262. Λαβὼν ἐπ' αἰσχροῖς καὶ κακοῖς ἐγκλήμασιν·
263. Θυμοῦ δ' ὑπεισελθόντος ἡνίκ' ᾔσθετο,
264. Ἔστη παλαίων τῷ πάθει ὡς δυσμενεῖ,
265. Μικρὸν δ' ἐπισχὼν εἶπεν ὡς σοφοῦ λόγον,
266. Καινὸν πέπονθας, προστάτην ἔσχες χόλον.

Μεταγαγὼν ὁ Θεολόγος πάλιν ἐπὶ τοὺς τῶν ἔξωθεν δοκοῦντας τὸν λόγον, τὸν Σταγειρίτην παρεισάγει· οὗτος δὲ ὡς ἐπὶ κακαῖς πράξεσιν ἁλόντα τινὰ μέλλων ἀνετάζειν, ὑπεισελθόντος θυμοῦ, μικρὸν ἐπισχὼν ὡς ᾔσθετο, λόγον ἔφη σοφὸν, καινὸν πέπονθας, ὦ οὗτος, ἐπιλέγων ἑαυτῷ, θυμὸν προστάτην ἐσχηκώς· αἰσχρὸν φήσας κακῷ τὸ κακὸν πλήττειν – κρατεῖν τε δούλου τοῦ πάθους ἡττώμενον.

270. Οὕτως ἐκεῖνος· τὸν δ' Ἀλέξανδρον λόγος
271. Εἰπόντος αὐτῷ Παρμενίωνος ποτὲ
272. Πόλιν τιν' ἐξελόντι τῶν ἑλληνίδων,
273. Εἶθ' ὃ δρᾶσαι τί πολλάκις σκοπουμένῳ,
274. Ὡς εἴπερ ἦν ἐκεῖνος οὐκ ἐφείσατο,
275. Ἀλλ' οὐδ' ἔγωγ' ἂν εἴπερ ἦν φάναι σύ γε·
276. Σοὶ μὲν γὰρ ὠμότης, τὸ δὲ πρᾶον
277. Ἐμόν· φεύγειν τε τὴν πόλιν τοὺς κινδύνους.

Τοῦ μακεδόνος Ἀλεξάνδρου ποτὲ μὲν ὡς σώφρονος ὁ θεῖος Γρηγόριος μέμνηται, ποτὲ δὲ καὶ ὡς πράου· τούτῳ γὰρ τῶν

ἑλληνίδων πόλεων ἄστυ πορθοῦντι, καὶ τρόποις μηχανομένῳ λαβεῖν, τῷ Παρμενίωνι τινὰ τρόπον διαδράσαι σκοπουμένῳ, μηδαμῶς φείδεσθαι φήσαντες ὡς εἴπερ αὐτὸς ὑπῆρχεν ὁ πολιορκῶν, ἀντεπάγει, μὴ δ' ἂν αὐτὸν, ἐκεῖνος εἴπερ ἦν, φάναι· τοῦ μὲν γὰρ Παρμενίωνος τὴν ὠμότητα, τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τὸ πρᾶον, καὶ ταύτῃ τὴν πόλιν τοὺς κινδύνους μάλιστα διαδρᾶναι, πρέπον ᾤεσθαι δεῖν· ἄλλος δὲ περὶ αὐτοῦ φησὶν, ὅτι Θηβαίους νεωτερίζοντας, ἐπιστήσας τὸ στράτευμα κατὰ κράτος αἱρεῖ, ὅτε δὲ καὶ τὴν Πινδάρου οἰκίαν μόνην ἐκέλευσεν ἀπαθῆ διαφυλαχθῆναι, καὶ ὅστις δὲ ἦν αὐτῷ προσήκων αἰδοῖ τοῦ ποιητοῦ διεσώζετο.

Κἀκεῖνο δ' οἶον, ὡς ἐπαίνων ἄξιον· 278.
Ἐλοιδόρει τὶς τὸν μέγαν Περικλέα 279.
Πολλοῖς ἐλαύνων καὶ κακοῖς ὀνείδεσιν, 280.
Τῶν δ' οὐδὲ τιμίων τὶς ἄχρις ἑσπέρας· 281.
Ὁ δ' ἡσυχῇ τὴν ὕβριν ὡς τιμὴν φέρειν· 282.
Τέλος καμόντα καὶ βαδίζοντ' οἴκαδε 283.
Προὔπεμψε λύχνῳ, τὸν χόλον δ' ἀπέσβεσεν. 284.

Ἐξηγηματικῶς ὁ θεῖος Γρηγόριος τὰς ἱστορίας αὐτὰς ἐνταῦθα παρεισάγει· τὸν μὲν γὰρ Περικλέα, φιλόσοφος δὲ, πολλοῖς ὀνείδεσι καὶ κακοῖς ἐλοιδόρει τὶς τῶν μάλιστα εὐτελῶν ἕως ἑσπέρας *, ὃ μάλιστα προπέμπει τὸν ὑβριστὴν κεκμηκότα λαμπάδι πυρσούμενον, τὴν μῆνιν ὧδε τοῦ δυσφημοῦντος ὁ φιλόσοφος ἀποσβέσας.

Ἄλλος δ' ὑβριστὴν πλουσίαις ἐφ' ὕβρεσιν 285.
Προσθέντ' ἀπειλὴν ὡς ὀλοίμην παγκάκως, 286.
Εἰ μὴ κακὸν κακῶς σε κτείναιμι σθένων· 287.
Τούτοις ἀμείβεθ' ὡς φιλανθρώποις λόγοις, 288.
Κἀγὼ γ' ὀλοίμην, εἰ σὲ μὴ θείην φίλον. 289.

Ἄλλος τὶς φιλόσοφον πολλαῖς ὕβρεσι περιβεβλημένον, ὕστερον ἀπειλούμενος τάδε φησί· γένοιτό μοι καὶ τάδε προστεθείη, εἰ μὴ κακῶς σε ὅση μοι δύναμις κατακτείναιμι· τούτοις δὲ τὸν φιλόσοφον ἀποκριθήσεσθαι λέγεται τοῖς φιλικοῖς ῥήμασιν, κἀγὼ φησὶν ἀπολοίμην εἰ μὴ σὲ φίλον ποιήσαιμι.

290. Κωνστάντιον δὲ, καὶ γὰρ εἰπεῖν ἄξιον,
298. Πολλοῖς δ' ἐπειπὼν καί τινα τοῖον λόγον·
299. Τί τῆς μελίττης ἐστὶν ἡμερώτερον;
300. Ἀλλ' οὐδ' ἐκείνη τῶν τρυγώντων φείδεται·
301. Ἤκουσε· πῶς οὐκ οἶδας ὦ βέλτιστε σὺ,
302. Ὡς οὐδ' ἐκείνη κέντρον ἐστὶν ἀσφαλές;
303. Παίει μὲν, αὐτὴ δ' εὐθέως ἀπόλλυται.

Κωνςάντιος υἱὸς γέγονε Κωνςαντίνου τοῦ μεγάλου βασιλέως ῥωμαίων, ὃς ἦν τῶν πώποτε βασιλευσάντων πρᾳότατος· τοῦτον παρώξυνε τῶν ἐπιδόξων τὶς μεγίσταις τιμαῖς ἐξαιρόμενος· προσθεὶς δὲ πολλοῖς λόγοις ὡς οὐδὲν εἴη τῆς μελίσσης πρᾳότερον, ἀλλ' οὐδὲ τῶν τρυγώντων αὐτὴ φείδεται, πιθανότερον ἤκουσεν, ὡς οὐδὲ αὐτῇ τῇ μελίσσῃ τὸ κέντρον ἐστὶν ἀσφαλὲς, παίει μὲν γὰρ, αὐτὴ δὲ τῷ κέντρῳ διόλλυται θᾶττον.

494. Ὁ δ' ἐκ Σινώπης προσιὼν ταῖς στέγοις
495. Ὕβριζε ταύτας, ὡς λόγος· τί μνώμενος;
496. Φέρειν τὰς ὕβρεις εὐκόλως ταῖς ὕβρεσιν.

Λέγουσι τὸν Διογένην εἶναι τοῦτον, ὃς ταῖς ἑταιριζομέναις προσφέρων ὕβρεις, ὑπ' αὐτῶν ἀνθυβρίζετο· καὶ γὰρ οὐδὲν ἐκείναις τοῦ μηδὲν αἰσχύνεσθαι σπουδαςότερον· τοῦτο δὲ τὸν φιλόσοφον ποιεῖν λέγεται, διὰ τὸ ἐθίζειν ἕνεκεν ἑαυτὸν γενναίως τὰς ὕβρεις ὑποφέρειν.

ΛΟΓΟΣ ΡΚϛ.

ΚΑΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΟΥΝΤΩΝ ΠΛΟΥΣΙΩΝ. Ed. iamb. XXII.

Ξέειν, ὃ δὴ λέγουσι, καὶ νεκρῶν τρίχας. 134. Desunt in cod. paginae quatuor.

. . . .

Χριστῷ συνεισελθόντα ληστὴν ἐκ ξύλου. Ed. Lips. p. 176.

Ὁ μὲν ὄφις τὴν Εὔαν ἀπατήσας τοῦ ξύλου μετασχεῖν, οὗ ὁ Θεὸς μὴ φαγεῖν ἐνετείλατο, ἐλπίδι τοῦ θεοὶ χρηματίσαι δελεασθεῖσαν, καὶ δι' αὐτῆς τὸν Ἀδὰμ, ἐξορίστους τοῦ παραδείσου πεποίηκεν, τάξας τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου· Χριςοῦ σὺν σαρκὶ παθόντος ὑπὲρ τῆς ἀνθρώπων σωτηρίας, τῶν συσταυρωθέντων αὐτῷ δύο κακούργων, πιςεύσας ὁ εἷς, μνήσθητί μου κύριε φησὶν ὅτ' ἂν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου· Χριςὸς δὲ πρὸς αὐτόν· ἀμὴν λέγω σοι, φησὶ, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ, ταύτῃ τοι πρῶτος τὸν παράδεισον οἰκῆσαι μετὰ τῶν πρωτοπλάστων ἐκβολὴν ὁ ληστὴς λέγεται καὶ πεπίστευται.

Κρεμῶ σε χαλκοῦν ὡς βλάβην ὄφων φύγω. Ed. p. 177.

Τοῖς ἰσραηλίταις πολυτρόπως τὸν Θεὸν παροργίζουσι, πολλαῖς μὲν πληγαῖς παιδεύσας ὁ Θεὸς, πρὸς δὲ καὶ ὄφεις αὐτοῖς ἐπαφήσας ἐμάστιζεν· ἀνῃρεῖτο δὲ παραχρῆμα πᾶς δακνόμενος ὑπὸ ὄφεως, ἀνθρωπίνης βοηθείας τὸν ὄλεθρον ὀξύτερον ἐπισπώμενος· φεισαμένου δὲ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, τὸν Μωϋσέα λέγεται προςάξαι χαλκοῦν ὄφιν ἐγκάρσιον ἰκρίῳ κρεμάσαντα, τοῖς ἐγχριπτομένοις παρεγγυῆσαι τούτῳ προσέχειν, θᾶττον τὸ τὸν ὄλεθρον διαδιδράσκειν.

Τῶν σῶν συῶν πλήρωσον εἰσελθὼν βάθη. Ed p. 177.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν λεγεῶνα καὶ τοὺς χοίρους ἐξήγησις ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

Ed. p. 176.

Ἐπιστάτα κλύδων με δεινὸς ὀμφέπει,
Τὸν σὸν μαθητὴν ἐξέγειρον πρὶν θάνω·
Μόνον κέλευσον, καὶ ζάλη τεθνήξεται.

Χριστοῦ καθεύδοντος ἐν τῷ πλοίῳ καὶ τῆς θαλάσσης ἀγριουμένης, ταύτην οἱ μαθηταὶ τὴν φωνὴν τῷ δεσπότῃ προήγαγον· ἐπιστάτα σῶσον, ἀπολλύμεθα· Χριστὸς δὲ ἀναστὰς καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτιμήσας, γαλήνην ἐν τῇ θαλάσσῃ πεποίηκεν.

ΛΟΓΟΣ ΡΛΓ.

Ed. Tollii carm. XIX.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΣΟΝ.

Καλεῖς καλεῖς με, προστρέχω, δέδοικα δὲ
Τὸ πῦρ τὸ χάσμα τὴν ζέσιν τοῦ πλουσίου·
Τίς Ἀβραὰμ δώσει με τοῖς κόλποις φέρων;

Κεῖται περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

Οὐχὶ πάτησιν σκορπίων ἐλπίζομεν;

Χριστὸς φησὶ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἰδοὺ τὰ θέρμα τὴν κολυμβήθραν ἔχω·
Ποῦ δ' ἄγγελός μοι; δεῦρο, φαρμάσσοις ὕδωρ
Εἰ μή, σὺ σῶτερ εἰπέ, καὶ παγήσομαι.

Κεῖται περὶ τῷ παραλυτῷ ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

ΛΟΓΟΙ ΡΛΔ. ΡΛΕ. ΡΛϛ. ΡΛΖ. ΡΛΗ. ΡΛΘ.

ΗΛΙΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ.

Ed. iamb. XVII.

Ἡλιοῦ θαύματα καθ' εἱρμὸν ἐξηγεῖται Γρηγόριος ὁ θεολόγος· ἔστι δὲ τὸ σχῆμα οὐκ ἱστορίας ἀλλ' ἐξηγήσεως ἐν τάξει μεταφράσεως συντόμῳ λόγῳ καὶ ἐμμέτρῳ· εἰσὶν δὲ τὰ θαύματα ὧδε· ἐτράφη κόραξιν, καὶ τὴν χήραν ἔθρεψεν τὴν σιδωνίαν μικροῖς ὑπολίμμασιν ἀλεύρου καὶ ἐλαίου, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἑπτὰ φυσήμασιν νεκρὸν ἀναζωπύρισεν, τὸν ὄμβρον δὲ καὶ δρόσον ἀνέσχεν, τριῶν ἥμισυ χρόνων τὸν οὐρανὸν ἀποκλείσας, τῇ θυσίᾳ δὲ ξένον πῦρ ἐπαφῆκεν, καὶ τοὺς προφήτας ἀπέκτεινεν τῆς αἰσχύνης, τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας ἄγευστος διέμεινεν, τροφῆς τε καὶ ὕδατος ὑπὸ ἀγγέλου μετέσχεν, δύο δὲ πεντηκοντάρχους ἔφλεξε πανστρατιᾷ θελήσαντας αὐτὸν ἑλκῦσαι, διῆλθεν τὸν Ἰορδάνην τεμὼν αὐτὸν τῇ μηλωτῇ, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνέπτη πυρὸς ἐπιβὰς ἅρματι καὶ ἵπποις, ὁμοῦ δὲ τῇ μηλωτῇ καὶ τὴν χάριν Ἐλισσαίῳ κατέλειπεν.

ΛΟΓΟΣ ΡΜ.

ΕΛΙΣΣΑΙΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ.

Ibidem.

Ὁμοίως ὁ θεῖος Γρηγόριος Ἐλισσαίου διέξεισιν ὧδε τὰ θαύματα· διῆλθεν τὸν Ἰορδάνην τῇ μηλωτῇ, τεμὼν τὰς πηγὰς τοῖς ἅλσιν ἔθηκεν εὐτέκνους Ἱεριχοῦντος τοὺς, δὲ προπετεῖς παῖδας ὡς ὑβριστὰς θηρίοις ἀπώλεσεν, τῷ στρατῷ δὲ διψῶντι ἐξ Ἐδὼμ ὕδωρ ἐπήγασε πότιμον, ἐκ δὲ χρέους ἐῤῥύσατο γυναῖκα δαψιλῶς ἐλαίου πηγάζοντος ἀφθο-

νίαν παρασχόμενος, οὐκ ὄντα δὲ τῇ Σουμανίτιδι παῖδα χαρίζεται, καὶ θανόντα πάλιν ἐξανέστησεν, θάνατον ἐν τοῖς λέβησιν ἐκ βοτάνης ἐπέσχεν φθείρειν μελλούσης τοὺς ἐσθίοντας, τοῖς δὲ μέλλουσιν ἐβοήθησεν ἐνδεεστέρᾳ τροφῇ, Ναιμὰν δὲ τὸν σύρον τῆς λέπρας ἀποκαθάρας, πέμπει τῷ Γιεζεῖ τὴν νόσον ὡς φιλαργύρῳ, τοῖς νώτοις τὴν ἀξίνην πεσοῦσαν Ἰορδάνου τῶν βυθῶν ἀνελκύσας παρεσκεύασεν ἐπιπολάζειν, τοὺς δὲ σύροντας αὐτὸν ἐχθροὺς ἕλκων ἀβλεψίᾳ παρεπομένους ἔδωκεν τοῖς ἑβραίοις καὶ τούτους ἀπέλυσεν ἀβλαβεῖς· προεῖπεν εἶτα τῷ λαῷ τὴν εὐθηνίαν, καὶ τῶν λεπρῶν τὴν ἐργασίαν, καὶ θανὼν ἤγειρεν νεκρὸν τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ μόνον ἁψάμενον.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΑ.

Ed. iamb. I.

ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΦΘΟΝΟΥΝΤΑΣ.

Ἐπαλείφων ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ παραμυθούμενος ὁ θεῖος Γρηγόριος φησὶν ὡς ὁ μὲν Ἠσαΐας κατεπρίσθη, τοὺς δὲ τρεῖς παῖδας ἐν ξένῃ τὸ πῦρ ὑπεδέξατο, τοῖς δὲ θηρίοις ὁ Δανιὴλ ἔῤῥιπτο, Παῦλος δὲ καὶ Πέτρος ἐν Ῥώμῃ διήθλησαν, ὁ δὲ πρόδρομος Ἰωάννης τῆς παῤῥησίας ἕνεκεν κεφαλικὴν ὑπέστη τιμωρίαν. Κεῖνται δὲ τούτων αἱ ἐξηγήσεις ἐν τοῖς προκειμένοις.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΒ.

Ed. Tollii carm. X.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ.

Σιὼν ἔδει πενθοῦσι τὸν νόμου λάτρην,
Λαὸν ποθοῦσαι ἡμέραις ἑορτίοις.

Ἱερεμίας ὁ προφήτης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀποικισθείσης ὑπὸ τῶν ἀσσυρίων ἐθρήνησεν, τὸν δὲ θρῆνον τοῦτον Σιὼν ὁδοὶ πενθοῦσι παρὰ τὸ μὴ βλέπειν λαὸν ἐρχόμενον ἡμέραις ἑορτίοις· Γρηγόριος δὲ ὁ θεῖος πενθεῖν φησὶ τὸν λαὸν ὃν αὐτὸς ἐγέννησε τῇ τριάδι καταρτήσας, παρὰ τὸ μὴ τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἀπολαύειν.

Βροντᾶτε βύρσαις, ἀστραπὰς ἐλλυχνίους
Πέμποιτ', ἐγὼ δ' ἔδησα καὶ πάντη λόγον.

Ed. Tollii carm. V.

Σαλμωνεὺς Αἰόλου μὲν ἦν υἱὸς, βασιλεὺς δὲ Θετταλῶν· οὗτος ἀσεβὴς εἰς θεοὺς γενόμενος, ὡς ὁ μῦθος φησὶ, προσάπτων ἅρμασι βύρσας ξηράς τε καὶ σκληρὰς καὶ λέβητας τινὰς μετὰ βυρσῶν, ἤχους ἀπετέλει κτύπων· μετὰ χεῖρας δὲ βαστάζων καιομένας λαμπάδας, ἐμεγαλαύχει καθάπερ Ζεὺς βροντᾷν τὲ καὶ ἀστράπτειν· ὃς ὑπὸ Διὸς κεραυνωθεὶς ἀνῃρέθη, καὶ κατέλιπεν θυγατέρα ἀφήλικα ὀνόματι Τύρω· αὕτη τραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου πρόσπατρος θείου Κηφέως, ἠράσθη τοῦ ἐγχωρίου ποταμοῦ Ἐνιπέως· τούτῳ δὲ τῷ ποταμῷ ὁμοιωθεὶς Ποσιδὼν συνεγένετο ἀντὶ Ἐνιπέως τῇ Τύρῳ, καὶ συνέλαβεν Πελίαν καὶ Νιλέαν, καὶ εἶχεν τούτους ἐγκύους· ἐγαμήθη δὲ αὕτη ὑπὸ Κριθέως, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἐκ Ποσιδῶνος· ὕστερον δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ Κριθέως ἔσχεν παῖδας ἡ Τύρω· τὸν μὲν οὖν Σαλμωνέα κατὰ μίμησιν τοῦ Διὸς ταῖς βύρσαις βροντᾷν καὶ ἀστράπτειν ἐν λυχνίᾳ, ὁ μῦθος διαγορεύει· ταύτην δὲ τὴν ἱστορίαν ὁ θεῖος παρήγαγε Γρηγόριος, ἐπείπερ κατὰ μίμησιν αὐτοῦ πρὸς λόγους ἀπογινόμενοι καὶ πρὸς ἀντίθεσιν ὁρῶντες ἐβρόντων μὲν ὅσον βύρσαις ἐστὶ συγκρίναι πρὸς τὴν ἀληθῆ βροντὴν τὸν κτύπον, καὶ ὅσον ἐλλύχνιον φῶς πρὸς ἀστραπὴν ἐξαστράπτοντες κατὰ σύγκρισιν τοῦ θείου Γρηγορίου.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΓ.

Ed. Tollii carm. II.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ.

Οὐκ ἠγνόειν Ἰωνᾶν, ὃς Θεοῦ λόγον
Ἔφυγεν, ἀλλ' ἐλήφθη
Κλύδωνι, κλήρῳ, θηρίῳ, γαστρὶ, βράσει.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Ἰωνᾶν ἐξήγησις ἐν τῷ α' λόγῳ.

Ὡς Λάζαρόν με τετραήμερον τάφου
Ἐξήγαγες βοήσας.

Κεῖται ὁμοίως ἐν τῷ α' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΔ.

Ed. Billii iamb. XX.

ΕΙΣ ΠΟΛΥΟΡΚΟΥΣ ΔΙΑΛΟΓΙΣΤΙΚΟΣ.

Πολλὰ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ὀμνῦναι διαλεχθεὶς ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐπάγει τὸ γεγραμμένον ὡς ἐπαπόρημα· τὸ δέ ἐστιν, καθ' ἑαυτοῦ ὤμοσεν κύριος, καὶ τῷ ὤμοσεν κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτόν· καὶ ὅτι Παῦλος φησὶ, μάρτυς μου ἐςὶν ὁ Θεὸς ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· καὶ ἀλλαχοῦ, οὔτε προφάσει πλεονεξίας Θεὸς μάρτυς· ταῦτα μὲν οὐχ ὅρκου σχῆμα κεκτῆσθαι Γρηγόριος φησὶν ὁ θεολόγος, ἀλλὰ τρόπον πίςεως τὸ βεβαῖαν εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν· λέγει δὲ ὅτι καὶ Πλάτων κέχρηται τισὶν ὀνόμασιν ἐφ' οἷς ὀμνύειν ἐδόκει καὶ μάλιστα τῇ πλατάνῳ· τοὺς δὲ ἄλλους σοφοὺς μὰ τὰ δαιμόνια ὀμνύειν ἔγνωσεν.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΕ.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ. Ed. Tollii carm. I.

Μή μοι τὰ Σέξτου, μηδὲ Πύῤῥωνος πλέκε, 303.
Χρύσιππος ἔῤῥει, μακρὰν ὁ Σταγειρίτης, 304.
Μὴ δὲ Πλάτωνος στέργε τὴν εὐγλωττίαν. 305.

Τῶν ἀπαιδεύτων ὁ θεολόγος καθαπτόμενος κατ' ἀντίφρασιν ταῦτα φησίν· ἐπειδὴ γὰρ τοῦ μὲν ἄρχειν καὶ καθηγεῖσθαι λαοῦ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται καὶ τῆς ἀπαιδεύτου καὶ γλώσσης καὶ γνώμης ὑπεραπολογούμενοι, τοὺς μακαρίους ἀποστόλους ὡς ἁλιεῖς εἶεν εἰς μέσον προφέρουσιν, ἱκανῶς ἀποδείξας ὁ θεολόγος Γρηγόριος αὐτὸ τοῦτο τὴν χάριν τοῦ πνεύματος μὴ ἄλλως εἰ μὴ τῷ διὰ γλώσσης τοῖς ἀποστόλοις ἐν εἴδει πυρὸς ἐπιφοιτῆσαι δεδεῖχθαι, τελευταῖον αὐτῶν καταμωκώμενος μὴ τὰ Σέξτου φησὶ πλέκε, μὴ δὲ τὰ Πύῤῥωνος, φθειρέσθω δὲ Χρύσιππος, Πλάτωνος δὲ μηδὲν ἡ στωμυλία, σὺ δέ μοι φησὶν εἰς δοκεῖς προκαθέζεσθαι φιλοσόφει, καὶ τὴν λέξιν πεζεύων ἀγροικοστόμει· μόνον δὲ δίδασκε περὶ τῆς τριάδος ὅπως ἑνιζόμενη τέμνεται, καὶ τεμνομένη συνάπτεται, καὶ ἑξῆς περὶ Χριστοῦ παθημάτων, καὶ κόσμου τοῦ τε μένοντος τοῦ τε παριπταμένου, καὶ εἰς τὸν πρόεδρον φιλοσοφεῖν ἔδει, δι' ὧν τε γνωρίζεσθαι μάλιστα.

Σίμων μάγος χθὲς, σήμερον Πέτρος Σίμων. 430.

Σίμων ὁ μάγος ἀπὸ Γιτθῶν τῆς κώμης ὑπῆρχεν· οὗτος δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος τὸν λόγον ἐν Σαμαρείᾳ καταγγελλόμενον ἀκούσας ὑπὸ Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου καὶ πιστεύσας ἐβαπτίσθη· Πέτρῳ δὲ τοῖς πιστοῖς ἐπιτιθοῦντι τὰς χεῖρας καὶ τῷ πνεύματι τελειοῦντι, προσελθὼν ὁ Σίμων μετ'

ἐπιδώσεως χρημάτων ᾔτει τὴν χάριν λαβεῖν· ὡς ἂν ᾧ ἐπιθῇ τὰς χεῖρας ἐπέλθοι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· Πέτρος δὲ προσαπεκρίνατο, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ διὰ χρημάτων ἐνόμισας κτήσασθαι· οὐκ ἐστὶν οὖν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· πολλοῖς δὲ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀγῶσιν ἐναθλήσας ὁ θεῖος ἀπόστολος, τέλος ἐν Ῥώμῃ τέχνῃ μαγικῇ μεγαλαυχούμενον τὸν Σίμωνα μετεωρίζεσθαι δι' ἐντεύξεως κοινῆς Πέτρος καὶ Παῦλος παρόντος Νέρωνος τοῦ βασιλέως ἐξ ὕψους κατέῤῥιψαν, ἄθλιον ἀποδείξαντες μάγον τὸν ὡς παράκλητον ἑαυτὸν μεγαλαυχοῦντα· τούτου παρομοίους τοὺς διὰ χρημάτων ἐπισκοπῆς ἢ τινὸς προστασίας κρατοῦντας ὁ θαυμάσιος κρίνας θεολόγος φησὶν, ὅτι χθὲς ὑπάρχων Σίμων μάγος, σήμερον ὥς τις Σίμων Πέτρος τοῦ δόγματος δοκεῖ προκαθέζεσθαι.

434. Πόθεν πένης ὢν εἶθ' ὑπερβάλλων Κῦρον
435. Τὸν μῆδον ἢ τὸν Κροῖσον ἢ Μίδαν πόρους
436. Μετῆλθες εἰς τὸ βῆμα καὶ κρατεῖς θρόνου.

Κῦρος Μήδων βασιλεὺς ὑπῆρχεν πλούσιος σφόδρα, Κροῖσος δὲ λύδιος ἦν πολύχρυσος ἄγαν, ὁ δὲ Μίδας φρὺξ· ἀλλ' ὅμως αὐτῷ πάντα χρυσὸς γέγονε δι' εὐχῆς, δίκην αὐτῷ τῆς ἀμετρίας παρέχων. Κεῖνται δὲ αἱ κατ' αὐτοῦ ἐξηγήσεις ἐν τοῖς ἤδη λεχθεῖσιν· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος· πόθεν ὦ οὗτος πένης ὑπάρχων τοὺς τοιούτους ὑπερβάλλων τῷ πλούτῳ μετῆλθες εἰς τὸ βῆμα καὶ κρατεῖς θρόνου, βίᾳ τὸ περισσὸν χειρωσάμενος, ἵνα μὴ λέγω τὸ πᾶν;

457. Γενοῦ Ζακχαῖος, τοῖς μὲν ἠδικημένοις
458. Μὴ πλεῖον, αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, εἰ δοκεῖ
459. Μόνον κατάθες· οὐ γὰρ φέρεις τὸ τοῦ νόμου.

Φησὶ Ζακχαῖος, καὶ εἴ τινός τι εἴληφα ἢ ἀπεστέρησα,

ἀποδώσω τετραπλάσιον· σὺ δὲ, φησὶν ὁ Θεολόγος, κἂν τὸ κεφάλαιον ἀπόδος ὦ πλεονέκτα.

Ἐφοὺδ᾽ τε σεμνὸν ἡ Σαμουὴλ διπλοΐς. 653.

Γέγραπται ὅτι τῷ Σαμουὴλ ἡ μήτηρ ἀνέφερεν διπλοΐδα μικρὰν ἐν Σηλὼμ ἔνθα ἦν λειτουργῶν τῷ κυρίῳ, καὶ ὅτι ἐφοὺδ περιεβέβλητο· ἐφοὺδ δέ ἐστιν ἐφίστρις ὡς Ἀκύλας, ὡς δὲ Θεοδοτίων, ἐπωμὶς ἢ ἐξωμίς.

Χωρὶς τὰ Μύσων καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. 662.

. . . . μνίου καὶ καρτερικαῖς φυλακαῖς. Desunt in codice paginae quatuor.

Γαλῆν καθίζει μῦθος εἴσω παστάδος· 701.
Νύμφην γὰρ εἶχεν νυμφικῶς ἐσταλμένην· 702.
Ἐπιδραμοῦσα δεῖπνον εἶχεν οὐ γάμον. 706.
Τοιοῦτός ἐστι πᾶς νόθος διδάσκαλος. 707.
Εἰ δ᾽ οὕτως ἡμῖν καὶ πρόεδρος ὢν τύχοις, 721.
Εἰ μὲν κάκιστος καὶ πονηρίας πλέως, 722.
Τοῦτ᾽ ἔστι καὶ νῦν ῥάμνον ἄρχειν τῶν ξύλων. 723.

Γεδαιὼν ὁ κριτὴς ἑβδομήκοντα τίκτει παῖδας, ἐξ ὧν Ἀβιμέλεχ ἦν υἱὸς παλλακῆς σικιμίτιδος· οὗτος πείσας τοὺς σικιμίτας αὐτῷ συμμαχῆσαι, τοὺς ἀδελφοὺς ἅπαντας ἐπὶ λίθον ἀπέκτεινεν ἕνα· Ἰωνάθαν δὲ τῶν παίδων Γεδαιὼν ὁ νεώτερος ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναδραμὼν διεσώθη· ἔστη δὲ, καὶ ταύτην τοῖς σικιμίταις τὴν παραβολὴν εἶπεν· πορευόμενα φησὶν ἐπορεύθη τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ χρίσαι βασιλέα ἐφ᾽ ἑαυτά· καὶ εἶπον τῇ ἐλαίᾳ, δεῦρο βασίλευε ἐφ᾽ ἡμῶν· τῆς δὲ τῇ ποιότητι τοῦ ἰδίου καρποῦ τὴν βασιλείαν οὐκ ἀντεξαγούσης καὶ διὰ τοῦτο βασιλεύειν παραιτησαμένης, εἶπον τῇ ἀμπέλῳ, δεῦρο βασίλευε ἐφ᾽ ἡμῶν· ὡς δὲ καὶ ταύτης παρωσαμένης οὐκ ἀξίαν κρινάσης τῆς οἰκείας εὐφροσύνης τὴν

τῶν ἀκάρπων ξύλων βασιλείαν, εἶπον τῇ συκῇ δεῦρο βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ταύτης τῷ τῆς ἰδίας γλυκύτητος καρπῷ τὴν ἐκείνων ἀντιμετρούσης βασιλείαν, τῇ ῥάμνῳ προσελθόντα βασιλεύειν αὐτῶν ἐξητήσαντο· ῥάμνος οὖν ἐστὶν ἀκανθῶδες φυτὸν καὶ ἄκαρπον· ᾧ τὴν ἰδίαν ἐπέτρεπον ἀρχὴν τὰ τοῦ δρυμοῦ ξύλα· παρεικάζει δὲ τῇ ῥάμνῳ τὸν Ἀβιμέλεχ, τοὺς δὲ σικιμίτας τοῖς τοῦ δρυμοῦ ξύλοις· καὶ εἰ μὴ, φησὶν ἡ παραβολὴ, ἐξέλθοι πῦρ ἐκ τῆς ῥάμνου καὶ καταφάγεται τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ· ἢ ἐκ τῶν ξύλων, καὶ κατέδεται τὴν ῥάμνον, ὃ καὶ γέγονεν· τῶν γὰρ σικιμίτων νεωτερισάντων κατὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ, ἐπ' αὐτοὺς στρατοπαιδεύσας φορτία ξύλων ἄρασθαι ἕκαστον προστάσσει ὡς ἂν ἐμπρήσει τὰ Σίκιμα· οἱ δὲ σικιμῖται ὑπὸ τὸν ἐν Σικίμοις ἔφυγον πύργον, ὑφ' ὃν γεγονὼς ὁ Ἀβιμέλεχ, αὐτὸς μὲν ὑφῆψεν τὸ πῦρ, πᾶσαν τὴν πόλιν κατεδαφήσας, ἐκ δὲ τοῦ τείχους κλάσμα μύλου γυνὴ ῥίψασα, κατὰ τῆς κεφαλῆς Ἀβιμέλεχ ἤνεγκεν, καὶ ταύτην διαθλάσασα, ἀθλίως αὐτὸν τοῦ ζῆν ἀπήλλαξεν, κατὰ τὴν Ἰωνάθαν παραβολήν· καὶ γάρ φησιν ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γεδαιὼν τὴν ψυχὴν ἔθηκεν ὑπὲρ Ἰσραὴλ ἐν χειρὶ αὐτοῦ, τοὺς δὲ υἱοὺς Γεδαιὼν ἀπέκτειναν ἑβδομήκοντα ἐφ' ἕνα λίθον· διὸ φησὶν αὐτῶν κατευχόμενος, ὡσεὶ πεποίηκασιν ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, κύριος εὐφρανθείη ταύτην αὐτῶν τὴν θυσίαν, καὶ χαρίησαν ἐπὶ τῷ Ἀβιμέλεχ, κἀκεῖνος ἐπ' αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ, ἐξέλθοι πῦρ ἐξ Ἀβιμέλεχ, καὶ καταφάγεται Σίκιμα· καὶ ἐκ Σικίμων, καὶ καταφάγεται τὸν Ἀβιμέλεχ· ταῦτα μὲν ἡ τοῦ Ἰωνάθαν παραβολή· Γρηγόριος δὲ ὁ θαυμάσιος τὸ μηδένα καρπὸν ἀρετῆς κεκτῆσθαι τοὺς τηνικαῦτα τῶν ἐκκλησιῶν προεδρεύειν ἁμιλλωμένους, ῥάμνον προσαγορεύει· τὸ δὲ χα-

λεπώτερον, ἔτι καὶ τοὺς εὐθηνουμένους τῷ τῆς διδασκαλίας καρπῷ καὶ πλουτοῦντας τῷ λόγῳ τῆς χάριτος ἀπωθούμενοι πολυτρόπως κακίζειν ἀγωνίζονται, τὴν ἐκείνων εὐλάβειαν τῆς οἰκείας ἀλαζονίας περισσοτέραν ὕλην κατασκευάζοντες οἱ ἀπαίδευτοι· τῶν γὰρ ὄντως ὁσίων εὐλαβείᾳ συζῆν προαιρουμένων, καὶ τοῦ μᾶλλον ἄρχεσθαι προτιμώντων, καὶ τῷ τῆς ἰδίας ἀρετῆς εὐφραινομένων καρπῷ, προπηδῶσιν οἱ ἀμαθεῖς, οἷα μὲν λέγοντες, οἷα δὲ πράττοντες, οἱ τῶν ἐπιδόξων κόλακες, ὥστε δόξης ἀντιτυχεῖν ἧς ἀνάξιοι καθεστήκασιν.

Εἰ δὲ κράτιστος, αὖθις ἐν στύλῳ πυρὸς 724.
Ἡγουμένῳ πορεύετ' Ἰσραὴλ μέγας. 725.

Στύλῳ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ καθωδήγει προπορευόμενος αὐτοῦ· στύλος δὲ πυρός ἐστιν φησὶ τοῖς ὁδηγουμένοις πρόεδρος εὐσεβὴς θείαις ἀρεταῖς λόγῳ καὶ σοφίᾳ κεκοσμημένος.

Πρωτεὺς σοφιστὴς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων, 728.
Ἢ καὶ Μέλαμπους, ἤ τις ἄλλος ἄστατος, 729.
Πᾶσιν τὰ πάντα ῥᾳδίως τυπούμενος. 730.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν Πρωτέα καὶ Μελάμποδα ἱστορία ἐν τῷ μϛ' λόγῳ· οὗτοι δὲ μάντεις ὑπῆρχον μεταμορφούμενοι πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὡς εἰ μή τις εὐσεβὴς τῶν προεστώτων εἴη, τούτοις ἔοικε τοῖς ἄλλως ἄλλοτε πρὸς τὸν παρατυγχάνοντα πλαττομένοις.

Ζεῦξίς τις ἢ Πολύκλητος ἢ τίς Εὐφράνωρ,
Ἀλλ' ὃς μὲν ἀνθηραῖς τε καὶ παντοσκίοις
Βαφαῖς ἄμορφα σώματ' ἐξεργάζεται;
Ὧν Καλλίμαχος, Κάλαϊς τ' ἤστην, ὡς δοκῶ,
Μόγις γράφοντες εἰκόνας τῶν εἰκόνων·

Ex Luciano in Zeuxide.

Τοιοῦτός ἐστι πᾶς ἀνὴρ πολύτροπος.

Ζεῦξις ἐκεῖνος ἄριστος γραφέων γενόμενος τὰ μὲν δημώδη καὶ κοινὰ οὐκ ἔγραφεν, ἢ ὅσα πάνυ ὀλίγα, ἥρωας ἢ θεοὺς ἢ πολέμους, ἀεὶ δὲ καινοποιεῖν ἐπειρᾶτο, καί τι ἀλλόκοτον ἐπινοήσας, ἐπ᾽ ἐκείνῳ τὴν τῆς τέχνης ἀκρίβειαν ἐπεδείκνυτο· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τολμήμασιν, καὶ θήλειαν ἱπποκένταυρον ὁ Ζεῦξις οὗτος ἐποίησεν, ἀνατρέφουσαν προσέτι παιδίω ἱπποκενταύρω διδύμω κομιδῆ νηπίω· τῆς εἰκόνος ταύτης ἀντίγραφος νῦν ἐστὶ Ἀθήνησι, πρὸς αὐτὴν ἐκείνην ἀκριβεῖ τῇ στάθμῃ μετενηνεγμένη· τὸ ἀρχέτυπον δὲ αὐτὸ Σύλλας ὁ ῥωμαίων στρατηγὸς ἐλέγετο μετὰ τῶν ἄλλων ἐς Ἰταλίαν πεπομφέναι· εἶτα περὶ Μαλέαν οἶμαι καταδύσης τῆς ὁλκάδος ἀπολέσθαι ἅπαντα, καὶ τὴν γραφήν· πλὴν ἀλλὰ καὶ τήν γε εἰκόνα τῆς εἰκόνος ὡς οἷόν τε δείξω τῷ λόγῳ· ἐπὶ χλόης εὐθαλοῦς ἡ κένταυρος αὕτη πεποίηται, ὅλη μὲν τῇ ἵππῳ χαμαὶ κειμένη, καὶ ἀποτέτανται εἰς τ᾽ οὐπίσω οἱ πόδες· τὸ δὲ γυναικεῖον ὅσον αὐτῆς, ἠρέμα ἐπήγερται καὶ ἐπ᾽ ἀγκῶνός ἐστιν· οἱ δὲ πόδες οἱ ἔμπροσθεν οὐκ ἔτι καὶ αὐτοὶ ἀποτάδην εἶσιν ἐπὶ πλευρὰν κειμένης· ἀλλ᾽ ὁ μὲν ὀκλάζοντι ἔοικε καμπύλος ὑποσταλμένῃ τῇ ὁπλῇ, ὁ δ᾽ ἔμπαλιν ἐπανίσταται καὶ τοῦ ἐδάφους ἀντιλαμβάνεται οἷόν εἰσιν ἵπποι πειρώμενοι ἀναπηδᾷν· τοῖν νεογνοῖν δὲ τὸ μὲν ἄνω ἔχει αὐτὴ ἐν ταῖς ἀγκάλαις καὶ στρέφει ἀνθρωπικῶς ἐπέχουσα τὸν γυναικεῖον μαστόν· τὸ δὲ ἕτερον ἐκ τῆς ἵππου θηλάζει, εἰς τὸν πωλικὸν τρόπον· ἄνω δὲ τῆς εἰκόνος οἷον ἀπό τινος σκοπῆς ἱπποκένταυρός τις ἀνὴρ ἐκείνης δηλαδὴ τῆς τὰ βρέφη ἀμφοτέρωθεν τιθηνουμένης, ἐπικύπτει γελῶν, οὐχ ὅλως φαινόμενος, ἀλλ᾽ εἰς μέσον, τὸν ἱππολέοντος σκύμνον ἔχων τῇ δεξιᾷ, καὶ ὑπὲρ αὑτὸν αἰωρῶν

ὡς δεδείξαιτο τὰ βρέφη· τὸ δὲ θαυμαστὸν τοῦ Ζεύξιδος ὅτι ἐν μιᾷ ὑποθέσει τὸ ποικίλον τῆς τέχνης ὑπεδείξατο, τὸν μὲν ἵππον ἄγριον ὄμμα θηριῶδες· τὴν δὲ ἵππον, ἡμίτομον ὕπερθεν γυναικός· ὅσα δὲ τῶν νώτων ἔξω, σατυρώδη· Ζεύξιδος δὲ εἰκόνι ἀπεικάζει Γρηγόριος τῶν ἐπισκόπων περὶ τὴν γνώμην τὸ πολύτροπον καὶ ἀσύνθετον.

ΛΟΓΟΣ ΡΜϚ.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ ΔΙΑ ΤΟ ΕΜΜΕΤΡΩΣ ΛΕΓΕΙΝ.

Ed Billii carm. de vita sua.

Πάντων δ' ὑπομνήσας σε τῶν πρὶν θαυμάτων,
Οἷς τὴν μεγίστην χεῖρα σου γνωρίζομεν,
Πόντου ῥαγέντος Ἰσραὴλ ὡδευκότος
Χειρῶν ἐπάρσει δυσμενῶν ἡττημένων.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τοῖς ἤδη λεχθεῖσιν.

Σάλπιγξι τειχῶν καὶ δρόμῳ πορθουμένων.

Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ τὴν Ἱεριχὼ πόλιν πορθήσας, ἑπτὰ ἱερεῖς καὶ σάλπιγγας τὰς αὐτὰς ἔστησεν, ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ σαλπίζοντας κύκλῳ τῆς πόλεως· ἑπτάκις δὲ τὴν πόλιν περιδραμόντων τῶν σαλπιζόντων, αὐτομάτως τὰ τείχη τῆς πόλεως κατεστράφη, καὶ παντελῶς ἀνεθεματίσθη.

Καὶ νῦν μαθητὴς ἐν σάλῳ τείνασσέ μοι
Τὸν ὕπνον, ἢ πέζευε, καὶ στήτω φόβος.

Κεῖνται ἐν διαφόροις λόγοις.

Πηγή τίς εἰμαι πόντιος καθ' ὑδάτων
Γλυκεῖα πικρῶν, ὥσπερ οὖν πιστεύεται.

Κεῖται περὶ τοῦ Ἀλφίου ποταμοῦ καὶ τῆς Ἀρεθούσης πηγῆς ἐν τῷ ζή λόγῳ.

Οὐ γὰρ κρότων ἐμοί γε καὶ ψόφων λόγος,

Οὐδὲ βλακευμάτων τε καὶ λυγισμάτων,
Οἷς οἱ σοφοὶ χαίρουσιν ἐν πλήθει νέων·
Πρῶτον δὲ τοῦτο φιλοσοφῆσαι προὐθέμην,
Ῥίψαι θεῷ καὶ τ' ἄλλα καὶ πόνους λόγων,
Ὅσοι παρέντες μηλοβότους τὰς οὐσίας
Ἢ χρυσὸν ἀθροίσαντες εἰς ἅλμης βυθούς.

Μέμνηται Κράτητος τοῦ Θηβαίου, καὶ Διογένους, καὶ Ἀντισθένους. Κεῖται δὲ ἡ ἱστορία ἐν τῷ ριθ' λόγῳ.

Ἠλίαν εἶχον ἐν λόγῳ τὸν Θεσβίτην,
Καὶ τὸν μέγαν Κάρμηλον, καὶ ξένην τροφὴν
Τοῦ Προδρόμου τὸ κτῆμα τὴν ἐρημίαν,
Παίδων Ἰωναδὰβ δὲ ἄσκευον βίον.

Κεῖνται αἱ παροῦσαι ἱστορίαι ἐν τῷ α' λόγῳ.

Οὐχ αἷμα μ', οὐδὲ βάτραχος οὐ σκνιπῶν νέφος
Οὐ πρωτοτόκων ὄλεθρος ἔσχατον κακὸν,
Καὶ πρός γ' ἐρυθρᾶς κλύσμα συγκλείσαν λεὼν
Ἔκαμψαν ἡμᾶς· ταῦτα γὰρ τῶν ἀγρίων
Αἰγυπτίων μάστιγες ἐκβοώμεναι.

Κεῖνται αἱ παροῦσαι πᾶσαι ἐξηγήσεις ἐν τοῖς προειρημένοις.

Ἄρης, ἄφωνον πῆμα, κοντῶδες κακόν.

Τὸν Ἄρεα φασὶν Ἕλληνες ἔφορον εἶναι τοῦ πολέμου καὶ ὀργὴν πνέοντα· ἄφωνον δὲ βλάβην φησὶ καὶ κοντῶδες κακὸν, τὸ μὲν σχῆμα παραδηλῶν τὸ πολεμικὸν, καὶ τὸ βλάπτειν μὴ βλεπόμενον· ὧδε γὰρ τὸν Ἄρεα σχηματίζει καὶ Ὅμηρος δι' ἐπῶν.

I. ε. 592. Ἦρχε δ' ἄρα σφιν Ἄρης καὶ πότνι' Ἐνυὼ,
Ἡ μὲν ἔχουσα κυδοιμὸν ἀναιδέα δηϊοτῆτος,
Ἄρης δ' ἐν παλάμῃσιν πελώριον ἔγχος ἐνώμα.

Χρυσοῦν ἑλίσσειν τὴν φιλόσοφον σισύρην.
Αἰγύπτιον τιν' ἄλλον ὄψει Πρωτέα.

Τὴν κατὰ τὸν Πρωτέα καὶ Μελάμποδα ἐξήγησιν ἐν τῷ μς' λόγῳ παρεθέμεθα· λέγει δὲ αὐτὸν αἰγύπτιον, ἐπειδὴ τὴν Φαρίαν ᾤκησε νῆσον· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν Μάξιμον αἰνιττόμενος δι' ὃν ταῦτα φησί· καὶ γὰρ αἰγύπτιος ἦν καὶ τὸν τρόπον Πρωτεὺς, ἀλλότροπος γὰρ καὶ τὸ εἶδος γέλωτος ἀνάπλεων κεκτημένος.

Κατάσκοποι μὲν πρῶτον οὓς τῆς ἐγκρίτου
Γῆς Ἰσραὴλ τε ἐξέπεμψεν ὁ γεννάδας,
Πλὴν οὐχ Ἰησοῦς οὐδὲ Χαλὴβ οἱ σοφοὶ,
Ἀλλ' εἴ τις ὕβρις ἐν νέοις καὶ πρεσβύταις,
Ἄμμων, Ἀπάμμων, Ἅρποκρας, Στίππας, Ῥόδων,
Ἀνοῦβις, Ἑρμανοῦβις, Αἰγύπτου θεοὶ
Πιθηκόμορφοι καὶ κυνώδεις δαίμονες.

Κατασκόπους δώδεκα Μωϋσῆς ἀπέστειλεν ἐκ Κάδης τὴν τῶν Χαναναίων διελθεῖν καὶ κατασκοπεῦσαι γῆν· ὧν ὑπῆρχον Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Χαλὲβ, οἱ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν δέκα τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ βαρυνόντων, ὡς δυσαλώτος ἡ τῆς ὑποσχέσεως γῆ, μόνος Ἰησοῦς καὶ Χαλὲβ διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια διεβεβαιοῦντο ταύτην εὐχείρωτον αὐτοῖς ἔσεσθαι, ἔνθα τάξαντες ἀρχὰς οἱ ἰσραηλῖται εἰς Αἴγυπτον ὑποστρέψαι κατεπείγοντο· τότε δὴ καθ' ἑαυτοῦ τὸν θεὸν ὀμῶσαι λέγεται μηδένα τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐξεληλυθότων τὴν ἀγαθὴν ὄψεσθαι γῆν, πλὴν Ἰησοῦ καὶ Χαλὲβ καὶ τῶν νηπίων, οἳ δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστερὰν οὐ γινώσκουσιν, τοῦτ' ἔστιν ἢ καλὸν ἢ κακόν· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι κατάσκοποι τῆς ἡμῶν ἥκασιν ἐλευθερίας, οὐ κατὰ τὸν Χαλὲβ καὶ Ἰησοῦν τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς εἰρημένους

αἰγυπτίους μάγους καὶ τυράννους, τοῦτ' ἔστι Ἄμμωνα καὶ Ἀπάμμωνα καὶ Ἅρποκραν καὶ Στίππαν καὶ Ῥέδωνα, Ἀνούβιν τε καὶ Ἑρμανούβιν τοὺς πιθηκομόρφους καὶ κυνώδεις θεοὺς τῶν αἰγυπτίων· Ἀνούβιν μὲν οὖν τὸν Ἡρακλέα καλοῦσιν αἰγύπτιοι, ἀθλήσεως καὶ στεφάνων καὶ τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσκήσεως ἔφορον ὄντα λέγοντες.

Νῦν δ' ἥκει ἡμῖν ἔλαφος ἀντὶ παρθένου.

Ὅτε ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀπόπλους τῶν ἑλλήνων ἐπὶ Τροίαν ἐγίνετο ἐν τῇ Αὐλίδι τῆς Βοιωτίας γινομένης καὶ τῆς θυγατρὸς Ἀγαμέμνονος τῆς Ἰφιγενείας τῇ Ἀρτέμιδι ἐπιδοθείσης τυθῆναι, ἡ Ἄρτεμις ἐλεήσασα τὴν παρθένον, ἁρπάζει μὲν ταύτην καὶ ἀποφέρει παρὰ Ταύροις ἐν Σκυθίᾳ, ἔλαφον δὲ ἀντὶ τῆς παρθένου φανῆναι ἐποίησεν, ἥν τινα λαβόντες εὐθὺς οἱ ἕλληνες ἔθυσαν· ἡ δὲ Ἰφιγένεια ἐν Σκυθίᾳ ἱερεῖα ἦν τῆς Ἀρτέμιδος. Κεῖται δὲ ἐν τῷ ξϑ' λόγῳ ἡ ἱστορία.

Οἶνον τὶς εἶπε συμπότης πάντων κρατεῖν,
Ἄλλος γυναῖκα, τὴν δ' ἀλήθειαν σοφός·
Ἐγὼ δ' ἂν εἶπον χρυσὸν ὡς ἔχει κράτος.

Ἔσδρας ὁ συγγραφεὺς φησὶν, ὅτι τρεῖς νεανίσκοι τῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ αἰχμαλωσίας τῷ βασιλεῖ Κύρῳ σπάδοντες πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενοι ῥῆμα σοφὸν προβάλλεσθαι τυποῦσιν ἕκαστον δι' οὗ δύναιτ' ἂν ἐπαινεθήσεσθαι· ὁ μὲν οὖν πρῶτος ὑπερισχύει φησὶν ὁ οἶνος, καὶ τοῦτον ἱκανῶς ἀποδείξας ἰσχυρότερον ἁπάντων, ἐσίγησεν· ὁ δὲ δεύτερος ἔφη, ὑπερισχύει γυνὴ, καὶ δὴ πολλὰ περὶ τοῦ μηδὲν γυναικὸς ἰσχυρότερον εἶναι προβαλλόμενος, ἔληξε τοῦ δημηγορεῖν· ὁ δὲ τρίτος ὃς καὶ σοφώτερος πέφηνε τὴν ἀλήθειαν πάντων ὑπερισχύειν ἀπεφήνατο, πολυτρόπως πάντων τῶν ἐν βίῳ

κρατεῖν παραστήσας· τούτῳ δὲ νενικηκότι χάριν ὁ βασιλεὺς κατέθετο τὸ παρ' αὐτοῦ αἰτηθὲν ἔργῳ πληρώσας· τὸ δὲ ἦν τὸν λαὸν τῆς αἰχμαλωσίας ἀφῆναι, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν σὺν τῇ πόλει ἀνοικοδομῆσαι· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι τὴν ἀλήθειαν ὑπερισχύειν ὁ εἰπὼν πιθανὸς ἀποδεδείκται καὶ σοφός· ἐγὼ δ' ἂν τὸν χρυσὸν εἴποιμι πάντων ὑπερισχύειν, ὃς καὶ τῆς ἀληθείας προτιμώμενος τὸ κράτος ἔχειν πειρᾶται.

Τριχῶν ἐν αἷς ἔκειτο τὸ σθένειν ἅπαν,
Ὥσπερ λέγουσι, τῷ κριτῇ Σαμψὼν ποτὲ
Ὃν ἡ κόμη προὔδωκεν ἐξυρημένη.

Καθαπτόμενος ὁ θεῖος Γρηγόριος τοῦ κυνικοῦ Μαξίμου, ἐν οἰκίσκῳ τινὸς χοραύλου ἀποκαρέντος, εἰς γὰρ πατριάρχας ἑαυτὸν ψηφισάμενος προεβάλλετο, φησὶν, ὅτι τοὺς εὐπρεπεῖς βοστρύχους ἀπέκειρεν, ἐν οἷς εἶχεν τὸ τυφοῦσθαι· ὧν ἐκκοπέντων οὔτε πατριάρχης ἦν, καὶ τῆς κόμης ἐστέρητο δι' ἧς εἶχεν τὸ δύνασθαι πρὸς αἰσχρὰς ὑποθέσεις χορευτρίαις συγγινόμενος καὶ γάμων κέρδαξ χρηματίζων· τὸ δὲ λέγειν, ὡς τὸν Σαμψὼν λόγος ἔχει, κατ' ἀντίφρασιν κεῖται, οὐ γὰρ ὡς τοῦ θείου καθαπτόμενος Σαμψὼν, ἐκείνῳ παρεικάζει τὸν Μάξιμον, ἀλλ' ὅτι τὰς τρίχας πρὸς ὅπερ ἔφαμεν ἔχων, ἀπεστερεῖτο τούτων, καὶ τῶν ἐλπισθέντων διήμαρτεν· ἡ δὲ κατὰ τὸν ἱερὸν Σαμψὼν ἱστορία κεῖται ἐν τῷ ζ' καὶ ιε' λόγῳ.

Τί Διογένης τοιοῦτον ἢ Ἀντισθένης;
Τί δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ Κράτης; διάπτυε
Τοὺς περιπάτους Πλάτωνος· οὐδὲν ἡ στοά·
Ὦ Σώκρατες τὰ πρῶτα μέχρι τοῦ φέρεις·
Φθέγξομ' ἐγὼ τί πιστότερον τῆς Πυθίας.

Κεῖται ἡ περὶ τούτων ἐξήγησις ἐν τῷ μθ' λόγῳ· ἡ δὲ

τῆς Πυθίας εἴρηται μὲν ἐν τῷ ξδ' λόγῳ, λελέξεται δὲ καὶ νῦν πλατυτέρως· Φώκις χώρα ἐςὶν ἐν Ἑλλάδι ἐν ταύτῃ ἔςιν πόλις καλουμένη Δελφοί· ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἔςιν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃ καλεῖται Πυθώ· ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ ἦν ὁ τρίπους καὶ αἱ μαντικαὶ ψῆφοι ἐν τῇ φιάλῃ τοῦ τρίποδος· ἡνίκα οὖν ὁ μαντευόμενος ἠρώτα περὶ τῆς μαντείας αἱ ψῆφοι ἥλλοντο καὶ ἐκινοῦντο ἐν αὐτῇ· τότε οὖν ἡ μάντις ἐνεφορεῖτο, καὶ ἔλεγεν ἃ ἤθελεν ὁ Ἀπόλλων· ἐκαλεῖτο δὲ προφῆτις Πυθία.

Καιρὸς γὰρ παντὸς ὡς ἀκούεις πράγματος,
Μέτρον τ' ἄριστον τῶν σοφῶν ἑνὸς λόγου·
Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὀρίσματα,
Χωρὶς τὰ τῶν ἔξωθεν τῶν τ' ἐμῶν λόγων·
Τῶν μὲν γὰρ εἰσὶ πρὸς ἐπίδειξιν οἱ λόγοι
Ἐν μειρακίσκων συλλόγοις καὶ πράγμασιν
Ἐν οἷς μέγ' οὐδὲν ἀτυχεῖν ἢ τυγχάνειν.

Τὸ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι καὶ μέτρον ἄριστον Σολομῶντος ἐστὶ τοῦ σοφωτάτου· τὰ δὲ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα αἰσχρὰ τυγχάνει· Μυσία γὰρ χώρα ἐστὶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ· καὶ γὰρ ἐνταῦθα κατὰ τῆς Καρίας ὄρη, κατέτεμνον ἑαυτοὺς τελούμενοι τῇ Ῥέᾳ. Κεῖται δὲ ἐν τῷ ξδ' λόγῳ ἡ ἐξήγησις· χωρὶς τὰ τῶν ἔξωθεν δὲ, φησὶ, καὶ τῶν ἐμῶν λόγων· τὰ μὲν γὰρ τῶν ἔξωθεν ἐν πλάσμασι κεῖται καὶ ψεύδει, ἐν οἷς τοῦ ἀποτυχεῖν ἢ τυχεῖν οὐδὲν μέτεστιν· οἱ δὲ ἡμέτεροι, φησὶ, λόγοι μετὰ τοῦ τυχεῖν καὶ τῆς ἀληθείας πολλὴν ποιοῦνται τὴν φροντίδα.

Ἐπεὶ δ' ἐγώ τε καὶ τὸ πορφύρας κράτος
Κυκλίδος ἦμεν τῆς σεβασμίας ἔσω,
Πάντων ἐπήρθη συμμιγεῖς αἶνος Θεοῦ.

Ἐξήγησιν ὁ θεῖος Γρηγόριος ποιούμενος, πορφύρας κράτος τὴν βασιλείαν ὀνομάζει· τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν μὲν ἱστορία ἀλλ' ἐξήγησις· ὅπως δὲ πορφύρας κράτος λέγεται, πρέπον εἰπεῖν· ἐν Τύρῳ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κύων ποιμενικὴ πορευομένη, εὑροῦσα κογχύλην ἔφαγεν· εἶτα τὸ αἷμα τῆς κογχύλης ἔβαψεν τῆς κυνὸς τὸ στόμα· ὁ ποιμὴν νομίζων πεπλῆχθαι τὴν κύνα, λαβὼν ἔριον ἀπέμαξεν τὸ αἷμα τοῦ στόματος, καὶ εὕρηται μὲν ἡ κύων μηδὲν ἔχουσα, τὸ δὲ ἔριον τῆς πορφύρας ἀναδεδεγμένον τὴν βαφήν· εἶτα ἐγνωκὼς ὅτι τὸ κογχύλιον τοιαύτην ἔχει δύναμιν βαπτικὴν, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ τοῦτο, καὶ οὕτως συνέλεγον ἐν τῇ θαλάσσῃ τὰ κογχύλια, καὶ κατεσκεύασαν τὰς πορφύρας.

Ὅμως δ' ὑπεστέναζεν ὡς φασὶ γίγας
Βληθεὶς κεραυνῷ πρόσθεν αἰτναίῳ πάγῳ,
Καπνόν τε καὶ πῦρ ἐκ βάθους ἠρεύγετο.

Τυφωεὺς ἑκατὸν κεφαλὰς δρακόντων ἔχειν ἱστορεῖται, ὃς κατὰ τοῦ Διὸς ἐφθέγγετο, ὃν καὶ νεωτερίζειν κατ' αὐτοῦ μέλλοντα κεραυνοῖς πλείστοις μόλις καταβαλὼν, δι' ὑπερβολὴν ἰσχύος ἧς ἐκέκτητο, οὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις τῷ αἰτναίῳ ὑποτίθησιν ὄρει, ὅθεν τὴν μέχρι δεῦρο βοὴν ἐκεῖσε γινομένην στεναγμὸν εἶναι μυθεύονται τούτου τοῦ γίγαντος· τῷ τοῦ γίγαντος ὑποδείγματι δὲ χρησάμενος ὁ θεῖος Γρηγόριος τῷ λόγῳ, ὅσον ἔστενεν δέδειχεν ἡ βασιλεία πόλις τούτου στερισκομένη, καὶ γὰρ βοή τις τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου λέγεται γεγονέναι, ὥσπερ συνεκβάλλεις ἑαυτῷ τὴν τριάδα.

Ἐξ οὗ τί γίνεθ'; ἡ πολύπλοκος πάλαι
Εἰκὼν ἐν ὕπνοις· χρυσὸς, ἑξῆς ἄργυρος,
Χαλκὸς, σίδηρος, ὄστρακον τὰ πρὸς πόδας·
Δέδοικα μὴ τὰ πάντα λικμήσει λίθος.

Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἐνύπνιον ἐθεάσατο, καὶ τούτο ἐπιλαθόμενος, τοὺς μάγους καὶ τοὺς σοφοὺς καλέσας Βαβυλῶνος, ἐζήτει παρ᾽ αὐτῶν μαθεῖν τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ· τῶν δὲ ἀπορούντων εἰπεῖν, προστάσσει τῷ Ἀριὼχ ἄρχοντι τῶν αὐτοῦ πάντας ἀπολέσαι τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς μάγους Βαβυλῶνος· ἀναιρουμένων δὲ αὐτῶν, παρέστη Δανιὴλ τῆς ἀναιδοῦς αὐτὸν γνώμης ἀπείργων, ὑπισχνούμενος τῷ βασιλεῖ τὸ ἐνύπνιον διὰ πνεύματος θείου μετὰ τῆς συγκρίσεως διασαφῆσαι· καὶ στὰς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τὸ ἐνύπνιον διεσάφησεν· ἔφη δέ· ἴδες βασιλεῦ, καὶ ἰδοὺ εἰκὼν κατὰ πρόσωπόν σου, ἧς ἡ κεφαλὴ χρυσῆ, ἀργυροὶ δὲ οἱ ὦμοι, αἱ χεῖρες καὶ ἡ κοιλία χαλκοῖ, οἱ δὲ πόδες καὶ αἱ κνῆμαι σίδηροι, οἱ δὲ δάκτυλοι ὄστρακον ἀναμεμιγμένον· ἐθεώρεις, φησὶν, ἕως οὗ λίθος ἐτμήθη ἄνευ χειρὸς, καὶ ἕως τῆς εἰκόνος ἦλθεν, καὶ συνέτριψεν τὴν εἰκόνα, καὶ ἐπλήρωσε τὴν γῆν· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι τοσοῦτον συνήχθη τότε τὰ πράγματα, δημηγορήσαντος αὐτοῦ πρὸς τοὺς φθονοῦντας αὐτῷ τῆς προεδρίας, ὡς δοκεῖν τὴν εἰκόνα · · · συμμεμιγμένην δέδοικα μὴ πατάξει λαμψας ὁ λίθος.

Μωαβίταις καὶ Ἀμμανίταις, οἷς οὐ πάλαι
Νῦν εἰσιτητὸν ἐστὶν εἰς ἐκκλησίαν.

Κεῖται ἐν τῷ ιβ´ λόγῳ.

Ὁ Λὼτ ἐκεῖνος, πατριάρχης Ἀβραὰμ,
Ὁ μὲν βαδίζει, τὴν ἐναντίαν δ᾽ ὅδε,
Ὡς μὴ σθενοῦσθαι τῷ πλάτει τῆς κτήσεως.

Κεῖται ἐν τῷ α´ λόγῳ.

Φυσῶντες ἡμῖν ἑσπέριόν τι καὶ τραχὺ,
Τοῖς δ᾽ ἀντεπήει δῆμος ἠλιθοφρόνων,

Κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν,
Ὡς ἂν μιμήσωμαι τί τῆς τραγῳδίας,
Λοξὸν βλέποντες ἐμπύροις τοῖς ὄμμασιν.

Ὅμηρος ὁ ποιητὴς Αἴαντα τὸν τελαμώνιον καὶ τὸν πριαμίδην Ἕκτορα διαγωνιζομένους παρεισάγων, ἑκάστου τε αὐτῶν τὴν θρασύτητα παραστῆσαι βουλόμενος, κάπροις μαινομένοις ἀπεικάζει· τοῦ μὲν γὰρ Ἕκτορος εἰς ἀγῶνα τοὺς ἑλλήνων ἀριστέας προκαλουμένου, διά τινος θειοτέρας τὸ δοκεῖν ψήφου τὸν Τελαμῶνος Αἴαντα συνδιαγωνιζόμενον Ἕκτορι λόγος ἔχει· πρῶτα μὲν οὖν τοῖς ἀκοντίοις ἀλλήλους λέγονται βαλεῖν, εἶτα λίθοις, μετέπειτα πάλιν τοῖς ξίφεσιν· ὡς οὖν ἔφαμεν λέουσιν ἢ κάπροις τῶν ἡρώων τὸ θράσος ἀπεικάζει δι' ἐπῶν ὧδε λέγων· — τὼ δ' ἐκπασαμένω δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἅμ' ἄμφω — σὺν ῥ' ἔπεσον λείουσιν ἐοικότες Il. η. 255.
ὠμοφάγοισιν, — ἢ συσὶ κάπροισιν· — Ἑσπέριον δὲ φυσῶντας τοὺς ἐκ τῆς δύσεως φησὶν παρόντας ἐπισκόπους· ἰλιόφρονας δὲ λέγει κατὰ μίμησιν τῆς τραγῳδίας· ὑπὲρ τῆς Ἰλίου γὰρ Ἕκτωρ μέγα φυσῶν τοῖς Δαναοῖς συνεπλέκετο.

Ἐγὼ τέως μὲν ὥσπερ ἵππος δέσμιος,
Καίπερ κακοῖς τε καὶ νόσῳ τετρυμμένος,
Ἔνδον κροαίνων οὐκ ἐπαυσάμην πόδας,
Ἔῤῥηξα δεσμὰ τήν τ' ἀφορμὴν ἀσμένως.

Δείκνυσι μὲν τὸ θερμὸν τῆς προθυμίας ἐκ τοῦ φυσικοῦ ὁρμήματος τοῦ ἵππου· μέμνηται δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τοιούτου τινὸς ἐν τῷ εἰς Βασίλειον τὸν θεῖον ἐπιταφίῳ· φησὶ γὰρ ὅτι καὶ ποιεῖ τὸν ὁμηρικὸν ἵππον ὁ πόθος· καὶ ὧδε μὲν ἐποχὴν σημαίνει, ἐκεῖσε δὲ μᾶλλον ἄφεσιν· ἔστι δὲ ὁμηρικὸς ἵππος κατ' ὑπόδειγμα τοῦ Διομήδους ἡ προθυμία· τοῦ γὰρ ἥρωος τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν περὶ τὸν πόλεμον θερμό-

τητα βουλόμενος παραστῆσαι διὰ ὑποδείγματος Ὅμηρος ἵππῳ
Il. ζ. 506. ἀπεικάζει ἐπειπὼν τόδε τὸ ἔπος· – ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ – δεσμὸν ἀποῤῥήξας θείει πεδίοιο. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἔπος Ὅμηρος περὶ Ἀλεξάνδρου φησὶν τοῦ καὶ Πάριδος· οὐκ οἶδα δὲ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν δι' ἣν τίς αἰτίαν εἰς Διομήδην μετέφρασεν· ὧδε γὰρ ἔχει τὸ ἔπος· – ὡς υἱὸς Πριάμοιο Πάρις κατὰ Περγάμου ἄκρης – τεύχεσι παμφαίνων ὥς τ' ἠλέκτωρ ἐβεβήκει – καγχαλόων.

Ἐγὼ δ' Ἰωνᾶς ὁ προφήτης γίγνομαι,
Δίδωμ' ἐμαυτὸν τῇ νεῷ σωτηρίαν,
Καίπερ κλύδωνος τυγχάνων ἀναίτιος·
Ἄραντες ἡμᾶς ῥήξατε κλήρου φορᾷ·
Κῆτός με δέξετ' ἐκ βυθοῦ φιλόξενον.

Κεῖται ἡ ἱστορία ἐν τῷ α' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΖ.

Ed. Lips. p. 250.

ΠΡΟΣ ΜΑΞΙΜΟΝ.

15. Μὴ καὶ σὺ μουσόπνευστος ἡμῖν ἀθρόως,
16. Ὥσπερ λέγονται τῶν πάλαι σοφῶν τινὲς;
17. Μὴ καὶ σὲ δάφνης ἐξέμηνέ τις κλάδος;
18. Ἢ μαντικῶν πέπωκας ὑδάτων ἄφνω,
19. Ἔπειτα μέτρον ἔβλυσας ἄμετρος ὤν;

Τὸ μὲν τοῦ στίχου μέτρον λέγουσι τινὲς τοῦτον εὑρῆσθαι τὸν τρόπον· γυνή τις καλουμένη ὡς μέν τινες Σιβύλλα, οἱ δὲ ἄλλοι Φιμονόη, ὡς δὲ ἕτεροι Φιλύρα, ἐσείσθη παρά τινος νεανίσκου· ἡ δὲ γυνὴ ὑβριστικώτερον ἠνέχθη πρὸς τὸν νεανίσκον, καὶ ὕβρισεν αὐτόν· ἦν δὲ ἡ λεχθεῖσα ὕβρις ἔμμετρος στίχος, καὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ λόγου τῆς γραὸς

ἀρεσάσης τοῖς παρισταμένοις, τὸ μέτρον τοῦ στίχου ἔλαβον, καὶ οὕτως ἐτεχνώθη τὰ περὶ τοῦ στίχου· μουσόπνευστος μὲν οὖν ἐςὶν Ὅμηρος, ὥς τινες, υἱὸν γὰρ αὐτὸν ἀναγορεύουσι τῆς Καλλιόπης ἤ τις τῶν λοιπῶν προέχει μουσῶν· ὑφ᾽ ἧς ἐμπνευσθῆναι λέγεται, τῇ τε καλλιεπείᾳ πάντας τοὺς ἑλλήνων σοφοὺς ὑπερβάλλειν· οἱ δὲ τὸν Ἡσίοδον φασίν· οὗτος γάρ, φασί, ποιμὴν ὢν ἐν Ἄσκρῃ τῇ κώμῃ τῷ Ἑλικῶνι παρακειμένῃ τὰς μούσας ἐθεάσατο, αἱ δὲ τοῦτον φιλοτιμούμεναι δάφνης αὐτῷ χαρίζονται κλάδον, δι᾽ οὗ τὴν σοφίαν ἐπλούτησεν· ἀσκραῖος δὲ διὰ τοῦτο Ἡσίοδος κέκληται, ἐπειδὴ φυγοπάτρις διὰ πτωχείαν ὁ τούτου πάτηρ γενόμενος Ἄσκρην ᾤκησε τὴν κώμην, μαντικῶν δὲ πέποικεν ὑδάτων.

Σαοὺλ προφήτης, Μάξιμος λογογράφος. 21.

Τὸν Σαοὺλ ἐν προφήταις ἡ παραβολὴ ποιεῖ, καθὼς ἐν τῷ ιβ´ λόγῳ διεξήλθομεν· τὸν δὲ Μάξιμον ἐν λογογράφοις ἀπαριθμεῖται Γρηγόριος διασύρων αὐτόν· τοῦ γὰρ Μαξίμου φησὶ λοφογράφου γεγονότος, τίς οὐκ ἂν εἴη λογογράφος; τίς δὲ καθέξει τὴν χεῖρα, ἐπείπερ πολλοὶ εἰσὶν Μάξιμοι καὶ παράφοροι;

Νῦν δ᾽ Ὀρφεὺς ἡμῖν πάντα κινῶν δακτύλοις,
Ἢ τειχοποιὸς Ἀμφίων ἐκ κρουμάτων.

Πολλαχοῦ περὶ τοῦ Ὀρφέως εἴρηται, ὅτι Θρὰξ ἦν τὸ γένος· οὗτος δὲ κρούμασι τῆς κιθάρας ἕλκειν λέγεται πάντα· ὁ Ἀμφίων καὶ Ζῆθος διὰ κιθάρας λέγονται τὰς Ἑπταπύλους τῆς Ἑλλάδος οἰκοδομῆσαι.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΗ.

Ed. Lips. p. 251.

ΕΙΣ ΕΥΓΕΝΗ ΔΥΣΤΡΟΠΟΝ.

16. Δύο δὲ ταῦτα τῆς βίου κωμῳδίας,
17. Κατηστέρισται ζῶον ἐν γῇ κείμενον,
18. Καὶ γράμμα ποιεῖ τὸν κάκιστον εὐγενῆ.

ΛΟΓΟΣ ΡΜΘ.

Ed. Lips. p. 205.

ΚΑΤΑ ΤΥΜΒΩΡΙΧΩΝ.

Φρὺξ ἦν ὁ Μίδας, ὡς δὲ πάντα χρυσίον
Ἤτει γενέσθαι, τυγχάνει, λιμῷ δέ γε
Θνήσκει μὲν, εὐχῇ πλούσιος, θνήσκει δ᾽ ὅμως.

Ὁ Μίδας οὗτος Φρυγίας ἦν βασιλεὺς, ἦν δὲ φιλάργυρος καὶ χρυσομανής τις, ὡς τὸ ἔργον ἐδήλωσεν· ηὔξατο οὖν ἵνα οὗ ἐὰν ἅψηται, χρυσὸς γένηται· εἰσηκούσθη οὗτος· καὶ οὗ ἐὰν ἥψατο ἢ χειρὶ ἢ στόματι, χρυσὸς ἐγίνετο· καὶ οὕτως πάντα μὲν ἦν αὐτῷ χρυσός· φαγεῖν δὲ μὴ δυνάμενος ἀπώλετο· καὶ γὰρ ἡ τροφὴ ἡ διδομένη αὐτῷ, διὰ τοῦ στόματος ἀπεχρυσοῦτο· ἐφθάρει οὖν τῷ λιμῷ.

Κεῖται ἀλλαχοῦ ἡ ἱστορία.

Ibidem.

Σκείρων τίς οὗτος, ἢ Τυφωεὺς, ἢ γίγας,
Ἥκει τυραννῶν νερτέρους τύμβον τ᾽ ἐμόν;

Τυφωεύς ἐστιν δαίμων πυρώδης καὶ καυστικός· τῦφαι γὰρ αἱ καύσεις εἰσὶν καὶ οἱ καπνοί· τύφος δὲ δράκων ἐστὶν ἐνάλιος· λέγουσι δὲ καὶ Ὄσιριν ὑπὸ τοῦ Τύφωνος διεσπαράχθαι, καθάπερ τὸν Διόνυσον ὑπὸ τῶν Τιτάνων, καθὼς ἐν τῷ ξδ᾽ λόγῳ κεῖται περὶ τούτων· γίγας δὲ πάντως ὁ Ἡρα-

νλῆς λέγεται, τοὺς γὰρ μεγάλους ἄθλους αὐτὸν ἀνῦσαι φασίν· ἢ Ὦτος καὶ Ἐφιάλτης οἱ τὸν Ἄρεα τυραννήσαντες καὶ τρισκαίδεκα μησὶν ἐν κεράμῳ χαλκῷ καθείρξαντες δέσμιον· ἢ πάντως Πάσσαλος καὶ Ἀκλήμων· ἔστι δὲ Τυφωεὺς ὁ ἐν τῇ Αἴτνῃ γίγας.

Κεῖται ἐν τῷ ρμέ λόγῳ ἡ ἱστορία.

ΛΟΓΟΣ ΡΝ.

ΕΝΟΔΙΑ.

Ed. Tollii carm. XVI.

Ὅς με στύλῳ πυρὸς τε καὶ νέφους ἄγει,
Τέμνει δὲ πόντῳ, ῥεῖθρα δ' ἱστῶν λόγῳ,
Τρέφει δ' ἄνωθεν καὶ κάτωθεν πλουσίως,
Σταυρὸς δὲ χερσὶν ἐκτυπούμενος θράσος.

Πᾶσαι αἱ παροῦσαι ἱστορίαι κεῖνται ἐν τοῖς ἤδη προλεχθεῖσιν, μάλιστα δὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐνοδίοις τοῖς δι' ἐπῶν εἰρημένοις.

ΛΟΓΟΣ ΡΝΑ.

ΕΙΣ ΕΜΑΥΤΟΝ.

Ed. Lips. p. 244.

Βεελφεγὼρ σέβοντες,
Οὐ τὸν ὄντα δεσπότην.

Βεελφεγὼρ θεὸς ἐστὶν Μωαβιτῶν καὶ Ἀμμανιτῶν, ᾧ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ πορνεύσας ἐτελέσθη.

Κεῖται ἐν τῷ ιβ' λόγῳ.

ΛΟΓΟΣ ΡΝΒ.

p. 182. ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ.

Θέλεις τὰ Γύγεω σοι
Τοῦ λυδίου γενέσθαι;
Καὶ δακτύλῳ τυραννεῖν
Τὴν σφενδόνην ἑλίσσων
Κρύπτουσαν εἰ κρύπτοιτο,
Φαίνουσαν εἰ φαίνοιτο;

Πλάτων ὁ φιλόσοφος ἐν ταῖς πολιτείαις, ἔςι δὲ οὕτως αὐτοῦ πραγματεία λεγομένη, εἰσφέρει τινὰ μῦθον· λέγει δὲ ὅτι Γύγης τίς ἦν ποιμὴν περὶ τὴν Λυδίαν· οὗτος ποιμαίνων ἐν ὄρει τὰ πρόβατα, περιέτυχε σπηλαίῳ τινὶ, καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῷ εὗρεν ἵππον χαλκοῦν, ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἵππῳ ἦν ἄνθρωπος νεκρὸς δακτύλιον χρυσοῦν περικείμενος, οὗ δακτυλίου ἡ κεφαλὴ στρεπτὴ ἦν καὶ ἐστρέφετο, ἥν τινα κεφαλὴν καλεῖ σφενδόνην ὁ θεῖος Γρηγόριος· ἔλαβεν οὖν φησὶν ὁ Γύγης τὸν δακτύλιον καὶ ἐξῆλθεν· καὶ ἡνίκα μὲν ἐν τάξει ὁ δακτύλιος, ἑωρᾶτο ὑπὸ πάντων· ἡνίκα δὲ τὴν σφενδόνην ἔςρεφεν τοῦ δακτυλίου, ἀφανὴς ἐγένετο πᾶσιν· ὁ μὲν οὖν Πλάτων τοῦτον εἰσφέρει τὸν μῦθον αἰνιττόμενος, ὡς ὁ δίκαιος ἀνὴρ κἂν τοῦ Γύγου λάβῃ τὸν δακτύλιον, ἵνα μὴ ὁρᾶται ὑπό τινος, οὐδὲ οὕτως ὤφελεν ἀδικεῖν· δεῖ γὰρ τὸ καλὸν δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ἐπιτηδεύεσθαι, καὶ μὴ δι' ἄλλους τινάς· ἔχων οὖν τοῦτον τὸν δακτύλιον ὁ Γύγης ἐλθὼν ἐπὶ τὰ βασίλεια τῶν Λύδων, καὶ ἀντιστρέψας τὴν σφενδόνην, ἐγένετο ἀφανὴς, καὶ εἰσελθὼν ἀπέκτεινε τὸν βασιλέα· ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἄλλως ἱστορεῖ τὰ κατὰ τὸν Γύγην,

ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν τῆς δεσποίνης ἀπέκτεινε τὸν Κανδαύλην, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ.

Θέλεις τὰ Μίδεω σοι,
Τοῦ πλουσίως θανόντος,
Ὧ χρυσὸς ἦν τὰ πάντα,
Χρυσοῦν φέροντα λιμὸν
Εὐχῆς δίκην ἀμέτρου;

Κεῖται ἐν τῷ ριθ' λόγῳ.

Αἴχμην θέλεις τινάσσειν
Πνέων ἀρήϊόν τι;
Καὶ στέμματ' ἐξ ἀγώνων,
Θηροκτόνον τε κάρτος;

Λέγουσι τὸν Ἄρεα τῶν πολέμων ἔφορον εἶναι, καὶ ὀργὴν πνέοντα· οὕτως γὰρ φησὶ περὶ αὐτοῦ Ὅμηρος, Ἄρες Ἄρες βροτολοιγέ. Θηροκτόνον δὲ τὸν Ἡρακλέα φησίν· οὗτος γὰρ διαφόρους λέγεται θῆρας ὀλέσαι.

Κεῖται ἐν τῷ β' λόγῳ.

Τὸ δ' ἔσθος ἢ καμήλων
Τρίχες νόμῳ δικαίων,
Ἢ καὶ δέρος, παλαιᾶς
Γυμνώσεως κάλυμμα.

Τὸν Ἰωάννην περιβεβλῆσθαι τὸ ἔνδυμα λέγουσιν οἱ θεολόγοι ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ἔχειν· ἡ παλαιὰ δὲ γύμνωσις ἐστὶν ἡ κατὰ τὸν Ἀδάμ.

ΛΟΓΟΣ ΡΝΓ.

Ed. Lips. p. 299.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ.

23. Ἀδὰμ ἐν παραδείσῳ Μωσῆς ἐν ὄρει Σινᾶ,
24. Λειτουργῶν Ζαχαρίας ὁ πάτηρ τοῦ προδρόμου,

Τὴν παρθενίαν φησὶν ἐν εὐθέτοις ἐτίμων καιροῖς, ὁ μὲν Ἀδὰμ ἐν παραδείσῳ πρὸ τοῦ κτισθῆναι τὴν Εὔαν, μᾶλλον δὲ πρὸ τοῦ μετασχεῖν τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως, Μωϋσῆς δὲ ἐν ὄρει Σινᾶ τὸν λαὸν καθαγνίζων καὶ συνουσίας ἀπείργων, καὶ Ζαχαρίας ἐν τῷ ναῷ λειτουργῶν.

33. Καλῶς ὁδεύεις, παρθένε, εἰς ὄρος ἀποσώζου,
34. Μὴ πρὸς Σόδομα βλέψῃς, μὴ στήλη παγῇς ἁλός.

Κεῖται ἡ παροῦσα ἱστορία ἐν τῷ α' καὶ β' λόγῳ.

47. Ἔπεσεν ἑωσφόρος, ἀλλ' οὐρανοὺς ἀγγέλων·
48. Ἰούδας ἦν προδότης, οἱ δ' ἕνδεκα λαμπτῆρες.

Κεῖνται ἐν τῷ β' καὶ γ' λόγῳ αἱ ἱστορίαι.

81. Ἀφ' ἧς πεῖραν καὶ Χριστῷ προσήγαγεν ὁ πειράζων
82. Λίθους αἰτῶν εἰς ἄρτους πεινῶντα μετατρέψαι.

Κεῖται ἡ κατὰ τὸν πειρασμὸν ἱστορία ἐν τῷ β' καὶ γ' λόγῳ.

85. Οὐκ ἐκλείψει σοι καμψάκης ἐλαίου πιστευούσῃ,
86. Κόραξ σε θρέψει, καθάπερ Ἠλίαν ἐν ἐρήμῳ.

Κεῖται ὁμοίως ἡ ἱστορία ἐν τῷ β' καὶ γ' λόγῳ.

87. Ὁρᾷς Θέκλαν ἐκ πυρὸς καὶ θηρίων φυγοῦσαν.

Κεῖται ὁμοίως ἐκ τῷ β' καὶ γ' λόγῳ.

88. Παῦλον μέγαν πεινῶντα, καὶ ῥιγοῦντα προθύμως.

Κεῖται ὁμοίως ἐν τῷ β' καὶ γ' λόγῳ.

ΑΛΛΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΙ.

Πασῶν μὲν τῶν ἔξωθεν ἱστοριῶν, ὧν ἐν τοῖς ῥητορικοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ θεῖος ἐμνημόνευσε Γρηγόριος, τούτων αὖθις ἐν τοῖς ἐμμέτρως εἰρημένοις αὐτῷ μνείαν ἐποιήσατο· καὶ πλειόνων ἀσυγκρίτως, ὅμως τινὲς εἰσὶν ὀλίγαι ἱστορίαι ἐκ τοῖς ῥητορικοῖς ἐμφερόμεναι, ὧν οὐκ ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἐπῶν· καλὸν δὲ καὶ ταύτας ἐλογισάμεθα παραθέσθαι, ὅπως ἂν μηδὲν τῶν παντελῶς αὐτῷ λελεγμένων ἄδηλον εἴη τοῖς τῇδε τῇ βίβλῳ φιλοπόνως ἐντυγχάνουσιν.

ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΕΜΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΡΗΤΟΡΙΚΟΙΣ ΛΟΓΟΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΜΜΕΤΡΟΙΣ ΟΥ ΜΕΜΝΗΤΑΙ.

α. Περὶ τῆς τῶν μάγων θυτικῆς προγνώσεως.

Μάγοι διὰ τῶν θυσιῶν ἔλεγον τὰς προγνώσεις, διὰ τῆς ἡπατοσκοπίας· θύοντες γὰρ καὶ ἀνατέμνοντες, τινὰ σημεῖα ἐθεώρουν ἐν τοῖς τομίοις καὶ ἐν τοῖς ἥπασιν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, δι᾽ ὧν ἔλεγον τὰ συμβησόμενα· γένος δὲ Μήδων οἱ μάγοι, ἐξ ὧν οἱ ἡπατοσκόποι ἐξῆλθον.

β. Περὶ τῆς τῶν Χαλδαίων ἀστρολογίας.

Οἱ Χαλδαῖοι, ὧν ἐστὶν πρῶτος ὁ Ζαρούτρης, καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ὀσάνης, ἐπέστησαν τῇ οὐρανίᾳ κινήσει, καὶ εἶπον ὡς τῇ τοιᾶδε κινήσει τῶν οὐρανίων τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνει· ἀφ᾽ ὧν Χαλδαίων ἔμαθον Ἕλληνες τὴν ἀστρολογίαν, καὶ τοὺς γεννωμένους ἤρξαντο ὑπὸ τὴν τῶν ἄστρων κίνησιν ἀναφέρειν.

γ. Περὶ τῶν Θρακῶν καὶ Ὀρφέως.

Πρῶτοι πάντων ἀνθρώπων Θρᾶκες ἤρξαντο θρησκεύειν καὶ θεραπεύειν θεὸν, καὶ τελετὰς τελεῖν, καὶ μυστήρια συγκροτεῖν, ἐξ ὧν Θρακῶν ἤκουσε τὸ θρησκεύειν ἡ περὶ τὸ θεῖον εὐσέβεια· πρώτερος δὲ πάντων Θρακῶν Ὀρφεὺς λέγεται εἰσηγήσασθαι τὰς τελετὰς κατὰ τὸν τρόπον τῶν τελετῶν· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Ὀρφεὺς ὁ λεγόμενος διὰ τῆς λύρας θέλγειν καὶ τὰ ἄψυχα, καὶ ἐξημεροῦν τὰ ἄγρια διὰ τῶν κρουμάτων τῆς λύρας.

δ. Περὶ τοῦ λυδίου ἅρματος.

Ἔστιν αὕτη παροιμία ἐπὶ τῶν ἐρίζειν ἐθελόντων καὶ μὴ δυναμένων ἐφικέσθαι· ἔστι δὲ ἡ παροιμία παρὰ λύδιον ἅρμα θέει· παρῆκται δὲ ἡ παροιμία ἀπὸ τῶν λυδίων ἁρμάτων ὡς ταχυτάτων ὄντων καὶ μὴ δυναμένων φθασθῆναι· ἄλλοι δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ Πέλοπος ἅρματος ἤκουσεν ἡ παροιμία· τινὲς γὰρ λέγουσιν ὅτι Πέλοψ λύδιος ἦν καὶ οὐχὶ φρύξ· τῷ οὖν ἰδίῳ ἅρματι ἐνίκησεν τὸν Οἰνομάον, καὶ ἐκ τότε ἡ παροιμία παρῆλθεν, παρὰ λύδιον ἅρμα θέει.

ε. Περὶ Ὀρέστου καὶ Πυλάδου.

Ὀρέστης οὗτος ἐστιν υἱὸς Ἀγαμέμνονος, φιλίαν δὲ τοσαύτην ἔσχεν πρὸς τὸν Πυλάδην, καὶ Πυλάδης πρὸς τὸν Ὀρέστην, ὥστε καὶ ἀποθανόντος Πυλάδου συγκατελθεῖν τὸν Ὀρέστην μέχρις ᾅδου.

ϛ. Περὶ τῆς λαβυρίνθου.

Ἐν Κρήτῃ τῇ νήσῳ ἔστιν ὄρος ἐν ᾧ σπήλαιον ἀντρῶδες καὶ δύσκολον περὶ τὴν κάθοδον, καὶ δυσχερὲς περὶ τὴν ἄνοδον, ἐν ᾧ λέγεται ὁ Μινώταυρος ἐμβληθῆναι· ἐπεὶ οὖν δυσχερὲς τὸ ἐκβῆναι τοῦ λαβυρίνθου, νῦν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἔλαβεν αὐτὸ ἐπὶ τῶν ἀφύκτων λόγων· ὧν οὐδεὶς ἐδύ-

νατο ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πάντως ἡλίσκετο· ἐπιφέρει γὰρ καὶ τὰς ἄρκυς· εἶδος δὲ ἐστὶν δικτύου παχυσχοίνου, ὃ ἵστασι πρὸς θήραν ἄρκων ἢ ἐλάφων ἢ κατὰ τῶν ἰσχυροτέρων ζώων.

ζ. Περὶ τῶν Σκεδάσου θυγατέρων.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν τῷ πελοποννησιακῷ πολέμῳ μετὰ τὸ κατὰ κράτος νικῆσαι τοὺς Ἀθηναίους, ἠβουλήθησαν καὶ τοὺς ἰδίους συμμάχους πολεμῆσαι, καὶ ὁρμήσαντες κατὰ Θηβαίων, πρὶν προσεγγίσαι πολεμῆσαι τῇ πόλει, γενόμενοι ἐν Λεύκτροις, πόλις δὲ Θηβαίων αὕτη, συμβαλόντες ἡττήθησαν, Ἐπαμινώνδου στρατηγοῦ Θηβῶν εὐδοκιμήσαντος· τὸ δὲ πάθος τοῖς Λακεδαιμονίοις γέγονεν ἐν Λεύκτροις ἐξ αἰτίας τοιαύτης· Σκέδασος ἐν Λεύκτροις ὢν εἶχε τρεῖς θυγατέρας· τινὲς δὲ τῶν Λακεδαιμονίων πάλαι παρ' αὐταῖς ἐπιξενωθέντες, μίξει τὰς κόρας ἐνύβρισαν· φοβηθέντες οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι μήπως δημοσιεύσωσι τῷ ἰδίῳ πατρὶ τὴν ἀσέλγειαν, ἀναιροῦσιν αὐτάς· ἐπανελθὼν οὖν ἐν τῇ οἰκείᾳ πόλει τοῖς Λεύκτροις ὁ Σκέδασος, καὶ μαθὼν τὸ γεγονὸς κατηράσατο πᾶσι τοῖς Λακεδαιμονίοις παρ' αὐτὸν τὸν τάφον τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἀτυχῆσαι· διὸ καὶ ἡ ἀτυχία ἔφθασεν ἐν Λεύκτροις τοὺς Λακεδαιμονίους.

η. Περὶ τῶν πυθαγορικῶν κυάμων.

Πυθαγόριοι γένος φιλοσόφων ἐκ Πυθαγόρου τοῦ σαμίου· οὗτοι δι' αἰνίγματος τὰ τῆς φιλοσοφίας ἐμάνθανον δόγματα· παρεδίδοτο δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὸ αἴνιγμα, κυάμους μὴ ἐσθίειν, τοῦτ' ἔστι μὴ προδιδόντας τὸ δίκαιον δωροδοκεῖσθαι χρήμασιν· οἱ γὰρ Ἀθήνησι πάλαι δικασταὶ ἀντὶ ψήφων κυάμοις ἐχρῶντο πρὸς κατάκρισιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις· φησὶν οὖν ἐκ τῶν κυάμων τῶν ἐκ τοῦ δικαστηρίου μηδὲν ἐσθίειν.

θ. Περὶ Σκηπίωνος καὶ Ἐπαμινώνδου.

Ὁ Ἐπαμινώνδας Θηβαῖος ἦν τὸ γένος, μέγιστος στρατηγὸς, στρατηγήσας ἐν τῷ λευκτρικῷ πολέμῳ, μαθητὴς γενόμενος Φιλολάου τοῦ πυθαγορίου· οὗτος πολεμῶν ἐνεκρατεύετο πάνυ καὶ ἀπὸ βρωμάτων καὶ ἀπὸ ἀφροδισίων καὶ πάσης ἡδυπαθείας· διὸ καὶ μέγιστα κατὰ Λακεδαιμονίων ἔστησε τρόπαια· ὁ δὲ Σκηπίων καὶ αὐτὸς στρατηγὸς ῥωμαίων ὅμοιος κατὰ τὴν δίαιταν τὸ ἦθος τῷ Ἐπαμινώνδᾳ· ἠρίστευσε δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πρὸς Καρχηδονίους πολέμοις, ὃς ἐκ τῆς νίκης τοῦ ἔθνους τὴν ἐπωνυμίαν ἔλαβεν, καὶ ἐκλήθη Σκηπίων ἀφρικανός· Ἀφροὶ δὲ οἱ Καρχηδόνιοι λέγονται.

ι. Περὶ Ἀντισθένους.

Οὗτος Ἀντισθένης κυνικὸς ἦν φιλόσοφος, ὃς τυφθεὶς καὶ πληγεὶς τὸ πρόσωπον, λαβὼν χαρτίον καὶ ἐγγράψας εἰς τὸν τύψαντα, ἐκόλλησεν εἰς τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ οὕτως περιεπάτει.

ια. Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ φιλοσόφου.

Πολεμουμένης τῆς Ῥώμης ὑπὸ βαρβάρων, ἐπὶ . . . (1) τοῦ βασιλέως, φιλόσοφός τις στὰς ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὸν ἥλιον προσηύξατο, καὶ ἔπεσεν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφλεξεν τοὺς βαρβάρους καὶ αὐτὸν τὸν φιλόσοφον.

ιβ. Περὶ τοῦ ποτιδαιώτου.

Ποτίδαια πόλις ἐστὶν ἐν τῇ Θράκῃ κειμένη· ἐν ταύτῃ φιλόσοφος ἦν· οὗτος ἐν χειμερινῷ καιρῷ παννύχιος, τοῦτ' ἔστιν ὅλην τὴν νύκτα, εὐχόμενος τοσοῦτον φησὶ μετάρσιος γέγονε τὴν ψυχὴν, ὥστε μὴ αἰσθάνεσθαι τοῦ κρυοῦς τοῦ

(1) Etiam in Nonno edito desideratur imperatoris romani nomen.

χειμῶνος· ἔκστασιν δὲ λέγει τὸ ἐκστῆναι τὸν φιλόσοφον ἑαυτοῦ, καὶ ὡς εἶπον μετάρσιον γενέσθαι τὴν ψυχήν.

ιγ. Περὶ τοῦ τριεσπέρου.

Λέγεται ὁ Ἡρακλῆς διὰ τριῶν ἑσπέρων κυηθῆναι καὶ τεχθῆναι· τοιαῦτα γάρ τινα μυθεύουσιν περὶ αὐτοῦ· ὁμοίως δὲ φασὶν τοῦτον αὐτὸν Ἡρακλέα ἐν μιᾷ νυκτὶ πάσαις ταῖς Θεστίου θυγατράσι μιγῆναι καὶ παιδοποιῆσαι πάσας ἐξ αὐτοῦ· ὥστε διὰ ταῦτα καὶ θεοποιῆσαι αὐτὸν, καὶ τοῦτο τρισκαιδέκατον ἆθλον ὀνομάσαι· αἱ δὲ Θεστίου θυγατέρες πεντήκοντα ὑπῆρχον.

ιδ. Περὶ τοῦ ἱμάντος Ἀναξαγόρου.

Desideratur historia haec in codice.

ιε. Περὶ τῆς Ἐχέτου καὶ Φαλάριδος ἀπανθρωπίας.

Ἔχετος τῆς Ἠπείρου τύραννος ὑπῆρχεν· οὗτος ὠμότατος ὢν, ἐπενόει παντοίας τιμωρίας καὶ κολαστήρια· πρὸς τοῦτον οἱ θέλοντες ἀφειδῶς κολάσαι διέπεμπον, ὡς Ὅμηρος περὶ αὐτοῦ δι' ἐπῶν φησὶν, εἰς Ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων· ὁ δὲ Φάλαρις τοιοῦτος τίς ἐστιν, καὶ οὗτος καινοτέρων κολαστηρίων γέγονεν εὑρέτης· ἦν δὲ τὸ γένος σικελιώτης· οὗτος Διονυσίῳ τῷ τυράννῳ χαριζόμενος ὄντι ὠμοτάτῳ καὶ τιμωρητικῷ, ἐπενόησεν βοῦν χαλκοῦν ἐν ᾧ ἔδει βάλλειν τοὺς κολαζομένους καὶ πῦρ ἀνακαίεσθαι, ἵνα φησὶν ἔνδον ὄντες καὶ καιόμενοι καὶ βοῶντες διατρεχούσης τῆς φωνῆς διὰ τοῦ στόματος τοῦ ταύρου, δόξῃ ὁ ταῦρος μυκηθμὸν ἀποτελεῖν καιόμενος· τούτου δὲ τοῦ Φαλάριδος τὸ ἀπάνθρωπον θεασάμενος ὁ Διονύσιος, αὐτὸν τοῦτον ἐνέβαλεν εἰς τὸν βοῦν, καὶ καύσας ἀπέκτεινεν. Odyss. σ. 84.

ις. Περὶ τῆς Ἄϊδος κυνέης.

Ὅμηρος ὁ ποιητὴς εἰσφέρει τὸν Δία ἀκρασίαν τινὰ καὶ

ἀφανείαν ἐμποιήσαντα περὶ τοὺς Ἕλληνας, ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι· λέγει μυθικώτερον, ὅτι τὴν κυνέαν τοῦ Ἄδου περιέβαλεν αὐτοῖς ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι· ἡ δὲ κυνέα περικεφαλαία ἐστὶ τοῦ Ἄδου, τοῦτ' ἔστιν τοῦ Πλούτωνος· λέγει δὲ καὶ κυνέαν νέφος εἶναι τί ἐν ᾧ κρύπτονται οἱ θεοὶ, φησὶν, ἀπ' ἀλλήλων.

ιζ. Περὶ Ξάνθου καὶ Χαλκίδος.

Item haec historia deest in codice.

ιη. Περὶ τοῦ Παλαμήδους.

Οὗτος ὁ Παλαμήδης εὐβοεὺς ὢν τὸ γένος, Εὔβοια δὲ νῆσος ἀπάντικρυ τῆς Ἀττικῆς ἐστὶν, λέγεται πρῶτος ἐφευρεῖν τὸ ἀριθμεῖν καὶ ταβλίζειν καὶ πολλαῖς ἄλλαις κεχρῆσθαι μεθοδίαις· οὗτος δὲ ὁ Παλαμήδης εἷς ἐστὶν τῶν στρατευσαμένων κατὰ τὸν Ἴλιον, ἀπέθανεν δὲ ἐν Τροίᾳ κατ' ἐπιβουλὴν Ὀδυσσέως· Ὀδυσσέα γὰρ ἔσχεν ἐχθρὸν διὰ τοιαύτην αἰτίαν· τοῦ Ἀγαμέμνονος προτρεψαμένου τὸν Ὀδυσσέα ἐπὶ τὴν Τροίαν ἔξοδον, μὴ θέλων ἀπελθεῖν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ μανίαν προσποιησάμενος καὶ βαλὼν ὄνον καὶ βοῦν ὁμοῦ ζεύξας, καὶ ὅπισθεν ἀροτριῶν ἐμμανίας προσποιήσει, ὁ Παλαμήδης ἤλεγξεν δὲ οὕτως, τὸν Τηλέμαχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ προθεὶς πρὸ τοῦ ἀρότρου· εἶτα φθάσας ὁ Ὀδυσσεὺς περὶ τὸ παιδίον ἐπῆρεν τὸ ἄροτρον, ἵνα μὴ πλήξῃ τὸ παιδίον, καὶ ἐγνώσθη ὅτι νηφάλιός ἐστιν· ταύτην οὖν τὴν μῆνιν μηνιῶν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ Τροίᾳ, ποιεῖ πλαστὴν ἐπιστολὴν ὡς ἀπὸ Πριάμου πρὸς Παλαμήδην περὶ προδοσίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὑποτίθησιν ἐν τῇ τοῦ Παλαμήδους σκηνῇ· ὕστερον κατηγορίας γενομένης κατὰ Παλαμήδους ὡς προδότου, ηὑρέθη ἡ ἐπιστολὴ, καὶ τέθνηκεν ὑπὸ Ἀγαμέμνονος καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων.

ιθ. Περὶ τοῦ θρησκεύειν.

Ὀρφεὺς λέγεται θρᾷξ ἀπὸ γένους· οὗτος θεολογήσας τὰ Ἑλλήνων μυστήρια, ἐδίδαξεν πῶς τε καὶ δεῖ τιμᾷν τοὺς θεούς· τοῦτο οὖν τὸ τιμᾷν θεοὺς, ἐκάλεσε θρησκεύειν· παρῆκται δὲ ἀπὸ τοῦ οἱονεὶ θεοδερκεύειν, τουτέστιν θεὸν ὁρᾷν· τὸ δὲ μυεῖσθαι εἴρηται, ἢ παρὰ τὸ μυστήρια καὶ ἀπόῤῥητα τελεῖσθαι, ἢ διὰ τὸ μυοῦντα τὰς αἰσθήσεις καὶ ἐπέκεινα γινομένους πάσης σωματικῆς φαντασίας, καὶ οὕτως εἰσδεχομένους τὰς θείας ἐλλάμψεις.

κ. Περὶ τῆς ὀνειρομαντείας.

Τελμισσὸς πόλις ἐςὶν Λυκίας, αὕτη δὲ παλαιοτάτη πόλις· ἦν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κροίσου· οὗτοι λέγονται πρῶτοι τοὺς ὀνείρους εὑρεῖν καὶ διακρίνειν καὶ τὰ τέρατα· ἔλεγον γὰρ εἰ γέγονεν τί παράδοξον, ὅτι τόδε σημαίνει, καὶ πάντως ὡς ἂν εἶπον συνέβαινεν ἐξέρχεσθαι.

κα. Περὶ τῆς οἰωνιστικῆς Ξενοκράτους.

Λέγονται πᾶσαν τὴν οἰωνιστικὴν οἱ Φρύγες εὑρεῖν· τῆς δὲ οἰωνιςικῆς τὸ μὲν ἐςὶν ὀρνεοσκοπικὸν, ὅπερ ἐξηῦρον Φρύγες, τὸ δὲ οἰκοσκοπικὸν, τὸ δὲ ἐνόδιον, τὸ δὲ χειροσκόπιον, τὸ δὲ παλματικόν· ὀρνεοσκοπικὸν οὖν ἐστὶν, ὅτ᾽ ἂν πετομένου τοῦδε ἢ τοῦδε τοῦ ὄρνιθος, ἢ ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω ἢ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ, εἴπομεν ὅτι τόδε σημαίνει· λέγεται δὲ πρῶτος αὐτὴν ἐξευρηκέναι Τελεγόνος· οἰκοσκοπικὸν δὲ ἐστὶν ὅτ᾽ ἂν τὰ ἐν τῷ οἴκῳ συμβαίνοντα ἐξηγήσηται καὶ εἴπῃ ὅτι τόδε σημαίνει, ἐπειδὴ ἐν τῇ στέγῃ ἐφάνη γάλη ἢ ὄφις ἢ μῦς, ἢ ἐκαινώθη ἔλαιον ἢ μέλι, ἢ οἶνος, ἢ ἄλλο τί, τόδε σημαίνει· ταῦτα δὲ συνεγράψατο Ξενοκράτης· ἐνόδιον δὲ ἐστὶν, ὅτ᾽ ἂν ἐξηγήσεται τὰ ἐν τῇ ὁδῷ ὑπαντῶντα, ὅτι ἐάν σοι ὑπαντήσῃ τίς τόδε βαστάζων, τόδε συμβήσεται· ἐὰν

ὁ δεῖνα, τόδε· ἐὰν ἀλώπεκι συναντήσῃς ἢ δορκάδι ἢ κόρακι ἢ ἑτέρῳ ζώῳ, τάδε συμβαίνει, ὅπερ ὁ Πέλλης συνεγράψατο· χειροσκόπιον δὲ ἐστὶν ὅτ' ἂν διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν καὶ τῶν ῥυτίδων εἴπωμεν ὅτι τόδε αὐτὸν σημαίνει, ἢ ὅτι γαμεῖ, ἢ παιδοποιεῖ, ἢ τί τοιοῦτον, ὅπερ Ἕλενος συνεγράψατο· παλματικὸν δὲ ἐςὶν τὸ διὰ τῆς πάλσεως τοῦ σώματος γνωριζόμενον· οἷον ἐπάλθη ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς τόδε σημαίνει, ἢ ὦμος, ἢ μηρὸς, ὃ συνεγράψατο Ποσειδώνιος καὶ ἄλλοι πολλοί.

κβ. Περὶ δουλοσπόρων Σκυθῶν καὶ μαστιγίων.

Τῶν νομάδων Σκυθῶν μέρος τι ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Σκυθίας πλανώμενον ἐπὶ λῃστείᾳ· εἴασαν δὲ τοὺς οἰκέτας οὕτοι μετὰ τῶν γυναικῶν τυρεύειν τὸ γάλα, τοὺς δὲ οἰκέτας αὐτῶν ἐξετύφλουν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτως παρεῖχον αὐτοῖς τυρεύειν· χρόνου οὖν ἐγγενομένου, καὶ τῶν Σκυθῶν τῶν ἐξελθόντων μὴ ὑποστρεψάντων, αἱ γυναῖκες φοιτῶσι παρὰ τοῖς ἐκτυφλωθεῖσι δούλοις, καὶ συγγίνονται παῖδες ἀντὶ τῶν ἐξελθόντων Σκυθῶν· ἦσαν δὲ δοῦλοι κατὰ τὸ σπέρμα· οἱ οὖν πάλαι ἐξελθόντες Σκύθαι ὑποστρέψαντες εὗρον τοὺς ἐκ τῶν δούλων γεννηθέντας ἡβήσαντας καὶ ἐναντιουμένους αὐτοὺς αὐτοῖς, καὶ γενομένου πολέμου μεταξὺ τῶν δουλοσπόρων καὶ τῶν ἐπανελθόντων Σκυθῶν, ἡττῶνται πάνυ οἱ ἐπανελθόντες· τούτοις οὖν ἡττηθεῖσιν εἷς τίς συνεβούλευσεν μὴ ὅπλοις αὐτοῖς πολεμῆσαι ἀλλὰ διὰ μάστιγος· τὸ γὰρ δι' ὅπλων φησὶ πολεμῆσαι τινὰς ὡς ἀπὸ ἴσων πρὸς ἴσους ἐςὶν ὁ πόλεμος, τὸ δὲ διὰ μαστίγων αὐτοῖς ἐπελθεῖν ὡς ἀπὸ δεσποτῶν εἰς δούλους ἐστίν· οἱ οὖν δουλόσποροι θεασάμενοι τοὺς Σκύθας μετὰ τῶν μαστίγων ὑπέκυψαν ὡς ἰδίοις δεσπόταις, καὶ οὕτως κατελύθη ὁ πόλεμος.

κγ. Περὶ τῶν Θετταλικῶν ἵππων.

Πᾶσα πόλις κατ' ἐξαίρετον τί ἔσχεν ἰδίωμα, οἷον ἡ Θετταλῶν χώρα ἔσχεν τοὺς ἵππους, ἡ τῶν Ἀθηναίων τὰ μέταλλα τοῦ ἀργυρίου, ἡ Ἰνδία τὴν χρυσῖτιδα ψάμμον, ὡς καὶ ἡ Λακεδαιμονίων κύνας θηρευτικοὺς, ἔνθεν καὶ οἱ λακωνικοὶ κύνες, καὶ γυναῖκας ἀνδρείους καὶ ἀπτοήτους· ἔσχεν δὲ καὶ ἡ Σικελία τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν, ἧς ἐρασθεὶς ὁ Ἄλφειος ποταμὸς, διαδὺς τὴν θάλασσαν παρὰ τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν ἀνεδόθη.

κδ. Περὶ Πλάτωνος ἐν λόγοις πόλεως.

Πλάτων ὁ φιλόσοφος συνεγράψατο σύνταγμα, ὅπερ πολιτείαν ἐπέγραψεν· ἐν τούτῳ τῷ συντάγματι λέγει ὁποίαν δεῖ γενέσθαι πόλιν, καὶ ἐκ πόσων ἀνδρῶν συγκειμένην, καὶ ποίοις ἔθεσι καὶ τρόποις πολιτευομένην· αὕτη δὲ αὐτῷ ἡ πόλις λόγῳ μόνον συνέστη, ἔργῳ δὲ οὔτε συνέστη οὔτε ἐπολιτεύσατο· ἐν ἐκείνῳ οὖν τῷ συντάγματι λέγει τοῦτο τὸ ῥησίδιον, ὅτι ὑποκείσθωσαν ἡμῖν οἱ πολῖται ἵν' ἴδωμεν αὐτῶν κινουμένην τὴν ἐπίνοιαν.

κε. Περὶ τοῦ ὁ Φάνης καὶ ὁ Ἦρι καὶ ὁ Παῖος.

Ἐν τοῖς ὀρφικοῖς ποιήμασιν εἰσηνέχθη τὰ δύο ταῦτα ποιήματα μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, ὧν τὸν μὲν Φάνητα εἰσφέρει αἰδοῖον ἔχοντα ὀπίσω περὶ τὴν πυγήν· λέγουσι δὲ αὐτὸν ἔφορον εἶναι τῆς ζωογόνου δυνάμεως· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Ἦρι καὶ Παῖον λέγουσιν ἑτέρας ἐφόρους δυνάμεως εἶναι· περὶ δὲ τοῦ ὁ πάντας καταπίνων θεοὺς, οὐ λέγει περὶ Ἦρι καὶ Παίου, ἀλλὰ περὶ τοῦ Κρόνου· λέγεται γὰρ οὓς ἔτεκεν υἱοὺς, πάλιν καταπιεῖν καὶ ἐμῆσαι οὓς ἤδη κατέπιεν· λέγεται γὰρ λίθον καταπιεῖν ἀντὶ τοῦ Διὸς, καὶ τοῦ λίθου κατελθόντος, ἐμῆσαι πάντας.

κϛ. Περὶ Ὠκεανοῦ καὶ Θέτυος.

Τοῦτον εἰσφέρουσι τὸν μῦθον οἱ ποιηταὶ ὅτι Ὠκεανὸς πατήρ ἐστι πάντων τῶν θεῶν, ἡ δὲ Θέτυς μήτηρ· ἀνδρόγυνον δὲ ὁ Ὠκεανὸς καὶ ἡ Θέτυς, καὶ ὅτι πάλαι διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων, διὰ δὲ δυσωπήσεως τῆς Ἥρας γίνεται πάλιν συνάφεια αὐτῶν καὶ φιλία· ὁ δὲ μῦθος, φησὶν, αἰνίττεται, ὅτι ὁ Ὠκεανὸς μὲν ἐστὶν ἡ ὑγρὰ φύσις· ἡ δὲ Θέτυς ἡ ξηρὰ, τουτέστιν ἡ γῆ· καὶ ὅτι πάλαι τῆς ὑγρᾶς φύσεως μὴ συγγινομένης τῇ γῇ, οὐδὲν ἐζωογονεῖτο, καὶ ἀπόλλυτο πάντα· εἶτα ἡ Ἥρα ὡς ἔφορος οὖσα τῆς συζεύξεως, καταλλάττει τὰ δύο στοιχεῖα, καὶ γίνεται λοιπὸν ζωογονία.

κζ. Περὶ τοῦ πολέμου τῶν θεῶν.

Ἀθηνᾶ μὲν καὶ Ἥρα φροντίζουσαι τῶν Ἑλλήνων ἐπολέμουν πρὸς Ἀφροδίτην καὶ Ἄρεα φροντίζοντας τῶν Τρώων· εἴποις δὲ πολέμους καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν γιγάντων πρὸς τοὺς θεοὺς, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν Τιτάνων πρὸς Διόνυσον.

κη. Περὶ τοῦ τῶν Αἰθιόπων ἀρίστου.

Ὅμηρος φησὶν ὅτι ὁ Ζεὺς ἀπῆλθεν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ ἐπ' ἄριστον· οἱ γὰρ Αἰθίοπες ἀριστοποιήσαντες ἐκάλεσαν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς σὺν αὐτῷ· τὸ δὲ ἄριστον τῶν Αἰθιόπων καὶ ἡ δίαιτα αὕτη, θυσία ἦν γινομένη τῷ Διΐ·
Il. α. 423. τὰ δὲ ἔπη εἰσὶν ταῦτα· Ζεὺς γὰρ ἐς Ὠκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας – χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο.

κθ. Περὶ Ζωπύρου.

Δάρειος ὁ Περσῶν βασιλεὺς πολιορκῶν τὴν Βαβυλῶνα ἐπὶ χρόνον πολὺν, καὶ δυσπορθήτου οὔσης αὐτῆς, καὶ σχάλλοντος ἐπὶ πολὺν καιρὸν, Ζώπυρός τις ἀνδρεῖος τὴν ψυχὴν, ὡς ἔδειξεν τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐκ ἄδοξος παρὰ τῷ Δα-

ρεῖν, μηχανᾶται τοιόνδε· κόψας ἑαυτοῦ τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα, καὶ μάστιξιν ἑαυτῷ ξάνας δεινῶς, αὐτομολεῖ δῆθεν πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους ὡς δεινὰ πεπονθὼς παρὰ τοῦ Δαρείου· εἶτα ἀπελθὼν, προσποιεῖται εὔνοιαν τοῖς Βαβυλωνίοις στρατηγῆσαι ὑπὲρ Βαβυλωνίων καὶ ἀνελεῖν πολλοὺς τοῦ Δαρείου· συνθεὶς δὲ σύνθημα μετὰ τοῦ Δαρείου ἡμέραν ὡρισμένην ἐν ᾗ δεῖ αὐτὸν προσβαλεῖν τῇ Βαβυλῶνι, ἐν ταύτῃ πείθει τοὺς Βαβυλωνίους λαβεῖν τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν· εἶτα λαβὼν ἤνοιξεν καὶ εἰσήγαγεν τοὺς Πέρσας, καὶ οὕτως ἐχειρώθη ἡ Βαβυλών· ταῦτα δὲ Ἡρόδοτος ἐν τῇ γ' τῶν ἱστοριῶν φησί.

λ. Περὶ τοῦ ἑταῖρε καὶ τοῦ προυπίνειν.

Ὁ Πλάτων καὶ πάντες οἱ φιλόσοφοι τοὺς γνησίους ἐραστὰς τῶν λόγων, ἑταίρους καλοῦσιν οἷον φίλους· ὁ οὖν Ἰουλιανὸς ὡς δῆθεν φιλοσοφήσας, οὐκ ἀπαυθαδιάζετο τῇ βασιλείᾳ, ἀλλ' ἐμιμεῖτο δῆθεν Πλάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους ἑταίρους πάντας καλῶν, καὶ πολὺ τοῦτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς συνουσίαις ἦν· τὸ δὲ προπίνειν τοῦτο ἐστίν· πάντες οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς ἐπιτελοῦντες ἑορτὴν πάνδημον, ἐν φιάλαις ἢ χρυσαῖς ἢ ἀργυραῖς κιρνῶντες ἐδέχοντο μὲν παρὰ τοῦ οἰνοχόου αὐτοὶ, ἀπέπινόν δε μικρὸν ἐκ τῆς κύλικος ὡς συμβόλου ὄντος τούτου φιλίας πολλῆς, καὶ τότε παρεῖχεν ᾧ ἂν ἐβούλετο χαριζόμενος καὶ τὴν κύλικα, καὶ ἐκαλεῖτο μὲν αὐτὸ τοῦτο προὐπίνειν· ἡ δὲ ἡμέρα, φιλοτήσια· τὸ δὲ λαρυγγίζειν μίμησις ἐστὶν φωνῆς ὅτ' ἄν τὶς ἐπιτερπόμενος οἷς λέγει ἐπιβήσει τῇ φωνῇ καὶ στενοῖ αὐτὴν, ὥστε δοκεῖν ἐν τῷ λαρυγγιᾷν παρακατέχεσθαι.

λα. Περὶ Ἡρακλῆς μαίνεται καὶ Μεγάρη.

Μεγάρη οὕτω καλουμένη Κρέοντος τοῦ Θηβῶν βασιλέως

θυγάτηρ ἐγαμήθη τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἐπαιδοποίησεν ἐξ αὐτῆς· ἡ δὲ Ἥρα ἀπεχθῶς ἔχουσα πρὸς τὸν Ἡρακλέα διὰ πολλὰ, ἐνέβαλεν αὐτῷ μανίαν, καὶ μανεὶς ἀπέκτεινεν τὰ τέκνα αὐτοῦ τὰ ἐκ τῆς Μεγάρης.

λβ. Περὶ τῶν κεκομμένων καὶ διεσπασμένων θεῶν.

Αὕτη δοκεῖ εἶναι περὶ τῶν Τιτάνων καὶ Διονύσου ἡ ἱστορία· ἔστι δὲ τοιαύτη· Περσεφόνη γεννᾷ τὸν Ζαγραῖον Διόνυσον ἐκ τοῦ Διὸς συλλαβοῦσα αὐτόν· τοῦτον γεννηθέντα οἱ Τίτανες, δαιμονίων δὲ τάξις, φθονήσαντες τῷ Διονύσῳ ὡς ἐκ Διὸς ἔχοντα τὴν γέννησιν, διασπαράσσουσιν αὐτόν· ἄλλοι δὲ φασὶν ὅτι καθ' ὑπόθεσιν τῆς Ἥρας διεσπάσθη ὑπὸ τῶν Τιτάνων ὁ Διόνυσος· καὶ περὶ μὲν τῶν διεσπασμένων θεῶν αὕτη καὶ περὶ τοῦ Διονύσου· περὶ δὲ τῶν κεκομμένων οὐδὲ μία τὶς φαίνεται ἡμῖν ἱστορία ἢ περὶ τῶν γιγάντων· αὐτοὶ γὰρ πολεμεῖν θέλοντες τοῖς θεοῖς, οἱ θεοὶ ἀντιστρατευσάμενοι ἐπολέμησαν καὶ ἔκοψαν αὐτοὺς, ὕστερον τοῦ Διὸς καὶ τὸν κεραυνὸν αὐτοῖς ἐκπέμψαντος.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΩΝ Ο ΘΕΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΦΥΣΙΟΛΟΓΗΣΕΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΜΜΕΤΡΩΣ ΑΥΤΩ ΕΙΡΗΜΕΝΟΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΣΟΜΕΝΟΥ ΣΤΙΧΟΥ.

Ed. Billii carm. I. Αὐτὰρ ἐγὼ, εἰ καί με κακὴ κάλυψε μέλαινα
498. Καὶ δνοφερὸν προπάροιθεν ἑὸν χέεν ἐχθρὸς ἐμεῖο,
499. 500. Σηπίη ὡς ἐμέωσα καθ' ὕδατος, ἀλλὰ καὶ ἔμπης,
501. Τόσσον ἔτ' εἰσορόω καὶ δέρκομαι ὅσσον ἄριστα.

Σηπία γένος ἐστὶν τῶν ἐναλίων· ἔχει δὲ φυσικὴν μελανίαν· ὥσπερ οὖν καὶ οἱ ὄφεις, ἄλλη μὲν τῶν ὄφεων ἔστιν ἀναιρετικὴ, τῆς δὲ σηπίας οὐκ ἔστι· μόνον δὲ καθ' ὕδατος χεομένη, τὸ περὶ αὐτὴν ὕδωρ θολοῖ· ταύτην μὲν οὖν

ἐπίκουρον φυσικὴν κέκτηται τὴν μελανίαν, ὡς εἰ τὴν ἀσπίδα τῶν ἀμυντηρίων βελῶν ἀποτρεπτικὴν ἐν πολέμῳ· καὶ γὰρ αὕτη τοῖς ἁλιευτικοῖς ἀγκίστροις ἐνοχλουμένη, καὶ τῶν θαλάμων ὥσπερ βιαίως ἀφελκομένη, τὴν μελανίαν ἐμεῖ, τοσαύτην ἔχουσα τὴν ἐνέργειαν, ὡς τὸ περὶ αὐτὴν ἅπαν ὕδωρ διαχλῦσαι, τῶν δὲ θηρευτῶν ἐκ τοῦ συγκεχύσθαι τὸ δι' αὐτῆς ὕδωρ, ὅποι τὸ θήρατρον ἐμβάλλοιεν ἀπορούντων, αὕτη διὰ τῆς μελανίας τῶν ἀγρευόντων ἀποδιδράσκει.

Οἷσιν ἄδην ἐδάμασσας ἐμὸν κέαρ εἴτε με πικρῆς 560.
Τινύμενος κακίης εἴτ' ἀλγέσιν, ὡς ὅτε πῶλον 561.
Παντοίοισι δρόμοισι καὶ ἠλιβάτοισι δαμάζων. 562.

Πώλους ἔθος ἐστὶν τοῖς σοφοῖς τὰ πολλὰ, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ τὰς ἡμιόνους καλεῖν· οὗτοι δὲ φυσικὸν ἔχουσι στρῆνος· ὁ μὲν γὰρ ἵππος ὥσπερ δύναμιν ἔχει φυσικὴν, οὕτω καὶ πραότητα, τῆς εὐγενείας ὑπογράφων εἰκόνα, τὸ γὰρ εὐγενὲς εὔτροπον δηλονότι· πῶλοι δὲ, τοῦτ' ἔστιν ἡμίονοι, συγκεχυμένην ἔχουσι τὴν γέννησιν· ἵππων γὰρ καὶ ὄνων ἐξεγένοντο· πᾶν οὖν δυσγενὲς, δηλονότι καὶ δύστροπον· φυσικὴν οὖν ἔχοντες, ὡς ἔφημεν, τῆς ἀθεμίτου, μᾶλλον δὲ παραφυοῦς γεννήσεως τὴν ἀταξίαν, λακτίζουσι καὶ σπαράσσουσι τὸν ἐπιβάτην ὑποπτύοντες, καὶ τὸν ἐπιβάτην ἀπωθούμενοι, τὰ πολλὰ προσκαταῤῥήσσοντες· πολλῇ δὲ βίᾳ κρατούμενοι, παντοίοις δρόμοις καὶ ἠλιβάτοις ἀνοδίαις δαμάζονται, ῥοπάλοις μαστιζόμενοι, καὶ πικροτέροις ἀγόμενοι τρόποις· τοιοῦτον ἐστὶν ὃ φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· οἱ πειρασμοὶ τοῖς μὲν διὰ κακίαν, τοῖς δὲ δοκιμῇ τῆς ἀρετῆς ἐπαγόμενοι, πολυτρόπως θεοῦ συγχωρήσει ἢ καὶ παροράσει.

Ξείνην τερπωλὴν οἴην ἔχον, ὡς ὅτε πηγὴν 610.

611. Διψαλέη ψυχρὴν ἔλαφος σχεδὸν ἄνδρας ἀρίστους.

Τὴν ἔλαφον ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων ἐπιποθεῖν ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ· αὕτη δὲ φυσικὸν οὐκ ἔχει τὸ πρὸς τὰς πηγὰς ἐπείγεσθαι, τοῦ δὲ σβέσαι τὴν δίψαν χάριν ἐπιτρέχει· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις διαιτωμένη, τῶν ἰοβόλων ἑρπετῶν τὴν γαστέρα πληροῖ, καὶ τῇ δίψει συγκαίεται· ψυχρὰν δὲ πηγὴν καταλαβοῦσα, τῆς ἐνδομύχου καύσεως παρηγορεῖται· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι ποικίλων πειρασμῶν καὶ παθῶν ὑπ' ἐκκαύμασιν τοῖς ἀναπεπλησμένοις ὡς ταῖς ἐλάφοις τὸ ψυχρὸν, οὕτω δὴ καὶ τούτοις ἀνδρῶν ἀγαθῶν ὁ συνδυασμὸς γένοιτ' ἂν παρηγόρησις.

Carm. II. 104. Τὸν βροτὸν, ὅνπερ ἔτευξεν ἑοῦ θηήτορα κόσμου,
105. Ῥίζαν ἐμὴν, καὶ σπέρμα πολυσχιδέος βιότοιο
106. Ἄνδιχα μοιρήσας μεγάλῃ ζωαρκεῖ χειρὶ
107. Πλευρὴν ἐκ λαγόνων μούνην ἕλε τήν ῥα γυναῖκα
108. Δειμάμενος, καὶ φίλτρον ἐνὶ πραπίδεσσι κεράσσας
109. Ἀμφοτέροις, ἐφέηκεν ἐπ' ἀλλήλοισι φέρεσθαι,
110. Οὐ πᾶσ' οὐδ' ἐπὶ πάντας, ὅρον δ' ἐπέθηκε ποθοῖσι,
111. Τὸν ῥα γάμον καλέουσιν, ὅλης ἀμέτροιο χαλινόν.

Τὸν ἐπ' ἀλλήλοις πόθον, τοῦ τε ἀνδρὸς φημὶ καὶ τῆς γυναικὸς, φυσικῶς ἐντεθεῖσθαι φησὶν ὁ θεολόγος ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τοιοῦτον, ὥστε καὶ μὴ βουλομένοις αὐτοῖς, ὅμως ἐξ ἐμφύτου κινήσεως ἀλληλαλλήλοις ἐπείγεσθαι· οὐκ ἐπὶ πᾶσι δὲ φησὶ τοῦτ' ἔστιν, οὔτε πρὸς ἑκάστην τῶν θηλυτέρων τοῦ ἀνδρὸς εἶναι τὴν ἔφεσιν, οὐδὲ πάλιν τῆς γυναικὸς ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄῤῥεσιν, ὁροθέσιον δὲ θέμενος ὅπερ ἐστὶν κατὰ συζυγίαν, τὸν κτηνώδη κατ' ἀγέλης ὧδε τρόπον ἀποτρέπει· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις κτήνεσιν ἀφραδέουσιν ἐπαλλήλοις τὸ μαίνεσθαι παρέσχεν ἡ φύσις ἀγεληδὸν· ἀν-

θρώποις δὲ κατὰ συζυγίαν· καί τοι φυσικῶς ὁ πόθος ἐγκείμενος ὑποθετεῖται· καὶ τὸ μὲν φέρεσθαι πρὸς συνουσίαν φυσικῶς ἔγκειται πᾶσι, τὸ δὲ μὴ κεχρῆσθαι ταῖς ὁρμαῖς ἀλλ' ἐγκρατεῖν φύσεως καὶ βιάζεσθαι, μόνης ἐστὶν ἀρετῆς καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν πολιτευομένων.

Εἰ δ' ἐτεὸν φοίνιξι πόθου νόμος ὑψικόμοισι 241.
Πηγνυμένους θῆλυν τὲ καὶ ἄῤῥενα εἴαρος ὥρῃ 242.
Ἐρνοκόμων παλάμῃσι βρύειν βοτρυώδεα καρπόν. 243.

Τὸ μὲν ἐμφυλλίζεσθαι φυσικὸν οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν ἄλλων φυτῶν· καὶ γὰρ παρ' ἑτέρων ἐμφυλλιζόμενα καὶ τὸν οἰκεῖον ἀποσώζει βλαστὸν, καὶ τὸν παρ' ἑτέρου δείκνυσιν ἐν ἑαυτῷ μεμερισμένως· ὁ δὲ φοίνιξ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐκ τοῦ συγγενοῦς ἐμφυλλίζεσθαι φυσικὸν ἔχων τὸ μὴ δίχα τοῦ ἄῤῥενος τὸν καρπὸν ἀποτίκτειν· οἱ γὰρ φυτοκόμοι ταῖς ἰδίαις χερσὶν κατά τινα τόπον τῆς τοῦ φυτοῦ κορώνιδος διανοίγοντες ἀπόμοιραν εἰσβάλλουσιν ἄῤῥενος, ὥσπερ δὲ τὸ φυτὸν καταγάστριον ὑποδεχόμενον σπέρμα, κἀντεῦθεν ἐγκυμονοῦν τὸν ἔγκαρπον τοκετὸν, ὥριον εὐκαίρως ἀποδίδωσι.

Εἰ δὲ καὶ ἐκ δυάδων λιθάκων λίθος εἰς ἓν ἰούσης 244.
Τίκτεται, ὡς ἐνέπουσι λίθων ἐπίϊςορες ἄνδρες, 245.
Ἔστι καὶ ἀψύχοισι γάμος καὶ δεσμὸς ἔρωτος. 246.

Ὁ μὲν λίθος ἄψυχος ἐστὶ δηλαδὴ καὶ ἀναίσθητος, οὔτε μίαν πρὸς τὰ ψυχικά τε καὶ αἰσθητὰ κοινωνίαν κεκτημένος· πολλὴ δέ τις ἐν τοῖς λίθοις διαφορὰ, κατ' εἶδος φημὶ καὶ ἀφήν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλων εἰσὶν εὐχροώτεροι καὶ σκληρότεροι, καὶ μείζους ἢ ἐλάττονες, πάντες ὅμως δὲ λίθοι· τούτων γένος ἐστὶν φυσικὸν ἢ κατ' αἴσθησιν, ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ λέγειν ἐχρῆν κινούμενον ὅμως· καὶ γὰρ οὐν ἀλλή-

λεις ἀποτιθέμεναι λίθακες δύο, τρίτον ἀπογεννῶσιν, ὥσπερ τὴν ζωτικὴν ἐκμιμούμεναι φύσιν.

535. Οὐχ ὡς δὴ φερέοικον ὑπ' ἄχθει ὀστρακόεντι

536. Ἕλκουσαν μογερῶς ὑγρὸν δέμας ἴχνεσι νωθροῖς.

Φερέοικος ἐστὶν ἡ χελώνη, τὸ μὲν σῶμα διυγρὸν ἔχουσα καὶ ἁπαλώτερον, ὀστρακῶδες γε μὴν τὸ σκηνάδιον· ἔχει μὲν οὖν ἐπικείμενον βάρος τῷ τρυφερῷ σώματι, καὶ φυσικῶς συνεζευγμένον· ὅθεν καὶ νωθρότερον βαδίζει φυσικῶς ἐμποδιζομένη· ὅπερ οὖν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοὔμπαλιν ἐπὶ τῆς χελώνης ἔστιν ἰδεῖν· ἡ μὲν γὰρ ἐλαφρὰ λέγεται ψυχὴ, τὸ δὲ σῶμα μόλιβδος καταβαροῦσα· πειρᾶται γοῦν φυσικῶς καθέλκειν τὴν ἐλαφρὰν τὸ βαρύτερον· ἔχει δὲ δύναμιν η ψυχὴ ἡ κατὰ φύσιν ἀνθεφέλκειν τὸ σῶμα· τὸ μὲν γὰρ ἀναίσθητον καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον, ἡ δὲ λογικὴ τὲ καὶ νοερὰ τινὰ τρόπον καὶ τοῦ σώματος δέσποινα· διὸ καὶ ποτὲ καθελκομένη πάσχει τὸ παρὰ φύσιν· ἡ δὲ χελώνη φυσικὸν ἔχει τὸ κρατεῖσθαι, ὥσπερ ἐποχήν τινὰ τὸ περικείμενον ἐνδεδυμένη σκηνάδιον· καὶ βαδίζει μὲν τὸ ζῆν καὶ κινεῖσθαι, νωθρὰ δὲ τῇ φυσικῇ τοῦ βάρους ἀνάγκῃ· ὅπερ οὖν φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος πάσχουσιν οἱ γάμῳ προσομιλοῦντες, βαδίζουσιν μὲν ἐθέλοντες πρὸς θεὸν, νωθρότερον δὲ τὸ περίκεισθαι τὴν γαμήλιον ἀχθηδόνα· τοῦτο γὰρ ἀποδεῖξαι σκοπὸς τῷ θεολόγῳ, τῷ κατὰ τὴν χελώνην ὑποδείγματι.

538. Οὐδ' ὡς ἀμφιβίοισι νόμος καὶ χέρσον ἔχουσαν

539. Καὶ μαλακοῖς ναίουσαν ἐν ὕδασι νυκτὶ καὶ ἠοῖ.

Ἀμφίβιον ἐστὶν ἅπαν ἐνυδρόχερσον, ὡς οἱ πηδητικοὶ βάτραχοι καὶ παγοῦροι λοξοδρομοῦντες, ὅσα τε βιοῖ τοῖς μαλακοῖς ὕδασιν καὶ τῇ ξηρᾷ διαιτώμενα· καὶ γὰρ ὥσπερ εἰ-

σὶν ἃ μὴ χωρὶς οἷόν τε ζῆν ὕδατος, αὖθις δ' ἅπερ ἐν ὕδασι ζῆν τῶν ἀμηχάνων· οὕτω δὴ κατ' ἄμφω ζῆν ἔθηκε νόμος εἰσὶν ἅπερ, νόμος δὲ γενικῶς διατρέχων, φύσις ἐστὶν δηλονότι· καὶ τούτους δὲ τοὺς γεγαμηκότας ἀπεικάζει Γρηγόριος ὁ πανάριστος, πῆ μὲν τοῖς μαλακωτέροις τοῦ γάμου τρόποις ἐντετηκότας· πῆ δὲ τοὺς κατ' ἀρετὴν τραχυτάτου βίου τῇ στεῤῥότητι προσανέχοντας, τῷ πρὸς ἀρετὴν ἐπιπλάστῳ σχήματι μορφουμένους.

Ἀσπίδος οὐ μέγα τύμμα δίδωσι δέ γ' αὐτίκα πότμῳ — Carm. III, 291.
Ὑπναλέῳ, καὶ τερπνὸς ἀποπνείουσιν ὄλεθρος. — 292.

Τῶν ἐχιδναίων γενῶν ἰοβόλων ἀσπὶς μικρὸν μὲν καθάπτεται τύπτουσα, τοσαύτην δὲ τὴν ἐνέργειαν ἔχει, ὡς ἡδονὴν ἡγεῖσθαι τὸν ὄλεθρον· ὥσπερ οὖν οἱ ψωριῶντες ἡδονὴν ἐκ τοῦ πάθους κνιζόμενοι περιποιοῦνται, τοῦ χυμοῦ κατὰ τοῦ σώματος ἐπιφάνειαν καὶ τοῦ αἵματος ἐπιτρέχοντος, οὕτω δὴ καὶ τοῖς ὑπὸ τῆς ἀσπίδος τυπτομένοις αἷμα καταικάρδιον ἐπιτρέχει σὺν μελανίᾳ· τῇ μὲν οὖν ξέσει τοῦ σώματος, καὶ τῇ τῶν φυσικῶν πόρων κινήσει, τὴν ἡδονὴν προσγίνεσθαι, ἀναμφίβολον· ἐφέλκεται δὲ τὸν ὕπνον θαλπόμενον καὶ τὸ σῶμα· καὶ γὰρ οἱ μεθύοντες, ὕπνῳ βαθεῖ καταφέρονται ὑπὸ τῆς τοῦ οἴνου θερμότητος συγκαιόμενοι, καὶ μικρὸν ἀνανήφοντες ἀμέλει τῷ ψυχρῷ προσανέχουσιν ὕδατι τὴν προσγινομένην παραμυθούμενοι δίψαν, οὐκ οἰνοποσίᾳ τὸ λοιπὸν ἀλλ' ὑδροποσίᾳ· τοσαύτη μὲν ἐκ φύσεως τῷ θηρίῳ καυστικὴ πρόσεστι δύναμις, ὡς ἅμα τῷ τυπτῆσαι τὸ καταικάρδιον αἷμα διαθερμᾶναι, καὶ πρὸς ὕπνον ἐφελκύσασθαι, καὶ τερπνὸν τοῖς ἀποψύχουσιν ἀποποιῆσαι τὸν ὄλεθρον· οὕτω μὲν οὖν, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, μικρὰν ἡδονὴν τῇ ψυχῇ τὸ δοκεῖν ἐνθέμενος ὁ δαίμων, ἢ τινὰ

τῶν εὐτελῶν φροντίδα βιωτικὴν, τερπνοῖς ἐν ὕπνῳ τῇ ῥᾳθυμίᾳ καταφονεύει.

526. Ὡς δ' ὄρνιν φοίνικα φάτις θνήσκοντα νεάζειν
527. Ἐν πυρὶ τικτόμενον πολλῶν ἐτέων μετὰ κύκλα,
528. Γηραλέης κονίης ξεῖνον γόνον αὐτογένεθλον,
529. Ὡς οἵ γε θνήσκοντες ἀείζωοι τελέθουσιν.

Φήμη τίς ἐστὶν περὶ φοίνικος ὀρνέου ὡς μόνον ἐστὶν, ζεῦγος μὴ κεκτημένον· τοῦτο δὲ κατὰ χρόνον τινὰ (σχε)δὸν λέγουσι δὲ πεντακοσίων ἐτῶν, ἀποθνήσκειν τοῦτον τὸν τρόπον· συλλέγει ξύλα θησαυρίζων εἰς ἕνα τόπον, ἐφ' ὃν ἀφ' ὕψους ῥοιζηδὸν καταφερόμενον ἀναδίδωσι πῦρ, ὅθεν ἀναφλέγεται πυρκαϊά· θνήσκει δὲ φησὶ συγκαιόμενον, ἐκ τῆς κονίης δὲ πάλιν ἀναφύεται· τοῦτο δὲ μῦθος ἐστὶν γραώδης, ἑλληνικῆς ἀπήχημα τερατολογίας· οὐδὲ γὰρ τοῖς κατὰ τὸν Νῶε πτηνοῖς ἢ κτήνεσι καὶ θηρίοις ἀπηρίθμηταί τι· δύο δύο γὰρ ἢ ἑπτὰ ἑπτὰ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτὸν ἀπετέθη τῶν πάντων, ἄρσεν καὶ θῆλυ· πᾶσα σὰρξ διεφώνησεν ἀπὸ τοῦ γεναμένου κατακλυσμοῦ, πλὴν τῶν ἐν τῇ κιβωτῷ· ὡς μῦθον εἶναι φάσμα τὸν περὶ τοῦ φοινικόνος ὀρνέου λόγον· οὐ γὰρ ὡς ἀληθὲς ὁ θεολόγος τοῦτο παρεισάγει βέβαιον ἀποδεικνὺς, ἀλλ' εἶναι φάσι κατονομάζει· ταύτῃ δὲ τὸν κατὰ τοὺς παρθενεύοντας βίον ἐξεικονίζει· καὶ γὰρ ὥσπερ φησὶν ἔστι φήμη τὸν φοίνικα νεάζειν τικτόμενον ἐν πυρὶ πολλῶν μετὰ κύκλους ἐνιαυτῶν, οὕτω δὴ καὶ οἱ βιοῦντες κατ' ἀρετὴν ἅπαντες ἀποθνήσκοντες τοῖς ἐν κόσμῳ βιωτικοῖς, ἀθάνατοι γίνονται, τῷ πόθῳ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ πυρπολούμενοι.

Μηδὲ τόῃ ζωῇ βαλέην ἐχεννῆδα σάρκα
Ἤ τε καὶ ἱεμένην περ, ὅμως κατὰ νῆα πέδησεν.

Φησὶν ὁ πάνσοφος τὰ θεῖα Γρηγόριος ὅτι δεσμὸς ἐστὶν

ἡ σὰρξ ἤτοι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς τοῖς κατὰ Θεὸν πολιτευομένοις· ἐκ παραγώγου δὲ τοῦτο φησὶ καὶ . . . ἐν θαλάσσῃ ὃν καλοῦσιν ἐχενῆιδα, μικρὸς μὲν καὶ λίαν εὐτελέστατος, ᾧ κατὰ τῆς ῥάχης ὀστέον προσίδρυται, καὶ μάλα βραχὺ· φορτίδι δὲ περιτυγχάνων οὗτος μυριαγώγῳ σκληροῖς ἀνέμοις ἐλαυνομένῃ τῇ σκάφῃ προσπήγνυσι τὸ κατὰ τῆς ῥάχης ὀστέον· ταύτην δὲ διεμποδίζει καίπερ φορῶς ἑλκομένην, μὴ συγχωρῶν προβαίνειν περαιτέρω, καὶ τοῖς ἀσχέτοις περ ὕδασιν ἐπιπλέουσαν· τοσαύτην δύναμιν εὐτελέστατος ὢν ἐκ φύσεως ἔλαχεν· οἷον ἐστὶν, ὁ θαυμάσιος φησὶ θεολόγος, τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα, κἂν μικρὰ φροντὶς εἶναι δοκεῖ καὶ τῶν εὐτελῶν, ὅμως ἐπέχει τὸν ἰσχυρὸν καὶ ταχύτατον πλοῦν, καὶ τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ Θεὸν δρόμον παρεμποδίζει.

Ὦ φύσι παμμήτειρα, σὰ δ' οὐκ ἐμὰ θαύματα λέξω, 534.
Ὅσσα καὶ ἐν χέρσοισι καὶ ἐν πελάγεσσιν ἔθηκας. 535.

Τὴν φύσιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος πάντων μητέρα φησὶ, καὶ γὰρ ἐστὶν πάντων γενέτις· πᾶν γὰρ ὃ πέφυκε τῶν ὄντων φύσις ἐστὶν, ὃ δὲ μὴ φύσις ἀνύπαρκτον δηλονότι· τὰ σὰ δὲ θαύματα φησὶν ὦ φύσι μῆτερ ἁπάντων διηγήσομαι, ὅσα καὶ ἐν θαλάσσῃ ἐποίησας καὶ ἐν τῇ γῇ.

Πυνθάνομ' ὡς πτερόεσσα τρυγὼν τρυγόνος φιλίοιο 536.
Χηρωθεὶς ὁμόλεκτρον ἑὸν ποθέουσα σαόφρων, 537.
Οὐ δέχεται ποσὶν ἄλλον ἑῆς καθύπερθε καλιῆς. 538.

Ὀρνεὸν ἡ τρυγὼν τῶν καθαρῶν προσαγορευομένη, σωφροσύνην δὲ φυσικὴν ἔχει καὶ πολὺν τὸν εἰς τὸν ὁμόζυγον πόθον· αὕτη μὲν ἐκ παρθενίας αὐτῆς ἄρρενι * συνάπτεται καὶ τῷ πρὸς αὐτὸ τέρπεται γάμῳ, τούτῳ μόνῳ προσανεχομένη, δεύτερον οὐκ ἐπιδεχομένη· καὶ ζῶντι μὲν τὴν πρὸς

* cod. ὄρνῃ.

τὸν ἀμίαντον κοίτην διαφυλάττει, θνήσκοντι δὲ καὶ θηρωμένῳ τῆς αὐτῆς ἔχεται φιλίας, οὐκ ἐπιδέχεται γὰρ ἕτερον ὄρνιν ὑπεράνω τῆς καλιᾶς, τὸν ἐκ παρθενίας ὁμόζυγον ἐπιποθοῦσα, μὴ παρόντος δὲ συμπάσχουσα τρόπον, καὶ εἰς αἴσθησιν ἐρχομένη πλανᾶται, στάσιν ἀνὰ τὰς ἐρήμους οὐκ ἔχουσα, μέχρις ἁλῷ καὶ αὐτὴ τῷ πένθει, μακρὰ βοῶσα σωφρόνως τῷ πόθῳ τοῦ ἀνδρὸς ἡ σοφὴ συνφθειρομένη.

540. Οὐδὲ μὲν οὐ λακέρυζα μελάγχροος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
541. Ζώει κουριδίοιο πόθου τμηθεῖσα κορώνη,
542. Πάντα πόσιν στυγέουσα ἐπὴν φίλον ὄρνιν ὀλέσσῃ.

Ὄρνεον ἡ κορώνη μέλαν τῶν ἀκαθάρτων προσαγορευομένη, σωφροσύνην δὲ φυσικὴν ὥσπερ οὖν καὶ ἡ τρυγὼν κεκτημένη αὐτή· ἐπειδὰν γὰρ τὸν προσφιλῆ καὶ παρθενικὸν ὄρνιν ἀπολέσῃ, πάντα μισεῖ ἄῤῥενα ὄρνιν· φλύαρον δὲ ταύτην ὁ θεολόγος φησὶν, οὐ τὸ προσφυὲς ἐνταῦθα καὶ φυσικῶς ὑποφαίνων· οἱ μὲν γὰρ κόρακες τὸ πολλὰ κράζειν ἅπαντες ἔχουσι πεφυκὸς, ὡς αὐτὸς ἀλλαχοῦ τοῦτο δηλῶν ὁ θεολόγος φησὶ, δεῖπνον ἔθηκαν ἀμετροβοαῖς κοράκεσσιν· ἡ δὲ πενθοῦσα κορώνη καὶ ξένον παρὰ τοὺς ὁμογενεῖς ὄρνεις κωκοῦσα, τοῦτον σεσημείωται τὸν τρόπον· τῶν μὲν γὰρ ἄλλων εὐτάκτως φωνοβολούντων, ἐξ ὧν τοῖς οἰωνοσκόποις πρόσεστιν οἰωνίζεσθαι, μᾶλλον ἀνενδότως αὕτη καὶ ὡς ἐκ περιστάσεως λεπτοτέρᾳ φωνῇ τὸ πένθος κατασημαίνει, μηδεμίαν ἔχουσα στάσιν ἄσχετα περικράζουσα, πενθικὸν ἀλαλάζουσα, ταῖς ὑποσυρομέναις φωναῖς καὶ ταῖς ἐκ τόπων εἰς τόπους συνεχέσιν ἀμείψεσιν· οὕτω μὲν οὖν ἡ μελάγχροος ἀλλὰ σώφρων, τὸ πρὸς τὸν ὁμόζυγον φίλτρῳ συνδιόλλυται κορώνη.

543. Ἰχθύσι δ' εἰναλίοισι νόμος, παυροῖς μὲν ἀθέσμοις

Ἀμφὶ γάμους, πολλοῖς δὲ σαοφροσύνης τε μέμηλε, 544.
Καὶ θαλάμων, ἀλόχων τε· δίκη δέ τε κῆνθαδ' ἀνάσσει. 545.

Τοὺς θαλασσίους ἰχθύας ὁ θεῖος Γρηγόριος περὶ τὴν γαμικὴν ὄρεξιν φυσιολογῶν, τοὺς μὲν φησὶν ἀθεμίτους, τοὺς δὲ σωφροσύνης φροντίζοντας· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀγεληδὸν ἐπέρχονται τὸν οἶστρον φέροντες ἀσημάντοις, οἱ δὲ φροντίζουσι περὶ γυναικῶν, καὶ παστάδας τοῦτ' ἔστιν θαλάμους, κατασκευάζουσιν ἑαυτοῖς, καὶ ὥσπερ αἰδούμενοι προφανῶς ἀναιδεῖν ἐπιμιχθῆναι, κατὰ τοὺς θαλάμους εἰσιόντες ταῖς ἰδίαις μόνον συγγίνονται γαμεταῖς ἐπ' ἀλλήλοις τερπόμενοι καὶ τοῖς θαλάμοις προσκαρτεροῦντες καὶ μηδενὶ τῶν ἔξω μιγνύμενοι· δίκη δὲ φησὶν ὁ θεῖος θεολόγος παρ' αὐτοῖς βασιλεύει, καὶ γὰρ τοῖς πορνεύουσιν οὐ συμμίγνυνται· μάχονται δὲ καὶ περὶ θαλάμων εἰκὸς, καὶ τοὺς ἀκρασίᾳ φύρδην ἐπιόντας ἀποτρέπουσιν, φυσικὴν λαχόντες τὴν εἰς τοῦτο κατάστασιν.

Ἄλλοι δ' οὐ πλεόνεσσιν ἑνὸς μογέουσι τόκοισιν, 546.
Ἄλλοι δ' εἰαρινῇ μούνῃ φιλότητι γάνυνται, 547.
Καὶ πλέονες, μέτρον δὲ φύσις ἐπέθηκε πόθοισι. 548.

Τῶν μὲν οὖν ἰχθύων εἰσὶν οἵ τινες ἅπαξ τίκτοντες ἀρκοῦνται, καὶ δευτέραις οὐκ ἐπιτρέχουσι συνουσίαις· ὥσπερ τῇ φύσει δουλεύοντες, καὶ τὸ πλέον παρὰ φύσιν ἡγούμενοι· μέτρον δὲ τούτοις τῶν πόθων ἡ φύσις ἐπέθηκεν· οἱ δὲ πλείους τῶν ἰχθύων, κατὰ τὸν τοῦ ἔαρος καιρὸν ἐπιμαίνονται τοῖς γάμοις, τότε πρὸς συνουσίαν ὥσπερ ἐκ τῆς τῶν καιρῶν εὐκρασίας κινούμενοι, μένουσι δὲ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἀφροδισίων ἄτερ, ὡς οὐκ ὄντως παρ' αὐτοῖς ἄῤῥενος ἢ θηλείας διατελοῦντες.

Καιρὸς δ' αὖ φιλότητος ἐνήεθος ἐστὶν ἅπασιν 549.

560. Ἠερίοις, ἁλίοις τε, καὶ ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν ὁδεύει.
561. Οὐδ' ἐκτὸς προχέουσιν ὅρου φύσιν, ἀλλὰ δίενται
562. Ὥρια μαργαίνοντες ἐπὴν σφέας εἶαρ ἐγείρῃ.
563. Καί ῥ' οἱ μὲν μιγάδεσσιν ἐπαΐσσουσι γάμοισι,
564. Τοῖς δ' ἄλοχοί τε μέλουσι φίλαι, καὶ θεσμὸς ἔρωτος·
565. Οἰοτόκος δ' ἄλλοισιν ἐπάρκιος ἔπλετο μίξις.

Φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι καιρὸς ἐστὶν ἐπιτήδειος πᾶσι τοῖς ἀερίοις καὶ ἐναλίοις καὶ ἐπιγείοις τοῦ γάμου καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους μίξεως· οὐδὲν δὲ τῶν ὅρων τῆς φύσεως ἔξωθεν διεκχέει, οὐδὲ παρὰ τὸ συγγενὲς ἀλλογενεῖ μίγνυται· ὅρος δὲ φύσεως ἐστὶν ἡ σπερματικὴ καταβολή τε καὶ δύναμις· οὐδὲν οὖν τῶν ἁπάντων παρὰ τὸν συγγενέστερον ὅρον τῆς φύσεως καταβάλλεται, δεσμοῦνται τρόπον τινὰ πάντα, μαινόμενα μὲν εὐκαίρως, ἐπειδ' ἂν ὁ τοῦ ἔαρος καιρὸς διεγείρει, μετὰ τὸ τὴν φύσιν ἐξυπηρετήσασθαι δὲ ἐπεχόμενα· τὸ μὲν οὖν θῆλυ τῶν ἀῤῥένων ἐγκυμονοῦσαν ἀποτρέχει· τοῦ δὲ θήλεως κατὰ γαστρὸς ἔχοντος, διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλαβόμενον, ἀποπηδᾷ τὸν ἄῤῥενα· διὸ καὶ τὴν γυναῖκα θηλυτέραν οἱ σοφοὶ προσηγόρευσαν· πασῶν γὰρ ἐν πάσῃ τῇ κτίσει θηλειῶν μετὰ τὴν σπερματικὴν σύλληψιν οὐκ ἐπιδεχομένων τὸ ἄρσεν, ἡ γυνὴ τοῦτο ποιεῖν οὐ παραιτεῖται, καὶ μετὰ τὸ συλλαβεῖν ἐπιδεχομένη τὸν σπερματιστὴν ἄρσενα· καὶ πᾶν μὲν ἄλλο τί τῶν γενῶν θῆλυ προσαγορεύεται, θηλυτέρα δὲ ἡ γυνὴ τοῦτον ὡς ἔφη μὲν τὸν τρόπον, τοῦτ' ἔστιν θηλείας θηλυκωτέρα· καὶ μέν τοι τῶν ἀερίων καὶ χθονίων καὶ θαλαττίων εἰσὶν ἃ ταῖς θηλείαις ἀκρατῶς μίγδην ἐπιπηδῶσιν, οἷς δὲ φροντὶς ἐστὶ καὶ γαμικῶν θαλάμων καὶ προσφιλῶν γαμετῶν· ἄλλοι δὲ πλὴν ἑνὸς οὐ μοχθοῦσι τοκετοῦ, τῇ φύσει τὸ πρόσφορον χαριζόμενοι, καὶ

αὐτῷ τοῦ δημιουργοῦ λόγου προςάγματι πειθαρχοῦντες, ὡς ἐντεῦθεν τὴν ἀκρατείαν παρὰ φύσιν εὔδηλον εἰσενηνέχθαι· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπάγει Γρηγόριος ὁ θεολόγος ὧδε φάσκων· εἰ δὲ καὶ τοῖς ἀνοήτοις περὶ σωφροσύνης λόγος ἐςὶν, καὶ ταύτης μέλει τούτοις, ὦ ἄνθρωπε, τὸ πλάσμα τοῦ θεοῦ κατ' εἰκόνα τιμηθεὶς οὐ σωφρόνως ζήσαιο, καὶ τῶν ἀνοήτων ὑπερέκεινα θελήσας παντὶ που δῆλον.

Ἄλλοις αὐτομάτη σαρκὸς δέσις οὐχ ὑπ' ἔρωτος 568.
Θειοτέρου τὴν οὔτι σωφροσύνην καλέουσιν. 569.
Ἔμπαγε μὴν γέρας ἐστὶ θεόσδοτον ὕβριος ἐκτὸς 570.
Ζώειν, εὐδείωντά τ' ἔχειν νόον, ἠδ' ἀτίνακτον. 571.

Τοῖς μὲν, φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἀφ' ἑαυτῆς ἡ σὰρξ δέδεται, τῶν πρὸς συνουσίαν μηδενὸς λόγον ποιουμένη· ταύτην δὲ σωφροσύνην οὐ λέγουσιν οἱ σοφοί· τὸ γὰρ παρὰ γνώμην ὥσπερ ἐξ ἀδυναμίας ἐγκρατεῖν ἡδονῆς, οὐκ ἂν κληθείη σωφροσύνη· τιμὴν δὲ καὶ δῶρον θεῖον ὁ θεολόγος καλεῖ τὸ ζῆν ὁπωσοῦν χωρὶς ὕβρεως, καὶ τοῦ πάθους ἠρεμεῖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ τὸν νοῦν ἀσάλευτον ἔχειν· τὸ γὰρ μὴ πρὸς ἡδονῆς παρενοχλεῖσθαι, τὸν νοῦν ἀκλόνητον διαφυλάττει· σώφρονες μὲν οὐκ εἰσὶ τινὲς οἱ φυσικῶς, ἢ κατ' αἰτίαν τινὰ τῆς ἡδονῆς ἐςερημένοι· ζῶντες δὲ καθ' ὃν ἔφημεν τρόπον ἀτάραχοι, θεόθεν γέρας ἔχουσι τοῦτο.

Οὐδὲ πυρὸς μαλεροῖο διατρέχει ἠὔτε γαίης 579.
Σκαίρουσα χθαμαλοῖσι ποσὶν τυτθὴ σαλαμάνδρη. 580.

Τῶν ἑρπυςικῶν γενῶν εὐτελέςατον ἡ σαλαμάνδρα· τοσαύτην δὲ δύναμιν ἔχει φυσικὴν, ὡς πυρκαϊὰν κατασβεννύειν· καὶ γὰρ φλογὸς ἰσχυρᾶς ἀναριπιζομένης, μέση διαλλωμένη, τοῖς εὐτελεςάτοις ποσὶν ὥσπερ σκιρτῶσα, τὴν τοσαύτην σβέννυσι φλόγα, φυσικὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν κεκτημένη.

581. Ἰχθὺς δ' ἔμπυρος ἐστὶ, καὶ οὐ πυρὶ δάμναται ἀπίστῳ

582. Ἔμπυρος, αἰθόμενος δὲ μέσης διαλάμπεται ἅλμης.

Ἔστιν ἐν θαλάσσῃ τὶς ἰχθὺς ἔμπυρος· οὗτος γὰρ μέσην διατρέχει τὴν θάλασσαν ἐπιπολάζων τοῖς ὕδασι ῥοιζηδόν· ὑφάπτεται δὲ ῥοιζούμενος, καὶ φλόγα πολλὴν ἀναριπίζει μέσος τῶν ὑδάτων· οὗτος μὲν οὖν ἐμπυριζόμενος, οἴκοθεν γὰρ ἀναριπίζει τὴν φλόγα, οὔτε τῷ πυρὶ δαμάζεται συμφλεγόμενος, οὐδ' ὁπωσοῦν λωβᾶται· μένει δὲ ζῶν καὶ τοῖς ἄλλοις ἰχθύσιν ὑφέρπων, καὶ τὸν βυθὸν διανηχόμενος συνδιαιτᾶται, φυσικὴν ἔχων τὸ πυρὰν οἴκοθεν ἀναφλέγειν, ὑπὸ δὲ τοῦ πανδαμάτορος πυρὸς μὴ διόλλυσθαι· μέσην δὲ τὴν θάλασσαν διατρέχων, τὰ μὲν παρατυγχάνοντα κύματα διασχίζει, μένει δὲ λαμπόμενος καὶ τοῖς πολλοῖς ὕδασι μὴ σβεννύμενος, τῇ καυστικῇ τῆς φύσεως ἐπιδόσει τῶν θαλαττίων κυμάτων ἐπικρατῶν.

583. Οὐδὲ λίθος μάγνησσα σιδήρεον ὁλμὸν ἀνέλκει.

Λίθος ἐστὶν ὁ μαγνήτης· οὗτος φυσικὴν ἔχει δύναμιν ὥστε τὸν σίδηρον ἀνειμᾶσθαι· καὶ γὰρ ὑπεράνω τιθέμενος σιδήρου, τοῦτον ἀνέλκει, κἂν ὁλμός τε ᾖ, κἂν ὅτι τῶν βαρυτάτων καὶ μήκοθεν τιθέμενος ὁμοίως ἐφέλκεται τοῦτον, φυσικὴν εἰς τοῦτο δύναμιν κεκτημένος.

584. Οὐδ' ἀδάμας ἀδάμαστος ὅδ' οὐ σέλας ἧκε σιδήρῳ.

Ὁ μὲν ἀδάμας λίθος ἐστὶν ἐξ αὐτῆς δηλῶν τῆς προσωνυμίας τὸ τῆς φύσεως ἀνυπότακτον καὶ στεῤῥόν· οὗτος δὲ σιδήρῳ τῷ πανδαμάτορι τυπτόμενος μᾶλλον αὐτὸν ἀντιτύπτει· καὶ γὰρ ὡς κηρὸς ὁ ἀδάμας ἐπεισέρχεται· μολύβδῳ δὲ τοὐναντίον δαμάζεται, θλᾶται γὰρ, ἐπειδὰν αὐτῷ προσραγῇ.

585. Θεινόμενος, ἄλλος δὲ σελάσσεται ὕδατι βαιῷ·

586. Ὕδατι μὲν σέλας ἧκεν ἀπημυγάσθη δ' ἄρ' ἐλαίῳ.

Ἐνταῦθα τυπτόμενος εἰς μέρος λόγου κεῖται τῷ περὶ τοῦ ἀδάμαντος στίχῳ προσκείμενον· ἡ δὲ ἄλλος . . . συντάξεως ἄργων ὑποφαίνει· ἄλλος δὴ, φησὶ, σελάσσεται ὕδατι μικρῷ λίθος, τοῦτ' ἔςιν ἄλλος· καὶ γὰρ ἐν τοῖς λίθοις γένος ἐςὶν ὅπερ ἀνάπτει ῥαντιζόμενον ὕδατι· ὁπόσον γὰρ προσεγγίζει τῷ ῥείθρῳ νοτιζόμενον, τοσοῦτον καιόμενον ἀποβάλλει τὴν λαμπηδόνα, προσψαύων δὲ τῷ ἐλαίῳ σβέννυται· τὸ μὲν λίθον ὄντα σελαγίζοντα παρὰ φύσιν κεκτημένος, τὸ δὲ τρέφειν τὸ πῦρ τῇ τοῦ ὕδατος φύσει καὶ τῷ ἐλαίῳ κατακαμίζειν, ὑπὲρ φύσιν ἐπιδεικνύμενος.

Ὅσσα δ' αὖ καὶ τῶνδε παροίτερα θαύματ' ἔασσιν 587.
Τίς κεν ἀριθμήσειεν, ἐπεὶ παρὰ πολλ' ἀγορεύειν. 588.
Παίζει γὰρ λόγος αἰπὺς ἐν εἴδεσι παντοδαποῖσι 589.
Κίρνας ὡς ἐθέλει κόσμον ἐὸν ἔνθα καὶ ἔνθα. 590.
Παῦρα δ' ἀπὸ πλεόνων μυθήσομαι ὧν τὰ μὲν αὐτὸς 591.
Ἔδρακον, ὧν δὲ βίβλοι, ὧν δ' οὔατα πίςιν ἔδωκαν 592.

Πολλῶν ὁ θεῖος Γρηγόριος φύσεις σκεψάμενος, καὶ τῷ λόγῳ προσθέμενος τοῦ δημιουργοῦ λόγου τὴν παμποίκιλον θαυμάζει τέχνην, ὧδε λέγων· ὅσα πάλιν καὶ τούτων πρότερα θαύματα εἰσὶν, τίς ἂν διηγήσεται; ἢ τίς ἐξαριθμήσεται; ἐπειδὴ πάρεστι πολλὰ βουλομένοις ἡμῖν διηγήσασθαι· παίζει γὰρ, τοῦτ' ἔςιν εὐδρομεῖ καὶ τέρπεται τοῖς ἑαυτοῦ κτίσμασιν ὁ ὑψηλὸς λόγος τοῦ θεοῦ, ἐν ταῖς παντοδαπαῖς μορφαῖς καὶ φύσεσιν διαχωρήσας τὸν κόσμον τὸν ἴδιον, ὡς ἠθέλησεν· πολλὰ δὲ, φησὶ, δυνάμενος διηγήσασθαι, ἐκ πολλῶν ὀλίγα διαγορεύω, ὧν αὐτὸς μὲν αὐτόπτης ἐγενόμην, τὰ πολλὰ καὶ ὧν πίστωσιν ἔλαβον βεβαίαν βίβλοις ἐντυχὼν, καὶ δι' ἀκοῆς πληροφορηθεὶς ἀληθέστατα.

Οὐχ εἷς μὲν ποταμοῖσι κάτω ῥόος ἐστὶν ἅπασιν; 593.

594. Εἶς δὲ νόμος πελάγεσσιν ἐπ' ἠιόνεσσι φέρεσθαι;
595. Εἶς δὲ πυρὸς φλογόεντος ἄνω δρόμος ἅλμασι κούφοις;
596. Ἀλλ' ἔμπης ποταμὸς πικρὴν διανήχεται ἅλμην,
597. Καὶ ποταμός περ ἐὼν, οὐδ' ὕδατι μίσγεται ὕδωρ.
598. Ναῦται δ' ἐκ πελάγους γλυκερὸν ποτὸν ὑδρεύονται,
599. Νῆα ῥόῳ πελάσαντες ἐπειγομένῳ ποτὶ γαῖαν.

Ὅρα μοι, φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὅσον ἡ φύσις καὶ ἐν αὐτῷ βιάζεται τοῖς στοιχείοις τοὺς ἰδίους ὅρους ἀμείβουσα· τοῖς μὲν γὰρ ποταμοῖς εἰς τὸ πρανὲς ὁ δρόμος ἐστίν· ῥεῖ γὰρ ἐπὶ τὸ κατωφερὲς ἡ τοῦ ὕδατος φύσις· ἀλλὰ καὶ ῥείθρῳ συνερχόμενον μίσγεται ῥεῖθρον ἀκρατὲς ὂν τῇ φύσει καὶ ἄστατον· ἡ δὲ θάλασσα τοῖς αἰγιαλοῖς ἀναβράζουσα τὸν σάλον ἐπιῤῥίπτει, ὥσπερ ἐξ ὕψους κατὰ πρανοῦς ἐπὶ τοῖς αἰγιαλοῖς . . . σα· ὡς δὲ καὶ τοῦ πυρὸς ἡ φύσις ἀνατρέχει τοῖς κούφοις πηδήμασιν· ὅσον γὰρ αἰθίζεται, τοσοῦτο τὴν φλόγα ἀναριπίζει· καὶ τὸ μὲν πῦρ ἄνω πηδᾷ, τοῖς δὲ κάτω προσέρπει τὸ ὕδωρ κιρνώμενον εὐδιαχύτοις· ἀλλ' ὅμως ὁ Ἄλφειος τῆς ἀρκαδικῆς ἀπερευγόμενος ποταμὸς πρὸς τὴν ἐν Σικελίᾳ πηγὴν, λέγω δὴ τὴν Ἀρέθουσαν, διὰ μέσης χωρεῖ τῆς θαλάσσης· τὸ δὲ ποτάμιον ὕδωρ οὐ συγκιρνᾶται τῷ θαλαττίῳ· ναῦται δὲ γλυκὺν πότον ὑδρεύονται τῆς θαλάσσης, ἐν μέσῳ τοῖς ἐπειγομένοις ἐπὶ τὴν γῆν ῥεύμασιν τοῦ Ἀλφείου τὴν ναῦν προσεγγίζοντες, καὶ γλυκὺν ἀφυόμενοι νᾶμα.

600. Εἰβοίης δ' ἄρ' ὄπωπα θρασὺν πόρον οὐδ' ἐπίφραστον
601. Πορθμὸν ἁλὸς κληΐδα παλισσυτοῖσι ῥεέθροις
602. Μαινόμενον, πόντος δὲ ῥέει καὶ ῥεῖθρον ἄνεισιν.

Πῶς, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, νόμος ἐστὶν ὥσπερ οὖν καὶ ἐστὶν ἐπὶ τῇ στενῇ τὸ θαλάττιον ἐπείγεσθαι κῦμα; τῆς

γε μὴν Εὐβοίας ὁ θρασὺς πόρος καὶ ἄγνωστος ἄνεισι μᾶλλον· αὐτόθι μὲν οὖν ἐστὶ πέραμα στενὴ θάλασσα, ὃ καὶ κλεῖδα καλοῦσι θαλάσσης· οὗτος δὲ τοῖς ἐπισθερμήτοις ῥεύμασιν ἀγριούμενος ἀνατρέχει· καὶ ἡ μὲν θάλασσα ῥέει, τὸ δὲ ῥεῖθρον ἀναποδιζόμενον, ἐπισθέρμητον ἀνατρέχει, τὴν φύσιν βιαζόμενον τὴν κατωφερῆ· τοῦτο δέ τινες προσαγορεύουσιν Χάρυβδιν ἢ ἄμπωτιν· Ἀριστοτέλης μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ ἡλίου τὰ πλεῖστα τῶν πνεύματων φησὶ κινεῖσθαι καὶ περιφέρεσθαι, ὑφ᾽ ὧν ἐμβαλλόντων ἀνοιδεῖν τὴν ἀτλαντικὴν θάλασσαν, καὶ τὰς πλημμύρας κατασκευάζειν· ληγόντων δὲ ἀντιπερισπωμένων ὑποβαίνειν, ὅπερ εἶναι τὴν ἄμπωτιν· οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἀριστοτέλης φυσιολογεῖν ἔδοξεν· συνθέας δὲ ὁ μασσαλιώτης τῇ πληρώσει τῆς σελήνης τὰς πλημμύρας, τῇ δὲ ἐκλείψει τὰς ἀμπώτιδας ἀτλαντικὴν ἀντίθεσιν· Τιμόθεος δὲ τοὺς ἐμβάλλοντας ποταμοὺς εἰς τὴν ἀτλαντικὴν διὰ τῆς Κελτικῆς αἰτιᾶται, πορθοῦντας μὲν τὰς ἐφόδους καὶ πλημμυρεῖν ποιοῦντας, ὑφέλκοντα δὲ ταῖς ἀνατομίαις καὶ ἀμπώτιδας ἐργαζομένους· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ἀνεπινόητον φησὶ τὸν πόρον ἀνθρώποις, τοῖς ἐν τῇ κτίσει θαύμασι συναριθμῶν καὶ αὐτὸ, ὅτι πάντως ῥέει μὲν ὁ πόντος, τὸ δὲ ῥεῖθρον ἄνεισιν ἐπισθερμήτοις ῥοθίοις ἐπειγόμενον.

Ὠκεανὸς δ᾽ οὖν ἕλκετ᾽ ἀπὸ χθονὸς, εἴτ᾽ ἐπὶ χέρσον 603.
Ἔρχετ᾽ ἐπειγομένοισι μεταΐσσων ῥοθίοισι, 604.
Καὶ πεδίον καὶ πόντος ἐπ᾽ ἠϊόσι κιμμερίοισιν. 605.

Ὠκεανὸς ἐστὶν ὁ περικυκλῶν πᾶσαν τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν· οὗτος μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπὶ τὴν γῆν ἔρχεται μεθορμῶν τοῖς κύμασι τοῖς ἐπειγομένοις, ἐπείγεται μὲν ἐπὶ τὸ πεδίον, καὶ θάλασσαν τοῖς κιμμερίοις αἰγιαλοῖς· Κιμμέριοι δὲ εἰσὶν ἔθ-

νες πρὸς τοῖς πέρασι τῆς γῆς· ἀπὸ μὲν οὖν τῆς γῆς ὠκεανὸς ἔξωθεν πᾶσαν τὴν γῆν συμπεριέχων, εἰς δὲ τὴν θάλασσαν ἐπειγόμενος τοῖς ῥεύμασιν μεθορμᾷ πάλιν κατὰ τοὺς αἰγιαλοὺς φερόμενος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρεφόμενος, τήν τε θάλασσαν καὶ τὴν πεδιάδα διατρέχων, οὔτε τῇ θαλάσσῃ συγκέχυται, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανέρχεται.

606. Ἄλλος δ' αὖ ῥόος εἰσὶ πυρὸς φλόγες εἰ ἐτεόν γε
607. Αἰτναίων σκοπέλων ἀπερεύγεται ὁλκὸς ἄπιστος
608. Πῦρ ποταμός, τά δ' ἄμικτα, μίγη Χριστοῖο θέλοντος.

Ὄρος ἐστὶν ἐν Σικελίᾳ, ὅπερ Αἴτνην καλοῦσιν, Ἕλληνες δὲ κρατῆρας Ἡφαίστου· ἐντεῦθεν πῦρ ἀναδίδοται, ποταμὸς δὲ κατὰ τὴν ὑπορίαν ἐστὶ διατρέχων, ἔνθεν μὲν οὖν πολλάκις ἀναδιδόμενον τὸ πῦρ τῷ ποταμῷ συγκιρνᾶται, καὶ τὰ ἄμικτα μίγνυται· τὸ μὲν γὰρ πῦρ ἀκοινώνητον ἐστὶ τῷ ὕδατι, μίγνυται δὲ καὶ συμφύρεται καὶ διατρέχει, συμμεμιγμένον ὕδωρ καὶ πῦρ ποταμηδὸν φερόμενα, θαῦμα μέγα μέχρις αὐτῆς διατρέχοντα τῆς θαλάσσης.

609. Οἶδα καὶ ἐν βαιοῖσιν ὁμοῖια θαύματ' ἀεῖσαι·
610. Ἔστι τὶς ἐν καρποῖσι κερασβόλος, ὡς ἐννέπουσιν,
611. Ὃς μοῦνος τῶν ὅσσα φύει ζείδωρος ἄρουρα,
612. Ἐσκληκὼς καὶ ἄτεγκτον ἔχων δέμας, οὐδ' ἐνὶ γαίῃ
613. Λύεται, οὐδ' ὄμβροισι διαίνεται, ἀλλὰ πέπηγεν
614. Αὐαλέος, κεράων στερεώτερος ἤματα πάντα.
615. Οὗ τὸ κέρας βέβληκε βοὸς κέρας, εὖτ' ἀροτῆρες
616. Δεξιτερῇ προχέουσιν ἑὴν ἐς καρπὸν ἄρουραν.
617. Ἔνθεν ὅ γ' ἐκ κεράων καὶ οὔνομα καὶ φύσιν ἔσχεν.

Ὁ κερασβόλος καρπός ἐστιν κατάξηρος ἐν τῇ γῇ μηδαμῶς τοῖς ὄμβροις ἀπαλυνόμενος· οὗτος δὲ τοσαύτην ἐκ φύσεως ἐνέργειαν ἔχει, ὡς τὸ κέρας τοῦ βοὸς ἐπιρρίπτειν, ἐπειδ'

ἂν ἀροτριῶν τούτῳ περιτύχοιεν· διὸ καὶ κερασβόλος καλεῖται, τὴν φύσιν ἔχων ὡς ἀπὸ τῶν κεράτων ἀντίτυπον· τὴν ἐνέργειαν δὲ τοσαύτην, ὡς ἀποσπᾷν τοῦ περιτυγχάνοντος αὐτῷ βοὸς τὸ δεξιὸν κέρας αὐτομάτως ἐν τῷ ἀροτριᾷν.

Ταῦτα φύσις· σὺ δ' ἄκουε καὶ ὅσσ' ἐβιήσατο τέχνη. 619.
Ψῆρες μὲν λαλέουσιν ὁμοίιον ἀνθρώποισιν, 620.
Φωνῆς ἀλλοτρίης ζηλήμονες, ἥν ἐδίδαξεν 621.
Εἴδωλον ξεστοῖο κατ' ἐσόπτροιο φαανθὲν 622.
Ψηρὸς, κρυπταδίην τε ἰεὶς ὄπα κερδαλέος φώς. 623.

Ἡ μὲν φύσις προείρηται διεκόσμησεν, ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη τοσαῦτα κατορθῶσαι δεδύνηται· τοὺς γὰρ ψῆρας λαλεῖν ἐξεδίδαξεν· οἱ ψῆρες οὗτοι δὲ γένος εἰσὶν ὀρνέων, φυσικὴν ἔχοντες ζηλοτυπίαν· λαλοῦσι δὲ ζηλοῦντες τοῦτον τὸν τρόπον· οἱ γὰρ πανοῦργοι τῶν ἀνθρώπων καὶ σοφισταὶ ζωγραφοῦσι τὸ ὄρνεον αὐτὸ κατ' ἐσόπτρου φαινόμενον, ὡς δὲ ἐξεσμένου κλωβοῦ, καὶ τῷ εἰδώλῳ τὸ ζῶν παριστῶσι· λαθραίως δὲ πανοῦργος ἀνὴρ πέμπει φωνήν· οἰόμενον προῆχθαι φωνεῖ καὶ αὐτὸ τὴν τοιαύτην τῷ δοκοῦντι φωνὴν ἀπηχοῦν, ὡς ἐνεχθεῖσαν ἀκήκοεν· οὕτω τε τῇ συνηθείᾳ τρανῶς λαλεῖν ἐκδιδάσκεται.

Καὶ κόρακες κλέπτουσιν ὅμως ὄπα. 624.

Κλέπτουσι φησὶ φωνὴν καὶ οἱ κόρακες, τοῦτ' ἔςι μιμοῦνται· περὶ μὲν οὖν τοῦ λαλεῖν, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀπόδειξις ἐναργὴς, τῶν κοράκων φωνῆς δὲ μάλιστα μέν· εἰσὶν γὰρ οἱ παρεστήκασιν τοῖς κόραξιν κράζουσιν, οὗτοι δὲ τὴν φωνὴν εἰς λεπτότερον ἢ δασύτερον μεταβάλλουσιν· οἱ δὲ ζηλοῦσι τούτους, ὡσαύτως αὐτᾶς κατὰ τὴν φωνὴν ἀλλοιούμενοί τε καὶ παρεικαζόμενοι· μῦθος δὲ περὶ τοῦ ἰκτῖνος τοῦ ὀρνέου τοιοῦτος ἐστίν· οἱ γὰρ ἰκτῖνες, τοῦτο τὸ ὄρνεον, οὐκ ἦσαν

φησὶν ἄνωθεν ἄμουσοι, μέλος δὲ εἶχον ἴδιον· ἵππων δὲ χρεμετιζόντων ἀκούσαντες, εἰς ἔρωτα ἦλθον τῆς ἐκείνων φωνῆς, καὶ μιμεῖσθαι πειρώμενοι, συναπεβάλλουσιν ἣς εἶχον, ἃ μαθεῖν ἐπετήδευον· χρεμετίζειν μὲν γὰρ οὐκ ἔμαθον, ᾄδειν δὲ ἐπελάθοντο· τοῦτο δὲ τοῖς τὰ μὴ προσήκοντα ζητοῦσι τοῦ μύθου τὸ αἴνιγμα· καὶ γὰρ ἐπάγει τὸ ἐπιμύθιον ὧδε· ἄγει τῶν ὄντων τὴν στέρησιν ἡ τοῦ μὴ προσήκοντος ζήτησις.

Ὡς δ' ἐρατόχρως

625. Ψιττακὸς ἀγκυλόχειλος ἔσω πλεκτοῖο δόμοιο

626. Ἀνδρόμεον φώνησε, καὶ ἥπαφεν ἀνδρὸς ἀκουήν.

Ὁ ψιττακὸς ὄρνεον ἐστὶν εὐειδὲς, ὑπερήφανον μάλιστα, ὥσπερ οὖν ὁ ταὼς τῷ κάλλει σεμνυνόμενος· ἀλλ' ὁ μὲν ταὼς τὸ κάλλος ἐν τοῖς ὀρνέοις κέκτηται μόνον, ὁ δὲ ψιττακὸς καὶ τινὰ πρὸς τούτοις αἴσθησιν ὡς ἔστιν εἰπεῖν φυσικήν· οὗτος ἀνθρωπίνην φωνὴν διδασκόμενος, μανθάνει γὰρ τοὺς δεσπότας προσαγορεύειν, καὶ τινὰς ἄλλους προσφέρειν λόγους· ἐν πλεκτοῖς δὲ κλωβοῖς καθειργόμενος ἀνθρωπείαν φωνὴν αἰφνίδιον προϊέμενος, τῶν ἀκουσάντων τὴν ἀκοὴν ἐξηπάτησεν.

627. Ἐν ποσσὶν δὲ κάλωες ἐπήορον, ὧν καθύπερθεν.

Εἰσὶν ἐν ἀνθρώποις οἱ λεπτοὺς ἐφ' ὕψους κάλους διατείνοντες, καὶ δι' αὐτῶν βαδίζοντες ἀδεῶς, οὓς καὶ νευροβάτας καλοῦσι, τῇ τῆς νάβλης πρὸς τὸ σπαρτίον ὁμοιότητι· πολλὰ δὲ τῇ τέχνῃ παίζουσι κατ' ἀέρος ἐπὶ σπάρτης, ἐκδιδύσκονται τοὺς χιτῶνας, εἶτα περιβάλλονται, καθέζονται, διανίστανται, ὀρχοῦνται, κινοῦνται, πηδῶσι, καὶ πολλὰ τοῖς ὁρῶσι διὰ τῆς τέχνης ὑπογράφουσιν εὐκατάπληκτα.

Στυγερὴ δὲ δι' ἠέρος ἄρκος ὁδεύει.
Ἐν δὲ δίκης θώκοισι δικασπόλος ὥς τις ἐχέφρων
Ἑζομένη κώμησε δίκης ἰθεῖα τάλαντα;
Ὡς δοκέει παλάμῃσι νόον δ' ἐψεύσατο καὶ θήρ.

Πολλὰ μὲν φασὶν περὶ τῆς ἄρκτου γέλωτος ἄξια, κἂν ὅτι τῶν ἀγρίων ἐστὶν θηρίων ἐπιτηδειότερον αὐτὸ πρὸς μάθησιν τῶν ἄλλων, οἱ τῶν ζώων τὴν φύσιν σκεψάμενοι διαγράφοντες, ὡς μὲν ὀρχεῖται, καὶ παλαίει, καὶ γελωτοποιοὺς μετέρχεται τρόπους· οὔπω δὲ διὰ τοῦ ἀέρος ὁδεύειν αὐτὴν ἀκηκόαμεν, ὅμοια τοῖς νευροβάταις ἐκ τέχνης ἐπιδεικνυμένην· Γρηγόριος δὲ ὁ πανάριστος ὡς καὶ δι' ἀέρος ὁδεύει δημηγόρευσεν· τοσοῦτον ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐπιστήμη καὶ τέχνη κατόρθωσεν, ὡς καὶ θῆρας παρασκευάσαι τῶν ἀνεφίκτων κατατολμᾶν· αὕτη δὲ καὶ τοῖς δικαστικοῖς θρόνοις ἐγκαθημένη, κινεῖ τῆς δίκης τὰ ζυγὰ τὸ δοκεῖν ἐμφρόνως ταῖς χερσὶ σχεδιάζουσα, καὶ πάντα πλὴν τοῦ λαλεῖν ἐπιδείκνυσιν, ὅσα τοὺς δικαστὰς εἰκὸς ἐπιδείκνυσθαι, καὶ τὸν νοῦν ἀνόητος θὴρ τὸν ἀνθρώπινον διαψεύδεται.

Καὶ βροτὸς ἐξεδίδαξεν ἃ μὴ φύσις· ὡς δὲ λέοντος
Εἶδον ὑπὲρ νώτοιο λεοντοκόμον βριαροῖο
Ἑζόμενον, θηρὸς δὲ μένος ὑπεδάμνατο χειρὶ,
Καὶ ῥ' ὁ μὲν ἡνιόχευεν, ὁ δ' ἤγετο βρυχαλέος θὴρ
Ῥίψας λοίγιον ἆσθμα, καὶ ὃν σαίνεσκεν ἄνακτα.

Τοσαῦτα μὲν ἄνθρωπος ἐδίδαξεν, ὅσα φύσις οὐκ ἐδίδαξεν· ὁμοίως ὑπεράνω τοῦ λέοντος τοῦ βριαρωτάτου τὸν λεοντοκόμον ἔστιν ἰδεῖν καθεζόμενον· ὁ μὲν οὖν λέων, φύσιν κέκτηται βριαρότητα, τὴν δὲ δύναμιν πολὺ ἐστὶ καὶ τὴν καρδίαν ἀδάμαστος· ἀλλ' ὁ τοσοῦτος ὡς πρόβατον ἄγεται τῇ τέχνῃ δαμαζόμενος τῶν ἀνθρώπων· οὐ τοῦτο δὲ μόνον

ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν δεσπότην σαίνων κολακεύει· τοῦτο γὰρ αὐταῖς ὄψεσι παραλαβεῖν ὁ θεῖος ἔφη Γρηγόριος, καὶ τὸ φθαρτικὸν φύσιν αὐτὸν θυμὸν ὁ βρυχητὴς ἀποβαλλόμενος λέων τὸν ἴδιον ἐκολάκευε δεσπότην, ὡς πῶλος εὐήνιος κατὰ νώτου τὸν οἰκεῖον ἐπιφέρων παιδαγωγόν.

637. Ὡς δὲ καὶ ἀργιόδοντα βαρὺν μεγακήτεα θῆρα
638. Ἴνδος ἄγει καθύπερθε παῖς ὀλίγῳ ὑπὸ κέντρῳ
639. Νωμῶν οἷά τε νῆα δέμας κρατερὸν ἐλέφαντος,
640. Τολμήεις ὃς πρῶτος ἐμήσατο θῆρα δαμάσσαι,
641. Καὶ ζυγὸν αὐχένι θῆκεν καὶ ἤγαγεν ἅρμα πέλωρον.

Τοῖς μὲν φυσιολόγοις πολὺς ἐστὶν ὁ περὶ τοῦ ἐλέφαντος λόγος· οὗτοι δὲ τὰ πολλὰ διημαρτήκασιν, ἀδήλου τῆς φύσεως τῶν πλειόνων καθεστώσης· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος αὐτοῖς ἐγκαλλωπίζεται τοῖς φαινομένοις, δι' ὧν τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης τὸ μέγιστον σεμνύνει καὶ προσφυές· φησὶν οὖν ὅτι τὸν ἐλέφαντα θῆρα παῖς ἴνδος ἄγει ὑπὸ μικρῷ κέντρῳ κινῶν, ὥσπερ ναῦν, τὸν ἰσχυρὸν τουτονὶ θῆρα καὶ πανάγριον· ὅρα δὲ, φησὶν, ὅτι καὶ τολμηρὸς ἦν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὅς τις πρῶτος ἐβουλεύσατο δαμάσαι τὸν ἐλέφαντα· καὶ γὰρ ἔδει μόνον θεασάμενον θᾶττον ἀποπηδῆσαι, καὶ μὴ τοῖς ἀνθρώποις ἀγαγεῖν τεράστιον ὄχημα, ὁ δ' οὐ μόνον οὐκ ἀπεπήδησεν ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ ἤγαγεν καὶ κυβερνᾷ, καθάπερ ναῦν, οἰακίζων οἷ θέλει τὸν θηρατὸν τεράστιον, ὑπὲρ νῶτον αὐτοῦ καθεζόμενος καὶ κεντρίζων· τοσαῦτα μὲν ἡ τέχνη τῶν ἀνθρώπων· σὺ δὲ φησὶν, ὦ ἄνθρωπε, τοὺς θῆρας δαμαζομένους τῇ τέχνῃ βλέπων τῶν ἀνθρώπων, ἄπιστον ἔχεις νοῦν τῇ παρθενίᾳ μὴ κατορθοῦσθαι ῥᾷον τοῖς ἐθέλουσι ταύτην διαγορεύων; ἄπαγε τῆς ἀτοπίας· ὅτι λόγον ἔχων ἐγγὺς βοηθὸν, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, καὶ

νοῦν κεκτημένος θεοειδῆ, τοῖς θηρίοις τὸ πλέον διανέμεις· εἰ θηρῶν μὲν τὴν δύναμιν ἔκαμψε βία, σὺ δὲ νοῦν ἀδίδακτον κέκτησαι, καὶ τὸν λόγον ἐγγὺς ἐπίκουρον, τῇ τε τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδι τρεφόμενος, ῥᾷον ταύτην βουλόμενος κατορθώσειας, ταύτην δὴ τῶν ὑπὲρ φύσιν οἰόμενος· καὶ γάρ ἐςιν· σκόπει τὰ προρηθέντα ὡς ἡ τρυγὼν σωφρονεῖ τῶν κατὰ φύσιν ἐπιλανθανομένη, κορώνη δὲ τὸν ἀνύβριστον ἀσπάζεται βίον τὸν ὄρνιν αὐτῆς ἀπωλέσασα, ἰχθύες δὲ σεμνῷ τῷ γάμῳ προσομιλοῦσιν ἅπαξ τοῦ χρόνου μαινόμενοι καὶ μοχθοῦσιν οὐ πλέον ἑνὸς τοκετοῦ· φυσικῶς τὰ πολλὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἐκράτησεν, ὡς ἡ μικρὰ σαλαμάνδρα εὐτελεστάτοις ποσὶν ἀποσβέννυσι φλόγα πυρὸς, τῶν φθοροποιῶν οὐδὲν ὑπομένουσα· καὶ τὴν θάλασσαν ἔμπυρος ἰχθὺς διανήχεται, μὴ τῷ πυρὶ δαμαζόμενος· καὶ λίθος μαγνήτης βραχύτατος ὢν σιδήρεον ὁλμὸν ἀνέλκει· καὶ τύπτοντι σιδήρῳ βραχύτατος ὢν ὁ ἀδάμας εἰσελαύνει· καὶ λίθος ὕδατι καταλάμπεται, ἐλαίῳ δὲ σβέννυται· καὶ τὴν πικρὰν θάλασσαν ποταμὸς γλυκὺς διανήχεται μὴ μισγόμενος· καὶ τῆς Εὐβοίας ὁ πόντος ῥεῖ, καὶ τὸ ῥεῖθρον ὑπὲρ φύσιν ἀνατρέχει, τοῖς ἐπισθίοις ἀναποδιζόμενον· ὠκεανὸς δὲ ἀπὸ τῆς γῆς ἐπὶ τὴν θάλασσαν φερόμενος, εἰς τὴν γῆν πάλιν ἀνατρέχει· καὶ ποταμὸς καὶ πῦρ τῆς Αἴτνης ἀπερευγόμενον μίγνυται· καὶ καρπὸς ὁ κερασβόλος ἐν γῇ κείμενος τοῖς ὄμβροις οὐ λύεται, καρπὸς καίπερ ὑπάρχων οὐ δ' ὅλως ἁπαλύνεται· καὶ ψῆρες φωνὴν πέμπουσιν· καὶ ψιττακὸς διδασκόμενος ἀνθρώπινον ἀποφθέγγεται· νευροβατοῦσι δὲ τέχνῃ μὲν ἄνθρωποι κατ' ἀέρος φερόμενοι, τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ τοὺς θῆρας διδάσκουσιν, αὐτοὺς δὲ νοῦν διαψεύδεσθαι, καὶ δικαστικὸν προκαθέζεσθαι τοῖς σχήμασιν ἐκπαιδεύουσιν· λέοντας παιδαγω-

γοῦσι τῶν τεραστίων ἐλεφάντων ἐποχούμενοι· ταῦτα τοίνυν ὁρῶν, ὦ ἄνθρωπε, μὴ τὸν ἐνάρετον δύσκολον ὑποπτεύσειας βίον· θεοῦ γὰρ συνεργείᾳ τῶν ὑπὲρ φύσιν εὐκόλως ἐπιβήσῃ σὺν ἐλπίσι χρησταῖς κουφιζόμενος.

Ἐκ τοῦ ιβ΄ λόγου.

Ed. carm. XI. Ἀλλ᾽ ἔμπης τά με θυμὸς ἐποτρύνει καὶ ἀνώγει,
18. Φθέγξομαι, οὐκ ἐθέλων μὲν, ἀτὰρ λόγον ἔκτοθι ῥήξω
19. 20. Ψυχῆς, ὡς ὅτε ῥεῦμα βιώμενον ἔνδοθι λάβρῳ
21. Πνεύματι καὶ σήραγγας ἐπιτρέχων οὐκ ἐπίοπτα
22. Καγχλάζει, καί πού τι διεκπίπτει δαπέδοιο,
23. Ῥηγνυμένης ὠδῖνος ἀνὰ στόμα, τοῖα πέπονθα.

Τὰ θερμὰ λουτρὰ τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὡς ὑπόκειται πλῆθος ὑποχθόνιον· τοῦτο δὲ βιαζόμενον τὸ ὕδωρ στενωπὸν ὑποτρέχει, καὶ τῇ βίᾳ στενοχωρούμενον κοχλάζει· πᾶν γὰρ βιαζόμενον πῦρ ἀποβάλλει, διεκπίπτει δὲ τῶν στενωπῶν ἀναβράζων καὶ πῦρ ἐρευγόμενον· εἰ δέ τις ἄλλος περὶ τῶν θερμῶν λόγος ἐστὶν, πλάσμα τοῦτον ὑποληπτέον.

85. Πουλυπόδες πέτρῃσιν ἐειδόμενοι χρόα μύθῳ.

Πρὸς τοὺς ἀλλοτρόπους καὶ σχηματιζομένους εὐσέβειαν τοῦτο φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, καὶ τοὺς ἐξομοιουμένους τοῖς πράγμασιν· οἱ γὰρ ὀκτάποδες παγοῦροι τὸ σῶμα ταῖς πέτραις ἐξομοιοῦσιν, ὡς δοκεῖν τοὺς θηράτορας τῆς πέτρας ἐξοχὴν εἶναι τὸ φαινόμενον.

Ἐκ τοῦ ιε΄ λόγου.

Ed. carm. XIV. Πόρτις μὲν διάλυξεν ἑὸν κευθμῶνα τεκούσης,
7. Καὶ σκαίρει, γλυκερόν τ᾽ οὖθαρ ἀνακραδάει.
8. 9. Καὶ τριετὴς ζυγὸν ἦρε, καὶ εἴρυσεν ἄχθος ἀπήνης,
10. Αὐχένα δ᾽ αὐχενίῳ κάρτεϊ μίξε μέγαν.

Πόρτις τὸ νέογνον λέγεται τῶν βοῶν, ἡνίκα τὸν κρυπτῆρα τῆς τεκούσης διολισθήσει, σκαίρει καὶ τὸν γλυκερὸν ἀνακρούει μαζὸν, τριετὴς δὲ τὸν ζυγὸν ἕλκει τῆς ἁμάξης· διὸ καὶ δάμαλις τότε καλεῖται· τῷ κράτει δὲ τῷ αὐχενίῳ τὸν μέγαν ὑποτίθησιν αὐχένα.

Νεβρὸς δ' αἰολόδερμος ἐπὴν διὰ γαστρὸς ὀλισθῇ, 11.
Αὐτίκα μητρὸς ἑῆς πὰρ ποδὶ θῆκε πόδα. 12.
Φεύγει δ' ὀμοβόρους τε κύνας καὶ ἵππον ἐλαφρὸν, 13.
Καὶ λόχμης πυκινῆς κεύθεται ἐν λαγόσιν. 14.

Ἡ ποικιλόδερμος ἔλαφος ἐπειδ' ἂν τῆς τεκούσης διολισθήσῃ, αὐτίκα παρὰ τὸν πόδα τῆς μητρὸς τὸν ἴδιον τίθησι πόδα· φεύγει δὲ καὶ τοὺς κύνας τοὺς ἀγρευτὰς, καὶ τοὺς κυνηγέτας, καὶ τὸν ἐλαφρὸν καὶ δρομαῖον ἵππον τοῖς ἄλσεσι κρυπτομένη, καὶ παραχρῆμα τοῦ τεχθῆναι τοσοῦτον ἰσχύει δραμεῖν φύσιν λαχοῦσα πρὸς δρόμον ἐπιτηδείαν.

Ἄρκτοι δ', οὐλομένων τε συῶν γένος, ἠδὲ λέοντες 15.
Τίγρις τ' ἠνεμόεις παρδαλέων τε γένος, 16.
Αὐτίκα φρίξεν ἔθειραν ἐπὴν κε σίδηρον ἴδηται, 17.
Φρίξεν, καὶ κρατεροὺς ἆλτ' ἐπὶ θηρολέτας. 18.

Οἱ προλελεγμένοι θῆρες ἀγριώτατοι καὶ πρηνὴ πεῖραν πολλάκις λαβεῖν τὸν θυμὸν ἔμφυτον κεκτημένοι, πρὸς μὲν τὸ καλὸν εἰσὶν ἀνεπιτήδειοι, πρὸς δὲ τὸ κακὸν ἕτοιμοι καὶ προχειρότατοι· καὶ γὰρ λέοντες καὶ παρδάλεις καὶ τίγρεις, ἄρκται καὶ σῦες ἀγριώτεροι τὸν σίδηρον ἐπειδὰν ἴδοιεν ἀνορθοῦσι τὴν τρίχα, καὶ τοῖς ἰσχυροῖς ἐπιπηδῶσι θηρολέταις ἑτοίμην ἔχοντες τὴν ὁρμὴν εἰς τὸ κακοποιῆσαι.

Ἄρτι δ' ἄπτερος ὄρνις εὔπτερος οὐ μετὰ δηρὸν 19.
Ἠέρα δινεύει πολλὸν ὕπερθε δόμον. 20.

Ὁ μὲν ὄρνις ἄπτερος τῶν ᾠῶν ἔξεισιν, ταχέως δὲ πτε-

ρεῦται καὶ περὶ τὸν ἀέρα ἀναστρέφεται, μηδένα μόχθον ὑπομένων, ἀλλ' ἅμα τὸ γενέσθαι τὴν πρὸς τὸ ζῆν κομιζόμενος ἐπιτηδειότητα.

21. Ξουθὴ δ' αὖ τε μέλισσα λίπε σπέος, οἶκον ἔτευξεν
22. Ἀντίθετον, γλυκεροῦ πλῆσε γόνοιο δόμον.

Ἡ μέλισσα καὶ αὐτὴ τὸν ἴδιον οἶκον παραχρῆμα τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος ἔπλησεν, μηδὲν τὸ παράπαν μοχθήσασα· πάντα δὲ ταῦτα τοῦ ἑνὸς ἔαρος ἔργον, τῆς γῆς αὐτοῖς πλουσίως τὴν τροφὴν χαριζομένης· ὥσπερ δὲ χωρὶς πόνου παρήχθησαν καὶ ζῶσιν ἀμοχητὶ, τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἐξ αὐτῆς γεννήσεως εἰληφότες, οὕτω δὴ καὶ θνήσκουσιν ἀπόνως, μηδὲν λυπηρὸν ὑπομένοντες.

27. Καὶ πτερὸν ὄρνιν ἔθρεψε ταχὺν καὶ ἄγκεα θῆρα,
28. Βαιὰ πονησαμένους, φροντὶς ἐφημερίη.
29. Λὶς δὲ μέγας καὶ θῆρα τὸν ἔκτανεν, ὥσπερ ἄκουσα,
30. Λάψας, δαιτὸς ἑῆς λείψαν' ἀποστυγέει.
31. Ἀλλότε μὲν δαίσαθ' ἑτερήμερος, ἀλλότε δ' αὖ τε
32. Λάψε ποτὸν βριαρῶς, γαστέρι μέτρα φέρων.
33. Τοσσάτιον κείνοισιν ἀμοχθότερος βίος ἐστὶν,
34. Πέτρη καὶ κλαδεὼν, οἶκος ἀεὶ σχέδιος·
35. Ἀρτεμέες κρατεροὶ περικαλλέες, ἣν δὲ δαμάσσῃ
36. Νοῦσος, νηπενθεῖς ἀλκίμον ἆσθμα λίπον.

Συγκρίνων ὁ θεῖος Γρηγόριος τῆς εὐτελείας τὸν ἐπίμοχθον βίον, παρεισάγει τοὺς ὄρνεις καὶ θῆρας, δεικνὺς ὡς ἄπονος αὐτοῖς τὸ πλεῖστον καθέστηκεν ὁ βίος· οἱ μὲν γὰρ ὄρνεις ἀμόχθως γεννῶνται, τὸ δὲ πτερὸν αὐτοὺς τάχιον τρέφει· τοὺς δὲ θῆρας τὸ τῆς ζωῆς αὐτοσχέδιον αἵ τε πέτραι καὶ οἱ σύνδενδροι τόποι καὶ κλαδεῶνες, οὐ μόνον απόνως φυλάττουσιν, ἀλλὰ καὶ ὑγιεῖς καὶ περικαλλεῖς ἀπερ-

γάζονται· λέων δὲ τῶν θηρίων ὁ βασιλικώτατος τῆς ἰδίας θήρας τὸ λείψανον ἀπεχθάνεται τῇ γαστρὶ μέτρα φέρων καὶ τοῦ φονευθέντος ὑπ' αὐτοῦ θηρὸς ὅσον ἐπαρκὲς ἀπαντλῶν τοῦ αἵματος βριαρῶς· οὕτω μὲν οὖν καὶ ζῶσιν ὑγιεῖς καὶ θνήσκουσιν ἀπενθεῖς, μηδὲν ὑπομένοντες λυπηρὸν, ὧν ἄνθρωποι πάσχουσιν· οὐ γὰρ γονεῖς αὐτοῖς καὶ φίλοι παρακάθηνται ἢ προσγενεῖς τῶν ἐσχάτων ῥημάτων ἢ διαταγμάτων ἐπιθυμοῦντες, οὐδ' ἰατροὶ τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς καταsοφιζόμενοι, οὐδὲ τὴν κόμην αὐτοῖς ἀποκείρονται, καὶ θρηνοῦσιν ἀνύποιςα, ταύτην μόνην τιμὴν τοῖς θνήσκουσιν ἐπιστάμενοι, καὶ τοῦτο γέρας αὐτοῖς χαριζόμενοι· θῆρες μὲν οὖν εἰς τὸν βίον ἀμόχθως παρήχθησαν, τοῦτον δὲ πάλιν ἀπόνως παρατρέχουσιν, οὐ πυρετῷ δαμαζόμενοι καὶ νόσοις παμποικίλοις, ἀλλ' ἀδεῶς φθειρόμενοι, καὶ θαρσαλέως ἐκπνέοντες, ἀνδρείως τὲ διολλύμενοι.

Ἄθρει καὶ μερόπων δειλὸν γένος, ὥς κε τόδ' εἴπῃς, 41.
Ἦ ῥ' ἐτεὸν μερόπων οὐδὲν ἀκιδνότερον. 42.
Ῥείης ἔκγονος εἰμὶ, μόγῳ δέ με γείνατο μήτηρ· 43.
Ἐθρέφθην πολλοῖς καὶ στυγεροῖς καμάτοις 44.
Ἀγκὰς ἔχεν μήτηρ με γλυκὺν πόνον· αὐτὰρ ἔπειτα 45.
Γαῖαν ἐπεξεόμην ἄλγεα τειρόμενος· 46.
Ἔνθεν ἔβην τετράκωλος ἐπ' οὔδεος, ἔνθεν ἀέρθην 47.
Ἴθμασιν ἐν τρομεροῖς κλεπτόμενος παλάμαις. 48.
Ἔνθεν νοῦν ὑπέλαμπον ἀναυδέος ἴχνεσι φωνῆς, 49.
Ἔνθεν δ' αὖ μύθων δάκρυσ' ὑφ' ἡγεμόσιν. 50.
Εἰκοσέτης συναγειράμενος καὶ πήμασι πολλοῖς 51.
Πρόσθεν ὑπηντίασα ὥς τις ἀεθλοφόρος. 52.

Ὅρα φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ ἐπίπονον, ἵνα ἀληθῶς εἴπῃς, ὄντως τῶν ἀνθρώπων οὐ-

δὲν ἐστὶν ἀσθενέστερον· ἀπ' ἀγρεύσεως γεγέννημαι, πολλῷ δὲ μόχθῳ τέτοκεν ἡ μήτηρ με, πολλοῖς δὲ καὶ μισητοῖς πόνοις ἀνετράφην, οἷον γαλακτοτροφούμενος, καὶ τὰ νηπιότητος πάσχων, ἀνεπιστημόνως κλαυθμυριζόμενος, ἀηδιζόμενος, καὶ ταῖς ἀγκάλαις τῆς μητρὸς γλυκὺς πόνος ἐπικείμενος· μετὰ ταῦτα τὴν γῆν ἐπεξεόμην ἐφ' ἕδρης συρόμενος καὶ πολλοῖς πόνοις ἔνθεν καταπονούμενος, καὶ ταῖς ἐκ τῆς ἀνοίας κινδυνεύων σωματικαῖς συμφοραῖς ἐκ τοῦ τὴν γῆν καθ' ἕδρης ἐπιξέεσθαι, τετράκωλος ἐπορεύθην χερσὶ καὶ ποσὶ κατακαμπτόμενος κεκυφώς· ἐντεῦθεν ἤρθην ἐπὶ τῆς γῆς συντρόμοις βήμασι ταῖς χερσὶν ὑποκλεπτόμενος· εἶτα τὸν νοῦν ἀμυδρῶς ὑπέλαμπον ψελλίσμασιν ἢ τισὶν ἀνοήτοις κινήμασιν σεμνυνόμενος· ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῖς ἄρχουσι τῶν λόγων ἐκαίνωσα δάκρυα πολλὰ, μαστιζόμενος καὶ πολὺν πόνον ἐκ τοῦ μανθάνειν καρπούμενος· πολλοῖς καὶ ὑπήντησα κακοῖς εἰκοσαετὴς γενόμενος, ἢ τέχναις δαμαζόμενος, ἢ μόχθοις ὁδοιποριῶν συντριβόμενος ἢ νόσοις πολυτρόπως μαχόμενος· ταῦτα μέν φησιν ἤδη πέπονθεν ἀνὴρ εἰκοσαετής· τοῖς δὲ ἔνεστι, τὰ δὲ πάλιν ἐλπίζει· γαμετῆς καὶ παίδων φροντὶς, καὶ τῶν βιωτικῶν ἀτυχιῶν τὲ καὶ ἐπιβούλων οὔλησον δέος, κτῆσις, καὶ δασμογράφοι, καὶ φόρος, καὶ φορολόγος πικρὸς, δικαστήρια, δικολογίαι, μάστιγες, ἀπειλαὶ, δεσμωτήρια, συκοφαντίαι, δικαστὴς ἀπάνθρωπος, καὶ δήμιος ἀπαραίτητος, πόλεμοι, φυγαὶ, καὶ θράσος βαρβαρικὸν, δούλιος ζυγὸς ἐλευθερικὴν ἡμέραν ἀτιμάζων, πικροῦ δεσπότου καθημερινὴ συμφορὰ, θαλασσοπορίαι, κίνδυνοι, ναυάγια, κλέπται, λῃσταὶ γῆς ἀποστερηταὶ, καὶ θαλάσσης καταποντισταὶ, ξένης ὄνειδος χώρας, ἀλλοτρίωσις δὲ πατρίδος· πάντα ταῦτα τοῦ βίου παίγνιον τοῦ ὀδυνηροῦ·

καὶ μέν τοι καὶ τὰ δοκοῦντα τερπνὰ τοῖς ἀνθρώποις, οἷα κόρος μὲν ὑβριστής ἐστιν, καὶ βάρος ὁ λαιμὸς ἔχει τὶ μικρόν· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἄμαρα *, τάφος ἡ γαστὴρ δυσωδίας ἀεὶ πεπληρωμένος, τοῖς γάμοις αἱ μοιχεῖαι παρέπονται, τοῖς τοκετοῖς ἠλιτόμηνα καὶ παράσημα ἀμβλωθρίδιά τε ἐκπτώματα, καὶ παῖδες παράφοροι καὶ μογγιλάλοι τῶν τεκόντων ὄνειδος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης γενεᾶς παίγνιον ἀεὶ γελαστόν· μέριμνα μὲν ἡ πολυτεκνία, δυστεκνία δὲ λύπη, μόχθος ἡ πενία· πλοῦτος δὲ οὐ μόνον ἀβέβαιος, ἀλλὰ καὶ ἐπίβουλος, τὸ κάλλος εὐδιάλυτον ἔαρος ἄνθος, ἄρτι νέος ῥοδοειδὴς σφριγῶν τὸ σῶμα καὶ ἡβάσκων· εἶτα γέρων σκυθρωπὸς ἐρυσιδόμενος καὶ κεκυφώς· τίς ἡ δίκη, τί τὸ κέρδος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς; εὐθέως ἀρχομένῳ μὲν ὁ τόπος σκοτία τῆς οἰκήσεως, ἐρχομένῳ δὲ πρὸς τὸ φῶς, πρῶτον αὐτῷ τὸ δάκρυον γίνεται· πρὸ γὰρ ἀποδύρεται τοῖς κατὰ τὸν βίον ὅσοις μέλλει κακοῖς συναντήσεσθαι· τῆς μὲν τικτούσης ὡς ἐκ τάφου προέρχεται γαστρὸς, ὁδεύει δὲ τὸν βίον τρέχων ἐπὶ τάφον ἐπὶ τοὺς λαγόνας τῆς προμήτορος γῆς· ἐκ δὲ τοῦ τάφου τῷ πυρὶ πολλάκις θάπτεται ἀποτόμως· τὸ μὲν οὖν φίλτρον ἐν ἀνθρώποις ἄπιστον ἐστίν· ἄρτι φίλος, μετ' ὀλίγον ἐπίβουλος, σήμερον ἐπαινέτης, κατήγορος αὔριον· ταῦτα φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, εἴ τις ἐπὶ πλάστιγγος ταλαντεύει, πολλῷ εὑρήσει τὴν τῶν κακῶν πλάστιγγα ἐπιβαρεῦσαν, τὴν τῶν ἀγαθῶν ἔμπαλιν κουφιζομένην· οὕτω μὲν οὖν καὶ θηρίων καὶ πετεινῶν εὐτελέστερος ὁ ἐκτὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, καὶ πάντων τῶν ἐν βίῳ μοχθηρότερος ἡμῶν ὁ βίος, ὅσον ἧκεν ἐνταῦθα, πλὴν εἰ μὴ θεὸς γένοιτ' ἂν τὸ προκείμενον, καὶ τῶν ἐν ἐλπίσι κειμένων ἀγαθῶν δι' ἀρετῆς ἡ ἀπόλαυσις, αἷς ἀναπνεῖ καὶ γέγηθεν ὁ ἔσω κατὰ θεὸν ἡμῶν ἄνθρωπος.

* ita cod.

141. Τολμήσω τινὰ μῦθον ἐτήτυμον ὥς ῥα θεοῖο
142. Παίγνιον ἐστὶ βροτός.

Φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι λόγον ἐρῶ τολμηρὸν, ὡς παίγνιον ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ· καὶ ἐπάγει τούτοις

144. Ἄζομαι ἐξαπίνης ἐξεφάνην ἕτερος.

Τοῦτ' ἔστιν ἐντρέπομαι ταῖς μεθηλικιώσεσιν ἐξαπίνης φαινόμενος ἕτερος οἷον νήπιος, παῖς, ἡβάσκων, νεόχνοος, νεανίας, ἀνὴρ, ἡμιγέρων, γέρων, πολλαῖς μεταβολαῖς ἐλαυνόμενος.

153. Ὡς πηγῆς ῥόος ἐστὶν ἐπίδρομος, αἰθόμενον δὲ
154. Πῦρ οὐδὲν εἶδε μίαν ἄτροπον, ἄλλοτ' ἄνω.
155. Ὡς μέγας ἐστὶ βροτὸς, καὶ ἄγγελος, ἣν ἀπαΐξας
156. Ὥσπερ ὄφις στικτοῦ γήραος ἔνθεν ἴοι.

Φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι διπλοῦς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενος· καὶ τὸ μὲν σῶμα ἐκ γῆς συνέστη, καὶ νεύει πρὸς γῆν· ἡ δὲ ψυχὴ θειοτέρας ἐστὶν ἐπιπνοίας ἀπόῤῥοη· ὥσπερ οὖν τῆς πηγῆς τὸ νεῦμα τοῖς ὁμαλωτέροις ἐπίδρομον ἐστὶν, οὕτω δὴ καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὰ βιωτικὰ καθελκόμενον φέρεται· ὡς δὲ τὸ πῦρ καιόμενον οὐδὲ μίαν εἶδεν ὁδὸν, ἀλλ' ἄνω πηδᾷ μὴ προτρεπόμενον, οὕτως ὁ κατὰ θεὸν ἄνθρωπος τῶν ἐπιγείων ἀφορμᾷ, πρὸς τὸ συγγενὲς ἐπειγόμενος, πνεῦμα τὸν βίον κατὰ τοῦ βίου καταλιμπάνων, ὡς οἱ ὄφεις τὸ κατάδυνον γῆρας τῷ καταστίκτῳ συνεκδύονται δερματίδι· καὶ οἱ ὄφεις ἐπειδὰν γηράσωσι, κατὰ τοὺς στενωποὺς εἰσδύνοντες ἀπεκδύονται τὴν δορὰν, συνεκδυόμενοι καὶ τὸ γῆρας· δέρματι δὲ παρείκασται τοῦ ὄφεως τὸ κατάστικτον τῆς ποικίλης ἁμαρτίας.

Ἐκ τοῦ νθ' λόγου.

Ed. carm. XLVII. Νῦν γε μὲν οἷς τεκέεσσιν πατὴρ πτερὸν εἷκε νεοσσοῖς
159
160. Αἰετὸς ὠκυπέτης πλησίον ἱπτάμενος.

Ἰθύνει νεόπηκτον ὅτ' ἠέρος ἐν λαγόνεσσιν 161.
Δινεύοντ' οὔπω θαρσαλέῃ πτέρυγι. 162.

Φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὅτι τοῖς προβαίνειν ἀρχομένοις τῆς ἀρετῆς τῇ ὁδῷ, ἰθυντὴρ ὁ πνευματικὸς καθίσταται πατὴρ, καθάπερ ταῖς ἰδίοις νεοσσοῖς ἀετὸς πλησίον ἱπτάμενος καὶ τὸ πτερὸν αὐτοῖς ἰθύνων, ὅτ' ἂν οὔπω θαρσαλέως ταῖς λαγόσιν ἀναστρέφονται τοῦ ἀέρος· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ προσιπτάμενος κλίνοντας μὲν ἀνορθοῖ, θαῤῥεῖν ταύτῃ δὲ παρασκευάζει.

Ἐκ τοῦ ξα' λόγου.

Ὦ πάτερ, εἴ μ' ἔφυσας βαιὴ χάρις· ἦ γὰρ ἁπάντων Ed. carm. XLIX.
Εἷς νόμος οὗτος ἄνωθεν ὁμῶς μερόπων ἀλόγων τε 1. 2.
Κάμπτεσθαι φιλότητι, λόγου δ' ἰότητι σοφοῖο, 3.
Τικτομένους τίκτοντας ἐφημέριον βίον ἕλκειν, 4.
Καὶ ζωὴν φθινύθοντας ἐπ' ἀσταχύεσσιν ἐοῖσιν. 5.

Σκοπὸς οὗτος τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ φυσικὸν παραστῆσαι τὸ πρὸς τοὺς παῖδας ὑπὸ τῶν γονέων φίλτρον, καὶ ὡς μέχρι θανάτου καὶ μερισμοῦ ψυχῆς καὶ σώματος διϊκνεῖται· καὶ τοῦτο παρίστησιν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ὧν τε πάσχουσιν καὶ ποιοῦσιν ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων οἱ γεγεννηκότες· παρεισάγει δὲ τὴν ἄλογον πρῶτον φύσιν ὧδε φάσκων, ὡς παρὰ παίδων πρὸς τοὺς τεκόντας.

Ἀλλ' ἔθρεψας ἔπειτα, βοῶν δέ τε καὶ κρατεροῖσιν 6.
Οὔθατ' ὑποσκαίροντες ἀναρρούουσι καρήνοις, 7.
Μόσχοι τ' ἠδὲ φέρουσιν πόνον γλυκερῆς ὑπ' ἀνάγκης. 8.

Αἱ δαμάλεις ἐπειδὰν γεννήσωσι, τὴν θήλην τοῖς νεόγνοις προβαλλόμεναι δαψιλῶς τοῦ γάλακτος ἐμφοροῦσιν· οἱ δὲ μόσχοι κορεσθέντες ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς ἀνακρούουσιν τὸν μαστὸν ἀτακτοῦντες· οὐδὲν δὲ τῷ γένει τῶν θηλειῶν ἀπαλώ-

τερον ἐστὶν τοῦ μαζοῦ καὶ πολλὴν ὀδύνην ἐμποιοῦν· κἂν γὰρ πάθος κἂν πληγὴ, κἂν ὅ τι τῶν λυπηρῶν καθάψηται παντοίας θήλης, κίνδυνον ἐμποιεῖ θανατηφόρον· οὕτω μὲν οὖν οἱ μόσχοι τῶν μητρῴων μασθῶν ἀτάκτως ταῖς κεφαλαῖς καθαπτόμενοι, πολὺν αὐταῖς τὸν πόνον ἐμποιοῦσιν· αἱ δὲ καίπερ ἀλγοῦσαι δεινῶς, ὑπομένουσιν ὅμως, οὔτε τοὺς νεογνοὺς ἀποτρέπουσαι, καὶ τὰς ἐκ τῶν πόνων ἀλγηδόνας γενναίως ὑπομένουσιν, τῷ φίλτρῳ τῶν νεογνῶν κουφοτέραν τιθέμεναι τὴν ἀχθηδόνα.

Ὄρνις δ᾽ ἄπτερα τέκνα φίλης καθ᾽ ὕπερθε καλιῆς
Ἀμφὶ περιτρύζει, καὶ τείρεται ἔνθα καὶ ἔνθα,
Μάσταχ᾽ ἀλητεύουσα τροφὸς κενεὴ καὶ ἄπαστος·
Φίλτρῳ γὰρ συνέδησε φύσις τοκέας τε γόνους τε,
Μνησαμένη τοκέων τόδε φάρμακον, ὥς κε βαρείας
Κουφοτάτοισι πόθοισιν ἐλαφρίζωσιν ἀνίας.

Αἱ χελιδόνες μάλιστα καὶ πᾶν ὄρνεον ἄλλο, πλὴν τῶν κοράκων, ὑπεράνω τῆς καλιᾶς τῶν νεοσσῶν περιτρύζει καὶ καταπονεῖται τῇδε κἀκεῖσε περιπλανώμενον ὡς τροφὴν κομίσαι τοῖς νεοσσοῖς, αὐτὸ μόνον ἄγευστον καὶ κενόν· τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ κενὴ τροφὸς καὶ ἄπαστος, ὅτι πᾶν αἱ μητέρες τοῖς τέκνοις παραχωροῦσιν, οὐδὲ τὴν αὐτὴν αὐτοῖς μεριζόμεναι δαῖτα· καὶ τῶν ἐπιβούλων εἴ τι προσερπύζον ἴδοιεν, τῶν νεοσσῶν περιίπτανται καὶ συχνὸν ὑποτρύζουσι· τῷ φίλτρῳ γὰρ ἡ φύσις συνέδησε τοὺς γονεῖς τοῖς τέκνοις, καὶ τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν, ὑπόμνημα μᾶλλον δὲ παραμύθιον ἐνθεμένη, τὰς βλαβερὰς ὡς ἂν λύπας τοῖς ἐλαφροῖς κουφίζωσι πόθοις· οἱ δὲ κόρακες ἀσπλαγχνίας εἰκονίζουσι χαρακτῆρα, μόνοι γὰρ τῶν ἄλλων ὀρνέων ἀποτίκτοντες τοὺς νεοσσοὺς, καταλιμπάνουσιν ἀπρονοήτους, οὐδὲν αὐτοῖς τῶν πρὸς

βίου φροντίζοντες· ταύτη τοι φησὶν ὁ θεῖος Δαβὶδ ἐν ταῖς πρὸς θεὸν μεγαληγορίαις· ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκὶ, καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· ἀποδεικνὺς τὴν θείαν καὶ μέχρις τῶν εὐτελῶν διοικοῦσαν πρόνοιαν· ἀπορηθέντες γὰρ οἱ τῶν κοράκων νεοσσοὶ τῇ καλιᾷ προσκαθήμενοι χαίνουσιν τὸν θάνατον προσδεχόμενοι· καὶ δὴ τούτοις ἡ θεοῦ πρόνοια κατὰ τοῦ στόματος ἀποδρίφους ἐμπισεῖν καὶ κώνωπας παρασκευάζει, μέχρις αὐτοὺς τὸ πτερὸν διαθρέψαντες τοῦ ἀέρος λαχόσι παραπέμψῃ.

Τοὔνεκα καὶ δριμεῖα νέη περὶ πόρταχι μήτηρ. 15.
Ὡς δὲ κύων σκυλάκεσσιν ἑοῖς, καὶ πτηνὰ νεοσσοῖς 16.
Δῆριν ἄγει, στικτὴ δὲ διέσσυται ἀγριόθυμος 17.
Πάρδαλις ἐκ ξυλόχοιο, συῶν δέ τε μαίνεται ἀλκὴ 18.
Χαίτη δενδρήεσσα, κόρης σέλας, ἀτμὸς ὀδόντων 19.
Θηγομένων καναχηδὰ, γένυς δέ τε βάλλεται ἀφρῷ 20.
Ἱεμένων τεκέεσσιν ἀμύνεμεν ἠὲ δαμῆναι, 21.
Οἶστρος γὰρ τόσ᾽ ἔπεισεν ἀδιδάκτοισι νόμοισι. 22.

Τῆς περὶ τὰ τέκνα χάριν φιλίας ἡ μὲν δάμαλις δριμεῖα γίνεται περὶ τὸ μοσχάριον αὐτῆς, ἐπειδὰν τί τῶν ἐπιβούλων προσεγγίζον κατανοήσῃ· οἱ δὲ κύνες περὶ τῶν νεόγνων σκυλακίων ἄσχετα μαίνονται καὶ πικρὸν ἀμφυλάσσουσιν, ἴσον ἀνθρώποις καὶ θηρίοις ἐφορμῶντες ἰσχυροτέροις· τὰ δὲ πτηνὰ τῶν ἰδίων νεοσσῶν ὑπερμάχεται κατά γε τὸ ἐγχωροῦν, ἅπαν κακὸν ἀποτρέποντα τούτων· ἡ δὲ κατάστικτος πάρδαλις ἀγριόθυμος τοῦ δρυμοῦ διορμᾷ τῶν ἰδίων σκύμνων προπολεμοῦσα, λέαινα δριμυτάτη καὶ τοῖς προσεγγίζουσι κίνδυνον ἐπάγει θανατηφόρον βρυχωμένη καὶ τῶν ἰδίων σκύμνων τὴν ἐπιβουλὴν ἀνακόπτουσα· τῶν ὀλεθρίων δὲ συάγρων ἡ δύναμις μαίνεται, θρὶξ ὑποφρίσσουσα καὶ δενδρώ-

δης ἐκείνοις, τῶν ὀφθαλμῶν δὲ καταλάμπεται πῦρ, τρισμὸς ὀδόντων ἐπὶ τούτοις ἠχητικῶς ἀκονωμένων, εἶτα τὸ γένειον ἀφρῷ καταραινόμενον βάλλεται· πάντων προθυμουμένων τοῖς τέκνοις βοηθῆσαι ἢ ἀποθανεῖν· ὁ γὰρ πόθος ἔπεισε τούτοις ἀδιδάκτοις νόμοις, τοῦτ' ἔστι τοῖς φυσικοῖς.

23. Σφῆκες δ' αὖ πέτρῃσιν ἐνήμενοι ἤν τιν' ἴδωνται
24. Πλησίον, οὐδὲ φέροντα κακὸν τεκέεσσι νεόγνοις
25. Πετρόθεν ἐκχυμένοις, ϛρατὸς ἀθρόος ἀμφὶ πρόσωπα
26. Βομβεῦσιν, κέντροις δὲ πικροῖς βάλλουσιν ὁδίτην.

Οἱ σφῆκες ταῖς τῶν πετρῶν παρακαθεζόμενοι τρώγλαις, αὐτόσε γὰρ ἐμφωλεύουσιν, ἐπειδὰν ἴδοιεν παροδίτην μηδὲν κακὸν αὐτοῖς ἐπιφερόμενον, τῶν νεόγνων περιμελούμενοι θᾶττον τῶν πετρῶν ἀποχυθέντες, στρατὸς ἄσχετος βόμβον καταπληκτικὸν ἀποτελοῦσι, πικροῖς δὲ κέντροις τὸν ἄθλιον βάλλοντες ὁδοιπόρον πολλάκις καὶ τοῦ ζῆν ἀπαλλάσσουσι.

27. Ἔστι καὶ ἐν βύθεσσι πόθου νόμος, εἰ ἐτεόν γε.
28. Δελφὶς εἰναλίων βασιλεύτατος, ἤν τιν' ἴδηται
29. Θῆρ' ἁλὸς ὑπεδανοῖσιν ἐπιπλώοντα τεκέεσσιν
30. Ἣν γένυν ἁπλώσας εἴσω γόνον αὖθι ἔδεκτο
31. Λάπτων ὥς τιν' ἐδητύν, ὅπως μὴ θηρσὶ γένοιτο.
32. Οὐδ' αὖ γε πρὶν κευθμῶνος ἀπέπτυσε φόρτον ἄπιϛον,
33. Πρὶν θηρὸς κρατεροῖο φυγεῖν ϛονόεσσαν ἀπειλήν.
34. Τῆμος δ' ἐκ λαγόνων ὠδῖν' ἠρεύξατο κούφην.

Τῶν εναλίων ὁ βασιλικώτατος δελφίνος εἴ τινα τῶν θαλασσίων θηρῶν τοῖς μικροῖς αὐτοῦ τέκνοις ἐπιπλέοντα ἴδῃ, τὴν ἰδίαν διαπλώσας σιαγόνα, τὰ τέκνα πάλιν ἐντὸς ὑποδέχεται καταπίνων ὥσπερ βρῶσιν τινὰ, ὅπως ἂν τοῖς θηρίοις μὴ κατάβρωμα γένοιντο· οὗτος δὲ τοῦ κρυπτῆρος, τοῦτ' ἔϛιν τῆς κοιλίας, οὐδαμῶς ἀναδίδωσι τὸν βαρὺν ἐκεῖνον φόρ-

τον καὶ παρὰ φύσιν ἐγκύμονα, πρὶν τοῦ κήτους τοῦ κρατεροῦ τὴν στενακτικὴν ἐκφύγῃ ἀπειλήν· ὡς ἂν δὲ τὸ θηρίον παρέλθοι καὶ τὸν κίνδυνον διαδράσειε, τότε δὴ τῶν πλευρῶν τὸν βαρὺν ὡς ἐλαφρὸν ἐξεμεῖ τοκετὸν, τοσαύτην ὀδύνην πρὸς τὰ τέκνα φυσικῷ ὑφιστάμενος φίλτρῳ· ταῦτα φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὡς παρὰ παίδων πρὸς γονεῖς ἀποδεικνύντα πᾶν ὅπερ ἐπιμελές ἐστιν περὶ τοὺς παῖδας τοῖς γονεῦσιν, τοῦτο καὶ θηρίοις προσεῖναι καὶ πετεινοῖς καὶ ἰχθῦσι καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ κόσμον περὶ τὸν ἴδιον τοκετόν· τί οὖν ἐστὶν περισσὸν ἐν ἀνθρώποις ὃ τοῖς τέκνοις παρὰ τὴν λοιπὴν κτίσιν καρποῦσθαι τοῖς ἀνθρώποις γένοιτ' ἂν περισπούδαστον, αὐτὸς διδάσκει δι' ὧν ἐπάγει, φάσκων ὡς παρὰ τῶν παίδων πρὸς τοὺς γονεῖς οὐ χρυσὸν ποθῶ οὐδὲ ἄργυρον οὐδὲ τὰ σηρῶν λεπτὰ καὶ παμποίκιλα νήματα, οὐδὲ λίθους διαυγεῖς, οὐδὲ γῆν πολύμετρον κυμαίνουσαν καρποὺς ὁμοίαν τῆς Αἰγύπτου, οὐδὲ πλῆθος θεραπόντων καὶ τετραπόδων ἀγέλας· γάμος δὲ τοῖς θέλουσι φροντιζέσθω, δέσποιναν ἄγων ὑψηλὴν καὶ τιμωμένην ἀχθηδόνα· καὶ θρόνος ἄλλοις ποθείσθω καιροῦ φρύαγμα πίπτων, ὃς πολλοὺς πατῶν ὑπ' ὀλίγων πατεῖται πολλάκις καὶ χειροτέρων· οὐδὲν γὰρ βέβαιον ἐν ἀνθρώποις ὃ παρὰ τὰ κτήνη τοῖς τέκνοις οἱ ὄντως γονεῖς περιποιήσαιντο· πλὴν εἰ μὴ τῶν λόγων ἡ δύναμις τὸ φυσικὸν κάλλος τῆς εἰκόνος δι' οὗ τῆς κτηνώδους φύσεως καὶ θηριώδους ἡ ἀνθρωπεία μάλιστα διακέκριται· τινὲς οἱ λόγοι δὲ, φησὶν ὁ αὐτὸς θεολόγος· καλὴ μὲν τῆς ῥητορικῆς ἡ θερμὴ δύναμις ἔν τε δημηγορίαις καὶ ψήφοις δικαστικαῖς, καὶ λόγοις ἐγκωμιαστικοῖς· καλὸν δὲ τῆς ἱστορίας ἡ διάνοια πεπληρωμένη, σύμμικτος γὰρ ἡ ἱστορία, σοφία πολλῶν, νοῦς ὑποθέσεων· οὐ μικρὸν δὲ τέχνη

γραμματικὴ καὶ μάλα γε μέγιστον, λεπτύνουσα τὸν νοῦν, καὶ τὴν βάρβαρον ἠχὴν ἐξελληνίζουσα, καὶ τῆς εὐγενοῦς γλώσσης καλλίστη βοηθὸς, καὶ τῆς λογικῆς τέχνης τὰ παλαίσματα, ὑφ' οἷς τὸ ἀληθὲς κρύπτεται, ὁ τετριμμένος δὲ λόγος περιφανέστατον ἔθηκεν· ὅσοι τοίνυν μὴ τούτοις τιμῶσι τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους, οὐδὲν ἄξιον τῆς εἰκόνος ἐπ' αὐτῶν διαπράττονται, καὶ τῆς φυσικῆς αὐτοὺς τοῦ λόγου διακοσμήσεως ἀλλοτριοῦσιν, οὐδὲν περισσὸν αὐτῶν νέμοντες τῶν προλεχθέντων θηρῶν, οὔτε τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ φθορᾷ περιττὸν ἐννοούμενοι· τί δὲ τὸ κέρδος τῆς παιδεύσεως, αὐτὸς ὁ θεολόγος φησί· πρῶτον μὲν τὸ τῆς κτηνώδους ἀνοίας φυσικῶς καὶ ὡς πρέπον ἀνθρώποις ὑπερανέχειν· δεύτερον τὸ λεπταῖς μερίμναις τὰ βάθη τῆς σοφίας καταμανθάνειν, ὧν οἱ σοφοὶ κατεζήτησαν καὶ ταῖς βίβλοις συνέγραψαν· ὁ μὲν τούτου, τοῦ δὲ τίς, ἄλλος τῶν ἀερίων καὶ θαλασσίων τὴν φυσικὴν κατανοήσαντες καὶ ἐπιγείων, ἐπὶ τούτοις καὶ διερευνησάμενοι καὶ τῶν οὐρανίων, πρὸς δὲ τὸ ἄφραστον τοῦ μεγάλου θεοῦ δημιουργοῦ πῶς ἄγει καὶ ποῦ φέρει καὶ εἰς ὅ τι καταπαύει· τὸ δὲ πᾶν ὁ πολὺς ἐν τῇ διακοσμήσει κόσμος ἔχων ἐν ἑαυτῷ πλέον τί κεκρυμμένον, ὡς ἂν δὲ ταύτῃ διαπεράσειεν τῇ νεότητι τῷ πνεύματι τῷ θειοτέρῳ παρέξειεν τὴν διάνοιαν, τὸ καλὸν ἀνιχνεύοντες καὶ ἐν φωτὶ τῆς γνώσεως διὰ παντὸς ὁδοιποροῦντες, καὶ τοῦ βίου κανόνα φέροντες ταῖς θείαις ἐπιπνοίαις, καὶ συνέμπορον ὁδηγὸν καὶ καλὸν βοηθὸν εὑράμενοι τὸν Χριστὸν, σὺν ἐλπίσιν ἐλαφραῖς ἐντεῦθεν κουφίζοιντο, τῆς καθαρᾶς δὲ τύχοιεν καὶ ἀτελευτήτου ζωῆς, μηκέτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι βλέποντες, ἀλλὰ τρανῶς αὐτὴν κατοπτεύοντες τὴν ἀλήθειαν, ἧς ἀρχὴ καὶ τέλος τριὰς ἡ μονόσεπτος, εἷς θεὸς πατὴρ,

υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἓν φῶς τριλαμπὲς θεωρούμενον· τοσοῦτον δὲ τῶν ἀπαιδεύτων καθάπτεται Γρηγόριος ὁ πανάριστος τῶν πλούτῳ καὶ μάλιστα κομώντων, ὡς πιθήκοις αὐτοὺς καὶ ὄνοις παραβάλλειν· φησὶ γάρ· τίς χάρις ἐὰν πίθηκον ἔχεις ἀνθρωπόμορφον ὕβριν, χρυσοῖς σχοινίοις περιγυρωθέντα τὸν τράχηλον; ποία δὲ χάρις ὄνῳ χρυσοῦ τάλαντα βαστάζειν; ὁ γὰρ ὄνος καὶ πολύχρυσος ὢν ὀγκᾶται μόνον· οὐδὲ γὰρ χάρις ἐστὶν ξίφει μολιβδίνῳ κρύπτειν κολεοῖς ἀργυρέοις, ἅ τινα μηδὲν ὄφελος τῷ πολέμῳ· πᾶς τοίνυν ὁ πλούτῳ φυσώμενος ἄνθρωπος ἀπαίδευτος ὢν καὶ ἀνόητος, πίθηκος ἐστὶν κεχρυσωμένος· ὄνος δὲ πολύχρυσος ὀγκούμενος, καὶ ξίφος μολίβδινος ἐν ἀργυραῖς φυλαττόμενον θήκαις. Καλὸν δὲ καὶ πρὸς τέρψιν, τῶν ἐπῶν ἐπιλέξεως μνημονεῦσαι· φησὶν γάρ.

Τίς χάρις ἣν σὺ πίθηκον ἔχεις βροτοειδέα λώβην 173.
Χρυσείοισι βρόχοισι δέρην περιγυρωθέντα; 174.
Οὐ γὰρ κόσμος ἄμειψε γελοίϊον εἶδος ἐλαφρόν. 175.
Τίς δὲ χάρις κανθῶνι φέρειν χρυσεῖο τάλαντα; 176.
Κανθὼν καὶ πολύχρυσος ἐὼν ὀγκηθμὸν ἀείδει. 177.
Οὐδὲ χάρις μολίβοιο τετυγμένα φάσγανα κεύθειν 178.
Ἀργυρέοις κολεοῖσι τὰ μὴ πολέμοισιν ὄνειαρ. 179.

Ἡ μὲν οὖν παίδευσις κόσμος ἐστὶ φυσικὸς τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἡ γνῶσις, τιμὴ καὶ δόξα, καὶ τοῦ κατ' εἰκόνα θεοῦ κάλλος εὐπρεπέστατον, βίος δὲ λαμπρὸς καὶ ἐνάρετος τῆς οὐρανίου πολιτείας χαρακτὴρ ἀψευδέστατος.

Αὐτὰρ ἐγὼ κέλομαί σε τὰ μὲν κάλλιστα ποθεῦντι 140. *
Ἑσπέσθαι καὶ χεῖρα φέρειν πάτερ· εἰ δὲ κακοῖσι
Τερπομένην παίδων μετεὼν ἀπὸ τηλόθι ῥίψον 141.
Ὡς νόθον, εὐγενέος Ῥήνου κριθέντα ῥεέθροις, 142. 143.

* sic est ordo in cod.

144. Τὸν καθαρῶν ἀετῶν ψευδῆ γόνον ἀκτίνεσσιν.

Εἴρηται μὲν περὶ τοῦ Ῥήνου ποταμοῦ καὶ τῶν νόθων ἀετῶν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἱςοριῶν· εἰρήσεται δὲ κἀνταῦθα· μᾶλλον γὰρ ἁρμόζει τῇ φυσιολογίᾳ· Ῥῆνος μὲν οὖν ποταμός ἐςιν, τοὺς νόθους παῖδας τῶν εὐγενῶν τοῖς ἰδίοις ῥεύμασι διακρίνων· ὁ δὲ ἀετὸς τοὺς τικτομένους νεοσσοὺς ταῖς ἀκτῖσι τοῦ ἡλίου δοκιμάζει, καὶ τοὺς μὲν γνησίους διατρέφει, πατρικῶς αὐτῶν καὶ κηδεμονικῶς προνοούμενος· ἐκρίπτει δὲ τοὺς νόθους καὶ τῆς καλιᾶς ἀποβάλλεται· τινὲς μὲν οὖν φασὶν ὅτι σώφρων ἐςὶν τὸ καθόλου μὴ πορνεύων, μηδὲ πρὸς τὸ συγγενὲς συναπτόμενος πλὴν τῆς συζύγου· ποῦ δὲ νόθον, μὴ μοιχείας ὑπούσης τοῖς ἀετοῖς; ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦτο φασὶν, ἔστιν δὲ πιθανὸν τὸ λεγόμενον, ὅτι γύπες ἤ τινὰ τῶν ἄλλων ὀρνέων τοῖς ἑαυτῶν τέκνοις τὴν τῶν ἀετῶν εὐγένειαν. μνηστευόμενοι, τῶν οἰκείων ὠῶν λάθρα τῇ καλιᾷ προσρίπτουσιν τοῦ ἀετοῦ· συμβαίνει δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων τοῦτο γίνεσθαι· πολλάκις γὰρ χηνῶν καὶ περδίκων καὶ γυπῶν καὶ ἄλλων ὀρνέων ὑποτιθέασιν τῇ ὄρνῃ *, τοῖς ἀκείοις δὲ συμβαίνουσα ὠοῖς ἕκαςον ἐοικὸς ἐκβάλλει τῷ συγγενεῖ· τοῦτο μὲν οὖν ἀετοὶ πάσχουσιν ζηλοτυπούμενοι· ὅθεν τὸ νόθον ὁ πατὴρ ἀετὸς ταῖς ἀκτῖσι δοκιμάζει τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἰδίας ἀποβάλλεται καλιᾶς· πῶς δὲ, φησὶν ἀλλαχοῦ Γρηγόριος ὁ τρισόλβιος, οὐδ' ἀετοὶ τίκτουσι καὶ οὓς ῥίπτουσι νεοσσοὺς, δηλοῦντος τοῦ λόγου ὡς καὶ τῶν ἰδίων νεοσσῶν ἀποῤῥίπτουσι πολλάκις· καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν ὁ αὐτός· τὸ δ' αἴτιον βολαῖς μὲν ἡλίου φασὶν κρίνειν νεοσσῶν ὄψιν ἀετὸς πανσόφως, ἐξ ὧν νόθον μὲν καὶ τὸ μὴ, γινώσκεται· καὶ τὸ μὲν ἐξέῤῥιψε, τοῦ δ' ἔστι πατήρ· ὁ δ' αὐτὸς ἀετὸς καὶ τὸ γῆρας ἀποτίθεσθαι λέγεται, καὶ ἀνανεα-

* Sic ergo retine p. 325.

ζειν, ὡς ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου.

Ed. carm. L.

Ὡς γὰρ ἐχιδναῖός γε γονὸς διὰ γαστέρα ῥήξει 112.
Μητρὸς ἀναβρώσκων, ποινὴν πατρὸς οὐλομένοιο. 113.

Πολλὰ μὲν τῶν ἐχιδνῶν εἰσὶ τὰ γένη καὶ πάνδεινα θανατηφόρου ἰοῦ μεμεστωμένα· ἔστιν δὲ γένος ἐν αὐτοῖς τοῖς ἑρπετοῖς ὅπερ μὴ πλείω τῶν δύο φασὶ γίνεσθαι· γίνονται δὲ ἄῤῥεν καὶ θῆλυ· ἐπειδὰν οὖν ὁ ἄῤῥεν ἔχις συνέλθῃ τῇ θηλείᾳ παραυτὰ θνήσκει, τὴν οἰκείαν μὲν αὐτὸς ἐν τῇ θηλείᾳ μελανίαν ἐναποτιθέμενος καὶ τῆς ἐν αὐτῆς μελανίας αὐτὸς προσλαβόμενος· οὕτω μὲν οὖν ἐξ αὐτῆς διόλλυται τῆς συνουσίας· ἡ δὲ συλλαβοῦσα δύο κατὰ γαστρὸς ἄρσεν καὶ θῆλυ διατρέφει, τρεφόμενα δὲ καὶ πρὸς τὸ φανερὸν ἐξιέναι μέλλοντα, τοῦ ὀλεθρίου πατρὸς αὐτῶν τιμωρίαν εἰσπράττουσιν τῇ συλλαβούσῃ, μὴ διὰ τῶν φυσικῶν ἐξιόντες μορίων, ἀλλὰ τὴν γαστέρα βιβρώσκοντες καὶ τὴν συλλαβοῦσαν διαφθείροντες εἰς τοὐμφανὲς διακύπτουσι· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι πᾶσα φύσις τοῖς τεκοῦσι χάριν φέρει τὴν πρέπουσαν· ὁ δὲ χάριν τοῖς γονεῦσι μὴ εἰδὼς ὅμοιός ἐστιν ταῖς μητροκτόνοις ἐχίδναις.

Εἰ δὲ σύ γ' ἀκρεμονέσσιν ὑφήμενος εἴαρος ὥρῃ, 244.
Τῆμος ὅτε πνοιαὶ γλυκερώτεραί εἰσι βροτοῖσιν, 245.
Ἢ πυρόεν βάλλοντος ὑπὲρ κρατὸς ἠελίοιο, 246.
Μύθοισιν μογέοις πυκινὴν φρένα πᾶσαν ἐρείδων. 247.
Τέττιγες λαλεγεῦντες ἅμ' ὀρνίθεσσιν ἀοιδοῖς, 248.
Σὸν δέμας ἡδυθρόοισιν ἀναψύχοιεν ἀοιδαῖς 249.
Ἐς δῆριν καλέοντες ἀοιδοσύνῃσιν ἑταίρων. 250.

Οἱ τέττιγες τοῦ ἡλίου μὲν φίλοι εἰσὶν, ἀείλαλοι δὲ μάλιστα θερμαίνοντος τοῦ ἡλίου· καὶ πᾶν ὄρνεον πολύλαλον

ἐστὶν ἐν τοῖς πλείοσιν· ἔχουσι μὲν οὖν τέττιγες καὶ τὰ ὄρνεα φυσικὸν ζῆλον πρὸς τοὺς μελετητικούς· ἐπειδὰν γάρ τις ὑπὸ τὸ ἄλσος τοῖς λόγοις προσομιλοίη, τὰ μὲν ὄρνεα λιγυρὸν κελαδεῖ, τέττιγες δὲ λαλοῦντες ὅλον καταφωνοῦσι τὸ ἄλσος ταῖς ᾠδαῖς, εἰς ἔμν προσκαλούμενοι τὸν ἑταῖρον, καὶ τὸ μοχθηρὸν σῶμα ταῖς ἡδυθρόοις ᾠδαῖς ἀναψύχοντες.

Ἐκ τοῦ ξέ λόγου.

Ed. carm. LXIII.

Φασὶ ταὼ μεγάλαυχον ἐπὴν περίκυκλον ἐγείρῃ
79. 80. Αὐχένα κυρτώσας χρύσεον ἀστέροεις,
81. Κλάζειν θηλυτέραις φιλοτήσιον· εἰ δὲ σὺ μορφὴν
82. Οὐ σφριγόωσι γράφεις ὄμμασι θαῦμα μ᾽ ἔχει.

Πρὸς καλλωπιζομένας γυναῖκας ἤτοι ψιμυθιζομένας καὶ φοικαριζομένας τὸ τῶν ταῶν παράδειγμα παρεισάγει Γρηγόριος ὁ θαυμάσιος· ὁ γὰρ ταὼς τὸν χρυσέον αὐχένα κυρτώσας, καὶ τὸν ἀστερώδη κύκλον ἐγείρας, φιλικὸν κλάζει τὸ θῆλυ πρὸς ἔρωτα προτρεπόμενος, τῷ φυσικῷ σεμνυνόμενος κάλλει· τοὐναντίον ὅπερ ποιοῦσιν αἱ ζωγραφούμεναι γυναῖκες· τοῦ γὰρ φυσικοῦ κάλλους ἀμοιβοῦσαι, ψιμυθίοις καὶ φοικαρίοις καὶ τρίμμασι ζωγραφοῦνται χρωννύμεναι, καὶ τοὺς νέους τῇ τοιαύτῃ προκαλούμεναι θεωρίᾳ· τὸ γὰρ ἐπιτήδευμα, τῆς προαιρέσεως αὐτῶν γίνεται κατηγόρημα.

Ed Lips. p. 158.

Ὡς θὴρ κερδαλέος τις ἐπιχθόνιον ἴχνια βάλλων
Ὥς κεν θηρητῆρα καλοῦ πλάγξειε δολοῖσι.
Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέστερον.
Πρὸς τὸν θεὸν νένευκε, καὶ μόνον βλέπει.
Σὺ δ᾽ ἀγκαλίζου· καὶ γὰρ αἰετὸς ὡς λόγος
Πολὺς καλιᾷ λεπτὸν ὄρνιν ἀμφέπει.

Ὁ τῶν πετεινῶν βασιλεὺς ἀετὸς πάντα μικρὸν ὄρνιν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ καλιὰν οἰκοῦντα περιέπει, πᾶν βλαπτικὸν ἀπο-

τρέπων, αὐτοῦ τε βασιλικῶς προϊστάμενος καὶ κηδεμονικῶς ἀντεχόμενος, φυσικὴν ἔχων τὴν εἰς τὸ καταδεέςερον ἐπικουρίαν· φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὅτι χρὴ τὸν εὐσθενέστερον τῷ ἀδυνάτῳ, καὶ τῷ πένητι τὸν πλούσιον ὀρέγειν χεῖρα, τὸν ἀετὸν αἰδουμένους φυσικῶς τῶν μετριωτέρων ἀντεχόμενον· εἰ γὰρ ἀνόητον ὄρνεον τοσοῦτον ἐκ φύσεως ἐπιδείκνυται, πόσον ὀφείλει πρὸς τὸ συγγενὲς νοερὸς ἄνθρωπος ἐπικλίνεσθαι;

Ἐκ τοῦ ρκς´ λόγου.

Δίψας τίς ἐστι τῶν ἐχιδναίων γενῶν, Ed. Lips. p. 239. fin.
Τοῦτ' ὅσ' ἡ ἔρημος Αἰγύπτου φέρει.
Ταύτης τὸ τύμμα εἰονεὶ κλῆσις λέγει.
Τὸ θηρίον γὰρ τοῦ πάθους ἐπώνυμον,
Πίνων διόλλυθ', ὃς τὸν ἰὸν ἔσπασεν
Εὑρών τι ῥεῖθρον, χανδὸν ἐμπεσὼν ὅλος.

Πολλὰ μὲν καὶ διάφορα τῶν ἐχιδναίων γενῶν τὰ ἰοβόλα θηρία, πάντα δὲ θανατηφόρα· τούτων κατὰ τὴν ἔρημον Αἰγύπτου γένος ἐςὶν καλούμενον δίψας· τῆς γὰρ ἐνεργείας τὴν ἐπωνυμίαν φέρει, καὶ γὰρ ἐγχρίπτευσα τινὶ, δίψαν ἐμποιεῖ τοσαύτην ὡς μὴ δύνασθαι τοῦ δίψους κόρον λαβεῖν· ὁ δὲ τὸν ἰὸν ἐπασμένος δεινῶς τὰ ἐντὸς ὑποσμυχόμενος, ἔνθ' ἅπερ ὕδωρ εὕροι πίπτει χαίνων, ὅλον προθυμούμενος λαφύξαι τὸ ῥεῖθρον· τούτου δὲ τοῦ θηρίου καὶ Μωϋσῆς μέμνηται λέγων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· καὶ μνησθήσῃ κυρίου τοῦ θεοῦ σου τοῦ διαγαγόντος σε διὰ τῆς φοβερᾶς ἐρήμου, οὗ ὄφις δάκνων καὶ σκορπίος καὶ δίψα.

Ἐκ τοῦ ρκζ´ λόγου.

Ἔστιν τίς ὄρνις σῆς φρενὸς σοφώτερος. * *Ed. Lips. p. 241.
Πόσον θεοῦ μὲν εἰς χεῖρας μόνον βλέπειν

Τοῦ καὶ διδόντος πατρικῶς αἰτουμένου.
Αἰσχρὸν δὲ μηδὲν τοῦ λαβεῖν δρᾶσαι χάριν
Τὴν αἱμολάπτην βδέλλαν ἐκμιμουμένους.
Τὰ μὲν κρατοῦντα τοῖς δ' ἐρείδοντα φρένα,
Τὰ δὲ βλέποντα οὐ καλοῖς ἐν ὄμμασιν,
Τὰ δὲ κτυποῦντα ταῖς ὀνείρων ἐλπίσιν,
Ἀεὶ πλέον πένητα τῷ πεθουμένω.

Βδέλλα ἐστὶν ἡ ἐν τοῖς ὕδασι γινομένη· αἱμολάπτης δὲ φύσει ἐστὶν, καὶ γὰρ οὖσα βραχυτάτη λίαν, σώματος ἐπιλαβομένη, ῥοφᾶτο αἷμα καὶ τὸν ξύλακον ἀποτείνεται· τοῦ δὲ σώματος ἀποκρεμαμένη, τὸ μὲν ἀπεῤῥόφησεν αἷμα, τὸ δὲ λάπτει, τὸ δὲ ἐλπίζει, κόρον οὐ λαμβάνουσα πώποτε· συγκρίνων δὲ τὸν κοσμικὸν βίον πρὸς τὸν ἐνάρετον, βδέλλῃ τοῦτον ἀπεικάζει· ὥσπερ γὰρ ἡ βδέλλα καθ' ὃν ἔφη μὲν τρόπον τῶν σωμάτων ἐπειλημμένη, δυσαπόσπαστός ἐστιν καὶ ἀκόρεστος, οὕτως ὁ κοσμικὸς βίος πρὸς τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονὰς καὶ τὰς ἄλλας πλεονεξίας ἀκορέστως ἔχει, καὶ δυσαπόσπαστος πέφυκεν.

Ed. Tollii carm. I. v. 642. sqq.

Τοιαῦτ' ἐν ἡμῖν ἰσχύειν τὸν βάσκανον;
Οὗτος σοφίζετ' εὐστόχοις πονηρίαις,
Ὅτ' ἂν δῆμον τιν' ἢ πόλιν πλῆξαι θέλῃ,
Πρὸς οἷς ἑκάστου πειρᾶται, καὶ σύντομον
Νόμον δίδωσι πονηρίας τὸν προστάτην.
Ἔπειτα χαλκὸς χρυσὸν ἠμφιεσμένος,
Ἢ καὶ χαμαιλέοντος ἔκστασις χρόας,
Πώγων, κατηφὲς ἦθος, αὐχένος κλάσις,
Φωνὴ βραχεῖα, πιστὸς ἐσκευασμένος,
Νωθρὸν βάδισμα, πάντα, πλὴν φρενὸς, σοφός.

Τὴν ὑπόκρισιν ὁ θεῖος Γρηγόριος χαμαιλέοντι παραβάλ-

λει· καὶ γὰρ ὁ χαμαιλέων, μικρὸν δὲ οὗτος ζῷον τῶν χερσαίων, φύσιν ἔχει τὸ μεταβάλλεσθαι πολυτρόπως· πολλὰς οὖν χρόας ἐναλλάσσει ὁ χαμαιλέων, ὡσαύτως ὁ ὑποκριτὴς πρὸς τὸ παρατυγχάνον σχηματίζεται· γίνεται δὲ τοιοῦτος προεστὼς ἐξ ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ· καὶ γὰρ τοιοῦτον εὑρὼν ὁ σατανᾶς εἰς βλάβην λαοῦ προβάλλεται συγχωροῦντος τοῦ Θεοῦ· λέγει δὲ καὶ τὸ ἦθος ὁ Θεολόγος τοῦ τοιούτου ὁποῖον εὑρίσκεται· ὁ μὲν πώγων εὐγενεῖος, κατηφὲς δὲ τὸ ἦθος, αὐχὴν ὑποκεκλιμένος, βραχεῖα φωνὴ καὶ λεπτὴ, νωθρὸν βάδισμα· πρὸς τούτοις οὗτος φησὶν ἐσκευασμένος πισὸς καὶ χαλκὸς ἀνδριὰς ἄψυχος, χρυσῷ τὴν ἔξωθεν ἠμφιεσμένος ὄψιν· αὖθις δὲ περὶ τῶν τοιούτων, φησὶ, χαμαιλεόντων τὸν τρόπον μιμούμενοι, πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις ἀεὶ χρόας.

Ταῦτ' εἶπον· οἱ δ' ἔκρωζον ἄλλος ἀλλόθεν,
Δῆμος κολοιῶν εἰς ἓν ἐσκευασμένος,
Τυρβηνέων τὶς καινὸν ἐργαστήριον,
Λαίλαψ κόνιν οὖρουσα, πνευμάτων στάσις,
Οἷς οὐδ' ἂν ἠξίωσε τῶν τὶς ἐντελῶν
Φόβῳ τὲ θείῳ καὶ χρόνῳ δοῦναι λόγον,
Ἄτακτα παφλάζουσιν ἢ σφηκῶν δίκην
Ἄττουσιν εὐθὺ τῶν προσώπων ἀθρόως.

Οἱ κολοιοὶ γένος ὀρνέων εὐτελέστατον· οὗτοι περὶ τὴν γῆν ἀναστρεφόμενοι, χαμαιπετεῖς γάρ εἰσι, φυσικὸν ἔχουσι τὸ κράζειν ἀτάκτως ἄλλοθεν ἄλλος· ὡσαύτως οἱ σφῆκες ἄττουσι θερμαινόμενοι καὶ περὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων ὁρμῶντες τοῖς πικροῖς ἐκθλίβουσι κέντροις· τούτοις δὲ τοῖς κολιοῖς καὶ τοῖς σφηξὶ τοὺς ἀσυνέτους καὶ ὄντως ἀπαιδεύτους παρεικάζει Γρηγόριος ὁ σοφώτατος· οἱ γὰρ ἀπαίδευ-

τοι τοῖς συνετοῖς ἐπιπηδῶσι, λόγοις ἀνοίας πλήττοντες αὐτοὺς, καὶ ἄλλοθεν ἄλλος ἀσυνέτως κράζοντες καὶ ἀτάκτως· ὡς τῆς ἐν Ἐφέσῳ καταδρομῆς τῷ Παύλῳ μέμνηται Λουκᾶς ὧδε φάσκων· ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο τί ἐπεβόα· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συνκεχυμένη· ὡσαύτως ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν τοῦτο πάσχει Παῦλος ὁ πανάγιος· τὴν δὲ τοιαύτην ἄνοιαν καλῶς παραβάλλει Γρηγόριος ὁ θαυμάσιος, καὶ σφηξὶ τοῖς ἀκρίτως βομβοῦσιν ἀμφὶ τῶν ἀνθρώπων τὰ πρόσωπα θερμαινομένοις.

ΤΩΝ ΤΩ ΘΕΟΛΟΓΩ ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΠΕΦΥΣΙΟΛΟΓΗΜΕΝΩΝ

ΩΔΕ ΤΟ ΠΕΡΑΣ.

ΚΟΣΜΑ ΑΧΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ ΠΟΝΗΜΑ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ.

Sequitur amanuensis clausula haec.

Τριὰς μονὰς τρίφωτε πανσθενεστάτη,
Ἡ τρεῖς φέρουσα τὰς ὑποστάσεις μόνη,
Τὴν οὐσίαν μίαν δὲ προσκυνουμένη,
Ὡς ἡλίου φέροντος ἀκτῖνα τρίτην,
Ἓν καὶ κράτος γὰρ καὶ σθένος θέλημά τε
Ἓν, οἴδαμεν σέβεσθαι σῆς ἐξουσίας,
Σὺ τὸν πόθῳ γράψαντα τήνδε τὴν βίβλον
Κωνσταντῖνον σῶσον ἐκ πάσης βλάβης.

ΙΝΔΙΞ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΩΝ ΕΝ ΤΩ ΒΙΒΛΩ ΤΩΝ ΕΠΩΝ

Ο ΘΕΙΟΣ ΕΜΝΗΣΘΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΤΩΝ ΤΕ ΕΚ ΤΗΣ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΥ ΓΡΑΦΗΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΞΩΘΕΝ ΕΝ ΕΚΑΣΤΩ ΛΟΓΩ.

ΛΟΓΟΣ Α.

Λόγος β.

Λόγος γ.

Λόγ. δ. ε.

Λόγος ξε.

24

Reliqua pars indicis desideratur in codice.

ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΝΟΝΝΟΥ

ΣΥΝΑΓΩΓΗ

ΚΑΙ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΩΝ ΕΜΝΗΣΘΗ Ο ΠΑΝΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΜΕΓΑΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (1).

Οἱ τῶν ἔξω ῥήτορες τὲ καὶ σοφισταὶ, βουλόμενοι τὸν ἐγκωμιαζόμενον παρ' αὐτῶν εὐγενέστατον δεῖξαι, λέγουσιν ὡς οὗτος τὸ γένος κατάγει, εἰ τύχοι, ἀπὸ Πέλοπος, ἢ Κέκροπος, ἢ Ἡρακλέους, ἢ τῶν ἄλλων τῶν νομισθέντων ἡρώων, ἢ καὶ ἄλλων πῶς ἀγαθῶν γενομένων ἀνδρῶν. Φησὶν οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὅτι οἱ τοῦ θειοτάτου Βασιλείου προπά-

(1) Collectionem historiarum ac fabularum, Nonno auctore, quarum S. Gregorius Nazianzenus meminit in duabus contra Iulianum imp. invectionibus, iamdiu edidit Richardus Montacutius, eaque collectio in Nazianzeni editiones utiliter recepta fuit. Nunc mihi in vaticanis codicibus persimilis historiarum fabularumque collectio eodem Nonno auctore occurrit, ad alias duas Nazianzeni orationes, nempe ad epitaphium divi Basilii, et ad homiliam in sancta lumina; quod ego sane scriptum, Montacutii exemplum secutus, in lucem emittere libenter decrevi; resecatis tamen iis fere omnibus, quae apud Cosmam hoc eodem volumine a me editum, ad litteram iam extabant. Etsi enim in superiore opere nihil Cosmae detraxi, quamquam is saepe montacutianum Nonnum expilabat, nunc illas tamen vaticani Nonni partes in hoc meo libro nolui recudere, quae apud Cosmam leguntur.

τερες, μείζους καὶ εὐγενέςεραι ἦσαν τῶν νομιζομένων παρὰ τοῖς ἔξω εὐγενῶν. Καὶ ὁ μὲν νοῦς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦτο βούλεται. Εἰπεῖν δὲ δεῖ τίνες οὗτοι, οἷον ὁ Πέλοψ, καὶ ὁ Κέκροψ, καὶ Ἀλκμαίων, καὶ ὁ Ἡρακλῆς· οἱ γὰρ τούτων ἀπόγονοι λέγονται λοιπὸν ἀπὸ μὲν τοῦ Πέλοπος πελοπίδαι, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Κέκροπος κεκροπίδαι, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος ἀλκμαιωνίδαι, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἡρακλεῖδαι, καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰακοῦ αἰακίδαι.

α. Περὶ τοῦ Πέλοπος.

Πέλοψ υἱὸς γέγονε Ταντάλου Φρυγίας βασιλέως· ὁ Τάνταλος δὲ οὗτος πόλεμον ἐσχηκὼς μετὰ Ἴλου τοῦ κτίσαντος τὸ Ἴλιον τὸ ἐπὶ Τροίας, καὶ φοβούμενος τὴν ἧτταν, ἐπέτρεψε τῷ Πέλοπι τῷ ἰδίῳ παιδὶ λαβόντι χρήματα, ἀπάραι ἐπὶ τὴν Ἤπειρον, εἰπὼν ταῦτα, ὅτι ἐὰν μὲν νικήσω, ὑποστρέψεις πάλιν εἰς τὴν Φρυγίαν· ἐπὰν δὲ ἡττηθῶ, μένε εἰς τὴν Εὐρώπην· λαβὼν οὖν ὁ Πέλοψ χρήματα ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν χώρᾳ Ἀπίᾳ καλουμένῃ, ἥ τις Ἀπία χώρα βασιλέα εἶχε τὸν Οἰνόμαον ἔχοντα θυγατέρα Ἱπποδάμειαν ὀνόματι· εἶτα ἀγωνισάμενος ἐνταῦθα ὁ Πέλοψ ἱππικὸν ἀγῶνα μετὰ Οἰνομάου, καὶ νικήσας, ἔλαβε γυναῖκα τὴν τοῦ Οἰνομάου θυγατέρα Ἱπποδάμειαν, καὶ κατέσχε τὴν χώραν· καὶ ἀντὶ Ἀπίας ἐκάλεσεν αὐτὴν Πελοπόννησον, ὅ ἐστιν ἡ τοῦ Πέλοπος νῆσος, πάντες οὖν οἱ ἀπὸ τοῦ Πέλοπος καλοῦνται πελοπίδαι· οἷον Ἀτρεὺς, Θυέστης, Ἀγαμέμνων, Μενέλαος, καὶ τελευταῖος Ὀρέςης· καὶ περὶ μὲν τοῦ Πέλοπος ταῦτα, περὶ δὲ τοῦ Κέκροπος ἤδη λέξεται.

β. Περὶ τοῦ Κέκροπος.

Κέκροψ βασιλεὺς γέγονεν Ἀθηναίων, ὃς μεγάλως τὴν Ἀττικὴν κατεκόσμησεν· οὗτος δέ ἐστιν ὁ διφυὴς καλούμε-

νες· ἐκαλεῖτο δὲ διφυὴς, ὅτι δύο φωνὰς ἦν ἠσκημένος· μίαν μὲν τὴν τῆς Ἑλλάδος, ἑτέραν δὲ τὴν τῆς Αἰγύπτου· λέγεται γὰρ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἄποικοί εἰσιν αἰγυπτίων ἀπὸ Σάεως πόλεως· ἡγεμὼν οὖν τῆς ἀποικίας γέγονεν οὗτος ὁ Κέκροψ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔμαθε τὴν ἑλλάδα φωνὴν καὶ τὴν αἰγυπτίαν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἔχων καὶ τὴν αἰγυπτίων· ὁ δὲ λόγος ὁ λέγων αὐτόχθονας εἶναι Ἀθηναίους, μῦθος ἐςὶ, λαβὼν τὸ πλάσμα ἀπὸ τοῦ μηδέ ποτε ἀπωσθῆναι, μᾶλλον δὲ ἀναθῆναι τοὺς οἰκήσαντας εἰς τὴν Ἀττικήν· λεπτόγεως γὰρ οὖσα ἡ χώρα οὐ πάνυ ἦν ζηλωτὴ καὶ ἄλλους εἰσοικίσαι· περὶ μὲν Κέκροπος ἅλις· εἰπεῖν δὲ δεῖ περὶ Ἀλκμαίωνος.

γ. Περὶ Ἀλκμαίωνος.

Οὗτος ἀθηναῖος ἦν τὸ γένος ἐπίσημος λίαν, τὴν ἐλευθερίαν ἀεὶ φυλάττειν ἐθέλων τοῖς Ἀθηναίοις· τυραννηθείσης οὖν τῆς πόλεως ὑπὸ Πεισιστράτου, ἐξῆλθεν οὗτος μὴ φέρων ὁρᾷν δουλευούσας τὰς Ἀθήνας· ἐξελθὼν οὖν μηχανᾶται, καὶ σκοπὸν εἶχε πῶς τὴν ἐλευθερίαν ἀποκαταστήσει Ἀθηναίοις· ἀπελθὼν οὖν εἰς Δελφοὺς εἰς ἀπολλώνιον ἱερὸν, ἐκμισθοῦται παρὰ Δελφοῖς τὸ ἱερὸν ἐπὶ μισθοφορίᾳ· ἐκμισθωσάμενος δὲ, καὶ ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν πάντας τοὺς τοῦ θεοῦ διακόνους, πείθει τὴν ἱερείαν καὶ τὴν Πυθίαν, ἵνα εἰ ἔλθῃ ποτὲ λακεδαιμόνιος μαντευσόμενος, μηδὲν ἄλλο λέγειν αὐτῷ, ἢ ὅτι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας λέγει ὑμῖν ὁ θεός· τούτου συνεχῶς καὶ πλειστάκις γινομένου, παρωρμήθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐλθόντες ἐξέβαλον ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς τυράννους· μέγα οὖν κλέος ἔσχεν ἐκ τοτε ὁ Ἀλκμαίων, ἐλευθερώσας τὰς Ἀθήνας σοφίᾳ· ἀλλὰ τοσαῦτα περὶ Ἀλκμαίωνος.

δ. Περὶ Αἰακοῦ.

Οὗτος υἱὸς ἐλέγετο εἶναι τοῦ Διὸς, δίκαιος τὰ μάλιστα· διὸ ποτὲ ἀβροχίας γενομένης ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ προεστῶτες τῶν πόλεων παρακαλοῦντες εὔξασθαι τῷ ἰδίῳ πατρὶ, ἵνα γένηται ὑετὸς· ὁ δὲ στὰς καὶ εὐξάμενος, ἔλυσε διὰ τῆς εὐχῆς τοὺς αὐχμοὺς, καὶ κατεῤῥύη ὕδωρ ποτίζον τὴν Ἑλλάδα· μάλιστα δὲ καὶ ἐκ τούτου ἡ εὐσέβεια ἐδείχθη τοῦ Αἰακοῦ· οὗτος οὖν γεννᾷ δύο υἱοὺς, τὸν Πηλέα καὶ τὸν Τελαμῶνα· ὧν ὁ μὲν Πηλεὺς τίκτει τὸν Ἀχιλλέα· ὁ δὲ Τελαμῶν τὸν Αἴαντα, οἵ τινὲς ἐκαλοῦντο Αἰακίδαι, τὴν ἀπὸ τοῦ πάππου τιμὴν ἐκ τούτου προφερόμενοι.

ε. Περὶ Ἡρακλέους.

Οὗτος λέγεται υἱὸς γεγονέναι τοῦ Διὸς· ὁ γὰρ Ζεὺς ὁμοιωθεὶς τῷ Ἀμφιτρύωνι, συνεγένετο τῇ Ἀλκμήνῃ· καὶ ἐγεννήθη ὁ Ἡρακλῆς, ὃς καὶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἄθλους διήνυσε· πολλοὶ οὖν γεγόνασιν ἀπὸ Ἡρακλέους, ὧν πρῶτος καὶ ἔνδοξος ὁ Ὕλλος, ἐξ οὗ καὶ οἱ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεῖς ἡρακλεῖδαι λέγονται.

ϛ. Περὶ τῆς Ἐλαφηβόλου, καὶ Ὠρίωνος, καὶ Ἀκταίωνος.

Τὴν Ἄρτεμιν λέγουσι τῆς κατὰ θήραν τοξίας εἶναι ἔφορον· λέγεται οὖν αὕτη ἡ θεὸς βάλλειν εὐστόχως τὰς ἐλάφους, ὥστε ἀκοῦσαι τὴν Ἄρτεμιν ἐλαφηβόλον θεόν· ὁ δὲ Ὠρίων καὶ ὁ Ἀκταίων θηραταὶ καὶ οὗτοι ὑπῆρχον· ὁ μὲν οὖν Ἀκταίων κυνηγέτης ἦν, καὶ εἶδε τὴν Ἄρτεμιν γυμνήν· ἡ δὲ θεὸς ἀθέμιτον τοῦτο ὑπολαβοῦσα τὸ τοὺς θεοὺς ἰδεῖν γυμνοὺς, καὶ μάλιστα τὰς παρθένους, χολωθεῖσα μανῆναι ἐποίησε τοὺς κύνας αὐτοῦ τοῦ Ἀκταίωνος, καὶ ὡς ἔλαφον

ἔχοντα κέρατα ἑώρων αὐτὸν οἱ κύνες, οὕτως ὥστε λέγεσθαι τὸν Ἀκταίωνα ὑπὸ κυνῶν συρῆναι· καὶ ὁ Ὠρίων δὲ οὗτος ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρῆσαι τοὺς θεοὺς ἐν τῇ βύρσῃ τοῦ βοὸς τοῦ σφαγέντος ὑπὸ τοῦ Οἰνέως τοῦ Θηβῶν βασιλέως ἐπὶ τῇ φιλοξενίᾳ τῶν θεῶν· γενόμενος δὲ Ὠρίων, καὶ ὢν θηρολέτης, ἠράσθη τῆς Ἀρτέμιδος· εἶτα ἡ θεὸς ὀργισθεῖσα ἀνῆκε σκορπίον κατ' αὐτοῦ, καὶ κρουσθεὶς οὗτος ἀπέθανε, διό ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι μετὰ τοῦ σκορπίου.

ζ. Περὶ τοῦ Πηγάσου.

Τῆς παταρικῆς Χιμαίρας ἀναφυείσης, περὶ ἧς μέμνηται καὶ οὗτος ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τοῖς στηλιτευτικοῖς ἐν ἱστορίᾳ πεντηκοστῇ, καὶ λυμαινομένης τὴν χώραν τῶν Λυκίων, καὶ τοῦ Προίτου βασιλεύοντος τῆς Λυκίας, προσετάχθη ὁ Βελλεροφόντης ἀποκτεῖναι τὴν Χίμαιραν· ἦν δὲ τὸ θηρίον, ὡς κἀκεῖσε παρεστήσαμεν τοιοῦτον, πρόσθε μὲν λέων ὄπισθεν δὲ δράκων μέσον δὲ Χίμαιρα, ἐξ ἧς Χιμαίρας τὸ πῦρ ἀνεδίδοτο, καὶ ἦν δυσάλωτον τὸ θηρίον· τὸν ἵππον οὖν Πήγασον ἐκ θεοῦ εὑρὼν ὁ Βελλεροφόντης, ὃς ἐλέγετο ἔχειν πτερὰ, καὶ ὕδωρ ἀπὸ τῶν ὀνύχων ἀποστάζειν, ἐλθὼν σύμμαχον εὑρὼν τὴν πτῆσιν τοῦ ἵππου, διὰ τὸ εἶναι πτερωτὸν, ὡς εἶπον, καὶ σφαῖραν μολίβδου περιθεὶς ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ δόρατος, αὐτὸς ὁ Βελλεροφόντης ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τῆς Χιμαίρας, καὶ ἀπὸ τοῦ πυρὸς διελύθη ὁ μόλιβδος, καὶ ἀνεῖλε τὴν Χίμαιραν.

η. Περὶ τοῦ λαβυρίνθου.

Ἐν τῇ Κρήτῃ τῇ νήσῳ, ὄρος ἐστὶν ἐν ᾧ σπήλαιον ἀντρῶδες, καὶ δύσοδον περὶ τὴν κάθοδον, καὶ δυσχερὲς πάνυ περὶ τὴν ἄνοδον, ἐν ᾧ λέγεται ὁ Μινώταυρος ἐμβληθῆναι·

ἐπεὶ οὖν δυσχερὲς τὸ ἐκβῆναι τοῦ λαβυρίνθου, νῦν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἔλαβεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ λόγου τῶν ἀφύκτων, ὧν οὐδεὶς ἠδύνατο ἐκφυγεῖν, ἀλλ' ἡλίσκετο· ἐπιφέρει δὲ καὶ τὰς ἄρκυς· ἄρκυς δέ ἐστιν εἶδος δικτύου παχυσχοίνου, ὃ ἱστᾶσι πρὸς θήραν λεόντος, ἢ ἄλλου τῶν ἰσχυρῶν ζώων.

θ. Περὶ τῶν Γαδείρων.

Γάδειρα τόπος ἐστὶ περὶ τὰ ἑσπέρια μέρη· ὁ τόπος δὲ οὗτος ἀποτελεύτησις ἐςὶ θαλάσσης, καὶ οἱονεὶ ἔκρυσις ἀπὸ τῆς ὡς πρὸς ἡμᾶς θαλάσσης, ἐπὶ τὴν ἀτλαντίδα θάλασσαν· λέγεται οὖν μηκέτι μετὰ τὰ Γάδειρα πλεῖσθαι τὴν θάλατταν ἐκείνην, διὰ τὸ εἶναι βραχώδη καὶ σκοτεινήν· Γάδειρα δὲ ἤκουσε παρὰ τὴν γῆν καὶ τὴν δειράν· δειρὴ δὲ καλεῖται τράχηλος· παρὰ τὸ οὖν τῆς γῆς εἶναι τράχηλον ἐκεῖσε, ἤκουσε Γάδειρα.

ι. Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ διαῤῥήξαντος τὰ δεσμά.

Ὅμηρος ὁ ποιητὴς βουλόμενος τὴν Ἀλεξάνδρου ὀξύτητα τὴν περὶ τοῦ πώλου ἐκφράσαι, διὰ παραβολῆς εἰκάζει τὸν ἥρωα, ἐπειπὼν τόδε ἔπος· ὡς δ' ὅτε τὶς στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνης.

ια. Περὶ τῶν σπαρέντων καὶ φυέντων αὐθημερὸν γιγάντων.

Ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας λέγεται ὅτι Κάδμος, ἢ ἄλλος τις λαβὼν τοὺς τοῦ δελφίνου δράκοντος ἔσπειρεν ὀδόντας εἰς τὴν γῆν, καὶ ἀνεδόθησαν ἔνοπλοι ἄνδρες· ἀνεδόθησαν δὲ ἀπὸ μηρῶν ἕως ἄνω, καὶ οὕτως ἱστάμενοι ἐπολέμουν ἀλλήλοις καὶ τοῖς ἄλλοις.

ιβ. Περὶ τῶν ἑπταπύλων Θηβῶν.

Ὁ θεῖος Γρηγόριος περιθεάματα βούλεται εἰπεῖν ἡμῖν ἐνταῦθα· αἱ δὲ πύλαι ἑπτάπυλοί εἰσιν αἱ τῆς Ἑλλάδος,

αἱ ὑπὸ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου κτισθεῖσαι διὰ κιθάρας· αἱ δὲ αἰγύπτιαι Θῆβαι εἰσὶν ἑκατοντάπυλοι· μεγίστη δὲ πάλαι γέγονε, καὶ οὕτως μεγίστη ὥστε ἑκατὸν ἔχειν τὰς πύλας· τὰ δὲ τείχη τὰ βαβυλώνια λέγεται εἶναι ἰσχυρότατα· ἀπὸ γὰρ πλίνθου ὀπτῆς καὶ ἀσφάλτου λυομένης ἐκτίσθησαν, καὶ τὸ πλάτος ἔχοντα πολὺ, καὶ τὸ ὕψος, καὶ τὴν περιφέρειαν.

ιγ. Περὶ τοῦ Μαυσωλοῦ τοῦ καρός.

Ὁ τάφος Μαυσωλοῦ τοῦ καρὸς, μέγιστος ἐστὶ καὶ αὐτός· Μαυσωλὸς γὰρ Καρίας γέγονε τύραννος, ὃς ἔκτισεν ἑαυτῷ τάφον πολυανάλωτον ἐν χώματι τινὶ καὶ ἐν λιμναζούσῃ λίμνῃ ἔνδον κείμενος τοῦ τάφου· γράφεται δὲ καὶ ὁ καρικὸς τάφος, ἵνα ᾖ κτητικὸς· γράφεται δὲ καὶ καρὸς, ἵνα ᾖ ἐθνικὸς τοῦ Μαυσωλοῦ τοῦ καρός. Αἱ δὲ πυραμίδες καὶ αὗται θαύματος εἰσὶν ἄξιαι, ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐκτισμέναι πολυανάλωτοι, ἅς τινας χριστιανοὶ μὲν λέγομεν εἶναι τὰ ὡρεῖα τοῦ Ἰωσὴφ, ἕλληνες δὲ τάφους βασιλέων τινῶν, ὧν ἐστὶ καὶ Ἡρόδοτος· ὡς δὲ εἰκὸς, μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἰσραὴλ, ἐποιήσαντο αὐτὰς τάφους βασιλέων οἱ ἕλληνες. Περὶ δὲ τοῦ κολοσσοῦ λέγει τοῦ ἀνακειμένου ἐν Ῥόδῳ, ὅτι μέγιςός ἐςιν ἀνδριὰς, χαλκὸν ἔχων πολὺν καὶ ἀξιοθαύμαστον.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΝΟΝΝΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΩΝ ΕΜΝΗΣΘΗ Ο ΠΑΝΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΝ ΤΩ ΕΙΣ ΤΑ ΑΓΙΑ ΦΩΤΑ ΛΟΓΩ

α. Περὶ τοῦ Διός.

Τὸν Δία οἱ θεολόγοι τῶν ἑλλήνων, ἐκ Κρόνου λέγουσι γεννηθῆναι, καὶ γεννηθέντα περισωθῆναι τοιῶσδε· ὁ Κρόνος τῇ Ῥέᾳ γενόμενος σύνοικος, ἅπερ ἔτικτεν αὐτὴ παιδία, αὐτὸς λαμβάνων κατέπινεν· καὶ οὕτως ἐπὶ πολλῶν τούτου γενομένου, ἄτεκνος ἔμενεν ἡ Ῥέα· ὅτε οὖν ἐγέννησε τὸν Δία, ἡ Ῥέα φοβουμένη μή πως καὶ τὸ βρέφος τοῦτο καταποθὲν ἀπόληται, λίθον μὲν σπαργανώσασα, δέδωκε τῷ Κρόνῳ ὡς βρέφος καταπιεῖν· τὸν δὲ Δία ὑπερέθετο ἐν τῇ Κρήτῃ, καὶ παρέσταζε τῷ βρέφει τούτῳ τοὺς Κορύβαντας καὶ τοὺς Κουρῆτας ὀρχεῖσθαι καὶ κροτεῖν καὶ κτυπεῖν τὰ ὅπλα αὐτῶν, καὶ γενέσθαι τινὰ ἦχον τὸν δυνάμενον ὑποκλέπτειν καὶ παρακρούειν τὸν ἐκ τοῦ κλαυθμοῦ τοῦ παιδίου ἦχον, ἵνα μὴ μαθὼν ὁ Κρόνος ποῦ κρύπτεται τὸ παιδίον, τοῦτο λαβὼν καταπίῃ· νῦν οὖν πατέρα μὲν μισότεκνον λέγει τὸν Κρόνον, παιδίον δὲ κλαυθμυρίζον τὸν Δία· τοὺς Κουρῆτας δὲ λέγει τοὺς μετὰ τῶν Κορυβάντων ταχθέντας παρὰ τῆς Ῥέας ὀρχεῖσθαι, δαίμονες δὲ οὗτοι οἱ Κορύβαντες· ἐνόπλιον δὲ ὄρχησιν λέγει τὴν πυῤῥίχιον· κτύπον γάρ τινα ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἐποίουν οὗτοι, πρὸς τὸ ὑπερηχεῖσθαι τὸν κλαυθμὸν τοῦ

παιδίου. Κρητῶν δὲ τυράννους εἶπεν, ὅτι οἱ μὲν θεολόγοι τῶν ἑλλήνων θεὸν λέγουσι γενέσθαι τὸν Κρόνον καὶ τὸν Δία· ἡ δὲ ἱστορία ἡ δημώδης, ᾗ καὶ τίθεται ὁ θεῖος Γρηγόριος λέγων, ὅτι ὁ Ζεὺς οὗτος τύραννος ἦν Κρητῶν, καὶ θέλοντες αὐτὸν θεραπεύειν οἱ ὑπήκοοι, ἐμυθολόγουν ὡς ἐκ Κρόνου θεοῦ καὶ Ῥέας ἔχει τὴν γένεσιν, ἐπεὶ ἄνθρωπος ἦν· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, κἂν ἕλληνες ἀπαρέσκωνται· οἱ γὰρ ἕλληνες οὐ θέλουσιν αὐτὸν εἶναι ἄνθρωπον καὶ τύραννον Κρητῶν, ἀλλὰ θεόν.

β. Περὶ τῆς ἁρπασθείσης Κόρης.

Δημήτηρ θεὸς οὖσα τίκτει θυγατέρα ἀπὸ τοῦ Διός, ἥν τινα ἐκάλουν καὶ Κόρην, καὶ Περσεφόνην· ταύτης ἠράσθη ὁ Πλούτων· καὶ ἥρπασε καὶ κατῆλθεν ἐν τῷ ᾅδῃ· ἡ οὖν Δημήτηρ περιῄει ζητοῦσα τὴν Κόρην; καὶ πολλὰ πλανηθεῖσα ἦλθεν ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐλθοῦσα δὲ, τὸν μὲν τόπον ἐν ᾧ ἦλθεν, ἐκάλεσεν Ἐλευσῖνα, παρὰ τὸ ἐληλυθέναι· ἔμαθε δὲ παρὰ τοῦ Κελεοῦ καὶ τοῦ Τριπτολέμου, ὅτι ἡ Κόρη ἡρπάγη ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, καὶ ἔστιν ἐν τῷ ᾅδῃ· μαθοῦσα οὖν ἡ θεὸς ταῦτα, ἔληξε τῆς πλάνης· ἀμειβομένη δὲ τοὺς ἄνδρας ὑπὲρ τῆς χάριτος ταύτης, δέδωκεν αὐτοῖς τὰ σπέρματα, οἷον σῖτον, κριθὴν, καὶ ὄσπριον· λέγεται γὰρ τῶν σπερματικῶν καρπῶν εἶναι ἔφορος ἡ Δημήτηρ· δοῦσα δὲ τὰ σπέρματα, δέδωκε καὶ δράκοντας καὶ ἅρματα πτερωτὰ πρὸς τὸ περιελθεῖν καὶ δοῦναι πᾶσι τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθήν· οὔπω γὰρ ᾔδεισαν οἱ ἄνθρωποι ἐσθίειν ἄρτον, ἢ χρῆσθαι σίτῳ, ἀλλὰ νομαδικὸν βίον ἔζων· οὐ μόνον δὲ τὸν σῖτον, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς σπερματικοὺς καρποὺς δέδωκε· καὶ τὰ μυστήρια ἐτέλεσεν αὐτοῖς, καὶ ἔδειξε πῶς δεῖ τελεῖν καὶ τελεῖσθαι· νύκτωρ δὲ ἐγίνετο ἡ τελετὴ ἐν τῇ

Ἐλευσῖνι· ἱερὸν γὰρ ἐκτίσθη ἐκεῖσε αὐτῆς τῆς Δήμητρος· εἶπε δὲ, καὶ τὰ μὲν ποιεῖ τὰ δὲ πάσχει, διὰ τὸ καὶ τὴν Δήμητραν παθεῖν εὖ ἐν τῷ ἀκοῦσαι περὶ τῆς θυγατρὸς λῆξαι τῆς πλάνης, καὶ ταύτην δὲ ποιῆσαι εὖ τούτους, δοῦσα τὰ σπέρματα, καὶ τελέσασα τὰ μυστήρια· τὸ δὲ οἶδεν Ἐλευσὶς ταῦτα, περὶ τῆς κώμης λέγει, ἐν ᾗ ἐλθοῦσα ἡ Δημήτηρ ἐποίει τὰ μυστήρια· εἶπε δὲ τῶν σιωπημένων καὶ σιωπῆς ὄντων ἀξίων, διὰ τὸ νόμον εἶναι τὸν κελεύοντα μηδένα τῶν τελεσθέντων τὰ μυστήρια δημοσιεύειν τὴν τελετὴν, ἀλλὰ σιωπῇ κατέχειν, καὶ μὴ ἐκφέρειν πρὸς τοὺς ἀμυήτους.

γ. Περὶ τοῦ ὠδίνοντος μηροῦ ἀτελὲς κύημα.

Σεμέλη θυγάτηρ γέγονε Κάδμου τοῦ Θηβῶν βασιλέως· ταύτης ἐρασθεὶς ὁ Ζεὺς συνεγένετο αὐτῇ, καὶ εἰς ζῆλον καὶ φθόνον ἐκίνησεν Ἥραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· ζηλοτυπήσασα οὖν ἡ Ἥρα, ἀπέρχεται πρὸς τὴν Σεμέλην καὶ λέγει αὐτῇ, ὅτι ὄντως ἀπατᾷ σε· οὐδὲ γάρ ὁ Ζεύς ἐστιν ὁ συγγενόμενός σοι· ἐμοὶ γὰρ φησὶν ὅτε συγγίνεται, μετὰ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν συγγίνεται· ἐὰν οὖν ἔλθῃ πρὸς σὲ ὁ Ζεὺς, εἰπὲ αὐτῷ, ὡς συγγίνῃ τῇ Ἥρᾳ, οὕτω σύνελθέ μοι· καὶ εἰ μὲν συγγένεταί σοι μετὰ ἀστραπῶν καὶ κεραυνῶν, τῷ ὄντι ὁ Ζεύς σοι συγγίνεται· εἰ δὲ ἄλλως πῶς, οὐκ ἔστιν ὁ Ζεύς· ταῦτα ὑποθεμένης τῆς Ἥρας, ἐλθόντος τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Σεμέλην, ᾐτήθη παρ' αὐτῆς συγγενέσθαι αὐτῇ ὡς τῇ Ἥρᾳ· εἶτα συγγινομένου μετὰ κεραυνῶν, μὴ ἐνεγκοῦσα ἡ Σεμέλη τοὺς κεραυνοὺς, ἀπέθανεν· ὁ οὖν Ζεὺς θᾶττον τὸ ἔμβρυον ὃ ἦν ἐν τῇ Σεμέλῃ λαβὼν, ἔβαλεν εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἔῤῥαψεν, ἕως οὗ γένηται τῶν ἐννέα μηνῶν· ἦν δὲ οὗτος ὁ Διόνυσος· ἀτελὲς δὲ κύημα λέγει, ὅτι ὁ μηρὸς αὐτὸν ἐκύησε τοῦ Διός. Θεὸν ἀνδρόγυνον κα-

λεῖ τὸν Διόνυσον, ὡς ποτὲ μὲν γυναικιζόμενον, τουτέστι τὰ τῶν γυναικῶν πάσχοντα· ποτὲ δὲ ἀνδριζόμενον, τουτέστι τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐνεργοῦντα· χορὸν δὲ μεθυόντων λέγει τοὺς σατύρους καὶ τοὺς βάκχους καὶ τοὺς σειληνοὺς, δαίμονες δὲ οὗτοι ὀπαδοὶ καὶ ὁμοκέλευθοι τοῦ Διονύσου· αὐτοὺς δὲ τούτους λέγει, καὶ στρατὸν ἔκλυτον τοὺς δαίμονας· ἔκλυτον δὲ αὐτὸν καλεῖ διὰ τὴν μέθην· ἐπειδὴ γὰρ τοῦ οἴνου ἔφορος ὁ Διόνυσος, εἰκότως τοὺς σὺν αὐτῷ δαίμονας μεθυστὰς εἰσάγει ὄντας· τὸ δὲ Θηβαίων ἄνοια τοῦτον τιμῶσα, ὅτι Θηβαῖος ἦν τὸ γένος ὁ Διόνυσος, ὡς ἐκ τῆς Σεμέλης γεννηθείς· εἴπομεν γὰρ ὅτι Σεμέλη θυγάτηρ ἦν Κάδμου τοῦ Θηβῶν βασιλέως· ἄνοιαν δὲ καλῶς εἶπε Θηβαίων, ἐπειδὴ ἐπὶ μωρίᾳ πολλῇ διαβάλλονται οἱ Θηβαῖοι, καὶ ἔστι παροιμία ἡ λέγουσα, Βοιωτία ὗς. Διὰ τί δὲ ὁ κεραυνὸς προσκυνεῖται; διότι κατέφλεξε τὴν Σεμέλην. Τὸ δὲ ὥσπερ ἄλλο τι κεφαλὴ πρότερον, ἑτέρα μέν ἐστιν ἱστορία· ἐπειδὴ δὲ συμπλέκεται ταύτῃ, ἀναγκαῖον καὶ αὐτὴν ἐξηγήσασθαι· ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς γέγονε, κεφαλὴ ποτὲ ὠδίνων, ὅτι ἐν ἑαυτῇ εἶχε τὴν Ἀθηνᾶν· λέγεται γὰρ ἡ Ἀθηνᾶ ὅτι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἐγεννήθη· ἐκεῖ γὰρ αὐτὴν ὤδινεν ὁ Ζεὺς, καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ Ἡφαίστου μετὰ ἀξίνης κατὰ τῆς κεφαλῆς ὁ Ζεὺς, ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς τὴν Ἀθηνᾶν.

δ. Περὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῶν αἰσχρῶν μυστηρίων αὐτῆς.

Λέγεται ὅτι ἐκ τῶν αἰδοίων τοῦ οὐρανοῦ ἔσχε τὴν γέννησιν ἡ Ἀφροδίτη· ὁ γὰρ Κρόνος, φησὶν, υἱὸς τοῦ οὐρανοῦ λαβὼν τὸ δρέπανον, ἀπέκοψε τοῦ ἰδίου πατρὸς τὰ αἰδοῖα, καὶ ἔῤῥιψεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ πεσόντα ταῦτα καὶ ἀφρὸν συνάξαντα, ἀπεκύησε τὴν Ἀφροδίτην· διὸ καὶ Ἀφρο-

δίτη καλεῖται, ὡς ἐκ τοῦ ἀφροῦ καὶ τῆς καταδύσεως γενομένη· διὸ εἶπεν, αἰσχρῶς γινομένης καὶ τιμωμένης· ὁμοίως γὰρ καὶ αἱ τιμαὶ αἱ περὶ ἑαυτὴν καὶ αἱ ἑορταὶ δι' αἰσχρουργίας καὶ ἡδυπαθείας καὶ πορνείας ἐτελοῦντο, ὡς καὶ τῆς πορνείας αὐτῆς οὔσης ἐφόρου τῆς Ἀφροδίτης.

ε. Περὶ τῆς τῶν Ταύρων ξενοκτονίας.

Οἱ Ταῦροι ἔθνος σκυθικὸν, καθὼς φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, ἐν ᾧ ἦν ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, εἰς ὃ ἦν ἱερεία ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια· ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ πάντα ἄνθρωπον ἐπιδημοῦντα ξένον ἔθυον τῇ Ἀρτέμιδι· καὶ περὶ ταύτης τῆς ἱστορίας ἐν τῷ στηλιτευτικῷ σαφῶς λέξομεν.

ϛ. Περὶ τοῦ Τροφωνίου.

Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης ἀδελφοὶ δύο γεγόνασι, μάντεις τὴν τέχνην· τούτων ὁ Τροφώνιος ὑπὸ κενοδοξίας, ὑποβρύχιος δὲ γεγονὼς, ἐν σπηλαίῳ τινὶ ἀπέψυξεν· εἶτα οἱ θεοὶ ἐλεήσαντες, φησὶν, αὐτὸν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἀπέψυξεν, ἐποίησαν μαντεύεσθαι· καὶ κατῄεσαν εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ τινὰς τελετὰς ποιοῦντες ἀνῄεσαν, ὡς χρησμοδοτισθέντες· λέγεται δὲ ὅτι πᾶς κατελθὼν εἰς τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο, ἐκ τοῦ λοιποῦ ἀγέλαστος ἦν.

ζ. Περὶ τῆς δωδωναίας δρυός.

Ἡ Δωδώνη πόλις ἐστὶ περὶ τὴν παλαιὰν Ἤπειρον· ἐν ταύτῃ ἦν δρῦς, ἐν ᾗ ἐλέγετο ὁ Ζεὺς ἐπισκιάζειν καὶ μαντείαν διδόναι τοῖς χρήζουσι μαντείας ἐξ αὐτῆς δρυὸς κινήματα τῷ μάντει ἐξηχούμενα.

η. Περὶ τῆς Κασταλίας.

Ἔστι πηγὴ περὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐν ᾗ ὁ Ἀπόλλων ἐφεδρεύει, ἐν ᾗ πηγῇ μαντεία τὶς ἐξεφέρετο κατὰ τὴν τοιάνδε ἐκροὴν τοῦ νάματος, οὐ κατὰ φωνήν· οὐ γὰρ φωνή τὶς ἐξη-

χεῖτο, ἀλλ' ἁπλοῦ ἤχου τινὸς καὶ πνεύματος ἀναδιδομένου καὶ ἐκροῆς, πρὸς ἃ τινὲς ἱστάμενοι καὶ νοοῦντες τὰ σύμβολα ταῦτα, ἔλεγον τὰ μέλλοντα.

θ. Περὶ τῶν κολάσεων τοῦ Μίθρου.

Τὸν Μίθραν ἄλλοι ἄλλως ἐνόμισαν· οἱ μὲν γὰρ τὸν ἥλιον, οἱ δὲ τὸν ἔφορον τοῦ πυρὸς, ἄλλοι δὲ εἰδικήν τινα δύναμιν· γίνονται δὲ τούτῳ τῷ Μίθρῃ τινὲς τελεταὶ, καὶ παρὰ τῶν Χαλδαίων μάλιςα· οἱ δὲ τελούμενοι τῷ Μίθρῃ, κατὰ βαθμόν τινα ἐτελοῦντο κολάσεων· πρότερον δὲ τὰς ἐλαφροτάτας κολάσεις παρελάμβανον, καὶ εἶθ' οὕτως τὰς δραστικωτέρας· οἷον πρότερον ἐλίμωττον αὐτοὺς τοὺς τελουμένους ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας, εἰ τύχοι· εἶτα εἰ ἤγαγε καρτερικῶς, ἐποίουν αὐτὸν πάλιν ξεσθῆναι ἐπὶ δύο ἡμέρας· εἶτα πάλιν εἰς χιόνα ποιῆσαι εἴκοσιν ἡμέρας· καὶ οὕτως ἁπλῶς τὰς κολάσεις ἐπὶ τὸ μεῖζον κατὰ μικρὸν αὔξοντες· εἰ ὁ τελούμενος καρτερῶν ἐφαίνετο, τότε λοιπὸν αὐτὸν ἐτέλουν τὰ τελεώτατα.

ι. Περὶ τῆς Ἴσιδος.

Ἡ Ἶσις αὕτη ἐνομίσθη τῇ Ἰῷ * τῇ ἁρπασθείσῃ ὑπὸ τοῦ Διός· ὁ γὰρ Ζεὺς, φησὶν, ἥρπασε τὴν Ἰὼ, καὶ φοβούμενος τὴν Ἥραν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, μετέβαλε τὴν Ἰὼ εἰς βοῦν, καὶ ποτὲ μὲν εἰς λευκὴν, ποτὲ δὲ εἰς μέλαιναν, ποτὲ δὲ εἰς ὑάζουσαν, καὶ οὕτως ἐπλανᾶτο μετ' αὐτῆς· ἦλθεν οὖν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ πλανώμενος μετ' αὐτῆς· καὶ διὰ τοῦτο τιμῶσιν οἱ Αἰγύπτιοι τὴν Ἰὼ ἤτοι τὴν Ἶσιδα· διὸ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος αὐτῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κέρατα βοὸς ἐγγλύφουσιν, σημαίνοντες τῆς κόρης τὴν εἰς βοῦν μεταβολήν.

* cod. Ἴσιδι.

ια. Περὶ τῶν μενδησίων τράγων.

Αἰγυπτιστὶ ὁ τράγος καλεῖται μένδης· ἐσέβοντο δὲ ἔνιοι τῶν Αἰγυπτίων τὸν τράγον ἀνακείμενον τῇ γονίμῳ δυνάμει· λέγεται γὰρ ὀχευτικὸν ζῶον εἶναι ὁ τράγος· τοὺς οὖν τράγους οἱ οἰκοῦντες κατὰ τὸ μενδήσιον κέρας οὐκ ἤσθιον, αἰδοῖ τοῦ γονίμου θεοῦ· ἐτίμων δὲ μεγάλως καὶ τοὺς αἰπόλους τῶν τράγων· ἦν δὲ καὶ ἱερὸν τοῦ Μένδητος παρ' Αἰγυπτίοις, ἐν ᾧ ἱερῷ τὸ ἄγαλμα τραγοσκελὲς ἦν, ὄρθιον τὸ αἰδοῖον ἔχον.

ιβ. Περὶ τοῦ Νείλου.

Ποταμός ἐστιν ὁ Νεῖλος ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ὃς ὑπερεκχυνόμενος διὰ τὰς αἰτίας, ἃς φησιν ὁ πανσοφώτατος Ἡρόδοτος, τιμᾶται παρ' αὐτῶν· ἐν γὰρ τῇ ἀναβάσει τιμῶσιν αὐτὸν ὡς θεὸν, καὶ εὐφημοῦσιν ὡς εὐφορίας αἴτιον, νομίζοντες τὸ ὕδωρ τὸ αὐξανόμενον εἶναι θεόν.

ιγ. Περὶ τῶν κνωδάλων, καὶ τῶν ἑρπετῶν ὧν ἐσέβοντο οἱ Αἰγύπτιοι.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐσέβοντο τὰς ἴβεις, τοὺς κροκοδείλους, τοὺς ὄφεις, τὰς αἰλούρους, καί τινα τῶν ἰχθύων γένη, ἐξ ἀλόγου τιμῆς ἑαυτοῖς ἀτιμίαν πορίζόμενοι· περὶ δὲ τούτων ἀκριβέστερον φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, ὁ καὶ περὶ πάσης αὐτῶν τῆς θρησκείας καὶ τῶν βασιλέων ἀκριβῶς καὶ διὰ πλάτος συγγραψάμενος.

ΛΙΒΑΝΙΟΥ. (1)

α. Ὅτι πλάσματα λόγων ἐρωτικῶν οὐδὲν λυμαίνεται πρὸς ἄλλας μελέτας ἄλλην ἐχούσας ὑπόθεσιν.

Ἀπόλλωνα τὸν Λητοῦς, ἐρωτικὸς γὰρ ὁ θεὸς καὶ τοξότης, εἶδον που γραφῇ φέροντα λύραν· εἶδον ἔχοντα τόξον ἐν ἑτέρᾳ γραφῇ· διδόασι δὲ αὐτῷ καὶ δάφνην ἐρωμένην τὰ χρώματα· τί οὖν; ὁ τὴν λύραν φέρων Ἀπόλλων, ἄλλοτε ἄλλως ὑποκινῶν τὰς χορδὰς, ὡς ἂν ἐδόκει τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ μέλους, ἔκρουέ τε ἅμα καὶ ᾖδεν ἐρωτικὰ, ψυχαγωγεῖν οὕτω καὶ θέλγειν οἰόμενος τὸν σώφρονα τὴν παρθένον· οὐ μὴν ὅτι θαμὰ τοῦτο ἐποίει, ἐχαλᾶτο οἱ ταῖς ᾠδαῖς ἡ ἐπιστήμη τοῦ τόξου, ὅτε τὸν Χρύσην ὁ Μυκηναῖος ἠμέλει, αὐτόν τε καὶ τὰ λύτρα αὐτοῦ παρ' οὐδὲν ἐποιεῖτο, ἐντειλάμενος ἀπιέναι θᾶττον, καὶ αὖθις μὴ ἀναστρέφειν, ἵνα σῶς οἴκαδε ἔλθῃ, μικρὰν γὰρ εἶναι αὐτῷ συμμαχίαν τὰ στέμματα τοῦ θεοῦ· ὅτε οὖν πρὸς τὸν πρεσβύτην ὁ Ἀτρέως τοιαῦτα, ἑκηβόλος τε ἦν ὁ Ἀπόλλων, καὶ μάλα εὐστόχως ἐφῆκε τὰ βέλη· ποῦ δή με θράσους μετεωρίζεις, ὦ πρόλογε, θεὸν εἰς παράδειγμα φέρων, καὶ τοῦτον χοροῦ τῶν μουσῶν ἡγεμόνα; ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καί μοι ἑτέραν εἰκόνα ποῦ ζήτει, χαμαὶ ἐρχομένων ἀνθρώπων· τὸν Μαρσύου φασὶ μαθητὴν, Μαρσύου γὰρ Ἀπόλλων ἀνέμνησε τέχνην, ἀσκεῖν τοὺς αὐλοὺς· τί γὰρ ἂν μαθητὴς ἐπιτηδεύῃ Μαρσύου; μέλη δὲ ἦν αὐτοῦ τοῖς αὐλήμασι πυ-

(1) In amplo codice vaticano, qui nihil continet, nisi rhetorica Libanii scripta, postremae sunt hae quatuor lucubratiunculae, quae in impressis Libanii libris non comparent.

κνὰ μὲν ὁ ἔρως, ἀτὰρ οὐ μόνον ὁ ἔρως· ἄγετε οὖν, ὦ λόγοι, ἑτέραν τινὰ καὶ ἡμεῖς βαδίσομεν ᾀσμάτων ὁδὸν, μή ποτε χείρους δόξωμεν εἶναι τοῦ αὐλητοῦ.

β. Ἡ διάλεξις εἰς τὸ μὴ δεῖν ἀτελῆ καταλεῖψαι τὸν λόγον.

Τὰ χρήματα οἱ ὀφείλοντες εἰ τῆς κυρίας ἥκούσης, τὸ χρέος ἅπαν μὴ καταβάλοιεν, οὔ τι που οἴονται χρῆναι μηκέτι ἀποδιδόναι· οὐ λύειν γὰρ οἶδεν, ἀλλ' αὔξειν ὁ χρόνος τὸ ὄφλημα· εἰκότως ἄρα ὑμῖν καὶ τόκον τοῦ χρέους ἥκω διάλεξιν φέρων· δίκαια ταῦτα δοκεῖ εἶναι Πλάτωνί τε τῷ ἀθηναίῳ καὶ Σιμωνίδη τῷ κείῳ· ὁ γὰρ ἀθηναῖος τὸν κεῖον ἐρομένου τινὸς τί ποτε ἄρα τὸ δίκαιον, ἀποκρίνασθαι ἔφη, τὸ τὰ ὀφειλόμενα ἀποδιδόναι· μέμφεται δὲ καὶ Σωκράτης τὸν Καλλικλέα μεταξύ που ἐθέλοντα καταλεῖψαι τὸν λόγον, ὅπερ οὐδὲ τοὺς μύθους φησὶ θεμιτὸν εἶναι παθεῖν· ταῦτα ἐννοήσας ἐγὼ, πρὸς τήνδε αὖθις ὑμᾶς ἀγείρω τὴν εὐωχίαν· τὰ δέ μοι ὄψα ἐςὶν οὐδὲν ποικίλον, ἢ γέμον πολυτελείας, ἀλλ' ἁπλᾶ τε καὶ βραχέα καὶ ἔωλα· εὐνοοῦσι δὲ ὅμως ἡδίω πολλῶν καὶ ἁβροτέρων σιτίων· ἢ οὐχ ὁρᾶτε τὸ Καμβύσου μειράκιον τὰ παιδικὰ Ξενοφῶντος τὸν Κῦρον; ἐκεῖνος ἐπειδὴ οἱ ὁ πάππος ἐς Μήδους ἀφικόμενος δαῖτα ἐχορήγει βασιλικήν· τότε γὰρ οὐ μετρίως ἐτρύφα τὸ μηδικόν· ὁ δὲ οὐδὲν ἀπειρόκαλον ἐπεπόνθει, οὐδὲ οἷον πάσχειν φιλεῖ παιδὸς ἡλικία, ἀλλὰ ἁβρότατα μηδικὴν περὶ ἐλάσσονος ἔθετο περσικῆς εὐτελείας, ἐμφύτῳ περὶ τὰ οἴκοι κατεχόμενος ἔρωτι.

γ. Ἡ διάλεξις ἔχει μὲν τὸ ῥόδον ὑπόθεσιν, ἐπισαμένη δὲ διακορεῖς ὑμᾶς ὄντας τοῦ μύθου, καινότερον συνεισφέρει διήγημα.

Λέγουσι Μῆδοι, Μήδων ὅσοι τὰ πρότερα μνήμῃ διαδέ-

χονται, ἡνίκα ἂν δοκῇ βασιλεῖ τὴν εἰωθεῖαν ἁβρότητα καινοτέρᾳ νικῆσαι τρυφῇ, ἀγῶνα καὶ ἅμιλλαν ἅπαν αὐτοῦ τὸ ὑπήκοον ἔχειν ἡδύ τι καὶ ἄηθες ὄψον ἐθέλοντι τῷ δεσπότῃ κομίσαι· ἐκείνοις μὲν οὖν, οὐ γὰρ ἐσιῶσι βαρβάρους ἄνδρας αἱ μοῦσαι, τοιαύτας ἐπιτρέψωμεν δ' εὐωχίας ἐπινοεῖν τε αὐτοῖς καὶ ἐργάζεσθαι, ἡμῖν δὲ ὄψον ἔστω μῦθος τοῦ ῥόδου, ὃν οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλοις ἐγὼ παρατέθεικα δαιτυμόσιν· ἡνίκα κριτὴν ἐκάθισε ταῖς θεαῖς τὸν βουκόλον ὁ μῦθος, ἐλύπει μὲν Ἥραν, ἐλύπει δὲ Ἀθηνᾶν ὁ τῆς Ἀφροδίτης κεστὸς, ᾧ ἔνι μὲν φιλότης, ἔνι δ' ἵμερος· ὥστε οὐδὲ ἀγωνίζεσθαι ὅλως ἐβούλοντο, εἰ μὴ τὸ φάρμακον ἡ θεὸς ἀπόθειτο πρότερον· οὕτω γὰρ ἐκεῖναι τὸν κεστὸν ἐπωνόμαζον· ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς ἡ Ἀφροδίτη, φησὶν, οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ καλλωπισάμεναι ἥκετε, ἡ μὲν διάδημα τῇ κόμῃ χρυσοῦν, ἡ δὲ κράνος καὶ αὐτὴ χρυσοῦν τῇ κεφαλῇ περιθεῖσα· ἀλλ' ἔμοι γε ἔφη τῶν ὑμετέρων φαρμάκων οὐ πολὺς λόγος, εἴ τινα καὶ ἐμοὶ ἕτερον ἀντὶ τοῦ κεστοῦ κόσμον ἐξείη κοσμεῖσθαι· καὶ ἅμα ταῦτα εἰποῦσα κατένευσεν ἅμα ταῖς θεαῖς παρὰ τὸν Σκάμανδρον, ἄνθη δρεψομένη ἐφοίτα· καὶ γάρ τις αὐτόθι λειμὼν παρὰ τὰς ὄχθας ἐπεφύκει τοῦ ποταμοῦ, χαρίεντα δ' ἅμα καὶ διαφανῆ τὰ ὑδάτια καὶ ἐπιτήδεια λουτρὸν εἶναι· λελουμένη γοῦν τρέπεται πρὸς ὅπερ ἀφίκετο, καί πως ὀσμή τις αὐτῇ παρέβαλε μάλα ἡδεῖα· κρίνα τὸ οὖν καὶ ἴα καὶ ἀλλ' ἄττα συλλέξασα, ἐπειδὴ ἑτέρα μᾶλλον αὐτὴν ὀρμή τις ἐψυχαγώγει περιῄει· τῆς δ' εὐωδίας τὸ αἴτιον ἀνιχνεύουσα, ὁρᾷ δὴ τὸ ῥόδον καὶ παρὰ τὴν ῥῖνα προσάγει, καὶ τοῦτο ἐκεῖνο εἶναι μαθοῦσα, τὰ μὲν ἄλλα παρ' οὐδὲν ἔθετο καὶ ἀπέῤῥιψε, ῥόδοις τὸ πρὸς τὸ ὄρος τὴν Ἴδην ἐπανῆκεν ἐστεφανωμένη· ἐκοσμεῖτο δὲ ἅμα ὡς ἔοικεν ἡ θεὸς

τε τῷ ῥόδῳ, καὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸ ἄνθος· ὥστε τὰς ἀμφὶ τὴν Ἥραν καὶ Ἀθηνᾶν εἷλε τοσοῦτον, ὅσον οὐδ' ἀναμεῖναι τοῦ βουκόλου τὴν ψῆφον, ἀλλὰ προσδραμούσας φιλῆσαι τὸ ἄνθος ἀφελομένας τὸν στέφανον, καὶ αὖθις αὐτὸν τῇ θεῷ περιθενεῖναι· ταῦτα, ὦ φιλότης, ὁ μῦθος· τί γὰρ ἄν τις ἕτερον ἐν τῷδε ὑμᾶς ἑστιάσειε τῷ καιρῷ;

δ. Ἡ διάλεξις πεποίηται μὲν πρὸς τὸ δεῖν ἀποδοῦναι
τῆς μελέτης τὸ λεῖπον· βραχέα δὲ φθέγγεται
τῷ λόγῳ χαριζομένη.

Τοῖς Ἀχαιοῖς ἐκκλησίαν ἀθροίσας ὁ ποιητὴς, τὸν Τυδέως ἀνίστησι ῥήτορα τῷ συλλόγῳ, καὶ δίδωσιν ἔπη τῷ νεανίσκῳ τοιαῦτα, ἃ ἂν εἰσηγήσατο σύμβουλος ὅτου τυγχάνοιεν ἡ Ἑλλὰς ὄντες ἀκροαταὶ, ὥστε καὶ ὁ Νέστωρ αὐτὸν ἄγαται καὶ φησὶ, κρείττονα οἱ τῆς ἡλικίας εἶναι τὴν συμβουλίαν· ἀτὰρ οὐ πάντη τὸν αἰτωλὸν ἀφῆκεν ἀνέγκλητον ὁ πρεσβύτης ὁ πύλιος· τὸ δὲ ἔγκλημά ἐστιν ὅ φησιν οὐ τέλος ἵκεο μύθου· τοῦτο οὖν, ὦ φιλότης, ἐννοήσας τὸ ἔπος, οὐ βραχὺ γὰρ ὄνειδος μέμψις ὁμηρικὴ, ἐς τόδε αὖθις ὑμᾶς ἀγείρω τὸ τρόπαιον· οὐ γάρ εὖ μοι δοκεῖ ὁ Πλάτωνος Εὐθύφρων πεποιηκέναι, ἀτελῆ περιϊδὼν τὸν λόγον εἶναι, ὃν ὑπὲρ τοῦ ὅτί ποτε εἴη τὸ ὅσιον διεξῄει τῷ Σωφρονίσκου, καὶ οἷα ἔφη ποιεῖς, ὦ ἑταῖρε; γελοῖον γὰρ ἀτελὲς εἶναι δημιουργῷ φιλοτέχνημα· ἵνα οὖν μὴ τὴν Νέστορος καὶ Σωκράτους ὑπομείνω κατηγορίαν, ὅσον τῇ προτεραίᾳ τοῦ χρέους ὑμῖν ὑπολείπεται, τοῦτο ἐκτίσω· εἰ μὲν γὰρ ὁ στρατιώτης ἡμῖν ὑπόθεσις ἦν, τέλος ἄμοιρον εἶναι τὸν λόγον· πολεμικὴ γὰρ φροντὶς, ἐν λόγοις πονεῖν οὐ φιλεῖ· ἐπεὶ δὲ ῥήτορα ὑμῖν ὑποκρίνομαι, καὶ τοῦτον ὧδε ἔχοντα γλώττης, ὥστε αὐτὴ καὶ πόλεμον ἀποθεῖν ἐπιόντα, πολὺν ἂν εἰκότως ὤφλησα γέλωτα, ἡμιτελῆ τὸν λόγον ὑφάνας.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΗΣ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ.

Πλατωνικὸς ὢν ὁ πατὴρ τοῦ βιβλίου τούτου, κατὰ τὸν πλατωνικὸν σκοπὸν ζητεῖ τὸ τέλος τῆς ὄντως φιλοσοφίας, καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐπὶ ταύτην· ὅτι μὲν οὖν, ὡς Νικόμαχος ὁρίζεται, φιλοσοφία ἐστὶ φιλία σοφίας, παντὶ πρόϋπτον· ζητητέον δὲ, τί ἐςι σοφία, καὶ πόθεν ἔσχε τὸ ὄνομα· σοφία μὲν οὖν ἐκλήθη, οἱονεὶ σάφειά τις οὖσα, ὡς σαφηνίζουσα πάντα· τοῦτο δὲ τὸ σαφὲς εἴρηται, οἱονεὶ φαές τι ὄν, παρὰ τὸ φάος καὶ φῶς, διὰ τὸ εἰς φῶς ἄγειν τὰ κεκρυμμένα· ἐπεὶ τοίνυν τὰ νοητὰ καὶ θεῖα, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶν, εἰ καὶ φανώτατα ἐςὶ κατὰ τὴν ἑαυτῶν οὐσίαν, ἡμῖν διὰ τὴν ἐπικειμένην τοῦ σώματος ἀχλὺν σκοτεινὰ δοκεῖ καὶ ἀμυδρὰ, τὴν ταῦτα ἡμῖν εἰς φῶς ἄγουσαν ἐπιστήμην, σοφίαν εἰκότως ὠνόμασαν· ἐπειδὴ δὲ ὅλως σοφίαν καὶ σοφὸν ὀνομάζομεν, ἰςέον ὅτι ὁμώνυμόν ἐςι τὸ τῆς σοφίας ὄνομα καὶ τὸ τοῦ σοφοῦ· εἴληπται γὰρ τοῖς παλαιοῖς, κατὰ πέντε τρόπους, οὕς φησὶ καὶ Ἀριστοκλῆς ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας δέκα βιβλίοις· χρὴ γὰρ εἰδέναι ὅτι φθείρονται μὲν ἄνθρωποι διαφόρως, καὶ γὰρ ὑπὸ λοιμῶν, καὶ σεισμῶν, καὶ πολέμων, καὶ νόσων ποικίλων, καὶ ὑφ᾽ ἑτέρων αἰτιῶν, μάλιστα δὲ ὑπὸ κατακλυσμῶν ἀθροώτερον, οἷος εἶναι λέγεται ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος, μέγας μὲν, οὐ πάντων δὲ κατακρατήσας· οἱ μὲν γὰρ νομεῖς, καὶ ὅσοι ἐν τοῖς ὄρεσι τὰς δια-

τριβὰς ἔχουσιν ἢ ταῖς ὑπωρείαις, διασώζονται· τὰ δὲ πεδία
καὶ οἱ ἐν τούτοις οἰκοῦντες, κατακλύζονται· οὕτω γοῦν καὶ
Δάρδανον τῷ κατακλυσμῷ φασὶν ἐκ Σαμοθράκης εἰς τὴν
ὕστερον Τροίαν κληθεῖσαν διανηξάμενον σωθῆναι· δέει δὲ τοῦ
ὕδατος τὰς ὑπωρείας τοὺς σωθέντας οἰκεῖν· ὡς δηλοῖ καὶ
ὁ ποιητὴς λέγων οὕτως· — Δάρδανον αὖ πρῶτον τέκετο, νε-
φεληγερέτα Ζεὺς — κτίσσε δὲ Δαρδανίην, ἐπεὶ οὔπω Ἴλιος Il. XX.
ἱρὴ — ἐν πεδίῳ πεπόλιστο πόλις μερόπων ἀνθρώπων — ἀλλ' 215.
ἔθ' ὑπωρείας ᾤκεον πολυπιδάκου Ἴδης· — τὸ γὰρ ἔτι δηλοῖ
τὸ μήπω αὐτοὺς καταθαῤῥεῖν, ἐν ταῖς πεδιάσι τὰς δια-
τριβὰς ἔχειν.

Οὗτοι μὲν οἱ περιλειπόμενοι, μὴ ἔχοντες ὅθεν τραφῶ-
σιν, ἐπενόουν ὑπ' ἀνάγκης τὰ πρὸς χρείαν, ἢ τὸ ἀλήθειν
μύλαις σῖτον, ἢ τὸ σπείρειν, ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο· καὶ ἐκά-
λεσαν τὴν τοιαύτην ἐπίνοιαν σοφίαν, τὴν ἐς τὰ ἀναγκαῖα
τοῦ βίου τὸ λυσιτελὲς ἐξευρίσκουσαν, καὶ σοφὸν τὸν ἐπι-
νενοηκότα· πάλιν ὑπενόησαν τέχνας, ὡς φησὶν ὁ ποιητὴς, Il. XV.
ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης· οὐ μέχρι μόνης τῆς εἰς τὸν βίον 412.
ἀνάγκης ἱσταμένας, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ καλοῦ καὶ ἀστείου
προϊούσας· καὶ τοῦτο πάλιν σοφίαν κεκλήκασι, καὶ τὸν εὑ-
ρόντα σοφὸν, ὡς τὸ — σοφὸς ἤραρε τέκτων — εὖ εἰδὼς σο-
φίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης· — διὰ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν
τῶν εὑρημάτων, εἰς θεὸν τὰς τούτων ἐπινοίας ἀνέφερον·
πάλιν ἀπέβλεψαν περὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ ἐξεῦ-
ρον νόμους καὶ πάντα τὰ συνιστῶντα τὰς πόλεις· καὶ ταύ-
την πάλιν τὴν ἐπίνοιαν, σοφίαν ἐκάλεσαν· τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν
οἱ ἑπτὰ σοφοὶ, πολιτικάς τινας ἀρετὰς εὑρόντες· εἶτα λοι-
πὸν ὁδῷ προϊόντες, καὶ ἐπ' αὐτὰ τὰ σώματα καὶ τὴν δη-
μιουργὸν αὐτῶν προῆλθον φύσιν, καὶ ταύτην ἰδικώτερον φυ-

σικὴν ἐκάλεσαν θεωρίαν· καὶ σοφοὺς τὰ περὶ τὴν φύσιν, τοὺς τοιούτους φαμέν· πέμπτον ἐπ' αὐτὰ λοιπὸν ἔφθασαν τὰ θεῖα καὶ ὑπερκόσμια καὶ ἀμετάβλητα παντελῶς, καὶ τὴν τούτων γνῶσιν κυριωτάτην σοφίαν ὠνόμασαν.

Οἱ μὲν οὖν πρὸ Πυθαγόρου συγκεχυμένως κατὰ πάντων τῶν εἰρημένων τὸ τῆς σοφίας ἔφερον ὄνομα· πρῶτος δὲ Πυθαγόρας αὐτὸς, καὶ αὐτὸ συνέςειλεν ἐπὶ μόνης τῆς τῶν ἀϊδίων ἐπιστήμης τὸ τῆς σοφίας θεὶς ὄνομα, καὶ φιλοσοφίαν τὴν τῆς σοφίας ταύτης φιλίαν ὠνόμασε· τοῦτο γάρ ἐςι τῆς φιλοσοφίας τὸ τέλος, ἡ τῶν θείων πραγμάτων γνῶσις· τὰ δὲ ἐπὶ ταύτην ἄγοντα τὴν σοφίαν, ὡς πλατωνικῷ Πλωτίνῳ δοκεῖ, ἡ τῶν μαθημάτων ἐςὶν ἐπιστήμη· παραδοτέον γὰρ τοῖς νέοις τὰ μαθήματα, φησὶν ὁ Πλωτῖνος, πρὸς συνεθισμὸν τῆς ἀσωμάτου φύσεως· ἐπειδὴ γὰρ ὑλικεῖς συμπεπλέγμεθα σώμασι, καὶ τούτων ἐκτὸς εἰθίσμεθα νοεῖν οὐδὲν, ἀδύνατον ἦν ἀμέσως ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ καὶ κεχωρισμένα παντελῶς σωμάτων ἐλθεῖν· ἐμέλλομεν γὰρ πάσχειν, οἱ ἐκ σκοτεινοῦ οἴκου ὃ πάσχουσιν ἐπὶ φωτεινοτάτου ἀμέσως ἐρχόμενοι, καὶ τῷ ἀθρόῳ φωτὶ τὰς ὄψεις ἀποτυφλούμενοι· δεῖ γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων κατὰ βραχὺ διὰ τῶν μέσων προϊόντας βαδίζειν ἐπὶ τὰ ἐναντία· ἐπειδὴ οὖν τῶν ἀχωρίστων παντελῶς εἰδῶν τῆς ὕλης, οἷον σαρκὸς, ὀςοῦ, φλεβὸς, καὶ τῶν φυσικῶν εἰδῶν ἁπάντων, τούτων γὰρ οὐδὲν οὐδὲ ὑποςῆναι οὐδὲ νοηθῆναι χωρὶς τῆς ὑποκειμένης αὐτῶν ὕλης δυνατὸν, καὶ τῶν πάντη χωριςῶν καὶ ἀσχέτων, οἷα εἰσὶ τὰ ὑπερκόσμια, τὰ μαθήματα μέσα ἐςὶ, τῇ μὲν οὐσίᾳ σωμάτων ἀχώριστα, τῇ δὲ ἐπινοίᾳ χωριστά· κύκλον γὰρ καὶ τρίγωνον, καὶ πᾶν σχῆμα, καὶ νοῆσαι καὶ ὁρίσασθαι χωρὶς πάσης ὕλης δυνατόν· μελέτη γὰρ καὶ μα-

θήσει ταῦτα ἐστὶ, τοῦ δὲ αὐτῶν ἄῦλως τὰ χωριστὰ ἤδη νοεῖν, καὶ τὴν ἐκείνων ὡς ἐστὶ συλλογίζεσθαι οὐσίαν· εἰ γάρ ἐστι τὰ πάντα τῆς ὕλης ἀχώριστα, ἔστι δὲ καὶ τὰ πῆ μὲν χωριστὰ, πῆ δὲ ἀχώριστα, ἀνάγκη που καὶ τὴν τρίτην τῶν εἰδῶν εἶναι μοῖραν, τὴν παντάπασιν χωριστὴν καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ἐπινοίᾳ.

Πάντα μὲν οὖν τὰ μαθήματα, ὁδός ἐϛι πρὸς τὰ νοητὰ, μάλιστα δὲ τούτων ἡ ἀριθμητικὴ ἀρχὴ πάντων οὖσα· καὶ γὰρ μουσικῆς· εἴπερ αὐτὴ μὲν περὶ τὸ ἐν σχέσει ποσὸν καταγίνεται, τὸν ἡμιόλιον φέρε ἀριθμὸν, ἢ ἐπίτριτον, ἢ διπλασίονα, ἢ ἐννεακοῦν· ἡ δὲ ἀριθμητικὴ, περὶ τὸ ἄσχετον· πρότερα δὲ τῶν ἐν σχέσει τὰ ἄσχετα, ἀλλὰ δὴ καὶ γεωμετρίας πρότερα· πολλὰ γὰρ τῶν γεωμετρικῶν ἀποδείξεων, διὰ τῆς ἀριθμητικῆς προΐασι· καὶ ὅλως ἐπειδὴ τὰ σχήματα, ἢ ἐκ μιᾶς γραμμῆς ὡς ὁ κύκλος, ἢ ἐκ πλειόνων συνέστηκε, τοῦτο δὲ ἀριθμοῦ τὸ ἓν καὶ τὸ πλῆθος· καὶ ὅτι παντὸς μεγέθους ἀρχή ἐστιν ἡ μονάς· καὶ γὰρ τὸ σημεῖον, οἷον μονὰς ὑπάρχει, ἀμερὲς γάρ· καὶ ὅτι ἡ μονὰς ἀδιαίρετος, ἥ τίς ἐϛιν ἀρχὴ ἀριθμοῦ· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ σημεῖον, οὗ μέρος οὐδέν· εἰ δὲ γεωμετρίας ἡ ἀριθμητικὴ προτέρα, καὶ ἀστρονομίας ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ προτέρα· εἴπερ ἡ γεωμετρία μὲν περὶ μεγέθη ἁπλῶς ἀκίνητα ἔχει τὰ τούτων μόνον περιεργαζομένη εἴδη· ἀστρονομία δὲ περὶ τὰ κινούμενα, καὶ τὰς τούτων κινήσεις καὶ πρὸς ἄλληλα σχέσεις αὐτῶν ζητοῦσα· ἐπεὶ οὖν εἴρηται ἡμῖν, καὶ τί ἐστι φιλοσοφία καὶ τί τὸ ταύτης τέλος, καὶ τίς ἡ περὶ τὸ τέλος ἄγουσα ὁδὸς, καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τῷ προκειμένῳ συγγράμματι, τὴν ἐπὶ φιλοσοφίαν ἄγουσαν ἡμᾶς ὁδὸν παραδοῦναι, φέρε δὴ καὶ τὴν λέξιν αὐτὴν ἐξετάσωμεν.

Ὁ τέχνης τινὸς ἢ δημιουργίας.

Καλῶς ἐπήγαγε τὸ ἢ δημιουργίας, ἐπειδὴ οὐ πᾶσα τέχνη δημιουργική ἐστιν· ἰδοὺ γὰρ ἡ τῶν ἡνιόχων μελέτη, τέχνημά ἐστι, οὐδὲν δὲ δημιουργεῖ· ὅτι δὲ τέχνη ἐστὶ, σημαίνει καὶ ὁ ποιητὴς λέγων — μήτι τοι ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο.

Il. XXIII. 318.

Ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος ἐπιστήμην.

Ὄντα καλοῦμεν κυρίως τὰ ὄντως ὄντα, τὰ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, τὰ ἀΐδια, τὰ ἀμετάβλητα, ἐξ ὧν παράγονται καὶ τὰ ἐνταῦθα, ἅ τινα κυρίως ὄντα οὐκ εἰσὶν, ἐπειδὴ τοῖς μὴ οὖσι συμπέφυρται· ἀλλοιωτὰ γὰρ καὶ μεταβλητὰ εἰσὶ, κἂν ποτε νομίζωνται ἀμετάβλητα εἶναι· ἐφ' ἑκάστης γὰρ ἡμέρας ἀλλοιούμεθα· ἀμέλει μετὰ χρόνον πολλάκις τὸν δέ τινα ἑωρακότες, φαμὲν, ἆρα οὗτός ἐστιν ὁ δεῖνα; ὡς ἀμειφθέντος αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἡμῶν ἐπ' αὐτῷ δισταζόντων, καὶ τὸ πάλαι εἶδος οὐκ ἐπιγινωσκόντων· οὐκ εἰσὶν οὖν τὰ ἐνταῦθα κυρίως ὄντα, ἀλλὰ τί ὄντα; ἐπειδὴ τῷ μὴ ὄντι πλησιάζουσι· τὰ δὲ πρὸς τοῖς μὴ οὖσι, σχεδὸν καὶ αὐτὰ οὐκ ὄντα εἰσί· πῶς δὲ τοῖς μὴ οὖσι γειτνιάζει; πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὸ παρελθόν ἐςι καὶ τὸ μέλλον, ταῦτα δὲ μὴ ὄντα· τὸ μὲν γὰρ ἠφάνισται καὶ οὐκέτι ἐστὶ, τὸ δὲ καὶ οὔπω ἐςί· συμπαραθέει δὲ τῷ χρόνῳ τὰ φυσικὰ πάντα· μᾶλλον δὲ τῆς κινήσεως αὐτῶν ἐστὶ παρακολούθημα ὁ χρόνος· ὥστε εἰ ὁ χρόνος ἐν ῥύσει ἐστὶ καὶ οὐχ ἕστηκεν, πολλῷ μᾶλλον καὶ τὰ ὧν ἐστὶ παρακολούθημα οὗτος, τὸ στάσιμον καὶ τὸ ὡσαύτως οὐχ ἕξει· τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ σελήνην, πάντα ἐστὶ μεταβλητὰ, καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τὰ περὶ οὐσίαν συμβεβηκότα· τὰ δὲ οὐράνια, εἰ καὶ δοκεῖ κατ' οὐσίαν ἔχειν τὸ ςάσιμον, ἀλλ' οὖν

ἐν συνεχεῖ κινήσει θεωρεῖται, καὶ οὐδέποτε κατὰ ταὐτὸ τὸ ὡσαύτως ἔχοντα, καὶ ἄλλοτε ἄλλην τὴν πρὸς ἄλληλα ποιεῖται σχέσιν· δεύτερον δὲ, ὅτι πρὸς τῆς ὕλης εἰσὶ τὰ φυσικὰ, ἥ τις οὐδέν ἐστιν· εἶδος γὰρ οὐδὲν ἔχει, ἀλλ' ἔστιν ἀνείδεος· εἰ γὰρ εἶχεν ὡρισμένον τί εἶδος, οὐδενὸς εἴδους δεκτικὴ ἐγίνετο· εἰ δὲ μηδὲν τῶν ὄντων εἶδος ἔχει, οὐκ ὄν ἐστιν· εἰ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν περὶ αὐτῆς ὅτι οὔτε ὕδωρ ἐστὶν, οὔτε πῦρ, οὐκ ἄνθρωπος, οὐχ ἵππος, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν ὄντων, τὸ μὴ ὂν εἴη ἄν· οὐκοῦν εἰ πάντα τὰ φυσικὰ, καὶ ἔνυλά ἐστιν, ἡ δὲ ὕλη τὸ μὴ ὂν ἐστὶν, οὐδὲν ἄρα τῶν φυσικῶν ὄντως ὂν ἐστὶ, ἐπειδὴ καὶ τοῦ μὴ ὄντος μετέχει.

Τὰ μὲν οὖν φυσικὰ πάντα τοιαῦτα ἐστί· τὰ δὲ νοητὰ καὶ θεῖα εἴδη, ἀΐδια καὶ ἀμετάβλητα καθαρῶς ὄντα, καὶ ἐξ ἐκείνων παράγονται τὰ ἐνταῦθα εἴδη, οὔτε ἐξ ἑαυτῶν· ἐκ μὲν τῆς ὕλης οὐ γίνονται, ἐπειδὴ οὐ δυνατόν ἐστι τὰ κρείττονα ὑπὸ τῶν χειρόνων παράγεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὰ τὰ εἴδη παράγουσι, τὸ γὰρ εἶδος χρήζει τῆς ὕλης εἰς τὸ ὑποστῆναι· οὐκοῦν καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ ἐν αὐτῇ ἐστὶν· ὅπου δὲ ἡ οὐσία, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια, ὡς δέδεικται τῷ Ἀριστοτέλει· τὸ δ' ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι ἔχον, παράγειν ἑαυτὸ οὐ δύναται· ἄλλως τε οὐδὲν ἑαυτὸ παράγειν δύναται· τὸ γὰρ παραγόμενον ᾗ παράγεται οὐκ ἔστι· πῶς οὖν τὸ μὴ ὂν αὐτὸ, εἰς τὸ εἶναι παράξει; ἐκεῖθεν οὖν ἐκ τῶν ἀτρέπτων καὶ ἀϊδίων, καὶ ὄντως ὄντων τὰ ἐνταῦθα παράγονται, ἐκεῖνα δὲ ἄτρεπτά εἰσιν, ἐπειδὴ καὶ αἰώνια· οὐ γάρ ἐστι χρόνος ἐκεῖ, ἀλλὰ πάντα ἀεὶ ὄντα· οὐκ ἔστιν οὖν παρεληλυθὸς ἐκεῖ καὶ μέλλον· οὐκοῦν οὐδὲ τὸ μὴ ὄν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶπε περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ μετὰ τὰ φυσικὰ ἐλάττονι ἄλφα, ὅτι τῇ μὲν ἰδεῖν χαλεπὰ, τῇ δὲ καθαρὰ καὶ φανώτατα· φα-

νώτατα μὲν καὶ καθαρὰ πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν· ἐπειδὴ ὄντως ὄντα εἰσὶ, καὶ τοῦ μὴ ὄντος οὐδαμῆ μετέχουσι, καὶ τοῖς ἐνταῦθα τοῦ εἶναι εἰσὶν αἴτια· χαλεπὰ δὲ, ὅτι ἀσκαρδαμυκτὶ οὐ δυνάμεθα γνῶναι ἐκεῖνα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν· ὥσπερ οὐδὲ ἀκτῖνας ἡλίου ἀτενῶς ἰδεῖν, διὰ τὸ τῶν ὀμμάτων ἀσθενὲς ἐν τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὃ ἡμεῖς πρὸς τὰς ἀκτῖνας ἀποβλέποντες τοῦ ἡλίου, τοῦτο καὶ ἡ ψυχὴ πάσχει ἐν τῇ τῶν νοητῶν θεωρίᾳ.

Ἄλλως τε καὶ ὡς εἴρηται ἐν τῷ Φαίδωνι, δύσκολον ἡμᾶς θεωρῆσαι τὰ νοητά· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ ἐμποδίζειν ἡμῖν τὸ σῶμα, νόσοις συμφοραῖς καὶ φροντίσι μυρίαις ὀχλούμενον, διὰ ταῦτα σκοτίζον τὸν νοῦν· δεύτερον δὲ, ὅτι εἰ καὶ τοῦ σώματος καταφρονήσομεν, ἡ φαντασία προτρέχουσα, οὐκ ἐᾷ ἀκιβδήλως ἐκεῖνα θεωρῆσαι, ἀλλ' εὐθέως ὄγκους παρέχει καὶ σχήματα καὶ ἄλλα τοιαῦτα πρὸς ἐμποδισμὸν τῆς τῶν ἀσωμάτων θέας· οὐκοῦν διὰ πάντων δέδεικται, ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἄϋλα καὶ ἄτρεπτα καὶ θεῖα, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ὄντα· ταῦτα δὲ τρεπτὰ, καὶ οὐδέποτε ὡσαύτως ἔχοντα· τὰ μέν τοι οὐράνια, ὡς μεταξὺ ἀμφοτέρων ὄντα, ἐκείνοις μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν κοινωνεῖ, ὡς ἀμετάβλητα κατὰ οὐσίαν· ἡμῖν δὲ κατ' ἐνέργειαν, μεταβλητὰ γὰρ ταῦτα, τὴν τοπικὴν μεταβολὴν ὑπομένοντα· καθ' ὃ ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς κινεῖται, καὶ ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολάς· τὸ πλεῖον οὖν ἐκείνοις κοινωνεῖ ὡς πλησιάζοντα τοῖς ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχουσιν· ὅθεν καὶ πάντες ἐκεῖ τὸν θεὸν ἱδρῦσθαι νομίζουσιν, ὡς μᾶλλον τῶν οὐρανίων τῆς ἐκείνου ἐλλάμψεως μετεχόντων· ὥσπερ γὰρ τὸν ἐγκέφαλον μᾶλλον ἀπολαύειν λέγομεν τῶν τῆς ψυχῆς ἐνεργειῶν, οὕτω καὶ τὸν οὐρανὸν τῆς τοῦ θεοῦ μᾶλλον εἰκὸς μετέχειν ἐλλάμψεως· ὅθεν καὶ τὰς

χεῖρας πάντες οἱ ἄνθρωποι εὐχόμενοι, ἄνω αἴρουσιν, ὡς ἂν ἐκεῖ τοῦ θείου κατοικοῦντος· ἐκ τούτων ἐστὶν ἐπιλύσασθαι καὶ τὸ παρὰ Πλάτωνος ἐν Τιμαίῳ εἰσηγμένον, τί τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; τὸ νοητὸν πᾶν, καὶ ἀΐδιον καλεῖ, διὰ τὸ πάντη ἀμετάβλητον εἶναι· γινόμενον δὲ καὶ οὐδέποτε ὂν, τὸ τῇδε πᾶν, διὰ τὸ συνεχὲς τῆς μεταβολῆς.

Ἐπιστήμην μὲν οἰόμενος.

Οὕτως γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ἀποδεικτικοῖς λέγει, ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν καὶ τὴν αὐτὴν· ἐπιστήμη γὰρ εἴρηται, ἀπὸ τοῦ εἰς ἐπίστασιν ἄγειν τὴν ψυχήν· πῶς οὖν ἂν εἴη ἐπιστήμη, τῶν μὴ ἑστώτων ἀλλ᾽ ἐν συνεχείᾳ μεταβολῆς θεωρουμένων; μόνων οὖν τῶν ἀεὶ ὄντων ἡ γνῶσις, ἐπιστήμη ἐστίν.

Διατελοῦντα ἐν τῷ κόσμῳ.

Οὐχ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσι διὰ παντός· πῶς γὰρ, εἴπερ εἰσὶν ὑπερκόσμια; ἀλλ᾽ ὅτι ἀεὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κοσμοῦσιν ἐπιλάμποντα τούτοις τὸ ἑαυτῶν ἀγαθὸν εἰκονικῶς.

Τῶν ὁμωνύμως ὄντων.

Ὥσπερ γὰρ ὁμωνύμως τὸ ὄντως ζῶον, καὶ τὸ γεγραμμένον καλοῦμεν, οὕτω καὶ τὰ τῇδε ὄντα· οὐ γὰρ συνωνύμως ἐκείνοις ἔχουσι προσηγορίας.

Τὴν τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀϊδίου.

Ἀντὶ τῆς ἀρχούσης αὐτῶν ὕλης· ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ καὶ ὕλη· λέγω οὖν ὅτι τὰ σωματικὰ ταῦτα εἴδη, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει ὄντα, μιμοῦνται τῆς ὑλικῆς ἀρχῆς αὐτῶν τὸ ἄστατον· κἀκείνη γὰρ δυνάμει πάντα οὖσα τὰ εἴδη, οὐκ ἀνέχεται τὸ αὐτὸ στέγειν εἶδος ἀεί· ὁ μέν τοι φιλόσοφος Ἀμμώνιος, ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος, ἔφη ὅτι οὐ καλῶς εἶπε τὸ μιμεῖσθαι τὴν ὕλην, οὐδενὸς γὰρ παράδειγμά ἐστιν ἡ ὕλη·

τίς γὰρ θέλει ὕλη γενέσθαι; ἀλλ' οὐχὶ τοῦτο οἶμαι τὸν Νικόμαχον δηλοῦν διὰ τοῦ μιμεῖσθαι, ὅτι ὡς πρὸς παράδειγμα ταύτην ἀποβλέποντα, μιμεῖται αὐτὴν τὰ εἴδη· ἀλλ' ὡς εἰ ἔλεγεν, ὅτι τὰ αἰσθητὰ διὰ τοῦτο ἐν συνεχεῖ ἐστὶ μεταβολῇ, τῇ οἰκείᾳ ἀρχῇ τῇ ὕλῃ φησὶ συνεξομοιούμενα τῷ μὴ δύνασθαι διὰ τὸ ἄστατον αὐτῆς, ἐν αὐτῇ εἶναι ἀεί· ὥσπερ ἂν εἰ καὶ τὸν ἐν πλοίῳ δινεῖσθαι, καὶ αὐτὸν ἰδίᾳ, καὶ πάντα νομίζοντα, λέγοι τὶς τὸ ἄστατον πλοίου μιμεῖσθαι.

Δι' ὅλης ἦν τρεπτὴ καὶ ἀλλοιωτή.

Κακῶς εἶπε καὶ τοῦτο, ὡς ἔφη ὁ αὐτὸς ἡμῶν διδάσκαλος· ἔδει γὰρ εἰπεῖν τρεπτικὴ καὶ ἀλλοιωτικὴ· περὶ αὐτὴν γὰρ αἱ τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσεις γίνονται, οὐ δήπου γὰρ αὐτὴ τρέπεται ἢ ἀλλοιοῦται· εἰ γὰρ αὐτὴ ἐτρέπετο, ἐδέετο ἑτέρας ὕλης, ἐν ᾗ ἔμελλεν ἀλλοιοῦσθαι καὶ τρέπεσθαι· ὥστε αὐτὴ μὲν ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, τὰ δὲ περὶ αὐτὴν εἴδη ἀλλοιοῦνται· λέγω δὴ ποσότητες, καὶ ποιότητες, καὶ διαθέσεις καὶ ἐνέργειαι, καὶ πηλικότητες, μᾶλλον δὲ τὸ σύνθετον, κατὰ ταύτην τὴν ἀλλοίωσιν ὑπομένει· τὸ μὲν γὰρ ἀλλοιούμενον, ὑπομένειν δεῖ καὶ ὅλως τὸ κινούμενον· ταῦτα δὲ οὐχ ὑπομένει, ὅταν κατ' αὐτὰ ἡ ἀλλοίωσις γένηται· τὸ γὰρ ἐκ λευκοῦ γινόμενον μέλαν, οἷον ἄνθρωπος, αὐτὸς μὲν ὑπομένει, ἐξιστάμενον δὲ τοῦ λευκοῦ, ἀντιλαμβάνει τὸ μέλαν· ἔστι δὲ πάλιν ἀπολογούμενον ὑπὲρ τοῦ Νικομάχου λέγειν· ὅτι τὸ ὅλη δι' ὅλης τρέπεται, οὐχ ὡς καὶ αὐτῆς καθὸ ὕλη ἐστὶ μεταβαλλούσης καὶ ἐξισταμένης τοῦ εἶναι ὕλη, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἴποιμεν ὅλον δι' ὅλον τὸν χαλκὸν εἰς τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα χαλκευτικὰ εἴδη τρέπεσθαι κ. τ. λ.

Hactenus, speciminis ergo, edidisse interim sufficit.

DE FRAGMENTIS HISTORICIS TUSCULANIS.

Quum essem in rure tusculano, mense maio, anno .M.DCCC.XLII., ob reparandas valetudinis affectae vires, adivi interdum proximi monasterii Basilianorum, quod vulgo dicitur Cryptae ferratae, bibliothecam, olim quidem graecis codicibus abunde instructam, nunc autem valde imminutam, postquam eius pars melior et maxima in vaticanum palatium sub pontificibus Sixto V, Paulo V, et Pio VI. transiit; quos ego plerosque codices Romae ante hos annos non solum vidi, verum etiam manu tractavi, quum vaticanae bibliothecae praeessem. Et quidem S. Sophronii historiam miraculorum SS. Cyri et Ioh. e codice cryptensi, nunc vaticano, sumptam, in tertio huius Spicilegii volumine edidi. Alios insuper eiusdem coenobii codices ad Barberiniorum bibliothecam translatos Urbani VIII. nutu, narrat Rodotà in historia graeci apud Italos ritûs lib. II. cap. 11. Nec vero dubito quin alia praeterea detrimenta bibliothecae illi, ut fit, contigerint a lapsu temporis, a loci per politicas conversiones solitudine et vastitate, et ab hominum quandoque improbitate. Itaque nec ille famigeratus Aesopi codex, quem rumor inter doctos diditus, apud Cryptam ferratam servari tradidit, nunc certe uspiam apparet: etsi ego suspicor plus fortasse in hac fama latere fabulae, quam fabularum in eo codice umquam extitisse. Modicus igitur illic remanet graecorum codicum numerus (nam de latinis sileo) rem asceticam, hagiologicam, et liturgicam ferme spectantium: scio tamen me ibi vidisse Galeni quoque partem, iuris civilis tractatum, lexici fragmentum, scholia parva ad Homerum, item odysseam, et iliadis fragmentum, et ut puto pauca alia, inter

quae priscarum haeresum, si bene memini, quandam historiam. Sed quantula demum haec sunt prae copia vetere, et prae romanarum bibliothecarum lautissimis opibus? Illud peculiare cryptensium codicum est, quod paene omnes in palimpsestis scripti fuerunt. Etenim hoc in more positum apud illos monachos fuisse videtur, ut numquam fere novus codex exararetur, quin alicuius prisci et obsoleti membranae huic usui accommodarentur. Magna est igitur in iis codicibus sepultarum scripturarum seges, quae primo quidem aspectu curiositatem legentis prolicit, mox tamen notae ut plurimum rei satietate studium infringit.

Quamquam igitur in his pusillis codicum reliquiis parum aut nihil immorandum mihi censebam, praesertim ne valetudinem labore obtunderem, mentem tamen parumper defixi in quodam palimpsesto, quem multos quoque ante annos vidisse memineram, iliadis dico fragmentum, saeculo XIV. desinente scriptum, cuius membranae ex variorum codicum ruina collectae, diversas sub Homero scripturas exhibent, grandioris quidem et priscae formae, sed praeter unam, liturgici vel certe sacri argumenti omnes. Ergo his omissis, unicam illam scripturam spectare coepi, quae studium meum magis commovebat, quia graeci imperii ecclesiaeque res gestas continebat; quam tamen in quatuor tantum paribus foliis, id est sexdecim paginis, coarctatam comperi; quorum foliorum nexus ita se habet. Fol. 62-69. Fol. 63-68. Fol. 64-67. Fol. 65-66. Ex his paribus foliis duo perverse complicata fuisse animadverti ab eo qui rescripsit codicem; ita ut nunc folium simplex 69 praeponendum sit simplici 62; itemque simplex 67 simplici 64. Ergo his quatuor foliorum inventis paribus, speravi primo me integrum codicis quaternionem tenere, ideoque materiae seriem fore continuam: sed ea spes illico evanuit; etenim

in primo folio (sic enim foliorum ordinem mihi demonstrat temporum series) expeditio persica Iuliani imp. narratur: in secundo sunt res Arcadii, et mox filii eius Theodosii: in tertio res sub hoc Theodosio paulo serius gestae: in quarto demum Iustiniani magni aetas decurrit. Necessario itaque paria haec foliorum, interiectis lacunis, invicem absunt. Quamvis autem paria ipsa foliorum inter se distant, simplicia tamen, uno excepto, cohaerent: vel, ut clarius loquar, fragmenta tria I. III. IV. continuam singula totis paginis dictionem continent; secundo excepto, in quo simplex folium 67. non continuatur a folio 64. Itaque tria illa fragmenta, quaternionum totidem intima fuerunt folia; secundum non item: quam rem palimpsestorum seu codicum periti mecum facile intelligent.

Quae quum ita se haberent (neglecto Homero, quod est per se nullius pretii fragmentum, prae tot integris et antiquioribus iliadis codicibus alibi obviis) ad exscribendam sub Homero sepultam historici graeci scripturam incumbere coepi; cuius etsi partes aliquot erant conspicuae, pleraeque tamen ita obrutae, ut nulla prope vi suscitari posse viderentur. Gravi demum conatu, multaque animi et oculorum per splendidiores diei horas molestia perfunctus, quicquid in his plagulis fuerat, in adversaria retuli; et me Romam ad graecos christianorum temporum historicos lectitandos contuli. Hactenus enim mihi constabat, hunc historicum magno vivente Iustiniano scripsisse, qui in postremo folio ter ab eo dicitur ὁ δεσπότης ἡμῶν *dominus noster*, quod nonnisi de vivente principe dici solet. Multis igitur consultis historicis, quorum ratio in scholiis habebitur, unum prae ceteris Iohannem Malalam grandiores historici mei partes usurpasse cognovi, Iuliani scilicet augusti tractum, et Areobindi monomachiam, aliasque aliquot partes;

quin tamen ipse Malalas fragmentorum nostrorum auctor esse possit. Nam praeter quam quod Humphredus Hodius Malalam longe recentiorem Iustiniano fuisse, satis demonstravit in prolegomenis ad eundem cap. XV-XXIX, sunt multa in his fragmentis quae modo a Malalae historia absunt, modo discrepant. Ceteroqui byzantinorum sequioris aevi scriptorum hunc perpetuum ac molestissimum morbum fuisse scimus, ut alter alterum impudentissime exscripserit. Et quidem praestans in his Theophanes fatetur in praefatione, nihil se de suo penu depromere, sed omnia ex priscis ante se scriptoribus sumere, ordine tantum temporum a se concinne disposito: quem deinde ordinem Georgius Hamartolus, non contemnendus profecto historicus, secutus est, cuius chronicas tabulas in mss. codicibus persimiles video. Chronici paschalis insuper, Cedreni, Glycae, Zonarae, Nicephori Callisti, aliorumque de corpore byzantinae collectionis scriptorum, quis plagia non videt? quis recoctam crambem non aversatur? Ac de eodem plagii crimine postulandi sunt inediti quoque chronographi, v. gr. Iohannes siculus, Theodosius melitinus, atque alii quos in vaticanis codicibus indemtidem vidi.

Ab hac tamen byzantinorum quasi reiectione, tusculana seu cryptensia fragmenta prorsus excipio; non tam ut meae rusticationis fructus aliquis extet, quam quia reliquiae hae (utpote hominis sub Iustiniano, ut dixi, scribentis, ideoque praedictis omnibus antiquioris) sub illis homericae vestis involucris relinquendae non erant. Immo et meam interpretationem latinam adiungendam esse putavi. Namque, ut legenti constabit, et novi aliquid continent, et in aliis historicis quaedam emendant, et fontem unde multi hauserunt demonstrant. Quis Gargilii Martialis quaternionem neapolitanum non edendum iudicasset, propterea quod rei rusticae scriptor Palla-

dius nonnullos ex eo locos sibi surripuerat? Speciosae quoque scripturae dignitas me delectabat, quae vix uno saeculo a Iustiniani, id est ab auctoris aetate, abesse videtur, nisi forte et synchrona credenda est. Huius specimen, quantum una pagina codicis continebatur, omissa homerica veste, cudendum aere curavi, delineatum affabre a meae rusticationis comite Petro Matranga, viro graeca non minus stirpe quam doctrinis cluente.

Expectabunt credo lectores, ut horum fragmentorum auctorem, si fieri possit, revelem; sin minus, meas saltem coniecturas in medium proferam. Sane quinam graeci historici circa tempora Iustiniani magni floruerint, demonstrant fere Photii bibliotheca, Suidae lexicon, Nicephorus Callistus lib. I. cap. 1., et byzantinorum historicorum collectio in qua nomina multa deperditorum laudantur, item Labbeus in apparatu, Hodius in prolegomenis ad Ioh. Malalam, Vossius in hist. gr., denique magnus Fabricius in graeca bibliotheca. Equidem suspicabar in primis de Theodoro lectore, cuius historia per annos, menses, et indictiones, ut fit in nostro, digerebatur. Veniebant etiam in mentem Zacharias scholasticus, et Petrus patricius; sed duos priores malebam, utpote ecclesiasticos: haec enim tusculana fragmenta auctorem laicum non videntur habere. Quid iam alios nominem, aut diutius harioler? praesertim cum haec inquisitio paulo operosior sit, quam mei temporis otiive ratio postulare videtur. Totum igitur hoc iudicium caute supprimo, vel certe differo, in quo me ab aliis praeverti laetabor.

FRAGMENTUM I.

Cod. Fol. 69. a. Καὶ ἀνηνεχθέντων τούτων τῷ αὐτῷ βασιλεῖ Ἰουλιανῷ, ἐπαύσαντο τοῦ ἐπιβαλέσθαι τοῦ κτίσαι τὸν αὐτὸν ναόν (1).

Κατιὼν δὲ [a] ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανὸς κατὰ Σαβουραρσάκου βασιλέως Περσῶν, κατέφθασεν ἐν Ἱεραπόλει· καὶ πέμψας κατεσκεύασεν πλοῖα ἐν Σαμοσάτοις, πόλεως [b] τῆς Εὐφρατησίας, τὰ μὲν διὰ ξύλων [c], τὰ δὲ διὰ βυρσῶν, ὡς ὁ σοφώτατος Μάγνος ὁ χρονογράφος ὁ καρηνὸς ὁ συνὼν αὐτῷ βασιλεῖ Ἰουλιανῷ συνεγράψατο. Ἀπὸ δὲ Ἱεραπόλεως ἐξελθὼν ἦλθεν ἐν Κάρραις τῇ πόλει· κἀκεῖθεν δ' [d] εὗρεν ὁδοὺς

His prodigiis Iuliano ipsi augusto relatis, templi aedificatio cessavit.

Idem vero Iulianus augustus expeditione suscepta adversus Saporarsacem Persarum regem, contulit se Hierapolim, missis qui apud urbem Euphratesiae Samosata naves pararent partim ligneas partim pelliceas, sicuti chronographus sapientissimus Magnus carrensis scriptum reliquit, qui ipsius augusti Iuliani in comitatu erat. Deinde proficiscens Hierapoli, venit ad urbem Carras. Ibi autem duae se obtulerunt viae, una

(a) Malalas καὶ κατιών. (b) Sic est, non πόλει, tam in palimpsesto, quam apud Malalam. (c) Mihi videbar legere in codice ποδῶν, quod interdum dici pro *remis* scimus. (d) Deest in Mal.

(1) Perspicuum est, sermonem heic esse de prodigiis, quae dum Iuliani iussu templum hierosolymitanum aedificaretur, evenerunt; quibus principi nunciatis, aedificatio illa cessavit. Iamvero quum huius rei nullam prorsus mentionem faciat Iohannes Malalas, vel hinc satis cognoscitur, hanc palimpsesti tusculani historiam alium praeter Malalam habere auctorem. Quod autem reliqua quae sequuntur de Iuliano, sibi Malalas usurpaverit, ed. Venet. part. 2. p. 8-9, haec demum byzantinorum, ut iam in praevio sermone monui, parum laudabilis consuetudo fuit, ut a minoribus superiores paene ad verbum exscriberentur. Noster quoque valde imitatus fuerat Zosimum lib. III.

δύο [a], μίαν ἀπάγουσαν εἰς τὸ Νιτζίβιος [b] πόλιν οὖσαν τότε [c] Ῥωμαίων, καὶ ἄλλην ἐπὶ τὸ ῥωμαϊκὸν κάστρον καλούμενον Κιρκίσιον, κείμενον εἰς τὸ μέσον τῶν δύο ποταμῶν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Ἀββώρα [d], ὅπερ ἔκτισεν Διοκλητιανὸς ὁ [e] βασιλεὺς Ῥωμαίων. Καὶ μερίσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς, πέμπει ἐπὶ τὸ Νιτζίβιος ὁπλίτας ἄνδρας μυρίους ἑξακισχιλίους, μετὰ δύο ἐξάρχων Σεβαστιανοῦ καὶ Προκοπίου. Καὶ κατέφθασεν ὁ αὐτὸς Ἰουλιανὸς (1) [τὸ Κιρκίσιον κάστρον· καὶ ἐάσας καὶ ἐν τῷ Κιρκισίῳ κάστρῳ ὅσους εὗρεν ἐγκαθέτους στρατιώτας ἑξακισχιλίους, προσθεὶς] αὐτοῖς καὶ ἄλλους ὁπλίτας ἄνδρας μετὰ ἐξάρχων δύο Ἀκ- F. 60. b.
μέου [f] καὶ Μαύρου (2), ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ παρῆλθεν τῶν Ἀββώραν ποταμὸν διὰ τῆς γεφύρης, τῶν πλοίων φθασάντων εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμόν· ὧν τινων πλοίων ὑπῆρχεν

ducens Nisibin, quae tunc erat romanae ditionis civitas, altera ad romanum castrum, cui nomen Circisium, intra duo flumina situm, Euphratem atque Abboram, quod Diocletianus Romanorum imperator extruxit. Ibi exercitu suo in duas partes diviso, Iulianus augustus misit Nisibim versus gravis armaturae milites sexdecim mille, cum duobus ducibus Sebastiano et Procopio. Perrexit autem ad Circisium castrum ipse Iulianus, ibique relictis, quotquot reperit, stationariis sex mille, adiectis aliis quoque gravis armaturae militibus, cum duobus ducibus Acmeo et Mauro, discessit inde, Abboramque flumen ponte traiecit, praemissis per Euphratem navibus, qua-

(a) Malalas δύο ὁδούς. (b) Mal. τὴν Νίσιβιν heic et infra. (c) Mal. ποτέ. (d) Mal. Ἀββορᾶ. (e) Deest apud Mal. (f) Mal. Ἀκκαμίου. Ammiano lib. XXV. 1. est *Machamaeus*.

(1) Decurtata palimpsesti membrana, desunt heic tres versiculi, quos ex Malala sumimus. Damnum hoc perpetuum palimpsesto illatum fuit modo in inferiore margine, modo in superiore.

(2) Fratres erant hi, teste Ammiano loc. cit.

ὁ ἀριθμὸς ͵ασν΄. Καὶ συναθροίσας τὸν ἴδιον αὐτοῦ στρατὸν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Ἀνατόλιον μάγιστρον, καὶ Σαλλούστιον[a] ἔπαρχον πραιτωρίων, καὶ τοὺς στρατηλάτας αὐτοῦ, ἀνελθὼν ἐν ὑψηλῷ βήματι, δι' ἑαυτοῦ προσεφώνησεν τῷ στρατῷ, ἐπαινῶν αὐτοὺς καὶ προτρέπων[b], προθύμως καὶ σωφρόνως ἀγωνίσασθαι κατὰ Περσῶν· καὶ εὐθέως ἐμβαίνειν εἰς τὰ πλοῖα ἐπέτρεψεν, ἀπελθὼν[c] καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ εὐτρεπισθὲν αὐτῷ πλοῖον· καὶ ἡγεῖσθαι αὐτῶν προσκο(υλλ)άτορας[d] προσέταξεν ἄνδρας γενναίους τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λαγκιαρίων καὶ ματτιαρίων ͵αφ΄, κελεύσας καὶ τὰ σίγνα αὐτοῦ βαστάζεσθαι (1), [καὶ τὸν κόμητα Λουκιανὸν, ἄνδρα πολεμικώτατον εἶναι σὺν αὐτῷ, ὅστις καὶ πολλὰ κάστρα περ-
F. 62. a. σικὰ] παρὰ τὸν Εὐφράτην κείμενα, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων ἐν νήσοις ὄντα ἐπόρθησεν, (καὶ) τοὺς ἐν ναυσὶν[e] ἰόντας

rum erat numerus ·MCCL· Tum exercitu suo ad concionem vocato, habens secum Anatolium magistrum et Sallustium praefectum praetorianorum, aliosque duces, de sublimi suggestu per se ipse milites allocutus est, laudans eos, et adhortans ut alacriter et composite adversus Persas decertarent: statimque inscendere naves iussit, pergens et ipse Augustus ad paratum sibi navigium: praecepitque ut procursatorum instar praecederent viri strenui mille et quingenti ex agmine lanceariorum et mattiariorum, quos etiam signa imperatoria gestare voluit. Secum autem retinuit Lucianum comitem virum pugnacissimum, qui complura circa Euphratem, nec non

(a) Malalas cum unica λ. Sed rectius noster, uti reapse Latini scribunt. (b) Mal. προτρεπόμενος. (c) Mal. εἰσελθών. (d) Ita mihi dubiae erant in codice tres litterae. Chilmeadus quidem legendum putabat in Malala προσκουλκάτορας, quasi *excubitores* vel *exploratores*. Ego vero suspicabar legendum προκουρσάτορας *procursatores*, quo vocabulo saepe utitur Ammianus in hac ipsa Iuliani expeditione. (e) Ita prorsus videbatur in cod. At Malalas ἐν αὐτοῖς ὄντας.

(1) Item abscissi a codice tres versus.

Πέρσας ἀνεῖλε· Βίκτωρα δὲ καὶ Δαγλάϊφον κατέτασσεν ὄπισθεν [a] τῶν λοιπῶν πλοίων εἶναι, καὶ [b] φυλάττειν τὰ πλήθη. Καὶ κατῆλθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ στρατοῦ παντὸς διὰ τῆς μεγάλης διωρυγῆς [c] τοῦ Εὐφράτου, τῆς μισγούσης τῷ Τίγρει [d] ποταμῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν αὐτὸν Τίγριν [e] ποταμὸν ὅπου μίγνυνται οἱ δύο ποταμοὶ, καὶ ἀποτελοῦσιν λίμνην μεγάλην· καὶ παρέβαλεν [f] εἰς τὰ Περσικὰ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν λεγομένων Μαυζανιτῶν, πλησίον Κτησιφῶντος πόλεως, ἔνθα ὑπῆρχεν τὸ περσικὸν βασίλειον· καὶ [g] . . . κη ἐπικρατὴς γενάμενος [h] τοῦδε ἀνόδου [i] Βαβυλῶνος, ἦλθεν [k] διὰ τὴν πεδιάδα τῆς αὐτῆς πόλεως Κτησιφῶντος, βουλόμενος μετὰ τῆς ἰδίας συγκλήτου καὶ τῆς Βαβυλῶνος ἐπελθεῖν καὶ παραλαβεῖν (1).

In fluminis insulis posita castra depraedatus est, Persasque in navibus sibi occurrentes occidit. Porro Victorem et Daglaiphum retro collocaverat post reliquas naves, ut excubias agerent. Venit ergo Imperator cum universo exercitu per magnam Euphratis fossam, quae Tigridi fluvio miscetur, ipsumque Tigridem ingressus est, quo loco uterque fluvius concurrentes magnum lacum efficiunt; transmisitque in persicos fines, in regione Mauzanitarum, prope Ctesiphontem urbem, ubi persicorum regum palatia erant; atque hoc ad Babylonem aditu potitus, per Ctesiphontis planitiem incedebat, volens Babylonem quoque, comitante senatu, adire, eamque in suam potestatem redigere.

(a) Malalas ὄπισθεν. (b) Mal. sine καί. (c) Mal. διόρυγος. (d) Mal. Τίγρητι. (e) Mal. Τίγρητα. (f) Mal. mendose παρέλαβεν. (g) Legi nequit in cod. unum vocabulum. (h) Mal. γενόμενος. (i) Cod. videbatur ἀνέσου. (k) Ita videbatur in cod. At Malalas γενόμενος Ἰουλιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐσκήνωσεν ἐν πεδιάδι.

(1) Haec ad litteram propemodum, a vocabulo Κτησιφῶντος ad παραλαβεῖν, scripserat Eutychianus chronographus, teste Malala p. 10.

Ὁ δὲ Σαβουραρσάκης [ὑπονοήσας ὅτι διὰ τὸ Νιτζίβιος
F. 62. b. ἤρχετο ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων Ἰουλιανὸς] ὥρμησεν κατ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ πλήθους αὐτοῦ παντός· ἀπαγγελθέντες δὲ αὐτῷ ὅτι ὄπισθεν αὐτοῦ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων παραλαβὼν τὰ περσικὰ μέρη, καὶ ὅτι ἔμπροσθεν [a] ἀπαντῶσιν οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰ πλήθη [b], γνοὺς ὅτι ἐμεσάσθη, φεύγει ἐπὶ τὴν Περσαρμενίαν, δόλῳ πέμψας δύο συγκλητικοὺς αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς κατ' ἰδίαν βούλησιν ῥινοτομήσας, πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν βασιλέα Ῥωμαίων, ἵνα πλανήσωσιν αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ καταδιωχθέντα αὐτὸν φθασθῆναι· [c] οἱ δὲ ῥινοτομηθέντες [d] ἦλθον πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων, προδοῦναι φησὶν θέλοντες τὸν βασιλέα Περσῶν ὡς τιμωρησάμενον αὐτούς· ἀπατηθεὶς δὲ ὑπ' [e] αὐτῶν ἐπομνυμένων ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, ἠκολούθησεν αὐτοὺς [f] μετὰ τοῦ στρατοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον καὶ

Interim vero Saporarsaces suspicatus, imperatorem Romanorum Iulianum per Nisibin iter habere, cum suis omnibus copiis contra ipsum properabat. Mox nuncio accepto, quod sibi a tergo esset romanus Imperator qui iam persicos fines occupasset, et quod sibi a fronte romani duces cum magna manu occurrerent, videns se medium teneri, fugit in Persarmeniam. Duos tamen fraudulenter misit senatores suos, quibus consentientibus nares praeciderat, ad imperatorem Romanorum Iulianum, ut eum fallerent quominus se persequendo attingeret. Isti vero praecisas nares ostentantes, ad romanum Imperatorem venerunt, proditurí, ut aiebant, Persarum regem, qui ipsos eo supplicio adfecerat. Ergo ab horum periurio idem Iulianus augustus deceptus, sequebatur ipsos cum exercitu: qui illum per deserta et inaquosa loca duxerunt ultra

(a) Mal. addit αὐτῷ. (b) Mal. καὶ πλήθη πολλά. (c) Cod. videbatur habere ἔμπροσθεν, loco φθασθῆναι. (d) Mal. addit Πέρσαι; pro Πέρσαι. (e) Mal. παρ'. (f) Mal. αὐτοῖς.

ἄνυδρον ἐπὶ μίλια ρν' πλανηθέντας [a] αὐτοὺς ἐπ' εἰκάδι [πέμπτη τοῦ δεσίου τοῦ καὶ ἰουνίου μηνός.]

FRAGMENTUM II.

[Μετὰ οὖν τὴν βασιλείαν Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου τοῦ σπανοῦ, ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρκάδιος, ἐλθὼν ἀπὸ Ῥώμης, τὰ πάντα ἔτη κγ', ἐάσας ἐν Ῥώμῃ Ὀνώριον] (1) τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μικρότερον· ἦν δὲ περίγοργος καὶ ἐνδρανής· καὶ εὐθέως ἐποίησεν ἐλθὼν βασιλέα ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοδόσιον τὸν μικρόν. (2) F. 67. a.

centesimum et quinquagesimum lapidem cum exercitu errabundo usque ad desii id est iunii mensis vigesimam quintam diem.

[Igitur post Theodosii magni, gente hispani, regnum, imperavit filius eius Arcadius, Româ profectus, annis omnino ·XXIII·, relicto in urbe Roma Honorio] fratre suo minore. Erat autem Arcadius vir acer et strenuus, qui statim post adventum suum Constantinopolim, assumpsit imperii socium filium suum Theodosium qui dicitur minor.

(a) Mal. πλανήσαντες.

(1) Hactenus est in palimpsesto pagina vacua, relicto quatuor versiculorum spatio. Id autem accidit vel quia scriba locum reliquerit illuminatori, qui eos versiculos utpote novi libri primos, auro vel alio colore scriberet, quod postea factum non fuit, ut ego in multis codicibus usuvenisse cognovi: vel quia reapse scripti fuerint colorati versiculi, quorum tinctura in faciendo palimpsesto eluta fuit: neque enim colores ceteri tenacitatem atramenti retinent, ut ego pariter aliis exemplis comperi. Hac super re scripsi accuratius in monito ante librum II. Cic. de rep. Verba autem heic supplevi ex Malala p. 17, uno vel altero omisso vocabulo, quae spatio non quadrabant.

(2) Omnia, quae deinceps sequuntur de Chrysostomi exilio, desunt apud Malalam, qui statim claudit narrationem suam de Arcadii rebus, obitu eius tribus verbis nunciato. Ergo hinc rursus evidenter patet, Malalam quidem nostro historico plagia multa fecisse, ceteroqui alium

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Ἀρκαδίου ἐξωρίσθη [ὁ ἁγιώτατος Ἰωάννης ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως (1)] κατασκευασθεὶς ὑπὸ Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας τῆς μεγάλης, καὶ Σευηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβάλων, καὶ Εὐδοξίας αὐγούστας γυναικὸς τοῦ αὐτοῦ Ἀρκαδίου· καὶ ἐπέμφθη εἰς Κούκουσσον πόλιν τῆς Ἀρμενίας. Καὶ ἐν τῷ ἐξορίζεσθαι αὐτὸν, κατελθὼν ἐν τῷ βαπτιστηρίῳ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ὁ αὐτὸς ὁσιώτατος ἐπίσκοπος, ἠσπάσατο Ὀλυμπιάδα τὴν εὐλαβεστάτην, τὴν θυγατέρα Σελεύκου (2) τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, καὶ ἄλλας σεμνὰς γυναῖκας· καὶ εὐξάμενος ἐξῆλθεν τῆς (3) [ἐκκλησίας. Ἐν τούτῳ δὲ πῦρ ἐξαπίνης πάντοθεν τὴν ἐκκλησίαν ἐπεβόσκετο·

Arcadio regnante pulsus in exilium fuit sanctissimus Iohannes Constantinopoleos episcopus, conspirantibus adversus eum Theophilo alexandrino episcopo, Severiano Gabalorum item episcopo, et Eudoxia augusta ipsius Arcadii coniuge: missusque est ad Armeniae urbem Cucussum. Itaque indicta exilii sententia, accessit ad sacratissimae magnae ecclesiae Constantinopoleos baptisterium idem sanctissimus episcopus, ibique salutavit religiosissimam Olympiadem, Seleuci expraefecti filiam, aliasque nobiles feminas: et post precationem, ecclesià est egressus. Interim vero ignis repente totam corripuit ecclesiam. Erumpens enim ex altari, conscendit idem

prorsus esse auctorem. Exilium Chrysostomi brevissime memorat Theophanes p. 68. ed. Paris., quem exscribit Georgius Hamartolus ms. Narrant et alii historici, sed diversis ab auctore nostro verbis.

(1) Haec supplevi verba, quae in codice desunt, relicto duorum ferme versiculorum spatio. Hi videlicet auro vel colore aliquo insigni scribendi fuerant, propter hominis dignitatem.

(2) Animadvertamus parentem Olympiadis Seleucum, propter ea quae aliter dicuntur a Savilio in monito p. 529. T. III. opp. Chrys., Montfauconio tamen editore subdubitante. Ne Nicephorus quidem Callistus, quamquam multa de Olympiade dicit lib. XIII. 24, parentis nomen prodiderat, tantum nobili genere ortam adfirmans.

(3) Desunt tres saltem versiculi.

ἐξῆλθεν γὰρ ὁρμῶν (1)] ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου (2), καὶ ἀνῆλθεν τὸ αὐτὸ πῦρ διὰ τῆς ἀλύσιδος τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας τῆς κρεμαμένης ἐπὶ τῇ κόγχῃ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ κατέκαυσεν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐν κύκλῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας [τὸν συγκλήτου οἶκο]ν (3) ἕως τοῦ παλατίου· καὶ ἐγένετο ταραχὴ μεγάλη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ πόλει· ἐξωρίζοντο γὰρ ἐπίσκοποι ἀπὸ διαφόρων πόλεων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ ἀπὸ διαφόρων ταγμάτων, καὶ μονάζοντες καὶ λαϊκοὶ μὴ θέλοντες κοινωνῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν ἐξορίαν Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου· καὶ πολλοὶ δὲ ἐν ἀξίαις ὄντες συγκλητικοὶ ἐμαστίζοντο καὶ ἐδημεύσαντο ἕνεκεν τοῦ μὴ κοινωνῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ οὐδεὶς ἠνείχετο κοινωνῆσαι· ἀλλὰ καὶ σεμνὰς γυναῖκας τῆς συγκλήτου οὔσας κατέφερον ἐκ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν σύροντες αὐτὰς ἀσχήμως δημοσίᾳ ἄνευ μαφο- F. 67. b.

ignis per catenam lampadis, quae super altaris concham perpetuo ardebat, universamque ecclesiam inflammavit, circaque eam senatûs aedes usque ad palatium: magnusque tumultus consecutus est per ecclesiam et civitatem. Nam et episcopi diversarum urbium expellebantur, itemque variorum ordinum clerici, nec non monachi et laici homines, quotquot cum ecclesia communi care renuebant propter Iohannis episcopi exilium. Multi etiam in dignitatibus constituti, plagis caedebantur, et bonorum publicatione multabantur, quia se a communione ecclesiae retraxerant; neque idcirco quisquam communicare patiebatur. Quin adeo senatorii quoque ordinis illustres matronae ex aedibus suis trahebantur inhoneste in publi-

(1) Haec supplementa partim sumo ex Sozomeno lib. VIII. 22. qui tamen nullatenus cum nostro verbis congruit. Rem norunt etiam Socrates lib. VI. 18., et Palladius in vita Chrysostomi.

(2) Ita legebam in cod. Palladius autem minus probabiliter ait ex sede episcopali erupisse ignem. Alii incensam fuisse a populo ecclesiam dicunt.

(3) Obscuratum heic codicis locum supplevi utcumque ex Palladio.

ρίων καὶ ὑποδημάτων· καὶ ἀπήτουν κατὰ κέλευσιν τοῦ αὐτοῦ Ἀρκαδίου βασιλέως καὶ Εὐδοξίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἢ κοινωνῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ . . . ποταμὸν χρυσίου λα . . . (1)
F. 61. a. . . . [ἐκέ]λευσεν [ἐνεχθῆναι τὸ μῆλον] καὶ ἔδειξεν αὐτῇ αὐτό· [καὶ ἠγανάκτησεν ὁ βασιλεὺς] (2) τὸ λοιπὸν, καὶ ὑπενόησεν τὸν αὐτὸν Παυλῖνον [ἀγαπᾷν] αὐτὴν βασίλισσαν Εὐδοκίαν ὁ Θεοδόσιος· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀνεῖλεν τὸν αὐτὸν Παυλῖνον ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδόσιος. Καὶ λυπηθεῖσα αὐγούστα δέσποινα Εὐδοκία, καὶ ὑβρισθεῖσα· ἐγνώσθη γὰρ πανταχοῦ ὅτι δι' αὐτὴν ἐσφάγη ὁ Παυλῖνος, ὡς εὔμορφος νεώτερος. Καὶ ἠτήσατο τὸν βασιλέα Θεοδόσιον αὐτὴ Εὐδοκία τοῦ κατελθεῖν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους εἰς εὐχήν· καὶ

cum, capitibus nudatis et excalceatae. Exigebatur autem, iussu ipsius Arcadii augusti et Eudoxiae coniugis, ut vel cum ecclesia communicarent, vel magnam auri vim persolverent . . .
. . . Pomum adferri iussit, eique ostendit; iraque cum iurgio concepta, suspicatus quoque est a Paulino Eudociam augustam amari: quam ob rem, eundem Paulinum interfici iussit imperator Theodosius. Hinc augusta domina Eudocia moerore correpta, et se contumelia adfectam putans, quia ubique innotuit quod eius causa Paulinus formosus iuvenis fuisset occisus, petiit a Theodosio augusto, ut sibi ad sancta loca orandi gratia proficisci liceret; qua facultate impetrata, Con-

(1) Graphice narrat hanc adversus Chrysostomi sectatores persecutionem etiam Sozomenus lib. VIII. 23. et 24. Et quidem inter multatos ob eam rem pecunia ponit duas illustres feminas Olympiadem et Nicaretem.

(2) Res ex aliis quoque historicis satis nota. Scilicet Theodosius imp. insignis magnitudinis pomum Eudociae coniugi obtulerat; haec Paulino iuveni aulico transmiserat: qui praecedentium ignarus, Theodosio ipsi pomum idem dono misit: qui zelotypia commotus, uxorem interrogavit, quidnam demum pomo illi factum esset. Illa se manducasse mentita est. Tum pomo prolato Theodosius, uxorem acriter increpuit, et deportatum procul Paulinum iussit occidi.

παρέσχεν αὐτῇ· καὶ κατῆλθεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Ἱεροσόλυμα εὔξασθαι φησίν. (1) Καὶ εἰσελθοῦσα ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ (εἶπεν) ἐν τῷ βουλευτηρίῳ λόγον ἐγκωμιαστικὸν εἰς τὴν αὐτὴν Ἀντιόχειαν πόλιν καὶ τὸ λεγόμενον βουλευτήριον, καθημένη εἴσωθεν δίφρου ὁλοχρύσου καὶ διαλίθου βασιλικοῦ· καὶ ἔκραξαν αὐτῇ οἱ τῆς αὐτῆς πόλεως· καὶ ἀνηνέχθη αὐτῇ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ εἴσω εἰκὼν ἔγχρυσος, καὶ (εἰς τὸ αὐτῶν) μουσεῖον στήλη χαλκὴ εἴσω, (ἅτινα) ἕως τῆς νῦν ἵστανται· καὶ φιλοτιμησαμένη τῇ τῶν Ἀντιοχέων πόλει . . . (2) . . . [καὶ ἔκτισεν] εἰς Ἱεροσόλυμα πολλά, F. 64. b. καὶ τὸ τεῖχος ἅγιον ἀνενέωσεν τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰποῦσα ὅτι δι' ἐμὲ εἶπεν ὁ προφήτης Δαυίδ, ἐν εὐδοκίᾳ σου οἰκοδομηθήσεται τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ, κύριε· καὶ μείνασα εἰς τὴν αὐτὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ κτίσασα ἐκεῖ ἑαυτῇ μνῆμα βα-

stantinopoli venit Hierosolyma, orationis causam praetexens; et Antiochiam magnam ingressa, panegyricum sermonem in curia dixit de ipsa Antiochia eiusque senatu, sedens in aurea curuli sellā, regalibus gemmis distincta; eique a civibus plausum est; eidemque dedicata fuit intra ipsam curiam aurea imago, et in urbano museo aerea statua, quarum utraque ad hanc usque diem manet. Tum muneribus antiochenae urbi donatis . . . multa Hierosolymis struxit aedificia, et sanctum quoque murum hierosolymitanum instauravit, dicens Davidem de se ipsa verba illa protulisse: in beneplacito (εὐδοκίᾳ) tuo aedificabuntur muri Hierusalem, Domine. Cumque Hierosolymis domicilium constituisset, ibique regale sibi sepul-

(1) Hactenus fragmentum prope ad verbum extat exscriptum apud Malalam p. 22; non tamen sequentia de Eudociae in urbe Antiochia concione, et de honoribus ei decretis; quae aliis verbis leguntur partim apud Evagrium hist. lib. I. 20.

(2) Desunt tres saltem versiculi. Hinc autem rursus Malalas p. 22, et Glycas ed. Paris. p. 261.

σιλικὸν, ἐτελεύτα, καὶ ἐτέθη ἐκεῖ ἐν Ἱεροσολύμοις· ἔνθα δ' ἔμελλεν τελευτᾷν, ἐπωμόσατο μὴ συνειδέναι τῇ κατηγορίᾳ τῇ γεναμένῃ κατ' αὐτῆς ἕνεκεν Παυλίνου. (1)

Ὁ δὲ αὐτὸς Θεοδόσιος βασιλεὺς [ἐτελεύτησεν· ἦν δὲ] φύσιν ὡραῖος, λευκόχροος, εὔθετος, εὔρινος, εὔστηθος, μέλασιν ὄφρυσι, ἁπλόθριξ, δασυπώγων . . . ξ . . . μεγαλόψυχος, εὐχαρ(ιεις), ἐλλόγιμος, παρὰ παντὸς τοῦ δήμου φιλούμενος καὶ τῆς συγκλήτου.

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου καὶ Βαλεντινιανοῦ (2) ἐπεστράτευσεν κατὰ Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττιλᾶς ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Γηπίδων, ἔχων πλῆθος μυριάδων πολλῶν, δηλώσας διὰ πρεσβευτοῦ αὐτοῦ Βαλεντινιανῷ βασιλεῖ ἐν Ῥώμῃ· ἐκέλευσέν σοι δι' ἐμοῦ ὁ δεσπότης μου καὶ δεσπότης σου Ἀττιλᾶς, ἵνα [εὐτρεπίσῃς αὐτῷ τὸ παλάτιόν σου.]

crum parasset, excessit e vita, et eadem in urbe est deposita. Morti vero proxima, iure iurando affirmavit, nihil ad se pertinere calumniam, quam Paulini causa sibi intulerant.

Ipse quoque Theodosius obiit; qui fuit specie formosa, candidus, bene compactus, iusto naso, pectorosus, nigris superciliis, porrecto capillo, densaque barba vir; idem . . . magnanimus, gratiosus, eruditus, populo universo ac senatui carus.

Theodosio et Valentiniano regnantibus, expeditionem suscepit adversus Romam et Constantinopolim Attilas, gente gepida, cum innumero exercitu; isque misso nuncio Romam ad Valentinianum ita intimavit: mandat tibi per me dominus meus simulque dominus tuus Attilas, ut ei palatium tuum habeas apparatum.

(1) Quae sequuntur de forma corporis Theodosii imperatoris, absunt a Malala; sed conferenda sunt cum dictis ab Ephraemio chronographo (v. 700. seqq.) quem nos edidimus Script. vet. T. III.

(2) Rursus Malalas loc. cit., et chronicon paschale.

FRAGMENTUM III.

[Προήχθη ἔπαρχος Ῥουφῖνος (1)] ὁ συγγενὴς βασιλέως καὶ ἐφονεύθη ὡς μελετήσας τυραννίδα. F. 63. a.

Ὁ δὲ αὐτὸς Θεοδόσιος ἐφίλει τὸν Χρυσάφιον τὸν κουβικουλάριον, τὸν λεγόμενον Στούμμαν, ὡς πάνυ εὐπρεπῆ ὄντα, καὶ παρεῖχεν αὐτῷ πολλὰ ὅσα ἂν ᾔτησεν αὐτόν, καὶ ἠδύνατο παρ' αὐτῷ παῤῥησίαν ἔχων, καὶ κατεῖχεν τῶν πραγμάτων, (πρὸς) ἑαυτὸν ἄγων καὶ ἁρπάζων πάντα [a]· ἦν γὰρ πάτρων καὶ προστάτης τῶν Πρασίνων πανταχοῦ.

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου ἔπαθεν αὐτῇ νεομηνίᾳ [b] Νικομήδεια μητρόπολις τῆς Βιθυνίας τὸ πέμπτον αὐτῆς πάθος, ἑσπέρας βαθείας· καὶ ἀπώλετο εἰς γαῖαν καὶ εἰς θάλασσαν καταποντισθεῖσα. Καὶ πολλὰ ἔκτισεν ἐκεῖ, καὶ τὰ δημόσια, καὶ τοὺς ἐμβόλους, καὶ τὸν λιμένα, καὶ

Creatus est praefectus Rufinus, Augusti affinis; sed deinde quasi tyrannidem affectans neci traditus.

Idem Theodosius Chrysaphium amabat cubicularium, ut egregia plane forma praeditum, et ei quicquid peteret largiebatur: itaque is potentia plurima atque fiducia apud eundem pollebat, summamque negotiorum tenebat, cuncta ad suam utilitatem convertens et rapiens. Erat enim ubique patronus et praeses factionis prasinae.

Eodem Theodosio regnante, neomeniae tempore, Nicomedia Bithyniae metropolis quintam suam calamitatem passa est, solo prostrata, et simul absorpta mari. Ibi quoque Theodosius multá aedificia condidit, balnea scilicet, porticus, por-

(a) Cod. πάιτα (b) Ita legebam in cod. Sed Malalas ὑπὸ θεομηνίας, quae fortasse verior est lectio. Nam sic etiam noster paulo infra.

(1) Supplevi ex Malala p. 24, apud quem leguntur etiam sequentia, non sine tamen varietatibus, et aliquot apud nostrum incrementis.

τὰ . . . τώρια [a], καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου, καὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας αὐτοῦ.

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ παρέλαβον οἱ Ἴσαυροι λῃσταρχοῦντες Σελεύκειαν [τῆς Συρίας, μηνὶ περιτίῳ ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου καὶ Ῥομορίδου· καὶ ἐπραίδευ-
F. 63. b. σαν, καὶ ἔστρεψαν τὴν χώραν, ἐλθόντες] διὰ τῶν ὀρέων τῶν λεγομένων Ἀμανῶν [b], καὶ πάντα λαβόντες [c] ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Ἰσαυρίαν.

Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς βασιλείας ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας καὶ Κωνσταντινούπολις πρώτη [ὑπο τοῦ] σεισμοῦ, μηνὶ αὐδυναίῳ [d] τῷ καὶ ἰανουαρίῳ, εἰκάδι ἕκτῃ, νυκτός· καὶ ἔπεσαν [e] ἀπὸ τῶν λεγομένων Τρωαδησίων ἐμβόλων [f] ἕως τοῦ Χαλκοτετραπύλου (1), ὥστε [g] ὁ βασιλεὺς ἐλιτάνευσεν μετὰ τοῦ ὄχλου καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ κλήρου ἀνυπόδητος ἐπὶ ἡμέρας πολλάς.

tum, atque praetorium, item confessionem sancti Anthimi, eiusque omnes ecclesias.

Eodem adhuc regnante, Isauri praedonum duces Seleuciam Syriae occupaverunt, mense februario, consulibus ipso Theodosio et Romoride: praedamque egerunt, et regionem vastarunt, facta irruptione per Amanos montes; direptisque omnibus, in Isauriam reversi sunt.

Sub eodem Imperatore, divina indignatione Constantinopolis in primis terrae motu concussa fuit mensis ianuarii die vigesima sexta, noctu; ruitque urbs a Troadensi porticu usque ad Tetrapylum aereum; ita ut Imperator cum populo, senatu, cleroque, nudipes multis diebus supplicationem duxerit.

(a) τωρια quidem evidens est in cod., ante vero latent aliquot litterae. Supplevi igitur πραι. Malalas habet θεώρια. (b) Desunt apud Mal. verba τῶν λεγομένων Ἀμανῶν (c) Cod. evidenter λαβότες. (d) Deest hoc vocabulum apud Mal. (e) Deest apud Mal. (f) Mendose Mal. συμβόλων. (g) Cod. οστι, Mal. ὅστις.

(1) De his duobus aedificiis consule Cangium in Constantinop. christ lib. II. p. 110. et 178. Rem habemus etiam apud chronicon paschale

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἦλθεν πολεμῶν Ῥωμαίοις Βλάσυς βασιλεὺς Περσῶν· καὶ γνοὺς ταῦτα [a] ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐποίησεν στρατηλάτην ἀνατολῆς τὸν πατρίκιον Προκόπιον, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν μετὰ ἐξπαιδίτου πολεμεῖν· μέλλοντος δὲ αὐτοῦ συμβάλλειν, ἐδήλωσεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Περσῶν, ὅτι εἰ ἔχει ὅλον τὸ ἐξπαίδιτόν σου ἄνδρα δυνάμενον μονομαχῆσαι, καὶ νικῆσαι ἕνα πέρσην προβαλλόμενον παρ' ἐμοῦ, εὐθέως ποιῶ τὰ πάκτα τῆς εἰρήνης ἐπὶ ν' ἔτη· εἰ δὲ ἡττηθείη, λαμβάνειν με κεντηνάρια ν' (1), τὰ ἐξ ἔθους παρεχόμενα· τούτων δεξάντων, προεβάλετο ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐκ τοῦ τάγματος τῶν λεγομένων ἀθανάτων πέρσην ὀνόματι F. 68. a.
Ἀρδαζάνην· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Ἀρεόβινδον τὸν γόθθον, κόμιταν [b] φοιδεράτων (2)· καὶ ἐξῆλθον οἱ δύο ἔφιπποι καὶ ἔνοπλοι· ὁ δὲ Ἀρεόβινδος ἐβάστασεν καὶ σόκκαριν (3) κατὰ τὸ

Eodem tempore bellum intulit Romanis Persarum rex Blasys: qua re cognita, romanus Imperator creavit ducem in orientalibus partibus Procopium patricium, eumque cum exercitu misit. Cui proelium paranti, misit nuncium huiusmodi rex Persarum: nempe si in eius cuncto exercitu vir foret, qui singulari certamine persam a se deligendum vinceret, pacis illico in quinquaginta annos se foedus esse icturum: quod si romanus vinceretur, quinquaginta se librarum centenaria accepturum, quae iam pendi solebant. Conditione accepta, rex Persarum delegit de agmine, quod dicitur immortalium, virum persam nomine Ardazanem; Romani vero Areobindum gothum, foederatorum comitem. Uterque igitur in equis armatus prodiit, Areobindus autem soccarim quoque

(a) Deest apud Mal. (b) Cod. heic κόμιτα

(1) Pericopa a verbis εἰ δὲ deest apud Malalam, extat tamen in codice quamvis heic partim oblitterato, cui suppetias fert Hamartolus ineditus, qui hoc loco cum codice nostro congruit

(2) Nempe Gothorum, qui iamdiu erant Romanorum foederati.

(3) En veram scripturam σόκκαριν, quae aliorum auctorum men-

γοτθικὸν ἔθος· πρῶτος δὲ ὁ πέρσης ὥρμησεν μετὰ τοῦ κόντου· καὶ πλαγιάσας ὁ Ἀρεόβινδος ἐπὶ τὸ δεξιὸν αὐτοῦ μέρος, ἐσόκκευσεν αὐτὸν, καὶ κατήνεγκεν ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ ἔσφαξεν· καὶ λοιπὸν ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐποίησεν πάκτα εἰρήνης· καὶ ἀνελθὼν μετὰ τὴν νίκην ὁ αὐτὸς Ἀρεόβινδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἅμα τῷ ςρατηλάτῃ Προκοπίῳ, καὶ εὐχαρισθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως, προήχθη ὕπατος.

Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς ἐποίησεν ἐπαρχίαν, ἀπομερίσας ἀπὸ τῆς Λυκαονίας, ἥν τινα ἐκάλεσεν Λυκίαν, δώσας δίκαιον μητροπόλεως, καὶ ἄρχοντα τῇ λεγομένῃ πόλει Μύρᾳ τῆς αὐτῆς Λυκίας, ἔνθα ἐςὶν θεοῦ μυςήριον, ὄρος τίκτον [a] πῦρ αὐτόματον. Ὁμοίως δὲ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ Συρίαν δευτέραν ἀπομερίσας ἀπὸ τῆς πρώτης, ἐποίησεν ἐπαρχίαν [b], δώσας δίκαιον μητροπόλεως, καὶ Ἀπαμείᾳ τῇ πόλει ἄρχον-

more gothico secum tulit. Primus cum conto fecit impetum persa; sed Areobindus dextrorsum in latus semet obliquans, soccarim persae iniecit, detractumque ex equo interemit. Quod ergo reliquum erat, rex Persarum pacis foedus composuit. Ipse autem a victoria rediens Areobindus Constantinopolim, cum duce Procopio, gratiis ei ab Augusto actis, factus est consul.

Idem Imperator novam provinciam fecit, a Lycaonia abscindens, quam Lyciam appellavit, dato ei iure metropoleos, et praeside urbi Myrorum eiusdem Lyciae, ubi et visitur Dei miraculum, mons spontaneum ignem parturiens. Aeque idem Imperator Syriam secundam a prima separans, novam fecit provinciam, dato pariter metropoleos iure, et urbi Apameae

(a) Deest apud Mal. ὄρος τίκτον. Est autem hic notissimus mons Chimaera. (b) Mal. mendose tantum ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπαρχίας.

dosa vocabula coarguit. Erat autem id laquei genus, quo Gothi utebantur in proeliis ad hostes irretiendos, et sic facilius occidendos. Legatur heic Chilmeadi adnotatio ad Malalam.

τα. Καὶ Κιλικίαν [a] δευτέραν ἀπομερίσας ἀπὸ τῆς πρώτης, ἐποίησεν ἐπαρχίαν, δώσας δίκαιον μητροπόλεως, καὶ ἄρχοντα Ἀναζάρβῳ τῇ πόλει· καὶ ἄλλην ἐπαρχίαν ἀπομερίσας ἀπὸ τῆς Βιθυνίας, ἥν τινα ἐκάλεσεν Ὁνωριάδα [b] εἰς ὄνομα τοῦ αὐτοῦ θείου Ὁνωρίου, δώσας δίκαιον μητροπόλεως, καὶ ἄρχοντα Ἡρακλείᾳ τῇ πόλει τῆς Πόντου. F. 69. b.

Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐπετελοῦτο τὰ περὶ Νεστορίου (1)· καὶ ταραχῆς γεναμένης ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτὸν, ἠναγκάσθη ὁ αὐτὸς Θεοδόσιος βασιλεὺς ἀνακαλέσασθαι τὴν σύνοδον τῶν σμʹ ἐπισκόπων ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τοῦ αὐτοῦ Νεστορίου· καὶ καθείλαντες ἐξέβαλαν τὸν αὐτὸν Νεστόριον ἀπὸ τῶν ἱερῶν δυπτύχων (2).

Ἐν αὐτῷ δὲ καιρῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ διάγουσα χήρα ἡ δέσποινα Εὐδοξία, ἡ γεναμένη γυνὴ [c] Βαλεντινιανοῦ βασιλέως, θυγάτηρ δὲ Θεοδοσίου καὶ Εὐδοκίας, λυπουμένη κατὰ

praeside. Ciliciam item secundam a prima seiunxit, provinciam novam efficiens, concesso iure metropoleos, et Anazarbo urbi praeside. Denique et aliam provinciam a Bithynia avulsit, quam Honoriadem de patrui sui Honorii nomine dixit, non sine iure metropoleos, attributoque praeside ponticae urbi Heracleae.

Eodem regnante, Nestorii perturbatio contigit. Tumultu enim ex eiusdem concione coorto, coactus est Theodosius convocare concilium ·CCXL· episcoporum Ephesi adversus ipsum Nestorium. Itaque depositus fuit diptychisque expunctus idem Nestorius.

Per idem tempus vidua Romae degens dominá Eudoxia, quae Valentiniani augusti uxor fuerat, filia autem Theodosii et Eudociae, iramque fovens contra tyrannum Maximum, qui

(a) Cod. mendose Λυκίαν. (b) Mendose Malalas Ὀνωρίδα. (c) Perverse Malalas ἡ γινομένη χήρα.

(1) Paulo aliter Malalas. (2) Item aliter Malalas.

Μαξίμου τοῦ τυράννου, τοῦ φονεύσαντος τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ βασιλεύσαντος, προετρέψατο Γινζίριχον τὸν οὐάνδαλον τὸν ῥῆγα τῆς Ἀφρικῆς ἐλθεῖν κατὰ Μαξίμου βασιλέως, καὶ [a] τῆς Ῥώμης· ὅστις ἐξαίφνης εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει Ῥώμῃ μετὰ πλήθους, καὶ παρέλαβε τὴν πόλιν Ῥώμην, καὶ ἐφόνευσεν τὸν Μάξιμον βασιλέα, καὶ πάντας ἀπώλεσε.

FRAGMENTUM IV.

[Προκένσου δὲ γενομένου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, ἀπώλεσαν οἱ
F. 65. a. βεστήτορες τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως (1)] ἡμῶν δεσπότου Ἰουστινιανοῦ (2)· καὶ μετὰ μῆνας ὀκτὼ ηὑρέθη διὰ κομίτα

viro suo interfecto, imperium arripuerat, Genserichum vandalum, Africae regem, exstimulavit, ut contra Maximum imperatorem Romamque veniret: isque subito accedens, romanam urbem occupavit, Maximum imperatorem occidit, et generalem stragem edidit.

Quum fieret imperatorius processus in Hebdomo, domini nostri Iustiniani augusti coronam amiserunt vestiarii, quae

(a) Male connectit Malalas βασιλέως τῆς Ῥώμης.

(1) Supplementum hoc sumo ex Theophane p. 192., cui consonat Cedrenus p. 375.

(2) En evidenter hominem, qui Iustiniano vivente scribit; neque enim nisi viventes principes *dominos nostros* appellamus. Eadem locutio infra bis recurrit. Et quidem hunc *domini nostri* titulum omittunt prorsus Malalas, Theophanes, et Cedrenus, utpote iuniores auctores. In codice rom. basilicae sessorianae, quem vidi, leguntur litaniae quaedam cum his acclamationibus: *domno nostro Nicolao a Deo coronato, summo pontifici et universali Papae, vita.* Deinde: *domno nostro Hludovico augusto a Deo coronato, magno, pacifico imperatori, vita et victoria; eiusque praecellentissimis filiis regibus, vita.* Quis, inquam, his lectis, non agnoscit, ipsas litanias scriptas fuisse viventibus Nicolao I. PP. et Ludovico II. imp., ad quam reapse aetatem sessorianus codex pertinet? Nemo ergo item dubitet, quin tusculana fragmenta ex historico opere reliqua sint, quod Iustiniano I. regnante compositum fuerit.

πραίτωρος τοῦ ἐπίκλην Διαπουνδαριστοῦ (1), ὅπου καὶ ἓν μαργαριτάριν, καὶ πᾶσα δὲ ἡ λοιπὴ αὐτοῦ λιθεα [a] ἐσώθη.

Μηνὶ ὀκτωβρίῳ, ἰνδικτιῶνι τρισκαιδεκάτῃ, ἀχθέντος ἱππικοῦ, εἰσῆλθεν ἔλεφας καὶ πρεσβευτὴς Ἰνδῶν εἰς τὸ αὐτὸ ἱππικόν. Μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνι τρισκαιδεκάτῃ, κατεβιβάσθη τὸ ὄνομα Μηνᾶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐκ τῶν ἁγίων διπτύχων, καὶ τὸ ὄνομα Βιγιλίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ῥώμης πρῶτον ἐλέγετο (2). Μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδικτιῶνι τρισκαιδεκάτῃ,

octo post menses inventa est a comite praetore, cognomento Diapundarista, in qua et unicum margaritum et reliqui omnes pretiosi lapides manserunt incolumes.

Mense octobri, indictione quarta decima, dum ludi equestres fierent, ingressus est hippodromum elephas, cui Indorum legatus insidebat. Mense ianuario, indictione tertia decima, depressum fuit in sacris diptychis Mennae archiepiscopi nomen, primoque loco recitabatur nomen Vigilii romani pontificis. Mense martio, indictione tertia decima, elephas de

(a) Male apud Theophanem θέα. De vocabulo λιθέα legatur Cangius.

(1) Silent hunc coronae inventorem Theophanes et Cedrenus.

(2) Sic omnino, quamquam aliis verbis, etiam Theophanes p. 192. Anastasius item bibliothecarius in historia ed. Paris. p. 64. *Ianuario vero mense suppositum est nomen Mennae patriarchae constantinopolitani, et propositum etsi nomen Vigilii praecellens in diptychis*. Locus nobilis ob adserendum Pontificis romani primatum. Est autem omnino corruptus Malalas in editione p. 79, ubi utriusque, tam Mennae quam Vigilii, nomen expunctum e diptychis fuisse dicitur. Revera post voc. πάπα Ῥώμης excidisse arbitror e libro Malalae verba duo πρῶτον ἐλέγετο, quae noster retinet. Cupio inspici ab aliquo codicem anglicum, unde Chilmeadus Malalam sumpsit; fortasse enim ea verba ibi non desunt; quamquam de Chilmeadi fide dubitare nolo. Certe sub Iustiniano, romanae sedis reverentissimo, nomen Papae sic fuisse honoratum, non miror; nam praeter eiusdem Iustiniani testimonium a me in hoc Spicilegio T. VII. praef. p. 28. relatum, accedit aliud praedicti imperatoris in cod. lib. I. tit. 1. in epistola ad Iohannem II. papam. *Reddentes honorem apostolicae sedi, et vestrae Sanctitati (quod semper nobis in voto et fuit et est) et ut decet patrem honorantes vestram Beatitudinem, omnia quae*

ἐξῆλθεν ἔλεφας ἀπὸ τοῦ στάβλου αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν καὶ ἐκύλλωσεν. Μηνὶ ἀπριλίῳ, ἑξκαιδεκάτῃ, ἰνδικτιῶνι τρισκαιδεκάτῃ, ἐγένετο συμβολὴ Πρασινοβενέτων δειλινῆς ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, μὴ [a] ἀγομένου τοῦ αὐτοῦ ἱππικοῦ, καὶ πολλοὶ ἀπέθανον, τινὲς δὲ καὶ θραύματα . . . ἐκ τῶν
F. 65. b δημοτῶν ἐφωδινη[ρὰ] . . . ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια εἰσῆλθον οἱ δη . . . [καὶ ἥρπασ]αν εἴ τι ηὗρον ἐπάρχου τὸ λοιπὸν τοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Κοκκοροβίου· ἐν ᾗ μάχῃ ἐσφάγη καὶ εἷς νεώτερος Πάνφημος τῆς γειτνίας τῶνδ' Ἁγιοθέου ὀνομάτων.

Μηνὶ ἰουνίῳ, εἰκάδι ὀγδόῃ, ἡμέρᾳ τρίτῃ, ἰνδικτιῶνι τῇ

stabulo suo noctu prodiit, multosque homines interemit aut debilitavit. Mensis aprilis die sexta decima, indictione decima tertia, contigit vespere conflictus Prasinovenetorum in hippodromo, cum ludi equestres non fierent, multique mortales periere, quidam etiam de popularibus acerba vulnera pertulerunt . . . Quin adeo factiosi in officinas etiam irruerunt, et deinde si quid in aedibus praefecti Iohannis cognomento Coccorobii inventum est, diripuerunt: quo in conflictu adolescens quoque Pamphemus occisus est de gente quae appellatur Hagiothei.

Mensis iunii de vigesima octava, feria tertia, indictione

(a) Omittit particulam μὴ Theophanes, sed retinet cum nostro Malalas.

ad ecclesiarum statum pertinent, festinavimus ad notitiam deferre vestrae Sanctitatis: quoniam semper nobis fuit magnum studium UNITATEM *vestrae apostolicae sedis, et statum sanctarum Dei ecclesiarum custodire, qui hactenus obtinet et incommote permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoque omnes sacerdotes universi orientalis tractus et* SUBICERE *et* UNIRE *sedi vestrae Sanctitatis properavimus etc. nec enim patimur quicquam, quod ad ecclesiarum statum pertinet, ut non etiam vestrae innotescat Sanctitati, quae* CAPUT *est omnium ecclesiarum etc. Omnes vero sacerdotes santae catholicae atque apostolicae ecclesiae,* SEQUENTES SANCTITATEM VESTRAM, ET CUSTODIENTES STATUM ET UNITATEM SANCTARUM DEI ECCLESIARUM, QUAM HABENT AB APOSTOLICA VESTRAE SANCTITATIS SEDE etc. Haec a Photianis miti docilique animo legi velim.

αὐτῇ, μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ἔτους ἐνάτου (1), ἐγένετο τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ κατάθεσις τῶν ἁγίων λειψάνων Ἀνδρέου, Λουκᾶ, καὶ Τιμοθέου ἐν τῷ οἴκῳ τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ διῆλθεν ἐπίσκοπος Μηνᾶς μετὰ τῶν αὐτῶν ἁγίων λειψάνων καθήμενος ἐν ὀχήματι βασιλικῷ, κρατῶν τὰς τρεῖς θήκας τῶν ἁγίων λειψάνων εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ· καὶ ἄλλο (2) ἓν ὄχημα βασιλικὸν, ὃ δὴ τοῦτον προῆγεν τὰ αὐτὰ ἅγια λείψανα, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μηνᾶν.

eadem, post consulatum Basilii anno nono, acta sunt encaenia sanctorum apostolorum, et repositio sanctarum reliquiarum Andreae, Lucae, ac Timothei in aede ipsorum sanctorum apostolorum Constantinopoli. Processit nimirum episcopus Menas cum ipsis sanctis reliquiis regali plaustro insidens, tresque sanctarum reliquiarum thecas genubus suis gestans:

(1) Annus nonus post consulatum Basilii, secundum accuratos fastos incidit in Christi annum ·DL· Quae ergo sequuntur in fol. 66. posteriora a nostro historico creduntur. Nam quod finis paginae huius versae folii 65. connectatur cum initio paginae rectae folii 66, sole meridiano evidentius est. Etenim verba μηνὶ ἀπριλίῳ, ἰνδικτιῶνι τρισκαιδεκάτῃ (quod est tempus, teste Theophane p. 192, expeditionis Narsetis in Italiam) concludunt folium 65. b; statim autem initio folii 66. a. prosequitur Narsetis bellum contra Gothos italicos. Igitur si forte praeposuissem folium 66. folio 65, hunc rei gestae cursum, et narrationis nexum prorsus abrupissem. Et quidem etiam Theophanes p. 192. de amissa et recuperata Iustiniani corona (apud nos fol. 65.) ante loquitur quam de Syriae terrae motu (apud nos fol. 66.) Item Malalas ante hunc terrae motum, narrat non solum Genserici adversus Romam expeditionem, sed etiam alia quaedam, quae noster in folio in fol. 65. scripsit. Res tamen Vigilii me turbabant; namque Anastasius et Theophanes praepositum Mennae in diptychis Vigilium narrant, postquam illam eiusdem fugam ad S. Sergium scripserant. Vel praedicti itaque historici, vel noster, rem aliquantum pervertunt; quod magnopere non miror; namque et alia sunt huiusmodi in his auctoribus.

(2) Ambigua mihi sunt aliquantum quae heic sequuntur de his reliquiis. Attamen Anastasius duplicem earumdem reliquiarum translationem narrat.

Μηνὶ ἀπριλίῳ, ἰνδικτιῶνι τρισκαιδεκάτῃ, [ἐπέμφθη Ναρ-
P. 486. B. σῆς ὁ κουβικουλάριος (1)] εἰς Ῥώμην ἐπὶ τῷ πολεμῆσαι τοῖς Γότθοις τοῖς κρατοῦσιν τὴν αὐτὴν Ῥώμην· ὅτι μετὰ τὸ παραλαβεῖν Βελισάριον πα . . . (2) τὴν αὐτὴν Ῥώμην πάλιν παραληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν Γότθων.

Μηνὶ ἰουνίῳ, εἰκάδι ἕκτῃ, ἰνδικτιῶνι τῇ αὐτῇ, ἐδέχθη ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης Βιγίλιος παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν δεσπότου· ὅτι ἦν ἀπὸ ὄψεως αὐτοῦ, καὶ ἦν προσφυγὼν εἰς τὸν ἅγιον Σέργιον ἐν τοῖς ἐπίκλην Ὁρμίσδου· [a] καὶ ἔπεμψεν ὁ εὐσεβὴς ἡμῶν δεσπότης κόμιταν τὸν πραίτωρα τὸν ἐπίκλην Διαπουνδαριστήν· καὶ γέγονεν στάσις μεγάλη· καὶ ἀπῆλθεν ὁ Βιγίλιος πάπας εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ ἐκράτησεν

procedebatque aliud regium aeque plaustrum ante sacras reliquias et Menam pontificem.

Mense aprili, indictione tertia decima, missus fuit Narses cubicularius Romam pugnaturus adversus Gothos, qui eandem Romam tenebant. Etenim Romam, quam bis iam Belisarius receperat, denuo Gothi occupaverant.

Mensis iunii die vigesima septima, eadem indictione, receptus fuit romanus episcopus Vigilius a religioso domino nostro. Antea enim se ab huius conspectu subduxerat, fugeratque ad sanctum Sergium in loco qui dicitur Hormisdae. Quamobrem miserat religiosus noster dominus comitem praetorem, cognomento Diapundaristam; magnoque concitato tumultu, confugerat Vigilius papa ad sanctum altare, ubi eum comes manu in barbam iniecta corripuit, ut ex altari eiice-

(a) Corrupte Malalas Ὁρμοδίου.

(1) Sumpsi haec verba ex Theophane p. 192. Eadem fere scribuntur a Cedreno p. 375.

(2) Duo vocabula legi nequiverunt in codice. Scimus autem bis Belisarium recepisse Romam a Gothis totidem vicibus occupatam. Quinta demum vice, ut ait Nicephorus Call. XVII. 13, Narses eam romano imperio vindicavit.

αὐτὸν ὁ κόμιτας τοῦ πωγῶνος (1), ὥστε ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου· καὶ ἐκράτησεν ὁ ἐπίσκοπος τὸ κιόνιον τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ ἔπεσεν ἡ ἁγία τράπεζα εἰς τὸ ἔδαφος· καὶ ὕστερον ἀπῆλθεν ὁ αὐτὸς πάπας ἐν Χαλκηδόνι [a] πόλει [εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Εὐφημίας· τέλος δὲ ἐδέχθη ὑπὸ μεταμεληθέντος (2)] εὐσεβεστάτου ἡμῶν δε- F. 66. b. σπότου ὁ αὐτὸς πάπας Βιγίλιος.

Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν δεσπότου, μηνὶ ἰουλίῳ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἕκτῃ, ἰνδικτιῶνι τεσσαρισκαιδεκάτῃ [b] ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ φοβερὸς ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ τῆς ἀνατολῆς, λέγω δὴ ἔν τε τῇ Ἀραβίᾳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ

ret; sed enim episcopus sacrae mensae columellam amplexus est, ita ut in pavimentum mensa deciderit. Deinde vero idem papa Vigilius ad urbem Chalcedonem se contulerat, manebatque apud ecclesiam sanctae Euphemiae. Postremo religiosissimus noster Dominus paenitentia tactus eumdem in gratiam recepit papam Vigilium.

Eodem anno, regnante religiosissimo Domino nostro, mensis Iulii die sexta, indictione quarta decima, horrendus accidit terrae motus in universa orientis regione, in Arabia,

(a) Cod. Καλχηδόνι, quam in hoc vocabulo metathesim in latinis quoque codicibus interdum vidi. (b) Ita cod. non τέσσαρες sed τέσσαρις, uti constanter usuvenit in cod. vaticano sacrorum bibliorum.

(1) Narratio haec, ut iam dixi, extat aliis verbis apud Theophanem p. 191; nec non breviter latine apud Anastasium bibliothecarium in hist. p. 64. Neuter tamen meminit Diapundaristae comitis ad capturam missi, et quod hic sacrilege barbam Pontificis corripuerit. Pauciora praedictis scribit Malalas p. 79. Porro notissimum est, Vigilium hanc persecutionem fortiter pertulisse, ne Anthimum patriarcham haereticum officio suo restitueret, quam rem a Vigilio postulabat Theodora augusta Iustiniani uxor.

(2) Oblitterato heic codice, haec supplco ex historia, de qua consule Baronium ad an. DLI et DLII cum Pagio, quorum uterque ordinationi nostrae favet.

τῆς Μεσοποταμίας καὶ Ἀντιοχείας· καὶ ἔπεσαν ἐν τῇ τε χώρᾳ τῆς Φοινίκης τῆς παράλου πόλεις πολλαὶ, τουτέστιν Τύρος, καὶ Σιδὼν, καὶ Βήρυτος, καὶ Τρίπολις, καὶ Βίβλος, καὶ Βότρυς [a], καὶ ἄλλαι πόλεις, καὶ φάναι ρα' τῶν περιχώρων αὐτῶν ἔπεσαν, καὶ πλήθη ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων συνελήμφθησαν ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσιν· ἐν τῇ δὲ Βότρυος πόλει ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ παρακειμένου τῇ θαλάσσῃ ὄρους τοῦ ἐπίκλην Λιθοπροσώπου (1) μέρος τι ἀπ' αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπετέλεσεν λιμένα, ὡς ὁρμεῖν ἔσσωθεν τοῦ αὐτοῦ [λιμένος δύνασθαι πλοῖα παμμεγέθη.]

inquam, totaque Palaestina, in Mesopotamiae provincia et territorio antiocheno. Corruerunt autem in Phoenice maritima urbes multae, id est Tyrus, Sidon, Berytus, Tripolis, Biblus, Botrus, aliaeque civitates; atque ut praecise dicam, centum atque unum ex circumstantibus oppidis ceciderunt, magnaque hominum et iumentorum multitudo cum ipsis urbibus periit. In urbe autem Botro pars quaedam montis mari adiacentis, qui dicitur Lithoprosopon, avulsa decidit in mare, portumque illic effecit, intra quem navigia maxima recipi poterant.

(a) Interpolatum fuit in codice hoc vocabulum Βότρυς, deinde Βόστρα. Sed sine dubio retinendum est Βότρυς; nam *Bostra* maritima urbs non fuit. Ceteroquin *Bostra* pro *Botrys* apud Strabonem quoque lib. XV. ed. Amstelod. T. II. p. 1096; sed perverse, ut ibi in schollis animadvertitur. Extat narratio cum varietate etiam apud Malalam p. 79, et Cedrenum p. 376. Postremum meum monitum esto ad eruditos lectores, ut si forte de tusculanorum fragmentorum auctore disquirere volent, meminerint quoque fragmentorum historiae ecclesiasticae ambrosianorum, quae edidi in hoc Spicilegio T. VI. p. 603-610.

(1) Confirmant hanc lectionem, nomen scilicet promontorii Λιθοπρόσωπον apud Botrum, Cedrenus p. 376, et Malalas p. 79, apud quos cum varietate haec eadem narratio habetur. Existimo igitur corrigendam esse lectionem non Strabonis solum ed. praedict. p. 1095, sed et aliorum auctorum, quos Cellarius recitat, ubi is de promontorio agit inter Tripolim et Botrum, quod alii Θεοῦ πρόσωπον, alii Εὐπρόσωπον appellant; nunc autem ubique scribendum videtur Λιθοπρόσωπον.

